DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

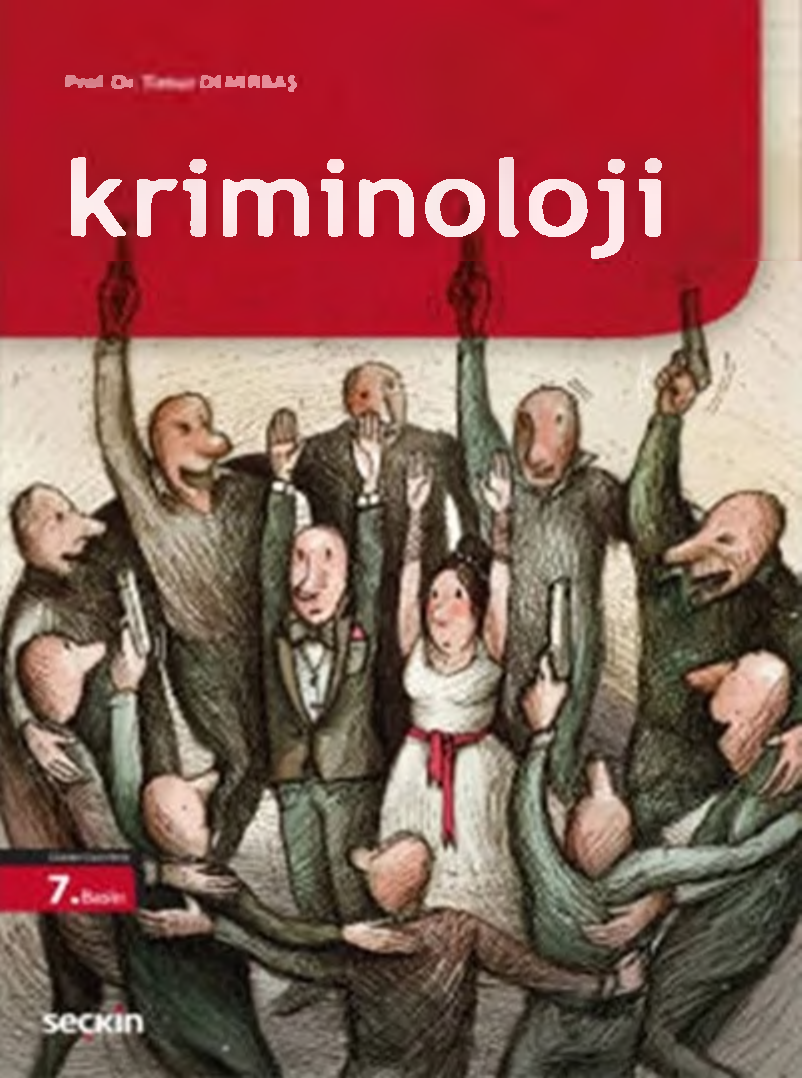
Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Prof. Dr. Tahsin DEMİRBAŞ

kriminoloji

7. Baskı

seçkin

Kriminoloji

Prof. Dr. Timur DEMİRBAŞ

KRİMİNOLOJİ

Gözden Geçirilmiş
6. Baskı

SEÇKİN | Hukuk

Kriminoloji
Timur DEMİRBAŞ

SEÇKİN | Hukuk
No: 581

ISBN 978-975-02-3868-0

Altıncı Baskı: Ağustos 2016 (Ankara)
Birinci Baskı: 2001

Sayfa Tasarımı:
Ömer Candan

Kapak Tasarımı:
Musa Gündoğan

424 Sayfa, 16x23,5 cm.

1. Kriminoloji ve Görevi
2. Bilinmeyen Suçluluk
3. Suçun Nedenleri
4. Suçun Ortaya Çıkışı
5. Suçlar ve Failleri
6. Bağımlılık Maddeleri Suçluluğu
7. Bireysel Silahlanma ve Suç
8. Faillik Grupları
9. Viktimoloji
10. Suçun Tahmini ve Önlenmesi

© Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
Bu kitabın her türlü yayın hakkı Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş'ye aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, tanıtım amaçlı toplam bir sayfayı geçmeyecek alıntılar hariç olmak üzere, hiçbir şekilde kitabın tümü veya bir kısmı herhangi bir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

Satış ve Dağıtım:

Merkez	**Şube**	**Şube**	**Şube**	**Şube**
Mustafa Kemal Mah.	Strazburg Cad. No: 23/B	Abide-i Hürriyet Cad.	Anadolu Adalet Sarayı	İstanbul Adalet Sarayı
2158. Sokak No: 13	Sıhhiye / Ankara	No: 193/A Şişli / İSTANBUL	C Blok Zemin Kat No: 29	D Blok 2. Bodrum Kat
Çankaya / Ankara	Tel: (312) 230 52 62	Tel : (212) 234 34 77	Kartal / İSTANBUL	Çağlayan/İSTANBUL
Tel: (312) 435 30 30	ankarasube@seckin.com.tr	Faks: (212) 231 24 69	Tel : (216) 303 11 23	Tel - Faks: (212) 240 00 15
Faks: (312) 435 24 72		sislisube@seckin.com.tr	Faks: (216) 303 11 23	caglayan@seckin.com.tr
satis@seckin.com.tr			kartalsube@seckin.com.tr	

Web Sitesi: www.seckin.com.tr

Seçkin Yayıncılık Sertifika No: 12416

Baskı:
Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti. – **Sertifika No:** 13268
İVOGSAN 1518 Sok. Mat-Sit İşmerkezi No: 2/40 Yenimahalle /ANKARA - Tel: (0–312) 395 21 10

Türkiye'de kriminoloji öğretimine öncülük eden merhum Hocam

Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in

aziz hatırasına.....

Altıncı Basıya Önsöz

Önceki basıların önsözünde de belirttiğim gibi, Türkiye'de, suçluluğun kapsamı konusunda bilgi sahibi olacağımız kaynakların başında kriminolojinin en önemli araçlarından birisi olan *"suç istatistikleri"* gelmektedir. Bunlar arasında, adalet istatistikleri yanında, polis ve jandarma istatistikleri özellikle önem taşımaktadır. Geçtiğimiz yıllara kadar, jandarma istatistiklerine ulaşabilme mümkün olmamasına rağmen, polis istatistiklerine ulaşabilme mümkün idi. Hatta, Asayiş Daire Başkanlığı her yıl bir önceki yıla ilişkin suç istatistiklerini yayınlamakta idi. Daha sonra polis istatistiklerine Emniyet Genel Müdürlüğünün web sayfasında yer verilmeye başlanmıştı. Ancak, kitabımızın bu basısını hazırlarken, polis istatistiklerini güncellemek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğünün web sayfasına başvurduğumuzda, bu istatistiklere yine yer verilmediğini gördük. Bunun nedenini anlayabilmek mümkün olmadığından, insanların aklına suçlulukta artış olması nedeniyle, polis istatistiklerinin gizli tutulduğu düşüncesi gelmektedir. Avrupa Birliğine tam üyelik görüşmelerinin yapıldığı süreçte, şeffaflık gereği, gerek polis, gerekse jandarma istatistiklerinin kamu oyu ile paylaşılmasının önemi ortadadır.

Polis istatistiklerinin güncellenememesi nedeniyle kitapta, eski polis istatistikleri karşılaştırma açısından eski Alman polis istatistikleriyle birlikte muhafaza edilmek durumunda kalınmıştır.

Aslında Federal Almanya'da polis istatistikleri(*Polizeiliche Kriminalstatistik*) düzenli, ayrıntılı ve bir önceki yılı içerir şekilde web sayfasında yayınlanmaktadır. Burada örnek olması açısından 2015 yılı polis istatistiklerinde yer alan bazı suç grublarını vermekle yetineceğiz[1];

Toplam suç sayısı 6.330.649(2014'de 6.082.064), önceki yıla göre değişim 248.585(%4,1), aydınlanma oranı %56,3(2014'de %54,9).

Şiddet suçları(kasten adam öldürme, ırza geçme ve cinsel tehdit, yağma suçları, tehlikeli ve ağır yaralama) 181.386(2014'de 180.955), önceki yıla göre değişim 431(%0,2), aydınlanma oranı %74,9(2014'de %74,8).

Basit kasden yaralama, 375.541(2014'de 374.576), önceki yıla göre değişim 965(%0,3), aydınlanma oranı %91,1(2014'de %91,1).

Cadde suçluluğu*(mala zarar verme, bisiklet çalma gibi basit hırsızlıklar ve izinsiz kullanmalar)*, 1.329.070(2014'de, 1.342.905), önceki yıla göre değişim – 13.835(%-1,0), aydınlanma oranı %15,9(2014'de %16,5).

---

[1] https://www.bmi.bund.de/pks-2015.

Hırsızlık, 2.483.694(2014'de, 2.440.060), önceki yıla göre değişim 43.634(%1,8), aydınlanma oranı %27(2014, %27).

Dolandırıcılık, 966.326(2014'de, 968.866), önceki yıla göre değişim, -2.540(%-0,3), aydınlanma oranı %76,4(2014, %76,8).

Ekonomik suçluluk(ihale, yolsuzluk ve rüşvet gibi memur suçları), 60.977(2014'de 63.194), önceki yıla göre değişim, -2.217(%-3,5), aydınlanma oranı %92,9(2014'de, %90,7).

Bilgisayar suçları, 70.068(2014'de, 73.907) önceki yıla göre değişim, -3.839 (%-5,2), aydınlanma oranı %33,8(2014'de, 31,9).

Hakaret, 218.414(2014'de, 225.098), önceki yıla göre değişim, -6.684 (%-7,3), aydınlanma oranı %90,1(2014'de(90,6).

Çevre suçları, 31.007(2014'de, 33.448), önceki yıla göre değişim, -2.441(%-7,3), aydınlanma oranı %59,0(2014'de, %58,9).

Oturma izni, mültecilik ve serbest dolaşımla ilgili suçlar, 402.741 (2014'de, 156.396), önceki yıla göre değişim, 246.345(%157,5), aydınlanma oranı %99,7(2014'de, 99,2).

Silah Kanununa muhalefet suçları, 30.004(2014'de, 30.785), önceki yıla göre değişim, -781 (%2,5), aydınlanma oranı %92,9(2014'de, %93,4).

Uyuşturucu suçları, 282.604(2014'de, 276.734), önceki yıla göre değişim, 5.870 (%2,1), aydınlanma oranı %93,9(2014'de, 94,4).

Bu basıyı kısa sürede gerçekleştiren Aytaç ve Koray Seçkin başta olmak üzere Ömer Candan ve Musa Gündoğan ile Seçkin Yayıncılığın tüm çalışanlarına içten teşekkürlerimi sunarım.

Freiburg, 20 Temmuz 2016
Prof. Dr. Timur Demirbaş

Önsöz

Kriminoloji yeni bir bilim dalı olmasına rağmen, insanlığın suçla ilgilenmesi çok eskilere dayanmaktadır. Çünkü, insanlık ile birlikte suç ortaya çıkmış ve suçluların cezalandırılması toplumsal yaşamın devamı açısından zorunlu olmuştur. Suç ve ceza kavramları yanında, suçun nedenleri ve onu önlemenin yolları üzerinde de durulmuştur. Suçu bütün yönleriyle inceleyen bir bilim dalı olan kriminoloji, 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkmış ve 20'nci yüzyılda gelişmiştir.

1895 Linz ve 1925 Londra Ceza Hukuku kongrelerinde, hukuk öğretiminin kriminoloji ile tamamlanması gereğine dikkat çekilmiştir. 1952 yılında Birleşmiş Milletlerin Cenevre'de topladığı konferans, üniversitelerin kriminolojik bilimler konusunda öğretim yapmalarını ve ilerde hakimlik yapacaklar açısından bunun zorunlu tutulmasını tavsiye etmiştir. Aşağı yukarı son 60-70 yıl içerisinde kriminoloji tüm Batı ülkelerinde ve Amerika'da yüksek öğretim programlarına geniş ölçüde girmiş ve özellikle üniversitelerin sosyoloji bölümlerinde önemli öğretim dallarından birisi olmuştur. Türkiye'de kriminoloji öğretimine 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Ord. Prof. Dr. Sulhi **Dönmezer** ile başlanmış ve bunu diğer öğretim kurumları izlemiştir[1]. Ancak, ne yazık ki, ülkemizde bağımsız kriminoloji kürsüleri oluşturulamadığından, kriminoloji öğretimi, bu işe meraklı ceza hukukçuları ve sosyologlar tarafından yürütülmektedir. 1950'li yıllarda İstanbul'da kurulan Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü, Ord. Prof. Dr. Sulhi **Dönmezer** başkanlığında çok sayıda kriminolojik araştırma yapmıştır. 1982 yılında Yüksek Öğretim Kanunu ile birlikte bu enstitülerin bütçesinin elinden alınması ve onların araştırma merkezine dönüştürülmesiyle, bunlar kağıt üzerinde kalmışlardır. Türkiye'de bağımsız bütçe ve kadroya sahip kriminoloji enstitülerinin kurulamaması nedeniyle, kapsamlı kriminolojik araştırmalar, ne yazık ki yapılamamaktadır. Aslında yapılacak bu kriminolojik araştırmalar sayesinde, suçun nedenleri belirlenebileceğinden, suçla mücadele açısından önemli tedbirleri önceden alabilmek mümkün olabilecek; bu şekilde suçların neden olabileceği çok büyük zararları önleyebilmek mümkün olacaktır. Bu nedenle, iyi yapılmış kriminolojik araştırmalar, aslında toplumun yapısını gösteren ayna gibidirler.

DEÜ Hukuk Fakültesinde seçmeli ders olarak okutulan kriminoloji dersini 15 yıla yakın bir süredir vermem, kriminoloji bilimine olan ilgim sebe-

---

[1] **Dönmezer** Sulhi, Kriminoloji, 7. bası, İstanbul 1984, s. III.

biyle olmuştur. Nitekim, 1990 yılında yayınlanan **"Almanya'daki Türklerin Sorunları, Bunların Suça Etkileri"** konulu kriminolojik çalışmam da, bu konuya gösterdiğim ilginin sonucudur. Kriminoloji ders kitabı yayınlamanın zor bir iş olduğunu bilerek bu çalışmaya başladım ve 1999 yılında Humboldt bursuyla Freiburg Max-Planck Enstitüsünde üç ay süreyle çalışmalarımı sürdürerek, kriminoloji kitabımın çatısını oluşturdum ve devam eden çalışmalarımla bu kitabımı hazırladım. Bu çalışmamın ilk basısında ortaya çıkabilecek bazı eksiklikleri okuyucunun hoş görüyle karşılayacağı ve eleştirilerin yeni basıya yol göstereceği inancıyla, Türkiye'de kriminolojinin gelişimine bir nebze olsun katkıda bulunabilmek, benim için en büyük mutluluk olacaktır.

Tashih ve kavram endeksinin hazırlanmasında yardımcı olan kürsümüzün değerli elemanları Ar. Gör. Behiye Eker ve Ar. Gör. Sesim Soyer ile değerli meslektaşım Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ruhan Erdem'e teşekkür ederim. Bu arada yayını kısa sürede gerçekleştiren Aytaç ve Koray Seçkin başta olmak üzere, Seçkin Yayıncılığın tüm çalışanlarına da içten teşekkürlerimi sunarım.

İzmir, Haziran 2001
Prof. Dr. Timur DEMİRBAŞ

İçindekiler

Altıncı Basıya Önsöz 7

Önsöz 9

Birinci Bölüm
KRİMİNOLOJİ KAVRAMI, TANIMI, KONUSU, GÖREVİ, DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

§ 1. KRİMİNOLOJİ KAVRAMI, TANIMI, KONUSU VE GÖREVİ 29

I. Kriminoloji Kavramı 29

II. Kriminolojinin Tanımı 30

III. Kriminolojinin Konusu ve Görevi 31

1. Kriminolojinin Konusu 31

a. Genel Olarak 31

b. Sapıcı Davranış 33

c. Suçun Nedenleri 34

aa. Bireysel Görünüş Olarak Suçun Nedenleri 34

bb. Yığın Görünüşü Olarak Suçluluk 36

2. Kriminolojinin Görevi 37

IV. Kriminolojinin Önemi ve Suç Korkusu 37

1. Kriminolojinin Önemi 37

2. Suç Korkusu 39

§ 2. KRİMİNOLOJİNİN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ, BAĞIMSIZLIĞI VE KURUMSALLAŞMASI 42

I. Suç Kavramı 42

II. Suç Bilimleri 43

1. Ceza Hukuku Bilimi Kavramı 44

2. Kriminolojinin İlgili Olduğu Diğer Bilimler 44

a. Kriminolojinin Kısmi Alanları 45

aa. Suç Etolojisi 45

bb. Suç Fenolojisi 45

cc. Viktimiloji 46

dd. Penoloji 46

ee. Suç Profilaksisi 46

ff. Suç İstatistiği 46

b. Kriminolojinin İlgili Olduğu Bilimler (Ceza Hukuku Dışında) 46

aa. Sosyoloji ... 47
bb. Psikiyatri ... 47
cc. Psikoloji ... 47
dd. Etholoji ... 48
3. Kriminalistik Kavramı ve Görevleri ... 48
a. Kriminoloji ve Kriminalistik Arasındaki Fark ... 49
b. Kriminalistiğin Görevleri ... 49
aa. Suç Taktiği ... 50
bb. Suç Tekniği ... 50
c. Kriminalistiğin Esasları ... 50
III. Suç Politikası ... 50
1. Suç Politikası Kavramı ... 50
2. Önleyici Suç Politikasının Temeli Olarak Kriminoloji ... 53
3. Suç Politikası Açısından Af ... 53
IV. Kriminolojinin Bağımsızlığı ve Kurumsallaşması ... 53
1. Kriminolojinin Bağımsızlığı ... 53
2. Kriminolojinin Kurumsallaşması ... 55
§ 3. KRİMİNOLOJİNİN TARİHİ GELİŞİMİ ... 56
I. Kriminolojinin Öncüleri ... 56
1. Ceza Hukuku Reformcusu Sezar Beccaria ... 58
2. Sezar Lombroso Vasıtasıyla Deneysel Teşvikler ... 60
3. Diğer İlk Kriminologlar ... 64
II. 19'uncu Yüzyılda Okullar Çatışması ... 67
1. İtalyan (Suç Antropolojisi) Okulu ... 67
2. Fransız (Suç Sosyolojisi) Okulu ... 68
3. Marburg Okulu (Birleşme Teorisi) ... 69

İkinci Bölüm
KRİMİNOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ VE BİLİNMEYEN SUÇLULUK

§ 1. KRİMİNOLOJİDE TANIMA VE TANIMANIN YARARI ... 71
§ 2. NEDEN, İLLİYET VE KARŞILIKLI İLİŞKİ ... 72
I. Genel Olarak ... 72
II. Kriminolojide Nedenin Araştırılmasında Metod ... 72
1. Tasviri (Deskriptif) Metod ... 72
2. İlli Metod ... 73

3. Normatif Metod ... 73
§ 3. KRİMİNOLOJİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ ... 74
I. Doküman Analizi ... 75
II. Anket ... 76
III. Gözlem ... 77
IV. Deney ... 78
V. Kriminolojik Araştırmada İstatistik ... 79
1. Suç İstatistiği Kavramı ... 79
2. Suç İstatistiğinin Tarihi ... 80
3. Suç İstatistiğinin Görevi ... 81
4. Bazı Suç İstatistiği Kavramları ... 82
5. Suç İstatistiğinin Şekilleri ... 83
a. Polis ... 83
b. Adalet ... 84
c. Cezaevi ... 84
d. Uluslararası ... 85
e. Bilimsel ... 85
6. Suç İstatistiğinin Yanıltıcı Etkileri ... 85
§ 4. KRİMİNOLOJİK TANIMANIN SINIRLARI OLARAK YÖNTEMLER ... 88
§ 5. BİLİNEN VE BİLİNMEYEN SUÇLULUK ... 88
I. Bilinen (Kayıtlı) Suçluluk ... 88
1. Resmi İstatistikler ve Onların Eksik Kaynakları ... 88
2. İstatistiklerin Ortaya Koyduğu Suçluluk Resmi ... 89
II. Bilinmeyen Suçluluk ... 91
1. Karanlık Alan (Siyah Sayılar) Kavramı ... 91
2. Karanlık Alan Araştırmasının Tarihi Gelişimi ... 93
3. Karanlık Alan Araştırma Yöntemleri ... 94
a. Deney ... 95
b. Katılarak Gözlem ... 95
c. Anketler ... 95
aa. Faile Sorularak ... 95
bb. Mağdura Sorularak ... 96
cc. Bilgi Edinene Sorularak ... 97
d. Karanlık Alan Araştırmalarından Ortaya Çıkan Sonuçların Özeti ... 97
4. Bilinen ve Bilinmeyen Suçluluk Arasındaki Bağlantılar ... 98

Üçüncü Bölüm
KRİMİNOLOJİNİN ANA YÖNLERİ (SUÇUN NEDENLERİ - SUÇ ETOLOJİSİ)

§ 1. GENEL OLARAK 99

§ 2. SUÇUN FİZİKİ-ANTROPOLOJİK-BİYOLOJİK YANI (BİYOLOJİK TEORİLER) 101

I. Fiziki Coğrafya 101

II. Biyometrika: İstatistiğin İnsan Biyolojisine Uygulanması 102

III. Suçu Beden Yapılarındaki Farklılıklara Dayandıran Teoriler 103

1. Yüzün ve Kafatasının Şekline Göre Karakter Tahlili ve Suç Tahmini: Fizyonomi ve Prenoloji 103
2. Lombroso'nun "Atavistik Adam"ı ve İtalyan Okulu 105
3. Goring'in "İngiliz Mahkûmu" ve Hooton'un "Amerikan Suçlusu" 107
   a. Goring'in İngiliz Mahkûmu 107
   b. Hooton'un "Amerikan Suçlusu" 108

IV. Genetik Teoriler 109

1. Aileler Üzerinde Yapılan Araştırmalar 109
2. İkizler Üzerinde Yapılan Araştırmalar 110
3. Evlat Edinme Çalışmaları 113
4. Beden Tipleri 114
5. Kromozomlar Üzerinde Yapılan Araştırmalar 120
6. Salgılar 121
7. Beyin Fonkisyonu Bozuklukları 123

V. Yanlış Beslenme Vasıtasıyla Suçluluk (Fosfat Teorisi) 123

VI. Karşılaştırmalı Biyolojik Davranış Araştırmaları (Etholoji) 124

§ 3. SUÇUN PSİKOLOJİK VE PSİKİYATRİK YANI 125

I. Genel Olarak 125

II. Psikozlar 128

1. Bedeni Psikozlar 128
2. Coşkusal (Endojen) Psikozlar 129
   a. Şizofreni 129
   b. Paranoya 129
   c. Mani-Depressif 130

III. Nevrozlar 130

IV. Psikopatlık 131

V. Zeka ve Suç 134

1. Genel Olarak 134

2. Zeka Geriliği (Oligophrenie) ... 134
3. Zeka ve Suç İlişkisinin Değerlendirilmesi ... 137
VI. Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı ... 137
§ 4. SOSYOLOJİK VE SOSYOPSİKOLOJİK TEORİLER(ÇEVRE VE SUÇ) ... 139
I. Genel Olarak ... 139
II. Sosyolojik Teoriler ... 140
1. Yapısal Teoriler ... 140
a. Durkheim'ın Teorisi ... 140
b. Anomi Teorisi ... 141
c. Gerilim Teorileri ... 143
aa. Merton'un Klasik Gerilim Teorisi ... 143
bb. Cohen'in Alt Kültürel Gerilim Teorisi ... 143
cc. Cloward'ın Suç Fırsatları Teorisi ... 144
dd. Agnew'in Genel Gerilim Teorisi ... 144
d. Anomi ve Gerilim Teorileri Çerçevesinde Suçlulukla Mücadele Önerileri ... 144
2. Sosyalleşme Teorileri ... 145
a. Kültür Çatışması Teorisi ... 145
b. Alt-Kültür Teorileri ... 146
3. Ekolojik Girişim (Şikago Okulu) ... 148
4. Sosyal Düzensizlik Teorisi ... 150
III. Öğrenme (Sosyopsikolojik) Teorileri ... 150
1. Aykırılıkların Birleştirilmesi Teorisi ... 151
2. Nötrleştirme Teknikleri ... 152
3. Psikolojik Öğrenme Teorileri ... 153
a. Genel Olarak ... 153
b. Jefferey'in Ayırıcı Pekiştirme Teorisi ... 154
c. Akers'ın Sosyal Öğrenme Teorisi ... 154
aa. Ayırıcı Birliktelikler ... 155
bb. Tanımlamalar ... 155
cc. Ayırıcı Pekiştirme ... 155
dd. Taklit ... 155
d. Eysenck'in Doğrudan Doğruya Öğrenme Teorisi ... 156
4. Öğrenme Teorileri Kapsamında Suçla Mücadele ... 157
IV. Tamamlayıcı Açıklama Denemeleri ... 158
1. Damgalama Teorisi ... 158
a. Genel Olarak ... 158
b. Sembolik Etkileşim ... 158
c. Tannenbaum ve Kötülüğün Dramatize Edilmesi ... 159
d. Lemert: Birincil ve İkincil Sapma ... 159
e. Becker ve Ötekiler ... 160
f. Braithwaite'in Birleştirici Utandırma Teorisi ... 161

g. Damgalama Teorisinin Değerlendirilmesi 162
2. Suçun Ekonomik ve Marksist Temele Dayanarak Açıklanması 162
3. Radikal Kriminoloji 165
V. Kontrol Teorileri 165
1. Genel Olarak 165
2. Reckless'in Sınırlama Teorisi 166
3. Kırık Cam Teorisi 168
4. Kontrol Teorilerinin Değerlendirilmesi 168
VI. Bir Fırsat Olarak Suç 169
1. Genel Olarak 169
2. Rutin Aktiviteler Teorisi 170
§ 5. SUÇLULUĞU ÇOK SAYIDA FAKTÖRE BAĞLAYAN EĞİLİM VE SUÇLULUK TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 171
I. Suçluluğu Çok Sayıda Faktöre Bağlayan Eğilim 171
II. Suçluluk Teorilerinin Değerlendirilmesi 174

Dördüncü Bölüm
SUÇUN ORTAYA ÇIKIŞI (SUÇ FENOLOJİSİ)

§ 1. KONTROL ORGANLARI VE CEZA KOĞUŞTURMASININ SEYRİ 175
I. Kontrol Organları 175
II. Ceza Koğuşturmasının Seyri 175
1. Genel Olarak 175
2. Halk ve Suçla Mücadele 176
a. Halkın Suçtan Korkusu 176
b. Halkın Polise Karşı Tavrı 178
c. Halkın İhbar Davranışına Karşı Tavrı 179
3. Mağdurun İhbarı 180
4. Ceza Koğuşturmasında Polisin Faaliyeti 181
a. Polisin Önceki Faaliyeti 181
b. Polisin Sonraki Faaliyeti 181
5. Savcılık Vasıtasıyla Suçun Koğuşturulması 182
6. Ceza Mahkemesi'nin Faaliyeti 182
§ 2. YAŞA, CİNSİYETE VE MEDENİ DURUMA GÖRE SUÇLULUK 183
I. Yaş ve Suçluluk 183
1. Yaş Gruplarına Göre Suçun Cezai Sonuçları 183
2. Yaş ve Suç İlişkisine Genel Bir Bakış 184
3. Değişik Yaş Gruplarındaki Suçluluk 185

a. Çocuk Suçluluğu ... 185
b. Genç Suçluluğu ... 188
c. Yaşlı Suçluluğu ... 190
II. Cinsiyet ve Suç ... 191
1. Erkek Suçluluğu ... 191
2. Kadın Suçluluğu ... 192
a. Genel Olarak ... 192
b. Kadın Suçluluğunu Açıklayan Görüşler ... 196
aa. Biyolojik-Antropolojik Teoriler ... 196
bb. Sosyal Bilimsel Açıklama Denemeleri ... 197
cc. Değerlendirme ... 198
III. Medeni Durum ve Suçluluk ... 198
§ 3. IRK, DİN, KÜLTÜR VE SUÇLULUK ... 199
I. Irk ve Suçluluk ... 199
II. Din ve Suçluluk ... 201
III. Kültür ve Suçluluk ... 202
1. Genel Olarak ... 202
2. Kan Davası ... 202
a. Kavram ... 202
b. Kan Gütmeye Karşı Önlemler ... 203
aa. Yasal Önlemler ... 203
bb. Ekonomik Önlemler ... 204
aaa. Toprak Yetersizliği ... 204
bbb. Feodal Yapı ... 204
ccc. Sınır İhtilafları ... 205
cc. Eğitim Önlemleri ... 205
dd. Halk Tarafından Uygulanan Toplumsal Önlemler ... 205
c. Kan Gütmeye Karşı Mücadele Yolları ... 205
3. Töre ve Namus Cinayetleri ... 206
a. Kavram ... 206
b. Türkiye'de Töre ve Namus Cinayetleri Sorunu ... 207

Beşinci Bölüm
SOSYALLEŞME USULÜNDE SOSYAL TEMSİL VASITALARININ ETKİLERİ, TOPLUMSAL GELİŞİM VE SUÇLULUK

§ 1. SOSYALLEŞME ... 209
I. Sosyalleşme ve Eğitim ... 209
II. Hukuk Bilincine Eğitim ... 210

III. Suçlularda Eğitim Eksiklikleri 210
§ 2. İLK SOSYALLEŞME BİRİMİ OLARAK AİLE 210
I. Küçük Çocukluk Sosyalleşmesinin Belirleyiciliği 210
II. Tam Olmayan Aile 212
§ 3. İKİNCİ SOSYALLEŞME BİRİMİ OLARAK OKUL 213
I. Kriminolojik Açıdan Okulun Önemi 213
II. Suçluluk ve Okulu İstememe 214
III. Okulda Şiddet 214
§ 4. ÇALIŞMA DAVRANIŞLARI VE KRİMİNOLOJİK AÇIDAN İŞSİZLİK 215
I. Çalışma Davranışı ve Suçluluk 215
II. İşsizlik ve Suç 215
1. İşsizlik Kavramı ve Sayılar 215
2. İşsizliğin Kişi Üzerindeki Etkileri 216
3. Kriminolojik Açıdan İşsizliğin Önemi 217
§ 5. BOŞ ZAMAN VE SUÇLULUK 217
I. Boş Zaman Kavramı ve Boş Zaman Durumları 217
1. Boş Zaman Kavramı 217
2. Boş Zaman Durumları 217
II. Boş Zamanın Suça Etkileri 218
III. Boş Zamanı Önleyici Suç Politikası 218
§ 6. MEDYA VE SUÇLULUK 219
I. Medyada Suçluluğun Ortaya Konuluş Tarzı 219
II. Resimli Medyada Suçluluğun Ortaya Konmasının Etkileri 220
III. Medya Sorumluluğu ve Ceza Hukuku 221
§ 7. TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE SUÇLULUK 222
I. Genel Olarak 222
II. Bazı Ülkelerin Karşılaştırılması 223
III. Rusya 223
IV. Çin 224

Altıncı Bölüm
İKAMET ÇEVRESİ VE SUÇLULUK

§ 1. YERİN YAPISI VE SUÇLULUK (SUÇ COĞRAFYASI) 225
I. Suç Coğrafyası Kavramı ve Tarihi 225

1. Suç Coğrafyası Kavramı ... 225
2. Suç Coğrafyasının Tarihi ... 225
II. Suç Coğrafyasının Pratik Önemi ... 226
§ 2. İKAMET EDİLEN EVİN MİMARİSİ VE SUÇLULUK ... 226
I. Genel Olarak ... 226
II. Gökdelen Mimarisi ve Suçluluk ... 227
III. Newman'in "Savunulan Yer" Girişimi ... 227
IV. Fail Açısından Suç Topografyası ... 228
§ 3. KONUTSUZLUĞUN KRİMİNOLOJİK GÖRÜNÜŞÜ ... 228
I. Konutsuzluk Kavramı ... 228
II. Yaş Özellikli Görünüş Şekilleri ve Sokak Çocukları ... 229
1. Genel Olarak ... 229
2. Sokak Çocukları ... 229
§ 4. GECEKONDULAŞMA VE ÇARPIK KENTLEŞME ... 232
I. Kavram ... 232
II. Gecekondulaşma ve Çarpık Kentleşmenin Sonuçları ... 233
§ 5. YENİ TOPLUMSAL GÖREV OLARAK YEREL SUÇUN ÖNLENMESİ ... 234
I. Tüm Toplumsal Görev Olarak Önleme ... 234
II. Yeni Planlama Konusu Olarak Yerel Suçu Önleme ... 235
§ 6. YABANCI SUÇLULUĞU ... 236
I. Genel Olarak ... 236
II. Yabancı Suçluluğunu Açıklama Denemeleri ... 237
III. Yabancıların Bunalımı ve Suça Yönelmeleri ... 237
IV. Almanya'daki Türklerin Durumu ... 238

Yedinci Bölüm
SUÇLAR VE FAİLLERİ

§ 1. SUÇA HAZIR OLMALARINA GÖRE SUÇLULARIN SINIFLANDIRILMASI ... 241
I. Suçluları Sınıflandırmanın Yararları ... 241
II. Suçluların Sınıflandırılmasına Bazı Örnekler ... 241
1. Ferri'nin Sınıflandırması ... 241
a. Doğuştan Suçlular ... 241
b. Akıl Hastası Suçlular ... 241

c. İtiyadi Suçlular 242
d. Tesadüfi Suçlular 242
e. İhtiras Suçluları 242
2. Mezger'in Sınıflandırması 242
a. Durum Suçlusu 242
b. Karakter Suçlusu 243
3. Exner'in Sınıflandırması 243
4. Aschaffenburg'un Sınıflandırması 244

§ 2. NEFRET SUÇLARI 244

I. Genel Olarak 244
II. Nefret Suçu Kavramı 245

§ 3. ŞİDDET SUÇLARI 248

I. Şiddet Kavramı 248
II. Şiddet Suçlarının Gelişimi ve Durumu 248
III. Bazı Şiddet Suçları 250
1. Kasden Adam Öldürme 250
2. Yağma 254
3. Kasden Yaralama 255
4. Aile İçinde Şiddet 255
a. Çocuklara Kötü Davranma 256
b. Eşe Karşı Şiddet 257
c. Kardeşlere ve Ebeveynlere Karşı Şiddet 259
aa. Kardeşlere Karşı Şiddet 259
bb. Ebeveynlere Karşı Şiddet 259
5. Kurumlarda Şiddet 259
6. Sporda Şiddet 260

§ 4. CİNSEL SUÇLAR 260

I. Genel Olarak 260
II. Çocuk ve Gençlerin Cinsel Suistimali 261
III. Irza Geçme 266
IV. Teşhircilik (Exhibitionismus) 267
V. Ensest 268
VI. Fuhuş 269
1. Kavram ve Tarihçe 269
2. Fuhuş ve Suçluluk 271
3. Türkiye'nin Durumu 273

§ 5. MALA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR 275

I. Genel Olarak 275

II. Hırsızlık ve Kapkaç ... 275
1. Hırsızlık ... 275
2. Kapkaç ... 276
III. Mala Zarar Verme ... 277
IV. Dolandırıcılık ... 278
§ 6. TRAFİK SUÇLARI ... 278
§ 7. EKONOMİK SUÇLAR ... 279
I. Genel Olarak ... 279
II. Ekonomik Suç Kavramı ... 281
1. Kaçakçılık ... 281
a. Gümrük Kaçakçılığı ... 281
aa. Tanımı ... 281
bb. Gümrük Kaçakçılığı Türleri ... 282
aaa. Oto Kaçakçılığı ... 282
bbb. Tekel Maddeleri Kaçakçılığı ... 282
ccc. Emtia Kaçakçılığı ... 282
b. Organ ve Doku Kaçakçılığı ... 282
c. Kültür ve Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı ... 283
d. İnsan Kaçakçılığı ... 283
2. Sahtecilik ... 284
a. Kalpazanlık ... 284
b. Evrakta Sahtekarlık ... 284
c. Sahte Fatura ... 285
d. Fikir ve Sanat Eserleri, Patent Hakları ve Marka Taklitçiliği ... 285
aa. Fikir ve Sanat Eserleri ... 285
bb. Marka Hakları ... 285
cc. Patent Hakları ... 285
3. Tefecilik ... 286
4. Borsada Manipilasyon ... 286
III. Beyaz Yakalı Suçluluğu ... 286
1. Beyaz Yakalı Suçluluğu Kavramı ... 286
2. Failin Sosyal Profili ... 288
IV. Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ... 288
V. Ekonomik Suçlulukla Savaş ... 290
§ 8. ÇEVRE SUÇLULUĞU ... 291
I. Çevre Kavramı ve Çevre Kirliliğinin Kapsamı ... 291
1. Çevre Kavramı ... 291
2. Çevre Kirliliğinin Kapsamı ... 292
a. Hava Kirliliği ... 293

b. Yer Kirliliği 293
c. Su Kirliliği 294
II. Çevre Suçluluğu ve Suç Politikası 294
1. Kayıtlı Çevre Suçluluğu 294
2. Çevre Koruma Politikası 295
III. Ormanların Tahribi 296
§ 9. BİLGİSAYAR SUÇLARI 298
I. Bilgisayar Suçları Kavramı 298
II. Kapsamı 299
III. Fail ve Mağdur 301
1. Faile İlişkin Özellikler 301
2. Mağdur 302
IV. Internet 303
1. Genel Olarak 303
2. Internet ve Pornografi 304
§ 10. SUÇLA BAĞLANTILI BİR PROBLEM OLARAK İNTİHAR 305
I. İntiharın Nedenleri 305
II. İntiharların Değerlendirilmesi 308

Sekizinci Bölüm
BAĞIMLILIK MADDELERİ SUÇLULUĞU

§ 1. ALKOL VE SUÇLULUK 311
I. Alkol Kullanımının Gelişimi ve Kapsamı 311
II. Alkolü Kötüye Kullanmanın Etkileri 311
1. Genel Olarak 311
2. Suçun İşlenmesindeki Psikolojik Etki 312
a. Freni Ortadan Kaldıran Faktör Olarak Alkol 312
b. Cereyan Eden Semptomların Sosyal Eksik Uyuma Paralelliği 312
c. Karşılıklı Koşulların Modeli 312
III. Alkol Etkisi Altında İşlenen Suçlar 312
1. Alkolün Etki Yaptığı Ana Gruplar 312
2. Trafikte Alkol 312
IV. Mücadele Yapısı 313
1. Önleyici Modeller 313
2. Terapi Tedbirleri 313

§ 2. UYUŞTURUCU VE SUÇLULUK 313
I. Genel Olarak 313
II. Tarihi Gelişim 314
III. Uyuşturucu Madde Türleri 315
1. Doğal ve Kısmi Sentetik Uyuşturucu Maddeler 315
a. Afyon 315
b. Morfin 316
c. Eroin 316
d. Esrar 317
e. Kokain 318
f. Kodein 318
g. Meskalin 318
2. Tam Sentetik Uyuşturucu Maddeler 318
a. Depressantlar 319
b. Trankilizanlar (Yatıştırıcılar) 319
c. Halusinojenler 319
d. Stimulantlar (Uyarıcılar) 320
e. Bonzai (Sentetik Kannabinoid) 320
f. İnhilanlar (Sanayide Kullanılan Uçucu Maddeler) 321
IV. Uyuşturucu Madde Suçluluğu 322
1. Uyuşturucu Suçluluğuna Genel Bakış 322
2. Uyuşturucu Ticareti 322
3. Uyuşturucu Madde Kullanma 323
a. Uyuşturucu Kullananların Genel Durumu 323
b. Uyuşturucu Kullanımından Ölenler 326
4. Uyuşturucu Bağımlılığının Neden Olduğu Diğer Suçlar 327
V. Uyuşturucu ile Mücadele 327
1. Milli Uyuşturucu Madde Mücadele Plânı 327
2. Uyuşturucuyu Serbest Bırakma 328

Dokuzuncu Bölüm
BİREYSEL SİLAHLANMA VE SUÇ

§ 1. SİLAHLANMANIN NEDENLERİ 331
§ 2. BİREYSEL SİLAHLANMANIN BOYUTLARI VE SUÇA ETKİLERİ 332
I. Silahlanmanın Boyutları 332
II. Silahlanmanın Suça Etkileri 334

§ 3. BİREYSEL SİLAHSIZLANMANIN SUÇUN ÖNLENMESİ AÇISINDAN ÖNEMİ VE SİLAHLANMAYA KARŞI MÜCADELE YOLLARI 336
I. Bireysel Silahsızlanmanın Suçun Önlenmesi Açısından Önemi 336
II. Silahlanmaya Karşı Mücadele Yolları 338

Onuncu Bölüm
FAİLLİK GRUPLARI

§ 1. SUÇLU GRUPLARI VE YIĞIN SUÇLULUĞU 341
I. Suçlu Grupları Kavramı 341
II. Yığın Suçluluğu 342
1. Yığın Kavramı 342
2. Yığın Psikolojisi ve Suçun Gerçekleşmesi 342
a. Yığın Psikolojisi 342
b. Suçun Gerçekleşmesi 343
§ 2. GENÇLİK ÇETELERİ 343
I. Gençlik Çetesi Kavramı 343
II. Bir Araya Gelme ve Rollerin Dağılımı 344
1. Çetelerin Ana Kriterleri 344
2. Çetelerin Büyüklüğü ve Biraraya Gelmesi 344
3. Rollerin Dağıtımı 344
III. Çetelerin Yaygınlaşması 345
§ 3. ORGANİZE SUÇLULUK 345
I. Genel Olarak 345
II. Organize Suçluluğun Tarihçesi 347
III. Organize Suçluluğun Tanımı, Unsurları ve Çetelerden Ayırdedilmesi 348
1. Organize Suçluluğun Tanımı 348
2. Organize Suçluluğun Unsurları 348
3. Organize Suçluluğun Çetelerden Ayırdedilmesi 349
IV. Organize Suçluluğun Cirosu ve Neden Olduğu Zarar Tahminleri 351
1. Organize Suçluluğun Cirosu 351
2. Zarar Tahminleri 351
V. Organize Suçlulukla Mücadele 352
§ 4. TERÖRİZM 354
I. Terörizm Kavramı 354

II. Terörizmin Tarihçesi 354
III. Terörün Nedenleri 355
IV. Terörle Mücadele 355

Onbirinci Bölüm
SUÇA BİRLİKTE SEBEP OLMA USULÜNDE MAĞDUR (VİKTİMOLOJİ)

§ 1. MAĞDUR DAVRANIŞI ÖĞRETİSİ (VİKTİMOLOJİ) 357

I. Viktimoloji Kavramı, Tarihi, Amacı ve Görevleri 357
1. Viktimiloji (Mağdur) Kavramı 357
2. Viktimolojinin Tarihi 358
3. Viktimolojinin Amacı 359
4. Viktimolojinin Görevleri 360

II. Mağdur Tipleri 361
1. Hans Von Hentig'in Fenomonolojik Tip Oluşturması 361
2. Mendelsohn'un Kusura Yönelmiş Tiplemesi 361

III. Mağdur Tiplemesinin Önemi 362

IV. Mağdur Olmayı Belirleyen Temel Özellikler 362
1. Hedefin Görünür Olması 362
2. Değerli veya Arzu Edilebilir Olması 363
3. Suça Karşı Korumasız Olması 363
4. Hareket Kabiliyeti 363
5. Hedefin Uygun ve Erişilebilir Olması 363

V. Mağdur Olma Usulü 364

VI. Mağdur Olarak Kadın 366

VII. Mağdur Olarak Yaşlılık 366

VIII. Bazı Suçların Mağdurları 367
1. Öldürme Suçları 368
2. Çocuklara Kötü Davranma 369
3. Çocukların Cinsel Suistimali 369
4. Cinsel Saldırı 369
5. Kitle Suçları 370

IX. Mağdur Kaynaklı Failin Hareketini Hukuka Uygun Sokmaya Yönelik Dengeleme (Nötrleme) Teknikleri 370

§ 2. MAĞDURUN KORUNMASINA YÖNELİK ULUSLARARASI ÇABALAR 371
I. Avrupa Konseyi Kapsamında 371
1. Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi 371
2. Avrupa Konseyi'nin Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Mağdurun Durumuna İlişkin Tavsiyesi R (85) 11 - 28.6.1985 371
3. 17.9.1987 Tarihli Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 21 Sayılı Kararı 372
4. XIX. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi Sonuç ve Tavsiyeleri 372
5. Ceza Muhakemesinde Mağdurun Konumuna İlişkin 15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı 372
6. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili 14 Haziran 2006 Tarihli 8 Sayılı Tavsiye Kararı 372
7. Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak Üzere Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi'nin 2012 tarih ve 29 sayılı Direktifi 373
II. 29.11.1985 Tarihli Birleşmiş Milletler Deklarasyonu 373

Onikinci Bölüm
SUÇUN TAHMİNİ VE ÖNLENMESİ

§ 1. SUÇUN TAHMİNİ (KRİMİNALPROGNESE) 375
I. Suçun Tahmini Kavramı 375
II. Suçun Tahmininin Önemi 375
§ 2. SUÇUN ÖNLENMESİ (KRİMİNALPRAEVENTİON) 377
I. Suçun Önlenmesi Kavramı 377
II. Sosyal Kontrolün Önemi 377
III. Suçun Önlenmesinin Esasları 378
IV. Suçun Önlenmesi Yolları 381
1. Suçun İcrasının Engellenmesi 381
2. Suçu Yaratıcı Çevre Tahriklerini Azaltma 382
3. Ruhsal Direncin Kuvvetlendirilmesi 382
4. Suçlu Kişiliklerin Gelişiminin Önlenmesi 383
5. Kalıtım Sağlığı Tedbirleri 384
V. Cezaevlerinin Suçun Önlenmesindeki Rolü 384
1. Cezalandırma Yerine Tekrar İyileştirme 384
2. Cezaevi Psikolojisi 387
3. Cezaevi Alt Kültürü 389

EK: CEZAEVLERİ, SAVCILIK VE CEZA MAHKEMELERİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKİ VERİLER 390

Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım (01.04.2016 İtibarıyla) 390

Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (01.04.2016 İtibarıyla) 391

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları 393

Öğrenim Durumu Dağılımı (01.04.2016 Tarihi İtibarıyla) 395

1970-2016 Yılları İtibariyle Cezaevinde Bulunan Hükümlü ve Tutuklular 397

100.000 Nüfustaki Mahpus Sayısı (Eylül 1998) 400

Ülkelerin Yıllara Göre Değişen Mahpuslaşma Oranları 401

Cumhuriyet Başsavcılıklarında TCK uyarınca Sonuçlanan Soruşturmalardaki Şüpheliler Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar ve Suç Türüne Göre Dağılımı (1/1/2011-31/12/2011) 403

Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Evresi İş Yükü 404

Cumhuriyet Başsavcılıklarında Sonuçlanan Soruşturmalardaki Şüpheliler Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar Türüne Göre Dağılımı 404

Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davalardaki Sanıklar Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar Türüne ve Yıllara Göre Oransal (%) Dağılımı (2001-2011) 405

Yararlanılan Kaynaklar 407

Dizin 415

Birinci Bölüm
KRİMİNOLOJİ KAVRAMI, TANIMI, KONUSU, GÖREVİ, DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

§ 1. KRİMİNOLOJİ KAVRAMI, TANIMI, KONUSU VE GÖREVİ

I. Kriminoloji Kavramı

İnsanlar neden suçlu olur? Niçin genellikle kanunlara uygun davranmazlar; aksine egolarının başkalarına zarar vermesi üzerinden yaşamlarını sürdürürler. Neden insanlar, diğer insanları yaralarlar, kötü davranırlar, tecavüz ederler, öldürürler, çalarlar, dolandırırlar, gasp ederler ve tehdit ederler? Tahminen herkes, bir defa bu ve benzeri sorular üzerine düşünmüştür. Bu tür soruların cevapları "kriminoloji"ye götürür. Krimonoloji, sosyal fenomen olarak suçluluğu, suçun nedenlerini, sonuçlarını, cezalandırılan davranışın (suçun) mağdur ve toplumda yarattığı etkileri inceleyen deneysel bilimdir[1].

Kriminoloji, sadece suçla değil, aynı zamanda diğer sapıcı davranışlarla da ilgilenen bir disiplindir. Bu bakımdan kriminoloji, sadece suçla ilgilenmez, aynı zamanda toplumsal normlardan sapan davranışları da araştırma alanına dahil etmektedir[2]. Kim suçları önlemek istiyorsa, onu doğuran bağlantı koşullarını bilmek zorundadır; çünkü, suçun önlenmesi için uygun vasıtalar ancak bununla harekete geçirilir[3].

Kriminoloji, yeni bir bilimdir. Tıp veya fizik gibi diğer bilimlerin binlerce yıllık tarihine bakıldığında, kriminoloji organize olmuş bir bilim alanı olarak, henüz 19'uncu yüzyılda ortaya çıkmıştır. "Kriminoloji", kelime olarak "suç bilimi" anlamına gelir. Genel olarak, kriminoloji sözcüğünü ilk defa Fransız Paul **Topinard** (1830-1911)'ın 1879'da kullandığı ifade edilir. Şüphesiz kriminoloji kavramı ilk defa 1885 yılında bir kitap ismi olarak kendini gösterdi. Bu yıl, İtalyan kriminolog Raffaele **Garofalo** (1851-1934)'nun **"Criminologia"** isimli kitabı yayınlandı. Ancak, bu konuda kavramın geç bulunmasına rağmen, suç ve suçlulukla açıkça ilgilenme çok eski bir geçmişe

---

1 **Meier** Bern-Dieter, Kriminologie, 2.Auflage, München 2005, s. 1 vd.

2 Champion Dean J, The American Dictionary of Criminal Justice, Los Angeles 2005, s.68(zikr. **Dolu** Osman, Suç Teorileri, Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji, Ankara 2011, s. 32).

3 **Bock** Michael, Kriminologie, Für Studium und Praxis, 3. Auflage, München 2007, s.5.

sahiptir[4]. Nitekim, suç psikolojisi isimli kitap 1792'de Almanya'da yayınlanmıştı. Şüphesiz kriminoloji bağımsız bilim olarak 19'uncu yüzyılın sonunda oluştu. Bazılarınca 1876 kriminolojinin doğum yılı olarak kabul edilir; çünkü bu yıl **Sezar Lombroso**'nun (1835-1909) *"Suçlu İnsan"* (L'uomo delinquente) isimli kitabı yayınlandı ve bu, suçla meşgul olmanın, kriminolojik sorunları araştırmanın sadece diğer sosyal bilimlerin kenarındaki bir konu olmadığını ortaya koydu[5].

Geniş anlamda kriminoloji kavramı, suç koğuşturma tekniği öğretisi olan kriminalistiği de içerir. Ancak kriminolojinin, sadece dar anlamda kabul edilerek, onun suçluluğun görünüşlerini ve fiili olayların öğretisini ifade ettiğini düşünmek daha yerindedir. Bu anlamda kriminoloji üç kısmı içerir: Suç biyolojisi, suç psikolojisi ve suç sosyolojisi. *Suç biyolojisi*, suçun bedeni (somatik ve fiziki) yanı ile ilgilenir. *Suç psikolojisi*, suçu ruhi bir olay olarak kavramayı ve anlamayı dener. *Suç sosyolojisi*, suçu insanın birlikte yaşadığı çevre içinde bir olay, yani yaşanan bir sosyal olay olarak mütalaa eder[6].

Kriminoloji, bir insani ve sosyal bilimdir; çünkü yalnızca, tek tek insanlarla (örneğin fail, mağdur, polis) değil; fakat aynı zamanda toplum ve onun gruplarıyla da (örneğin aile, gençlik ve onun grupları, ekonomi, ceza adaleti ile) ilgilenir[7].

II. Kriminolojinin Tanımı

Kriminoloji kelimesi, latince suç anlamına gelen *"crimen"* ve yunanca bilim anlamına gelen *"logos"* kelimelerinden türemiştir. Kriminoloji günümüzde herkesin üzerinde anlaştığı üzere suçla ilgilidir[8]. Kelime olarak suçluluk bilimi anlamına da gelen kriminoloji[9], gerçek yaşamdaki fiili bir olay (örnek) olarak, suçun bilimidir; deneysel ve gerçek bir bilimdir[10]. Kısaca kriminoloji, gerçekler bilimidir[11]. Diğer bir ifadeyle kriminoloji, suçlu ve suç gerçekliğindeki görünüş şekli olarak, suçla ilgilenen, suç ve suçlu bilimidir[12].

---

4 **Kürzinger** Josef, Kriminologie, 2. Auflage, Stuttgart 1996, s. 11; **Schneider** Hans Joachim, Einführung in die Kriminologie, 3. Auflage, Berlin-New York, 1993, s. 1; **Dönmezer** Sulhi, Kriminoloji, 8.baskı, İstanbul 1994, s.2..

5 **Kürzinger**, 12.

6 **Mezger** Edmund, Kriminalpolitik und ihre kriminologischen Grundlagen, Stuttgart 1944, s. 1 vd.; **Mezger** Edmund, Kriminologie, München-Berlin 1951, s. 5.

7 **Schneider**, Einführung, 1.

8 **Eisenberg** Ulrich, Kriminologie, 6.Auflage, München 2005, s.1.

9 **Kunz** Karl-Ludwig, Kriminoloji, 5.Auflage, Bern-Stuttgart-Wien 2008, s. 1.

10 **Mezger**, Kriminologie, 3.

11 **Mergen** Armand, Die Kriminologie, 3. Auflage, München 1995, s. 1.

12 **Herren** Rüdiger, Die Verbrechenswircklichkeit, Lehrbuch der Kriminologie, Bd. 1, 3. Auflage, Freiburg 1982, s. 11.

Kriminoloji bir deneysel disiplinler arası bilimdir. O, suçun işlenmesi ve engellenmesi gibi, suçluya davranışla ilgili olarak ortaya çıkan, insani ve toplumsal alandaki durumlarla ilgilenir. Kriminoloji, disiplinler arası çok faktörlü yönü ve suçlunun kişiliği ile ilgili deney alanlarındaki araştırmalarını, hem hukuk kuralları, hem de hukuk ya da sosyal düzen tarafından onaylanmayan hareketlerle bağlantı içinde yürütür[13].

Kriminolojinin en çok kullanılan ve genellikle onaylanan tanımı, Amerikalı kriminologlar Edwin H. **Sutherland** ve Donald R. **Cressey**'e dayanmaktadır: *"Kriminoloji, sosyal fenomen olarak, genç ve yetişkin suçluluğu üzerindeki bilginin tümüdür"*. Onun alanı, kanunlaştırma, kanunların ihlali ve kanun ihlali üzerine tepki usulünü kapsar. Bu usuller, ara aksiyonların bir sonucu olarak üç görünüş oluşturur: 1) İstenmeyen davranışlar olarak kabul edilen belirli hareketler, politik toplum vasıtasıyla suç olarak tanımlanır. 2) Bu tanıma rağmen, bazı insanlar bu davranışlarını sürdürürler ve bu suretle suç işlerler. 3) Devlet şeklinde örgütlenmiş toplum, ceza, tedavi veya önleme ile suça tepki gösterir. **Sutherland** ve **Cressey**, bunları üç boyut içerisinde; kanunlaştırma, kanunların ihlali ve kanun ihlali üzerine tepkiyi, bir ara aksiyon usulü içinde, yani birbirine dinamik olarak bağlanmış görürler[14].

Dönmezer, kriminolojiyi, suç sosyolojisine dayalı bir sentez bilimi sayarak, *"insanın sapıcı davranış ve eylemleri arasında suçu doğuran, yapan ve suçu kontrol etme amacını güden süreçleri açıklayan ve suçun sebep ve etmenlerini tespit maksadıyla insana ve suç işleyen insana ilişkin bilgilerin bütününün sentezini oluşturan bir bilgi dalıdır"* şeklinde tanımlamıştır[15].

III. Kriminolojinin Konusu ve Görevi

1. Kriminolojinin Konusu

a. Genel Olarak

Kriminoloji tek tek insanların ve halkların suçluluğunun bilimidir; bu yüzden araştırma alanı; önce tek tek insanların yaşamındaki görünüş olarak suçluluk ve sonra devletler ile halkların yaşamındaki suçluluk olmak üzere iki konuyu kapsamaktadır[16]. Kriminolojinin konusu üzerine tartışma, uzun yıllar devam etmiştir. Bilimsel teorik tartışmanın kesin sebeplerinden birisi, yeni bilimin

---

[13] **Göppinger** Hans, Kriminologie, 4. Auflage, München 1980, s. 1.

[14] **Schneider**, Einführung, 1.

[15] **Dönmezer**, 14.

[16] **Sauer** Wilhelm, Kriminologie, Berlin 1950, s. 1; **Exner** Franz, Kriminologie, 3. Auflage, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1949, s. 1.

merkez kavramındaki ayrılıktır. Yani, bir yanda suç, diğer yanda kriminolojinin konusu yeterli açıklıkta değildi. Bu, yani suç kavramının her zaman için sabit olmayıp, bilakis zamana ve yere göre değişen bir kavram olduğu, artık son zamanlarda kabul edilmektedir. Çünkü, suç kavramının mümkün oldukça geniş kapsamlı bir tanımının, kriminoloji biliminin konusunu belirleyebileceğine inanılmaktadır[17].

Kriminoloji, kural olarak deneysel araştırma metoduyla ilgili dört büyük konu alanını kapsar[18]:

1. Suçlu ve onun kişiliği,
2. Toplumun her bireyinin yaşamında suç,
3. Yığın görünüşü olarak suçluluk,
4. Resmi (polis, mahkemeler) ve resmi olmayan (örn. aile) toplumsal kontrol mercilerinin suçlulukla mücadele ve suçluluğun önlenmesi alanı.

Kaiser, kriminolojinin alanını şu şekilde tanımlamıştır: *"Kriminoloji, suçlar, hukuki ihlaller, olumsuz sosyal davranışlar ve bunların kontrolü üzerine deneysel bilimin düzenlenmiş bütünlüğüdür. Onun bilimsel alanı, üç ana kavram ile ilgili olarak kendini gösterir; suç, suçlu ve suçun kontrolü. Bunlara mağdurun menfaatleri ve suçtan korunma da eklenir"*[19].

Konu alanı üzerine diğer bir düşünce, kriminalistiğin de kriminoloji içerisinde sayılmasıdır. Alanın bu yolla genişletilmesi şüphesiz kabul edilemez; bununla birlikte, polis yayınlarında sıklıkla kriminolojik-kriminalistik bir isimlendirme ifade tarzına rastlanmaktadır. Fakat, teoride ve uygulamada kriminoloji ve kriminalistiğin ayrıldığı konusunda hemen hemen birlik vardır.

Kaiser'in formüle ettiği kriminoloji tanımına göre, kriminolojinin ortaya çıkan unsurları şunlardır:

1. Tecrübeye dayanan, deneysel bir bilimdir;
2. Suçlulukla ilgili herşey konusuna girer;
3. Aynı zamanda bütün sosyal olumsuz sapıcı davranışlar;
4. Suçlunun ve suçun kontrolü;

---

[17] **Kürzinger**, 12.

[18] **Herren**, 11.

[19] **Kaiser** Günther, Kriminologie, 10. Auflage, Heidelberg 1997, s. 1.

5. Viktimoloji;

6. Suçun önlenmesi.

Sosyal ve tabii bilimler ayırımında, kriminoloji tabii bilimlerde isimlendirilmeliydi. Bu şöyle bir örnekle somutlaştırılabilir. Suçla hem ceza hukuku, hem de kriminoloji ilgilenir. Ceza hukuku, hukuka bağlı iken, kriminoloji gerçek ne ise onu aydınlatmak ister. Kriminoloji bu yüzden soyut normlara ve onların yorumuna değil, bilakis, suçlulukla bağlantılı gerçeklerin tespitine bağlıdır. Kriminoloji gerçek üzerine bütün tespitleri açıklamak zorundadır[20].

Suç, topluma vereceği zararlı etkisinden dolayı hukuken yasaklanan ve ceza ile tehdit edilen kusurlu ruhi-bedeni insan davranışıdır. Bu kavram belirlemesi, öylece hem suçun gerçek görünüşünü (bir insanın psikofiziki davranışı ve onun dış dünyada etkileri), hem de normatif suç unsurlarını (kusurlu hareket, hukuka aykırılık, ceza) içerir. Bu iki işaret grubunun varlık çeşitliliği vasıtasıyla, onların benzer konu araştırmasında farklı iki bilim olduğu açıktır: Ceza hukuku, suç ile hukuki anlamda, yani onun normatif unsurlarıyla (devletin cezalandırma hakkının şartları ve içeriği) ilgilenirken, kriminoloji suçun gerçek konusuyla meşguldür[21].

Kriminolojiye **Vouin-Leaute**'nin önerdiği gibi, suç üzerine toplumun tepkisinin araştırılması da dahil olmalı mıydı? Bunun doğrudan hukuk sosyolojisi alanına girdiği düşünülebilmekle birlikte, suça toplumun tepkisinin, en azından penolojinin ilgilendiği devletin tepkisi kadar önemli olduğu itiraf edilmek zorundadır. Daha tartışmalı olan soru, kriminolojinin suç çalışmasını kanun anlamında sınırlandırıp sınırlandırmaması veya kanun tarafından yaptırıma bağlanmamış antisosyal davranışlarla da ilgilenip ilgilenmemesidir. Bu kapsayıcı dayanak noktasının temsilcisi Thorsten **Sellin**'dir; **Mannheim** da aynı görüştedir[22].

Kriminolojinin bakış alanı içinde ilk tam ayrılmış alan, suçların kontrolü ve sosyal araştırmalardır. Bununla toplumun ve devletin, suç ve sapıcı davranışlara tepkisi düşünülmüştür.

b. Sapıcı Davranış

Sapıcı davranış ya da sapkınlık, bir topluluk veya toplumda, çok sayıda insan tarafından kabul edilen belirli davranış kurallarına uygun davranma-

---

20 **Kürzinger**, 14.

21 **Seelig** Ernst, Lehrbuch der Kriminologie, 3. Auflage (neuarbeitet und ergaenzt von H. Bellavic), Darmstadt 1963, s. 20.

22 **Mannheim** Hermann, Vergleichende Kriminologie Bd. I, Stuttgart 1974, s. 15.

madır. Sapıcı davranış ile suç, çoğu kez örtüşse de aynı şey değildir. Sapıcı davranış kavramı, sadece kanunu ihlal etmek suretiyle gerçekleşen suç kavramından daha geniştir. Çünkü, sapıcı davranışların çoğu, kanun tarafından suç haline getirilmemiştir[23]. Örneğin, idari düşüncelerle kanunlarda idari suç olarak düzenlenen fiillerden hiç biri doğal hukukta karşılığı olmayan yapay suçlardır. Bu bakımdan "park edilmez" levhasının bulunduğu bir caddeye park etmek, bir trafik suçu teşkil ederken, bu davranışın her hangi bir şekilde toplumsal normlarla veya doğal hukukla doğrudan bir ilişkisi yoktur. Dolayısıyla, suç ve sapıcı davranış arasında yüksek bir ilişkinin bulunduğu açıktır. Ancak, "her ne kadar çoğu sapma teşkil eden davranış suç olarak tanımlanmış olsa da, her suç bir sapma olmadığı gibi, her sapma da bir suç değildir"[24].

Birbirinden ayrı olmakla birlikte, yakın ilişki içerisinde bulunan iki disiplin(kriminoloji ve sosyoloji), suç ve sapıcı davranışın incelenmesine yönelmektedir. Kriminoloji, ceza hukukunun suç olarak öngördüğü davranış biçimleriyle ilgilenirken; sapkınlık sosyolojisi, sapıcı davranışları belirlerken, kriminolojik araştırmalardan da yararlanır. Sapıcı davranışları inceleyen sosyologlar neden bazı davranışların genellikle sapıcı olarak görüldüğünü ve bunların toplum içindeki insanlara farklı farklı uygulandığını anlamaya çalışırlar[25].

Kriminolojik araştırmaların konusu, suç olsun veya olmasın göze çarpan bütün olumsuz sosyal davranışlardır. Bu yüzden, konu alanına sadece suçlar değil, bilakis, alkolizm, konutsuzluk, intihar ve fahişelik gibi önemli olan sapıcı davranışlar da dahildir.

c. Suçun Nedenleri

aa. Bireysel Görünüş Olarak Suçun Nedenleri

Tek bir kişinin suçluluğunun ortaya konması, suçu doğuran esaslı iç ve dış durumların açıklanmasıdır; ancak, bu tam bir değerlendirmeyi gerektirdiğinden, illi açıklama, nedenlerin belirlenmesi ile ilgilidir[26].

Olup biten hiçbir olay, kendini nedenlerden soyutlamamıştır; geçmişte gelişir ve geleceği etkiler. Bu, suçun işlenmesinin gerçek seyrinde de geçerlidir. Suçun işlenmesinin doğrudan nedenleri, fiil zamanındaki çevre durumu

---

[23] **Giddens** Anthony, Sosyoloji, yayıma hazırlayan Cemal Güzel, İstanbul 2008, s. 842; **von Danwitz** Klaus Stephan, Examens-Repetitorum Kriminologie, Heidelberg 2004, s.7, **Eisenberg**,35.

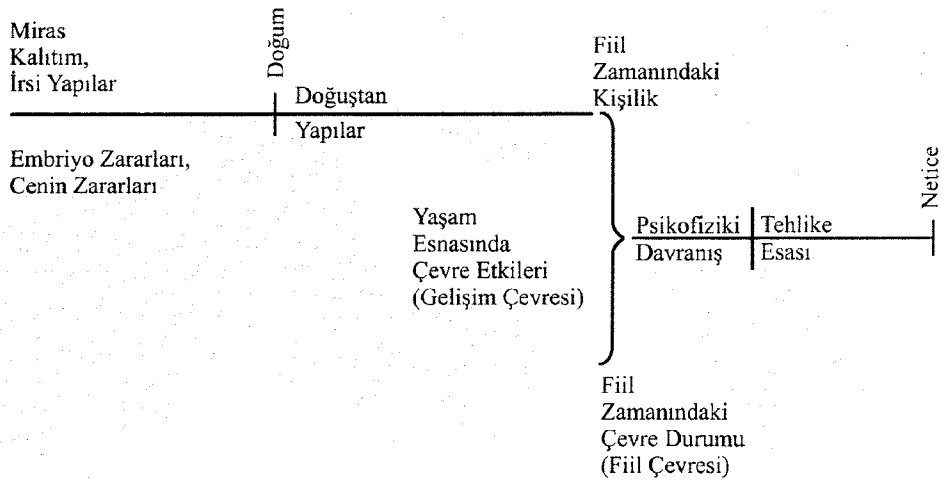
[24] **Dolu**, 34.

[25] **Giddens**, 843.

[26] **Exner**, 6.

ve fiil zamanındaki failin kişiliği olmak üzere ikiye ayrılır. *Fiil zamanındaki çevre durumu*, fiilin icrasını engelleyen durumları, fiili çözen, fiilin gerçekleşmesini objektif olarak mümkün kılan halleri kapsar. Fiile neden olan unsurlara, aşk ilişkisinin bitmesi, tahrik edici hakaret, mesleki, ailevi veya ekonomik çatışmalar örnek olarak gösterilebilir[27].

Diğer neden ise, *failin fiil zamanındaki kişiliği* olup; bu, bir taraftan yaşayarak öğrenilenler, diğer taraftan bu insanın nispî devam eden özellikleri vasıtasıyla belirlenir. Bunları biz açıkça onun kişiliği olarak nitelendiririz. Öylece her insanın kişiliği vasıtasıyla, onun yaşayarak öğrendikleri ve davranışlarının imkânları da belirlenir. Biz bu imkânları (yetenekler, hazır olmalar, eğilimler), insanın istidatları olarak isimlendiririz. Eğer, bir suçlunun istidatları gelecekte diğer suçları işlemeye eğilim gösterir şekilde ise, o zaman bu müşterek toplum için tehlikelidir[28].

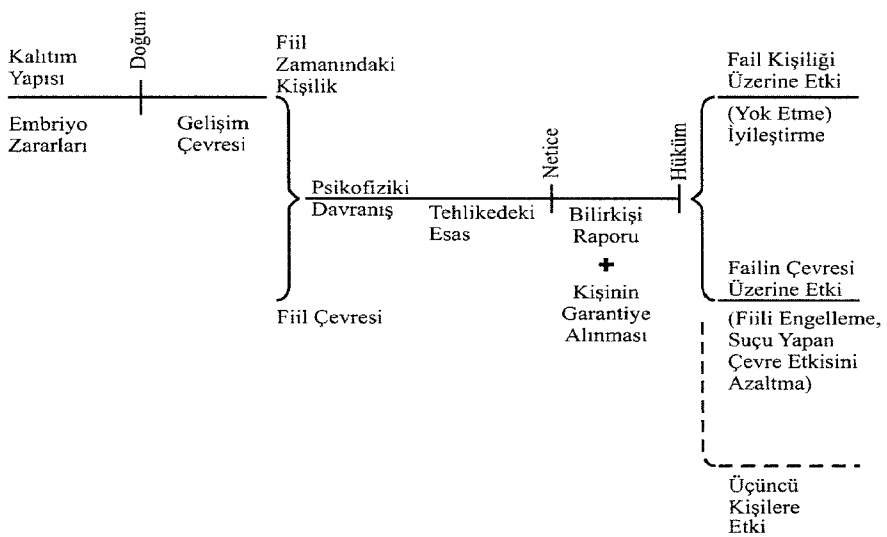

Şekil-1: Bireysel görünüş olarak suçun nedenleri (Seelig, 24)

Fiili mümkün kılan eğilimler ile fiil zamanındaki kişilik, bir karışık gelişmenin tekrar kendi sonucudur. Doğum esnasında insan, yetişkinin eğilimleri ile aynı olmayan, bilakis önce geliştirilmek zorunda olan eğilimlere sahiptir (doğuştan yapılar). Bunun vuku bulması bir yandan doğuştan yapı içinde kendiliğinden başlangıçtan mevcut gelişme imkânlarına göredir, yani içerdendir (endojen); ve diğer yandan yaşam boyunca her zaman mevcut çevrenin etkisi altındadır, yani dışarıdandır (exojen). Bu çevre etkilerine

[27] **Seelig**, 20 vd.
[28] **Seelig**, 21 vd.

esaslı olarak beslenme, ailedeki ve okuldaki eğitim, birlikte olduğu diğer insanların etkisi (arkadaşlar, rakipler, cinsel partner, meslektaş), yakınların kaybı, sosyal bir sınıf içerisine dahil olmak, özel amaç gayretlerine karşı engeller, ekonomik şans ve şansızlık halleri, ayrıca havanın kozmik etkileri, vücut üzerine zarar verici etkiler, örneğin tekrarlanan zehirlenmeler (kronik alkoliklik), bulaşıcı hastalık vs. dahildir. Bunlar, kişiliğin gelişimini olumsuz etkileyen çevre kaynaklı nedenler olup, gelişim çevresi olarak isimlendirilirler. Fakat doğuştan yapıların da hikayesi vardır. Onlar esaslı olarak doğum (dar anlamda) yoluyla bireye nakledilen kalıtım yapılarıdır; fakat, göze çarpan çevre etkileri vasıtasıyla anne veya babanın embriyom hücreleri veya döllenmiş yumurta üzerinde değişiklik yapılabilir[29].

Şekil-2: Suçun nedenleri ve bunları etkileme (Seelig, 27)

bb. Yığın Görünüşü Olarak Suçluluk

Yığın görünüşü olarak suç, toplumsal yaşamdaki görünüş olarak suçluluğun araştırılmasıdır. Bunun vasıtasıyla kriminolojinin konusu genişler[30]. Kriminoloji tasvir etmek ve açıklamak ister; tasvir etmek, halkın suçluluğunun sayısı, şekli, zaman içerisindeki gelişimi, işleniş şekilleri, halk kısımlarına göre dağılımını ortaya koymaktır[31].

---

29 **Seelig**, 20 vd.

30 **Seelig**, 24.

31 **Exner**, 6.

2. Kriminolojinin Görevi

Kriminolojinin görevi, suçun, suçluluğun, suçlunun, suçlu topluluğunun, suça karşı toplumsal tepkilerin, mağdurun ve sosyal kontrol organlarının araştırılmasıdır[32]. Kriminoloji bu amaçla, yetişkin suçluluğu, genç suçluluğu ve sosyal sapmanın kapsamı, yapısı, görünüş şekilleri, gelişimi ve dağılımının araştırılması istikametlerini takip eder *(suç fenolojisi)*; yetişkin suçluluğu, genç suçluluğu ile sosyal sapmanın nedenlerini teorik ve deneysel olarak araştırır *(suç etolojisi)*. Temel görevi ise, yetişkin suçluluğu, genç suçluluğu ile sosyal sapmanın önlenmesi ve kontrolü yapısının geliştirilmesidir *(suç profilaksisi)*[33].

Kriminolojinin bu görevi yerine getirebilmesi için, bilgi sahibi olması, bu bilgilerin bir araya getirilmesi ve araştırma yapılması gerekir[34]:

a. *Bilgiyi yükseltme:* Kriminoloji, problem alanına yönelik bilgisini daima yükseltmek ister. Buna göre, onun ana görevi güvence altına alınmış bilgideki, sağlam bir varlığın içindedir. Kriminoloji, problem alanının arka nedenlerini, bağlantılarını ve yapılarını kapsamak, yön tayin etmek, bilimi kazanmak ve aracılık etmek ister. Bununla, aynı zamanda ceza hukukunun eleştirisini ve iyileştirilmesini mümkün kılar.

b. *Bilgilerin toplanması ve dökümantasyonu:* Kriminolojik önemli bilgilerin, bilim, kanunkoyucu ve ceza hukuku uygulaması için bir yerde toplanması düşünülür.

c. *İhtiyaç araştırması:* Bu, kriminolojideki diğer temel araştırmalar gibi, aynı şekilde meşrudur. Burada herşeyden önce, önleme, teşhis, yaptırım, önem ve reform düşünülür.

IV. Kriminolojinin Önemi ve Suç Korkusu

1. Kriminolojinin Önemi

İnsanlar tarihin her döneminde suça karşı ilgi göstermişlerdir. Bu ilgi, duruma göre korku, intikam, merhamet veya destek şeklinde duygular olarak ortaya çıkmıştır. Kriminolojinin, suçu bütün yönleriyle inceleyen bir bilim dalı olması nedeniyle önemi büyüktür.

İnsanları suça ve suçluya ilişkin araştırmalara yönelten nedenlerin başında, insanın tabiatındaki öğrenme duygusu gelir. İnsanların bu merakları-

---

[32] **Mergen** Armand, Die Kriminologie, 3. Auflage, München 1995, s. 1; **Killias** Martin, Grundriss der Kriminologie, Eine europaeische Perspektive, Bern 2002, s.1.

[33] **Schneider**, Einführung, 2.

[34] **Kaiser**, Kriminologie, 9 vd.

nın bir diğer nedeni de, gelecekte kendilerinin de karşılaşabilecekleri bu olumsuz durumlardan korunmaktır. Kaldı ki, suça yönelik bu ilgi sadece bireysel olmayıp, toplumsal bir nitelik de taşımaktadır. Gerçekten de, bu durum medyada çok belirgindir. Gazete ve televizyonların adliye ve polis muhabirleri suç ve suçlular ile ilgili özel yazı ve programlar yapmaktadırlar. Özel televizyon kanalları, sıcağı sıcağına, adliye koridorları ve sıcak takip gibi programlar hazırlamaktadırlar. Aynı durum sanat alanında, edebiyat ve sinemada da söz konudur. Gerçekten de, suç ile ilgili yazılmış çok sayıda kitap ve çevrilmiş film bulunmaktadır.

Toplumun, suç ile ilgilenmesinin toplum bilincinin güçlendirilmesi bakımından faydalı olduğu da ileri sürülmektedir. Gerçekten de, toplum suç ile ilgilenmek suretiyle ceza hukuku kurallarına uyulup uyulmadığını da denetlemektedir. Bunun sonucunda suçluların etkin bir şekilde cezalandırıldığının da görülmesi, toplumun devlete ve adalet sistemine olan inancını artırırken; suçlulukla etkin bir şekilde mücadele edilememesi, adalet sisteminin iyi çalışmaması, af uygulamaları, insanların hukuk devletine ve adalete olan inançlarını kaybetmelerine neden olmaktadır.

Suçun topluma maliyeti oldukça fazladır. Gerçekten de, bir suçun işlenmesinin verdiği zarar yanında, suçu önleme, suçluları yakalama ve cezalandırma amacıyla oluşturulan kolluk, adliye ve cezaevlerinin topluma getirdiği maliyet de oldukça yüksektir. Bu bakımdan, toplum kriminolojiye ilgi duymaktadır.

Kaldı ki, suçun toplumda yaratmış olduğu güvensizlik, suçun doğrudan neden olduğu maddi zararlardan çok daha önemlidir; çünkü, polise ve adalete olan kuşkunun doğuracağı ve dalgalar halinde genişleyerek yayılabilen zararın önceden belirlenebilmesi oldukça güçtür. Gerçekten de, gelişen haberleşme ağı nedeniyle, suçların anında medyada bazen de abartılı olarak yer alması, bu güvensizliğin yayılmasına neden olmaktadır. Halka yerleşen bu güvensizlik, uluslararası boyut da kazanabilmekte, yerli ve yabancı firmaların yatırımlarını askıya almalarına, turistlerin can ve mal güvenliği nedeniyle buralara gitmemelerine neden olabilmektedir.

Bu genel ilgi dışında, bazı meslek gruplarınca suça ve suçluya görevleri nedeniyle özel ilgi de söz konusudur. İşte, savcı, hakim, avukat, polis, jandarma, cezaevi müdürü, infaz memuru, eğitimci ve politikacı gibi kişiler ile sosyal hizmet uzmanları yönünden kriminoloji eğitiminin önemi çok açıktır. Gerçekten de, suçun nedenleri, suç ve suçluyla mücadele edebilmek için bu kişilerin kriminoloji konusunda, en azından ana hatlarıyla bilgi sahibi olmaları şarttır.

2. Suç Korkusu

Suçun toplum içerisinde yarattığı güvensizlik duygusuna "suç korkusu" denilir. Suç korkusu, toplumdaki sosyal ilişkileri bozmakta, azaltmakta ve genel olarak yaşam zevkini tahrip etmektedir. Kitle iletişim araçlarının suça yaklaşım şekli dolayısıyla suç korkusu, şiddetini daha da artırmakta ve çoğu kez suç, gereğinden fazla abartılarak topluma sunulmaktadır[35].

İngiltere'de, suç istatistiklerinde görülen düşüşe karşın, nüfus içerisinde, suçun daha görünür ve ciddi olduğu konusunda yaygın bir algılama bulunmaktadır. Araştırmalar, insanların bugün suç karşısında, geçmiştekine göre daha çok korku duyduğunu ve karanlıkta dışarı çıkmaktan, evlerinin soyulmasından ve şiddetin kurbanı olmaktan kaygı duyduklarını göstermektedir. İnsanlar aynı zamanda, graffiti, içkili dolaşmak ve sokaklarda yeniyetme grupların dolaşması gibi, daha alt seviyedeki düzensizliklerden kaygı duyduklarını belirtmektedirler[36].

Süddeutsche Zeitung isimli bir gazetenin 1995'deki anketinde, "Almanya'da on yıl içinde düşündüğünüz zaman, en çok neden korkuyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların %59'u artan suçluluk olmuştur. Hatta, yeni eyaletler de, suçluluk %71 ile baş konu olarak belirtilmiştir[37].

İstatistiklere göre, Almanya'da her beş saniyede bir suç işleniyor; bu, hırsızlık, yağma, yaralama, adam öldürme, dolandırıcılık, rüşvet, tehdit, ırza geçme, uyuşturucu ticareti, tehlikeli çöp nakli vs. şekillerinde oluyor. 1997'de hemen hemen 6,6 milyon suçun polis istatistiklerine kaydedilmesi karşısında, kişisel güvenlik gerçekten tehlikede mi sorusu ortaya çıkmıştır. Bir şiddet suçunun mağduru olma riski %0,26'dır[38].

Gilinsky'e göre, 1995'de yapılan bir araştırma, Rusya'da nüfusun artan bir suç korkusunun açıkça ortada olduğunu belirtmiştir: Sonbahar 1993'de St. Petersburg'da yapılan bir ankete göre, bu kentte oturanların %56'sının saldırganlık ve şiddetten, %42'sinin organize suçluluktan huzursuz oldukları ortaya çıkmıştır. Ağustos 1991'de buradaki nüfus kendini esaslı olarak güvenli hissediyordu[39].

Suç korkusu, dar ve geniş anlamda kullanılır; dar anlamda, suçluluğa tepki olarak veya kendi kişiliği için tehlikeli hareketleri kapsar. Akşamları karanlıkta yalnızken korku veya endişe ya da tehlike duygusu, insanın tatil

---

35 **Dönmezer**, 25 vd.

36 **Giddens**, 860.

37 **Rebmann** Matthias, Auslaenderkriminalitaet in der Bundesrepublik Deutschland, Eine Anayse der polizeilich registrierten Kriminalitaet von 1986 bis 1995, Freiburg i. Br. 1998, s. 1

38 **Frevel** Bernhard, Kriminalitaet, Gefaehrdung der inneren Sicherheit, Opladen 1999, s. 7

39 **Kury** Helmut/**Fuchs-Obergfell** Joachim, Geselschaftliche Veraenderung und Kriminalitaetsentwicklung, Ein internationaler Vergleich, henüz yayınlanmadı, s. 14.

esnasında evini kontrolsüz bıraktığını ve bir soygunu düşünmesi dar anlamda suçluluk korkusu olarak anlaşılır.

Geniş anlamda suç korkusu, güvenlik duygusunun yapısı, kişisel ve sosyal suç düşüncelerinden oluşur[40]:

a. Kişisel suç düşünceleri: Suç korkusu (dar anlamda), kişisel riziko tahmini, sakınma davranışı.

b. Sosyal suç düşünceleri: Sosyal problem olarak suçluluk, yaptırım ve suç politikası düşünceleri.

Almanya'da güvenlik duygusu üzerine yapılan bir araştırma şu sonuçları ortaya koymuştur[41]:

İkamet Çevresinde Geceleri Yalnızken Güvensizlik Duygusu		
	çok güvenli / oldukça güvenli	oldukça güvensiz / çok güvensiz
Doğu Almanya	67,0	33
Batı Almanya	76,8	23,2
Cinsiyete Göre, İkamet Çevresinde Geceleri Yalnızken Güvensizlik Duygusu		
	çok güvenli / oldukça güvenli	oldukça güvensiz / çok güvensiz
Doğu Almanya		
erkek	81,7	18, 3
kadın	53,9	46,1
Batı Almanya		
erkek	87,6	12,3
kadın	66,7	33,3

Karşılaştırmalı suç korkusu araştırmaları da ilginç sonuçlar ortaya koymuştur[42]:

Ülkeler Arası Karşılaştırmalı Suç Korkusu ve Mağdurluk Tahmini

	Teksas (ABD)	Baranya (Macaristan)	Baden-Württ. (Almanya)	Zürih (İsviçre)	Uri (İsviçre)
(Evet-oranı %)	1982	1981	1981	1987	1985
geceleri korku	58,3	43,3	44,4	45,9	35,8
günboyu korku	23,8	8,4	8,2	11,7	7,5
evde korku	45,6	45,4	31,6	31,4	35,1
mağdurluk tahmini	57,4	25,4	37,2	48,5	29,8

[40] **Frevel**, 60 vd.

[41] **Kury** Helmut-**Dörmann** Uwe-**Richter** Harald-**Würger** Michael, Opfererfahrungen und Meinungen zur Inneren Sicherheit in Deutschland, Ein empirischer Vergleich von Viktimisierungen, Anzeigeverhalten und Sicherheitseinschaetzung in Ost und West vor der Vereinigung, Wiesbaden 1992, s. 230, 235.

[42] **Schwarzenegger** Christian, Die Einstellungen der Bevölkerung zur Kriminalitaet und Verbrechenskontrolle, Freiburg i. Br. 1992, s. 87.

2004 yılında tarafımdan İstanbul'da Bahçeşehir Üniversitesi ve Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri tarafından 734 kişi ile yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan kamuoyu araştırmasında, *"Suç korkunuz var ise, bu günün hangi dilimlerinde ve nerede daha yoğundur?"* sorusuna verilen cevaplar da, İstanbul'da özellikle geceleri ciddi suç korkusu olduğunu ortaya koyması açısından dikkat çekicidir:

a. *geceleri korku, %65,14*

b. *günboyu korku, %24,66*

c. *evde korku, %10,20*

Bu konuda İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsünde Aralık 2006'da Sosyolog Mine **Özaşçılar** tarafından savunulan *"Suç Korkusu"* konusundaki yüksek lisans tezine esas olan araştırma özellikle belirtilmelidir. Bu çalışma, 2005 Aralık ayında 18-25 yaş grubundaki 374 kadın ve 180 erkek toplam 554 kişiye uygulanmıştır[43]:

Katılımcılara evde olmadıkları sırada birinin evlerine girmesinden çok korktuklarını söyleyenler çalışma grubunun %27,2 (152 kişi)'sidir. Çalışma grubunun %63,5 (354 kişi)'i yüksek düzeyde korku bildirmişlerdir.

Evde oldukları sırada birinin evlerine girmesinden grubun %48 (268 kişi)'i çok korktuğunu belirtmektedir. Aynı soruya grubun %8,8 (49 kişi)'i hiç korkmadığını söylemiştir. Grubun %73,4 (410 kişi)'ü yüksek düzeyde korku bildirmiştir.

Çalışma grubunun %55,7 (311 kişi)'si tecavüz veya cinsel saldırıya uğramaktan çok korktuğunu bildirmiştir. Grubun %15 (84 kişi)'i tecavüze veya cinsel saldırıya uğramaktan hiç korkmadığını belirtmiştir.

Öldürülmekten çok korktuğunu söyleyenler grubun %47,1 (263 kişi)'ini oluşturmaktadır. Grubun %13,3'ü öldürülmekten hiç korkmadığını bildirmiştir. Grubun %65,7 (367 kişi)'si yüksek düzeyde öldürülme korkusu belirtmiştir.

Bir kişinin silahla saldırmasından çok korktuğunu söyleyenler grubun %40,5'ini oluşturmaktadır. Grubun %68,5 (382 kişi)'i yüksek düzeyde korku bildirmiştir.

Sokakta soyulmak veya gasp edilmekten çok korkanlar grubun %32,6 (182 kişi)'sını oluşturmaktadır. Grubun %72,5 (405 kişi)'i yüksek düzeyde korku bildirmiştir.

---

[43] **Özaşçılar** Mine, Suç Korkusu: İstanbul'da Yaşayan 18-25 Yaşarası Üniversite Öğrencilerinin Mağdur Olma Rsikleri Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), İstanbul 2006, s.4 vd.

Gece vakti evdeyken kendini suça karşı biraz güvenli hissedenler çalışma grubunun %40,1 (224 kişi)'ini oluşturmaktadır. Grubun %28,9 (161 kişi)'u çok güvenli, %22,6 (126 kişi)'sı biraz güvensiz, %5,6 (31 kişi)'sı ise çok güvensiz hissettiğini bildirmiştir.

Çalışmada kadınların suç korkusu değeri 68,12, erkeklerin suç korku değeri 52,85'tir. Kadınların suç korkusu erkeklerden daha fazladır. Kadınların şahsa yönelik suçların mağduru olma korkusu erkeklerden daha fazladır. Erkek ve kadınların mala yönelik suç korkusu değerleri birbirine çok yakındır. Kadınların cinsel taciz veya tecavüze uğrama korkularının yüksekliği şahsa yönelik suç mağduru olma korkularını negativ biçimde etkilemektedir[44].

Polat ve **Gül** tarafından 2008 yılı Nisan ve Mayıs aylarında Erzincan ilinde yaşayanların "güvensizlik" hissinin belirlenmesi amacıyla *"güvenlik algılama anketi"* yapılmıştır. Anket formları, Erzincan İl Emniyet Müdürlüğünün "Aile Polisi" projesi kapsamında görev yapan polis memurları tarafından uygulanmıştır. Erzincan ili şehir merkezinde yüksek, orta ve düşük oranda suçluluğun gözlendiği üç bölgede yaşayan ve şehir nüfusunu temsil etme yeteneğine sahip 18 yaş ve üstü 2500 kişiye tesadüfü seçim yoluyla söz konusu anket dağıtılmışsa da 1745 kişi katılmıştır[45].

Ankete katılanların 10 üzerinden 7,32'si, Erzincan şehrinin güvenliğinden genel olarak memnun olduklarını beyan etmişlerdir. Evden ve işyerinden hırsızlık konusunda ankete katılanların endişeli olmadıkları 10 üzerinden 4 şeklinde ortaya çıkmıştır. Ankete aktılanların "gündüz vakti kendini güvende hissetme" oranı ise, 7,78'dir; ancak, kavga ve fiziki şiddet olayından mağdur olanların, mağdur olmayanlara göre, yaşadıkları çevrede kendilerini daha az güvende hissettikleri görülmüştür[46].

§ 2. KRİMİNOLOJİNİN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ, BAĞIMSIZLIĞI VE KURUMSALLAŞMASI

I. Suç Kavramı

Suçluluk denilince, akla ilk önce *"yasaklanan"* veya *"cezalandırılan"* davranışlar gelir. Ceza hukuku anlamında suç kavramına göre ise, kanun tarafından ceza hukuku yaptırımı ile tehdit edilen bütün hareketler anlaşılır. Çünkü, failin tehlike hali nedeniyle, ceza dışında emniyet tedbiri yaptırımları da söz konusu olabilir. Ceza hukukunun iki izliliğinden (ikilik sistemi) söz edilir; cezalar ve

---

[44] **Özaşçılar**, 64.

[45] **Polat** Ahmet-**Gül** Serdar Kenan, Suçun Ölçümü, Ankara 2010, s. 114 vd.

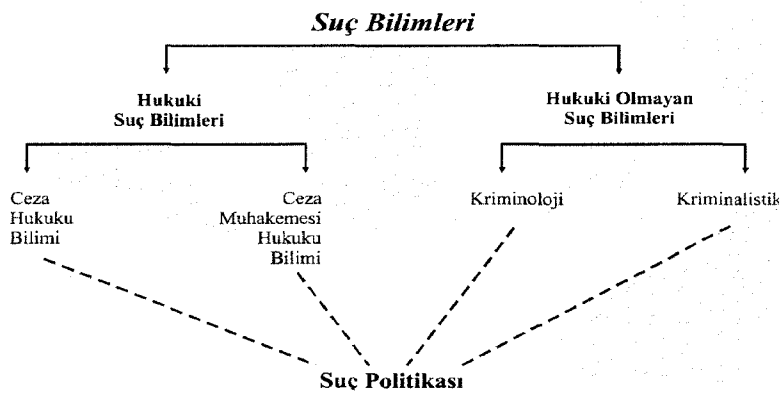
[46] **Polat-Gül**, 117 vd.

emniyet tedbirleri. *"Ceza-kusur-geçmiş"* dizisi yanında, kanunkoyucu, *"emniyet tedbiri-tehlikelilik-gelecek"* ikinci zincirini de eklemiştir[47].

Garofalo, *Kriminoloji* kitabında (1885), bir doğal suç kavramından yön tayin edilmesi önerisini yapmıştı. Bununla suçun çekirdek alanı olan, bütün zamanlar ve kültürlerde kötü oldukları için cezalandırılan, "adam öldürme, yağma, ırza geçme ve hırsızlık" gibi, *"delicta mala per se"* kabul edilen hareketleri düşünmüştü[48].

Suç kavramı (Latince crimen), tek tek suçlu hareket ve ihmali davranışları belirtir; suçluluktan ise, belirli bir zamanda ve belirli bir yerdeki tüm suçların bir bütünü anlaşılır. Suçun boyutları, nispî olarak önemsiz mağaza hırsızlıkları ve trafik suçlarından, toplum tarafından ağır suçlar olarak kabul edilip kamunun hassas tepki gösterdiği yağma, ırza geçme ve adam öldürmeye kadar uzanır. Suçluluk kavramının, siyasi, organize, ekonomik, trafik ve meslek suçluluğu gibi çok farklı fenomenlerle örtülmesi gerektiğinden, suçluluk kavramını tanımlamanın bilinebilir büyük güçlükleri olacağı açıktır. Ceza kanununa uygun tanıma göre suç, ceza kanunu vasıtasıyla yasaklanan davranıştır. Psikososyodinamik gerçek tanıma göre suç, bir insan davranışının demokraside, sonunda nüfusun çoğunluğu tarafından ve diktatörlükte güç sahibinin iradesiyle dışardan taşınan bu isimlendirmesine bağlıdır. Hans von **Hentig**'e göre, neyin suç olduğu, toplum içindeki çoğunluğun onayına göre belirlenir[49].

II. Suç Bilimleri

Şekil-3: Suç bilimleri ve suç politikası ilişkisi

[47] **Schwind** Hans-Dieter, Kriminologie, Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen, 9. Auflage, Heidelberg 1998, s. 4.

[48] **Garofalo** Baron Raffaele, Criminologia, "Suç, Suçlu ve Ceza", tercüme eden: Muhittin **Göklü**, İstanbul 1957, s. 28 vd.; **Schwind**, 4.

[49] **Schneider**, Einführung, 36.

1. Ceza Hukuku Bilimi Kavramı

Ceza hukuku, normatif bir bilimdir; bu onun ceza hukuku kurallarınca düzenlenen hususları kapsadığı anlamına gelir.

Ceza hukuku, toplumsal barışın sağlanması için yapılması veya yapılmaması zorunlu olan fiillerle, yani suçlarla, bunların yaptırımlarını ve bu yaptırımların uygulanması için izlenecek esasları gösteren hukuk dalıdır. Bu tanımdan ceza hukukunun ikiye ayrıldığı ortaya çıkmaktadır:

a. Suçları ve yaptırımları gösteren asıl ceza hukuku veya maddi ceza hukuku,

b. Suçların ve faillerinin ortaya çıkarılıp, yargılanması ve yaptırımların uygulanması hususundaki esasları gösteren, şekli ceza hukuku veya ceza muhakemesi hukuku.

Ceza Kanunu, maddi ceza hukukunun kurallarını içerir. Ceza kanununun bir genel, bir de özel kısmı vardır. Bu bakımdan maddi ceza hukuku da ikiye ayrılır:

1. Genel kısım,

2. Özel kısım.

Genel kısım, suçlar ve yaptırımlara ilişkin genel hükümleri içerir. Burada, suçun unsurları, ceza sorumluluğunun esası, bu sorumluluğu ortadan kaldıran nedenler, yaptırımlar, türleri, cezaların hesaplanması gibi konular incelenir.

Özel kısımda ise, çeşitli suç tipleri, bu suçların tanımı, unsurları, cezaları ve suça tesir eden halleri incelenir.

2. Kriminolojinin İlgili Olduğu Diğer Bilimler

Toplumsal düzen içinde insanların yaşadıklarından ortaya çıkan bir tecrübe bilimi olarak kriminoloji, tıp ve özellikle psikiyatri, psikoloji ve sosyoloji ile içiçe geçmiştir. Bütün kriminoloji bilimleri, geniş anlamda ceza hukuku biliminin yanında yer alır ve kriminalistikle ilişkilere sahiptir. Suç politikası ile de bir ilişki içindedir[50].

Kriminoloji her bilim gibi konularına göre ayrılır. Buna göre, iki ana kısmı içerir; suçun işlenmesinin gerçek görünüşünün öğretisi ve suçla mücadelenin gerçek görünüşünün öğretisi:

İlk kısma, suçun görünüşünü ve nedenlerini, aynı şekilde suçluluğu (kitle görünüşü olarak) konu yapan tüm öğretiler dahildir. Kriminoloji, su-

---

[50] **Göppinger**, 1.

çun nedenlerinin araştırılması *(suç etolojisi)* ile olduğu gibi, suçların görünüş şekilleri *(suç fenolojisi)*, mağdur davranışı öğretisi *(viktimoloji)*, adli psikoloji ve psikiyatri sorunları *(deneysel psikoloji ve psikiyatri)*, kurumsallaşma araştırması ve kitle görünüşü olarak suçlar ile meşgul olur.

Kriminolojinin **ikinci ana kısmı**, suçla mücadelenin gerçek görünüşleri öğretisidir; bu, ortaya konulan konuya uygun olarak, suçla mücadelenin engelleyici öğretisi *(kriminalistik)* ile cezanın etkisinin araştırılması *(penoloji)* ve suçtan korunmanın öğretisi *(suç profilaksisi)* şeklinde ikiye ayrılır[51].

Normatif yönlenmiş ceza hukukunun aksine, kriminoloji öncelikle bir deneysel bilim, bu yüzden tecrübe bilimi ile ilgilidir. Kriminoloji, ceza hukukunun ne yardımcı bilimidir, ne de beslemesidir, bilakis bağımsız (ara disiplin) kardeş bir bilimdir. Buna göre, kriminolojinin özetleyici bir tanımı şu şekilde yapılabilir: Kriminolojiden suçluluğun kapsamını araştırma, suçluluğun görünüş şekilleri ve nedenleri, fail ve mağdur, sosyal sapıcı davranışların kontrolü, fail için davranış imkânları ve cezanın etkileri üzerinde tecrübeleri toplamak amacına sahip olarak, bütün deneysel bilimlerle ilgili disiplinler arası araştırma alanı anlaşılır[52].

a. Kriminolojinin Kısmi Alanları

Kriminolojinin Kısmi Dalları
suç etolojisi
suç fenolojisi
viktimoloji
penoloji
suç profilaksisi
suç istatistiği

aa. Suç Etolojisi

Suçun nedenlerinin araştırılması öğretisi; suçu ve suçluluğu illi açıklamayı arar; suçun nasıl meydana geldiğini, suça neyin sebep olduğunun açıklanması ile ilgilidir[53].

bb. Suç Fenolojisi

Suçun görünüş öğretisi olarak, özellikle kriminolojinin ana kısmının tamamını kapsar. Bununla birlikte, bundan suçun icrasının özel görünüş şekillerinin açıklan-

---

51 **Seelig**, 28 vd.

52 **Schwinder**, 7vd.

53 **Seelig**, 29; **Kürzinger**, 15.

ması (örneğin soygun tekniği, sahte para imali vs.) ve suçun genel yapısı (suç tipleri, mesleki suçluluğun görünüş şekilleri, hırsız dili, suçlu batıl itikatı vs) da anlaşılır. Suç fenolojisi, kriminoloji alanında suçun görünüşünün öğretisi olarak; suç, suçlu ve suçun kontrolünün nasıl ortaya konabileceği üzerinde bilgi vermek ister[54].

cc. Viktimiloji

Mağdur bilimi anlamına gelen viktimolojiden, suçun gerçekleşmesinde mağdurun rolü anlaşılır. Suç mağduru öğretisi alanı olan viktimoloji de, kriminolojinin konusuna dahildir. Bir suçun mağdurunun ve onun tepkisinin suçluluğu açıklamada önemli bir katkı sağlayabileceği, düşüncesi oldukça yenidir. Bağımsız bir viktimolji, ilk olarak daha 1940'lı yılların sonundan itibaren ortaya çıkmıştır[55].

dd. Penoloji

Suçla mücadelenin engelleyici (repressiv=praeventiv) bölümü içinde, cezaların infazı öğretisi penoloji adı altında özel bir disiplin dalı olarak gelişmiştir; ona cezaevi bilgisi de dahildir. Hükümlülere ve çalışma yurtlarında, koruma, eğitim kurumlarındaki gençlere eğitici etkiyi kapsayan, suç pedagojisi olarak özetlenebilir[56].

ee. Suç Profilaksisi

Suç profilaksisi, saf önleyici suçla mücadeleyi açıklar. Suçun önlenmesi zamanın akışı içinde, herşeyden önce suç politikası nedenlerinden daha çok bilimsel ilgi ve büyük anlam da bulmuştur; buna rağmen, onu geleneksel kriminoloji alanı olarak ifade etmek çok güçtür. Fakat kim, suçun önlenmesini, düşüncesinin konusu yaparsa, suçun tahmini sorusuna da yönelmeye zorlanmıştır; çünkü, suçluluğun beklenen gelişmesini bilmeksizin, bir önlemenin gerçekleşmesi çok güçtür. Eğer bir oluşumun kesin bağlantıları kendini ortaya koyduruyorsa ve bu bağlantılar girişilen tedbirler vasıtasıyla da dikkate alınırsa, bütün durumlarda suçluluk, ancak engellenebilir[57].

ff. Suç İstatistiği

Suç istatistiğinden, iki ayrı şey anlaşılır; suçluluğun araştırılmasında istatistik metodunun tatbiki ve bu metodun uygulanmasıyla elde edilen bilgilerin içeriği.

b. Kriminolojinin İlgili Olduğu Bilimler (Ceza Hukuku Dışında)

Gelişimini tamamlamış bir kriminoloji, kısmen çok disiplinli bir bilim olarak anlaşılır, gerçeğin varlığını sürdürmesi, diğer disiplinlerin de açıkça suçla

---

54 **Seelig**, 29; **Kürzinger**, 15.

55 **Kürzinger**, 15.

56 **Seelig**, 32.

57 **Seelig**, 32; **Kürzinger**, 15.

meşgul olmasını engellemez. Böylece kriminoloji yanında, suç antropolojisi, suç psikiyatrisi, suç psikolojisi ve suç sosyolojisi önemli bilim dallarıdır[58].

Kriminolojik araştırmanın ön planında bugün ceza hukuku yanında, sosyoloji, psikiyatri ve psikoloji yer alır. Ayrıca, etholoji (karşılaştırmalı biyolojik davranış araştırması) ve antropoloji (insan öğretisi, onun kökeni, kalıtım yapısı, vücut yapısı) ve suç pedogojisi özel bir rol oynar.

aa. Sosyoloji

Suç sosyolojisi, suçu, toplumun yaşamı içindeki görünüş olarak mütalaa eder ve onun toplumsal nedenlerini ve mesleki ilişkileri, nüfusun yaş gruplarını vs. araştırır. Sosyoloji de çok önceleri suç ile meşgul olmuştur. Onun kriminoloji ile müşterekliği toplumsal alanda, suçla bağlantısı olan hallere ilgide mevcuttur.

Sosyoloji, toplumun tamamının veya bir kısmının yapısal, fonksiyonel ve gelişim bağlantılarını ortaya koyup araştırmayı deneyen bilimdir. Suç sosyolojisi, sosyolojinin bir kısmı olarak, suçluluğun toplumsal şartlı nedenleri ile yığın görünüşü olarak toplumsal yaşamda suçluluğu ele alır; istatistiğin kitle gözlemi metodunu kullanır. Bir özel deneysel (adli) sosyoloji şimdiye kadar gelişmemiştir; her durumda sosyologlar mahkemede bilirkişi olarak nadir görünürler[59].

bb. Psikiyatri

Psikiyatri, ruhi anormalliklerle, onların görünüş tarzlarıyla, bedeni ve ruhi nedenleriyle, bedeni ve ruhi tedavi imkânlarıyla meşgul olur. Bunun yanında, somatoloji (neuropatoloji) ve psikopatolojiye dayanır.

Psikiyatri, ruhsal hastalıkların ve onların tedavisinin bilimidir; suç psikiyatrisi, psikiyatrinin bir alandır ve suçluluğunun nedenleri olarak psikolojik hastalıklarla meşgul olur[60].

cc. Psikoloji

Suç psikolojisinden, failin ruhi seyrinin öğretisi anlaşılır ve suçlunun beden yapısı öğretisi olarak, suç antropolojisi ile de ilgilenir. Fakat **Liszt,** suç antropolojisi ve suç psikolojisinin, suç biyolojisi olarak bir araya getirilmesini önermektedir. Bu, bir insanın suçlu ifadeleri içinde bir ruhi-bedeni yaşam olayını gören, bugünkü düşünceye uygundur. Bu anlamda, modern suç biyolojisi, failin yaşam ifadesi olarak suç öğretisidir[61].

---

58 **Kürzinger**, 15.

59 **Schwind**, 8.

60 **Schwind**, 8.

61 **Seelig**, 28.

Psikolojinin sınırlanması ve onun konusunun ortaya konmasının ortaya çıkaracağı güçlükler önemsiz sayılmaz. Kriminolojideki gibi genç deneysel bir bilim olarak benzerini psikolojide de yaşıyoruz; psikoloji ruhsal bilimler alanına bağlı olup, bugün kendini deneysel bilim olarak anlar. O, her bir canlı varlığın veya onların gruplarının, patolojik olmayan "tanıma, yaşayarak öğrenme ve davranma" gibi, herşeyden önce insanın yapacak şeyleriyle ilgilenir. Psikoloji de yıllardır suçlu ile ilgilenir. Psikoloji, kriminoloji ile birlikte, tek tek insanların ve grupların suç oluşturan davranışlarıyla ilgilenir[62].

Psikoloji, normal ruhi-akli fonksiyon seyrinin öğretisi olarak tanımlanır, aynı şekilde, klinik psikoloji olarak, patolojik fenomenlerle de ilgilenir. Psikoloji, insanlar, neticeler ve çevrenin konularıyla ilişki içinde, insanın davranışları ve yaşayarak öğrendiklerinin bilimidir. Suç psikolojisi, psikolojinin kısmi alanı olarak, suçlunun ruhi yapısıyla ilgilenir. Deneysel (adli) psikoloji, herşeyden önce tanık açıklamalarının inandırıcılığının değerlendirilmesinde olduğu gibi, psikolojinin bütün uygulama alanlarını ceza adaletinin hizmetine sunar[63].

dd. Etholoji

Etholojinin karşılaştırmalı biyolojik davranış araştırması isteği, hayvanlar ve insanların davranış tarzlarının, benzerliklerinin ortaya konulması vasıtasıyla, insan davranışlarının doğuştan temeli üzerine işaretler ve bununla insan reaksiyon ile düşünce tarzları üzerine eğilimler verilebileceğine dayanır[64].

3. Kriminalistik Kavramı ve Görevleri

Kriminolojinin kriminalistik ile karıştırılması hiç nadir değildir. Kriminalistikten, ceza koğuşturma organları ve onların yardımcıları tarafından suçtan korunma ve suçun aydınlatılması vasıtasıyla suçlulukla mücadele öğretisi anlaşılır[65]. Kriminalistik, teknik olarak suçun aydınlatılması ve suçlunun tespit edilmesi suretiyle adli hataları önlemek ve insana insanca muamele edilmesi gayesini güder. Kriminalistik bunu, suç delillerini matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi pozitif bilimlerden yararlanmak suretiyle, yani teknik olarak gerçekleştirir[66].

Suç olaylarının araştırılması üzerine bütün öğretilerin bir araya getirilmesi, "kriminalistik" olarak da belirtilir; fakat sırf kriminal taktiğin yukarıda

---

62 **Göppinger**, 8 vd.

63 **Schwind**, 9.

64 **Göppinger**, 74.

65 **Geerds** Richard, Kriminalistik, Lübeck 1980, s. 1; **Clages** Horst, Kriminalistik, Lehrbuch für Ausbildung und Praxis, 3. Auflage, Stutgart-München-Hannover-Berlin-Weimar-Berlin-Dresden 1997, s. 24.

66 **Karabenli** Metin İ., Kriminalistik ve Kriminal Polis Laboratuarları, in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 77.

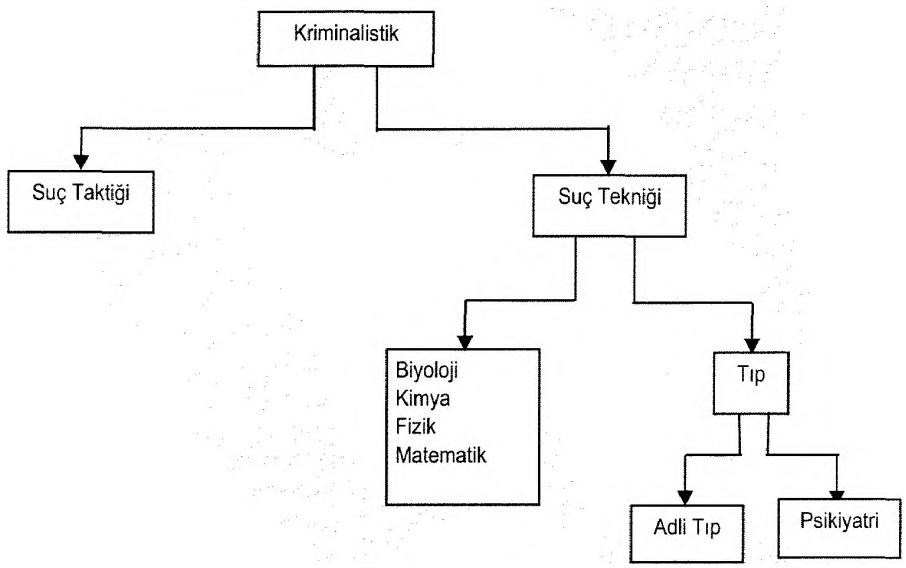
zikredilen disiplinlerini ve soruşturma bilgisini değil, aynı zamanda kriminalistin suçun açıklanması uygulamasında ihtiyacı duyduğu, suç fenelojisinin her öğretisini de kapsar. Adli soruşturma bilgisi, komşu bilimlerin özel disiplini olarak tarihsel bir gelişme gösterememiş ise de (örneğin suçun açıklanmasındaki tıbbi metotların, adli tıpa ait olması gibi), konuya yönelik olay araştırmasında bütün bilimsel metotlara sahiptir. Fakat adli araştırma bilgisi içinde de yan disiplinler gelişmiştir, böylece, ifadesi alınanın ifadeleri üzerine psikolojik öğretilerle ilgilenen "ifade psikolojisi" ve ifade almanın tekniği ile birlikte "sorgu bilgisi" oluşur; ayrıca element öğretisi, parmak izi usulü, iz (delil) öğretisi ve adli yazı karşılaştırması[67].

a. Kriminoloji ve Kriminalistik Arasındaki Fark

Her iki bilimin de suçla ilgili (latince "crimen") yapacakları vardır. Bununla birlikte, kriminalistin ilk sırada suçun aydınlatılmasıyla meşgul olmasına karşın, kriminologları herşeyden önce suçlu davranışın nedenleri ilgilendirir.

b. Kriminalistiğin Görevleri

Kriminalist, fiili ortaya çıkartmayı ya da faili yakalamayı ve onun fiilini ispat etmeyi, fiili aydınlatmayı ister. Aydınlatma herşeyden önce, suç taktik ve suç teknik araçlarının yardımıyla gerçekleşebilir.

[67] **Seelig**, 31.

aa. Suç Taktiği

Suç taktiğinden, suçun açıklanması ve suçların engellenmesinde teknik, psikolojik ve ekonomik amaca uygun hareket (metot) anlaşılır. Suç taktiği, suç olayının araştırılmasında ve failin kişiliğinin belirlenmesinde, amaca uygun usulün öğretisidir[68]. Ön planda genel olarak suç yerinin güvenliği, arama tedbirlerinin esaslarına ilişkin kurallar(yöntemin çabukluğu ve plana uygunluğu) ve muhtemel failin kişiliğinin araştırılmasıyla ifade alma tekniğinin bilinmesine ilişkin özellikler gelir[69].

bb. Suç Tekniği

Suç tekniğinden, suç davranışlarının aydınlatılması ve engellenmesine yönelik aletler, yardımcı vasıtalar ve usul öğretisi anlaşılır. Yani tabi bilim metotları ve modern teknik yardımcı araçlardan yararlanmak suretiyle, maddi delil ile izlerin araştırılması ve değerlendirilmesidir[70].

c. Kriminalistiğin Esasları

Esaslı düşünme, planlı çalışma ve çabuk davranma kriminalistiğin esaslarıdır. Burada değerli araç sekiz altın "W" ile özetlenebilir[71]:

1. Kime zarar verildi?
2. Ne zaman, hangi gün ve günün hangi zamanı o yapıldı?
3. Hareket nerede yapıldı?
4. Fail ne yaptı veya ihmal etti?
5. Fail nasıl ortaya çıktı, yardımcısı var mıydı?
6. Hangi araç ve aleti kullandı?
7. Niçin, hangi iç ve dış sebeplerle o suçu işledi?
8. Kim suçu işledi?

III. Suç Politikası

1. Suç Politikası Kavramı

Suç politikası kavramı, muhtemelen ilk defa 1880'de kullanılmıştır; sıklıkla adalet ve hukuk politikası kavramlarıyla aynı yere konur veya karıştırılır;

---

68 **Geerds**, 14; **Seelig**, 31.

69 **von Danwitz**, 1.

70 **Geerds**, 14.

71 ***Gertig*** B - **Schaedlich** R., *Lehrbuch für Kriminalisten, Die allgemeinen Verfahren und* Arbeitsmethoden der Kriminalistik, Berlin 1955, s. 46 vd.

aslında üç kavram sadece kısmi bir alanda örtüşürler. Suç politikası, sadece ceza hukuku bilgisindeki hukuk politikası değildir; suç politikası **von Hippel**'in düşündüğü gibi "suçla mücadeleye ve suçtan korunmaya yönelmiş ceza hukukunun etkinliği düşüncesi"*(dar anlamda suç politikası)* şeklinde kendini sınırlamaz. Suç politikası hareketinin anlamı, suçla mücadele görevinin idrakinde mevcuttur; burada uygun hareketler sadece engelleyici alanla ilgili değildir, bilakis herşeyden önce ceza hukuku dışındaki önleyici tedbirlerin de devreye sokulmasıdır *(geniş anlamda suç politikası)*[72].

Mezger, suç politikasından, "suçla mücadeleye ve suçtan korunmaya yönelmiş her türlü devlet faaliyetini" anlıyordu. Bu anlamda ona sosyal politikanın geniş alanı da esaslı olarak dahildir[73].

Suç politikası kavramı, politik düzenleme alanına suçluluğu değil, bilakis onun kontrolünü gizler. Suç politikası, ceza hukukunun müdahalesinin nasıl ve ne üzerine olup olmayacağına karar veren esaslı kontrol politikasıdır. Suç politikasından, toplumun ve her bir bireyin korunmasına, suçlulukla mücadeleye ve suçluluğun engellenmesine yönelmiş tüm devlet tedbirlerinin bütünü anlaşılır[74].

Suç politikası çoğu kez kısmen kriminolojiye, kısmen ceza hukuku bilimine dahil edilmiştir. Bu, şimdiye kadarki açık olmayan kavramsal sınırlama vasıtasıyla olabiliyordu. Şayet, gerçek suçlulukla mücadele amacı sorularıyla ilgili ise (dar anlamda suç politikası), suçlulukla mücadelenin gerçek görünüşleri öğretisine, buna göre kriminolojiye dahildir. Buna karşılık biz, maddi ve şekli ceza hukukunun arzu edilir gelişmesi ve değişikliği üzerine öğretileri ceza hukuku politikası olarak nitelendiriyoruz. Öğretiler, örneğin ölüm cezasının tartışmalı problemleri, homoseksüelliğin cezalandırılabilirliği, sosyal işaretlerde kürtajın cezasızlığı vb. kriminolojiye değil, ceza hukuku bilimine dahildir[75].

Suç politikası düşüncesinin büyük ismi **Franz von Liszt**'e göre, suçla mücadele suçun tanınmasını şart koştuğundan, suçla mücadele onun toplumsal kökenleri içerisinde, özellikle suç politikasının görevi değildir; suçla onun şahsi kökleri içerisinde de mücadele edilebilir ve edilmelidir; bu kavganın birçok silahları vardır; onlardan birisi ceza ve tedbirlerdir[76].

---

72 **Schwind**, 12.

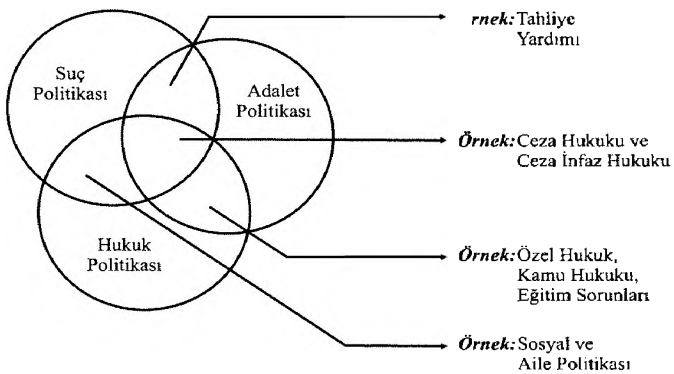
73 **Mezger**, Kriminalpolitik, 1.

74 **Kunz**, 247; **Schwind**, 13.

75 **Seelig**, 36.

76 **von Liszt** Franz, Die deterministischen Gegner der Zweckstrafe, in: Texte zur Strafrechtstheorie der Neuzeit, Bd. II: 19. und 20. Jahrhundert (Hrsg. Thomas Vormbaum), Baden-Baden 1993, s. 199.

Adalet ve hukuk politikasından ayırt edilmesi; suç politikası ve adalet politikası arasındaki fark, adalet politikası, sadece, adalet yetki alanında sayılan, yargı, cezanın infazı ve adli uygulama-eğitim konularını kapsar; buna karşılık suç politikası yetki alanını aşarak, suçluluğu engelleyici toplumu korumaya hizmet eden bütün alanları kapsar; örneğin buraya sosyal politika, meşguliyet politikası, okul politikası ve güvenlik politikası (devletin iç güvenliği) dahildir. Diğer yandan, suç politikası ve adalet politikası kısmen çakışırlar; örneğin devletin yeniden sosyalleştirme denemeleri içinde ceza infazında reform ve tahliye yardımı. Eğer suç politikası tedbirleri, bir hukuki güvenliğe veya kurala ihtiyaç duyuyorlarsa o zaman hukuk politikasıyla benzerlikler mevcuttur. Burada, örneğin belirli sosyal ya da aile politikası faaliyetleri sayılabilir, yabancı işçilerin çocuklarının mesleki ve okul teşviki gibi[77].

Şekil-4: Suç Politikası, Adalet Politikası ve Hukuk Politikası Kavramlarının Kısmi Çakışması (Shwind, 12)

Bununla birlikte, bunlar arasında elbette sıkı ilişki vardır. Nitekim, **Ancel**'in ifade ettiği gibi, ceza adaleti üç sütun üzerine oturan bir binadır: Çeşitli görüşler ışığında suç olayını ve nedenlerini araştıran kriminoloji birinci sütunu; pozitif kuralları belirten ve uygulayan, bu şekilde suç karşısında toplumu koruyan ceza hukuku ikinci sütunu ve sanat ile bilim olarak suç politikası ise üçüncü sütunu oluşturur. Artık burada, kanun hükümlerinin en iyi şekilde düzenlenmesini sağlayan, kanunkoyucuya, onu uygulayacak hâkime ve hâkimin kararını yerine getirecek olan infaz idaresine uygun direktifler verilmesi söz konusudur[78].

Ceza hukuku yönünden suç politikası, kanunkoyucunun ceza kanunları vasıtasıyla belirlemiş olduğu ilkelerin iyi ve etkin bir şekilde işlemesini sağlayacak esasların belirlenmesidir. Kriminoloji açısından suç politikası ise,

---

[77] **Schwind**, 13.

[78] **Cihan** Erol, Demokratik Bir Toplumda Suç Siyaseti Kavramı, in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 528 vd.

suça karşı tepkide bulunan, yaptırım uygulayıcı ve suçu önleyici mekanizma ve örgütlerin en etkili biçimde işlemesini sağlayacak esaslardır[79].

2. Önleyici Suç Politikasının Temeli Olarak Kriminoloji

İlk sıradaki önlemin, merkezinde çocuklar ve gençler yer alır; sosyal politika, ekonomik ve kültür politikası vs. ile suç davranış nedenlerinin azaltılması amacına sahip olmaktır. Birinci önlemden bu yüzden engelleyici stratejiler düşünülür; eğitim, ya da sosyalleşme, konut, iş, boş zaman vs. hukuk bilincinin sağlamlaştırılması da buraya aittir.

İkinci sıradaki önlem ise, potansiyel suçluları korkutma amacıdır; ceza kanunları, polis başarıları, suç işlenmesine neden olan yapıların bozulması (olanak hırsız yapar) ve potansiyel mağdurun uyarılması (polisin önleyici programları) vasıtasıyla.

Üçüncü sıradaki önleme, tekerrürü azaltma (polisiye ve ceza hukuku) amacı girer. Bu yüzden birinci ve ikincinin aksine önceden bir suç işlenmesini şart koşar. Bu, fail-mağdur denkliğinden ya da yön değiştirmeden, cezanın infazına ve tahliye yardımına kadar uzanır[80].

3. Suç Politikası Açısından Af

Af vasıtasıyla cezalandırmadan vazgeçme ile ilgili tartışmalar doktrinde kanunkoyucunun ceza adaletine müdahalesi olarak, şiddetle eleştirilmektedir. Ceza adaletine bu şekilde müdahalelerle saldırılmasında ki amaçlar, genellikle "devlet menfaati, insanilik ve ceza mantığı"na dayanmaktadır. Devletin cezalandırma yetkisinin geri alınması, sıklıkla konuya göre belirli bir zamana bağlı olarak yapılır. Affın belirli aralıklarla uygulanması, bu kanunlar vasıtasıyla ceza adaletine açık saldırılara yol açar. Çünkü, ceza hukuku prensipleri herkesin güvenini koruma iktidarında ise, iyi ve etkilidirler. Eğer, hukuk devleti prensiplerine güven ve inanç kaybedilirse, hukuk düzeninin ceza hukuku yoluyla korunması, önceden görülemeyen oportünist düşüncelere kurban edilmiş olur[81].

IV. Kriminolojinin Bağımsızlığı ve Kurumsallaşması

1. Kriminolojinin Bağımsızlığı

Kriminoloji disiplinler arası bağımsız bir bilimdir. Çünkü, özel bir tarih, özel metotlar, dünya çapında özel dergiler, özel ders ve el kitapları, özel enstitü

---

79 **Dönmezer**, 19.

80 **Schwind**, 14.

81 **Blum** Andreas-M., Strafbefreiungsgründe und ihre kriminalpolitischen Begründungen, Hamburg 1966, s. 94, 120.

ve organizasyonlara sahiptir. Kriminoloji, ceza hukukunun ve sosyolojinin yardımcı bilimi değildir; sadece suçluya, mağdura, polise, ceza hâkimine ve infaz çalışanına sosyal bilimsel metotların uygulanmasından ibaret değildir. O daha çok sosyal bilim metotlarını kendi özel amaçları için daha çok kendini bağımsız yapmakta kullanmıştır, bağımsız metotlardan konuşulabilir[82].

Bir çok disiplinin araştırmacısı kriminolojiye ilgi göstermişlerdir: Psikiyatrisler, hukukçular, sosyologlar, psikologlar, siyaset bilimciler, ekonomistler, sosyal pedagoglar ile yakın zamanlarda tarihçiler, coğrafyacılar ve mimarlar. Modern toplumların suçluluk problemi sadece kriminolojik disiplinler sayesinde çözümlenebilir[83].

Şüphesiz kriminoloji sadece suç, suçlu, mağdur ve suçun kontrolünü kapsamaz. Bilakis ayrıca ceza hukuku, kriminalistik ve suç politikası ile de meşgul olur. Yıllardır ceza hukuku ve kriminoloji, hukuki ve hukuki olmayan bilim, normatif ve deneysel bilim kavramları ile birbirinden ayırt edilmektedir.

Ceza hukuku bilimi, herşeyden önce karar düşüncesi, suçun normatif sınırları, yorumu ve teorik yapısal analizi ile suçun koğuşturulmasının usuli şartları ve hukuki yollarıyla meşgul olur. Hukuk politikası esasları veya suç politikası ilkelerini (hümanizm, eşitlik, hukuk devleti ve oranlılık) hukuk doğmatiğinde önemle vurgular. Buna karşılık kriminoloji, suçun meydana gelişi, gelişimi ve kontrolü ile bağlantılı, gerçek görünüş şekilleri ve durumların mümkün oldukça serbest analizleri ile ilgilidir. Tüm ceza hukuku biliminin araçları ve disiplinleri vasıtasıyla, suç politikası, düşünce, irade ve karar usulü akılcı kontrolün emrine hazır görünür. Fakat bu şekilde, kriminoloji ve ceza hukukunun birlikte buluşması ve bununla büyük akılcılığa hazır olmanın büyümesi ihtimal dahilinde olacaktır.

Tarihsel, yapısal ve fonksiyonel birlikteliğe rağmen, sorunların ortaya konuluşu ve düşünce yapısı, kriminoloji ve ceza hukukunda çok farklıdır. Ceza adaletinde, şekli eşitlik ve hukuk devleti; buna karşılık kriminolojide, hukukun uygulamasındaki eksikliğe, örneğin haksızlık içinde eşitliğe ve onun sonuçlarına işaret edilir, sonuç yön tayin etme vurgulanır. Ceza hukukunda bilinen elementler ve onların bilinçli değerlendirmesi yan yana bulunur; buna karşılık kriminoloji, bilime dayanmayan değer yargılarını mümkün oldukça hariç bırakma eğilimindedir[84].

Diğer yandan suç politikası, politikanın bir kısmı olarak her bir bireyin ve toplumun haklarının suç hukukunda tespit edilmiş korunması ile ilgilidir. O, suç

---

[82] **Schneider**, Einführung, 3

[83] **Schneider**, Einführung, 3 vd.

[84] **Kaiser**, Kriminologie, 3 vd.

olgusunun gerçeklerine ve suçun kontrolü onun kararlarına dayanır; bununla birlikte, sosyal ahlaki esasları ve değerleri de birlikte getirir. Kriminalistik ise, suçun polisiye önlenmesi, koğuşturulması ve aydınlatılmasına ilişkindir[85].

2. Kriminolojinin Kurumsallaşması

Viyana'da 1927'de kurulan Suç Biyolojisi Derneği'ne, Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin kriminologları katılmışlardır. Bu birlik, 1969'dan beri "Tüm Kriminoloji İçin Dernek" olarak adlandırılmaktadır ve kural olarak her iki yılda bir çalışma kongresi yapmaktadır[86].

Kriminolojinin kurumsallaşması Almanya'da herşeyden önce üniversiteler ve yüksekokullar alanında gerçekleşti. Yabancılar ve Uluslararası Ceza Hukuku için Max-Planck Enstitüsü'nde (Freiburg) 1970'den itibaren kriminoloji için bir araştırma grubu mevcut olup; kapsamlı deneysel araştırmalar çok sayıda yayınla belgelenmiştir. 1972'den itibaren Federal Polis Dairesi'nin (Bundeskriminalamt) bir kriminoloji-kriminalistik araştırma grubu vardır. Bu grubun suçluluğun gelişimini gözleme, kriminalpolislik analiz ve istatistikler yapma görevi vardır. 1988'de Kriminoloji-kriminalistik araştırma grubunda aşağı-yukarı 80 kişi çalışıyordu. Federal Adalet Bakanlığı da 1973'den beri kriminolojik araştırmaları yürütmektedir. 1981'de Adalet Bakanları konferansında, Wiesbaden'de "Kriminolojik Merkez Yeri" (Kriminologische Zentralstelle e. V.) birliği kuruldu ve 1986'da çalışmalarına başladı. 1980'de Hannover'de Aşağı Saksonya Kriminolojik Araştırma Enstitüsü açıldı. 1979'da Bavyera Polis Dairesi, "Bavyera Polisi Kriminolojik Araştırma Grubu"nu oluşturdu. Kriminolojik yayınların sayısı Almanya'da sürekli olarak daha çok arttı. Monografik yazıların dikkate değer bir kısmı bilimsel krimonolojik dergilerde yayınlanmaktadır; "Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform", "Kriminologische Journal", "Archiv für Kriminologie", "Kriminalistik" ve polis dergileri. Akademik derece ile tamamlanan bir kriminoloji öğretimi, şu anda sadece Hamburg Üniversitesi'nde vardır. İki yıllık bir öğretimin tamamlanmasından sonra, "kriminolog" diploması kazanılmaktadır. Bu öğretim, bundan başka mesleğe refakat eden yardımcı öğretim olarak uygulamacılara da açıktır[87].

Türkiye açısından benzer şeyleri söyleyebilmek mümkün değildir. Gerçekten de, ayrı kadrosu ve bütçesi olan kriminoloji enstitülerine ne yazık ki sahip değiliz. İstanbul, Ankara ve Marmara Üniversiteleri Hukuk Fakültelerinde "Ce-

---

85 **Kaiser**, Kriminologie, 4.
86 **Schneider**, Einführung, 2.
87 **Kürzinger** 30 vd.

za hukuku ve Kriminoloji Araştırma Merkezleri" bulunmakla birlikte, bunların günümüzde kriminolojik araştırma yapamadıkları bir gerçektir. Aslında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi "Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü", kurucusu ve müdürü Ord. Prof. Dr. Sulhi **Dönmezer**'in yönetiminde 50'li, 60'lı ve 70'li yıllarda bu konuda dikkate değer araştırmalar yapmıştır.

§ 3. KRİMİNOLOJİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

I. Kriminolojinin Öncüleri

Suç, insanları insanın varolduğu andan itibaren her zaman ilgilendirmiştir. Eski Yunan düşünürleri suçun nedenleri üzerinde durmuşlardır: **Platon** suçluda bir zevk arayışı, akıl hastası olmuş insanın aptallığını ve ihtirasını görmüştü; **Platon**, suçun üç kaynağını; ihtiraslar (istek, arzu, kıskançlık ve öfke gibi), zevk aramak ve cahillik olarak belirtmişti. **Aristo,** insanların eğilimden ve çevre faktörlerinden suçlu olduklarını bilmesine rağmen, suçluların toplum düşmanı olarak sert cezalandırılmasını istemişti. **Aristo**, yoksulluğun ihtilal ve suça neden olduğunu ileri sürmüştü. **Hipokrat** için suçlu, akıl hastası idi. **Hipokrat** da, **Platon** gibi, suç antropolojisinin varlığını ilk hissedenler arasında sayılabilir; çünkü her ikisinde de, beden şekilleri ile karakter arasında bir ilişki gözleminin yapıldığını görüyoruz[88].

Batı'da suçun nedenleri, Orta Çağ Avrupa'sının "doğaüstü güçler" bakışıyla ortaya atılmıştır. Bu dönemde suçların kaynağı ve nedeni olarak, doğaüstü güçler ile cinler, periler, şeytanlar ve benzeri insanüstü varlıklar gösterilmekte idi. Bu yaklaşım içerisinde suç, bir çeşit günah olarak ele alınmakta idi. Nitekim bu batıl inançlar içerinde 15 ve 16'ncı yüzyıllarda Avrupa'da 100.000'in üzerinde insan cadı avları sonucunda mahkemelere sürüklenmiş ve sadece Almanya'nın Trier şehrinde 6500 kişi yakılmak veya çeşitli işkencelere tabi tutulmak suretiyle öldürülmüştür. Bu dönemde, güç hakta değil, hak güçteydi ve başta kilise olmak üzere, aristokratlar, zenginler ve paraya hükmeden güçlü sermayedarlar, askeri gücü olan feodal beyler ve krallar güç odaklarını oluşturuyorlar ve ceza adalet sistemini istedikleri gibi yönlendirebiliyorlardı. 1420'lerin Fransa'sında başlayan ve daha sonra 1580 ve 1640'ların tüm Avrupasında zirveye ulaşan cadı avcılığı ve şeytana tapma suçlamaları, 17'nci yüzyılın başında Amerika'ya gelen göçmenlerle birlikte bu kıtaya'da yayıldı[89].

---

[88] **Mergen**, 5; **Dönmezer**, 2.

[89] **Dolu**, 86 vd.

Orta Çağ'da **Thomas von Aquin**(1225-1274), insan ihtiraslarında suçların çoğunun kökenini görmekle beraber, yoksulluğun da suça neden olan önemli bir faktör olduğunu belirtmişti. **Luther, Calvin, Thomas More, Voltaire** ve diğerleri suçun ekonomik nedenlerini kabulde birleşmişlerdi. **Dante**'nin "Cehennem"i teolojik penoloji olarak nitelendirilmişti[90]. **Beccaria,** eğer hırsızlık, şiddete bağlı değilse para cezasıyla, yoksulluktan ekmek çalınmasının ise belirli bir zaman çalışma ile cezalandırılmasını öneriyordu[91].

Kriminoloji genç bir bilimdir. Eğer, hala yazılmamış olan kriminolojinin tarihini belirli bir zamanla tespit etmek istenirse, iki olay ortaya konulur. Birisi 1764'de, **Sezar Beccaria**'nın **"Suç ve Ceza"** (Dei delitti e delle pene) isimli kitabının; diğeri ise, **Sezar Lombroso**'nun 1876'da **"Suçlu İnsan"** (L'uomo delinquente) isimli kitabının yayınlanmasıdır. **Beccaria**'nın kitabı ile suçun mitoloji olmaktan çıkartılmasına başlanmıştır; **Lombroso**'nun eseri ise, sistematik, deneysel bir kriminolojinin başlangıcını ortaya koymuştur[92].

Bununla birlikte kriminoloji tarihi, bazı yazarlara göre haklı olarak, **Lombroso** ile belirlenmez, bilakis Klasik Okul ve onun aydınlatma gayretleri, her kriminoloji ile meşgul olan için önemli bir element olarak tekrarlanması anlamlıdır[93]. Nitekim, suçlunun beyin organizasyonu, bedeni ve ruhi özelliğinin suçla ilişkisinin bilinmesi ve çalışılması **Lombroso**'dan önce de yapılmıştı. Buna **Platon** ve **Hipokrat**'la başlanır. Fransız cezaevi doktoru **Lauvergue,** suçlu tipleri ve suçlu kafatasları; Fransız **Despine,** suçlu psikolojisi ve Belçikalı psikiyatris **Morel** dejenereleşme (soysuzlaşma) ile meşgul olmuşlardı[94].

Diğer bilim alanlarında bir geleneğe sahip olma esnasında, çok sayıda temsilci kriminoloji ile dolayısıyla meşgul olmuş ve çok sayıda katkı yapılmıştır. Kriminolojik araştırma tarihinde bu vasıtayla kendini belli eden, herşeyden önce öne çıkan, Hermann **Mannheim** gibi kriminolojinin öncüleri olarak isimlendirilen birkaç şahsiyet, kriminolojinin bilimsel gelişimini şekillendirmişlerdir. 20'inci yüzyılla birlikte, bilimin kurumsallaşmasında sıkı ilerleme kaydedilmiştir[95].

---

90 **Mergen**, 5; **Dönmezer**, 2 vd.

91 **Beccaria** Cesare, Über Verbrechen und Strafen, Nach der Ausgabe von 1766 (übersetzt und herausgegeben von Wilhelm Alff), Frankfurt a. M. 1966, s. 98.

92 **Kürzinger**, 21; Mezger, 22.

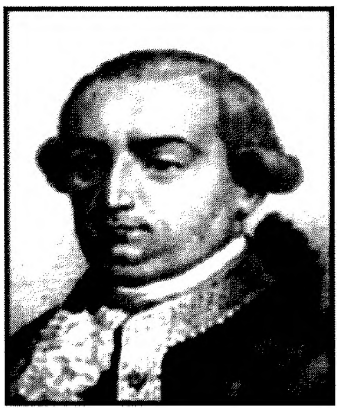
93 **Sack** Fritz, Neue Perspektiven in der Kriminologie, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 439.

94 **Mezger**, Kriminalpolitik, 15.

95 **Kürzinger**, 22.

1. Ceza Hukuku Reformcusu Sezar Beccaria

Kriminolojinin tarihini **Beccaria** ile başlatanlar vardır; 25 yaşında iken yayınladığı **"Suçlar ve Cezalar"** isimli kitabı ile Klasik Okul'un kurucusu olmuştur[96]; onunla kriminolojik düşüncenin bir geleneği başlamıştır[97].

Şekil-5: Sezar Beccaria 1738-1794

Her şeyden önce **Beccaria**'nın katkılarından sonra, suç ortaya konulmuş ve çeşitli çağrılardan yoksun bırakılan suçlu ve suçun sosyal problemleri de görülmeye başlanmıştır. **Sezar Beccaria** (1738-1794), o zaman Avusturya'ya ait olan Milano'da 15 Mart 1738'de doğdu. Hukuk okudu ve öğrenimini 20 yaşında, Pavia Üniversitesinde hukuk doktorası ile tamamladı. İlk yazısını 1762'de para üzerine bir makale olarak yazdı. Bunu takip eden zamanda **Beccaria**, herşeyden önce filozofik sorunlarla meşgul oldu. 1763'de arkadaşlarının tavsiyesiyle ***"Suçlar ve Cezalar" (Delitti delle pene)*** isimli kitabını yazmaya başladı ve bir yıl sonra 1764'de imzasız yayınlattı. Bu, ceza hukuku tarihinin en önemli eseri olarak nitelendirilebilen sadece 100 sayfalık sert eleştirileri içeren bir kitaptı. **Beccaria**, döneminin insanlık dışı hukuk ve mahkeme varlığına karşı şiddetli eleştirilerini, özellikle Engizisyon, işkence ve darağacına karşı ortaya koydu. Bu küçük kitap, bütün kültür dillerine çevrildi ve tüm Avrupa'da okundu. Tamamen orijinal düşünceleri içermiyordu, birçok yerde Fransız yazarlarından almış olduğu özetler de vardı. Yeni olan ceza hukukunun ortaya konuşunun esaslı sistematiği ve olay için ikna edici olma idi. **Beccaria**'nın kitabında ortaya koyduğu düşünceler, onun zamanı için devrimci olarak geçerli idi; çünkü, o zamana kadar ki ceza hukuku düşüncesine ve tezlerine genellikle

[96] **Mergen**, 5.

[97] **Sack**, 434.

karşıydılar. Onun fikirlerinin çıkış noktası, aynı dönemde yaşamış **Jean Jacques Rousseau** (1712-1778)'nun benzer düşüncelerdeki teorisine çok benzer: Devlet özgür insanlarla bir sözleşme yapmıştır ve insanların mümkün oldukça büyük kısmı için açıkça büyük refahı etkilemek tek amacıdır. **Beccaria**, cezanın amacını, ne insana işkence yapmak, ne de işlenmiş suçu vukubulmamış yapmak olarak görür. Cezanın tek sebebi, suçlunun diğer fiillerini engellemek ve vatandaşlarını suçtan uzak tutmaktır. Özellikle dini suçlar nedeniyle ölüm cezasına karşı **Beccaria**'nın muhalefeti yoğundu. Bir insanın öldürülmesini kanunların öngörmesi ve onu devletin kendisinin yapması çok saçmaydı. **Beccaria**'nın zamanında memleketinin nüfusu 120.000 kişi sayılmışken, 1741-1762 arasında 77.000'den fazla kişi hapse veya ölüm cezasına mahkûm edilmişti; bazı günler şehirde altı kişinin asılması vuku bulurdu. Bu dönemde, İngiltere ceza hukuku 200'den az olmayan suç için ölüm cezasını öngörmekteydi. Kitap tamamen o zamanki mutad ceza hukuku sistemini geniş boyutlu eleştirilerle ortaya koydu ve fail ile suçu objektif olarak değerlendirmeyi denedi[98].

DEI DELITTI
E
DELLE PENE
MDCCLXIV

Şekil-6: "Suçlar ve Cezalar"ın Yazar Adı ve Baskı Yeri Olmayan İlk İtalyanca Baskısının (1764) Kapağı

Almanya'nın iki şehrindeki ölüm ve diğer cezalar uygulaması, tarihsel gelişimin karşılaştırılması açısından örnek olarak verilebilir[99]:

---

98 **Kürzinger**, 22; **Schwind**, 80.

99 **Dülmen** Richard van, Theater des Schreckens, Gerichtspraxis und Strafrituale in der frühen Neuzeit, 4. Auflage, München 1995, s. 62.

Frankfurt (1562-1696)			Würzburg (1769-1788)		
	Asma	Diğer Cezalar		Asma	Diğer Cezalar
1562-1580	91	149	1769-1773	0	1186
1581-1600	106	180	1774-1778	6	704
1601-1620	78	220	1779-1783	2	694
1621-1640	28	88	1784-1788	-	861
1641-1660	13	45			
1661-1680	8	138			
1681-1696	16	151			

İmparatoriçe Maria Theresia 1776'da **Beccaria'**nın düşüncesinin etkisi altında işkenceyi; oğlu **İmparator Joseph II** de 1778'de ölüm cezasını (örfi idare dışında) kaldırdı (şüphesiz sonradan tekrar kondu). 1791'de **Beccaria, İmparator Leopold II**'nin isteği üzerine, Josefph Ceza Kanunu'nun reform çalışmalarına raportör olarak çağrıldı. Üç yıl sonra 56 yaşındayken 28 Kasım 1794'de öldü[100]. Bunlarla bilimsel kriminolojinin başlangıcının açıkça bağlanıp bağlanamayacağı, kuşkulu kalır; bununla birlikte, suçluya muamelenin iyileştirilmesi için düşüncelerin konusunu ve bilim konusuna ulaşılabilir yapan, suçun mantıklı değerlendirilmesine götürmüştür. **Lombroso**'nun çığır açan eserinin yayınlanmasına kadar, bilimsel kriminolojik tartışmalarda duran bir dizi isim vardır; önemlileri belirtilecek olursa, **John Howard** (1726-1790), **Franz Josef Gall** (1758-1828), **Andre Michel Guerry** (1802-1866), **Adolphe Quetelet** (1796-1874), **George von Mayr** (1841-1925) ve **Alexander von Qettingen** (1827-1905)[101].

2. Sezar Lombroso Vasıtasıyla Deneysel Teşvikler

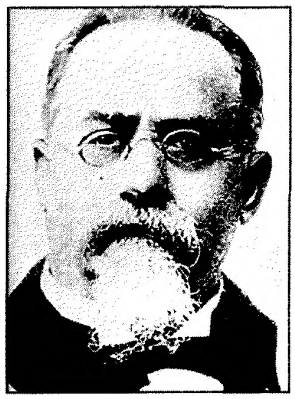
Kriminolojinin özel tarihinde **Lombroso**'nun çok geniş etki yaratan ve 1876'da yayınlanan **"Suçlu İnsan" (L'uomo delinquente)** isimli kitabının büyük bir yeri vardır. Hali vakti yerinde, fakat ilişkileri zayıf bir kişi olan **Lombroso** (1835-1909), 6 Kasım 1835'de, o zamanlar Avusturya'ya bağlı olan Verona'da doğmuştur. O da **Beccaria** gibi, Pavia Üniversitesinde 1858'de tıp üzerine doktorasını tamamlar, sonra cerrahlık ihtisası yapar ve askeri hekim olarak 1859-1865'de İtalya'nın ikinci bağımsızlık savaşına katılır. 1850'li yılların sonunda askerlerin vücudunu sistematik olarak ölçmeye başlar. 1864'de, **"Deha ve Delilik"**i yayınlar. 1867'de, 32 yaşında, Pavia'da ki bir ruh hastalıkları kliniğine Profesör olarak atanır. 1871'de Pesaro sinir hastalıkları kurumunun yöneticisi ve 1876'da Torino Üniversitesinde düzenli adli tıp profesörü olur[102].

---

[100] **Schwind**, 82.

[101] **Kürzinger**, 23.

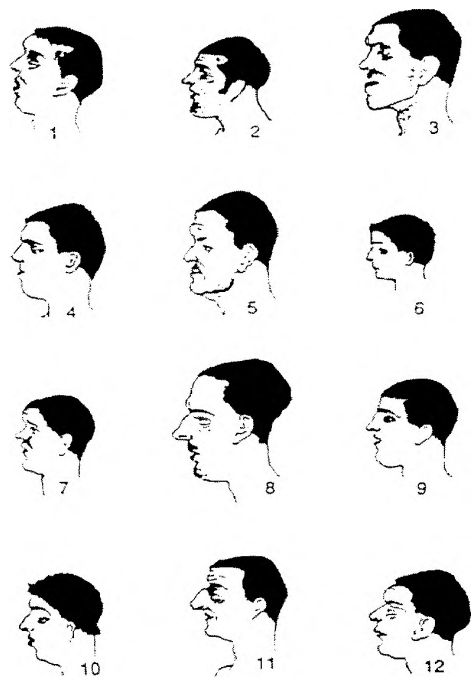
[102] **Schwind**, 83; **Kürzinger**, 27.

Şekil-7: Lombroso (1835-1909)

1869 ve 1870'de o zamanlar Kuzey İtalya'da çok yaygın olan cilt hastalığı, vitamin hastalıkları üzerine yayınları takip eder. Deneysel karakteri olan bu araştırmada, **Lombroso** ilk defa geniş kapsamlı istatistiği, onun ispatı için kullanır. 1870 yılı **Lombroso** için, devam eden bilimsel gelişmesinde kesin önemi olan bir anahtar sonuç getirir. Korkulan bir sokak soyguncusu ve katili **Vilella**'nın otopsisinde, o ana kadar insanlarda tanımadığı, gerçi maymunlarda bulunmuş olan bir kafatası anormalliği tespit eder. **Lombroso**, bununla suçluluğun bir kalıtımsal varlık olduğu kesin sonucuna ulaşır. **Lombroso**, suçlular üzerine antropolojik malzeme toplamaya başlar ve hedeflediği kendi deneysel araştırmalarına girişir. Çalışmalarının sonucu **Darwin**'in evrim teorisinin esası üzerinde, onun tahminlerini kuvvetlendirir; suçluların tekerrürü insanın eski gelişim aşaması ile ilgili olmak zorundadır. **Lombroso**, delil olarak, vahşi eski halkların adet ve geleneklerinin suçluda da sonradan etkisini gösterebileceğini gösterdi. **Lombroso**'nun bu çalışmaları 1876 yılında ünlü eseri **"Suçlu İnsan"**ı ortaya çıkarmıştır. Başlangıçta sadece 252 sayfa iken, gittikçe kapsamı genişler ve kendi çalıştığı 5. basısında kapsamı 1900 sayfanın üzerine ulaşmıştır. Birinci baskı dikkat çekmekle birlikte, 1878'de yayınlanan ikinci baskı büyük sansasyona neden olur. Kitabında **Lombroso**, kendisinin ve herşeyden önce yabancı araştırmacıların tek tek sayılarından ve sonuçlarından yararlanmak suretiyle çok farklı gerçekleri sistemleştirmeyi ve birleştirmeyi deniyordu. Çalışmalarının ana kısmını *"doğuştan suçluluğun tasviri"* oluşturuyordu[103].

[103] **Kürzinger**, 27; **Schwind**, 83 vd.

Şekil-8: Lombroso'nun Kafatası Özelliklerine Göre Sınıflandırdığı Suçlu Tiplerine İlişkin Örnekler: İleri Derecede Büyük Alt Çene (Şekil 2, 3, 5); Kafatası Özellikleri (Şekil 1-5, 7, 11, 12); Çıkık Elmacık Kemikleri (Şekil 2, 3); Şekilsiz Kulaklar (Şekil 3, 5, 8, 12); Dikkat Çekici Burun (Şekil 5, 8, 11, 12) (Kaiser, Suçun Kriminolojik Nedenleri, 60)

Lombroso, suçlunun açıkça bedeni dış işaretlerle (stigmat) tanınabileceği görüşünde olup, suçludaki bu gariplikleri (anomaliler) şu şekilde belirtmiştir[104]:

1. Kafatası; basık alın, iri alt çene, büyük göz çukurları, dışarı fırlamış patlak gözler, yüzün asimetrikliği.
2. Vücudun diğer kısımları; uzun kollar, büyük ayaklar ve eller.
3. Duygu organları; duygu ve acı hissiyatının azalması, bundan dolayı ölümü hiçe sayma ve acımasızlık.

Lombroso, kafatası ve alnın biçimi, çene büyüklüğü ve kol uzunluğu gibi, suçluların görünüşleri ile özelliklerini incelemiş ve bunların insan evriminin önceki aşamasından kalan özellikler sergilediği sonucuna varmıştı[105].

---

[104] **Schwind**, 83; **Kunz**, 41.

[105] Giddens, 840.

Hırsızlar genel olarak, çok hareketli yüz yapısına ve ellere sahiptirler; küçük gözleri huzursuz ve genellikle şaşıdırlar, kaşlar birbiri ile birleşmiş, burun eğri vs. Cinsel suçları işleyen ahlâksız suçlular, hemen hemen daima parlayan gözler ile aynı şekilde ince bir yüz ve iri dudaklar vasıtasıyla dikkat çekerler. Diğer taraftan tipik katiller ise, sabit, buz gibi, dik bakışları, aynı şekilde ara sıra kanlı gözlere sahiptirler; burun sıklıkla bir kartal veya daha ziyade şahin burnu gibi büyük, kulaklar uzun, dudaklar ince, köpek dişleri iridir.

Şüphesiz aynı şekilde İtalyan tabii bilim araştırmacısı, ***della Porta*** 16'ıncı yüzyılda (1586), suçluyu, solgun yüzlü, uzun saçlı, iri kulaklı ve küçük gözlü olarak tasvir etmişti[106].

Lombroso'nun bu iddialarının temelini, askeri hekimliği döneminde 3000 askerin ve daha sonra cezaevlerinde (örn. Napoli) gerçekleştirdiği kafatası ölçmeleri ile diğer araştırmalar oluşturuyordu; ayrıca, diğer yazarların eski ön çalışmalarının ilgili sonuçlarıydı; bu hususta **Giovanni Batista della Porta** (1545-1615) dışında, **Franz Josef Gall** (1758-1828) ve **Schrotte Bruce Thompson** (1810-1873)'dan özellikle söz etmek gerekir[107].

Lombroso'nun tezinin *"doğuştan suçluluk öğretisi"* olarak slogan şeklinde kısaltılması, onun öğrencisi **Enrico Ferri**'ye (1856-1929) dayanmaktadır. **Lombroso**'nun öğretisine mantıken bağlı suç politikası, sonunda ölüm cezası veya ömür boyu muhafaza etmek suretiyle suçluların zararsız yapılmasına dayanıyordu[108]. Doğuştan suçlular teorisi herşeyden önce **Lyon Okulu** olarak adlandırılan taraftan sert eleştiriler aldı; **Lombroso**, zamanın seyri içinde ifadelerini, bütün suçluların sadece üçte biri doğuştan suçludur şeklinde sınırladı. Ayrıca artık suçun sosyal kısımlarını da dahil etmeyi denedi; ilk kitabının yayınlanmasını suçluluk üzerine çok sayıda kapsamlı araştırma takip etti. Suçlu insanın yayınlanmasından 120 yıl sonra ortaya, hemen hemen **Lombroso**'nun bütün sonuçlarının yanlış veya zamanına uygun olarak görülmesine rağmen, garip bir gerçek ortaya çıktı. **Lombroso**'nun verdiği bilimsel dürtü, ona kriminolojide kalıcı bir yer sağlamada yeterli kuvvette idi. Onun etkisi sadece kriminoloji biliminin kurulmasına götürmedi, bilakis ceza ve ceza muhakemesi hukuku uygulamasına da etki yaptı. **Lombroso**'nun çalışmasının gözden kaçmayan bir eksikliği, şüphesiz suçun sosyal bağlantılarının öneminin ihmal edilmesinde durur. Onun için suç, tabii bir görünüş olarak kalır[109].

---

[106] **Brammsen** Joerg, Die Person des Straftaeters aus kriminologischer Sicht, Persönlichkeitsbezogene Kriminalitaetstheorien, in:Jura 1988, s. 58.

[107] **Schwind**, 85.

[108] **Schwind**, 85.

[109] **Kürzinger**, 27 vd.

Lombroso'nun Antropolojik Okulu özellikle İtalya, Fransa, Rusya ve Almanya'da taraftar buldu. Buna rağmen öğreti sadece 19'uncu yüzyılın sonuna kadar devam etti; Nazi döneminde yeniden keşfedildi ve onun amaçları için suç politikası kötüye kullanıldı. Suçlunun yapısal sınırlılığı düşüncesi, Yahudilerin, akıl hastalarının ve politik muhaliflerin koğuşturulmalarının hukuka uygunluğuna hizmet etti. Zorunlu hadımlaştırma ve kısırlaştırma, suçlulukla mücadelenin anlamlı aracı olarak geçerliydi. Daha 1904'de, psikiyatris **Robert Sommer,** "doğuştan suçluluk teorisi, devlet düzeninin dogmatik temsilcilerinin elinde kişinin bireysel özgürlüğüne karşı korkunç bir silah olabileceği" uyarısını yapmıştı[110].

3. Diğer İlk Kriminologlar

Klasik görüşün diğer bir temsilcisi ise, İngiliz **Jeremy Bentham**'dır (1748-1832). **Bentham,** çağdaşı **Beccaria** gibi hukuk öğrenimi görmüş ve *"faydacı, hazcı" (hedonist)* olarak sınıflandırılmıştır. **Bentham'**a göre, kanunların amacı toplumun mutluluğudur. İnsanlar, mevcut ve gelecekteki zevk ihtimallerini, mevcut ve gelecekteki acı ihtimallerine karşı tartarlar. İnsanlar akılcı varlıklardır, bilinçli olarak hazzı seçer ve cezadan kaçarlar. Bu bakımdan ceza öyle belirlenmelidir ki, vereceği acı, hazdan daha fazla olsun. **Bentham,** suçu her zaman soyut olarak görmüş; suçluyu, insan ve çeşitli kişiliklere sahip olarak görememe hatasına düşmüştür. Ancak, **Beccaria** gibi, statükoya karşı durmuş ve ceza kanununda reform yapılması için mücadele etmiştir. **Bentham'**a göre, ceza başlı başına zarar verici bir uygulamadır; ancak varlığı kendisinden daha kötü olanı önlemek içindir ve cezanın dört amacı vardır: 1) Tüm suçları önlemek; 2) Suçu önleyemediği zaman, daha hafif suç işlemeye ikna etmek; 3) Bir suçlunun gerektiğinden fazla güç kullanmamasını garantilemek; 4) Suçu mümkün olduğunca en az maliyetle kontrol etmek[111].

Bu dönemde, İngiltere'de **Thomas Hobbes**(1588-1679), **John Locke**(1632-1704) ve **Jeremy Bentham**(1748-1832), Fransa'da **Charles Montesquieu**(1689-1755), **Voltaire**(1694-1778), **Jean Jacques Rousseau**(1712-1778) ve **Claude Adrien Helvetius**(1715-1771), İskoçya'da **David Hume**(1711-1776) ve **Adam Smith**(1723-1790), Almanya'da **Immanuel Kant**(1724-1804) ve İtalya'da **Cesare Beccaria**(1738-1794) gibi düşünürler fikirleriyle tüm Avrupa'yı ve daha sonra dünyayı etkileyecek değişim rüzgarları estirmişlerdir. Karanlıktan kurtulma anla-

---

[110] **Schwind**, 86.

[111] **İçli** Tülin Günşen, Kriminoloji, 8. Baskı, Ankara 2013, s. 69.

mına gelen bu döneme ***Aydınlanma Çağı*** denilmiştir[112]. **Beccaria** ve **Bentham** gibi isimlerin öne çıkarak savunduğu bu görüşlere ***Klasik Okul*** adı verilmiştir.

Klasik Okul düşünürleri, insan doğasına ilişkin şu varsayımlarda bulunmuşlardır: İnsanlar, 1) Kendi çıkarlarını düşünürler, bencildirler, 2) Hedonisttirler, zevk için yaşarlar, 3) Rasyoneldirler, kar-zarar hesabı yaparlar. Klasik Okul anlayışı içinde suçun nedeni, insanların bencilliği, kendilerini düşünmeleri, zevklerini ve hazlarını artırmak için arayış içinde olmalarıdır. Dolayısıyla, suç teşkil eden fiiller neticesinde elde edecekleri kazançlar, karşılığında alacakları riskler ve görmeleri muhtemel cezalardan daha büyük olduğu durumlarda, insanlar suç işlemektedirler[113].

Beccaria'nın kitabının yayınlanmasından 18'inci yüzyılın sonuna kadar, kriminolojide uzun zaman farkına varılmadan kalınmakla birlikte, Almanya'da üç isim, suç psikolojisi olarak isimlendirilen kriminolojik sorunlarla ilgili yoğun yayın ve tartışmalarla, kesin bir tarzda bilimsel kriminolojinin öncülüğünü yapmışlardı: **Karl von Eckartshausen** (1752-1803), **Johann Christian Schaumann** (1768-1821) ve **Johann Gottlieb Münch** (1774-1837). Almanya'da suç psikolojinin başlangıcı bu üç isme götürür. Gerçekten de, bu üçünün müşterek monografileri bir suç psikolojisini ortaya koymuştur[114].

Fenomonolojik[115] girişimler altındaki kriminolojik araştırmalara, Fransız avukat **de Pitaval** tarafından ortaya çıkartılan **"Meşhur Olmuş Ceza Olayları"** (Paris 1743) ile aynı şekilde, **Anselm von Feuerbach** tarafından 1828'de yayınlanan **"Garip Suçların Dosyaya Uygun Ortaya Konması"** derlemeleri gösterilir. Her iki derlemede de, içtihatlardaki ceza hukuku olayları verilmişti; bununla birlikte bunlarda daha çok olayın seyri ve yargılama ön plandaydı, failin kişiliği ikinci planda ifade edilmişti.

Suç antropolojisinin kurucusu olarak **Lombroso** yanında, **Franz Josef Gall** (1756-1828)'dan da söz edilir; kafatası öğretisinde *(Phrenoloji)*, beyin

---

[112] **Dolu**, 88.

[113] **Dolu**, 90.

[114] **Kürzinger**, 23.

[115] **Fenomenoloji** ya da **görüngübilim**, kurucusu **Edmund Husserl**(1859-1938) olan bir felsefe akımı. 20'nci yüzyılın ilk çeyreğinde görülen bilimlerdeki ve düşüncedeki genel bunalım içinde doğup gelişen bir felsefe akımıdır. Husserlci fenomenoloji, bu bağlamda, *Metafiziği* sona erdirerek *somut yaşantıya* dönmek ve böylece tıkanmış olan felsefeye yeni bir başlangıç yapmak iddiasıyla ortaya çıkmıştır(bkz. Vikipedi). Nesnenin bilgisine ancak özneden yola çıkılarak varılabileceğini öne süren felsefi yöntem. Buna göre öznenin araştırmaları, karşılaştırmaları ve deneyleri ile nesne anlam kazanır; yani nesnenin varlığı ve biçimi öznenin aldığı pozisyona göre değişir.

içinde farklı suç şekilleri için özel organların olabileceği, hipotezini savunuyordu. **Gall**, bunun için uygun bir beyin atlası geliştirdi. Cinsel suçlular ve saldırgan faillere 70'li yıllarda uygulanan sterotaktik denilen müdahaleler bu bilime dayanır[116].

Penolojinin atası olarak, İngiliz **John Howard**'a dayanılır; **Howard** (1726-1790), ceza reformu ve cezaevi varlığı üzerine düşüncelerini, 1777'de yayınlanan **"İngiliz ve Galler Devlet Cezaevleri"** isimli eserinde ortaya koymuş ve onunla cezaevlerinin uluslararası reform hareketlerine bir çatma vardı. **F. Lieber,** penoloji kavramını ilk olarak 1838'de yazılarında kullandı[117].

İlk suç psikiyatristi olarak, İngiliz **Prichard** (1786-1848) ve Fransız **Esquirol**'den (1772-1840) söz edilir. **Prichard,** "ahlâki yolu şaşırmış olmak" tezini ortaya koydu; bundan sırf delilik veya esaslı olarak ahlâki terslikleri anlamıştır. **Esquirol,** dejenerasyon (soysuzlaşma) öğretisine dahil olarak, bundan normal insan tipinden hastalıklı bir sapmayı anlamaktadır. **Hipokrat,** suçlunun davranışının bir delinin davranışından farklı olmadığını ileri sürmüştü. Bunun arkasında **Esquirol**, monomaniler (hastalıklı dürtülerkısmi delilikler) öğretisini geliştirdi; onun alt şekilleri olarak *mordmani (cinayet dürtüsü), pyromani (kundaklama, ateş koyma dürtüsü)* ve *kleptomaniyi (hırsızlık dürtüsü)* literatüre soktu[118].

İlk kriminolog psikolog olarak **von Eckartshausen** (1752-1803), **"Suçların Değerlendirilmesinde Psikolojik Teşhis Gereklilikleri Üzerine"** (1791) isimli yazısı, modern ceza hukukunda cezanın hesaplanması esaslarını orta koyuyordu[119].

İlk sistematik adli suç istatistiği 1827 yılında (1825 yılının bilgilerini içeren) Fransa'da, Adalet Bakanlığında devlet sekreteri olan **Jacques Guerry de Champneuf** tarafından yayınlandı. Diğer ülkeler Fransa'yı takip ettiler; örneğin İsveç, 1830 yılının bilgilerini içeren istatistiği 1832'de meydana getirdi[120]. Diğer yandan suç istatistikleriyle **Jacques Guerry de Champneuf** (1788-1852) ve **Quetelet** (1796-1874) kriminolojik sorunlara ilgi duydular. Suç istatistiklerine ilk önemli analitik katkıları Fransız **Andre Michel Guerry** ve Belçikalı **Adolphe Quetelet** yapmışlardı. Fransız avukat **Andre Michel Guerry** 1833'de ilk defa istatistiki malzemeleri (1825 ve

---

[116] **Schwind**, 87.

[117] **Schwind**, 87.

[118] **Schwind**, 87 vd.

[119] **Schwind**, 88.

[120] **Schneider** Hans Joachim, Kriminologie, Berlin 1987, s. 169.

1833 arasında işlenmiş hırsızlıklar üzerine) haritalara yerleştirdi ve bu yüzden **suç coğrafyasının** kurucusu olarak kabul edildi. Onun arzusu, nüfusun (ikamet yerlerine göre farklı) ahlâki durumunu araştırmaktı (ahlâki istatistik). Belçikalı fizikçi **Adolphe Quetelet** (muhtemelen **Guerry**'nin tahrikiyle) bu sorunlarla meşgul oldu. Her ikisi, suç sıklığının yere bağlılığını ortaya koymayı denediler; burada failin yaşı, cinsiyeti ve sosyal sınıfı da araştırıldı. **Quetelet,** karanlık alan sorunlarıyla da ilgilendi. **Quetelet**'in bu istatistik çalışması, Almanya'da verimli bir tartışmaya sebep oldu[121].

II. 19'uncu Yüzyılda Okullar Çatışması

Kriminoloji tarihinin merkez noktasında 19'uncu yüzyıl durur; yukarıda zikredilen suçun ortaya çıkışında *"yapı-çevre kavgası"* tartışmanın temeli olmuştur: Burada İtalyan Okulu ve Fransız Okulu birbirine karşı dururken, Marburg Okulu, onların dayanak noktalarını uzlaştırmayı denemiştir.

1. İtalyan (Suç Antropolojisi) Okulu

İtalyan ya da Suç Antropolojisi Okulunun (Suç Biyolojisi Okulu da denir) çekirdeğini **Lombroso**'nun doğuştan suçluluk öğretisi oluşturur; O da, İngiliz biyolog ve doga tarihçisi **Charles Darwin**(1809-1882)'in sosyal natüralizminin etkisi altındaki *Kalıtım teorisine* dayanmaktaydı. Bu düşünce yönü, hayvan serisinin sonuna insanları koyuyordu ve onu biyolojik etkilerin doğal sonucu olarak mütalaa ediyordu: Suçlu tabiatından hukuku ihlale yönelmiş insan, bu yüzden anormal insandır[122]. İtalyan Okulunun taraftarları olarak antropologlar, tıpçılar ve hukukçular sayılır. Suç, somatik (bedeni) anomalilere dayanır. **Lombroso**'ya göre, doğuştan suçlu, doğuştan suça yönelik organik özellikler ortaya koyar. Doğuştan suçlu, erken veya geç, onun sosyal yaşam koşullarından bağımsız olarak suçlu olacaktır[123].

Eleştiriler üzerine (özellikle Fransız okulunun temsilcileri) **Lombroso**, daha sonra **"Suçun Nedenleri ve Mücadele"** (1889) üzerine kitabında, görüşünü değiştirmedi, bütün suçluların aşağı yukarı üçte birinin (%35) yapıdan kaynaklanan sebeplerle suçlu olduğunu belirtti. Doğuştan suçlu için iyileştirme imkanı olmayacağı için müebbet hapis dışında, sonra tek bir kesin eleme imkanı ölüm cezası kalıyordu. Suçluluğa yönelmede özel yapı içermeyen kalan üçte iki fail için eğitim ve sosyal tedbirlerin anlamı sosyal gelişme için gerekliydi[124].

---

[121] **Schwind**, 88; **Schneider**, 169; **Mannheim**, I, 114.

[122] **Hering** Karl-Heinz, Der Weg der Kriminologie zur selbstaendigen Wissenschaft, Hamburg 1966, s. 27.

[123] **Hering**, 49.

[124] **Schwind**, 89.

Lombroso'nun ünlü öğrencisi **Enrico Ferri**'ye (1856-1929) göre suç, biyolojik, fiziki ve sosyal kökenlerin aynı zamanda bir görünüşüdür. Hangi faktör grubunun, hangi etkiyi yapacağı önceden tespit edilemez. Çünkü bu etki, her suç hareketi için, hepsinden birinin psikolojik ve sosyal özellikleriyle değişir[125]. **Ferri**, "Suç Sosyolojisi" isimli eserinde; suçlunun genellikle bir anormal olduğunu; onu iradesine rağmen, biyolojik, fiziki ve sosyal faktörlerin suça zorladığını, bu faktörlerin birbirine göre üstün olup olmamasının çeşitli suç gruplarını ayırmayı mümkün kıldığını belirtmiştir[126].

2. Fransız (Suç Sosyolojisi) Okulu

Lombroso'nun biyolojik suç görünüşüne bilimsel tepkiler çok fazla idi. Karşı teori olarak **Montesquieu, Locke** ve **Rousseau**'nun yazılarının etkisi altında Fransız Okulu gelişti. **John Locke** (1632-1704), insanın sosyal gelişiminin eğitimine bağlı olduğu tezini eserlerinde (1693) temsil ediyordu. Buna uygun olarak **d'Holbach** (1723-1789), "ebeveynlerimiz ve öğretmenlerimiz bizi iyi veya kötü, mantıklı veya mantıksız, çalışkan veya fırsatçı, mükemmel veya düşüncesiz yaparlar". Bu ve diğer girişimlerin sonucu olarak, **Lacassagne** ve **Tarde** tarafından Fransız *Çevre* teorisi geliştirildi; insanın özelliği yalnız onun dış şartlarına bağlanmak zorundadır. Fransız Suç Sosyolojisi Okulu (Lyon Okulu) içinde eleştiride bulunanlar arasında, **Alexander Lacassagne** (1843-1924) ve **Gabriel Tarde** (1843-1904) en tanınmışlarıdır. **Lombroso**'ya göre, insanın yapısı suça neden olup, onu sorumlu yapması karşısında; o zaman onu eleştirenlere göre ise, hemen hemen yalnız çevre, yani sosyal durumlar onu suçlu yapmalıdırlar. Bu durum, **Tarde** ve **Lacassagne**'nin şu cümlelerine götürür: *"Toplumlar, layık oldukları suçlulara sahiptirler"* **(Lacassagne)** ve *"Sadece suçlu değil, tüm dünya sorumludur"* **(Tarde)**[127]. Suçlu, içinde bulunduğu sosyal çevre ve şartlara göre, suçlu olacak veya olmayacaktır. Bu nedenle, suçluluğun meydana gelmesinde sosyal çevre etken bir rol oynar; tıpkı mikropların üremesinde ortamın tesiri gibi[128].

Berlin Hapishanesi Doktoru **Baer** (1893), cezaevlerinde yaptığı kapsamlı araştırmaların yardımıyla, "insanın morfolojik çeşidi olarak doğuştan suçlunun olmadığını" tespit etti[129]. Benzer sonuçlara İngiliz psikiyatris Charles Buckman **Goring** (1870-1919) de vardı[130].

---

[125] **Schwind**, 90.

[126] **Dönmezer**, 5.

[127] **Kürzinger**, 28.

[128] **Günal** Yılmaz, Kriminoloji ve Metod Meselesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 27, No. 2'den ayrı bası, Ankara 1972, s. 52.

[129] **Baer** A., Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung, Leipzig 1893, s. 328 vd.

[130] **Schwind**, 86.

3. Marburg Okulu (Birleşme Teorisi)

Franz von Liszt (1851-1919), Marburg Okulu ile 1882'de, suç antropolojisi ve suç sosyolojinin açıklamalarını uzlaştırmayı denemeye girişti. İtalyan ve Fransız okullarının karşı görüşlerini (yapı ve çevre) sentez vasıtasıyla aştı: "Suç, dış ilişkilerin kuşattığı fiil anı içindeki failin özelliğinin ürünüdür". Şüphesiz bu çerçevede **Liszt, Lombroso**'nun görüşünü onaylamamıştı[131]. **Liszt**'e göre suç, bir yandan failin kısmen doğuştan ve kısmen sonradan edinilen özelliği, diğer yandan onun fiil anında etrafını kuşatan toplumsal ve özellikle ekonomik ilişkilerin neden olduğu insani davranıştır[132].

Bir suçluluğun yapısı, eğilim ve çevre koşullarına bağlı olarak formüle edilir. Bununla bir kriminolojik neden açıklamasının düşünce silsileleri yaratılmıştır; bunlar, karşılıklı vurgulamalarla devam eden kriminolojik düşünceleri kesin etkilemiş ve hala etkiliyor. Neden sorunu içindeki bu çok faktörlü açıklama tarzı, 1888'de, **Franz von Liszt**'in girişimiyle, Belçikalı **Adolphe Prins** ve Hollandalı **Gerard van Hamel** ile birlikte ***"Uluslararası Kriminoloji Birliği"***ni kurdu ve böylece kriminolojinin yerleşmesi için bir organize koşul yarattı[133].

Liszt, 1882 tarihli meşhur ***Marburg Programı***'nda, ceza hukukunun özel önleme fonksiyonuna dayanarak düzenlenmesini istemişti. Buna göre ceza, karşılıkta bulunma vasıtasıyla, önlemedir. **Liszt**, cezadan hürriyeti bağlayıcı cezayı düşünür. Bu yüzden onun suç politikasının merkez noktası, suçlunun özgürlüğüne bilinçli müdahale amacıdır. **Liszt**'in değerlendirmesine göre, her durumda iyi bir sosyal politika, iyi suç politikasını ortaya koyar[134].

Pozitif suç politikasına sadece sosyolojik düşünen kriminologlar değil, bilakis Hümanist ve Üçüncü Okul denilen yeni klasikler de karşı çıktılar. Uyuşmalardan bir mevcut senteze, **Franz von Liszt**'in de dahil olduğu Üçüncü Okul da denilen **Eklektik Okul**'a gidilir. Üçüncü Okul eleştirisel pozitifleri birleştirdi. O ilk pozitiflerin münhasır biyolojik-antropolojik suç düşüncesinden ayrıldı ve Sosyolojik Seviye Teorisi ni de onayladı. **Tarde,** 1898'de suçun sosyal teorisini ortaya koydu: Suçlu toplumun kurbanıdır. Suçta kusura bireysel insan sahip değil, toplum sahiptir. Eklektik Okul, suçluluğun nedenini biyolojik, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik mevcut hal-

---

[131] **Schwind**, 91; **Hering**, 173 vd.

[132] **Liszt**, Die deterministischen Gegner der Zweckstrafe, 199.

[133] **Kürzinger**, 28; **Schwind**, 91; **Mergen**, 132; **Göppinger**, 26; **Kunz**, 42.

[134] **Schwind**, 92; **Kunz**, 43.

lerde görüp, irade özgürlüğünün ispat edilemeyeceğini kabul etmesinden insanın moral sorumluluğunu istemelerine rağmen; sonunda irade özgürlüğü problemini çözdü. Buna göre, suç illidir ve onun nedenlerini yok etme vasıtasıyla suçlulukla mücadeleye gayret edilmelidir. Kurucular yanında bu istikamete Fransa'da **Cuche** ve **Sallies,** Almanya'da **von Hippel** ve **Oetker,** İtalya'da **Sabatini, Roco** ve **Manzini** dahildirler. Eklektik okulun etkisi çok büyüktü ve bu günümüze kadar gelir. Modern suç politikası görüşlerinden **"Sosyal Savunma"** (Défence sociale)'da, **von Liszt, van Hamels** ve **Prins**'in eserinin etkisini sürdürdüğü söylenebilir[135].

ABD'de de kriminolojinin antropolojik düzenlenmesinin ilk iptidai denemelerinden sonra, dünya çapında öncülük edecek olan hemen hemen yalnızca suç sosyoloji alanına yönelmeye başlanıldı. Almanya'da Nasyonal Sosyalist iktidarı altında iken tıpçılar ve hukukçulardan etkilenerek biyolojik şekille ilgilenmeye yönelik bir kriminoloji doğdu. 1955'den sonra **Liszt**'den kalmış olan eğilim-çevre teorisi ve onuna bağlı çok faktör katılmaya devam etti. Buna karşılık 60'lı yılların sonundan itibaren, suç sosyoloji düşünce tarzlarına yönelme kuvvetlendi. Suçlunun kişiliği araştırma konusu olarak daha çok gözden düştü. Sadece **Göppinger**'in büyük kapsamlı araştırmalarında, suçluluğun oluşması için kişilik problemi vurgulandı[136].

[135] **Mergen**, 132 vd.

[136] **Kürzinger**, 29.

İkinci Bölüm
KRİMİNOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ VE BİLİNMEYEN SUÇLULUK

§ 1. KRİMİNOLOJİDE TANIMA VE TANIMANIN YARARI

Tanıma, bilimsel çabaların tek konusu değilse de, kesin olarak önemlilerinden birisidir. Çünkü, tanıma olmaksızın planlı insan davranışları olmazdı. Günlük yaşamda insanlar, geleceği görmek, çevreleri ve onlara bağlı fiziki güçlerin, özellikle insanların belirli durumlar altında nasıl davrandığı ve herhangi bir zamanda belirli değişikliklere tepki gösterdiği, tahmininde bulunmak zorundadırlar. Hava tahmini ve seçim anketleri sistematik olarak uygulanır ve diğer teşhislere göre iyi finanse edilirler; bununla birlikte evlilikte uyum, çocukların gelişimi, meslekte gelişim ve diğer alanlarda tanınmış teşhis araştırmaları vardır. Ceza adalet sistemi içinde, hâkimler, uygulayıcılar ve ceza infazının teorisyenleri ve ceza reformcuları yüz yıldan beri bilinçli veya bilinçsiz teşhisleri ortaya koymayı denemektedirler. Burada tanıma gayretlerinin amaçları arasında şunlar belirtilebilir[1]:

1. Kanunkoyucu, gelecekteki suçlardan kesin korunabilmek veya suçları azaltabilmek için, suç tiplerinin ve diğer tedbirlerin şekli üzerinde düşünmek zorundadır. Mesela cinayet için ölüm cezasının kaçınılmaz olduğu veya müebbet hapis cezası aynı şekilde etkili veya daha etkili olabilir mi?

2. Aynı şekilde infaz memurları için de teşhislerin önemi vardır.

Bir objektif gerçekliğin ve onunla bağlantılı doğrunun olup olmadığı ve bizim onu tanıyıp tanıyamayacağımız sorusu batı felsefesinin bir merkez sorusudur. Soru çok sayıda tecrübe biliminin giriştiği teşebbüse rağmen, memnuniyet verici çözülmemiştir; tanıma(teşhis) daima sujeye bağımlıdır ve bununla sujeler arasındaki hiçbir açıklama, bu yüzden objektif yapılamaz ve bununla deneysel tekrar gözden geçirilebilirdir. Deneysel bilim, her durumda, objektif gerçeklik ve objektif tanıma olgularından hareket etmek zorundadır. **Arandes,** bunu ontolojik (olmak) gerçekliği olarak tasvir eder[2].

---

[1] **Mannheim,** I, 164 vd.

[2] **Mannheim,** I, 165.

§ 2. NEDEN, İLLİYET VE KARŞILIKLI İLİŞKİ

I. Genel Olarak

Bilimsel çalışmaların büyük bir kısmı, olayları sadece ortaya koymakla yetinmezler, neden ve nasıl öyle olduklarını tespit etmek isterler.

Bu yüzden biz sıklıkla suçluluğun ortaya çıkmasında niçin öyle vuku bulduğunu bilmek isteriz. Suçlulukta neden araştırması alanında teorik çalışmalarda, biz deneysel olarak kavranamaz birkaç noktaya geliriz ve bu, tarafımızdan gerçek olarak değerlendirilmek zorundadır. Etki ve neden birbiriyle bağlıdır ve daima aynı zamanda ortaya çıkarlar. Günlük tecrübelerden bildiğimiz gibi, bu esasın tersi olamaz: Eğer göle atlamadan önce ıslak değilsem, bir göle atlarsam ıslanırım. Biz burada aynı nedenlerin, aynı etkiye neden olduğunu tespit ederiz. Bu neden-etki ilişkisi prensibi daima geçerlidir ve devamlı da geçerli olacaktır. Şüphesiz onun için deneysel bir ispat da yoktur[3].

Sosyal bilimlerde neden, belirleyici bir etkiye değil, bir ilişkiye işaret eder. Yani X varsa, Y de muhtemelen olacaktır. İki değişken arasında nedensellik ilişkisinin bulunması için, bunlar arasında mükemmel bir ilişki olması gerekmez. Eğer bu ilişki zayıfsa, Y'yi X'ten tahmin etmeye çalışmanın bir anlamı yoktur. Çocuk veya yetişkin suçlu davranışına tek başına etkin olan değişken olmadığı için çok faktörlü yaklaşım benimsenmelidir[4].

II. Kriminolojide Nedenin Araştırılmasında Metod

Dar anlamda kriminoloji, burada kullanılan anlamda suçun araştırılmasını ifade eder. Geniş anlamda kriminoloji ise, penoloji dahil olmak üzere, açıkça cezalandırma ile meşgul olma ve suçlulukla mücadeledeki benzer yöntemler ile ceza niteliği taşımayan tedbirler vasıtasıyla suçluluktan korunmayı kapsar. Biz suçu hukuki olarak, kanun tarafından cezalandırılan insan davranışı olarak tanımlayabiliriz. Böyle insan davranışlarının araştırılması, tasviri, illi ve normatif olmak üzere üç ana şekilde yapılmaktadır[5].

1. Tasviri (Deskriptif) Metod

Bu, sadece tasvir edici olabilir. Kriminoloji bu anlamda, suç ve suçlu üzerine gerçeklerin toplanması ve gözlemi anlamını ifade eder: Suçlu davranışın çeşitli şekilleri, suçun işlenme şekli, çeşitli yerlerde ve zaman-

---

[3] **Kürzinger**, 44 vd.

[4] **İçli**, 54.

[5] **Mannheim**, I, 1.

larda onun sıklığı, suçlunun yaş, cinsiyet ve diğer işaretleri, ayrıca bir suçlu kariyerinin gelişimi. Bu, suçun fenolojisi(görünüşü) veya semptomatolojisi[6](belirtileri) olarak isimlendirilir[7].

2. İlli Metod

Metod illi de olabilir, yani gözlenen gerçeklerin (olay) açıklanması, suçun nedenlerine göre, bir olayı araştırmak için, genel ya da belirli hallerde kullanılabilir. Eğer, örneğin cinayetin daha çok erkekler vasıtasıyla kadınların öldürülmesi veya bir özel halde karısı tarafından kocasının zehirlenmesini ifade ettiğini tespit edersek; böylece, bu adam öldürmelerin nedenlerinin ortaya çıkartılması gerekir. Bu görünüşü suç etolojisi ortaya koyar. Ceza hukukunun yasaklanan netice ile hareket arasındaki illi bağ ile meşgul olması esnasında, kriminologun çalışması, eğer açıkça illi bağlantı tespit edilmişse, daha sonraki aşama içinde başlar. Onun için soru, *"A, bu suçu işledi mi?"* değil, bilakis *"Niye bu suçu işledi?"* veya *"Niye insanlar bu tarz suçları ve suçun bu şeklini genel olarak işliyorlar?"* Bu farka rağmen, ceza hukuku ve kriminoloji bununla birlikte, illiyedin ana problemlerine, müştereken sahiptirler, herşeyden önce problem, nedenin tanımının kendisidir[8].

3. Normatif Metod

Kriminoloji, hem tek tek olaylardaki gerçekleri, nedenleri ve ihtimalleri araştıran kendine özgü (idiyografik) bir disiplindir; hem de genel geçerli bilimsel kanuna uygunluklar veya eğilimleri keşfetme amacına sahip bir kanunkoyuculuk (nomotetik) disiplinidir. Bu tespitin ikinci kısmı, tabi ki kriminolojik kanun ve eğilimlerin tabiatının bir kontrolüne götürür. Biz kriminolojiyi normatif değil, gerçekler disiplini olarak tanımladıktan sonra, şimdi mevcut olanı ve kriminolojik kanunların tabiatını araştırmak zorundayız. Elbette burada da hareket noktası sosyoloji ve psikolojideki ile aynıdır. Söz konusu kriminolojik kanunlar ya bir illi bağlantı veya en azından kesin faktörler ve suçlar arasındaki bir istatistiki bağlantıyla formüle edilirler. Örneğin, **Adolphe Quetelet**'in *"suçların sıcaklık kanunu"*; ona göre, mala karşı suçlar soğuk yerlerde ve kışın ağırlıklı olmasına karşın, kişilere karşı suçlar sıcak bölgelerde ve sıcak mevsimlerde daha sıktır; veya **Prens Peter Kropotkin**'in daha iddialı tezi, sıcaklık ve nem, belirli bir yerdeki gelecekteki cinayetlerin tam sayısının önceden tahmininde kullanılır; ya da **Popper** gibi hem tabiat, hem de sosyolojik kanunlar formüle ederiz, *"sonuçları suç*

---

6 Belirtibilim.

7 **Mannheim**, I, 1 vd.

8 **Mannheim**, I, 3 vd.

olmayan savaş yoktur" gibi. **Ouetelet**'in kanunları, sıcaklık ve suç arasındaki bir yandan kişilere karşı ve diğer yandan soğukluk ve mala karşı suçlar arasındaki sağlam ilişkiyi ifade eden tam tezlerin ifadesinden başka bir şey olmadığı açık olacaktır. Onlar kanunlar değil, bilakis uygun idari tedbirler vasıtasıyla saf eğilimlerin etkilenip, değiştirilebileceğidir. Eğer, örneğin polisin gücü, dikkate değer ölçüde büyütülürse ve işsizlerin geliri kış aylarında benzer tedbirlerle artırılırsa, o zaman mala yönelik suçların sayısı yazın altına düşebilirdi[9].

§ 3. KRİMİNOLOJİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Kriminoloji, alan özellikli kendine has metodları bilmez. Deneysel araştırmalarında, ilgili bilimlerde uygulanan her metodu kullanır. Bu yüzden kriminolojik uygulamada sıklıkla, tıp (özellikle psikiyatri), psikoloji ve sosyoloji gibi diğer insani ve toplumsal bilimlerin disiplinlerindeki kullanılan metodlar uygulanır. Fizik ve kimyanın metodları kriminolojide hemen hemen hiç uygulanmaz; onların alanı kriminalistiktir. Bu nedenle mutad olduğu şekilde biz kriminolojiyi kriminalistikten ayırdığımız için, bu metodlar kriminolojide önemli olmayacaktır. Kriminolojik araştırmanın günlük uygulamasında öncelikle sosyolojik metodlar uygulanır; fakat psikolojik metodlar ve onun yanında şüphesiz, sınırlı olarak tıbbi metod ve araştırma faaliyetleri de uygulanır. Kriminolojinin bizce bilinen metodlarından hiçbirisi gerçeği kavrama için ideal değildir. Sosyal bilimlerde çok sınırlı alanlarda açıklamaların doğruluğuna ulaşılabilirken, pozitif bilimlerde bu geniş ölçüde mümkündür[10].

Kriminolojide suç araştırmalarında genel olarak beş farklı metot kullanılmaktadır: 1) Suçların genel özelliklerinden hareketle oluşturulan istatistiki verilerin analizi ve değerlendirilmesi, 2) Suçluların genel özelliklerini ortaya koyan istatistiki verilerin oluşturulması, analizi ve değerlendirilmesi, 3) Suçlular hakkında örnek olay çalışması, 4) Suçluların araştırmacı tarafından günlük hayatları içinde gözlemlenerek araştırılması, 5) Deneysel dizayn yoluyla araştırma konusunun kontrol grupları kullanılarak araştırılması[11].

Bunlar dışında, az da olsa uzunlamasına araştırma ve enine kesit araştırma yöntemleri de uygulanmaktadır: *Uzunlamasına araştırma*, "cohort" olarak adlandırılan benzer özelliklere sahip kişilerin, belirli bir zaman süresince gözlenmesidir. Örneğin, "araştırmacılar Türkiye'nin bir ilinde 1978 yılında doğan bütün erkek çocuklarını seçip, onların davranışlarını 20 yıl

---

9 **Mannheim**, I, 12 vd.

10 **Kürzinger**, 51.

11 Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dolu**, 58 vd.

boyunca takip edebilirler. Araştırma verileri, çocukların okul ve sabıka kayıtlarını, sağlık kayıtlarını, aileleri hakkında bilgileri vb. içerir. Bu veriler kullanılarak, suça eğilimli hayat şekli ile birlikte olan faktörler keşfedilebilir. Eğer, araştırma dikkatlice gerçekleştirilirse, hangi yaşam deneyimlerinin suçun ortaya çıkmasında etkin olduğunu belirlemek mümkün olur". *Enine kesit araştırmasında* ise, benzer örnekler incelenir. Örneğin, "araştırmacı ergenlerin, ergenlik dönemlerinde her yaş düzeyinde suça katılım ile ilgileniliyorsa, çalışma için her yaş grubundan örnekleme seçilmelidir... Bu yaklaşım, uzunlamasına araştırmada zaman süresince görülebilen değişkenlerin etkilerini azaltma avantajına sahiptir... araştırmacı bir elektrik kesintisi sırasında suçlu faaliyetlerin artışını incelemek istiyorsa, enlemesine metot, elektrik kesintisi sırasında veya hemen sonrasında çok sayıda bireyi örneklemek üzere kullanılabilir"[12].

Kriminolojide uygulanan araştırma yöntemlerini, doküman analizi(*toplanmış veri araştırması*), anket, gözlem, deney ve istatistik şeklinde, incelemek mümkündür.

I. Doküman Analizi

Kriminologlar, devlet organları ve araştırma kuruşları tarafından toplanmış geniş veri tabanlarını kullanırlar; bunlar nüfus, işsizlik verileri, polis, mahkeme ve cezaevi istatistiklerinden oluşur. Bu veriler, suçu etkileyen sosyal faktörleri açıklamada kullanılabilirler. Örneğin, suç ve yoksulluk ilişkisinin incelenmesinde, o bölgeye ilişkin suç istatistikleri yanında, bu bölgenin gelir ve istihdam durumlarına ilişkin verilere de gerek olup; toplanmış olan bu veriler, tüm sosyal eğilimlerin suç oranı üzerindeki etkilerini açıklayabilirler[13].

Doküman analizi(*toplanmış veri araştırması*), eskiden ve şimdi kriminolojik teşhislerin kazanılmasında sıklıkla kullanılan metodlar arasındadır. İçerik analizi ise, dokümanlardan sistematik bilgiler kazanma muhakemesidir. Dokümanlar, herhangi bir şekilde kabul edilen insan davranışları içindeki düşünce açıklamalarının tümünün bir araya getirilmesidir. Bunlara hemen hemen tüm el, daktilo ve basılmış metinler, ses, plak, görüntü, radyo ve televizyon yayınları dahildir; elbette, burada hepsi değil, önemlileri sayılmıştır. Kriminolojide bu dokümanlar altında herşeyden önce dava dosyaları ve suç istatistikleri (polis, mahkumiyet, savcılık, infaz ve tecil istatistikleri) önemli rol oynarlar. Kriminolojik araştırmalar için doküman analizlerinde, dokümanlarda mevcut

[12] İçli, 58 vd.
[13] İçli, 59.

bilgiler bakımından analizin iki şekli birbirinden ayırt edilir: Bir kere, bir araya getirilen toplanmış bilgiler olarak, dokümanlar kullanılır. Bu, aşağı yukarı mahkeme dosyalarının değerlendirilmesindeki haldir. Bu dosya içeriklerinin değerlendirilmesinde, sanki kendisi bilgileri toplamış gibi icra edilebilir. Tabi burada teknik güçlükler ortaya çıkar, toplanan bilgilerin benzer oldukları ve içerik olarak da aynı öneme sahip oldukları her zaman kesin değildir. Benzeri duruma suç istatistik çalışmalarında da sahibiz. İkinci tarz içerik analizinde, dokümanın kendisi çıkış noktası alınır ve onun içeriği araştırılır. Bunun için örnek olarak, cinayet romanlarının içerik analizleri gösterilebilir. Burada, aşağı yukarı suçun ve suçlunun nasıl ortaya konduğu araştırılır. İkinci bir örnek, günlük ve haftalık gazetelerdeki suçluluk üzerine haberlerin içerik analizleridir.

İlk bilgi kaynağı olarak doküman analizi ile çalışma öncelikle bu yüzden problemlidir, çünkü iki yönden tahrif edilmiş etki yapan gerçekleri dikkate almak zorundayız: Bir kere dokümanda bulunanın içerik olarak doğru olup olmadığı tespit edilmediğinden, gerçeği yansıtmaz[14]; ikinci olarak, dokümanda sadece, onu yapanın neyi doğru olarak gördüğü bulunur. Bu mutlaka araştırıcının önemli olarak neyi takdir ettiyse onun olması demek değildir.

Bilgilerin objektifliği bakımından doküman analizlerinde farklar vardır. Bu zayıf ve ciddi olarak adlandırılan bilgilerde görülür. Burada objektiflik, zayıflara göre, ciddi bilgilerde daha iyi garanti edilmiştir. Bunlar anlamı için yoruma ihtiyaç olmayan bilgilerdir; buraya doğum günü, doğum ve ikamet yeri gibi gerçekler dahildir. Buna karşılık zayıf olanlarda, kriminolojik açıdan önemli sorunlar ortaya çıkar; örneğin genç suçluların ebeveynlerinin eğitim davranışlarının tespiti veya bir genç suçlunun şanslı bir çocukluğa sahip olup olmadığı gibi[15].

II. Anket

Sosyologların *"survey analizi"* olarak adlandırdıkları anket, ilgilenilen araştırma konusunda, mülakat ve soru kağıdı kullanımını içerir. Anket ya da survey araştırması, tutumları, inançları, değerleri, kişilik özelliklerini ve katılımcıların davranışlarını ölçmek amacıyla düzenlenebilirler. Kişisel bildirim anketleri, katılımcılardan yakın geçmişlerini ve yaşam boyu işledikleri suçların anlatılmasının istenmesidir. Mağdur olma anketleri (viktimizasyon) ise, suça maruz kalan kişilerden bilgi edinilmesidir. Tutum anketleri, fahişelerin, uyuşturucu bağımlılarının, suçlu çocukların, öğrencilerin, polislerin,

[14] **Kürzinger**, 53.

[15] **Kürzinger**, 54.

hakimlerin veya halkın görüşlerini ölçebilir. Anket, kriminolojik araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan; çok sayıda kişinin özelliklerini ölçen düşük maliyetli bir yöntemdir. Örneklemeye dahil edilen bireyler için sorular ve uygulama yöntemleri standartlaştırıldığından, veri toplayan kişinin algılamaları ve önyargılarından kural olarak etkilenmez. Ayrıca, dikkatlice seçilen örneklemenin, istatistiksel analizi, araştırıcıların küçük gruplardan elde ettikleri verileri genelleştirmelerini mümkün kılar[16].

Anket, Almanya'da uzun bir süredir, karanlık alanın araştırmasında, kriminolojik bilgilerin kazanılmasında önemli bir vasıta olarak uygulanmaktadır. Anket, yazılı ve sözlü olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilir. Fark herşeyden önce alınmak istenen açıklamaya etki bakımından ortaya çıkar. Bunun dışında teknik yapı da farklıdır. Metodik önemli fark, anket yapanın sözlü ankette, sonuçları etkilemesidir; deneysel araştırmalardanda bildiğimiz gibi, cevaplar üzerinde tamamıyla bir etkiye sahip olunabilecektir.

Zihniyetlerin toplanması metodu olarak anket, uygun bir yöntemdir; gerçeklerin ve davranışların tespitinde diğer metodlarda vardır. Hatta, bunlar anketten daha da güvenilirdirler. Anketlerin önemli sakıncası, davranışlara doğrudan doğruya ulaşılamamasıdır. Buna göre, anketlerde sadece gerçeğin tahminleri alınır. Fakat, bu tahminler çoğu olayda gerçekle çakışmaz. Teoritik olarak, davranışların toplanmasında deney ve gözlem uygulansaydı daha iyi olurdu[17].

III. Gözlem

Gözlemin en eski bilimsel metod olduğu esaslı bir gerçektir. Gözlem, gerçek üzerinde sistematik araştırmalar için bir temel oluşturur. Şüphesiz başlarda kontrol edilemeyen, sistematik olmayan ve onunla da saf bir gözlem metodu uygulanmaktaydı. Fakat biz, günlük yaşamdaki gözlemlerin, bizim algılayabileceğimizin hepsinin algılanmadığını ve bizim de algıladığımızın güvenilir algılanmadığını biliriz.

Gözlem yöntemi, sözel olmayan davranışlarla ilgili veri toplamak için başvurulan temel tekniktir. Diğer veri toplama tekniklerinin kullanımını engellemeyen gözlem, görsel veri toplama yanında, işitme, dokunma ve koklama gibi duyu organlarıyla elde edilen verileri de içerir. Gözlem, belirli bir yer veya kurumda ortaya çıkan davranışların detaylı olarak incelenmesi istendiğinde tercih edilir[18].

---

[16] **İçli**, 56 vd.
[17] **Kürzinger**, 56 vd.
[18] **İçli**, 62.

Bilimsel gözlemlerin gruplandırılmasında çeşitli imkânlar vardır. Gözlemin yapılaşmasının derecesine, yani gözlemcinin fiili icrasına göre, yapısal olmayan ve yapısal gözlem olarak ikiye ayrılır. *Yapısal olmayan gözlem,* bir gözlemde, gözlemcinin ne cereyan ettiğini basit olarak görmesi ve özellikle ne görüp işittiği üzerinde daha sonra düşünce oluşturmasıdır. *Yapısal gözlem* ise, gözlemci, önceden hangi olayları gözlemlemek istediğini belirlemiştir.

Gözlemci gözlemini *açık* veya *gizli* olarak icra edebilir; bu kategoriler gözlenen olayla ilgilidir. Gizli gözleme bir örnek olarak trafik ışığındaki bir yayanın, ışığın karşısındaki bir evden kontrolü verilir. Burada gözlemlenen gözlendiğini hiç fark etmediyse, gizli gözlem vardır. Buna karşılık açıkça ışığın yanında durup, yayanın davranışlarını not alırsa, açık gözlemden söz edilir.

Gözlem, katılımlı ve katılımsız gözlem şeklinde de gerçekleşebilir. Katılımlı gözlemci, gözlenen olayın düzenli katılımcısıdır ve onun ikili rolü genellikle diğer katılımcılar tarafından bilinmez. Katılımsız gözlemci ise, grup faaliyetlerine katılmaz ve grubun bir üyesi gibi davranmaz[19].

Kriminolojide gözlem şimdiye kadar herşeyden önce katılanın gözlemi olarak önemli olmuştur. Gözlem, prensip olarak bilgilerin edinilmesinde iyi bir araçtır; ancak değerine zarar veren eksiklikler de vardır. Ana problem, gözlemcinin dışarıda duran olarak sıklıkla, ne görüp işittiğini anlamadığı gerçeğidir; özellikle, gözlenenin güvenmediği zaman. Burada, ne görülüp işitildiğinin doğru anlaşılıp ve onunla da düzenlendiği garanti edilmez[20].

IV. Deney

Deney yöntemi, pozitif bilimlerde sıklıkla kullanılmakla birlikte, kontrolün elde edilmesi zor olduğu için, sosyal bilimlerde uygulanma sıklığı düşüktür. Bu yöntem, deneysel psikolojide sık kullanılmakla beraber, sosyoloji ve kriminolojide kullanımı kısıtlıdır. Deney yönteminin yarar ve sakıncaları vardır[21]:

Yararları şunlardır: 1) Nedenselliğin kurulmasında sosyal bilimlerin en iyi yöntemi deneydir; 2) Gerçek bir deney, veri analizi ve hipotez testinde kontrolü mümkün kılar; 3) Deney, değişmenin bir zaman içerisinde incelenmesini sağlar. Burada araştırmacı bir zaman süresinde gözlemler ve veri toplar; birkaç saat kadar kısa olabileceği gibi aylar, hatta yıllarca sürebilir.

---

[19] **İçli**, 62.
[20] **Kürzinger**, 61 vd.
[21] **İçli**, 60 vd.

Deneyin sakıncaları ise şunlardır: 1) Doğal çevrenin kullanılması halinde, yeterli kontrolün sağlanması nedeniyle, sosyal davranışın suni bir çevreye yerleştirilmiş olma zorunluluğu vardır; 2) Deneyi yapan kişinin tepkileri, deneyin sonucunu etkileyebilir; 3) Sujelerin laboratuara yerleştirilmesi kontrol sağlarken, araştırmacının incelemek istediği davranışın değişmesini sonuçlayabilir; doğal çevrede inceleme girişimi ise kontrolü imkansız kılar; 4) Örnekleme büyüdükçe, araştırmanın laboratuar koşullarında gerçekleştirilmesi zor hatta imkansız hale gelir.

Kriminolojideki sosyal olaylar çok karmaşık olduğundan, teorik olarak büyük doğruluğuna rağmen, deneyin uygulamada gerçekleştirilmesi güçtür. Ancak, verimi sınırlı kalan, bu tür deney girişimleri olmuştur. Kriminolojide böyle bir deneye örnek olarak **Blankenburg**'un 1969'da yaptığı, mağaza hırsızlığında bilinmeyen alanı ortaya çıkartılabilmeye yönelik çalışması gösterilebilir: Bu deneyde, bilinmeyen alan yüksekliğinin ortaya çıkartılabilme oranını belirlemek için, denekler deneme hırsızlıkları yapmışlardır. Bununla birlikte deneyin analizi, mutad mağaza hırsızlıklarında geçerli olan durumun oluşturulamayacağını göstermiştir; çünkü, denek hırsızları kendilerinin gerçekten çalmadıklarını ve bir risk taşımadıklarını bilmekteydiler. Deneyde görülen durum gerçek değildi. Ayrıca önemli kriminolojik olaylarda deneylerin gerçekleştirilmesi için karışık araştırma planları gerekli olduğundan, bunlar başarısız olmak durumundaydılar. Şüphesiz büyük engel, kriminolojide deneyle açıklattırılacak soru alanlarının çok az bulunmasındadır[22].

V. Kriminolojik Araştırmada İstatistik

1. Suç İstatistiği Kavramı

Suç istatistiğinden, belirli bir zaman ve bölge için suçlar, suçlular, mağdurlar ve ceza adalet sisteminin tepkileri üzerine bilgiler içeren düzenli ve sistematik toplama, düzenleme, karşılaştırma ve bir sayı değerinin çok veya az kamuya yayılması anlaşılır. Resmi istatistikler çeşitli idari bölgeler (yerel veya ülke çapında) üzerine, sosyal kontrolün çeşitli mercileri vasıtasıyla (polis, mahkemeler, cezanın tecili, ceza infazı) ve ceza muhakemesinin çeşitli aşamaları içinde (ihbar, yargılama ve mahkumiyet, tecil, cezaevinde bulunma) oluşturulur[23].

Kriminoloji suçla sadece bireyin yaşamındaki tek bir görünüş olarak ilgilenmez, bilakis birlikte yaşanılan müşterek toplum içerisindeki görünüş olarak da suçla ilgilenir; bu, yığın görünüşü olarak suç, yığının suçlu davranışı ve belirli gruplar da suçla ilgilidir. Konunun bu yanının araştırılmasında

---

[22] **Kürzinger**, 63.

[23] **Schneider**, Einführung, 41.

kriminoloji kapsamlı olarak istatistik metoduna başvurur ve özellikle de suç istatistiği uygulanır[24].

Kitle araştırması, bütün bilinen olayların modern devletlerin suç istatistikleri içerisinde sayılması ve yayınlanması çalışmasını ifade eder. Kural olarak suçların sayısı ve şekli, failin yaşı, cinsiyeti, mesleği, kişisel durumu ve sabıkası gösterilir[25]. Bu bakımdan, "suçun yer, düzey itibariyle dağılışını, suçların ne miktarda ve hangi şartlarla birlikte olarak var olduklarını tespit etmek, suç ile mücadele hususunda görevli mercilerin bu konudaki başarı derecelerinin gözlemini yapmak, çeşitli suçlu sınıflarını belirtmek ve bunların özelliklerini öğrenmek ve diğer bir takım bilgileri elde etmek için suç istatistiklerine muhtaç bulunmaktayız"[26].

2. Suç İstatistiğinin Tarihi

Suçluluk üzerine ilk yıllık rapor şeklindeki sistematik suç istatistiği 1825 yılı ile ilgili olarak 1827 yılında **Jacques Guerry de Champneuf** tarafından Fransa'da, yayınlandı. Fakat, **Jeremy Bentham,** istatistiği İngiltere'de yayınladığı bir broşür içinde 1778 yılında kullandı; o hükümlüler üzerine periyodik raporlar vermek düşüncesindeydi. Bu raporların düzenlenmesini, kanunkoyucuya materyal temin edip, onun üzerine kanunkoyucunun yararlı tedbirler inşa edebileceği düşüncesindeydi; onlar bir tür politik barometre oluşturacaklardı[27].

Fransa'nın suç istatistiklerini İsveç, 1830 yılının bilgilerini içeren 1832 tarihli istatistiği ile takip etti. Alman mahkûmiyet istatistikleri daha geç olarak 1882'de göründü. Fakat Alman devletleri daha önceden suç istatistikleri meydana getirdiler. Örneğin, Bavyera 1803'de, mahkemelerinde yürütülen ceza yargılaması üzerine 1803'de bir liste ortaya koymuştu. ABD'de New York eyaleti, ilk defa 1829'da bir adalet istatistiği meydana getirdi[28].

Osmanlı Devletindeki ilk suç istatistik örneği olarak, Zabtiye Müşirliği tarafından Saraya sunulan yoklama defteri gösterilebilir. Buna göre, Umumi Hapishane'de 1879 yılı Kasım ayı itibariyle 562 mahbus mevcut olup, bunların %70'i, yani 388'i *"mücrim"* olarak anılan ağır ceza mahkûmları idi: 205'i katil(adam öldürme) suçundan, 70'i hırsızlık ve gasp, 23'ü kalpazanlık ve sahtecilik, 22'si ırza tecavüz, 18'i eşkiyalık ve yol kesme, 6'sı yaralama

---

[24] **Mezger**, 11.

[25] **Exner**, 14.

[26] **Dönmezer**, 29.

[27] **Sellin** Thorsten, Die Bedeutung von Kriminalitaetsstatistiken, in:in: Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 43 vd.

[28] **Schneider**, 169; **Schneider**, Einführung, 42.

ve darp suçundan ceza almıştı. Katil hükümlüsü 4 kadın dışında hepsi erkekti. Ağır ceza mahkûmu 388 kişinin 202'si müslüman, 162'si gayrimüslim Osmanlı vatandaşı, geri kalan 22 mahkûm ise, Yunan(9), İtalyan(6), İran(5), Bulgar(1) ve Leh(1) olarak kayda geçmiş yabancılardı. Umumi Hapishane'nin "*mahkûm dairesi*"nde tutulduğu belirtilen hafif suçlardan 2 ay ilâ 3 sene arasında kısa hapis cezalarına çarptırılmış mahbusların sayısı ise 174 idi. Osmanlı vatandaşı olan 150 kişi arasında 100 müslüman ve 50 gayrımüslüm bulunduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı vatandaşı olmayan 24 mahpus arasında ise birincilik 15 kişi ile Yunanlılar'a ait olup, onları 5 İranlı, 2 Avusturyalı, 1 Fransız ve 1 müslüman Hintli izlemekte idi[29].

Yine Yıldız Sarayı Mabeyn Başkâtipliği, yani Sultan **II. Abdülhamid** tarafından istenmesi üzerine hazırlandığı belirtilen 1886 tarihli bir istatistik sayesinde, payitahtaki(İstanbul) hapis ve tevkif mekanlarının tamamında bir yıl boyunca kaç kişinin tutulduğunu ve bunların yaşlarını öğrenebilmek mümkün olmaktadır[30].

3. Suç İstatistiğinin Görevi

Suç istatistiğinin esaslı olarak dört görevi vardır[31]:

a. Suç istatistiği, resmi kontrol makamlarının (polis, mahkemeler, tecil yardımı ve ceza infazı gibi) çalışmalarının ortaya konulması amacına yönelik bir faaliyet alanıdır. Ceza koğuşturma organlarının iş yükü üzerine bilgi verir. Bu kurumların hazırlık ve ceza koğuşturma faaliyeti üzerine resmi bir delildir. Devlet personel ve eşya imkânlarının dağılımında karar verici olarak hizmet eder.

b. Suç istatistiği bir araştırma aracıdır. Örneğin, nüfusun hangi kapsamda suçluluğa katıldığını verir. Suçluluğun meydana geliş teorileri ve hipotezlerinin gelişimi için bilgi esasları verir. Hangi nüfus gruplarının, bir devletin hangi bölgesinde ortalama suçlulukla yüklü oldukları istatistiklerden takip edilebilir. Suç istatistikleri tarihi ve coğrafi karşılaştırmayı mümkün kılar.

c. Suç istatistikleri mağdur olma tehlikesi ve nedenlerine işaret etmek ve suç korkusunu almak için suçluluğun nüfus üzerindeki yükü, şekli, gelişimi ve dağılımını araştırma amacıyla takip edilir. Suçluluk yaşam kalitesini azaltır ve masrafa sebebiyet verir. Böyle masrafların ne kadar olduğu ve nasıl dağıldığı, suç istatistiklerinden çıkartılabilir.

---

[29] **Yıldız** Gültekin, Mapusâne, Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni(1839-1908), İstanbul 2012, s.310 vd.

[30] Yıldız, 315 vd.

[31] **Schneider**, Einführung, 42.

d. Suç istatistiklerinin sonunda bir kontrol, yönlendirme ve planlama görevi vardır. Onunla ceza kanunlarının etkinliği tespit edilir. Korkutma, önleme ve iyileştirme tedbirlerinin icra edilebilirliği üzerine bilgi verir; ceza adalet sistemine ve yeni ceza kanunlarının hazırlanmasına hizmet eder. Ceza adaletinin gelecekteki personel ve malzeme ihtiyacını tespit eder ve bunların amaçlanan yer ve zamanda devreye sokulmasını mümkün kılar.

İstatistik, genellikle yanlışları nedeniyle olumsuz eleştirilmesine rağmen, istatistik muhakemesi olmadan deneysel araştırmaların ortaya konulması ve değerlendirilmesi zor olacağından, deneysel kriminolojik araştırmaların sonuçlarının alınması için sıklıkla istatistiğin hizmeti gereklidir[32].

Suç istatistikleri, bilim adamlarının araştırmaları için çeşitli uzmanlık alanlarında yararlı olabilir. Araştırmacı, kanunkoyucu ve memur için belirli alanlarda veya belirli nüfus gruplarında suçluluk sayılarının büyüklüğü, belirli bir zaman dilimi içinde suçluluktaki oynamalar veya onların eğiliminin tanınması, aynı ölçüde gereklidir[33].

Her istatistiğin amacı, özellikle yığın istatistiklerinin kapsamlısında, çeşitli sayılar, faktörler (veya böyle sayı grupları) arasındaki önemli ve anlamlı ilişkileri tespit etmektir. İstatistik, nedenler ve etkileri üzerine illi açıklamalar ve genel geçerli ifadeler kullanmak iktidarında değildir[34].

4. Bazı Suç İstatistiği Kavramları

Suç istatistiklerinde sıklıkla kullanılan bazı kavramlar şu formüllerle elde edilirler[35]:

$$\text{Aydınlanma oranı} = \frac{\text{aydınlatılmış olaylar x 100}}{\text{Bilinen (kayıtlı) olaylar}}$$

1994-1998 yılları polis kayıtlı asayiş olayları incelemesinde, olayların aydınlatılmasında 1997 yılına kadar bir düşüş söz konusu iken, 1998 yılında, hizmet içi eğitimleri ile merkez ve illerde kurulan olay yeri inceleme ekipleri ve parmak izi laboratuarları sayesinde %3'lük artış sağlanmıştır. Ancak, İstanbul ilinde aydınlanma oranı %36'dır[36]:

---

32 **Kürzinger**, 64.

33 **Sellin**, 45 vd.

34 **Mergen**, 42.

35 Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, Bundesrepublik Deutschland, Wiesbaden, 1998, s. 12 vd.

36 Asayiş Olayları Değerlendirmesi, 1997-1998, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Ankara 1999, s. 14, 30.

Yıl	1994	1995	1996	1997	1998
Aydınlanma oranı %	73	73	66	64	67
Faili belli	147085	171458	192967	195405	205008
Faili meçhul	53096	62900	98695	108742	99106
Toplam	**200181**	**234368**	**291662**	**3044147**	**304114**

$$\text{Sıklık sayısı} = \frac{\text{tespit edilerek kaydedilen olaylar x100.000}}{\text{nüfus}}$$

1998 yılında gerçekleşen asayiş olayları, polis bölgesi nüfusu dikkate alındığında, 100.000 kişiye düşen asayiş suçu ortalaması 748'dir. Ankara, Antalya, Aydın, Bursa, Denizli, İçel, İstanbul, Kars, Muğla, Niğde, Sakarya, Zonguldak, Aksaray, Bartın ve Iğdır illeri ortalamanın üzerindedir[37].

$$\text{Artış oranı} = \frac{(\text{rapor sayısı} - \text{önceki yıl sayısı}) \text{ x } 100.000}{\text{önceki yıl sayısı}}$$

Polis istatistiklerine göre, 1997 yılındaki 304.147 asayiş olayına karşılık, 1998'de 304.114 asayiş olayı kaydedilmesi sebebiyle, artış oranı, %-0,01 olmuştur[38].

$$\text{Şüpheli yük sayısı} = \frac{\text{8 yaşından itibaren şüpheli sayısı x } 100.000}{\text{8 yaşından itibaren nüfus}}$$

5. Suç İstatistiğinin Şekilleri

Suç istatistikleri, bunları hazırlayanlara göre, polis, adalet, cezaevi, uluslararası ve bilimsel istatistikler şeklinde gruplandırılabilirler.

a. Polis

Polis istatistikleri, polise intikal eden suçlarla ilgili olarak, polis tarafından tutulan istatistiklerdir. Polis istatistikleri, suçluluğun gerçek boyutlarını yansıtmazlar. Çünkü, işlenmiş olmakla birlikte, ceza koğuşturma makamlarına ve özellikle polise ihbar edilmeyen, bu yüzden de resmi istatistiklerde görünmeyen çok sayıda suç vardır.

Polis istatistiklerine, ceza ile tehdit edilen teşebbüsler de dahil olmak üzere, polise intikal etmiş olan tüm suçlar kaydedilir; bunlar polise ihbar edilen ve polis tarafından tespit edilip üzerinde çalışılanlardır. Polis istatistiklerinde bilinen, yani polis kayıtlarına geçen olaylar üzerine genel bir bakış bulunur ve rapor yılları için sıklık sayısı verilir. Sıklık sayısından, yukarıda formüle ettiğimiz gibi, bilinen olayların tümü veya belirli suç tipleri bakı-

[37] Asayiş Olayları, 22.

[38] Asayiş Olayları, 5.

mından 100.000 kişi üzerinden hesaplanması ile ortaya çıkan sayı anlaşılır. Sıklık sayısı, suçluluğun neden olduğu tehlikeyi ortaya koyar. Kriminoloji için ayrıca kriminolojik yapı önemlidir; bu tek tek suçların, örneğin hırsızlık ve dolandırıcılığın tüm suçluluk içindeki dağılım payı üzerine bilgi verir. Suç istatistiklerindeki aydınlanma oranları da aynı zamanda kaydedilir. Aydınlanma oranından, rapor dönemindeki bilinen olaylardan aydınlatılanların oranı anlaşılır[39].

Polis istatistikleri, polis sorumluluk bölgesindeki suçları esas aldığından belirli yerler yönünden sınırlı bilgi içermektedirler. Aslında, Başkakanlık 2010 verilerine göre, Jandarma sorumluluk bölgesinde Türkiye nüfusunun %29,5'i olan 20 milyon kişi yaşamakta olup, bu nüfus yaz aylarında 40 milyona(%54) ulaşmaktadır[40].

b. Adalet

Mahkemeye intikal etmiş olan suçlarla ilgili olarak tutulan istatistiklerdir. Polise intikal etmiş olan suçların çoğu mahkemeye gelinceye kadar elenecekleriden, adalet istatistiklerinde görünmezler. Bu bakımdan adalet istatistikleri, suçluluğun gerçek boyutlarının yansıtılabilmesi açısından yetersizdir; çünkü bu eleme, yurdun değişik yerlerinde farklı olarak yapılmaktadır.

Adalet istatistikleri 1937 yılından itibaren her yıl yayınlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü ile yapılan protokol gereği Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından derlenen bilgiler yıllık olarak yayınlanmaktadır. Bu bilgiler, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Adalet Bakanlığı, Adli Tıp Kurumu, Cumhuriyet Başsavcılıkları, mahkemeler, noterler, cezaevleri ve Milli Savunma Bakanlığı'ndan derlenmektedir[41].

İstatistik dairesinin ceza koğuşturma istatistikleri (mahkeme), ana suç gruplarına, yaşlara ve verilen ceza ve tedbirlere göre mahkumiyetler işaret edilir. Ceza koğuşturma istatistikleri genel nüfustaki veya uygun nüfus grubundan (örneğin gençler, erişkinler, yetişkinler) yüz bin kişiden kaç kişinin mahkum olduğunu, verdiği mahkumiyet sayılarıyla görülebilir yapar[42].

c. Cezaevi

Hürriyeti bağlayıcı cezaya hüküm giyip, infaz için cezaevine girenler ve tutuklular ile ilgili istatistiklerdir.

---

[39] **Schneider**, Einführung, 43; **Mergen**, 45.

[40] **Polat-Gül**, 15.

[41] Adalet İstatistikleri 1997, Ankara 1998, s. III.

[42] **Schneider**, Einführung, 44; **Mergen**, 45.

1 Ekim 2000 tarihi itibariyle cezaevlerinde 45.150 hükümlü, 774 hükmen tutuklu ve 26.671 tutuklu olmak üzere toplam 72.595 kişi bulunmakta iken, 21.12.2000 tarih ve 4616 sayılı dolayısıyla Af Kanunun uygulanması sonucu, bu sayı 1 Ocak 2001 tarihi itibariyle 49.612'ye inmişti. 31 Mart 2016 tarihi itibariyle ise, cezaevlerinde 165.23'ü hükümlü ve 26.482'si tutuklu olmak üzere 187.647 kişi bulunmakta idi[43]. Tutuklu sayısının düşük görünmesinin nedeni, hükmen tutuklulukların, yani yerel mahkeme tarafından mahûm edilmekle birlikte, henüz dosyaları Yargıtay'da bekleyenlerin de hükümlü kapsamında gösterilmesidir.

d. Uluslararası

Uluslararası istatistikler, ülkeler arasında suçluluğun boyutları arasında karşılaştırma yapma imkanı sağlarlar. Ancak, ülkeler arasında kanunlar ve dolayısıyla yargılama sistemlerindeki farklar nedeniyle, bu istatistikler de gerçek suçluluk durumunu ortaya koymazlar. Buna örnek olarak Interpol istatistiklerini verebiliriz.

1997 Interpol istatistiklerinin Türkiye sayfasında; suçların genel toplamı 331.732, bunların aydınlanma oranı %66.86 ve 100.000 kişiye düşen suçluluk oranı 521.87 olarak gösterilmiş olup; 326.888 toplam failin, %8.30'u kadın, %9.20'si çocuk ve %0,33'ü yabancı olarak belirtilmiştir[44].

e. Bilimsel

Polis ve adalet istatistikleri gibi resmi istatistiklerin yetersizliği nedeniyle, kriminolojik araştırma yapan kuruluş veya bilim adamlarınca yapılan istatistiklerdir. Bu istatistiklerin yapılabilmesi için, söz konusu kuruluş ve kişilerin arkasında güçlü bir desteğin bulunması gereklidir. Ne yazık ki, Türkiye'de, bu tür istatistikleri yapabilmek oldukça güçtür.

6. Suç İstatistiğinin Yanıltıcı Etkileri

Suç istatistiklerinde önemli yanlışlıklar bulunur. Çünkü, istatistikleri toplamak teknik olarak çok karışıktır; bu yüzden toplamadan kaynaklanan yanlışlar sıklıkla ortaya çıkmaktadır. **Gundlach-Menzel**, tarafından Hamburg için 1992'de yapılan bir araştırma, polis istatistiğindeki yanlışları ortaya koymuştur; buna göre, karşılaştırılabilir 456 olaydan sadece %52'sinin doğru olduğu tespit edilmiştir[45].

---

[43] www.adalet.gov.tr.

[44] Interpol 1997, s. 113.

[45] **Kürzinger**, 55.

Suç istatistikleri sadece ilgili mercilerce tespit edilen suçları yansıtmakta; buna karşılık, işlenmiş olmakla birlikte ortaya çıkarılamayan ve ihbar edilmemiş olan suçlar, istatistiklerde yer almamaktadırlar[46]. Suçların çoğunluğu, özellikle de küçük hırsızlıklar, genellikle polise bildirilmez. Yaralama suçlarında bile, olayların yarıdan fazlası polise bildirilmemektedir. Cinsel istismar ve saldırı suçları da genellikle evde, bakım kurumlarında ya da hapishane gibi kapalı kapılar arasında gerçekleşir; mağdurlar, polisin kendilerine inanmayacağından ya da istismarın daha kötü sonuçlar doğurmasından korkabilirler. Ayrıca polise bildirilen suçların çoğu istatistiklere kaydedilmezler. İngiltere'de, suçların %43'ünün polise bildirilmiş olmasına karşın, bunların sadece %29'unun kaydedildiği tahmin edilmektedir[47]. Bilinmeyen suçların karanlık alanı suç istatistiklerinin değerini azaltır[48].

İstatistik dilinde, bütün suçlular sorusunun sorulması bizim ana bütünlüğümüzü ortaya koyar. Bu ana bütünlük, hemen hemen önceden verilmemiştir, bilakis öncelikle araştırma amacıyla belirlenir. Belirtilen örnekteki ana bütünlük, "tüm suçlular"dır. Biz birçok ana bütünlük ortaya koyabiliriz: bütün bisikletliler, bütün tiyatroya gidenler, bütün polisler vs. Bir ana bütünlük kural olarak, çok sayıda tabi elementin birinden oluşur. Bunun yanında ana bütünlüğün teker teker kısımları olan elementleri isimlendiririz. Bu elementler, mutlaka kişiler olmak zorunda değildir. Şeylerle de, bütün Almanca kitaplar veya bütün suçluluk teorileri gibi kavramlarla da ilgili olabilir. Ana bütünlük, araştırmadan önce tam belirlenmek zorundadır. Ana bütünlüğü açık belirleyebilmek için, konu, yer ve zaman olmak üzere üç bakımdan sınırlanması gereklidir: Aksi halde örneğin, Almanların ölüm cezasına tavırlarının belirlenmek istenmesinde, teorik olarak 80 milyon Almanın hepsine anket yapılabilmesi gerekirdi; fakat bunun masrafı ve iş yoğunluğu çok büyük olurdu. Kaldı ki, bu pratik olarak da gerçekleştirilemez. Bu yüzden sıklıkla ana bütünden bir kısmın araştırılmasıyla yetinmek zorundayız. Biz bu kısmı örnek grup olarak isimlendiririz. Örnek grup, ana bütünün karakter özelliklerini yansıtacak şekilde oluşturulmuş olmak zorundadır. Örnek grubun belirlenmesinde kural olarak iki usul vardır: birincisi basit, tesadüfi seçim ve diğeri gruplandırılmış örnek seçim[49].

Resmi suç istatistikleri eksikliklere ve sınırlamalara sahiptirler, bunun için kullanırken aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekir[50]:

---

[46] **Kaiser** Günther, Suçun Kriminolojik Nedenleri Konusunda Bir Araştırma: Suçun Faili ve Mağduru, (çev. Emre **Albek**) in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 64.

[47] **Giddens**, 861.

[48] **Mergen**, 46; **Exner**, 15.

[49] **Kürzinger**, 65.

[50] **Schneider**, Einführung, 45 vd.

1. Suç kavramının zaman ve yer olarak nisbîliği, resmi suç istatistiklerinin bütün açıklığıyla kullanılabilirliğine sınırlar getirir. Suçlu özelliği değişmeden bulunmaz. Bilakis davranış bir zaman ve yer içinde sınırlanır, somut toplum düzeni suçlu olarak değerlendirir.
2. Resmi suç istatistiklerinin içeriği esaslı olarak ihbarda bulunanların koğuşturma enerjisi vasıtasıyla belirlenir. Buna mukabil bu davranış, esaslı olarak nüfusun suç için taşıma yeteneği, hassasiyeti ve resmi sosyal kontrol mercilerinin ceza koğuşturma yoğunluğu vasıtasıyla etkilenir.
3. Resmi suç istatistiklerindeki bilgiler, genellikle kriminolojik görünüş noktalarını gizler. Soyut bir suç unsuru, bir yandan suçun somut görünüş şekillerinin çokluğunu saklar (örn. çok sayıda hırsızlık ve dolandırıcılık şekli). Diğer yandan, tek tek suç tipleri arasındaki farklar genellikle kriminolojik açıdan önemsizdirler. Olayların sırf sayısal açıdan mülahazası, suçların ağırlığını, incelenmesini ve bir suç içindeki değişik görünüş şekillerini dikkate alınmadan bırakır. Hukuki görüşün geçerli olması temelinde, belirli bir bölgedeki ve belirli bir zamandaki gerçek suçluluk potansiyeli, resmi suç istatistikleri vasıtasıyla ölçülemeyebilir. Bu durum; kanunkoyucu ve içtihat değişiklikleri sonunda daha fazla fark edilir. Aflar, muhakemelerin durmasına neden olur ve suç istatistikleri görüntüsüne zarar verirler.
4. Suçlar çeşitli zamanlarda belirlenir ve ihbar edilir. Diğer taraftan ihbar üzerine farklı zamanlarda tepki gösterilir. Bilgiler belirli bir zamana göre, örneğin, suçun işlenme zamanına göre düzenlenmezler. Bu yüzden, suçluluğun gelişimini resmi istatistiklere göre değerlendirmek zordur.
5. Suç istatistikleri, tüm nüfusun katılması ve sosyal yapısı üzerine veya nüfustaki belirli bölge ya da gruplardaki ilişki, sayılara yerleştirilmediği müddetçe, suçun kapsamı, yapısı, gelişimi ve dağılımı üzerinde yeterli görüntü vermez.

Polis istatistiklerine mahsus aşağıdaki eleştirel görüşler ileri sürülür[51]:

1. Bir suç ihbarı, ihbar eden vasıtasıyla suçun keşfini ve doğru değerlendirilmesini şart koşar. İhbar, bir yalana (yanlış ihbar) veya bir ihmale dayanabilir. Ceza muhakemesinin devam eden aşamaları içinde dayanaksız ve ispat edilemez olarak ortaya çıkabilir. Buna rağmen, bu suçların hepsi polis istatistiklerinde yer alırlar.
2. Polis, önüne gelen bir suçu gerektiğinde değerlendirir; fiilin açıklanmış olup olmadığına da karar verir. Polis memurlarının yapmış olduğu bu değerlendirmenin hiçbir şekilde savcılık ve mahkemenin yapmış olduğu değerlendirmeyle uyuşmuş olmasına ihtiyaç yoktur.

[51] **Schneider**, Einführung, 46.

3. Polis suç istatistiklerinin içeriği, polisin organizasyonuna, mevcut durumuna, etkisine, motivasyonuna, eğitimine, donanımına, takip ve açığa çıkartma faaliyetine ve onların yönetimine bağlıdır.

4. Polis suç istatistikleri için yön tayininde, ceza kanununda sayılan kurallara dayanmak zorunda olunduğundan, problemlidirler. Suç olarak değerlendirilen bir olayda, bir fail, çok sayıda suça katılmış olabilir. Söz konusu olay vasıtasıyla çok sayıda mağdur ve suç unsuru ihlal edilmiş olabilir. Bir fail arka arkaya çok sayıda suçlar veya bir suç işlemiş olabilir; ona karşı çok sayıda soruşturma yürütülebilir (çok kere sayılma ihtimali). Tüm bu örnekler, suç olaylarını ve failleri saymanın zorluğunu göstermektedir.

§ 4. KRİMİNOLOJİK TANIMANIN SINIRLARI OLARAK YÖNTEMLER

Bilgi kazanımları bakımından kriminolojide uygulanan metodların tek tek değerlendirilmesinde, bilimsel sorularımızın esaslı cevaplanmasında, hiçbir metod yeterli değildir. Bütün metodlar onların doğruluğu ile ilgili olarak sınırlıdır ve doğruluğun elde edilmesini sadece belirli çevrede mümkün kılarlar. Sosyal bilimlerde kullanılan metodlarla kesinliğe ulaşabilmek, fizik ve kimya gibi tabii bilimlere göre oldukça sınırlıdır. Sosyal bilimlerdeki sonuçların güvenilirliğinin derecesinin çok yüksek olduğunun düşünülmesi yanıltıcı olur. Yayınlanan deneysel araştırma sonuçlarının gözlemi, önemli itirazların mevcut olduğunu gösteriyor. Bu yüzden, bütün kriminolojik tespitlerin genellenmesinin ihtirazi kayıtla belirtilmesi doğrudur. Bu tek tek araştırmalara karşı güvensizlik ile ilgili değil, bilakis bilgi imkânlarımızın doğru değerlendirilmesinin bir gereğidir. Dolayısıyla buradaki önemli soru, kriminolojinin bize deneysel esaslı kesin bilgiler sunup sunamayacağı şeklinde olmaz; bilakis bu bilgilerin güvenliği ve kapsamının genişliği nasıldır şeklinde olmalıdır. Buna cevap genel bağlayıcı olarak verilemeyebilir, bilakis her bir olaya bağlıdır[52].

§ 5. BİLİNEN VE BİLİNMEYEN SUÇLULUK

I. Bilinen (Kayıtlı) Suçluluk

1. Resmi İstatistikler ve Onların Eksik Kaynakları

Özellikle suçluluk yapısını incelemeye geçmeden önce, suçluluğun kapsamı araştırılmalıdır. Buna, kayıtlı suçlulukla başlanır, fakat tespit edilen bilgilere göre, bu gerçekte mevcut suçluluğun sadece bir kısmını içermektedir. Bu nedenle, suçluluğun gerçek kapsamının tespit edilebilmesi mümkün değildir[53].

---

[52] **Kürzinger**, 68 vd.

[53] **Kürzinger**, 158.

Suç istatistiklerinin büyük yükü siyah sayılardır. Bu, gerçekte işlenen suçlar ile istatistiklerde görünen sayı arasındaki gerilim anlamına gelir. Çünkü, işlenmekle birlikte, birçok suç ortaya çıkmaz, çıkanlar da ihbar edilmez, birçok ihbar edilen failin bulunması mümkün değildir veya suçları ispat edilemez; bazıları ispat edilebilirler; ancak dava edilmez veya mahkûm edilmezler. Siyah sayıların büyüklüğü fiilin şekline, yerine ve zamanına göre değişiktir[54].

2. İstatistiklerin Ortaya Koyduğu Suçluluk Resmi

Alman Polis istatistikleri ne göre, 1997de 6.586.165 suç kaydedildi ve bunların 3.335.016'sı aydınlatıldı[55]. Yine 1997'de, ceza mahkemelerinde 960.334 kişi yargılandı ve bunların sadece 780.530'u mahkûm edildi[56]. Bu durum, polise kaydedilen her dört fiilden aşağı yukarı birisinin mahkumiyetle sonuçlandığını göstermektedir.

Türkiye'de ise, 1997'de 304.147'i polis bölgesinde (%90,2), 32.874'ü Jandarma bölgesinde (%9,8); 1998'de ise, 304.114'i polis bölgesinde (%90,6), 31.494'ü Jandarma bölgesinde (%9,4) olmak üzere asayiş olayları kaydedilmiştir. 1998 yılında Polis bölgesinde gerçekleşen olayların dağılımı şöyledir: 304.114 asayiş (%39,2), 10.395 toplumsal (%1,3), 1.822 terör (%0,3), 16.057 kaçakçılık (%2,1), 443.726 trafik (%57,1) olmak üzere toplam 778.112[57]. Polis bölgesinde 2003 yılında belirlenen asayiş olayı sayısı 321.805'dir. Buna karşılık, 1998 yılında ceza mahkemelerinde yargılanan 2.228.788 davadan, 648.972'si mahkûmiyet (%48,6), 207.607'si ise, beraatle (%16,6) sonuçlanmıştır[58].

Polis, **Almanya'da** 1997'de 6,58 milyon civarında klasik suç kaydetmiştir. Bunun sıklık sayısı (100.000 kişiye düşen suçluluk) 8.031'dir. Suçlarda merkez rolü hırsızlık oynamaktadır. 1997'de, 3.587.610 hırsızlık, polis istatistiğine kaydedilmiştir. Bu da, yalnız hırsızlığın tüm kayıtlı suçların beşte üçünden biraz azına tekabül etmektedir[59]. **Türkiye'de** ise, 1997'de 19.515'i oto hırsızlığı olmak üzere 132.936; 1998'de ise, 19.109'u oto hırsızlığı olmak üzere 123.391 hırsızlık kaydedilmiştir[60].

Alman polis istatistikleri ile Türk polis istatistiklerinin genel ve hırsızlık suçları bakımından karşılaştırılması, bizdeki bilinmeyen alanın

---

54 **Exner**, 15.

55 Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 23.

56 Statisches Bundesamt, Strafverfolgung 1997, 10.

57 Asayiş Olayları, 2 vd.

58 Adalet İstatistikleri Cep Yıllığı 1998, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 1999, s. 9.

59 Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 23.

60 Asayiş Olayları, 5.

büyüklüğünü ve istatistiklerin sağlıksızlığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Çünkü, ekonomik ve sosyal koşullar sebebiyle Türkiye'de hırsızlığın Almanya'ya göre çok daha yüksek olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Suçun işlenmesindeki sıklık açıkça, yaşa bağlıdır. Kriminolojinin bu tespiti, ilk kriminolojik araştırmadan beri bilinmektedir. Örneğin **Almanya'da**, kayıtlı suçluluk 20'nci yaşa kadar kuvvetli bir şekilde yükselmekte; sonra 29 yaşına kadar yavaş yavaş düşmekte, sonunda 40 yaşından itibaren hızla azalmaktadır. Alman Polis istatistiklerine göre, kuvvetli suçluluk yükü 18-20 yaşlarında yoğunlaşmaktadır. 1997 Alman Polis istatistikleri yaş dağılımı bakımından şöyledir: koğuşturulan faillerin %6,3'ü çocuk, %12,9'u genç, %10'u erişkin ve %70,8'i yetişkin[61].

İngiltere'de, polise bildirilen suçların istatistikleriyle ölçülen suç oranları 20'inci yüzyıl boyunca çok büyük artış göstermiştir. 1920'lerden önce İngiltere ve Galler'de her yıl kaydedilen 100.000'den az suç mevcut iken; bu sayı, 1950'ye gelindiğinde 500.000'e; 1992'de ise en yüksek düzeyi olan 5.6 milyona çıkmıştı. Kayıtlı suçun düzeyi 1997 ile 1992 arasında iki kat artmıştı. 1990'ların ortasından bu yana, İngiltere'de işlenten büün suçların sayısı azalmıştır[62].

Türkiye'de, 1997 yılında *hükümlülerin yaş grupları* şöyledir: 15 yaşın altında erkek 90, kadın 1, 16-18 erkek 974, kadın 87, 19-21 erkek 3454, kadın 87, 22-29 erkek 17576, kadın 480, 30-39 erkek 20825, kadın 515, 40-49 erkek 12480, kadın 340, 50-59 erkek 4282, kadın 134, 60-64 erkek 936, kadın 22, 65 yaşın üzeri erkek 682, kadın 36[63].

Alt sınıf mensupları orta sınıftakilere göre daha suç işlerler. Suçluluk her zaman yoksulların hesabına kaydedilir. Bu bir mucize değildir, çünkü genellikle malvarlığına yönelik suçlar işlenmektedir.[64].

Suçluluk yüksek ekonomik zararlara neden olur. Bir defa suç vasıtasıyla doğrudan doğruya maddi zararlar doğar, diğer yandan suçluluktan korunmak ve onu kontrol etmek için masraflar yapmak gerekir. 1988 yılında ABD'de kamu tarafından ceza koğuşturması, ceza adaleti ve ceza infazı için 61 milyar dolar harcanmıştır. Almanya için bu 32 milyar mark olarak hesaplanmıştır (nüfusa göre üçte bir). Almanya'da 1989'da, yalnız ceza infazı için günlük cezaevi mas-

---

61 Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 70.

62 **Giddens**, 859 vd.

63 Adalet İstatistikleri 1997, Ankara 1998, s. 176.

64 **Kürzinger**, 166.

rafı olarak 116 DM harcanmış olup, bu 50.000 kişi için ortalama olarak 2,1 milyar DM yapar[65]. İngiltere İçişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, işlenen suçlar kişi başına 1000 sterline ve ülkeye her yıl 60 milyar sterline mal olmaktadır. Bu maliyetin %40'ı ağır suçlardan kaynaklanırken, suç ve şiddet için devlet bütçesinden harcanan para, ülkenin toplam üretiminin %6,7'sine, şiddet içeren bir suçun maliyeti ise, bir polis memurunun maaşına eşit olmuştur. Bakanlık açıklamasına göre, bir adam öldürme (soruşturma, yargılama ve infaz aşamalarında) 1,1 milyon sterline, bir yaralama 19 bin sterline, otomobil hırsızlığı ya da soygun 5 bin sterline ve basit kamu malına zarar vermeler 510 sterline mal olmaktadır. Şiddet ve suç sonucu taşınmazlara verilen zararların 19 milyar sterline, mağdurlara verilen zararın ortadan kaldırılmasının 18 milyar sterline, polis soruşturması ile suçluların gözaltında ve hapishanelerde tutulmasının 12 milyar sterline, özel güvenlik sistem ve ekiplerinin ise, 5 milyar sterline mal olduğu belirtilmiştir[66].

II. Bilinmeyen Suçluluk

1. Karanlık Alan (Siyah Sayılar) Kavramı

Karanlık alan kavramı, resmi koğuşturma oraganlarındaki kayıtlı suçluluk ile gerçekten işlendiği tahmin edilen, ancak kayıtlarda yer almayan suçlar arasındaki farkı ifade eder[67]. Yani suçlulukta karanlık alandan, ceza koğuşturma organlarının bilmedikleri ve bu yüzden istatistiklerde yer almayan suçlar anlaşılır. Böyle suçların bilinmemesi herşeyden önce, mağdur veya başkası tarafından (çeşitli saiklerle) ihbar edilmemesinden kaynaklanır[68]. Fiillerin keşfedilmemesiyle karanlık alan başlar[69]. Suçluluğun karanlık ya da bilinmeyen alanı olarak, bilinen alanın tersi, genel olarak resmen bilinmeyen, yani resmi olarak bilgi sahibi olunmamış ve kaydedilmemiş suçlar ifade edilir. Kriminolojide siyah sayılar ve karanlık alan ile 19'uncu yüzyılın ortalarından itibaren karşılaşılmaktadır. Karanlık alan, suçtan suça ve yıldan yıla değişmektedir[70].

Karanlık alan bakımından ceza adalet sistemi içerisinde, suçun erimesinin de önemi vardır. Gerçekten de suç, aşağıdaki şekilde de görüleceği gibi, ceza adalet sisteminin değişik aşamalarında buharlaşmaktadır[71]:

---

65 **Kürzinger**, 169.

66 Milliyet, 24.12.2000.

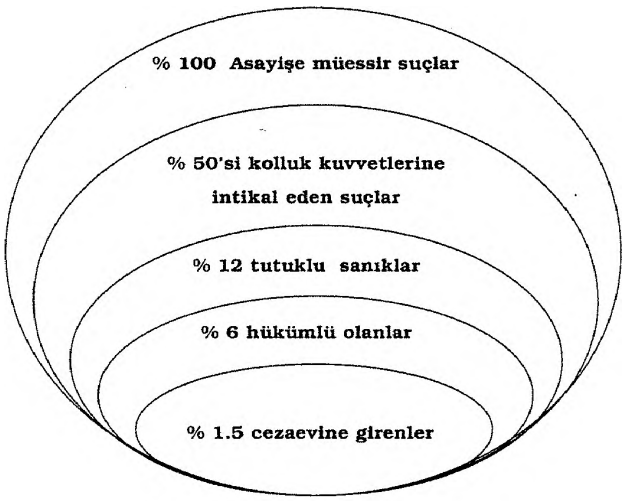
67 **Eisenberg**, 131.

68 **Schwind**, 27.

69 **Lüderssen** Klaus, Kriminologie, Einführungen in die Probleme, Baden-Baden 1984, s. 70.

70 **Kaiser,** 169 vd.; **Schwind**, 182 vd.

71 **Yücel** Mustafa Tören, Kriminoloji, İstanbul 2004, s. 7.

Şekil-9: Ceza Adalet Sisteminde Erime

20'inci yüzyılın ilk yarısında karanlık alan araştırması büyük bir dikkat çekmiştir. Japon savcı **Shigema Oba,** Almanca doktora tezinde (1908), siyah sayılar kavramını ilk defa kullanarak, Alman kriminolojik araştırmasına dahil etmiştir[72]. Eskiden kullanılan **"siyah sayılar"** kavramı yerine, artık **Hans v. Hentig**'i takip ederek **"karanlık alan"** kavramı kullanılmaktadır. Gerçekten de "sayı" ifadesi, bilinmeyen suçların sayısının bilindiği gibi, yanlış bir etki uyandırdığından[73], **"karanlık alan"** kavramının kullanılması daha yerindedir.

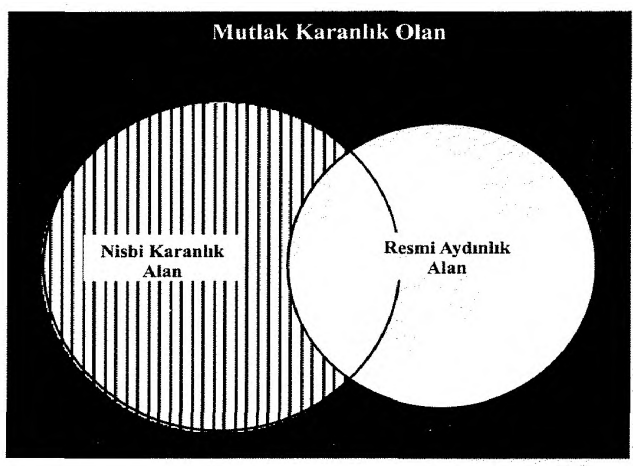
Suçlulukta karanlık alandan ne anlaşıldığı kriminolojide tanımlanmamıştır. Bu yüzden kavram da birlik içinde kullanılmaz. Tanımı herşeyden önce pratik düşüncelere bağlıdır. Bununla birlikte, "karanlık alan" ve "aydınlık alan" suçlarının toplamının, belirli bir zaman dilimi esnasında, belirli bir bölgenin tüm suçluluğunu kapsadığı üzerinde birlik vardır. Günlük işlenen suçların yapısı ve kapsamının ortaya konulması amacı için, en azından polise kaydedilmemiş günlük işlenen her suçun karanlık alan olarak kaldığı belirtilmektedir. Hatta bazı yazarlar, ceza koğuşturma organlarınca öğrenilmiş olmakla birlikte, onlar tarafından takip edilmemiş olan suçları karanlık alanda saymazlar[74].

Polis tarafından bilinen ve onun tarafından kaydedilen suçluluk, gerçekte işlenen suçların çok küçük bir kısmı olup; bu durum, görünemeyen buzdağının görünebilir zirvesi gibidir. Karanlık alandan, gerçekte işlenen, ancak

[72] **Schneider**, Einführung, 48.
[73] **Mergen**, 276.
[74] **Kürzinger**, 175.

ceza koğuşturma organlarınca bilinmedikleri için resmi istatistiklerde görünmeyen suçların toplamı anlaşılır. Karanlık alana, işlenmiş olmakla birlikte, kimse tarafından suçluluk olarak idrak edilip tanınmamış veya kimse tarafından hatırlanamayan suçlar da dahildir ve bu **"mutlak karanlık alan"** olarak adlandırılır. Buna karşılık, mağdur tarafından suçluluk olarak değil, bilakis özel konumda değerlendirilen ve bu yüzden karanlık alan anketlerinde hiç verilmeyen suçlar ise **"çifte karanlık alan"** sayılır[75].

"Nispî karanlık alan" ise, ceza koğuşturma organlarına bildirilen ve bu yüzden gizli kalmamış olan suçların büyük kısmını ifade eder; bu suçların çoğu polis tarafından aydınlatılmaz; yani fail bilinmez olarak kalır. Tespit edilen sanıkların bir kısmı yargılanmaz (savcılık tarafından takipsizlik kararı) veya mahkûm edilemez (mahkeme tarafından delil eksikliğinden beraatler). Faili yakalanamamış veya onların failliği ispat edilemeyen suçlar, daha iyi ayırt edilmek amacıyla **"suçluluğun gri alanı"** sayılırlar; çünkü bunlarda failin gerçekten suçla ilgili olup olmadığı, hiçbir zaman açıklanamaz. Mutlak karanlık alan ve nispî karanlık alan (suçluluğun gri alanı) suç istatistiklerini çok az ilgilendirirler; çünkü her ikisinin de aydınlatılabilmesi güçtür[76].

Şekil-10: Karanlık ve Aydınlık Alan

2. Karanlık Alan Araştırmasının Tarihi Gelişimi

Karanlık alan, kriminolojik araştırmanın başlangıcından beri suç istatistiklerinin en büyük eksikliği olmuştu ve bu tamamıyla biliniyordu. **Adolphe**

---

[75] **Schneider**, Einführung, 47.

[76] **Schneider**, Einführung, 47.

Jacques Quetelet (1835), *"Sağlam İlişkiler Kanunu"*nu buldu. **Quetelet** açıkça, bilinen alan (resmi bilinen suçluluk) ve bilinmeyen alan (ceza koğuşturma organlarına gizli kalmış suçluluk) arasında, bir sağlam değişmez ilişki olduğundan hareket etti; yani suçların bilinen alanı büyükse, aynı şekilde bilinmeyen alanı da büyüktür; bilinen alanı küçükse, bilinmeyen alanı da aynı şekilde küçüktür. Buna göre, resmi istatistiklerde yer alan suçluluk gerçek suçluluk için belirtiye, hatta **Arnold Wadler** (1908) ve **George von Mayr** (1911/1912) tarafından ifade edildiği gibi engelleyici öneme sahiptir. Bu arada **Ernst Roesner** (1936), karanlık alanın belirli suç tiplerinde dikkate değer farklar ortaya koyduğunu tespit etmiştir. Böylece, "Sağlam İlişkiler Kanunu" ilk olarak nispî yanlış olarak nitelendirilmiştir; karanlık alan suçtan suça ve yıldan yıla değişir. 20'inci yüzyılın ilk yarısında karanlık alan araştırmaları büyük dikkat çekmiştir[77].

3. Karanlık Alan Araştırma Yöntemleri

Suçluluğun ölçülmesinde, resmi istatistikler yanında kullanılan usullerin başında gözlem ve anket gelmektedir. Temsili rasgele alınmış örneğe yapılan anket, onların fail veya mağdur olup olmadıklarının belirlenmesi ve diğer kişilerin fail ve mağdur olmalarının gözlenmesi şeklinde yapılır. Bunların amacı istatistikle ilgilidir, çünkü suç istatistiği amacıyla sayılar doğrudan doğruya toplanır. Bilinmeyen alan araştırmacısı, suçlara göre insanlara, ya kendilerinin onları işlediğini veya onlara karşı işlendiğini veya kendilerinin onları gözlediğini ya da diğer bir tarzda öğrendiklerini sorar. Yani burada araştırmacı, polis, mahkemeler ve ceza infazının tepki gösterdiği suçların sayılarından hareket etmez; bu nedenle bunlar ikincil istatistik olarak da adlandırılır[78].

Karanlık alan, suçluluk araştırmasının sadece bir teknik kavramından daha fazlasını ifade eder. Burada, bir görev ve bir umut hatırlatılır. Görev, bilinmeyenin karanlığına ışık tutmaktır. Umut ise, suçluluğun karanlık alanının yapısının ve kapsamının görülebilir yapılmasıdır[79].

Suçluluğun ne kadarının karanlık alanda kaldığı, kesin bir şekilde söylenemez; aksine ancak belirli ölçüde esaslı tahminde bulunulur. Karanlık alanın güvenilebilir şekilde ölçülebileceği bir metod kriminolojide yoktur. Karanlık alan araştırmalarından sonra, başlangıçtaki tahminler keşfedilmiş fiiller sebebiyle ön planda duruyorlardı, ABD'de 40'lı yılların sonunda ve

---

77 **Schneider**, Einführung, 48.

78 **Schneider**, Einführung, 49 vd.

79 **Kunz**, 220 vd.

kuvvetlenerek 60'lı yılların ortasında sistematik karanlık alan araştırmaları başladı. Karanlık alan araştırmalarında deney, gözlem ve anket metodları kullanılmakla birlikte, uygulamada anket en önemli rolü oynamaktadır[80].

a. Deney

Burada, kontrol edilen şartlar altında tekrarlanabilen ve hatta temel alınan hipotezi kontrol etme amacıyla yapılan gözlem anlaşılır. Böyle bir hareket, deneysel sosyal araştırmalarda tamamen alışılagelmiş bir durumdur. Bununla birlikte, bilinmeyen alan araştırmasında gerçekleştirilemeyebilir, çünkü bu çerçevede bütün olası değişiklikler ve rahatsız edici etkileri kontrol mümkün görünmemektedir[81].

b. Katılarak Gözlem

Katılanın gözlemi olarak da ifade edilen bu uygulamada, bir gözetleyici vasıtasıyla kişilerin kendi tabii çevreleri içinde davranışlarının planlı algılanması söz konusu olmaktadır; burada gözetleyici, hareketler arasına katılır ve onların hareket alanının kısmı olarak, diğer kişileri gözlemler.

Katılanın gözleminin eleştirisi, herşeyden önce bulunan sonucun genelleştirilemeyeceği yönünde olmaktadır; çünkü bunlar, küçük özel gruplarla ilgilidirler[82].

c. Anketler

Karanlık alana ilişkin anketler üç şekilde gerçekleştirilir; araştırıcı, ismi bilinmeyen fail ile mağdura ve bilgi alınan kişilere anket yapmaktadır[83].

aa. Faile Sorularak

Fail itiraf anketlerinin gelişerek ve yaygınlaşarak kullanımı, 20'inci yüzyıldaki kriminoloji araştırmalarının önemli yeniliklerinden birisidir[84]. Burada, ankete katılan kişiye önceden tespit edilmiş bir zaman dilimi içerisinde belirli bir suç işleyip işlemediği sorulmaktadır. Elbette bundan tatmin edici bir sonuç almak güçtür; çünkü soru sorulan, sosyal yönden göze çarpan ve bu yüzden negatif olarak değerlendirilen bir davranışı itiraf etmek zorunda kalmaktadır. Bu yüzden, soru sorulanlardan bazılarının doğruyu söylemek açısından haklı engelleri vardır. Ayrıca doğru bir cevap alınabilmesi,

---

80 **Kürzinger**, 175.

81 **Schwind**, 30.

82 **Schwind**, 31.

83 **Lüdersen**, 71.

84 **Polat-Gül**, 71.

sorulanın cezalandırılabilir bir hareketi suç olarak kavrayıp kavramadığına da bağlıdır[85].

bb. Mağdura Sorularak

Milletlerarası hukuk açısından bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Almanya'da beş kişiden biri, Macaristan'da dört kişiden biri ve ABD'de üç kişiden biri, herhangi bir suçun mağduru olmuştur. Halkın ortalama mağduriyet riski dikkate alınacak olursa, Baden-Württemberg'de ankete katılan her 100 kişiden 40'ı, Macaristan'da 50'si ve ABD'de 91'i bir suçun mağduru olmuşlardır. Aslında mağduriyet riski kişiden kişiye değişebilmektedir; çünkü, birçok kişi çok defa mağdur olma durumuna düşerken, bazı kişiler ise, hiç mağdur olmamaktadırlar[86].

Bu bakımdan bilinmeyen suçluluğu ortaya koyabilmek açısından en sık uygulanan metod, mağdur anketleridir. Burada mağdura, belirli bir zaman diliminde, bir suçun mağduru olup olmadığı ve eğer evetse, bunun ne kadar sık olduğu sorulmaktadır[87]. Saklı suçluluğu ve mağdurları ortaya koymak amacıyla yapılan *viktimizisasyon çalışmaları* ABD'de ülke çapında 60'lı yılların ortasından beri devamlı uygulanmıştır. Almanya'da ise, aşağıdaki büyük araştırmalar yapılmıştır: Stuttgart 1973, Südbaden 1973, Göttingen 1973/74, Bochum 1975, Baden-Würtemberg 1976, Solingen 1981, Bochum 1986, tüm Almanya 1989 ve Thüringen 1991/92[88].

70'li ve 80'li yılların başlarında Baden-Württemberg'de, 16 ve üzerindeki yaşlardakilere sorularak yapılan anketler; soru sorulanların %20'sinin her yıl bir suçun mağduru olduğunu (1973'de %25); bu kişilere karşı işlenen suçların sadece %42'si (1973, %46), polise ihbar edildiğinden, oldukça önemli bir karanlık alan mevcut olduğunu ortaya koymuştur. Bu sayı, görünür ve sigorta açısından önemli suçlarda (kundaklama, otomobil ve konut hırsızlığı vb.) oldukça düşük iken, silahsız yaralama, mala zarar verme ve basit hırsızlık suçlarında dikkati çekecek ölçüde yüksektir. Suçun ihbar edilmemesi ve dolayısıyla suçun karanlık alanda kalmasında, mağdurun yaşı, cinsiyeti, sosyal durumu ve suçun cinsi gibi nedenler rol oynamaktadır. İhbarın yapılmaması nedenleri içinde, başarı şansının düşüklüğü ve zararın az olması %75,6 ile üst sıralarda yer almıştır[89].

---

85 **Kürzinger**, 178; **Göppinger**, 60; **Pfeiffer** Dietmar K.- **Scheerer** Sebastian, Kriminalsoziologie, Eine Einführung in Theorien und Themen, Stuttgart 1979, 22.

86 **Kaiser**, Suçun, 66.

87 **Pfeiffer- Scheerer**, 23.

88 **Kürzinger**, 176 vd.

89 **Kaiser**, Suçun, 66.

cc. Bilgi Edinene Sorularak

Anketin üçüncü şekli, birisine onun çevresinde bir suç işlendiğini bilip bilmediğinin sorulması suretiyle yapılır. Elbette bu bilginin medyadan edinilmemesi gerekir. Burada çift isimlendirmeler, yani istatistiklere kaydedilmiş olanlar hesaplanır; herşeyden önce küçük bir yerde araştırmanın yapılmasında, elde edilen bilgilerin doğrudan doğruya suç istatistikleri ile karşılaştırılması mümkün değildir. Ayrıca burada, gerçek suçların bildirildiği de çok az garanti edilir; çünkü bilgiler duyulan şeylere dayanır. Kaldı ki, ankete katılan, önünde cereyan eden olayın gerçekten bir suç olup olmadığını zor değerlendirebilecek durumdadır. Bu nedenle, böyle sorularla karanlık alanın gerçeği çok yetersiz olarak tespit edilebilir[90].

d. Karanlık Alan Araştırmalarından Ortaya Çıkan Sonuçların Özeti

Bütün karanlık alan anketlerinde, genel metod problemlerinden bağımsız olarak birkaç diğer problem daha mevcuttur. Buradaki ilk güçlük, bir acemi için hemen suçları uygun tasvir edecek, gerekli soruyu bulmakta başlamaktadır. İkinci güçlük ise, karanlık alan araştırmalarında soru sorulmasının bütün suçlar için uygun olmadığı noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu, çok nadir ortaya çıkan ve ağır suçlarda söz konusudur: Örneğin, kasden adam öldürme için karanlık alan araştırmasının bir anket vasıtasıyla aydınlatılması mümkün değildir. Suçluluğa özel bir ilişki içinde sahip olan herkesin öncelikle bu anketlere açıkça katılmak istememesi de, güçlükler yaratır[91].

Karanlık alanı ortaya koymak amacıyla yapılan anket sonuçları, klasik suçların aşağı yukarı onda birinin gerçekten polise ihbar edildiği tahmini ortaya koymaktadır. Mağdurun kendisi, yaşı, cinsiyeti ve sosyal durumu, bir suçun karanlık alanda kalıp kalmayacağına karar vermede önemli bir rol oynamaktadır[92].

Şu ana kadarki düşüncelerin sonucu olarak, anketin de karanlık alan suçluluğunun kapsamı ve yapısı için sadece yakınlaştırma değeri ortaya koyduğu; bu yüzden, kazanılan bilgilerin gerçeği yakalamada sadece sınırlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu yüzden sonuçlar, sadece nispî doğru olarak değerlendirilir. İşlenen suçların sadece bir kısmı kaydedilir ve kayıt oranı suçların özelliğine göre farklı yüksekliktedir. Sayılar farklıdır, bu nedenle güvenilir yüksek hesaplamalar çıkarttırılmaz. Bu nedenle, karanlık alanın ortaya konulmasında yapılması gereken en iyi şey, kayıtlı ve kayıt edilmemiş suçluluk arasındaki ilişkiyi vermektir[93].

---

90 **Kürzinger**, 178; **Göppinger**, 161.

91 **Kürzinger**, 178 vd.

92 **Kürzinger**, 181, 184.

93 **Kürzinger**, 179.

4. Bilinen ve Bilinmeyen Suçluluk Arasındaki Bağlantılar

Resmi suç istatistikleri ve karanlık alan araştırmalarının ortaya koyduğu bilgiler birbirini dışlayan değil; aksine suç ve suçluluk üzerinde birbirini tamamlayan, yakınlaşan ve uzlaşan, kriminolojik araştırmalar için büyük değeri olan sayılardır. Aşağıdaki nedenlerden dolayı resmi suç istatistikleri ve bilinmeyen alan araştırması birbirini tamamlayan bilgi kaynakları olarak yan yana gereklidirler[94]:

1. Resmi suç istatistiklerinde daha çok ceza adaletinin uygulamalarının görünüş noktaları ortaya çıkar. Bilinmeyen alan araştırmalarında ise, daha çok kriminolojik araştırmaların görünüşleri dikkate alınır.
2. Bilinmeyen alan araştırmaları daha ziyade hafif; resmi suç istatistikleri ise, ağır suçları ve suçluluğu kapsar.
3. Resmi suç istatistiklerine göre suçluluğun yükseldiği durumlar, gerçek veya görünebilir bir büyüme ile ilgili olabilir. Resmi sosyal kontrol mercileri, polis, mahkemeler ve ceza infaz mercilerinin ceza koğuşturma yoğunluğu ve halkın ihbar etme alışkanlığı büyükse, bunun sonucu olarak bilinmeyen alan küçük olabilecektir. Tersi durumda ise, suçluluğun görünebilir bir düşmesi ortaya çıkabilir (gerçekte bilinmeyen alanın bir büyümesi). Diğer yandan karanlık alan araştırmaları vasıtasıyla, suçluluğun gerçekten veya sadece görünüşte değişmiş olup olmadığı tespit edilebilir.
4. Resmi sosyal kontrol mercilerinin başarılı çalışıp çalışmadıkları veya geniş ölçüde etkisiz kalıp kalmadıkları, bilinmeyen alan araştırması ile polis, mahkemeler ve ceza infaz suç istatistikleri arasındaki bir karşılaştırma vasıtasıyla belirlenebilir. Suçluluğun görünebilir bir düşmesi (gerçekte bilinmeyen alanın bir büyümesi), resmi sosyal kontrol mercilerinin başarısızlığının ortaya çıkması demektir.
5. Mağdur anketleri suçluluğun yükselmesinin sübjektif yanını görmeyi mümkün kılar (sübjektif güvenlik durumu içinde): Nüfusun suç korkusu ve resmi sosyal kontrol mercileri karşısında soru sorulanların tavrı gibi. Hukuk bilincinin değişikliği ile nüfusun ihbara hazır olması da değişirse, karanlık alan araştırmaları vasıtasıyla nüfusun hukuk bilincindeki değişiklikler tespit edilebilir.
6. Karanlık alan araştırmaları vasıtasıyla uluslararası suçluluk araştırmaları kolaylaşır; çünkü, mağdur anketlerinde hemen hemen gerçeğin ortaya konulmasının bütün metodik yanlışları uzaklaştırılır.

---

[94] **Schneider**, Einführung, 57 vd.

Üçüncü Bölüm
KRİMİNOLOJİNİN ANA YÖNLERİ (SUÇUN NEDENLERİ - SUÇ ETOLOJİSİ)

§ 1. GENEL OLARAK

19'uncu yüzyıl başlarından itibaren, biyolojik, antropolojik ve psikolojik girişimler, suçlu insan üzerine yapılan çalışmalarda dikkate alındı. **Aristo**, çok önceleri kafatası şekli ve ruhi istidat arasında bir ilişkiyi tahmin etmişti. Fakat bilimsel olarak ilk defa 18'inci yüzyılda suçun nedenleri ile ilgilenilmiştir[1].

Kriminolojinin amaçlarından birincisi suçun nasıl doğduğunun açıklanması olduğundan, bu konuda kriminoloji tarihi ve kriminoloji teorileri her zaman önemli rol oynamışlardır. Hatta **Lombroso**'dan önce suçluluğun oluşumu üzerine teorik düşünceler bulunmakla birlikte, ancak **Lombroso** ile ilk defa başlayan bilimsel açıklama teşebbüsleri, teori olarak vasıflandırılabilir. Suç antropoloji içerisinde bulunan biyolojik suçluluk mücadelesi girişimleri, suçluyu bedensel olarak araştıran **Giambattista della Porta** (1535-1615)'in araştırmalarına kadar gider. Bu arada **John Kaspar Lavater'in** (1741-1801), fizyonomik (insanın gelişimini açıklayan bilim) çalışmaları heyecan yaratmış ve **Franz Joseph Gall** (1758-1828) peronojiyi (iskelet, antropolojinin bir kısmı) kurmuştur. Takip eden sürede kriminolojide çok sayıda kriminolojik teori gelişmiş olup, onlardan sadece önemli ve şu anki tartışmada belirleyici olanlar üzerinde durulacaktır[2].

Suçluluk teorilerinin bugün geçerli objektif temsil edilebilir ayırımı, **"açıklama girişimleri"** ve **"tanımlama girişimleri"** olmak üzere ikiye ayrılır. Farklı açıklama konularını dikkate aldığı için bu ayırım anlamlıdır da. Eski suçluluk teorileri, niçin insanların ceza hukuku tarafından cezalandırılan hareketleri yaptıklarını açıklamayı denerlerken; yeni tanımlama girişimleri, niçin belirli insanların suçlu olarak tanımlandıklarını açıklamak isterler. Bu yüzden, niçin hareketlere girişildiğinin öğrenilmesi tanımlama girişimine bağlı değildir; bilakis, niçin insanların suçlu olarak tanımlandıklarına bağlıdır. Bunlar hareketin açıklanmasına hiç uymaz, bilakis hareketin nitelendirilmesine uyar.

---

[1] **Mergen**, 73 vd.

[2] **Kürzinger**, 70 vd.; **Mergen**, 74.

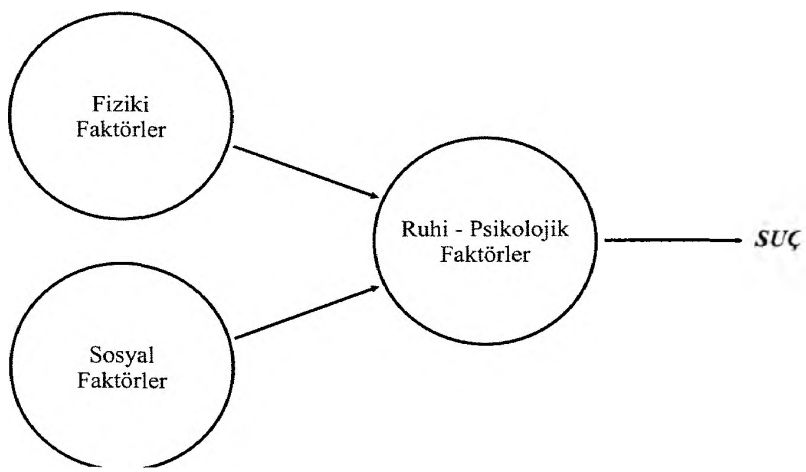
Kriminoloji açısından suçu anlaşılabilir yapan dört unsur dikkat çekicidir[3]:

1. Kişiliği oluşturan gerçekler: Failin yapısı,
2. Kişiliği gösteren gerçekler: Gelişim durumu,
3. Kişiliğe şekil veren gerçekler: O ana kadar yaşayıp öğrendikleri,
4. Fiile şekil veren gerçekler: Fiil zamanındaki dış etkiler.

Kişilik, ruhi ve sosyal faktörlerin oluşturduğu bir bütündür. Kalıtım onun hammaddesini ortaya koymakla birlikte, aile, arkadaşlar, okul, komşular ve mahalle ve millet de dahil olmak üzere, çevre bunu şekillendirir. Kişiliğin oluşumu ve gelişmesinde etkili olan bu kalıtımsal ve sosyal faktörlerin önemlerini belirlemek ve bunlardan hangisinin daha büyük rol oynadığını saptamak amacıyla çeşitli araştırmalar yapılmıştır[4].

Mannheim, bu faktörleri üç ana gruba ayırır[5]:

1. Fiziki-antropolojik-biyolojik,
2. Psikolojik-psikiyatrik,
3. Ekonomik-sosyal.

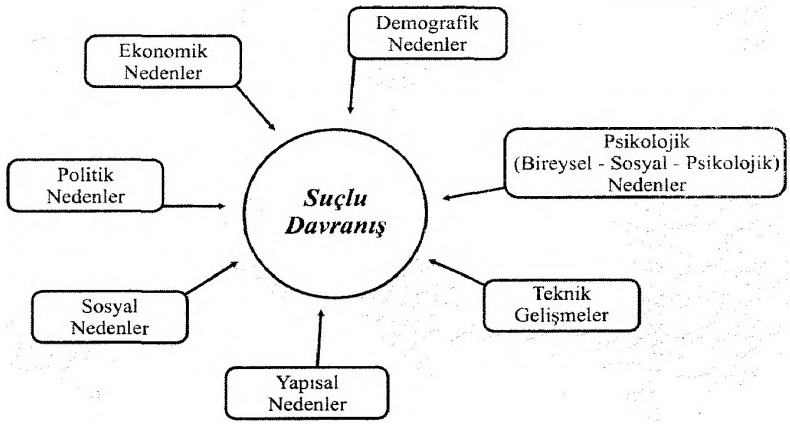
Şekil-11: Suçu Doğuran Faktörler

[3] **Exner**, 35.

[4] **Enç** Mitat, Ruh Sağlığı Bilgisi, 9. bası, İstanbul 1984, s. 32.

[5] **Mannheim**, I, 233.

Sosyal ve ekonomik faktörler gibi, fiziki-antropolojik-biyolojik faktörler yalnızca bir psikolojik veya psikiyatrik faktörün transformasyonu vasıtasıyla etkili olabilirler[6].

Şekil-12: Suçun Nedenleri (Kaiser, Kriminologie, 246)

Biz de, suçun nedenlerini açıklama bakımından suçluluk teorilerini, biyolojik, psikolojik-psikiyatrik ve sosyolojik suçluluk teorileri şeklinde üç grupta inceleyeceğiz.

§ 2. SUÇUN FİZİKİ-ANTROPOLOJİK-BİYOLOJİK YANI (BİYOLOJİK TEORİLER)

I. Fiziki Coğrafya

Burada *kartografik (coğrafi)* görüşten bahsetmek gerekir; bu görüş, suçu sosyal koşulların gerekli ifadesi olarak görmekle beraber, coğrafi faktörlerin suçlu davranış üzerindeki etkilerini kabul etmektedir. Bu faktörler, iklim (sıcaklık, nem, barometrik basınç), topograf[7], doğal kaynaklar ve yerleşimdir. Kartografik görüş, bazen ekolojik okul olarak da belirtilir. Sistematik olarak ilk ekolojik çalışmalar Fransa'da **Guerry** ve Belçika'da **Quetelet** tarafından yapılmıştır[8].

Nüfusun yer dağılımının sosyal görünüşlerinin tersine fiziki coğrafya veya biyolojinin sosyal olmayan fiziki görünüşleri bu yüzyılın başında çeşitli yayınlara rağmen, çağdaş kriminolojide ihmal edilmiştir. Belki eski yazarlar bunun anlamını, suçlu davranışın nedeni olarak abartma eğiliminde ol-

---

6 **Mannheim**, I, 234.

7 Bir kara parçasının doğal engebe ve özellikleri..

8 **İçli**, 75 vd.

muşlardır. **Bonger, Herodot**'un tarihsel gelişimi, **Montesquieu** ve **Quetelet** üzerine, **Roesner**'e kadar kısa tasvirler yapmıştır. Fiziki çevrenin kriminolojik önemi, esaslı olarak ülkenin iklimi bakımından, hava ve mevsimler üzerine araştırılmıştır. **Quetelet, Guerry de Champneuf, Lombroso, Ferri, Aschaffenburg** ve diğerleri, Fransa, İtalya ve Almanya'da, mala karşı suçların soğuk yerlerde ve kışın artmasına karşın, sıcak yerlerde ve sıcak aylarda kişilere karşı suçların daha sık olduğunu istatistiki olarak ortaya koymaya çalışmışlardır. **Lombroso**, bu konuyu önemli kabul ettiğinden, "Suçun Nedenleri ve Mücadelesi" isimli eserinin ilk kısmını buna adamıştı[9].

Wolfgang, 1948-1952 yılları için Filedelfiya'da işlenen cinayetler üzerine yaptığı araştırmada, soğuk ve sıcak aylar arasında önemli bir fark olmadığını tesbit etti. Bu, suçlu davranışlar üzerinde iklim koşullarının kesin etkisiz olduğu sonucunu doğurmaz. Eski yazarların çalışmalarına esas olan şartlar, açıkça cinsel veya diğer tarzda insani duygusal heyecanların sıcak havalarda yoğun iken; maddi ihtiyaçların soğuk havalarda aşırı olması şeklinde idi. Söz konusu zamanlar için böyle duygusal heyecanların ve maddi ihtiyaçların suçlu hareketler şeklinde, mevcut istatistiklerde ne açıkça ispat edilebilir, ne de çürütülebilir olduğu söylenebilir. İklim etkileri, sadece oluşum etkileri vasıtasıyla örtülemeyebilir, bilakis kültürel etkiler çok sayıda ve kuvvetli olabilir. İklim ve coğrafi durum, fizyolojik fonksiyonları ve kültürel verimleri tahrik edebilir, aksi takdirde kültür her yerde değişmez ve aynı olurdu[10].

II. Biyometrika: İstatistiğin İnsan Biyolojisine Uygulanması

Biyolojik determinizm olarak da ifade edilen bu akımın savunucuları, bir takım fiziksel ve biyolojik özelliklerle suç arasında istatistiki bağlantı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna göre, istatistikte korelasyon[11] olarak ifade edilen ilişki testlerinden yola çıkarak, suçlu davranışlarda bulunma ile belli fiziki özelliklere sahip olma arasında neden-sonuç ilişkisi olduğu kabul ediliyordu. Bu alanda ilk çalışma, **Darwin**'in en önemli takipçilerinden biri olan **Sir Francis Galton** tarafından yapılmıştır. Parmak izlerinin kaşifi olarak bilinen **Galton**, Londra'da Biyometrika isimli bir laboratuar kurarak insanları ölçümler yapmak üzere buraya davet etmeye başlamıştır. Bu laboratuarda, bugün kullanılan istatistiki modellerin temellerini atan, **Karl Pearson** isimli ünlü istatistikçi de bulunmakta idi. **Galton**, ana-babalar ile çocuklar arasında matematiksel bir formülle ifade edilebilecek istatistiki bir ilişkinin olup olmadığı

---

[9] **Mannheim**, I, 236 vd.

[10] **Mannheim**, I, 238 vd.

[11] İki ya da daha fazla sayıda değişken arasındaki ilişki.

sorusuna cevap arıyordu. **Galton** ve **Pearson**, o günlerde oldukça popüler olan **Darwin**'in fikirlerini yakından takip ediyor ve yaptıkları ölçümlerle **Darwin**'in fikirlerini nasıl test edebileceklerini düşünüyorlardı. **Darwin**, çeşitli türler arasında benzerliklere işaret ederek ve bu benzerlikleri yansıtan resimler kullanarak yeni türlerin birbirinden türediğini savunuyordu. Ancak, bunu bir türlü ispatlayamıyordu; çünkü, **Darwin**'in iddialarının doğru olup olmadığını anlayabilmek için insan ömrü yeterli değildi. Bu nedenle, **Galton** ve ekibi **Darwin**'in görüşlerini doğrulayabilmek amacıyla çalışmaya başladılar. **Pearson**, eğer **Darwin** haklıysa, o zaman kendi adıyla **Pearson** sistemi adını verdiği dört parametrede (ortalama, standart sapma, simetri ve basıklık<kurtiosis>) zaman içinde belli bir değişim gözlemleneceğini, dolayısıyla bir türden diğerine dönüşümü beklemeye gerek olmadığını savundu. Laboratuarla aynı isimle, *Biyometrika* isimli bir de dergi çıkararak, dünyanın her yerinde insanların ölçümler yaparak kendilerine göndermelerini istediler. Bu çağrıya dünyanın dört bir yanından olumlu cevaplar veren pek çok araştırmacı çeşitli ölçümler yaparak Londra'ya gönderdiler. **Pearson** ve ekibi tarafından gelen ölçüler çapraz tablolara döküldü. Ancak, yıllarca süren çalışmalar sonucunda geçmişten o ana kadar yaşamış ve yaşayan insanların vücut ölçüleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tesbit edilemedi[12].

Her şeye rağmen **Galton, Darwin**'in fikirlerinin doğruluğuna inanıyor ve belli ırkların diğerlerinden daha üstün olduğu kanaatini taşıyordu. **Galton**'un bu fikirleri *öjeni* adıyla tarihin karanlık sayfalarına geçen ırkçı bir hareket halini aldı. Yerli ve Afrika kökenli ırklara ve suçlulara yaşam hakkı tanımayan bu fikirler, bu insanların kısırlaştırılmasını, evlilik haklarının ellerinden alınmasını veya beynin belli bölgelerinin kesilip alınarak tedavi edilmelerini öngörmekte idi. Kısırlaştırma ve beyin ameliyatları özellikle suçlular için kesin çözüm olarak görülüyordu[13].

III. Suçu Beden Yapılarındaki Farklılıklara Dayandıran Teoriler

1. Yüzün ve Kafatasının Şekline Göre Karakter Tahlili ve Suç Tahmini: Fizyonomi ve Prenoloji

Vücudun dış görünüşü ile suç arasındaki ilişkileri inceleyen suçun biyolojik nedenlerine dair ilk çalışmalar, 1500'li yıllarda başlar. Bu çalışmalar, **Giambattista della Porta** (1535-1615) isimli İtalyan doktor tarafından kurulan ve *fizyonomi* olarak adlandırılan bilim dalı ile başlamıştır. İnsanların

---

[12] **Salsburg** David, The Lady Tasting Tea: How Statistics Revolutionized Science in the Twentieth Century, New York 2001, s.18-22(zikr.Dolu, 151 vd.).

[13] **Dolu**, 152.

yüz görünümü ile karakter tahlili ve suçun tahmin edilmesine çalışan bir bilim dalı olarak tarif edebileceğimiz fizyonomiyi, *prenoloji* olarak adlandırılan ve kafanın dış görünümü ile davranışları ve dolayısıyla da suçlu davranışları tahmin etmeyi amaçlayan başka bir bilim dalı daha takip etti. Alman doktorlar **Franz Joseph Gall** (1758-1828) ve **Johann Kaspar Spurzheim** (1776-1832) ile başlayan prenoloji çalışmaları, kafanın dış görünümü ile beynin özelliklerinin tahmin edilebileceği esasına dayanıyordu. Bu şekilde, kafatasının ölçümünün yapılmasıyla, insan davranışlarının da ölçümü de yapılmış oluyordu[14].

Beden yapısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler konusundaki düşünceleri ilk sistemleştiren **Dr. Gall**'dir. *Prenolojinin (kafatası bilimi)* kurucularından olan **Dr. Gall,** kişilikle ilgili çeşitli özellik ve fonksiyonların beyinde belirli merkezleri olduğu şeklinde bir varsayımı kabul etmiş ve bütün beynin topografyasını çıkarmıştır. Beyindeki bu merkezlerin iyi gelişmiş olması, bu özellik ve fonksiyonların kuvvetli olması şeklinde anlaşılmıştır. Beynin bu merkezlerinin kafatasına da etki yapıp, orada da bir takım çıkıntı veya girintilere yol açacağı tabii sayılmıştır. Kafatasındaki çıkıntı, düzlük ve girintilerin incelenmesi ile kişilik özellikleri hakkında fikir sahibi olunacağı belirtilmiştir. Buna göre, kafatasının arka kısmında belirli bir çıkıntı olanların maddi zevklere düşkün; alınlarının yukarı kısmı çıkıntılı olanların ise, mal ve mülkiyet arzularının kuvvetli olduğu ileri sürülmüştür[15]. Avusturyalı bir anatomi uzmanı olan **Dr. Gall,** yaşamının 20 yılını akıl hastaları ve mahkumlar arasında dolaşıp, onların kafa şekillerini çizerek geçirmiştir. **Dr. Gall**'e göre; a) beyin düşüncenin merkezidir, b) beynin farklı bölgeleri, değişik davranışları yönlendirir, c) beynin daha önemli kısımları nispî olarak daha küçüktür, d) kafatası beyin korteksini kaplar ve orantısız öneme göre, kafatasında eş anlamlı çıkıntılar olur[16].

Lavater, *"Fizyonomi ya da Bireysel Özellikler ve Aklın Emredici Tutkuları Arasındaki Uyum Arasındaki Benzerlik"* isimli kitabında fizyonomiyi, "tabiatın insan çehresine attığı imzanın okunması"şeklinde tanımlamıştır. **Baughan** (1885) da, yüzü, ruhun aynası olarak görerek, yıldızların insanların dış görünüşü ve karakteri üzerinde etkili olduğunu belirtmişti. Bu dönemde, el parmaklarının şekil ve görünüşüne bakarak karakter tahmini yapmaya çalışan *"krignomansi"* ile el ve avuç içi şekil görünüşüne bakarak insan davranışlarını açıklamaya çalışan *"palmistri"* gibi, o günün bilim dal-

---

[14] **Adler** Freda- **Mueller** Gerhard O.W.- **Laufer** William S., Criminology, 5 th Edition, New York 2004, s.67 vd.(zikr. Dolu, 153).

[15] **Enç**, 32.

[16] **İçli**, 83.

ları farklı insan uzuvlarına bakarak insan davranışların tahmin etmeye çalışıyordu. **Miriam Anne Ellis**, 1900 yılında yayınlanan *"İnsan Kulağı"* isimli kitabında, suçluları diğer insanlardan yalnızca kulağa bakarak ayırt etmenin mümkün olduğunu savunmuştu. Sonuç olarak bu dönemde, *prenoloji* ve *fizyonomi* alanında yazılan sayısız eserle, insan davranışlarının fiziksel özelliklere bakılarak tahmin edileceği düşünülüyor ve fiziki özelliklerin ruhun ve karakterin bir yansıması olduğu savunuluyordu[17].

2. Lombroso'nun "Atavistik Adam"ı ve İtalyan Okulu

İtalyan doktor **Cesare Lombroso**'ya(1876) göre, suçun nedenlerini objektif şekilde araştırabilmenin yolu Klasik Okul'un *"özgür irade"* fikrini reddetmekten geçiyordu. **Lombroso**, o günlerde popüler bir düşünce olan **Darwinizm** ve Evrim Teorisi'nin etkisiyle, suçun aslında "evrimleşme sürecini tam olarak tamamlayamamış" kişiler tarafından işlendiğini iddia etti. **Lombroso**, psikiyatriye ilgisi nedeniyle 1859-1863 yılları arasında ordu doktoru olarak çalıştığı dönemde bazı hastalıkların şiddet içeren ve cinayetle sonuçlanan suçlara neden olduğu sonucuna vardı. İtalya'nın değişik bölgelerinde yaklaşık 3000 kişi üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda suçluların diğer insanlara göre, "normal dışı" fiziki görünümleri olduğuna kanaat getirdi. **Lombroso**'ya göre, bu farklılıklar, suçluların diğer insanlara göre, evrim sürecinde daha gerilerde kalmalarından kaynaklanmakta idi. **Lombroso**'nun suçluları tasnifleri arasında en baskın olanı, *"atavizm"* olarak tarif edilebilecek bir geriliğin sonucu olanı idi. **Lombroso**, atavistik anormallik tanısı koyduğu özelliklere örnek olarak, kıvrık burun, geniş çene kemiği, güçlü köpek dişleri, uzun kollar, çıkıntılı elmacık kemikleri, vücüt kılının fazlalığı, girinti çıkıntıları tam olarak belli olmayan kıvrımlara sahip kulaklar ile farklı renklerdeki gözleri göstermekte idi. **Lombroso**'nun teorik yaklaşımı içerisinde kalıtımın da büyük rolü olup; akıl hastalıkları, alkolizm, epilepsi, sağırlık ve frengi gibi hastalıkların nesilden nesile aktarılan özellikler olduğu, suçlu bir aileye mensubiyetin de kalıtımla geçen kriminojenik (suça neden olan) bir takım faktörler sonucunda meydana geldiği savunulmakta idi[18].

Lombroso'nun öğretisinin çıkış noktası genetik şarta bağlı suçluluk, yani doğuştan suçluluk idi. Her şeyden önce *Lyon Okulu* olmak üzere yöneltilen yoğun eleştiri üzerine, **Lombroso**'nun kendisi bile doğuştan suçluluk teorisini yumuşatmış ve keşfedilen suçluların yarısının doğuştan suçlu olmadığını itiraf etmiştir; buna rağmen, suçluluğun biyolojik açıklanması görüşünü temsil etme-

---

[17] Dolu, 153.

[18] Dolu, 154 vd.

ye devam etmiştir. Şüphesiz, bu görüş yeni değildi. **Lombroso**'dan öncede, suçluluk ile bedensel durum arasında bağlantı kurulmakla birlikte, **Lombroso** ilk defa biyolojik şartı açıkça ortaya koyan kişidir. Tabii olarak suçluluk, bu şekilde kalıtımsal olarak geçmez, kişiyle birlikte doğmayabilen bir davranıştır ve davranışın kendisi değil, bir davranışa eğilim kalıtımsal olarak geçebilir. Zamanın akışı içerisinde, suçun biyolojik olarak açıklanması içerik olarak farklı düşünülmüştür. **Lombroso**'ya göre, doğuştan suçlu, genetik olarak belirlenmiş, suçlu hareketler icra eden insanlardır. Şüphesiz biyolojik şartın bu daraltılmış kavramı nisbileştirilir ve tek tek biyolojik özelliklerle sınırlandırılır. **Charles Darwin**'in (1809-1882) etkisi altında kalmış olan **Lombroso**'ya göre suçlu, normal insana göre, en aşağı gelişim aşamasında duran atavistik (soya çeken) bir insandır[19]. Suçluların ölçümü, onların normal insanlara göre, büyük vücut uzunlukları, büyük kol uzunlukları, geniş göğüs kafesi ve fazla kiloya sahip olduklarını göstermiştir. Suçlunun duygusuzluğu ilkel insanları hatırlatır. Bu duygusuzluk, deneysel olarak ispat edilmiştir; vücudun sağ yarısı, sol yarısına göre daha az duyarlıdır. Suçlulardaki idrak tam görülmez. **Lombroso**, tek tek suçlulara gider; hemen hemen hırsız ve katillerin biyolojik işaretleri olduğunu iddia eder. Hırsızlar çok hareketli yüz yapısı ve ellere sahiptirler, gözleri küçüktür, huzursuz, sıklıkla gözleri oynar (şaşı), kaşlar çatık ve birbirine yakındır. Ahlâksızlar hemen hemen daima parlayan bir göze, ince yüze ve iri dudaklara sahiptirler. Genellikle ahlâksızlar ince yapıdadırlar, ara sıra kamburdurlar, onlardan bir çoğunun parlayan gözleri ve kısık sesleri vardır. **Lombroso,** katilleri, sabit, soğuk ve dik bakan, bazen kanlı gözlü, ince dudaklı ve köpek dişleri büyük şeklinde belirtmiştir[20].

Lombroso, daha sonra **Ferri** ve **Garofalo**'nun etkisi altında sosyolojik ve psikolojik illi faktörlerin birlikte etkisini suçun oluşumunda tanımasına rağmen, o antropolojik-biyolojik teorisine bağlı kalmaya da devam etmiştir. **Lombroso**, istemeyerek, suçluların sadece %35-40'ının doğuştan suçlu grubuna girdiğini söylemiştir[21].

Lombroso, Pozitif Okulun kuruluşuna (1880) neden olmuştur. Gerçekten de Lombroso ile birlikte üç kişi ve üç eser Pozitif Kriminolojik Okulu kurdu: Doktor **Cesare Lombroso** (1836-1909) *"Suçlu İnsan"* (1876); hukukçu, politikacı ve sosyolog **Enrico Ferri** (1856-1929) *"Suç Sosyolojisi"* ve hukukçu **Raffaele Garofalo** (1851-1934) *"Kriminoloji"* isimli kitapları ile[22].

---

[19] **Kürzinger**, 73.
[20] **Schwind**, 83 vd.
[21] **Mergen**, 75.
[22] **Mergen**, 75.

Berlinli Cezaevi doktoru **Baer, Lombroso**'nun sonuçlarını kendi özel malzemeleriyle kontrol etti (1893) ve onları çoğu noktada çürüttü. **Baer,** doğuştan suçlunun olabileceği, fakat onun anotomik-morfolojik işaretlerinin tanınamayacağı düşüncesindeydi[23].

3. Goring'in "İngiliz Mahkûmu" ve Hooton'un "Amerikan Suçlusu"

a. Goring'in İngiliz Mahkûmu

Bir İngiliz psikiyatristi ve filozofu olan **Charles Goring** (1870-1919), 12 yılı bulan uzun ve sabırlı bir araştırma neticesinde 3000 İngiliz mahkumdan elde ettiği bulguları, *"İngiliz Mahkûm: İstatistiksel Bir Çalışma"* adıyla 1913'de yayınladı. Mahkumların kafalarının uzunluğu, genişliği, çapı ve çevresi; burunlarının yüksekliği, uzunluğu, genişliği, dudak dolgunluğu, saç rengi, saç sıklığı, kulak özellikleri, akıl ve zeka özellikleri ile yaş ve evlilik gibi sosyal özelliklerden oluşan toplam 96 özelliği inceleyen **Goring,** suçlularla normal vatandaşların vücut özellikleri arasında zayıf da olsa istatistiki bir fark olduğunu tesbit etti. **Goring**'e göre suçlular, diğer diğer insanlara kıyasla daha kötü vücut yapısına ve düşük zekaya sahiptiler. Bu iki faktörle birlikte, **Goring,** fiziksel bozukluk veya düşük zekaya sahip olmayan ağır suçları işleyen kişilerde de ahlaki bozukluğun suça neden olduğunu; yani biyolojik bir probleme sahip olmayan insanların da suç işleyebileceğini ortaya koymuştur[24].

Cezaevi doktoru olan **Goring,** istatistik ve biyometri tekniğine ustaca hakimdi. Gayretini ve enerjisini **Lombroso** ve onu izleyenlerin teorilerini kontrole ve çürütmeye adadı. İngiliz cezaevlerindeki hükümlüler ve öğrenci, asker ve maden işçilerinden oluşan kontrol grubundaki 3000 kişiyi ölçüp kontrol etti ve 1913'de yayınladığı araştırmalarında, kafatası ölçülerine dayanarak, bir kişinin bir üniversite profesörü veya ağır bir suçlunun malzemesine sahip olup olmayacağına değil; fakat bir İngiliz veya İskoç üniversitesinde okuyan bir öğrenci olup olmayacağına karar vermenin belki mümkün olduğunu alaycı bir şekilde belirterek, **Lombroso**'nun tezini çürütmeye çalışmıştır[25]. **Goring,** belli istatistiki değerlendirmeler neticesinde insanların bir kısmının garip birer mahlûk gibi damgalanmasının yanlış olduğunu dile getirmek suretiyle, mahkûmların diğer insanlara göre daha kötü bir fiziksel görünüşe ve daha düşük bir zekaya sahip olmalarını, bu insanların geldikleri düşük sosyal sınıfa bağlamıştır[26].

---

[23] **Mergen**, 75 vd.

[24] **Goring** Charles, The English Convict: A Statistical Study, London 1913, s.370-371(zikr. Dolu, 162).

[25] **Bauer**, 43; **Mannheim**, I, 264 vd.

[26] **Dolu**, 163.

b. Hooton'un "Amerikan Suçlusu"

Goring'in *"İngiliz Mahkûm"* isimli araştırması Antropolojik görüş üzerinde yıkıcı bir etki yapmış ve 1940'lara gelindiğinde **Lombroso**'nun etkileri iyice azalmıştır. Harward Üniversitesi'nde antropolog olan Ernst A. **Hooton**, 1939 tarihinde yayınladığı *"Amerikalı Suçlu"* ve *"Suç ve İnsan"* isimli çalışmalarında, istatistiki verilere dayanarak, fiziksel özelliklerle suçlu davranış arasında **Lombroso**'nun da iddia ettiği gibi bir ilişkinin bulunup bulunmadığını araştırmıştır. 1926'da Massachusetts Belediye Hapishanesindeki mahkumların antropolojik incelemesiyle başlayan bu araştırma projesi, daha sonra 10 eyalete daha yayılarak 13874 mahkum ve kontrol grubu olarak da 3203 sivil gönüllüden oluşan toplam 17077 kişi üzerinde araştırmalar yapıldı. **Lombroso**'nun fikirlerini kısmen de olsa destekleyen bulgulara ulaşan **Hooton**, suçluların diğer insanlardan farklı olduğuna ve fiziksel özellik bakımından normal insanlara göre daha geri kalmış oldukları sonucuna varmıştı. Araştırma sonuçlarına göre suçlular, tüm vücut ölçümlerinde, suçlu olamayan kontrol grubundaki deneklere göre, daha kötü durumda idiler[27]. **Hooton**, hükümlülerde şu morfolojik özelliklerin ortaya çıktığını tespit etti: Uzun boyun, ince dudaklar, düşük omuzlar, kırmızı saçlar, küçük gözler, iri çene. Uzun boylular çalmaya ve öldürmeye, geniş yapılılar dolandırıcılığa ve öldürmeye eğilimli idiler; kısa boylular hırsız ve şişmanlar cinsel suçlu idiler[28]. **Hooton**'un suçlu grubundaki morfolojik işaretler toplandığında, sadece %4 göze çarpmayan, %15,8 ayırt edilemeyen ve %49,5 gelişmiş belirtiler şeklinde ortaya çıkmıştır; sonuncular suçlu olmayan nüfusa göre, genellikle suçlularda ortaya çıkmıştı. **Hooton**'un sonuçları, biyolojik ölçülerle ölçülen suçlu grubunun, suçlu olmayan gruba göre, biyolojik gelişmiş olduğunu gösteriyordu[29].

Hooton, **Darwin**'in Evrim teorisinde ifade edilen doğal seleksiyon(en sağlam olanın hayatta kalması) mantığında olduğu gibi, "suçu, çevrenin düşük kalitedeki insan organizması üzerindeki etkisinin bir sonucu" olarak gördüğü için, suçun tamamen yok edilebilmesi için, zihini, bedeni ve ahlaki yönden toplumsal çevreye uyum sağlayamayan insanların sosyal hayattan tamamen koparılarak ayıklanması ve tecrit edilmesi ile mümkün olabileceğini düşünüyordu[30].

---

[27] **Dolu**, 163 vd.

[28] **Mergen**, 162.

[29] **Montagu** M. F. Ashley, Das Verbrechen unter dem Aspekt der Biologie, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 234.

[30] **Dolu**, 164.

IV. Genetik Teoriler

1. Aileler Üzerinde Yapılan Araştırmalar

Richard Dugdale' ın 1877 yılında yayınlanan *"Jukes Ailesi: Suç, Yoksulluk ve Kalıtım Üzerine Bir Çalışma"* isimli kitabı, çevre ve kalıtıma bağlı faktörlerin suç üzerindeki etkiini inceleyen ilk çalışmalardan birisidir. **Dugdale** bu çalışmasında, **Jukes** namıyla tanınan ve pek çok suçlunun çıktığı bir ailenin soyağacını takip ederek, suçun çevreye bağlı nedenlerden mi, yoksa kalıtıma bağlı bir takım organik özelliklerden mi meydana geldiğini araştırmıştır. Buna göre, kalıtım, gerekli özelliklerin nesilden nesle aktarılmasının temel yolu olarak görülürken, çevreden kaynaklanan faktörlerin de kalıtım zincirinde değişimlere neden olma potansiyeli üzerinde durulmuş ve her iki durumun da geçerli olabileceği ihtimali değerlendirilmiştir[31].

Jukes ailesinin genel yaşam alanı, oldukça kayalık, şehirden uzak ve erişimin çok zor olduğu bir bir kaç göle sınırı olan bir bölge idi. Çok sayıda insanın aynı evde yaşamasının sonucunda, her hangi bir şekilde özel hayat yoktu. Bu problemler sıklıkla çarpık aile ilişkilerinin olmasına ve istenmeyen hamileliklere neden oluyordu. **Jukes** ailesinin başlangıcı kabul edilen **Max**'ın reisliğindeki ilk ailenin, kendilerinin de gayrı meşru olduğu söylenen altı kızından beşinin evlilik dışı çocukları olmuş, bu kızlardan ikisi de öz kardeşleriyle evlenmişlerdi. Sonuç olarak, **Dugdale**'in araştırmasına konu olan suçlu bir neslin en önemli kolu **Ada Juke** isimli bir kızdan doğan babasız bir erkek çocuğa dayandırıldığından, **Ada Juke**'ye *"suçluların anası"* ismi verilmişti[32].

Dugdale, 1730'da doğan, **Jukes**'lerin ata babası **Max**'ı buldu. Arkadan gelen 709 kişi araştırıldı ve bunlar çalışan, fakir ve suçlu insanlar olarak gruplara ayrıldı. Bu ailenin üyeleri arasında 77 suçlu, 202 fahişe ve genelev sahibi, 142 serseri ve çok sayıda fakir yurdundan yararlanan, hırsız ve katiller de vardı. **Jukes**'ler kural olarak onlara benzeyen aynı seviyedeki insanlarla evlendiler ve diğer bir toplumsal sınıf içine çıkmayı denemediler[33].

Dugdale daha sonra, **Jukes** ailesini temiz bir aileden gelen ve puritan bir vaiz olup, bir kez de Princeton Üniversitesi rektörlüğü yapmış olan **Jonathan Edwars**'ın soyu ile karşılaştırmıştır. **Edwards**'ın soyundan bir

---

[31] **Dugdale** Richard, "The Jukes: A Study in Crime, Pauperism and Hredeity". In Joseph E. Jacoby(ed), Classics of Crminology, Oak Park, IL, 1979, s. 89-90(zikr.Dolu, 158).

[32] Dugdale, 91-92(zikr.Dolu, 158).

[33] **Mergen** Armand, Das Teufelschromosom, zum Taeter programiert, Essen-München 1995, s. 27 vd.; Exner, 114.

kaç Amerikan başkanı ve başkan yardımcıları dahil olmak üzere çok sayıda önemli insanın çoktığını, ancak bu nesil içinde hiç bir suçlunun olmadığını tesbit etmiştir. Sonraki yıllarda **Arthur H. Estabrook**, 1916 yılında yayımlanan *"The Jukes in 1915"* isimli kitabında, **Dugdale**'in araştırmasını kaldığı yerden devam ettirerek 715 Jukes aile üyesinin daha izini bulmuş ve bunlar arasında da 378 fahişe, 188 suçlu ve 170 dilencinin daha varlığını tesbit etmek suretiyle, **Dugdale**'in verilerini doğruladığını iddia etmiştir[34].

Diğer bir sorunlu serseri ailesi **Viktoria**'nın, 76 üyesinden, sadece 8'i ispat edilebilir sapma göstermemişti. **Zero, Kallikak** aileleri ile ilgili aynı araştırmalarda, benzer sonuçları ortaya koydular[35].

Kallikak ailesinden gelen 480 kişiden 474'ü cezaevine girmiş ve bunlardan 37'si ölüm cezasına mahkûm edilmişti[36].

Ancak, bu araştırmalar da yapılan pek çok istatistiki hata göz önüne alındığında, ortaya çıkan iddiaların bilimsel bir temele dayanmadığı söylenebilir[37].

2. İkizler Üzerinde Yapılan Araştırmalar

Biyolojik düşünce, **Lombroso**'dan sonra da savunulmuştur. Her şeyden önce, 20'nci yüzyılın 20'li 40'lı yıllarına kadar Almanya'da, suçun biyolojik şartını ispat etmek için çok sayıda araştırma yapıldı. Somut bilgilerin eksikliği (kromozom anomalileri üzerinde), burada genellikle kuşku ile karşılandı. Suçlu veya asosyal aileler üzerine soy araştırmasına, büyük suç yükü olan grupların araştırılması vasıtasıyla girişilmesi; kısmen suçluluk içerisinde bulunan sosyal göze çarpmaların biyolojik kalıtımlı olduğunu gösterdi (**Kranz** 1940, **Kranz-Koller** 1940, **Rechenbach** 1940 çalışmaları). Geniş ölçüde görülebilen metodik özensizlik ve sosyal faktörlerin dikkate alınmaması nedeniyle, bugün bu çalışmalar az inandırıcı görülmektedir. Bilimsel olarak önemli olan ikizlerin suçluluğu üzerinde yapılan araştırmalar olmuştur; onlarla suçluluğun genetik şartlı olduğu ispat edilebilirdi. Bu araştırmalardan tarihsel olanı Almanya'da herşeyden önce **Johannes Lange**'nin *"Kader Olarak Suç"* (1929), **Friedrich Stumpfl**'ın *"Kalıtım İstidadı ve Suç"* (1935) ve **Heinrich Kranz**'ın *"Suçlu İkizlerin Yaşam Kaderi"*(1936)

---

[34] **Schmalleger** Frank, Criminology Today, Third Edition Update, Upper Saddle River, NJ 2004, s.154-155(zikr.Dolu, 159).

[35] **Exner**, 114.

[36] **Soyaslan** Doğan, Kriminoloji, (Suç ve Ceza Bilimleri) Dersleri, Ankara 1996, s. 48.

[37] **Christianson** Scott, "Bad Seed or Bad Science?" The New York Times, February 8,2003(zikr.Dolu, 159).

önemli çalışmalar olarak gösterilir. İkizler araştırması ve suçun genetik sınırlanması üzerindeki yargı, tek ve çift yumurta ikizleri üzerindeki araştırmalardan hareket eder. Çift yumurta ikizleri, farklı cinsiyette olabilen sadece normal kardeşler iken, tek yumurta ikizleri aynı bir gen yapısını ortaya koyarlar[38].

Johannes Lange (1929), hapishanede bulunan suçluların ikizleri olup olmadığını araştırdı ve ikiz kardeşlere sahip olanlar üzerinde çalıştı. **Lange**, 13'ü tek yumurta ikizi, 17'si çift yumurta ikizi olan 30 çift erkek ikiz buldu. **Lange**, onların suçluluğunu araştırdı; tek yumurta ikizlerinde 10 çift daha önceden cezaevinde bulunmuştu (bu %77'e tekabül eder); buna karşılık 17 çift yumurta ikizinin, her birinden sadece birisi cezaevinde bulunmasına karşılık, ikisinin de cezaevinde bulunduğu sadece iki olaydı; çift yumurta ikiz çiftlerde bu %12'ye tekabül ediyordu. **Lange**, bundan suçluluk için kalıtım özelliklerinin büyük öneme sahip olmak zorunda olduğu sonucunu çıkardı[39]. Şüphesiz **Lange**'nin araştırmasına önemli metodik itirazlar ileri sürüldü. **Kranz** ise, yaptığı araştırmalar sonunda, suçluluk oranında uyuşmanın çift yumurta ikizlerinde yarı oranında bulunmasına karşılık, tek yumurta ikizlerinin aşağı yukarı 2/3 ile 3/4 arasında olduğu sonucuna varmıştı[40].

Walters (1992), 18 ikiz çalışmasının (Danimarka, Almanya, Finlandiya, İngiltere, Japonya, Hollanda, Norveç, ABD) sonuçlarının bir listelenmesinde, tek yumurta ikizlerinin suçluluğu bakımından %7,1 ile %100 arasında bir uyuşmanın göründüğünü ve çift yumurta ikizlerinde bunun %0 ile %77,8 arasında olduğunu ortaya koydu. Bu farklı sonuçlar, büyük kısmı hemen hemen çok sınırlı olan araştırma malzemesi (18 araştırmanın tamamı, sadece 494 tek yumurta ve 525 çift yumurta ikizini kapsamıştı) ile metodun adil olmamasına ve tesadüfen alınmış örnek gruba dayandırılmaktadır. Bu araştırmalarda, suçluluk yükü tek yumurta ikizlerinde, biyolojik basit kardeş olan çift yumurta ikizlerine göre daha benzerdir. Bundan, suçluluğun biyolojik olarak belirlendiği sonucu çıkar. Suçun oluşumunda ilk bakışta biyolojik yapıyı temel alan sonuçlara rağmen, bir yanıltma faktörünün tamamen dikkat dışı bırakıldığı gözden kaçırılmamalıdır; bu ise, sosyal çevredir. Bu yüzden, suçluluk yüküne ilişkin bütün açıklamalar, metodik olarak güvensiz zeminde kaldıklarından genelleştirilemezler[41].

---

[38] **Schwind**, 95.

[39] **Lange** Johannes, Verbrechen als Schicksal, Studien an kriminellen Zwillingen, Leipzig 1929, s. 82.

[40] **Kranz** Heinrich, Lebensschicksale krimineller Zwillinge, Berlin 1936, s. 249.

[41] **Kürzinger**, 74 vd.

İkizlerin Suçluluk Davranışındaki Uygunluk Derecesi[42]

			Tek Yumurta İkizleri		Çift Yumurta İkizleri	
Araştırma	**Yıl**	**Ülke**	**Çiftlerin Sayısı**	**Uygunluk Oranı %**	**Çiftlerin Sayısı**	**Uygunluk Oranı %**
Lange	1929	Almanya	13	77	17	12
Legras	1932	Fransa	4	100	5	0
Rosanoff	1934	ABD	37	68	60	10
Kranz	1936	Almanya	31	65	43	53
Stumpfl	1936	Almanya	18	61	19	37
Rosanoff	1941	ABD	45	78	27	18
Yoshimasu	1961	Japonya	28	61	18	11
Dalgaard	1976	Hollanda	31	26	54	15
Christiansen	1977	Danimarka	325	35	611	13
Ortalama Uygunluk				62		19

Bugüne kadar birisi suçlu olan aşağı yukarı 750 ikiz çift araştırıldı, genel toplamda, tek yumurta ikizlerinde suçluluk üzerine uyum sayıları çift yumurta ikizlerine göre hemen hemen dört misli yüksektir (%55'e %13). Diğer bir ifadeyle, eğer bir tek yumurta ikizi suçlu ise diğerinin de suçlu olması ihtimali çift yumurta ikizine göre dört misli daha yüksektir[43]. Tek ve çift yumurta ikizleri arasında benzer göze çarpan farklar ayrıca homoseksüellik ve alkoliklik bakımından da tespit edilmiştir. Bu görüntülerde çevre etkilerinin ne derecede katkısı olduğu açık değildir[44]:

Tek ve Çift Yumurta Ikizlerinin Çeşitli Şekillerdeki Sapıcı Sosyal Davranışlarının Uyumu

				Uyum İlişkisi	
	İkiz Çift Sayısı	**Tek Yumurta**	**Çift Yumurta**	**Tek Yumurta %**	**Çift Yumurta**
Yetişkin suçları	766	231	535	55	13
Genç suçluluğu	67	42	25	85	75
Çocuk dav. boz.	107	47	60	87	43
Homoseksellik	63	37	26	100	12
Alkoliklik	82	26	56	65	30

Rosanoff'un araştırmalarında, genç suçlular ve problemli çocuklarda özel sonuçlar ilgilendirildi[45]:

---

42 **Kaiser**, 240.

43 **Eysenck** H. J., Kriminalitaet und Persönlichkeit, Wien 1977, s. 87.

44 **Eysenck**, 88.

45 **Bauer** Fritz, Das Verbrechen und die Geselschaft, München 1957, s. 36.

	Tek Yumurta		Çift Yumurta	
	Uyuşma	Uyuşmama	Uyuşma	Uyuşmama
gençlik suçları	39	3	20	5
problem çocuklar	41	6	26	34

İkizler ile ilgili yapılan suç araştırmalarına genel olarak bakıldığında, bulguların çevre ve genetik faktörler arasında etkileşim halinde oldukları görülmektedir. Çevreye bağlı faktörler kontrol edildiğinde, tek veya çift yumurta ikizleri arasında suçluluk yönünden belirgin bir fark bulunamamıştır. Yani suçun kaltıma bağlı olarak geçtiğine dair sağlam bir bulgudan söz edilemez[46].

3. Evlat Edinme Çalışmaları

İkizler üzerine yapılan araştırmalar, suçluluğun kalıtıma bağlı olduğu görüşü lehine değil, bilakis evlatlık araştırma sonuçlarına götürdü. Küçüklüklerinde ayrılmış ve yalnız büyümüş ikizlerin davranışı sorusu üzerine araştırmalar, yapı ve çevre ilişkisini bağlantılı yapmamak için yeni araştırmalarda, evlat edinme araştırması kullanılmaktadır; bunlarla davranışlar üzerindeki genetik etkiler ispat edilecektir. Burada, tamamıyla birbirinden ayrılarak büyümüş kardeşler takip edilmekte ve onların yapısının açıklanamayan farkları, sosyal olarak açıklanmaya çalışılmaktadır[47]. Yapılan araştırmalar genellikle genetik faktörlerin suçlu davranışı tahmin etmede belli bir etkisinin olduğu şeklinde bazı bulgular ortaya koymakla birlikte, elde edilen sonuçlar genelleme yapmaya imkan vermekten uzak bulunmaktadır[48]

Mednick/Gabriell/Hutchings (1977), 1924-1947 tarihlerinde Danimarka'da 14.000 evlatlık üzerinde bir araştırmayı rapor ettiler. Bu çalışma, evlatlığın biyolojik ebeveynin kayıtlı suçluluğu, büyük bir risiko ile evlatlık çocukların kayıtlı suçluluğu ile de bir gittiği hipotezinden hareket etmişti. Bu araştırmalar, evlatlıkların mahkumiyet oranı ile biyolojik ebeveynin mahkumiyet oranlarının, evlat edinen ebeveyne göre daha yüksek olduğunu gösterdi. Bununla birlikte, eğer mahkum edilmiş bir biyolojik babası varsa, bir evlatlık için, suçlu olma ihtimalinin yüksek olacağını iddia etmişlerdir. Ne biyolojik baba, ne de evlat edinen baba suçlu değilse, suçlu çocukların oranı %10,4'de bulunmuştur. Bu oran, biyolojik babanın suçlu olmayıp da, evlat edinen babanın suçlu olma-

---

[46] **Einstadter** Werner-**Henry** Stuart, Criminological Theory: An Analysis of Its Underlying Assumptions, Forth Worth,TX 1995, 95(Dolu, 169).

[47] **Kürzinger**, 75; **Schwind**, 96.

[48] **Ellis** Lee, "Genetics and Criminal Behavior. Evidence through the End of the 1970s." Criminology. Vol.20,No.1, May 1982, pp.43-66(zikr. Dolu, 168 vd.).

sında %11,5'e yükselmiştir. Buna karşılık, evlat edinen baba suçsuz ve biyolojik baba suçlu ise, oğulların yük oranı %22 olmuştur. Bu oran işaret edilen en yüksek değere %36,2 ile hem evlat edinen, hem de biyolojik babanın suçlu olmasında erişmiştir. **Mednick/Gabriell/Hutchings**, önceleri bu durumu genetik sınırlama olarak değerlendirirlerken, sonraları evlat edinenlerin suç çevresi içinde olduklarını bilmediklerini belirtmişlerdir[49].

Evlatlık Oğulların Suçluluğunun, Babaların Dosyaya Göre Suçluluğundan Ayırt Edilmesi[50]:

Babaların Suçluluğu	Toplam	Onlardan Evlatlık Oğullar	Suçlu %
her iki babada suçlu değil	333	35	10,5
sadece evlatlık baba suçlu	52	6	11,5
sadece biyolojik baba suçlu	219	46	21
her iki babada suçlu	58	21	36,2

4. Beden Tipleri

Lombroso'nun düşünce yapısı, herşeyden önce modern yapısal araştırmalar vasıtasıyla yeniden canlandırıldı. Bu görüşün temsilcisi Almanya'da **Kretschmer** ve ABD'de W. H. **Sheldon** idi.

Ernst Kretschmer (1888-1964), *"Beden Yapısı ve Karakter"* isimli çalışmasında, **Lombroso**'nın düşünceleri ile bağlantı kurmuştur. **Kretschmer**, davranış ve beden yapısı üzerine, leptosom (astenik), atletik, piknik ve dysplastik olmak üzere dört tip belirlemiş ve her tipin, belirli karakter özelliklerinden söz etmiştir. Şüphesiz, **Kretschmer**'e göre, suçluluğun oluşumunun azalmasının sadece beden tiplerine bağlanması caiz değildir; belirleyici olan failin saiki ve yaradılışıdır[51].

Kretschmer'in suç biyolojisi sistemindeki önemli noktalar şunlardı: Suçluların tamamında, genel nüfustaki gibi aynı yapısal tiplerin dağılımı mevcuttur; hemen hemen %20 piknik, %40-50 leptosom ve atletik, %5-10 dyplastik ve %30'dan az karışık tipler bulunmaktadır; piknikler suçlular arasında genel nüfusta en az temsil edilenlerdir[52].

Kretschmer'in çalışmasının ilk baskısının (1921) tüm malzemesi, 1/3'ü mani-depressif ve 2/3'ü şizofren olan 400 vakaya dayanıyordu. Günümüzde ulusla-

---

49 **Kaiser**, 264; **Kürzinger**, 76.

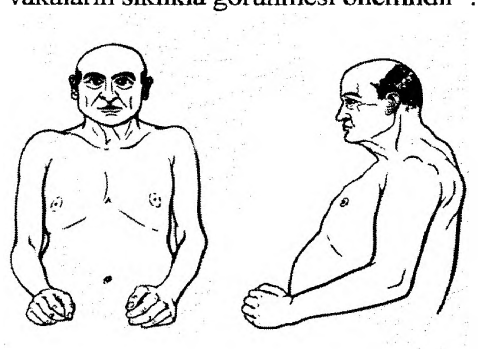
50 **Göppinger**, 174.

51 **Kretschmer** Ernst, Körperbau und Charakter, Untersuchungen zum Konstitutionsproblem und zur Lehre von den Temperamenten, 26. Auflage von Wolfgang Kretschmer, Berlin-Heidelberg-New York 1977, s. 326 vd.

52 **Mannheim**, I, 277 vd.

rarası araştırma malzemeleri mevcut olup, sadece psikozlarla ilgili olanları 8000'in üzerinde vakayı kapsamaktadır. Ortaya konan metodda öncelikle, *piknik, leptosom (astenik)* ve *atletik* olarak isimlendirilen bedenin üç tipi ortaya çıkar; bunlar kadınlarda ve erkeklerde bulunurlar. Üç tip, şizofren ve mani-depressif şekil alanına özel ve dikkati çekici tarzda dağılır. Bu tipler, her yerde, sağlıklı insanlarda da bulunurlar ve onlarda hastalıklı yapı içermezler, bilakis belirli normal-biyolojik yapı ortaya koyarlar. Bunlar yanında, *karma* olarak da adlandırılan *dysplastik* tipler olarak bir araya getirilen özel küçük gruplar bulunur[53].

Piknik tipler, orta yaşlarda kafa, göğüs ve göbeğin kuvvetli enine gelişimi ve gövdenin yağlanma eğilimiyle kendini gösterirler; bunlar orta boylu, yuvarlak vücutlu, yağlı, el ve ayakları küçük, vücut kılları az olan kişilerdir. Ortalama piknik erkeklerde, uzunluk 167,8 cm'dir. Açık yağlı yapı ortaya çıkar, ağırlıkları 68.0 kiloyu aşar; belirli yaşam dönemlerinde tek tük 100 kg üzerinde ağırlıklar ortaya çıkar; incelenenler içerisinde, 1.71 cm uzunluğunda ve 107 kg ağırlığında birisi vardı. Bununla birlikte, yaşlı kişilerde, kuvvetli karışıklığın sonucu olarak önemli aşağı ağırlıklar da vardır (bir olayda, 163:49). Orta yaşlardaki piknik dış görüntüsünde, mani-depresif vakaların sıklıkla görünmesi önemlidir[54].

Şekil-13: Piknik Tip (Kretschmer, 21)

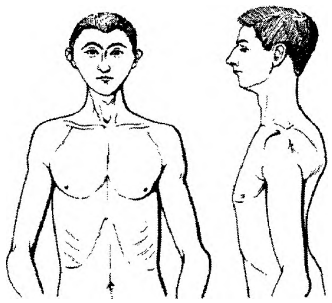
Leptosom (astenik-ince) tipler, ince yüz, sivri burun ve ince uzun şekille belirlenirler. Vücut ağırlığı, vücut uzunluğu karşısında geri kalmış olup; ortalama ölçü, 50,5 kg-168,4 cm'dir. Leptosom tipin yüzü, daha 19'uncu yaşta karakteristik şeklini kazanır ve ileri yaşlarda zayıflamayla daha da keskinleşebilir. Bu tiplerde, omuz ve gövde dar, göğüs basık, kol ve bacaklar uzun, el ve ayaklar ince uzun kemiklidirler. Asteniklerin bir kısmındaki biyolojik stigma, vaktinden önce yaşlanmadır[55].

---

[53] **Kretschmer**, 19.

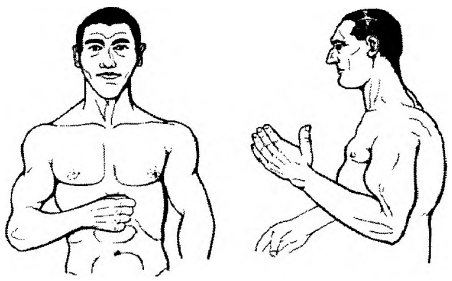
[54] **Kretschmer**, 19, vd.

[55] **Kretschmer**, 25 vd.

Şekil-14: Leptosom (Astenik) Tip (Kretschmer, 26)

Atletik tiplerin erkekleri, iskelet ile adale yapısının ve cildin kuvvetli gelişimi vasıtasıyla tanınırlar; omuzları geniş, beli ince ve kaslı olup, vücut uzunluğu ortalamanın üzerindedir; 1.80 cm üzerindeki uzunluk nadir değildir; çalışmalardaki en uzun örnek 1.86 cm boyunda idi. Kadınların atletik tipleri de, şüphesiz belirli karakteristik sapmalarla erkeklere uyar. Her şeyden önce yağlanma gelişimi sıklıkla engellenemez[56].

Şekil-15: Atletik Tip (Kretschmer, 29)

Bu beden tiplerinin genel karakter özelliklerine gelince: *Piknik tip*, dışa dönük, şen, rahat ve candandır, karışık bir tabiata sahip değildir, uyum yeteneğine sahiptir. *Leptosom tip*, toplum dışıdır ve çekingen yaşar. *Atletik tip*, ağır, canlı veya saldırgandır. Üç ana yapı ve onların mizaçları ideal tiplerdir[57]. Gerçekten de, piknik tipin mani-depresif denilen hastalığı geliştirdiği; astenik ve atletik tipin şizofreni hastalığına tutulduğu ileri sürülmüştür. Mani-depresif psikozda, hasta aşırı bir iyimserlik, neşe ve girişkenlik halinde bulunur; ya da derin bir üzüntü ve kötümserlik içine düşer; suçluluk ve günahkarlık duygularıyla acı çeker. Bu iki hastalıklı ruh hali içinde gidip gelen çeşitleri vardır.

---

[56] **Kretschmer**, 28 vd.

[57] **Bauer**, 44.

Şizofrenide ise, hastada duygu kütlüğü ve gerçeklere karşı ilgisizlik gelişir; hayalindeki bir dünyada yaşar ve çeşitli saldırganlıklar gösterir[58].

Beden Tipi ve Ruhi Yapı[59]

	Mani-Depresif	Şizofren
leptosom	4	81
atletik	3	31
leptosom-atletik	2	11
piknik	58	2
pikniğin karışık şekilleri	14	3
Dysplastik	-	34
belli olmayan tipler	4	13
Toplam	85	175

Leptosomlar, hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarında kuvvetle öne çıkarlarken, şiddet ve genel adap aleyhine karşı suçlarda nispeten geridirler. *Atletikler*, şiddet suçlarında ağırlıklıdırlar; hem şiddet kullanılan mala yönelik suçlarda, hem de genel adaba karşı suçlarda diğer gruplara öne çıkarlar; dolandırıcılıkta çok azdırlar. *Dyplastikler*, genel adaba karşı suçlarda açık bir fazlalığa erişirler; mala karşı işlenen suçlarda da uygun bir sıklıkla temsil edilirler. *Piknik tipler*, nispi sıklıkla dolandırıcılığa ve çok az derecede şiddet grubuna katılırlar[60].

Amerikalı **William Sheldon,** doğuştan gelen bir takım özellikleri olan beden tipleriyle suç arasındaki ilişkiyi sistematik olarak incelemiş, bu özellikler ile karakter ve kişilik özellikleri arasında güçlü bir bağ olduğunu ileri sürmüştür. **Kretschmer**'in çalışmalarını temel alan **Sheldon** yaptığı araştırmalar neticesinde, doğuştan geldiğine inandığı üç temel beden tipi olduğunu iddia etmiştir: 1) Endomorfik, 2) Mezomorfik, 3) Ektomorfik. **Sheldon**, *endomorfik*'lerin **Kretschmer**'in piknik tip olarak tanımladığı özelliklere sahip, yuvarlak vücut hatları olan kişiler olduğunu, bu kişilerin rahatına düşkün, dışa dönük kimseler olup, dış dünya ile oldukça iyi ilişkileri olan ve insanlarla iyi geçinen tipler olduğunu söylemiştir. *Mezomorfik*'lerin **Kretschmer**'in atletik tipiyle benzer özelliklere sahip, kendine çok güvenen, saldırgan, cüretkar ve iddialı tipler olduğunu belirten **Sheldon**, *ektomorfik*'lerin ise, **Kretschmer**'in astenik tip olarak tanımladığı, içe kapanık, utangaç ve hassas yapıya sahip kişiler olduğunu söylemiştir[61].

---

[58] **Enç**, 34.

[59] **Kretschmer**, 32.

[60] **Krteschmer**, 335 vd.

[61] **Shoemaker** Donald J., Theories of Delinquency: An Examination of Explanationsa of Delinquent Behavior, Fourth Edition, New York 2000, s.23-24(Dolu, 161).

Sheldon'a göre, embriyonun gelişiminin seyri içinde, vücuttaki üç temel dokudan birisi belirleyici duruma geçerek, ona ilişkin kısımların belirgin olduğu vücut yapısı ortaya çıkar[62]:

a. Endomorfik beden yapısı, iç organları gelişmiş, yuvarlak ve kare şekline yaklaşık şişman bir yapı;

b. Mezomorfik beden yapısı, iskelet ve kas sistemi gelişmiş, geniş omuzlu, ince belli, atletik ve güçlü bir yapı;

c. Ektomorfik beden yapısı, ince uzun, dikine oturtulmuş dikdörtgen şeklinde, uzun boylu ve zayıf bir yapı.

Her beden tipinin ayrı bir karakteri bulunur: *Endomorflar* eğlenmeden hoşlanan, neşeli ve arkadaş canlısı; *mezomorflar* saldırgan, cüretli ve dinç; *ektomorflar* ise, içe dönük, duygusal ve sinirli tiplerdir. **Sheldon**, **Kretschmer**'den farklı olarak, bu üç tip arasında kesin bir çizgi çizmemiştir. Her insanda, bunlardan bir miktar bulunabileceğini ve yedi birimli bir ölçek ile belirtilirse; uç örneklerin örneğin endomorfik tiplerin 7-1-1, mezomorfik tiplerin 1-7-1, ektomorfik tiplerin 1-1-7 olacağını, dengeli tiplerde ise, bunların 4-4-4 olacağını iddia etmişti. **Sheldon**, 200 suçlu ve 200 suçlu olmayan kişi üzerinde yaptığı araştırma sonunda, mezomorfik tiplerin suç işlemeye daha elverişli olduklarını saptamış ve bunun nedeni olarak da, mezomorfik tipin saldırganlığı ile kendisini kontrolden yoksun oluşunu göstermişti. Ancak **Sheldon**, çevre etkilerinin önemini de belirmişti[63].

Kretschmer ve **Sheldon**'un ortaya koyduğu beden tiplerinin karşılaştırılması şu benzerlikleri ortaya koymuştu:

Sheldon'un	endomorfik tipi	**Kretschmer**'in	piknik tipine,
"	ektomorfik tipi	"	leptosomik
"	mezomorfik tipi	"	atletik tipine aşağı yukarı uyuyordu.

Sheldon'un görüşleri de, **Kretschmer**'in ki gibi, tüm kişiliği beden yapısı ile bazı kişilik özelliklerinin muhtemel ilişkilerine bağlaması ve eğitim ile çevre etkilerini dikkate almaması nedeniyle yetersizdir. Mani-depresif psikoz, genellikle orta yaşlarda ve tabii olarak vücudun yuvarlaklaşmaya başladığı zamanlarda ortaya çıkar. Şizofreni ise, daha çok gençlik çağlarının bir hastalığıdır[64].

---

62 **Enç**, 35.

63 **Sokullu-Akıncı** Füsun, Kriminoloji, 2. baskı, İstanbul 1999, s. 158 vd.

64 **Enç**, 36.

Eleanor ve **Sheldon Glueck**'ler 1950'de yayınladıkları kapsamlı çalışmalarında, ABD'nin Massachusetts eyaletinden 500 suçlu çocuk ile Boston'dan benzer sosyodemografik özelliklere sahip 500 suçlu olmayan çocuğun karşılaştırılmasında, suçlu çocukların kontrol grubundaki çocuklardan belirgin şekilde ayrıldıklarını tesbit etmişlerdir. **Glueck**'ler fiziksel olarak suçluların mezomorfik, karakter olarak inatçı, egoist, saldırgan ve tepkisel hareket eden, genel davranış olarak iddialı ve çevresine düşmanca davranan bir yapıya sahip olduklarını belirlemişlerdir. **Glueck**'ler bu çalışma ile suçluları diğer insanlardan ayırma bakımından beden yapısının önemli bir faktör olmakla birlikte, bunun tek başına belirleyici bir özellik olmadığını, kişilerin genel tutum ve davranışlarını belirlemede psikolojik, sosyokültürel ve biyolojik faktörlerin birlikte ele alınması gerektiğini belirtmişlerdir[65].

Glueck'lar tarafından yapılan araştırmalardaki görüntü, atletik tipin daha yüksek suç işlediği şeklindeydi: Atletiklerin suç oranı, piknik ve leptosomlara göre iki misli daha yüksekti[66]:

	Suç İşleyenler	%	Suç İşlemeyenler
Endomorfik (piknik) yapının hakimiyeti	11,8		15
Mezomorfik (atletik) yapının "	60,1		30,7
Ectomorfik (leptosom) yapının "	14,4		39,6
Belirli bir yapının hakimiyeti yok	13,5		14,7

1965 yılında Almanya'da 193 olay üzerinde yapılan bir kolektif araştırmada ise, şu sonuç ortaya çıkmıştır[67]:

Beden Tipleri ve Suçlar			
	Piknik	Leptosom	Atletik
Dolandırıcılık	27	42	31
Genel adap	19	61	19
Şiddet	19	31	50
Hırsızlık	16	43	42
İhtiras ve diğerleri	11	55	33

65 **Glueck** Sheldon-**Glueck** Eleanor, "Unraveling Juveline Delinquency". In Francis T.Cullen and Robert Agnew, Criminological Theory: Past to Present-Essential Reading, Second Edition, Los Angeles 2003, s.46-47(Dolu, 161 vd.).

66 **Bauer**, 45.

67 **Bochnik** H. J.-**Legewie** H.-Otto. -**Wüster** G., Tat, Taeter, Zurechnungsfaehigkeit, Multifaktorielle Analysen psychiatrisch-kriminologischer Erfahrungen, Stuttgart 1965, 38 vd.

5. Kromozomlar Üzerinde Yapılan Araştırmalar

Normal bir insan hücresinde 23 çift yani 46 kromozom bulunur ve 23'üncü çift kromozom kişilerin cinsiyetini belirler. Normal erkek hücresinde bir X, bir de Y kromozomu; normal bir kadın hücresinde ise, iki tane X kromozomu bulunur. İstisnai olarak, mongolizm veya zeka geriliğine neden olan X kromozomunun eksik veya fazla olduğu kişilerde bulunabilir[68]. Şikago'da 1966 yılında çok sayıda kişiyi öldüren bir katilin kromozomlarında *XY* yerine *XYY* kromozom anormalliğininin tespiti büyük heyecan yaratmış ve bu sebeple fail, elektrikli sandalyeden kurtulup, kusur yeteneği olmadığından bir tedavi kurumuna gönderilmişti[69]. Kalıtım öğretisinde bilimin ilerlemesiyle, kromozom yapısı ve suçluluk arasında bir bağ olup olmadığı sorusu kriminolojide ortaya çıkmıştı. Tartışma bir süre, *"katil kromozomu"* sloganıyla sürdü; çünkü, 60'lı yıllarda ortaya çıkan katillerin çoğunun kromozomların anormalliği *XYY*'i gösteriyordu. Gerçekten Fransa'da 1968'de seks cinayeti işleyen Daniel Hugon ve 1966'da Şikago'da sekiz hemşirelik öğrencisini öldüren 24 yaşındaki Richard F. Speck'in kromozomları *XYY* idi; yani bir *Y* kromozumu fazla idi. Kromozomların anormalliği şu şekilde belirlenir; erkekle ilgili her taşıyıcı bir veya birden fazla *X* kromozomu veya fakat fazladan da *Y* kromozomuna sahiptir (*XXY, XYY* gibi) veya kadınlarda kromozom anormalliği *XXX* ile ortaya çıkar. Çünkü, *Y* kromozomu cinsiyeti belirtir ve erkeği yapar, kadında bir kromozom anormalliği hiçbir zaman bir ek *Y* kromozomu içinde oluşmaz. Genetik olarak bir erkek olan her insan da en azından bir *Y* kromozomu ortaya çıkar[70].

XYY erkeklerinde genellikle duygusuz bir cinsel yaşam bulunur. Sadist yapı ile saldırılar, çekicilik, edeplilik ve iletişim yeteneğinin yanında durur. Bu insanlar aniden bütün uyumluluklarını kaybedebilir ve suçlu olabilirler. Tek tek ortaya çıkan saldırganlıklar, cinsel alanda da nadir değildir. **Lise Moore,** erkek cinsel suçluların %2'sinde bir *Y* kromozomunun fazla olduğunu düşünmüştür[71].

Jarvin ve arkadaşları tarafından 1973 yılında genetik anormallikler üzerinde yapılan bir araştırma şu sonuçları ortaya çıkartmıştır:

---

[68] **Sokullu-Akıncı**, 163.

[69] **Göppinger**, 175.

[70] **Mergen**, Das Teufelschromosom, 10 vd.

[71] **Mergen**, 227.

	XYY %	XXY %	Mongolizm %
yeni doğmuş erkekler	0,13	0,14	0,13
normal yetişkin erkekler	0,13	0,35	-
akıl hastaları	0,7	1	-
suçlular	1,9	0,86	-

Jarvin ve arkadaşları, "suçlularda fazladan *Y* kromozomu, fazladan *X* kromozomuna göre daha fazladır. Bu da saldırgan davranışa yol açmaktadır" sonucuna varmakla birlikte, suçların çoğunun kromozomları normal kişilerce işlendiğini; çünkü, *XYY* kromozomlu erkeklerin saldırganlıklarını kontrol edebildikleri değerlendirmesini yapmışlardır[72].

Suçun ortaya çıkmasında genetik sebeplerin kabul edilip edilemeyeceğini açıklamak için, suçlu grupta çıkan kromozom anormallikleri ile normal nüfustaki bir kontrol grubunun yapıldığı bir karşılaştırmalı araştırmanın sonuçlarına göre; 74 erkek suçludan sekizinde kromozom anormalliği ortaya çıkmıştır. Bu durum, 103 kişilik karşılaştırma grubunda ise, sadece üç idi. Buna göre, suçlularda oran hemen hemen %11 iken, suçlu olmayanlarda %3'tür. Bu yüzden hemen hemen dört kat yüksek etkili bir yük bulunmasına rağmen, normal nüfusda kromozom anormalliğinin çok nadir olduğu gözden kaçmamış olabilir. Bununla, suçluların sadece bir kısmında bu anormallilerin ortaya çıktığı, kromozom anormalliği ve suçluluk arsında genel nedensel ilişki kurdurtmanın güç olduğudur. Ortaya çıkarılan suçlularda kromozom anomallerinin açıkça sıkça olması, gerçeğinin kendisi, esaslı başka bir değerlendirmeye götürmez; çünkü biz, ruhsal ve bedensel göze çarpanların kromozom anomalleri ile bağlantısının olup olmadığını, ilgili suçluda bunların ortaya çıktığını ve ispat edildiğini bilmiyoruz[73].

6. Salgılar

Lois Berman, iç salgı bezlerinin kişilik üzerindeki etkilerini *"Kişiliği Düzenleyen Salgı Bezleri"* isimli eserinde açıklamıştır: Örneğin, tiroit bezinin kana gerektiği kadar iyot akıtamaması, "kretenizm" denilen duruma neden olmaktadır; bunlarda genel olarak boy kısa, bazen de dev boyluluk şeklinde olup, deri kurudur. Karakter olarak, durgun ve aşağı seviyelere kadar zeka geriliği göstermektedirler. Buna karşılık, tiroit iç salgı bezinin aşırı çalışması, fazla hareketlilik, huzursuzluk, kalp çarpıntılarıyla ilgili davranış özelliklerini doğurur. Diğer iç salgı bezlerinin çalışma anormallikleri de,

---

[72] **Sokullu-Akıncı**, 165.

[73] **Kürzinger**, 77 vd.; **Kaiser**, 237; **Schwind**, 97 vd.

çeşitli davranış bozukluklarına neden olmaktadırlar. **Berman**, normal insanlarda da kişiliğin, iç salgı bezlerinin çalışmalarının esaslı etkisi altında kaldıklarını belirtmiştir: Kişiliği daha çok "adrenal-böbreküstü salgı bezi"nin etkisi altında kimseler, canlı, enerjik, sebatkar ve her işi tam yapan insanlardır. Adrenal tipi kadınlarda, erkek özelliği göze çarpar. Adrenal salgısı eksik olanlarda genellikle devamlı bitkinlik görülür, bunlar çabuk sinirlenirler ve kararsızdırlar[74].

Suçu, hastalık ile ilişki içerisine oturtan veya onu hastalığın özel bir görünüş şekli içinde gören bir dizi teoriler vardır. Hastalık ve suçluluk, belirsiz nispî kavramlardır. Hukuki anlamda ne suçluluk, ne de suçun kendisi hastalık değildir; bununla birlikte, belirli hastalık şekilleri ve sınırlı suç hareketleri arasında tespit edilebilir bir ilişki mevcuttur. Suç, hastalığın sonucu veya akışı olabilir. Suç, hareket olarak bir semptomun değeridir[75].

İç salgı bezlerindeki anormalliklerin insan davranışlarında kişilik bozukluklarına neden olduğu bir gerçek olmakla birlikte, kişilik oluşumunda çevre ve eğitimin etkileri de dikkate alınmak durumundadır.

İnsan beyninin gelişimi ve fonksiyonu, biyokimya reaksiyonlarından etkilenir, böylece vücudun kendi kimyasal cevher ve hormonları, davranış için önemli bir rol oynarlar. Yüzyıldan fazla bir zamandan beri, bu cevherlerin insan davranışı üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Kriminolojik araştırma kendini iki alana yöneltmiştir; seksüel hormonlar, özellikle testosteron hormonu ve sinir dönüşümü. Testosteron hormonu bakımından en azından hayvanlarda, bu hormon ile saldırgan davranış arasında bir ilişkinin olduğu keşfedildi. Bu sonuçlar kriminologları, şiddet faillerinde özellikle yüksek bir testosteron salgısının ortaya çıkıp çıkmadığı düşüncesine götürdü. Uygun araştırma sonuçları uyumlu değildi; bazılarında böyle bir bağlantı bulunmazken, bazılarında normal gençlerde testosteron salgısının yüksekliği sözlü ve bedensel şiddete yönelişle pozitif ilgi içinde idi. Hapisteki şiddet suçlularındaki araştırmalarda aynı yönde normal kişilere göre yüksek bulunuyordu[76]. **Ellis, Das** ve **Büker**'in Kuzey Amerika'da yaşayan 3762 erkek ve 7665 kadın üniversite öğrencisinden toplanan veriye dayalı olarak yaptıkları analizler, erkek ve kadın katılımcılar arasında suç işleme ihtimalinin testosteron ve diğer androjenlerden kaynaklı fizyolojik özelliklere bağlı olarak değiştiğini ortaya koymuştur[77].

---

74 **Enç**, 37 vd.
75 **Mergen**, 172.
76 **Kürzinger**, 78.
77 **Dolu**, 171.

Sinir dönüşümü, sinir hücreleri arasında kimyasal bağlantılar bulunmasıdır; bir sinirden diğerine gönderilen işaretler ve öylece insan davranışı, duygusu, mizacı ve öğrenmesi üzerine direk etkilere sahip olmaktır. Bunlardan insan vücudu tarafından üretilen bir dizi sinir dönüşümü vardır. Onlardan üçüyle kriminoloji özellikle ilgilenir: Serotonin, Dopamin ve Noradrenalin. Araştırmalar, her durumda onların hayvanlarda fazlalığının saldırganlığa götürdüğü göstermiştir[78].

Seratonin, tüm beyni kaplayan sinir hücrelerini birbirine bağlayan, alıcı ve verici uçlar arasında yer alan sinaps denilen boşlukları dolduran bir maddedir. Seratonin üretim seviyesinde meydana gelebilecek azalmalar ile kişide gerilim oluşur ve davranış bozuklukları görülebilir. Seratonin seviyesindeki düşüşe paralel olarak kişide saldırganlık ve duygusal uyarıcılara karşı ani ve tepkisel cevap verme davranışları görülmeye başlar[79].

7. Beyin Fonkisyonu Bozuklukları

Annenin doğum öncesinde yaşadığı beslenme yetersizliği ile alkol veya uyuşturucu madde kullanmasının nöro-psikolojik sorunlara neden olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde doğum esnasında yaşanan komplikasyonlar ve çocukluk döneminde yaşanan kafa çarpmaları da aynı sorunlara neden olabilmektedir. Yine, başta kurşun ve manganez gibi vücut için zehirli olan maddelerin de beyin gelişimini olumsuz yönde etkileyebildiklerine dair araştırmalar da bulunmaktadır[80].

V. Yanlış Beslenme Vasıtasıyla Suçluluk (Fosfat Teorisi)

Suçluluğun, adeta yemek yemek ve içki içmek gibi olabileceği düşüncesi, ABD'de 70'li yıllardan beri temsil edilmektedir. Belirli maddeler ile zehirlenmeler vasıtasıyla suçlu hareketlerin geliştiği kabul edilir. Suçluluğun büyük kısmı için bu açıklamanın geçerli olması, prensip olarak doğruluğu çok imkansız görülme iktidarındadır. Suçlulukla nedensellik bağlantısı kurulan maddeler olarak, süt, B1 vitamini, yemekte çok şeker, az kan şekeri ve kurşun gösterilmiştir[81].

70'li yıllarda ABD'de **Feingold**'un boya maddeleri olarak formüle ettiği hipotez, boya içeren gıda maddelerinin zehirleyici etki yapacağıyla bağlantı-

---

78 **Kürzinger**, 78.

79 **Dolu**, 171.

80 **Moffitt** Terrie E.-**Lynam** Donald R.-**Silva** Phil A., "Neuropsychological Tests Predicting Persistent Male Delinquency", Criminology,1994, Vol.32, No.2, pp.277-300(zikr.Dolu, 169).

81 **Kürzinger**, 79.

lı olarak; Almanya'da eczacı **Herta Hafer,** *"Gizli Kimyevi Madde-Gıda Fosfatı"* isimli kitabında, çocuklarda ve gençlerde günlük besinlerde çokça bulunan fosfat ile fazla beslenmenin davranış bozukluklarına ve sonunda da suçluluğa götürdüğünü ispat etmeye çalışmıştır[82]. Tek tek olaylarda böyle bir bağlantı bulunup bulunmadığından bağımsız olarak, bu açıklama suçluluğun büyük kısmı için kullanılamaz. Ayrıca suçluluk zamanlarında özellikle fosfatlı yiyeceklerin alınmamış olduğunun nasıl açıklanmış olacağı sorulduğunda **Hafer**'in cevabı yoktur. Şu ana kadarki deneysel sonuçlar, suçluluğun biyolojik sınırlandırılmasını yeterli ölçüde garanti etmemektedir; çünkü herşeyden önce tek tek açıklamaların temsili, metodik sebeplerden hala açık değildir[83].

VI. Karşılaştırmalı Biyolojik Davranış Araştırmaları (Etholoji)

Etholoji'nin kelime anlamı, hayvanların yaşam tarzı öğretisidir. Etholojinin önemli isimlerinden birisi olan **Niko Tinbergen** tarafından, "davranış biyolojisi" olarak tanımlanır. Etholoji, hayvan psikolojisi ile göze çarpan suçlulukların açıklanması problemini birbirine yakınlaştırır: Hayvan davranışları ile insan davranışlarının karşılaştırılması vasıtasıyla, suçu açıklamaya çalışır. Kriminolojik bakış açısından onun amacı, insan davranışının ana yapısı içine bir bakışı muhafaza etmekte durur[84]. Etholojinin konusu, insan ve hayvan davranışlarını bu tarz, yani doğuştan kalıtımsal dürtü davranış tarzlarının araştırılması için karşılaştırmadır. Örneğin böylece beslenmeye yönelme ile cinsel iç güdü kaynaklı saikler arasında bağlantı kurulabilir. Ancak bu dürtü teorisi, suçun biyolojik kaynaklarını araştırmak için uygun değildir[85].

Erkeklik hormonu salgısı androjen ile saldırganlık arasında ilişki bulunduğu ileri sürülmüş ve bazı hayvan türlerinde de erkeğin daha saldırgan olduğu gözlenmiştir. Bunun üzerine ilk kez Indiana cezaevinde, saldırgan erkek hükümlüleri hadımlaştırma uygulaması başlatılmış ve faydalı olduğu görülünce de, bu uygulamaları destekleyen yasalar getirilmiştir[86].

---

82 **Hafer** Hertha, Die heimliche Droge-Nahrungsphosphat, Ursache für Verhaltensstörungen, Schulversagen und Jugendkriminalitaet, 6. Auflage, Heidelber 1998, s. 97 vd.

83 **Kürzinger**, 79; **Schwind**, 99.

84 **Schwind**, 100.

85 **Brammsen**, 61.

86 **Attar**, 6.

§ 3. SUÇUN PSİKOLOJİK VE PSİKİYATRİK YANI

I. Genel Olarak

Suça ilişkin genetik ve biyolojik açıklamaların tamamı, kişiyi, onun düşünme süreçlerine, ahlaki anlayışına ya da yanlış davranışın duygusal yönlerine değinmeksizin, daha çok bir canlı(organizma) olarak ele alır. Psikolojik açıklama denemelerinde ise, suçların işlenmesinde kişinin hangi yönlerinin sorumlu olduğu, psikolojik etmenlere dayanarak açıklanmaya çalışılır[87].

Psikoanalitik görüşler, davranışın belirleyicileri olarak içsel süreçlerin, çatışmaların ve çocukluk olaylarının rolünü vurgular. **Sigmund Freud**'un, "çocuk haz arayışı ve kendi kendisini yıkıcı içtepilerle güdülenmiştir" görüşü, yetişkin suç davranışlarını açıklamak için geliştirilmiştir[88].

Sigmund Freud (1856-1939), sosyalleşme sürecinden geçmemiş bireyi potansiyel bir suçlu olarak görür; çünkü, insanlar doğuştan bencildirler, kendilerini düşünürler ve hedonisttirler (zevk için yaşayan). Bu bakımdan, eğer kişi, doğuştan sahip olunan "ben merkezli hareket tarzını sağlıklı bir sosyalleşme ile diğer insanlarla uyum içinde yaşayabileceği özellikleri kazanamaz, içinden gelen arzu ve istekleri bastıramazsa diğer insanlarla ve toplumsal kurallarla çatışma yaşaması kaçınılmazdır"[89].

Psikoanalitik düşüncelerin anlaşılmasında birkaç psikoanalitik kavramın kısaca ortaya konulması gereklidir. Psikoanaliz, **Freud** tarafından kurulan libido teorisinde temsil edilir. Bilinçaltı ve onun içerdiği dinamik güçlerin neler olduğu konusunda kapsamlı teoriyi ortaya atan **Freud** olmuştur. Fakat psikoanaliz aynı zamanda; **Freud** tarafından geliştirilen bilinmeyenin araştırılması tekniğini de tasvir eder. **Freud**'un öğretisinin anlaşılması için *id(alt benlik), ego(benlik)* ve *süperego(üst benlik)* kavramlarının tanımı önemlidir[90].

İnsan benliğinin *id, ego* ve *süperego*'dan oluştuğunu iddia eden **Freud**'a göre, *id*, insanın hayvani hislerini, ani ve tepkisel arzularını, bedensel zevk almak ve tatmin olmak isteyen yönünü; *ego*, bireyin yönetici kişilik yönünü temsil eder, *id* ile *süperego* arasında arabuluculuk yapar; *süperego* ise, ahlaki değerleri ve prensipleri uygulayan ve vicdan olarak adlandırabileceğimiz

---

87 **Canter** David, Suç Psikolojisi, (çevirenler:Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler), Ankara 2011, s.66.

88 **Canter**, 66.

89 **Maxim** Paul S.-**Whitehead** Paul C., Explaining Crime, 4 th Edition, Butterworth-Heinemann 1998, s.201(zikr. Dolu, 183).

90 **Kürzinger**, 93; **Schwind**, 106.

üst düzey değerlerin uygulanmasını ister[91]. Kural olarak, bir kişi ne kadar gelişmiş bir süperegoya sahipse, o kadar yüksek ahlâka sahip bir kişi olur; ne kadar süperego ve ego konrolünden uzak bir id'e sahipse, o ölçüde kontrolsüz ve ihtirasları peşinde koşan bir birey olur; süperego ve id'inin isteklerini dengeleyebilecek kadar güçlü bir egoya sahip olursa, o kadar dengeli ve konrollü bir birey olur[92] .

Alt benlik (id), cinsellik ve saldırganlık gibi iç güdüler; *üst benlik (süper ego)*, anne-baba ve diğer önemli kişilerle etkileşim suretiyle geliştirilmiş değerlere dayanan vicdan; *benlik (ego)* ise, alt benliğin istekleriyle üst benliğin istekleri arasındaki arabulucudur. Benliğin alt benliği denetleyememesi ile üst benlikte yapısal bozukluklar bulunması halinde, dengesiz bir kişilik oluşmaktadır. Bu durum davranışı etkileyerek suçluluğa neden olmaktadır. Doğumla birlikte yalnızca alt benlik vardır ve burada zaman ve gerçek kavramları değil, sadece zevk yer almaktadır. Kişi yaşama iki içgüdü ile başlamaktadır; bunlar, *eros (yaşam ya da cinsellik içgüdüsü)* ve *thanatos (ölüm ya da nefret iç güdüsü)*'tur. Benlik, kişinin toplum gerçekleriyle kurduğu ilişkinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Gerçekliğe uygun bir benliği olan kimse, doyumunu erteleyebilmekte, fakat tamamen vazgeçmemektedir. Buna karşılık, üst benlik, ahlâk, pişmanlık ve suçluluk duygularını geliştirdiğinden, kişinin toplumsallaşmasında temel güçtür; bu şekilde üst benlik bilincin ve ideal benliğin gelişmesini sağlamaktadır. İdeal benlik, "ne yapmamız gerektiğini"; bilinçse, "yanlış davrandığımız zaman suçluluk duymamız gerektiğini" gösterir[93].

Alt benliğin, benlik ve üst benlikçe doyurulması ve hatta bilince kadar yükselebilmesi, uygunsuz istekleri benliğin sansür edici gücünce karşılanıp baskı altına alınır ve bilinçaltına itilir. Bu şekilde kişinin yaşı ilerledikçe çevresinin gerçekleri ve geleneksel değerler hakkında bilgisi arttıkça, sansürün bilinçaltına zorladığı isteklerin kapsamı da artar ve bilinçaltı genişler. Bilinçaltına kapatılan bu ruhsal malzeme cansız ve hareketsiz değildir; devamlı olarak kapandıkları yerden bir yolunu bulup kurtulmaya, kendilerini reddeden benlik ve üst benliğe kabul ettirmeye çalışırlar[94].

Psikonalitik görüşe göre suçluluk, benlik ile üst benlik gelişimindeki yetersizlikler nedeniyle suç dürtülerinin, yani alt benliğin denetim altına alınamamasından

---

91 **Adler** Freda-**Mueller** Gerhard O.W-**Laufer** Williams S., Criminology, 5 th Edition, New York 2004, s.85(Dolu, 183).

92 **Dolu**, 183.

93 **Haskell**-Yablonsky'den naklen Attar, 8.

94 **Enç**, 39 vd.

doğar. Diğer bir ifadeyle, çok gelişmiş alt benliğe sahip olan bir kişi, sonunda suç işlemektedir. Aşırı gelişmiş bir üst benlik ise, alt benliğin arzularının doyurulmasına izin vermemekte ve nevrotik bir kişiliğin oluşmasına neden olmaktadır[95].

Psikoanalitik suç açıklama anlayışı için, ruhsal hastalıklara, nevrozlara yönelik **Freud**'un yeri de önemlidir; çünkü, nevrotik suçlular, tüm suçlular içinde önemli bir grubu oluştururlar[96].

Psikanaliz geleneğini takip eden suça ilişkin ilk çalışma, önsözünü **Freud**'un yazdığı **August Aichhorn**'un 1925 yılında Almanca olarak yayınlanan *"Dikbaşlı Gençlik"* isimli eseridir. **Aichhorn**, dikbaşlı gençlik kavramı ile suçlu, sosyalleşme sorunları yaşayan bütün çocukları ve gençleri kastetmektedir. **Aichhorn**, insanların doğuştan asosyal olduklarını ve çocuk yetiştirmenin amacının çocukları asosyallikten sosyallik seviyesine çıkarmak olduğunu iddia etmektedir. **Aichhorn**, "örtülü(gizli) suçluluk" özellikleri taşıyan kişilerin karşılarına çıkacak uygun fırsatlar veya tahrikler ile bir anda "açık suçlu" olabileceklerini ileri sürmüştür[97].

Avusturyalı psikoanalitiker **Alfred Adler** (1870-1937) kendisi tarafından temsil edilen bireysel psikolojide aynı şekilde suç ve suçluyu tartıştı. **Adler**'in görüşlerinin analizi **Treffer/Kaufmann** tarafından (1988) aşağıdaki yapıda tasvir edildi: Suç, müşterek duygudaki bir eksikliktir ve sadece normdan bir derece sapmasıdır. Özel zekanın ifadesi ve birliktelik yeteneğindeki eksikliktir. Sonuç olarak suç, ne yalnızca beden şartlı, ne de çevre şartlıdır; aşağılık kompleksinden oluşur. Suçlu aktif veya korkak bir kişiliğe sahiptir. Suçlular daima aile içinde güçlüklerle karşılaşmışlardır[98].

Psikoanalitik suç açıklamaları, herşeyden önce ceza adaletinde sert eleştirilere ve hatta düşmanlıklara yol açmıştır. Bir kere psikoanalitik görüş, ceza hukukuna karşı cephe almış ve ceza adaletini bilinçsiz motifle suçluları takibata tabi tuttuğu için eleştirmiştir[99].

Psikiyatride gerçek akıl hastalıkları psikozlar olarak adlandırılır; göze çarpan karakter anormallikleri ise, psikopatlar ve nevrozlar olarak gruplandırılır; ruhsal yaşamın elde edilmiş rahatsızlıkları, heyecan (affekt) ağırlıklı tepki göstermeye hazır olmadır[100].

---

[95] **Haskell**-Yablonsky'den naklen Attar, 9.
[96] **Kürzinger**, 94.
[97] **Aichhorn** August, Wayward Youth, in Joseph E. Jacoby(ed), Classics of Criminology, Oak Park, 1979, s.129(zikr. Dolu, 184).
[98] **Kürzinger**, 94.
[99] **Kürzinger**, 96.
[100] **Mergen**, 179.

Psikiyatride hakim olan hastalık kavramı, bir somatolojik hastalık kavramıdır. Bir akıl hastalığından veya psikozdan, etkileri ruhsal yaşamda olan, bedeni hastalıklar anlaşılır; bundan vücudun yapısı ve fonksiyonunda, yani organlarında normale aykırılıkların mevcut olması halinde söz edilir. Bu dar sınırlı hastalık kavramı, bedene bağlı olmayan psikolojik rahatsızlıklar karşısında açık sınır çizmeyi mümkün kılar[101].

Biz burada suçun psikolojik ve psikiyatrik yanı bakımından psikozlar, nevrozlar, psikopatlık, zeka geriliği ile alkol ve uyuşturucu bağımlılığı üzerinde duracağız.

II. Psikozlar

Psikozlar organik (bedeni temelli veya semptomatik, exojen) ve coşkusal (endojen) psikozlar şeklinde birbirinden ayrılırlar[102]:

1. Bedeni Psikozlar

Bedeni ya da organik psikozlar; enfeksiyon hastalıklarındaki psikozlar (menenjit gibi); iç hastalıklardaki psikozlar (kalp ve dolaşım hastalıkları, bitkinlik); beyin damar hastalıkları ve dimağ kaybı hastalıklarındaki psikozlar; beyin tümörleri, beyin yaralanmaları ve beyin intoxilerindeki (alkol ve uyuşturucu madde) psikozlardır.

Frenolojistler, kişilik özelliklerinin beyindeki bazı bölümlerle bağlantısı olduğunu ifade etmişler ve suçu açıklamak için kafatasında çıkıntı aramışlardır. Portekizli nöropsikiyatrist **Antonio de Egas Moniz,** bu amaçla gerçekleştirdiği operasyonlar nedeniyle 1949 Nobel ödülünü kazanmıştır. Frenolojistlerin çizdikleri beyin haritasıyla, beyne ilişkin bilgiler uyuşmamışsa da, bu görüş o dönem oldukça ilgi çekmiştir. Fakat, **Moniz**, operasyon uygulayıp iyileştirdiğini sandığı bir hastası tarafından silahla yaralanınca, kendisi de başarısından kuşku duymaya başlamıştır. Operasyonlardan bazıları başarılı görünmüşse de, bitkisel yaşama ve ölüme neden olanlar da olmuştur[103].

Portekiz asıllı ABD'li nörolog **Antonio Damasio,** eşi Hanna ile birlikte 2525 vaka üzerinde 25 yıldır sürdürdüğü "hasarlı beyinler arşivi"ndeki araştırma sonucunda; "insan davranışlarını yönlendiren, ceza ve ödüllendirmeye tepki veren, ahlâk, acıma gibi duygulara komuta eden" ön beyindeki merkezin, kaza veya herhangi bir nedenle zarar görmesi halinde, kişinin iyi yönünün bir kenara itilerek, saldırgan yönünün ön plana çıkmasına neden oldu-

---

[101] **Kaufmann** Hilde, Kriminologie I, Entstehungzusammenhaenge des Verbrechens, Stuttgart 1971, s. 17.

[102] **Kaufmann**, I, 23.

[103] **Attar** Handan, Eğitim ve Çocuk Suçluluğu, İzmir 1994, s. 6.

günu ileri sürmüşlerdir. Kaliforniyalı nöropsikolog **Adrien Raine** ise, yaptığı benzer bir çalışmada, adam öldürme suçu işlemiş faillerin beyinlerini incelemiş ve "faillerin hiçbirinde beynin bu bölgesi hasarlı olmamakla birlikte, beyin faaliyetlerinin normalin altında olduğu" sonucuna varmıştır[104].

2. Coşkusal (Endojen) Psikozlar

Coşkusal (endojen) psikozlar: bedeni hiçbir temeli bulunmayan, işlevsel bozukluklardır. Organik ve coşkusal bozuklukları, otomobil arızalarına benzetilerek birbirinden ayırt edenler olmuştur: Bir otomobil motoru iki neden yüzünden işleyemez hale gelir; birincisi motor aksamından birisinin kırılması, ikincisi ise, yakıt borularından birisinin tıkanmasıdır. İşte, bunlardan ilki bedensel, ikincisi ise coşkusal ruhsal bozukluklardır[105].

Coşkusal (işlevsel) bozukluklar, şizofrenî, paranoya ve mani-depresiftir:

a. Şizofreni

Şizofreni (erken bunama), oldukça sık rastlanan bir akıl hastalığıdır. Sıklık iddiaları nüfusun %1'inde oynar. İşlevsel bozukluklar arasında en sık görülenidir. Bazılarına göre, akıl hastanelerindeki vakaların %25'ini oluştururlar. Erken bunama denilmesinin nedeni, bu hastalığın daha çok 20-30 yaşları arasında patlak verdiğinin sanılmasıdır. İsviçreli **Bleuler,** bunun bu yaşlardan önce veya sonra da görülebileceğini bulmuş ve arazın anlıksal olmaktan çok, heyecansal olduğunu ileri sürmüştür. Bu psikoza şizofreni ismi, **E. Bleuler** tarafından verilmiştir. Bu, gerçeklerle olan bağların koparılması, ya da kişiliğin ikiye ayrılması anlamına gelmektedir. Şizofrenin temel belirtisi, *"duygusal kütlük"* şeklinde kendini gösterir. Kişi, normal bir insanda sevinç, keder, korku veya merhamet uyandıracak olaylar karşısında tamamen kayıtsız ve duygusuz kalır[106].

b. Paranoya

Bir çok belirtilerde büyük benzerlik olduğu için bazı psikiyatrisler paranoya'yı şizofren kapsamında incelerler. Bunların en tipik belirtisi, devamlı ve sistemli saçmalamalarıdır; kökleri çok derinde olan esaslı duygusal değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkarlar. Bu saçmalamalar, bilinçaltı çatışma ve kompleksleri yansıtmaktadırlar. Diğer yandan kişilikte açık bir anormallik dikkati çekmez. Paranoya, etrafındakilerden şüphe eden, vesveseli, gerekli gereksiz herşey üzerinde durmadan tartışmalara girişen kişilikte gelişme olanağı bulur[107].

---

[104] Aktüel (Levent **Yayla**), 2-8 Kasım 2000, S. 485, s. 67 vd.

[105] **Enç**, 141 vd..

[106] **Enç**, 142; Kaufmann, I, 26.

[107] **Enç**, 145 vd.

c. Mani-Depressif

Mani-depressif hastalıklar, şizofrenden sonra en sık görülen psikozdur. Akıl hastanelerindeki vakaların %15'i bunlardır. Hastalığın adından anlaşılacağı gibi, kişi mani ve melankoli halleri arasında bocalamaktır. Ancak, hastalığın sadece mani ya da melankoli şekillerine de sık rastlanır. Mani halinde, hasta aşırı derecede neşeli, konuşkan, esprili ve hareketlidir; hiç tanımadıkları kimselerle ahbaplık ederler; durmadan bir konudan diğerine uçarlar. Maninin şiddetli halinde, hasta saldırgan ve kırıcıdır; kendine güven duygusunun şiddete yönelik artması söz konusudur.

Depresif (çöküntü-melankoli) nöbetlerinde ise, kişi yoğun bir üzüntü ve ümitsizlik içindedir. Kendisini yaşamaya lâyık görmez, bu nedenle davranış ve konuşmalarında "olumsuzluk" söz konusu olup, kararsızlık ve intihar düşüncesi öndedir. Hasta konuşmayı ve yemek yemeyi reddeder; böbreğinin iltihap haline gelip, idrarıyla akıp gideceğini sanır. Midesinin ve bağırsaklarının cam haline geldiğini, yemek yerse bunların kırılıp parçalanacaklarını zanneder. Bunlar arasında intihara teşebbüs edenlere sıklıkla rastlanır[108].

III. Nevrozlar

Derinler psikolojisi ve nevrozlar, psikiyatrinin olduğu gibi psikoloji öğretisi ve araştırmasının da tamamlayıcı parçasıdır. Derinler psikolojisinden bilinçaltının öğretisi ve ona hakim olan dinamizmler anlaşılır; nevroz kavramı kendini önceleri çok açık olmayarak gösterir, çünkü onun kesin çevresi yoktur. Ruhi rahatsızlıkları düşündüren nevroz kavramı ile yaklaşık tarzda tasvir edilebilir; diğer taraftan bedeni hastalık usulünün ürünü olmayıp, bilakis bilinçaltının da onlara katıldığı belirli iç psikolojik usullerden ileri gelir[109].

Bazı insanların kuvvetli ruhi baskılar üzerine geçici veya devamlı bedeni rahatsızlıklarla cevap vermelerinden (bayılma, titreme, konuşma kaybı, bağırma ve ağlama krampları vs.) hareketle, psikiyatride nevroz öğretisinin kısmı olarak konulabilen anormal sonuç tepkileri öğretisi gelişmiştir; anormal sonuç tepkileri ve nevroz kavramları daha önceleri aynı yere oturtulmuş olarak gösterilmekteydi[110]. Ruh hastalıkları ile uğraşanların bir kısmı, bu tür hastalıklı tepkilerin bir çeşit savunma silahı olduğuna değinirler; normal yollardan ve başarılı şekilde çatışmalarını çözemeyenler, bunları hastalıklı sayılacak tepkilerle çözmeye kalkarlar. Örneğin, çözülemeyen bir zorluk karşısında kalan kimse, baş ağrısı, baş dönmesi ve bulantı gibi belirtiler ge-

[108] **Enç**, 146 vd.
[109] **Kaufmann**, I, 56.
[110] **Kaufmann**, I, 57.

liştirmek suretiyle, çözümleyemediği sorunun yarattığı gerilimden kurtulmak ister. Kişi sıkıntılarını bu nevrotik tepkilerle çözümleyemezse, o zaman psikoz denilen savunma durumuna çekilir. Bu bakımdan psikozlar, nevrozlara göre daha ileri ve ağır ruhsal dengesizliklerdir[111].

Bugün derinler psikolojisinin ve nevrozlar öğretisinin merkez kavramı bilinçaltıdır. Eski psikoloji, ruh kavramını bilinç alanı ile sınırlarken; **Freud**, bilinç psikolojisini, bilinçaltındaki ruhi yaşamın büyük kısmında, onun sonucu gerçekleşen bilinçaltı öğretisine uzatmıştır. O zamandan beri, bilinç psikolojisi ve derinler psikolojisi insan ruhi yaşamının birbirinden ayrı disiplinleri olarak, tüm insan psikolojisinde birleşen iki kısım olmaya başlamıştır[112].

Freud için psikolojik rahatsızlıkların araştırılması bilinçaltının keşfi için çıkış noktasını oluşturmuştur[113].

Nevrozlarla psikozlar arasındaki en önemli fark, "gerçeklerle olan ilişkiler" yönündendir; nevrozluların gerçeklerle ilişkileri kopmamıştır. Geçmişleri, şu anki durumları ve gelecekleri konusunda gerçeklerle ilişkilidirler. Buna karşılık psikozun etkisinde bulunanlarda ise, gerçeklerle ilişkisi geniş ölçüde zayıflamış ve kesilmiştir. Yani, gerçeklerden uzak bir hayal dünyasında yaşarlar; örneğin, psikozlu bir kişi, hastalanmadan önceki işini doğru olarak cevaplandırsa bile, daha sonra "peygamber" ya da "komutan" olduğunu ileri sürmekte tereddüt etmez[114].

IV. Psikopatlık

Psikopat kavramı ile bedeni hastalığa dayanmayan anormal karakterli davranış anlaşılmalıdır[115]. Psikopatoloji ise, ruhsal yaşam üzerine bütün hastalık ve anormallikleri kapsayıcı anlamda mütalaa edilmelidir. Psikopatolojik suç düşüncesi, suçu, ruhi hastalık ve anormallikler kapsamında açıklamaya çalışır[116].

Kişilik ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen yaklaşımların başında gelen antisosyal kişilik bozukluğu, 1994'ten itibaren Amerikan Psikyatri Birliği tarafından sosyopati ve psikopati ile eş anlamda kullanılmaktadır. Antisosyal kişilik bozukluğu, daha çok çocukluktan başlayarak yetişkinlik dönemine kadar uzanarak devam eden suçlu davranışlar ve sorumsuz hareketlerle ken-

---

111 **Enç**, 121 vd.
112 **Kaufmann**, I, 59.
113 **Kaufmann**, I, 60.
114 **Enç**, 123.
115 **Kaufmann**, I, 44.
116 **Mezger**, Kriminalpolitik, 29.

dini gösterir[117]. Psikopat olarak da adlandırılan bu kişiler, "herhangi bir neden veya amaçları olmaksızın, ani ve düşüncesiz bir şekilde tepkisel hareket eden saldırgan suçlular"dır[118].

Alman psikiyatrist **Kurt Schneider**, 1928'de yayınladığı *"Psikopatolojik Kişilikler"* kitabında, klinik tecrübesinden hareketle on psikopat tipi tasvir etti. **Schneider**, psikopat kişilikleri, anormalliklerini çeken veya anormallikleri altında topluma çektiren, anormal kişilikler olarak tanımlamıştı. **Schneider**'e göre psikopatik kişilik gelişir; bu gelişme, bir yandan büyümenin bir ürünü ve doğan yapının yayılması, diğer yandan geniş anlamda yaşananlar ile kader olarak anlaşılır. Yapı ve yaşanan çevre bu yüzden kişilik açılımı için önemlidir. **Schneider**, psikopat kavramının anormal kişilikle değiştirilmesini önermiştir. Diğer bir psikopat tanımı, Amerikalı psikologlar **William** ve **Joan McCord** (1956) tarafından önerildi: "Psikopat, asosyal, saldırgan, yüksek heyecanlı bir kişidir; onda kusur duygusu hiç yoktur ya da çok az gelişmiştir ve devam eden duygu ilişkilerini diğer insanlarla bağlayarak yapmağa muktedir değildir". **McCord**'lar, psikopatı, nevrotikten ayırt eder; nevrotik, psikopatın tam aksine, korku ve kusur duygusunun baskısı altındadır, sevgi bağlantılarına girebilir ve düşmanlığın altında ezilir. Şüphesiz, duygularını dışa vuran bir nevrotik, iç çatışmalarını sosyal sapıcı ve suçlu davranışlarla çözen bir kişiliktir. Psikopatdan fark, duygularını dışa vuran nevrotiğin kronik iç çatışmalarını hissetmesi ve kusur duygusuna sahip olabilmesinde bulunur. Psikopat hiçbir kusur duygusu geliştiremez, çünkü o, mutad anlamda bir vicdana sahip değildir. Tekerrüre eğilimleri ile ayırt edilen suçluların en tehlikeli kısmı, esaslı olarak psikopatlardan çıkmaktadırlar[119].

Psikopatoloji, kriminolojide önemli bir rol oynamıştır. Özellikle mahkemelerdeki psikiyatrik bilirkişi uygulamasında kuvvetli bir ağırlık işgal eder. Yapısal psikopati, kalıtımsal yüke dayandırılır. Ruh, duygu, dürtü ve irade anormalliklerinde sonucu ortaya koyar. Suçlu psikopatolojisi, suçlu kişilikleri klinik hastalık durumlarının şekline göre analiz eder[120].

Stumpfl, yaptığı araştırmada; bir defa suç işlemiş 166 failin 24'ü, yani %14,5'unun psikopatlığına karşılık; 195 mükerrir failin 140'ında yüksek, zayıf veya kararsız olmak üzere %72'sinin psikopat olduğunu bulmuştu[121].

---

[117] **Dolu**, 187 (Crocker, Mueser, Drake, Clarck, McHuga, Ackerson ve Alterman, 2005, 453'den naklen).

[118] **Shoemaker** Donald J., Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior, Fourth Edition, New York 2000, s.62 (Zikr. Dolu, 187).

[119] **Schneider**, 382 vd.

[120] **Schneider**, 383.

[121] **Stumpfl** Friedrich, Erbanlage und Verbrechen, Charakterologische und Psychiatrische Sippenuntersuchungen, Berlin 1935, s. 143 vd.

Benzer sonuçlar, Belçika ve Danimarka'da da ortaya çıktı. **Freys,** araştırmalarında mükerrir suçluluğun, psikopatlık içinde temel bulduğunu ispata çalıştı. 160 araştırmada, 1936-1949 yıllarında Basel'de mahkûm olan gençlerdi. Onlardan %57,5 kesin psikopat ve %25'i sınır hallerdi. Bunlardan 75'i uzun süre takip edildi ve 27'si mükerrir oldu. Onlardan hiç biri normal değildi, 16'sı psikopat ve 10'u psikopatik ve hastalıklı idi. Kuşkusuz erken suçluluk, mükerrirlik ve psikopatlık arasında çok sıkı bir ilişki mevcuttur[122].

Suçlularda psikopatlığın sıklığı üzerinde yapılan araştırmalar, şu sonuçları ortaya koymuştur[123]:

Psikopatların Suçlular İçindeki Oranı %		
M. Riedl	800 itiyadi (Gewohnheit) suçlu	40
Schnell	502 çok kez mükerrir olmuşlar	48,7
Schiedt	245 mükerrir suçlu	63,7
Michel	302 itiyadi suçlu	83
Reiss	131 ağır suçlu	88
Vervaeck	6000 mükerrir suçlu aşağı yukarı	90
Rattenhuber	113 tehlikeli genel adab suçlusu	55
Stumpfl	195 çok kez mükerrir olmuşlar	99
	166 ilk defa suç işlemişler	14,5
A. Schmidt	502 ilk defa suç işlemişler	18

Stumpfl'in araştırmaları, anormal kişiliklerin ilk ve mükerrir suç işleyen akrabalarda meydana çıkmasını şu tabloyla ortaya koymuştu[124]:

	İlgili Sayı	Anormal Kişilik (Psikopat)	
İlk defa suç işleyenlerin babaları	149	10	%6,7
Mükerrirlerin babaları	169	53	31,4
İlk defa suç işleyenlerin kardeşleri	560	39	7,0
Mükerrirlerin kardeşleri	336	116	34,5
İlk defa suç işleyenlerin kuzenleri	1256	50	4,0
Mükerrirlerin kuzenleri	627	56	8,9

[122] **Bauer**, 74.
[123] **Exner**, 183.
[124] **Stumpfl**, 146.

V. Zeka ve Suç

1. Genel Olarak

Zeka ve suç ilişkisini araştıran çalışmalar, genellikle, düşük zeka düzeyine sahip kişilerin içinde bulundukları durumu analiz edecek veya yaptıkları hareketlerin ahlakilik ölçüsünü değerlendirebilecek kapasiteye sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, düşük zekaya sahip insanların arzularını ve duygularını kontrol altında tutamamalarından dolayı suç işledikleri de varsayılır. Dolayısıyla, bu görüşü savunanlar, zeka seviyesi düşük insanların esasen suç işleme niyetinde olmadıklarını, yalnızca kendilerini kontrol altında tutamamalarından dolayı suç işlediklerini savunmaktadırlar[125].

2. Zeka Geriliği (Oligophrenie)

Oligophrenie, doğuştan veya erkenden edinilen zeka geriliği durumları demektir. Zeka azlığı da, bu anlamda kullanılmaktadır. Oligophrenieler, hastalık belirtisi ortaya koymazlar. Bu kavramla, zeka kapasitesi, organizmanın, onun çevresi karşısında gerektiği gibi hizmet etmesi için yeterli olmayan kişiler nitelendirilir. Rahatsızlığın ağırlık derecesine göre; hafif derecesi *"debilitaet"*, orta derecesi *"imbezillitaet"* ve ağır derecesi *"idiot"* olarak isimlendirilir[126].

Dugdale'in *"Jukes Ailesi"* ile ilgili çalışmasını izleyen süreçte, zeka ve suç ilişkisini araştıran ilk çalışma niteliği taşıyan **Henry Herbert Goddard**'ın *"Zeka Geriliği: Sebepleri ve Sonuçları"* isimli eseri 1914 yılında yayınlanmıştır. **Goddard**'a göre, yeterli bir zeka seviyesinde olmayanlar, kendilerini her an suç işlemeye müsait hale getiren iki problem yaşarlar: 1) İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edememe, 2) bu ayırımı yapabilseler bile, iradelerini ortaya koyarak doğru olanı seçememe ve yanlıştan kaçamama. **Goddard**, 1912 yılında yayınlanan *"Kallikak Ailesi: Zeka Geriliğinin Kalıtımına Dair Bir Araştırma"* isimli çalışmasında da ifade ettiği gibi, daha zeki olanların başka yerlere göç ederek ailelerini terk ettiklerini belirtmiştir. Bu durum, **Dogdale**'in Jukes ailesinde de belirttiği durumla aynıdır. Orada da, zeki olanlar ve belli bir eğitimi alanlar ailelerini terk ediyor ve geride sorunlular kalıyordu. **Goddard**, zeka geriliği olan herkesin potansiyel birer suçlu olduğunu savunmuş ve bu kişilerin doğru ile yanlışın ne olduğunu bilseler bile doğruyu yaptıkları kanaatiyle yanlış

---

[125] **Shoemaker** Donald J., Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. Fourth Edition, New York 2000, s. 49 (zikr.Dolu, 190).

[126] **Kaufmann**, I, 41vd.

yapabildiklerini belirtmiştir. **Goddard**'a göre, zeka geriliği olan insanların suçlu olup olmayacaklarını belirleyen temel iki faktör, karakter ve çevredir. Eğer bu kişilerin yumuşak bir huyu varsa genellikle suç işlemezler. Ayrıca, bu kişilerin etrafındaki kişiler onlara sahip çıkar ve ihtiyaçlarını da karşılarlarsa suçlu olma ihtimalleri düşüktür[127].

William Stern, zekayı genel yetenek olarak tanımlar; istemler üzerine düşünce amaçlarının uygun kullanıma sokulmasıdır. İlk olarak **Richard Dugdale** (1877), aptallığı (zayıf akıllı) soysuzlaşma işareti olarak gördü ve onun yapısal az değerlilikle bağlantısını iddia etti. **Henry H. Goddard,** suç işlememiş gençlerden bir kontrol grubu oluşturmaksızın gençlerin suçluluğu üzerinde yaptığı araştırmada (1912, 1914, 1915), genç suçlularının %25'den %50'ye kadar aptal (zayıf akıllı) olduğunu tespit etti. Bu sonuç, daha sonraki çok kapsamlı zeka araştırması vasıtasıyla onaylanmadı. Hatta çoğu kez mahkumların 1. Dünya savaşına katılan ABD askerlerinden daha zeki olduğu tespit edildi. Diğer yandan yeni araştırmalar, suçluların suç işlemeyenlere göre az zeki olduklarını ortaya koydu. Bu sonuç, zeka testlerinin sınıfa bağlı zekayı ölçtükleri; orta sınıfın çocuklarını iyi okullara gönderdikleri, alt sınıf çocuklarının ise iyi eğitim alamadıklarından; orta sınıfın zeka testinde daha iyi sonuç verdikleri yönlerinden şüphesiz tartışıldı. Resmi bilinen suçlar esaslı olarak alt sınıftan, fakat suçlu olmayanların orta sınıftan geldikleri ileri sürüldü. Bazı yetişkin suçluların az zekaya sahip oldukları doğru olmakla birlikte; onların suçunun oluşumunu zeka açıklamaz. Her durumda onların suçtan sonra kolay yakalandıkları ve mahkum edildikleri kabul edilir. Şüphesiz bu, işlenen suçun şekline de bağlıdır. Şiddet suçu failleri, nüfusun ortalama bireyine göre, muhtemelen daha az zekaya sahiptirler; buna karşılık ekonomik, organize ve politik suçlular nüfus ortalamasına göre, yüksek sosyal bir zekaya sahiptirler; bu yüzden polis ve mahkeme önünde yetenekli davranırlar[128].

Zeka suçlarına, bazı casusluk (vatana ihanet) suçları, ekonomik suçlar ve herşeyden önce dolandırıcılık dahildir. Her tarafta yapılmış tecrübeler, saf kişilerin yüksek ölçüde suça eğilim gösterdikleridir. **Goring**'in 3000 İngiliz ağır suçlu üzerinde yaptığı araştırmada, esaslı ağırlıkta aptal kişi buldu; bunlar, suç işlememiş uygun nüfus grubuna göre, zekaca aşağı seviye idiler[129].

---

[127] **Goddard** Henry Herbert, "Feeblemindedness", in Jıseph E. Jacoby(ed), Classics of Criminology, Oak Park, IL, 1979, s. 99 vd.(zikr. Dolu, 190 vd.).

[128] **Schneider**, 380 vd.

[129] **Exner**, 160 vd.

Daha sonra yapılan araştırmalar, suçlular arasında zeka geriliğinin sanıldığı kadar yüksek olmadığını ve genel nüfustaki sayılarından biraz fazla olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim, **Dr. Gluck,** 1918 yılında *Sinsing Cezaevinde* 608 mahkûm üzerinde yaptığı dokuz ay süren araştırmada, bunların %28'inin farklı derecelerde geri zekalı kimseler olduğunu belirlemiştir. Birleşik Amerika'nın Maryland eyaleti ceza ve ıslahevlerinde yapılan başka bir araştırmada, zeka geriliğinin mahkumlar arasında %27 olduğu görülmüştür. Genel nüfus içindeki zekaca normalin altında olanların oranının %3-5 olduğu kabul edilirse, suçlular arasındaki oranın çok yüksek olmadığı görülür[130].

Suçlular Arasında Zeka Geriliği (Azlığı) Üzerine Yapılan Bazı Araştırmaların Sonucu Şu Şekildedir[131]:

Stumpfl	166 ilk suç işleyen 195 mükerrir	%8,4 %26,7	zeka geriliği "
Rattenhuber	11 tehlikeli genel adaba karşı	%29	"
M. Riedl	200 erken suçlu 200 geç suçlu 150 suçlu kökenli	%49 %26 %65,3	" " "
Bonhoeffer	404 sık cezalandırılan serseri mükerrir yaralama suçu işleyen	%22 %22	" "

Vervaeck'in 1000 mükerrir ve 1000 ilk defa suç işleyen kişinin akli durumu üzerine yaptığı araştırma, aşağıdaki sonucu ortaya koydu[132]:

Zeka	Çok İyi	Orta	Eksik	Akli Çöküntü
1000 ilk suç işleyen	7,5	57,2	31,7	3,6
1000 mükerrir suçlu	3,3	32,3	47,3	17,1

A. Schmid ve **Schnell**'in mükerrirlerin zekasının esaslı azlığı üzerine benzer tespitleri şu sonucu vermişti[133]:

Zeka	İyi	Yeterli	Kötü
500 ilk suç işleyen	18,6	60,7	20,7
500 mükerrir fail	13	52	35

[130] **Enç**, 156 vd.
[131] **Exner**, 163.
[132] **Exner**, 163.
[133] **Exner**, 163.

Suçun türü kriter alınarak, az zeka kapasitesi ile karakteristik çeşitli suç grupları esas alınarak **Rockoff/Homann** (1977) tarafından yapılan bir araştırmada; aşağı zeka seviyesinde (IQ'su 79 ve aşağısı) ve karşılaştırma grubu içinde normal zekada (IQ'su 90 ve üzeri) 2227 fail tespit edilmiştir; zekası normal olanlar sıklıkla şiddet unsuru içermeyen ve topluma zarar veren suçlardan mahkûm edilmiş iken; zekası az olanlar sıklıkla şiddet suçları işlemişlerdir. Şiddet suçları içinde cinayet ve yaralamanın ayrıldığı bir araştırmada, katillerin, yaralama suçu faillerine göre, daha az zeka düzeyinde olduğu ortaya çıkmıştır. Tübingen'de genç failler ile karşılaştırma grubu arasında yapılan araştırma, şiddet suçlarından mahkum olan gençlerin, cezalandırılmayanlara göre, ortalamanın aşağısında IQ seviyesinde oldukları ortaya çıkmıştır[134].

3. Zeka ve Suç İlişkisinin Değerlendirilmesi

Özetlenecek olursa, araştırmaların birlik sağlanamayan sonuçları, zeka ve suç arasında doğrudan doğruya bir bağlantının mevcut olmadığını, göstermektedir. Bu sonuç şaşırtıcı değildir, çünkü, zeka bir insanın davranışını tek başına belirlemez[135]. Ancak, geri zekalılık öğrenme gücünü azalttığından, bunların daha çok ilgiye ihtiyaçları vardır. Bunların doğdukları çevre genel olarak normal bir bakım ve eğitimi temin edemeyecek kadar düşük seviyede olduğundan, bu çocukların her türlü kötü etkilere açık bir şekilde bırakılmaları ve iyiyi kötüden, doğruyu eğriden ayırt edebilecek durumda olmamaları onları sık sık suça yöneltebilir. Çünkü bunlar, davranışlarını kontrol etmeyi kolay öğrenemedikleri gibi, başkalarının telkinlerine de açıktırlar ve kötü bir çevre içinde yanlış yola kolaylıkla yönelebilirler[136].

VI. Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı

Alkolü kötü kullanmanın nedenleri tartışmalıdır. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmaların büyük kısmı, suçlu ailelerdeki alkolikliğin, özellikle mükerrir faillerin ailelerinde sıklıkla olduğunu ortaya koymuştur. Bu konuda yapılan araştırmaların önemli sonuçları aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır[137]:

---

[134] **Göppinger**, 246.
[135] **Göppinger**, 247.
[136] **Enç**, 158.
[137] **Bauer**, 88 vd.

		Alkolün Kötü Kullanımı (%)		
		Baba	Anne	Erkek Kardeş
Stumpfl				
	ilk defa işleyen fail mükerrir fail	10 34,7	1,2 2,1	- -
Schmid				
	ilk defa suç işleyen fail	14,7	0	1,2
Shcnell				
	mükerrir fail	39,4	2,4	7,0
Lund				
	suç işlememiş gençler suçlu gençler	8,1 39,6	0,4 7,7	- -
Glueck				
	suç işlememiş gençler suçlu gençler	39,0 62,8	7,0 23,0	- -

Kronik alkolikler; kıskançlık cinayeti, kişilere ve eşyalara karşı saldırılar, cinsel alanda teşhircilik, çocuklarla cinsel ilişki gibi suçları genellikle işlemektedirler.

Grigsby'nin (1963), Florida Radford Cezaevindeki 2457 hükümlü arasından seçtiği 351 kişi üzerinde yaptığı araştırmanında ortaya koyduğu gibi, alkolikliğin mükerrirlikte de önemli bir rolü vardır:[138]

Önceden sabıkası olmayan	%18,9 devamlı alkol içer,
1'den 2'ye kadar önceden cezası olan	%27,5, devamlı alkol içer
3'den 4'e kadar önceden cezası olan	%33,0, devamlı alkol içer
5'den 6'ya kadar önceden cezası olan	%55,3, devamlı alkol içer
7'den 10'a kadar önceden cezası olan	%72,7, devamlı alkol içer
11 ve daha fazla önceden cezası olan	%75,6 devamlı alkol içer.

Federal Almanya'da 1997'de aydınlanmış 237.772 olayda, sanıkların %7,1'nin (1996'da %7 idi) suçu işlerken alkolün etkisi altında olduğu tespit edilmiştir; açıklanmış tüm şiddet olaylarının %24,3'ünün (1996'da aynı şekilde %24,3) sanığı, alkolün etkisi altında suçu işlemişlerdir[139]:

[138] **Göppinger**, 227.
[139] **Schwind**, 519 vd.

Suçlar	Alkol Etkisi Altında Sanıklar (Aydınlanmış Olaylarda)		
	1997	%	1996 %
devlet otoritesine karşı gelme	11573	56,4	56,1
önemli iş aracını tahrip etme	144	52,4	55,4
şiddet suçları	31567	24,3	24,3
– yağmada cinayet	20	30,2	27,1
– seks cinayeti	3	18,8	23,3
– kasden adam öldürme	855	40,8	36,6
– ırza geçme	1448	28,7	30,4
– taksi sürücüsüne yağma	49	35,0	34,5
– alem sonucu yağma	136	60,2	60,3
– kasdın aşılması sonucu ad. öld.	142	34,5	32,3
– ağır müessir fiil	24027	27,4	27,3

Alkolün Yağma Faili ve Mağdurunda Etkisi[140]:

	(Yüzde)	
Yazarlar	Fail Sarhoş	Mağdur Sarhoş
Feller	22,7	25,8
Feldmeier	26,6	25,0
Hoeldeskamp	16,6	12,0
Kinzig	13,0	9,0
Baumsteiger	13,6	10,9
Heiman	25,0	34,2

§ 4. SOSYOLOJİK VE SOSYOPSİKOLOJİK TEORİLER(ÇEVRE VE SUÇ)

I. Genel Olarak

Sosyal olayların karmaşıklığı dolayısıyla onları açıklanmasında ne kadar çok faktör ileri sürülürse sürülsün, hep bir şeylerin unutulmuş olması, her halde kuvvetle muhtemeldir. Çağımızın önemli felsefecilerinden **Lichbach**, *"Rasyonel Tercih Teorisi Sosyal Bilimlerin Tamamı Mıdır?"* isimli eserinde, "bütün sosyal gerçeklikleri izah edebilmek için bireylerin herhangi bir evrensel yönünden bahsetmek mümkün değildir ve yeterli de değildir, çünkü kişilerin davranışları sosyal ortama bağlı olarak değişir" şeklinde bunu ifade etmiştir[141].

---

[140] **Hentig**, II, 484.

[141] **Lichbach** Mark I., Is Rational Choice Theory All of Social Science? Ann Harbor 2003, s.29-30(zikr. Dolu, 208).

Çevre ve suç ilişkisini bilimsel olarak araştıran ilk bilim adamları Belçikalı matematikçi **Adolphe Quetelet**(1796-1874) ile **Andre-Michel Guery**(1802-1866) isimli Fransız hukukçudur. **Quetelet** yaptığı istatistiki hesaplamalarla sosyal faktörlerle suç oranları arasında belirgin bir bağlantı olduğunu ileri sürmüştür. **Quetelet**, yaptığı araştırmalar sonucunda, iklim, mevsimler, yoksulluk ve nüfus özellikleri ile suç arasında bir ilgi olduğunu da ortaya koymuştur. **Quetelet** ile başlayan çevre-suç ilişkisini araştıran kriminolojik araştırmalar daha sonra *Şikago Okulu* olarak isimlendirilen sosyolojik gelenek ile daha da gelişmiştir[142].

II. Sosyolojik Teoriler

1. Yapısal Teoriler

a. Durkheim'ın Teorisi

İlk sosyolojik suçluluk teorisi olarak **Emile Durkheim** (1858-1917)'in suçun yapısal-fonksiyonel sınırlanması teorisinde söz edilir. **Durkheim**, sosyolojik metod kuralı içerisinde (1895), suçluluğun analizi vasıtasıyla bu teorisini oluşturdu. Kriminologlar arasında suçun patolojik bir görünüşü ortaya koyduğunun tartışmasız olduğu bir zamanda; **Durkheim**, suçluluğun bilakis tüm toplumlarda, her türde görünüşü olacağını belirterek itiraz etti. Suçluluğun bulunmadığı hiçbir toplum yoktur. Her yerde ve her zaman insanların bazı davranışlarına tepki olarak ceza uygulanmıştır. Bu yüzden suçluluk normaldir. Eğer suçluluğun kapsamı belirli bir sınırı aşarsa, bu hastalıklıdır[143]. Bununla suçluluk, her sağlıklı toplumun bütünleşmiş kısmıdır. Suçun olmadığı bir toplum tam olarak ve hiçbir yerde mümkün olamaz[144].

Durkheim'ın çalışmasından yetmiş yıl sonra, sosyolog **Kai Erikson**, 18'inci yüzyılda Amerika'da, New England'da sapıcı davranışları incelediği *"Yalpalayan Püritenler"* isimli kitabında(1966), "Durkheim'ın bir topluluğun kabul edilebileceği sapkın saldırganların sayısının zaman içinde istikrarlı kalmasının olası olduğunu sınamaya" çalışarak, şu sonuca varmıştı: "Bir topluluğun sapkınlığı kaldırabilme kapasitesi, haydi söyleyelim, kabaca o topluluktaki hapishane hücresi, hastane, polis ve psikiyatrist, mahkeme ve klinik sayısına ... bağlıdır. **Erikson**, toplumların sapkınlık kotalarına gereksinimi olduğu ve bu durumu sürdürmek üzere işlev gördüğü varsayımını ileri sürmüştü[145].

---

[142] **Dolu**, 208.

[143] **Durkheim** Emile, Kriminalitaet als normales Phaenomen, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 3 vd.

[144] **Kürzinger**, 80; Schwind, 125.

[145] **Giddens**, 847.

Bir toplum, sapıcı davranışlar kontrolden çıkarsa ne yapar? Amerikalı akademisyen ve siyasetçi **Daniel Patrick Moynihan**, 1993'de yayınlanan *"Sapkınlığı Aşağıya Çekerek Tanımlamak"* isimli makalesinde, "Amerikan toplumundaki sapkınlık düzeylerinin kaldırabileceği noktanın ötesine geçtiğini ileri sürmüştür. Bir sonuç olarak, 'sapkınlığı, daha önce damgalanan çoğu davranışı gözardı etme yoluyla yeniden tanımlıyor' ve ayrıca, önceki ölçülere göre olağan olmayan davranış diye görülen davranışı artık böyle görmeyerek 'olağan' düzeyi sessizce yukarı çekiyoruz". **Moynihan**'ın verdiği bir örnek, 1950'lerde psikiyatristlerin başlattığı hastaneden çıkartma hareketi idi. Akıl hastalığı olanlar, hastanelerde yatırılmak yerine, sakinleştiricilerle tedavi edilip salıverliyordu. Bunun sonucu olarak, New York'daki psikiyatri hastalarının sayısı 1955'de 93.000 iken, 1992'de 11.000'e düşmüştü. Bu şekilde, "sapkınlığı aşağı çekerek tanımlama" yoluyla, sokakta yatan insanlar deli diye değil, evsizler şeklinde tanımlanır olmuştu. Aynı şekilde, suçun "olağan" kabul edilebilir düzeyi de artmıştı. **Moynihan**'a göre, 1929'daki, yedi haydudun öldürüldüğü Sevgililer Günü katliamından sonra Amerika ayağa kalkmışken, son zamanlarda işenen çete cinayetleri, yaygın olmasına rağmen pek tepki gösterilmemekte. **Moynihan**, suçun eksik kaydedilmesini bir diğer "olağanlaştırma" biçimi olarak belirtmiş ve "bizim için iyi olmayan çok sayıda davranışa alışıyoruz" şeklinde bunu ifade etmişti[146].

b. Anomi Teorisi

Durkheim'ın analizleri üzerine kurulmuş ve herşeyden önce **Robert K. Merton** tarafından geliştirilmiş olan **Anomi teorisi** de toplumsal yapıdan hareketle suçluluğu açıklar. Anomi teorisinin gelişmesinin iki aşaması olmuştur: Önce **Durkheim**, anomi kavramını sapıcı davranışı açıklamada kullanmıştır; özellikle çeşitli sosyal koşulların yükselen kıskançlığa götürmesi ve diğer yandan sınırsız gayretler sonunda düzenli normların bir yıkılmasına (kırılmasına) etki yapmasıyla ilgili idi. **Merton**, bu teoriyi sistemleştirip, geliştirmiştir[147].

Merton tarafından, 1938 yılında yayınlanan *"Sosyal Yapı ve Anomi"* adlı makale ile ortaya atılan, fakat daha sonra genişletilen anomi teorisi, fonksiyonel yön tayini için uygun davranış gibi, sapıcı davranış da sosyal yapının ürünü olarak mütalaa edilir. Her durumda sosyal yapı, gerekli bir kötülük olarak görülür, esasen bunun serbestçe yayılmasına düşmanca tahrikler sebebiyet verir; fakat bunlar daha sonra bastırılır. Oluşturulmuş bek-

---

[146] **Giddens**, 847.

[147] **Cloward** Richard A., İllegitime Mittel, Anomie und abweichendes Verhalten, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 315.

lentilerden sapma, kültüre bağlı esaslı motivasyonlar bir yanda ve sınıfa bağlı sınırlı gerçekleşme şansları diğer yanda birbirine ters düşmenin sonucu olarak mütalaa edilir. Kültür ve sosyal yapı birbirine karşı çalışırlar[148].

Kültürel ve sosyal yapının çeşitli unsurları arasından ikisi doğrudan önemlidir: Birinci unsur, toplumun tümü veya farklı yerlerdeki üyelerine yasal hedef tayinleri olarak hizmet eden kültürel tespit edilmiş amaçlar, niyetler ve ilgilerden oluşur; ikinci unsur, bu amaçlara ulaşılmasında izin verilen yolların belirlenmesi, ayarlanması ve kontrol edilmesidir[149]. **Cohen** tarafından getirilen önemli bir görünüş noktası onaylanarak altı çizilir. Burada geliştirilen anomi teorisi, bütün sapıcı davranışlarla değil sadece suçlu veya suç olarak mutad tavsif edilen birkaçı ile ilişkisi olmalıdır[150].

Steven F. **Messner** ve Richard **Rosenfeld**'in 1994 yılında yayınlanan *"Suç ve Amerikan Rüyası"* isimli kitap ile Anomi teorisi **Merton**'un bıraktığı yerden alınarak *"Kurumsal Anomi Teorisi"* adıyla daha ileri bir noktaya taşınmıştır. **Messner** ve **Rosenfeld**, Amerika Birleşik Devletlerindeki yüksek suç oranıyla neden diğer ülkelerden ayrıldığı sorusuna cevap aramışlar; Amerikan toplumunun dünyada benzeri görülmeyecek şekilde yüksek suç üreten bir yapıya sahip olmasını, Amerikan toplumunun kültürel ve sosyal organizasyonuna bağlamışlardır. **Messner** ve **Rosenfeld**'e göre, "Amerikan toplumunda bir yandan maddi kazanç, zenginlik ve para, kültürel bazda en yüksek başarı kriteri olarak görülürken, diğer yandan insanları bu hedefe ulaştıracak meşru yollara ve araçlara yeterli vurgunun yapılmayışı bu toplumun geleneksel işleyişinin bir mahsülüdür. Para endeksli başarı hedeflerine ulaşmaları için sürekli kamçılanan insanların bu hedeflere nasıl varmaları gerektiği konusunda serbest oldukları felsefesi, Amerikan toplumunun kültürel alt yapısını oluşturan *"Amerikan rüyası"*nın bir sonucudur... Amerikan rüyası suç üzerinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki türlü bir etki icra etmektedir. Doğrudan yaptığı etki, bireyleri "her ne pahasına olursa olsun" bol para kazanmaları ve zengin olmaları için durmadan tahrik etmesi ile, dolaylı etki ise toplumsal yapıyı oluşturan kurumlar aralarındaki güç dengelerini değiştirerek yapmaktadır"[151]. Ekonominin diğer kurumlar üzerinde ezici bir üstünlük kurarak kurumlararası bir güç dengesizliği oluşturması, sosyal kontrol mekanizmalarının zayıflamasına neden olmaktadır. Bu şekil-

---

[148] **Merton** Robert K., Sozialstruktur und Anomie, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 283 vd.

[149] **Merton**, 286 vd.

[150] **Merton**, 304.

[151] **Messner** Steven- **Rosenfeld** Richard, Crime and American Dream, Belmont 1994, 19-21,75-76(zikr. Dolu, 305).

de, kültürel dokuya işleyen *"Amerikan Rüyası"* ve sosyal yapıyı sarsan *"Kurumlararası Güç Dengesizliği"* toplumda suç için uygun ortamı hazırlamaktadır. Çünkü, kişiyi yasadışı yollara sapmaktan alıkoyacak sosyal kontrol mekanizmaları, ekonominin diğer kurumlar üzerinde sahip olduğu etki ve baskın konumu nedeniyle zayıflamıştır[152].

c. Gerilim Teorileri

aa. Merton'un Klasik Gerilim Teorisi

Merton, ABD başta olmak üzere kapitalist toplumların önüne çok para kazanma ve zengin olma gibi toplumsal hedefler konulduğunu ve bu hedeflere ulaşmak için çalışılmaya vurgu yapıldığını; ancak, insanları bu hedeflere götürecek eğitim, çalışma gibi ahlaki ve kanuni yollar üzerinde pek durulmadığını, ya da çok az önem verildiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla gerilimin kaynağı, insanların para eksenli bir başarı hedefine yönlendirilmeleridir. Zamanla insanlarda, para kazanmak ve zengin olmak için her şeyin yapılabileceği gibi bir düşünce oluşmaya başlar. Bu ise, insanları sosyal normlardan sapmaya zorlar[153].

bb. Cohen'in Alt Kültürel Gerilim Teorisi

Cohen, kişileri suç işlemeye yönelten gerilimin kaynağını **Merton**'un yaptığı gibi kişilerin yalnızca kültürel hedeflere varamayışı sonucu yaşadıkları engellenmede görmemiş, aynı zamanda kişilerin orta sınıfın sahip olduğu statüden de yoksun kalmalarına görmüştür. Bu şekilde **Cohen**, kişileri suç işlemeye iten gerilimin zenginlik gibi maddi başarı hedeflerine ulaşamamak kadar, sosyal statü hoşnutsuzluğundan da doğabileceğini ortaya koymuştur. **Cohen**, sosyal statüyü belirleyen iki temel faktörden söz etmektedir: 1) ekonomik ve sosyal güç, 2) okul. İşsizlik, fakirlik ve kısıtlı imkanlar kişilerin sahip olacakları sosyal statüyü belirleyen en güçlü faktörlerdendir. Okul ise, tamamen orta sınıf değerler tarafından şekillendirilmiş bir kurumdur. Okul da başarılı olmak önemlidir; çünkü, okulda başarılı kişiler için toplumda saygın bir yer edinme ihtimali yüksektir. **Cohen**'in modelinde, gençlerin yaşadıkları gerilim karşısında seçebilecekleri üç farklı seçenek vardır: 1) sokak çocuğu, 2) kolej çocuğu, 3) suçlu çocuk. Suçlu çocuklar, orta sınıf değerlerine göre yetişmiş olmalarına rağmen, bu sistem içinde başarılı olamadıkları için orta sınıfa düşman kesilen, elde edemedikleri sosyal statüye suç işleyerek ulaşmaya çalışan çocuklardır[154].

---

[152] **Messner- Rosenfeld,** 84-86(zikr. Dolu, 310 vd.).

[153] **Dolu**, 312.

[154] **Cohen** Albert K., Delinquent Boys: The Culture of the Gang, 1955, s.110 vd.(zikr. Dolu, 315 vd.).

cc. Cloward'ın Suç Fırsatları Teorisi

Cohen'in Alt kültürel gerilim teorisi, arzuladıkları orta sınıf statüsüne ulaşamadıkları halde neden benzer durumdaki diğer çocukların suç işlemediklerini açıklamada güçlük çekmesinin cevabını Richar **Cloward**, 1959 yılında *American Sociological Review* dergisinde yayınlanan makalesiyle vermiştir[155].

Cloward, "suçun ortaya çıkabilmesi için öncelikle suç işleme teknikleri ve suç işlemeyi haklı çıkaracak gerekçeler yönüyle öğrenilmesi gerektiğini, daha sonra da öğrenilenlerin uygulamaya koyulabileceği uygun bir ortamın bulunması gerektiğini şart koşmaktadır"[156].

dd. Agnew'in Genel Gerilim Teorisi

Klasik gerilim teorileri, genellikle suçu düşük sosyo-ekonomik seviyeye ait bir sapma şeklinde sunmaları ve gençlerin neden belli bir yaştan sonra suç işleme oranlarının azaldığını açıklayamadıklarından dolayı eleştirilmişlerdi. **Agnew**, "bireyleri suça sürükleyen gerilimin tek kaynağının pozitif bir edimin elde edilememesi sonucu doğan engellenmişlik hissi olmadığını, aynı zamanda ayrıca bireylerin içinde bulundukları olumsuz ortamdan kaçamama nedeniyle yaşadıkları engellenmişlik hissinin de gerilime ve dolayısıyla suça neden olacağını iddia etmiştir"[157].

Agnew'e göre, haksızlık içeren ve kişi tarafından haksız olarak değerlendirilen gerilimler, diğer gerilimlere göre, kişiyi daha yüksek suça sürükleme potansiyeline sahiptirler. **Agnew**, "insanları suça sürükleme potansiyeli en yüksek gerilim türleri arasında, bireyi sorunlarını suç işleyerek çözme yönünde kanalize eden, birey üzerinde baskı oluşturan ve bu yönde davranması durumunda bir takım teşvikler sunan gerilimleri saymaktadır"[158].

d. Anomi ve Gerilim Teorileri Çerçevesinde Suçlulukla Mücadele Önerileri

Anomi ve Gerilim teorilerinin etkisiyle ABD'de, *"avantajlı başlangıç"* ve *"fakirliğe karşı savaş"* başta olmak üzere çok sayıda proje geliştirilmiştir. Anomi ve Gerilim teorileri çerçevesinde öngörülen suç önleme ve mücadele önerilerinin Tükiye açısından değerlendirilmesi halinde, bunları şu şekilde sıralamak mümkündür: 1) Eğitim, 2) iş, 3) sosyal destek programları,

---

[155] **Dolu**, 317.

[156] **Cloward**, 169-171(zikr. Dolu, 318).

[157] **Agnew** Robert, "A Revised Strain Theory of Delinquency", Social Forces, Vol.64, 1985, No.1(zikr. Dolu, 320).

[158] **Dolu**, 328, 330 vd.

4) televizyon programları, 5) kira sorunu, 6) problem çözme ve stresle başa çıkma eğitimleri[159].

Agnew'in önerileri doğrultusunda özellikle problem çözme ve stresle başa çıkma bakımından yapılması gereken iki şey vardır: 1) Kim ve nerede olursa olsun, hiç kimseye kötü muamele yapılmaması, 2) Olumsuz bir muameleye maruz kaldığı durumlarda kişilerin yaşadıkları olumsuzluğu aşabilmek için suça başvurma ihtimalinin azaltılması[160].

2. Sosyalleşme Teorileri

Suçluluğu, bir insanın başarısızlıkla sonuçlanan sosyalleşmesine dayanarak açıklayan suçluluk teorileri, sosyalleşme teorileri olarak isimlendirilir. Onların çıkış noktası, insanın bir toplumda yaşayabilmesi için, sosyalleşmek zorunda olmasıdır. Sosyalleşmeden, insanın ait olduğu grubun kurallarını, değerlerini ve yön tayinini öğrenmesi olayı anlaşılır. Tamamıyla sosyal çevre vasıtasıyla davranış tarzlarının, düşünme stillerinin, duyguların, bilgilerin, saiklerin ve değer anlayışının öğrenilmesine aracılık eder. Öğrenme olayı, gözlem, taklit, karşılaştırma, kaçınma, alıştırma ve anlamaktır.

Sosyalleşme teorilerine göre, toplumsal belirleyici davranış kurallarının dışlaması nedeniyle sosyalleşmesi başarısız sonuçlanan kişi, belirli durumlarda suçlu olacaktır. Kültür çatışması ve alt kültür teorileri, sosyalleşme teorileri içerisinde değerlendirilirler.

a. Kültür Çatışması Teorisi

Kültür çatışması teorisi, farklı kültürel değer ve davranış normları arasındaki bir çatışmanın neticesi olarak, suçluluğun sadece sınırlı bir alanı için anlamlı açıklama verebilir; özellikle etnik azınlıklar, yabancılar ve göçmenler. **Thorsten Sellin** (ölüm 1994), kültür çatışması teorisinin kurucusu olarak (1938), her insanın belirli bir kültür içerisinde doğduğu ve bu kültür içerisinde belirli davranış kurallarını öğrendiği noktasından hareket eder. Almanya'da 60'lı yıllarda yabancı işçilerin suçluluğu için kültür çatışması teorisinin gerçeklik kapsamını araştırması denenmiştir. **Grüger**, 1969 da 210 işçi üzerinde Hamburg'da yaptığı araştırmada, teorinin doğruluğu için bir delil bulduğunu düşünmüştür[161].

Kültür çatışması kavramı ilk defa Amerika'da artan suçluluk oranından göçmenleri sorumlu tutmak için ortaya atılmıştır. Ancak, **Sellin**'i 1938 yılında yayınlanan *"Kültür Çatışması ve Suç"* isimli eserinde, gerçeğin böyle olmadı-

---

[159] **Dolu**, 335.

[160] **Dolu**, 339.

[161] **Kürzinger**, 90.

ğını ve göçmenlerin suçluluk oranının yerli beyaz nüfusa göre oldukça düşük bulunduğunu araştırmalara dayanarak ortaya koymuştur. Fakat bununla birlikte **Sellin**, göçmenlerin belirli bazı suçları işlediklerini tespit etmiştir: Örneğin bir Sicilyalının ailenin namusunu korumak için kız kardeşini kaçıranı öldürmesi gibi. İşte **Sellin,** burada kültür çatışması teorisine dayànmıştır. Buna göre, bir göçmen, birisi anavatanının ve diğeri göçülen ülkenin olmak üzere iki kültür, yani norm sistemi karşısındadır. Her ne kadar, göçmenin temel kişiliği anavatanındaki sosyalleşme vasıtasıyla kural olarak oluşmuşsa da, göçmen geldiği ülkenin norm ve standartlarına daima daha çok yaklaşmak ihtiyacını da duymaktadır. Çünkü göçmen, ancak bu şekilde yeni bir sosyal kimlik bulacaktır. İşte çatışma, birbirine karşı olan iki sistemin kültürel norm ve standartlarının dışarıda bırakılmalarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır[162]. Gerçekten de, yabancı bir kültür sistemine gelen kişi, orada hâkim değer sistemiyle karşılaşmakta ve onun normlarına kendi özel daralmış şartları altında karşı koymaktadır. O halde kültür çatışması kavramından, kültürel ve sosyal değerler, amaçlar ve normlar bakımından zihniyet ve düşüncelerin çatışması anlaşılmaktadır.

Kültür çatışması teorisi, her insanın belirli bir kültür içerisinde doğup, burada belirli davranış kuralları öğrendiği esasından hareketle, göçmenler ile yerlilerin ideal ve değer sistemlerinin farklılığına dayanmaktadır. Çünkü, göçmenler, yabancı işçiler ve mülteciler ile etnik azınlıklar (zenci, çingene gibi) genel olarak topluma yabancı ve kenar grup olarak belirlenmektedirler: Bu kişiler, içinde yaşadıkları toplumdan en azından temel bir işaretle ayrılmaktadırlar. Bu işaret, kültürel (din, dil), etnik (ırk) veya başka bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İşte, bu kişiler kendilerini çeviren kültüre tamamen katılamadıklarından, içinde yaşadıkları toplumla bütünleşememekte ve ona yabancı kalmaktadırlar. Bu ise, onlara karşı ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda dışlanmayı doğurmaktadır. Bunun sonucu olarak da, önyargılar oluşmakta ve damgalanmaktadırlar[163].

b. Alt-Kültür Teorileri

Miller, Doğu Amerika'da büyük bir şehrin kenar mahallleri(slum) içindeki gençlik çetelerinin kapsamlı deneysel araştırmasını yapmıştır. Çete üyelerinin suçlu hareketlerindeki en önemli neden, alt sınıf mensuplarının değer yargılarına ve davranış normlarına göre, yön tayin etme girişimidir. Yani tezin hareket noktası, Amerikan toplumunda orta sınıf kültürel sistemi yanında, alt sınıfın kendine özgü bir kültürel sistemi bulunmasıdır[164].

---

[162] **Albrecht** Peter Alexis-**Pfeiffer** Christian, Kulturkonflikt oder soziale Mangellage? İn: Bewaehrungshilfe 1979, s.106.

[163] **Demirbaş**, 69.

[164] **Sonnen** Bernd-Rüdeger, Kriminalitaet und Strafgewalt, Einführung in Strafrecht und Kriminologie, Stutgart 1978, s. 144.

Alt kültür teorileri, suçun nedenini, toplumu oluşturan gruplar arasında bir veya daha fazla grubun, kendisini toplumun diğer kesimlerinden soyutlayarak, o kültür sisteminden koparak yeni bir değerler sistemi geliştirmeleri ve bunun neticesinde doğan kültürün toplumun genelince benimsenen kültür ve normlarla çatışmasında görmektedir. Alt kültür teorisini savunan isimler arasında Friedrich **Thrasher**, Albert **Cohen**, Richard A. **Cloward**, Lloyd **Ohlin**, Walte **Miller**, Elijah **Anderson**, Marwin **Wolfgang** ve Franco **Ferracuti** sayılabilir[165].

İnsanlar aynı şekilde davranmazlar; benzer durumda farklı şekilde davranırlar. Çünkü, insanların durum ve hareket aracı, davranışların yöneltildiği insanların değer yargılarıdır. Bu bakımdan kültürün iki anlamı vardır; birisi, belirli bir toplumda sınırlı bir bölge içinde ve belirli bir tarihte gelişmiş değer yargılarının tümünü kapsar. Diğeri ise, uygarlık anlamında, yaşama stili, düşüncenin, hissedişin ve davranışın tarzıdır; bunlarda beslenmenin, giyimin, ahlakın ve geleneğin tarzı, din içinde ve dil ifade edilir. Kültür bu geniş anlamda davranış ve dilde gözlenebilir; öğrenilir ve kuşaktan kuşağa devredilir; davranış görüntülerinin bütünlüğü olarak tasvir edilebilir[166].

Alt kültürden, bir üst kültür davranış ve değer sisteminden ayrı olarak varlık gösteren bir sosyal davranış ve değer sistemi anlaşılır; bununla birlikte bu, merkezi değer sisteminin bir kısmıdır. Alt kültür içinde yaşayan gruplar, üst uygarlık unsurlarını ayırırlar: fakat merkezi uygarlıktan ayrılan belirli davranış görüntülerini ve değer yargılarını muhafaza ederler[167].

Suçlu alt kültürünün bir parçası olan çetelere ilişkin ilk çalışma, Frederick **Thrasher**'in 1927'da yayımlanan *"Çete"* isimli eseridir. **Thrasher**'e göre, çeteleri diğer gruplardan ayıran en temel özellik, çetelerin doğal olarak, birden bire ve plansız olarak ortaya çıkmalarıdır. Çetelerin de, aynen vahşi doğadaki gibi belli bir hakimiyet alanı olup, bu bölgeyi evleri gibi sayarlar. Omuz omuza yaşadıkları sorunlar ve verdikleri mücadeleler ile çete üyeleri birbiri ile daha çok kaynaşırlar ve bu birliktelik ile çete içi ahlaki normlar gelişir[168].

Alt kültür teorileri gençlik ve özellikle çete suçluluğunu açıklamayı denerler. Albert K. **Cohen** (1955), Richard A. **Cloward** ve Lloyd E. **Ohlin** (1960), nedensellik düşüncesi içinde, hakim orta sınıfın değer ve amaçları

---

165 **Dolu**, 346.

166 **Schneider**, 434.

167 **Schneider**, 434.

168 **Thrasher** Frederick M., "The Gang". In Joseph E. Jacoby, Classics of Criminology. First Edition, Oak Park, IL 1979, s. 4 vd.(zikr. Dolu, 347).

ile alt sınıf gençlerinin bu değerleri takip etme ve bu amaçlara ulaşma imkânları arasındaki çatışmaları vurgulamışlardır[169].

Cohen, *"Suçlu Çocuklar"*(1955) isimli kitabında, işçi sınıfının aşağı tabakalarından gelen ve kendi konumlarından rahatsız olan çocukların, genellikle çeteler gibi suç alt kültürlerine katıldıklarını ileri sürmüştür. Bu alt kültürler, orta sınıf değerlerini inkar ederler ve bunların yerine suçluluk ve diğer uyumsuzluklar gibi karşı çıkmayı kutsayan normları geçirirler[170]. **Cohen**'e göre, "suç, ne doğuştan kazanılan, ne de çocuğun kendi icat ettiği bir şey değildir.... Çocuklar(ve gençler) suçlu olmayı, suçun kök salıp geliştiği grupların bir üyesi olmakla öğrenirler"[171].

Walter **Miller**, 1958 yılında yayınlanan *"Çete Suçluluğu Üreten Bir Ortam Olarak Alt Sınıf Kültürü"* isimli makalesiyle ortaya attığı "İlgi Odakları" Teorisinde, suçu alt sınıf kültürünün bir ürünü olarak açıklamıştır. **Miller**'e göre, alt sınıfa mensup insanların değer verdikleri ve üzerinde durdukları bir takım ilgi alanları vardır. Suç, bu ilgi odağı olan hususların çoğu zaman abartılı şekilde dışa yansıması sonucunda ortaya çıkar. Bu ilgi odakları; 1) bela arama, 2) sertlik, 3) zekilik, 4) heyecan, 5) kadercilik ve 6) başına buyrukluktur[172].

Marwin E. **Wolfgang** ve Franco **Ferracuti** (1967), şiddet alt kültürünün bir teorisini ortaya koymuşlardır; şiddet öğrenilir ve bir alt kültür içinde kuşaktan kuşağa taşınır. Bu davranış ve değer sistemi içinde insanlar, şiddeti seven yaşam tarzı ve zihniyetler geliştirirler. Şiddet uygulamasının yasak olmadığı ve failde kusur duygusuna sebebiyet vermeyen şiddet, kendini gösterir. Şiddet alt kültürü, örneğin Sardunya adasında tespit edildiği gibi, kişilik eğilimi içinde bastırılmaz[173].

3. Ekolojik Girişim (Şikago Okulu)

Suçlu davranışın doğması bakımından sosyolojik açıklama denemelerine *"Sosyal Yozlaşma"* teorisi ya da *Şikago Okulunun* ekolojik girişimi de dahildir; Bu teoriden suç coğrafyası gelişmiştir ve sonunda şehirlerin yapısı (ev mimarisi) ve suçluluk arasındaki bağlantı ile uğraşılmıştır[174].

1892 yılında Şikago Üniversitesinde kurulan sosyoloji bölümü, 20'nci yüzyılın ortalarına kadar *"Şikago Okulu"* adı altında sosyoloji konusunda en

---

169 **Schneider**, 434.
170 **Giddens**, 846.
171 **Cohen** Albert K., Delinquent Boys: The Culture of Gangs, New York 1955, s.11(zikr. Dolu, 348).
172 **Dolu**, 356.
173 **Schneider**, 441.
174 **Schwind**, 129.

etkili kuruluşlardan birisi haline gelmiştir. Burada yapılan çalışmalar, sosyoloji ve kriminoloji alanlarında önemli sonuçlar doğurmuştur. Şikago Okulunun kişiyi ve kenti inceleme metodlarının sosyolojik ve kriminolojik yönden önemli yararları olmuştur. Araştırmacılar deneysel (ampirik) yöntemi uygulamak suretiyle, kişileri yaşadıkları çevre içinde incelemeye başladılar. Bunlardan yaşam öyküsü metodu, kişilerin yaşamlarını etkileyen olaylara derinlemesine inilmesini mümkün kılmış; ekolojik inceleme tekniği ile de, sosyal verilerin toplanmasıyla büyük insan gruplarının özellikleri belirlenebilmiştir. Bu şekilde, elde edilen tekil durumlara ilişkin bilgilerin nüfus istatistikleri ile birleştirilmesi sonucunda, günümüz kriminoloji teorilerinin pek çoğunun temelini Şikago Okulu oluşturmuştur. Şikago Okulu mensupları ve sosyal sorunlarla ilgili çalışma yapan diğer araştırmacılar, 20'nci yüzyılın başlarında Amerika'da kentlerin büyümesi, sanayileşme, göçler, Birinci Dünya Savaşının yarattığı sorunlar, içki yasağı, Dünya Ekonomik Bunalımı gibi konularla ilgilenmişler ve bunların suçlulukta artış, ahlaki çöküntü ve suç çeteleri gibi olumsuzluklara neden olduğunu ortaya koymuşlardır[175].

Şikago Okulu araştırmalarında iki yöntem uygulamıştır: İlki suç istatistikleri ve nüfus sayımları gibi resmi sayılardan yararlanılmasıdır. Bunlara göre, yoksulluğun ve yüksek suç oranının bulunduğu bölgeler belirlenmiş, sosyal gerçeklerin bu harita ile grafiklerinin izlenmesi suçun nedenleri konusunda önemli bir gerçeği ortaya çıkardı: Değişik etnik grupların gelip gitmek suretiyle geçici olarak bu yerlerde bulunmalarına rağmen, kentin bunun gibi belirli yerleri suça daha elverişliydi.

İkincisi ise, yaşam öyküsü ve olay incelemesi metodlarını kullanmasıdır; bu şekilde, suçluluğun psiko-sosyal süreci ortaya çıkartılabiliyordu. Bunun için araştırmacılar süjelerinin arasına karışarak onlarla birlikte yaşadılar; bu şekilde suçluların kendi çevreleri içinde günlük yaşamları ve kişilikleri daha iyi incelenebiliyordu. Suçlunun içinde yaşadığı bu çevre değişik olabiliyordu; işte bu şekilde, bitki ve hayvanların doğal çevrelerinde incelenmesinde olduğu gibi, *"insan ekolojisi"* kavramı ortaya çıkmış ve Şikago Okuluna *"Ekolojik Okul* adı da verilmiştir. Şikago Okulunca yapılan "yaşam öyküleri" çalışmaları, ekolojik bölgelerin sosyal yaşam üzerindeki etkilerini açıklama yönünden önem taşımıştır. Nitekim bu araştırmalar, şehir yaşamının birbirini tanımayan insanlar arasında akrabalık ve dostluk ilişkilerinin çok zayıfladığı ve bir makine gibi yürüdüğü sonucuna varmışlardır. İşte bu sosyal ilişkilerin zayıflaması ise, sosyal yozlaşmaya; bunun da suçluluğa neden olduğu ortaya çıkmıştır[176].

---

[175] **Sokullu-Akıncı**, 133 vd.
[176] **Sokullu-Akıncı**, 137 vd.

4. Sosyal Düzensizlik Teorisi

Teoriye *"Sosyal düzensizlik"* ismi, **Shaw** ve **McKay** tarafından verilmemiş, bu yazarların çalışmalarını okuyan insanlar tarafından yakıştırılmıştır. Bazıları bu ismi yerinde bulurken, **Albert Cohen** ve **Sutherland** gibi bazı kriminologlar, *"ayırıcı sosyal organizasyon"* denilmesinin daha yerinde olduğunu; çünkü, ortada bir düzensizlik olmadığını, aksine iç çe varlığını sürdüren paralel toplumların varlığının, bir tür toplumsal düzen olduğunu savunmuşlardır[177].

Shaw ve **McKay**'ın tesbitleri içinde, etnik heterojenlik, nüfus hareketliliği, düşük ekonomik statü ve etkin bir aile yapısının olmayışı gibi özelliklerin geçerli olduğu bu bölgelerde çöken sosyal kontrol mekanizmaları suçu önleyebilme kapasitesini de kaybetmektedir. Bu şekilde, sosyal yapının kendisinin, suçu üreten ve suç işlenmesini kolaylaştıran bir mekanizmaya dönüştüğü söylenebilir[178].

Sampson ve **Groves** 1989 yılında yaptıkları çalışma ile sosyal düzensizliğin aslında doğrudan suça neden olmadığını, sosyal düzensizlikle birlikte önce geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının çöktüğünü, daha sonra da bu mekanizmadaki çöküşün suça neden olduğunu ortaya koymuşlardır. **Sampson** ve **Groves**, **Shaw** ve **McKay**'ın teorisinden hareketle inşa ettiği yeni modelde, "düşük ekonomik statü, etnik heterojenlik, yüksek nüfus hareketliliği, parçalanmış ailelerin çokluğu ve şehirleşme gibi sosyal düzensizliği ifade eden değişkenlerin tek başına ve doğrudan suç oranlarını etkilemediğini, bu değişkenlerin lokal düzeydeki arkadaşlık ve dostluk bağlarını koparark, gençlerin ve çocukların yetişkinler tarafından yeterince gözetlenememesi ve takip edilememesine neden olarak ve insanları birbirine yabancılaştırarak bireylerin toplumsal faaliyetlere yeterli seviyede katılmamalarına neden olmak suretiyle suç oranlarında artışa neden olduğunu" savunmuşlardır[179].

III. Öğrenme (Sosyopsikolojik) Teorileri

Suçluluk teorilerinden diğer bir grup, öğrenme teorileridir. Suçlu, toplumsal hakim davranış örneklerinin hor bakması altında, suçluluğu problem çözen davranış olarak öğrenir.

Sosyal öğrenme teorileri, suçun, suçlu davranışla ilgili normların ve davranışların öğrenilmesinin bir ürünü olduğunu kabul eder. Sosyal öğrenme teorilerinin dayanağı, 19'uncu yüzyıl sonlarına, **Gabriel Tarde**'nin (1843-1904) *"Taklit teorisi"*ne dayanır. **Tarde**, popüler olan **Lombroso**'nun biyo-

---

[177] **Dolu**, 214.

[178] **Dolu**, 216.

[179] **Dolu**, 217 vd.

lojik anormallik görüşünü reddederek, suçluların normal kişiler olduklarını ve suçu öğrendiklerini iddia etmiştir. Ona göre, kişiler bir elbise modelini kopya eder gibi, davranış kalıplarını taklit ederler[180].

Burada aykırılıkların birleştirilmesi, nötrleştirme teknikleri ve psikolojik öğrenme teorileri üzerinde kısaca durulmalıdır.

1. Aykırılıkların Birleştirilmesi Teorisi

Öğrenme teorisi açıklamalarında, **Edwin Sutherland**'ın *aykırılıkların birleştirilmesi (differntiellen Assoziation)* en tanınmışıdır. **Tarde**'nin *öğrenme teorisini* sürdürme ve basitleştirme girişimleri içinde, **Sutherland**, kendi teorisini geliştirmiştir. **Sutherland**'ın teorisine göre, suç öğrenilen bir davranıştır. Bu görüş, biyolojik ve bireysel psikolojik teorilere açık bir itirazı içerir[181]. **Sutherland**'e göre, suçluluk ne kişisel özelliklerden, ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar; suç, herhangi bir kültürde, herhangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucudur[182]. **Dolu**, teorinin ruhunu daha iyi yansıtması ve "suçluyu suçsuzdan ayırt etmesi" nedeniyle *"ayırıcı birliktelikler"* teorisi ifadesinin daha uygun bulduğunu belirtmiştir[183].

Sutherland'e göre, suçu açıklayan aykırılıkların birleştirilmesi(ayırıcı birliktelikler) teorisinin dokuz unsuru bulunmaktadır[184]:

1. Suç, öğrenilir. Yani kişi öğrenmezse suç işleyemez.
2. Suç, diğer kişilerle olan iletişim vasıtasıyla öğrenilir.
3. Suçun öğrenilmesinin en temel kısmı, kişiye çok yakın kişilerle olan iletişimdir.
4. Suçun öğrenilmesi, suç işleme teknikleri ve suçu haklı çıkaracak gerekçeler olmak üzere iki unsuru içerir.
5. Kişiyi suça iten bu gerekçeler ve itici nedenler, kanunlardaki suç tanımlarına karşı hoşa giden ve hoşa gitmeyen iki tür tepki ile öğrenilirler.
6. Bir kimsenin suç işlemesinin nedeni, o kişinin kanun ihlallerini hoşa gidecek davranışlarmış gibi değerlendiren tanımlamalara, bu tür fiilleri uygunsuz ve kabul edilemez bulana tanımlamalar göre çok daha fazla maruz kalmasıdır.

---

[180] **İçli**, 127.

[181] **Kürzinger**, 83; **Sonnen**, 143.

[182] **İçli**, 129.

[183] **Dolu**, 236.

[184] **Sutherland** Edwin H.-**Cressey** Donald R., Criminology, 10. Edition, Philadelphia, New York, San Jose, Toronto 1978, s. 80-82(zikr. Dolu, 237).

7. Farklı birliktelikler; görüşme sıklığı, görüşme ve birliktelik süresi, önem durumu ve görüşme yoğunluğu bakımlarından değişkenlik taşırlar.

8. Diğer insanlarla olan birliktelikler ve görüşmeler sonucunda öğrenilen suç ve suçluluğa ilişkin davranış şekilleri ile suç karşıtı tavır ve davranışlar diğer öğrenme türlerinde de geçerli olan öğrenme mekanizmalarını içerirler.

9. Her ne kadar suç, genel olarak ihtiyaçlar ve değerlerin ifadesi olsa da, bu ihtiyaç ve değerler suçu açıklamaya yetmezler; çünkü, suç içermeyen davranışlar da aynı ihtiyaç ve değerlerin bir ifadesidirler.

1939 yılında **Sutherland** tarafından ortaya atılan bu teorinin dokuz maddede özetlenen suç modelinin incelenmesinde, suçun öğrenilen bir davranış olduğu ve suç yaratan kanunları ihlal yönündeki düşüncelerin, ihlal etmeme yönündeki düşünceleri aştığı zaman kişilerin suç işledikleri sonucu çıkmaktadır. Burada öğrenmenin özellikle iki unsur yönünden önem taşıdığı görülmektedir: Suç işleme teknikleri ve suçu haklı çıkaracak mazeretlerin öğrenilmesi[185].

2. Nötrleştirme Teknikleri

1950'lerde, suçluların toplumun çoğunluğunu oluşturan orta sınıf değerlerininden farklı değerler taşıdıkları düşüncesi oldukça yaygın olup, **Albert Cohen**'de *"Suçlu Çocuklar"* isimli eserinde bu düşünceyi savunmakta idi. **Sykes** ve **Matza**, **Cohen**'i bu görüşleri nedeniyle eleştirmiş ve hatta "suçluların da genel olarak suçlu davranışları onaylamadıklarını" iddia etmişlerdi. **Sykes** ve **Matza**, **Sutherland** gibi , "suçun sosyal etkileşim süreçleri içinde, çoğu davranış gibi öğrenildiğine" inanmakla birlikte, suçu haklı gösterecek gerekçeler konusunda farklı düşüncede idiler. **Sykes** ve **Matza** göre, suçlular da ahlaki yönden suçları doğru bulmamakta ve işledikleri suçlar dolayısıyla pişmanlık yaşamaktadırlar. Suçlular belli bir alt kültüre bağlı olsalar bile, **Sykes** ve **Matza**, "suçluların kanunlara saygılı ve düzgün bir hayat yaşayan insanlara saygı ve hatta hayranlık duyduklarını ve toplumda geçerli kuralların ve normların da aslında doğru ve geçerli olduklarına inandıklarını" iddia ediyorlardı[186] .

Sykes ve **Matza**, suçluların, arkadaşlarından çalmama, cami-kilise gibi ibadet yerlerine saldırmama şeklinde bir takım kuralları olduğunu ve kime karşı suç işlenmemesi gibi konularda keskin çizgileri olduğunu; yani suçlularında doğru-yanlış kriter ve değerleri bulunduğunu belirtmişlerdir. **Sykes** ve **Matza**, beş nötr-

---

[185] **Sutherland-Cressey**, 81 vd.(zikr. Dolu, 238).

[186] **Sykes** Graham M.- **Matza** David, "Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency", American Sociological Review, Voll.22, 1957, s. 664-665(zikr. Dolu, 240).

leştirme tekniğini şu şekilde belirtmişlerdir: 1) Sorumluluğun ret edilmesi, 2) zararın ret edilmesi, 3) mağdurun varlığının ret edilmesi, 4)kendilerini lanetleyenlerin ret edilmesi, 5) kendi değerlerini toplumun değerlerinden üstün görme[187].

3. Psikolojik Öğrenme Teorileri

a. Genel Olarak

Psikolojide davranışçı yaklaşımın ilk çarpıcı örneği Rus bilim adamı **Pavlov**'un köpekler üzerinde yaptığı deneylerde görülmektedir. **Pavlov**, deneklere klasik şartlandırma adı verilen teknikler vasıtasıyla bazı istemsiz refleksif hareketler kazandırmıştır. **Pavlov,** köpeklerin yiyecekleri görmeleriyle salya salgılamada artış olduğunu tesbit etmiş ve köpeklere yiyecek verirken zil de çalmıştır. Bir süre yiyecek ve zil sesi birlikte devam etmiş ve deney sonucunda köpeklerin önüne yiyecek konulmaksızın zil çaldırıldığında da yiyecek görmüşler gibi salya salgılamalarında artış olduğu tesbit edilmiştir. "*Pavlov'un köpekleri*" ismiyle anılan, bu davranış şartlandırma metodu psikolojide çığır açan bir çalışma olarak ünlenmiştir. Bu yöntemle istemsiz refleksif davranışların da aynen istemli davranışlar gibi, belli davranışların ödül ve cezalarla takviye edilmesi sonucunda, güçlendirilebileceği ortaya konulmuştur[188].

Yine bir davranışçı psikolog olan John **Watson**, **Pavlov**'un deneylerine benzer deneyleri bebekler üzerinde yapmak suretiyle klasik koşullama uygulama alanını genişletmiştir. Bu deneylerden en ünlüsü *küçük Albert* isimli öksüz ve kimsesiz bir bebek üzerinde yapılan çalışmalardır; küçük bebeğe köpek, maymun ve fare gibi çeşitli hayvanlar yaklaştırılmış, ancak bebek korkmamıştır. Bebeğin ateşten de korkmadığını gören **Watson**, bebeğin sesinden korktuğu bir çıngırağı bebeğe fareyi yaklaştırıken de yüksek sesle sallamış ve bebeğin sesten kaynaklanan korkuyu fareye karşı duymasını da sağlamıştır. **Watson**, bu deneyler sonucunda, korkunun doğuştan gelen bir özellik olmayıp, aksine öğrenilen bir davranış olduğunu; dolayısıyla, korku ve benzeri nedeni bilinmeyen pek çok endişenin aynı yöntemle giderilebileceğini de göstermiştir[189].

Skinner, **Watson**'ın bıraktığı noktadan davranışçılık ekolünü daha ileriye götürmüştür. Klasik koşullamada iki uyarıcının birbiriyle ilişkilendirilmesi esasına dayanan "öğrenme" yaklaşımının aksine, **Skinner,** Edimsel Koşullanma teorisi ile cevap davranışlarıyla ortaya çıkan sonuçları değiştirerek, başlangıçtaki davranışları değiştirmeyi başarmıştır. **Skinner**'a göre,

---

[187] **Sykes-Matza**, 665-666(zikr. Dolu, 240).

[188] **Dolu**, 244.

[189] **Dolu**, 244.

"çevre her şeydir ve çevreyi değiştirerek, davranışları değiştirmek mümkündür". **Skinner**, edimsel koşullanma ile istenen davranışların ödüllendirilmek suretiyle güçlendirilebileceğini, istenmeyen davranışların ise ödülün sona erdirilmesi veya cezalandırmak suretiyle zayıflatılacağını, sonra da tamamen ortadan kaldırılabileceğini öngörüyordu[190].

b. Jefferey'in Ayırıcı Pekiştirme Teorisi

Sutherland'ın "Aykırılıkların Birleştirilmesi (Ayırıcı Birliktelikler) Teorisi" nin öğrenilen bir davranış olarak belirttiği suçun öğrenme mekanizmasını iyi bir şekilde açıklayamadığını iddia eden **Jefferey**, **Sutherland**'ın teorisini edimsel koşullandırma esasları çerçevesinde yeniden yorumlamış ve *"Ayırıcı Pekiştirme Teorisini"* ortaya atmıştır. **Jefferey**, Aykırılıkların birleştirilmesi teorisinin, aynı çevrede yaşadığı halde neden bazı insanlar suçlu olurken, bazılarının suç işlemediğini açıklayamadığını, bunun ayırıcı pekiştirme vasıtasıyla mümkün olabileceğini ileri sürmüştür[191].

Jefferey'e göre, pekiştirme, **Sutherland**'ın savunduğu şekilde sadece arkadaşlıklar gibi sosyal pekiştiricilerle olmaz; aynı zamanda suçtan elde edilecek maddi kazanımlar ve haz da suçlu davranışı pekiştirir. Bu bakımdan suçu pekiştirmek için mutlaka sosyal bir onaylanma yaşanması gerekmez; bizzat suç sonucunda elde edilen her türlü menfaat de suçu pekiştirici bir rol oynar. Burada önemli nokta, suçlu davranışın öğrenilmesini takiben, suçun işlenip işlenmeyeceği ve bu öğrenilen davranışın devam etirilip ettirilmeyeceğidir. Kişilerin işledikleri suçlar sonucunda elde ettikleri para, eşya, cinsel haz, kişisel tatmin ve benzeri sonuçlar, suçlu davranışı pekiştiren ve güçlendiren faktörlerdir[192].

c. Akers'ın Sosyal Öğrenme Teorisi

Akers'in Sosyal öğrenme teorisi, suç teorileri arasında lider konumdadır. **Akers**, **Sutherland**'ın teorik yaklaşımını benimserken, aynı zamanda onun cevapsız bıraktığı, suçun ne tür mekanizmalar vasıtasıyla öğrenilip sürdürüldüğü konularına açıklık getirmektedir. **Akers**, öğrenme mekanizmalarını açıklarken hem psikolojideki öğrenme modellerinden, hem de sosyolojik görüşlerden yararlanmıştır[193].

Akers, 50 yılı aşan süre içerisinde yaptığı çalışmalar neticesinde, **Tarde**'den **Bandura**'ya kadar çok sayıda bilim adamının sosyoloji, psikolo-

---

[190] **Dolu**, 245 vd.

[191] **Jeffery** C.R., "Criminal Behavior and Learning Theory", The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol.56, 1965, No.3, s.294 vd.(Dolu, 246 vd.).

[192] **Jeffery**, 295 vd.(zikr. Dolu, 247).

[193] **Dolu**, 252.

ji ve sosyal psikoloji alanında yaptıkları araştırmalar ışığında geliştirdiği *"Sosyal Öğrenme Teorisini"* dört esasa dayandırmıştır[194]: 1) Ayırıcı birliktelikler, 2) tanımlamalar, 3) ayırıcı pekiştirmeler ve 4) taklit.

aa. Ayırıcı Birliktelikler

Ayırıcı birliktelikler, "bir kişinin illegal veya kanunlara saygılı davranış tarzlarına ilişkin olumlu ya da olumsuz normatif tanımlamalara maruz kalma sürecidir". Ayırıcı birliktelikler, ilk referans grubu olarak yakın ilişki içinde olunan insanlarla doğrudan etkileşimler ile ikinci referans grubu olan otorite figürlerinden okul, öğretmen ve benzeri gruplarla olan ilişkilerden oluşur[195].

bb. Tanımlamalar

Tanımlamalar, kişilerin davranışlarını anlamlı kılan ve bunların nedenini açıklayan, neyin doğru veya yanlış olduğuna ilişkin gerekçelendirmeler, ahlaki değerler ve eğilimlerdir. Burada, genel ve özel tanımlamalardan söz etmek gerekir: Genel tanımlamalar, kişiyi kanunlara ve genel normlara saygılı olmaya sevk eden her türlü inanç, değer, ahlaki ve dini inanışı; özel tanımlamalar ise, kişilerin herhangi bir davranışa ilişkin değerlendirmeleriyle ilgili tutumlarını ifade eder. Örneğin, bir kişi genel olarak kanunlara saygılı olmak gerektiğini düşünmekle birlikte, aynı zamanda fırsat buldukça yaşı küçük olmasına rağmen alkol almayı normalmiş gibi değerlendirebilir[196].

cc. Ayırıcı Pekiştirme

Ayırıcı pekiştirmelerden, bir davranışı takiben kişinin alacağı ödüller veya cezalar sonucunda, o davranışın tekrar yapılması için cesaretlendirilmesine veya vazgeçilmesine yönelik güçlendirici pekiştiriciler anlaşılır. Dolayısıyla, davranış sonrası alınan ödül veya ceza durumuna göre, o davranışın bir daha tekrarlanıp, tekrarlanmaması sağlanmaya çalışılır[197].

dd. Taklit

Taklit, suçun diğer kişilerden gözlem yoluyla öğrenilmesidir. Bu şekilde, suça ilişkin bakış açısını yansıtan ve suçu haklı gösteren veya suçun yanlışlığını ifade eden tanımlamalar taklit yoluyla ve edimsel koşullanma yoluyla öğrenilmiş olur[198]. Taklitin gözleme dayalı olması nedeniyle **Sutherland'ın** ortaya attığı gibi,

---

[194] **Dolu**, 252 vd.

[195] **Akers** Ronald L., "A Social Learning Theory of Crime". In Francis T. Cullen and Robert Agnew(eds.), Criminological Theory: Past to Present- Essential Readings, Los Angeles 2003, s.143-144(zikr. Dolu, 253).

[196] **Akers**, 144(zikr.Dolu, 253).

[197] **Akers**, 144(zikr.Dolu, 253).

[198] **Akers**, 144(zikr.Dolu, 254).

suçun mutlaka kişiye çok yakın birileriyle iletişime geçerek öğrenilmesi gerekmez. Yani, suçun öğrenilmesi yakın ilişki içinde olunan diğer insanları görerek takli etme şeklinde olabileceği gibi, aynı zamanda TV veya internet gibi iletişim araçları yoluyla yapılan gözleme dayalı öğrenmelerle de olabilir[199].

d. Eysenck'in Doğrudan Doğruya Öğrenme Teorisi

Çeşitli kişilik psikolojik yapıları kriminoloji için önemlidir, onlar uygun belirli kişilik işaretleri ile şekillenir ve örnek suç ile bağlantı kurulur. Bununla birlikte, suçluluğun meydana gelişinin psikolojik koşullarını yeterince açıklayabilmiş bir kişilik teorisi şimdiye kadar varlığını sürdürememiştir[200].

İngiliz psikolog **Eysenck**'in kişilik teorisi, hem öğrenme teorisi prensiplerine göre, hem de kişilik psikolojisi yapısı olarak suçlu davranışın meydana gelmesinde birlikte etkilidirler. **Eysenck**'e göre, vicdan ve geniş anlamda sosyal sorumluluk, bir sosyal onaylanabilen davranışı mümkün kılar ve suçlu davranışı engeller: Onun gelişimi içinde kişi, vicdanı ve sosyal sorumluluğu, klasik güç kazanma esaslarına dayanan özel öğrenme usulü içinde kazanır[201].

Eysenck'e göre, suçta soyaçekimin önemli rolü vardır, çünkü kişinin suça eğilimli bir karaktere sahip olması kalıtımsaldır. Ancak, kişinin sosyalleşmesinde iki önemli gerçek söz konusudur: Ödüllendirme ve onaylamama; ödüllendirme suretiyle davranışların benimsendiği; onaylamama ile ise, bunların istenmediği belirtilir; bu şekilde, olumsuz davranışların tekrarlanması ihtimali azalır. Bu, insanların zevke eğilimli olmaları şeklinde ifade edilebilen **Bentham**'ın hedonizm düşüncesinin psikolojideki görünüşüdür. **Eysenck**'in belirttiği "kısa dönem" hedonizmdir. Hareketlerin sonuçlarının hemen görülmesi, sonra ortaya çıkandan daha etkilidir. Bu nedenle ceza, sonra verildiğinden anti-sosyal davranıştan caydırıcı etkisi pek fazla değildir. Buna karşılık, çocuklukta, istenmeyen davranışları ebeveyn veya öğretmenin hemen cezalandırması, daha etkili olur ve çocuk anti-sosyal davranışı, "hoş olmayan" bir tepkinin izlediğini öğrenerek, bir şekilde şartlanır[202].

Eysenck, suçların çoğunun failinin bulunamadığını, suçluların da bu nedenle kısa dönem hedonizmi içinde olduklarını, yani, günün tadını çıkarmayı düşündüklerini; bu bakımdan cezaya bir alternatif bulunması gerektiğini savunmuştur. Çünkü, davranış ile ceza arasındaki geniş zaman aralığı ve cezanın verilmemesi ihtimalinin de bulunması, cezanın etkisini azaltacak-

---

199 **Dolu**, 254; **İçli**, 129.

200 **Göppinger**, 72.

201 **Eysenck**, 262 vd.

202 **Sokullu-Akıncı**, 189 vd.

tır. **Eysenck**, bu bakımdan cezanın yerini "vicdan"ın alması gerektiğini ve şartlı refleks süreci ile de "vicdan"ın oluşturulması gerektiğini açıklamıştır: Çocuklukta, ebeveyn veya öğretmen tarafından istenmeyen hareketlere cezaların hemen uygulanması; örneğin, yanlış davranan bir çocuğa hemen bir daha yapmamasının söylenmesi, azarlanması, odadan çıkartılması veya vurulması suretiyle bir ceza uygulanması ve bu tepkilerin tekrarlanması çocukta şartlı tepki haline gelecektir. "Böylece, çocuğun kendi içinde adeta onun atavistik dürtülerini kontrol eden bir "polis" gücü oluşmuş olacaktır. Bu polis gücü, devletin polis gücünden daha etkilidir, hem de hep çocuğun yanında olacaktır"[203].

4. Öğrenme Teorileri Kapsamında Suçla Mücadele

Öğrenme teorileri kapsamında elde edilen tecrübeler ışığında, aile ve akran etkisi, suç ve suçluya karşı sıfır tolerans ve suçluların ıslahı başlıkları altında çeşitli suç önleme ve mücadele stratejileri geliştirmek mümkündür:

a) Aile ve akran etkisi: Çocuğun nasıl bir insan olacağı konusunda en önemli etkiyi aile yapmaktadır. Bu nedenle suçun önlenmesi öncelikle ailede başlar. Çocuğun gelişiminde akran etkisinin çocuğun yaşının ilerlemesine paralel olarak azaldığı görülmektedir. Suç, diğer davranışlar gibi öğrenilen bir davranış olduğundan, aileler çocuklarının kimlerle arkadaşlık ettiklerini ve onlardan neler öğrendiklerini takip etmelidirler[204].

b) Suçluya karşı sıfır tolerans: Suçla mücadelede, suçlulara ve toplumdaki kural dışılıklara sıfır tolerans gösterilmelidir. Aksi halde, suçun işleyenin yanına kâr kaldığı düşünülerek, suça eğilimli olanlar teşvik edilmiş olur. Bu nedenle, uyum davranışlarının genel olarak toplumda yaygınlaşabilmesi için en küçük suçlardan başlayarak norm ihlalleri hoş görülmeyerek cezalandırılmak suretiyle uyum davranışları pekiştirilmelidir[205].

c) Suçluların ıslahı: Suçluların hapishanede bir arada bulundurulmaları, onların birbirinden farklı suç türlerini ve suç işleme tekniklerini öğrenmelerine neden olduğundan, mahpusların büyük koğuşlarda tutuldukları hapishaneler, adeta suç okulu niteliği taşırlar. Bu nedenle, mahpusların mümkün oldukça küçük gruplar halinde tutulması sağlanmalıdır. Ayrıca, okumayazma ve meslek kursları açmak suretiyle, mahpusların kendilerini geliştirmeleri ve meslek sahibi olmaları teşvik edilmelidir[206].

---

[203] **Sokullu-Akıncı**, 192 vd.

[204] **Dolu**, 259.

[205] **Dolu**, 259.

[206] **Dolu**, 259.

Sonuç olarak, öğrenme teorilerine göre, suçun önlenebilmesi, kontrol edilebilmesi ve onunla etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi için çocukluktan itibaren şiddet ve antisosyal içerikli davranış modellerinin çocuğa gösterilmesinden kaçınılması ve uygun rol modellerinin sunulması şarttır. Ancak bu bakış açısının, aileden başlayarak, okul, oyun ortamı, medya ve genel olarak tüm topluma kademeli olarak yaygınlaştırılması halinde, suçun önlenmesi ve kontrol altına alınması mümkün olabilir[207].

IV. Tamamlayıcı Açıklama Denemeleri

1. Damgalama Teorisi

a. Genel Olarak

Damgalama (*Etiketleme-Labeling*) teorisini savunanlar, sapkınlığı, bir birey ya da grupların özellikleri kümesi olarak değil, sapkınlar ile sapkın olmayanlar arasındaki bir etkileşim süreci olarak yorumlamaktadırlar. Damgalamanın büyük kısmını, kanun ile düzen güçlerini temsil eden ya da başkalarının geleneksel ahlakı üzerine tanımlamalar getirebilen insanlar gerçekleştirir. Sapkınlık kategorilerini tanımlayan damgalar, böylece toplumdaki güç yapısını dile getirmektedir. Sapkınlığın kendilerine dayanılarak tanımlandığı kurallar, varlıklılar tarafından yoksullar, erkekler tarafından kadınlar, yaşlılar tarafından gençler, etnik çoğunluk tarafından azınlıklar için düzenlenmişlerdir. Örneğin, çocukluk döneminde çok sayıda çocuk, başkasının bahçesine girmek suretiyle meyve çalmış veya okuldan kaçmıştır. Bu hareketler, varlıklı bir semtteki ana-babalar, öğretmenler ve polis tarfından masum çocuk oyunları şeklinde değerlendirilirken; yoksul bölgelerde ise, çocuk yaştaki hırsızlık eğilimleri olarak görülebilirler. Bir defa çocuğun boynuna suça eğilimli yaftası asıldı mı, ona suçlu damgası vurulur. Her iki durumda da, yapılan hareket aynıdır; ancak bunlara farklı anlamlar yüklenmektedir[208].

Damgalama teorisi, "suçlu" gibi etiketlerin özellik ve kaynaklarını, uygulandıkları koşulları ve sapkın bir ad vermenin kişi üzerindeki etkisini inceler[209]

b. Sembolik Etkileşim

Damgalama teorisyenleri kişinin ilk olarak neden suç işlediğiyle değil, toplumun suça karşı gösterdiği tepkiyle ilgilenirler. Sembolik etkileşim olarak adlandırılan bu durumu ilk olarak Horton **Cooley**(1902) ve George Herbert **Mead**(1934) ortaya atmıştır. **Mead**, kişilerin kendilerine ait bilgiyi

---

[207] **Dolu**, 261.
[208] **Giddens**, 848.
[209] **Canter**, 99.

çoğu zaman sosyal etkileşimler sonucunda edindiklerini belirtmiştir. **Cooley**'e göre ise, "bireyler, adeta bir aynaya bakıyor gibi kendilerini diğer insanlardan kendilerine yansıyan bilgilerle anlayabilir ve algıyabilirler. Dolayısıyla bireyler, diğer insanların kendileri hakkında ne düşündüğünden hareketle kendilerini nasıl insanlar olduklarını hayal ederler"[210].

c. Tannenbaum ve Kötülüğün Dramatize Edilmesi

Frank **Tannenbaum**, 1938'de yayınlanan *"Suç ve Toplum"* isimli kitabında, Şikago Okulunda ortaya konulan görüşlere paralel olarak, suçun kişisel farklılıklar neticesinde değil, sosyal ilişkiler çerçevesinde "öğrenilen bir süreç" sonunda meydana geldiğini savunarak, suça ilişkin farklı bir görüş ortaya koymuştur. Bu yönüyle **Tannenbaum**, damgalamayı, klasik damgalama bakışı denilen bir şekilde suça uygulayan ilk bilim adamıdır. **Tannenbaum**, "aslında suçluların diğer insanlardan belirgin bir farkının bulunmadığını iddia etmiş, ancak kişinin genel olarak bütün davranışları içinden sadece suçlu olanların çekilip ayıklanarak halkın dikkatine sunulması ile kişiye bakışın değiştiğini iddia etmiş ve bu durumu da kötülüğün dramatize edilmesi*(dramatization of evil)* kavramı ile ifade etmiştir. Kötülüğün dramatize edilmesi kavramı ile anlatılmak istenen şey, insanların suç işlediği zaman halkın bu kişi üzerindeki ilgisini yoğunlaştıracağı ve aradan geçen zamana rağmen kişinin suçlu imajının hep canlı kalacağını ve bu durumun da kişinin daha sonra yeniden suç işlemesine neden olacağıdır"[211].

Tannenbaum'a göre, "polis tarafından gözaltına alınan bir genç, daha sonraki dönemde, ceza adalet sisteminin ve toplumun kendisi gibi tanımladığı diğer gençlerle ilişki kurmaya ve arkadaşlık yapmaya zorlanacaktır. Böylece, bu ve benzeri tecrübeler sonucunda kişi hayatının ileriki zamanlarında suçlu bir kariyer inşa edeceği yeni bir döneme girmeye aday olur[212].

Damgalama teorisini savunanlar, suçun sosyal bir etkileşimin ürünü olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bunlara göre insanlar, öğretmenler, polis, komşuları, ebeveynleri ve arkadaşları tarafından bu şekilde damgalandıkları için suçlu olurlar[213].

d. Lemert: Birincil ve İkincil Sapma

Normlar tarafından yasaklanan bir harekete girişilmesi, kesin olarak sapmayı ve suçluluk gerçeğini ortaya koymaz; bilakis toplum tarafından

---

[210] **Dolu**, 385.
[211] **Dolu**, 386.
[212] **Dolu**, 386.
[213] **İçli**, 139.

belirlenen tepkinin biraz suçlu olup olmadığıdır. Keşfedilmemiş katil suçlu değildir; buna karşılık adam öldürmeden mahkûm edilen suçsuz, suçludur. Buna göre, suçluluk, ceza normunun ihlali gerçeğinden tamamen bağımsız, suçlu etiketinin hesaba kaydedilmesi içindedir. **Sack**'ın böylece bilinmeyen alan problemini yaşanmamış olarak tasvir etmesi, bu yüzden mantıklıdır[214]. Nitekim **Lemert**, 1951'de yayınlanan *"Sosyal Patoloji: Sosyopatik Davranış Teorisine Sistematik bir Yaklaşım"* isimli eserinde, suça neden olan şeylerin ne olduğuyla ilgilenmiyordu. **Lemert** için önemli olan bir suç tesbit edildiği zaman ne olacağı idi. **Lemert**'e göre, "herhangi bir sapma, toplum o davranışa negatif bir statü yükleyene kadar anlamlı değildir. Sapkın davranışlara mantıklı izahatlar getirildiği ve toplumca kabul edilebilir sınırlar içinde tanımlandıkları müddetçe birincil sapmalar olarak kalırlar"[215].

Damgalama teorisi, kişinin damgalama süreci sonunda kendini kavramlaştırması ile de ilgilenir. Buna göre, sapıcı bir davranışı damgalamak, damgalanan kişinin kendisi hakkındaki kavramlaştırmasını etkileyerek "ikinci sapmaya" yönlendirir. Kanunu ihlal eden ve polisçe yakalanıp savcılığa sevk edilen kişilerin kendileri hakkındaki düşünceleri değişebilir ve bu insanlar kendilerini suçlu olarak görmeye başlayabilirler[216]. **Lemert**'e göre, insanların ilk defa suç işlemesinin değişik nedenleri olabilir; bu nedenle Damgalama teorisi, ilk suçun sebepleriyle ilgilenmez. Önemli olan ikinci sapmadır. "İkincil sapma denilen şey, kişinin işlediği suça karşı bir tepkidir ve temel olarak da gösterilen toplumsal ve resmi tepkilerin bir sonucudur"[217].

e. Becker ve Ötekiler

Becker, 1963'de yayınlanan *"Ötekiler: Sapma Sosyolojisi Çalışmaları"* isimli eseriyle Damgalama teorisine yeni bir bakış açısı getirdi. Buna göre, toplumlar sosyal hayatın düzenli bir şekilde devam edebilmesi için bir takım kurallar koyarlar ve bazı hareketleri doğru ve kabul edilebilir, bazılarını ise yanlış ve kabul edilemez bulurlar. Bu kuralların ihlal edilmesi halinde, toplum tarafından ihlal eden kişiye güvenilemeyeceği gibi bir bakış açısı geliştirilir ve bu kişi artık "öteki" biri olarak görülür. Ancak, kuralları ihlal edenler de, kendileri hakkında hüküm vermeye çalışan kişileri *"ötekiler"* olarak görürler. Bu durumda hem kuralları koyanlar ve uygulayanlar, hem de kuralları çiğneyen kişiler birbirlerine yabancı durumuna düşerler[218].

---

[214] **Kürzinger**, 106.

[215] **Lemert** Edwin, "Primary and Secondary Deviation". In Joseph E. Jacoby, Classics of Criminology, First Edition, Oak Park, IL 1979, s.193-194(zikr. Dolu, 387).

[216] **İçli**, 140.

[217] **Dolu**, 389.

[218] **Becker** Howard S., Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance, New York 1991, s.1-2(zikr. Dolu, 390 vd.)..

f. Braithwaite'in Birleştirici Utandırma Teorisi

Avustralyalı kriminolog John **Braithwaite**'in damgalama ile ilgili görüşleri, teori ile ilgili bakış açısını değiştirmiştir. **Braithwaite**, Damgalama teorisini savunanların o güne kadar utandırmayı damgalamak şeklinde yorumlamalarının yanlış olduğunu, utandırmanın bireyi toplumla bütünleştirici olumlu bir yönü olduğunu ortaya koymuştur[219]. **Braithwaite**'in görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür: "bazı toplumlar diğerlerine kıyasla daha yüksek suç oranlarına sahiptir; çünkü o ülkelerin vatandaşları suç teşkil eden davranışları etkin bir şekilde ayıplarlar. Suç oranları düşük olan toplumlar suçu en etkili biçimde cezalandıranlar değil, suça karşı en hoşgörüsüz davrananlardır"[220].

Braithwaite'e göre, "herhangi bir suça veya sapma teşkil eden davranışa karşı iki tür yaklaşımdan söz edilebilir: birincisi kamu otoritesi tarafından gösterilen resmi tepkiler, diğeri ise sosyal tepkilerdir. Sosyal tepkiler ise, en genel anlamda utandırma olarak ele alınabilirler". **Braithwaite**, utandırmayı ikiye ayırmaktadır: 1) Ayrıştırıcı veya dışlayıcı utandırma olarak da ifade edilen damgalama ve 2) kucaklayıcı ve birleştirici utandırma olarak da ifade edilen, suçluyu toplumdan kopartmamayı esas alan bütünleştirici ve kuşatıcı utandırma[221].

"Utandırma ile hatalı bir davranışta bulunan bireyin yaptığı yanlış ve hatalı davranışlardan dolayı pişmanlık duyarak hatasını anlaması ve kendisini düzeltebilmesi için, hatalı olan davranışının toplum tarafından onaylanmadığını gösteren her türlü sosyal süreç kastedilir". Utandırmanın önceleri yalnızca toplumsal tepkilerden çekinme şeklinde kendini gösteren fonksiyonu, bu harici tepkilerle kişiye suç olarak tanımlanan hareketlerin yanlışlığını göstererek, toplum tarafından doğru ve yanlış olarak nitelendirilen davranışların birey tarafından öğrenilerek benimsenmesini sağlar. Bireyin yapmaktan geri durduğu hareketler başlangıçta ayıplamalar ve tepkiler iken, zamanla bu toplumsal tepkinin yerini kişinin *"vicdanı"* alır. Vicdan, öylesine güçlü bir yasaklayıcıdır ki, vicdanın onaylamadığı bir şeye kim onay verirse versin, o iş yapılamaz[222].

Braithwaite, "utandırma uygulamalarının her kültürde var olan bir sosyal kontrol mekanizması olduğunu ifade ederken, utandırmanın ne kadar birleştirici ne kadar ayrıştırıcı unsur içerdiğinin kültürden kültüre değiştiğini ve bu iki unsurdan hangisinin baskın olacağını bir toplumdaki suçun miktarının belirleyeceğini iddia etmektedir. *Birleştirici utandırma**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.***

---

[219] **Dolu**, 402.

[220] **Braithwaite** John, "Reintegrative Shaming, Republicanism and Policy". In Huges Barlow, Putting Theory to Work, Boulder , CO 1995, s. 191(zikr. Dolu, 402).

[221] **Braithwaite** John, Crime, Shame and Reintegration. 15 th Edition, New York 2005, s.100(zikr. Dolu, 403).

[222] **Dolu**, 404.

ile yanlış ve hatalı davranışlar onaylanmaz, ancak birey kabul ve saygı görmeye devam eder. *Ayrıştırıcı utandırma* ile yanlış ve hatalı davranışların onaylanmama durumu devam eder, ancak bu arada hatalı davranışla birlikte bireyde onaylanmaz ve kabul görmez. Bireye olan saygı ve toplumun saygın bir ferdi olma özelliği kaybolur"[223].

g. Damgalama Teorisinin Değerlendirilmesi

Yapılan çalışmalar Damgalama teorisinin belli ölçüde geçerliliği olan kriminolojik bakış olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim, yapılan bazı deneysel çalışmalar, teorinin ne ölçüde geçerli olduğunu göstermektedir: **Bernburg** ve arkadaşlarının New York'un Rochester bölgesindeki okulların 7 ve 8'inci sınıflarında okuyan 1000 öğrenci üzerinde, Rochester Gençlik Gelişim Araştırmasından elde edilen verileri kullanarak yaptıkları çalışma ile "resmi suçlu damgasının gençler üzerindeki suçlu arkadaşlarla olan bağ kurma ve daha sonra yeniden suç işleme gibi etkileri" incelenmiştir. Araştırma üç önemli sonucu ortaya koymuştur: 1) Resmi damgalama, suçlu çocukları, suçlu gruplara dahil olmaya itmektedir, 2) resmi damgalama, çocukların erken ve orta dönemlerinde suç işlemede belli bir tutarlık göstermesine neden olmuştur, 3) suçlu gruplara katılmak dışarıdan gelecek her türlü ayıplama ve dışlanmaya karşı suçlu çocuğu korumakta ve yeni suç fırsatları oluşturarak suç işlemeyi kolaylaştırmakla, suçlu çocukların daha çok suç işlemelerine neden olmuştur[224].

Sonuç olarak, "her ne kadar ilk dönem damgalama teorisyenleri cezaların olumsuz tesirleri üzerinde durmuş olsalar da, cezalandırmanın daha çok caydırdığı mı, yoksa damgaladığı mı sorusuna verecek net bir cevap maalesef bulunmamaktadır.... Cezalandırma bazen caydırıcı etki gösterirken bazen damgalayıcı etki göstermekte, bazen her ikisine yol açmakta, bazen de her ikisine yol açmamaktadır"[225].

2. Suçun Ekonomik ve Marksist Temele Dayanarak Açıklanması

Daha 1833'de Fransız suç sosyoloğu **Guerry,** yoksulluğun suçluluğun meydana gelmesinde önemli bir role sahip olduğunu belirtmişti. Belçikalı suç sosyoloğu **Quetelet** (1835) ise, refah ve yoksulluk arasındaki ani değişikliğin suçu meydana getirdiği görüşündeydi. İngiltere'de 19'uncu yüzyılın ortalarında, ekonomik iyi veya kötü zamanlar aracılığıyla suça sebebiyet verilip verilmediği üzerinde bir tartışma doğmuştu. **Joseph Fletcher** (1849)

---

[223] **Braithwaite**,1995, 192-193)(zikr.Dolu, 407).

[224] **Dolu**, 410.

[225] **Thorsell** Bernard A.-**Klemke** Lloyd W., "The Labeling Process: Reinforcement and Deterrent? Law&Society Review, 1972, Vol.6, No.3, s. 393 vd.; **Tittle** Charles R., "Deterrents or Labeling?" Social Forces, Vol.53, No. 3(March 1975), s.399 vd. (Dolu, 411).

ve **Richard Hussey Walsh** (1857)'ın suçluluk ekonomik kötü yıllarda çoğalır ve iyi yıllarda azalır düşüncesinde oldukları sırada; **John Clay** (1855), suçluluk herşeyden önce ekonominin iyi zamanlarında, yüksek ücretler vasıtasıyla alkol tüketimi çoğaldığından artar düşüncesindeydi. Buna karşılık İngiliz **William Douglas Morrison** (1908), İngiltere 19'uncu yüzyılın sonunda İtalya'ya göre alt misli refah düzeyi yüksek olmasına rağmen, 1880 ve 1884 yılları arasında daha yüksek bir hırsızlık oranına sahip olduğunu belirtmişti. Kuzey Amerikalı suç sosyoloğu **Maurice Parmelee** (1922), objektif yoksulluk içinde değil, bilakis yoksulluk duygusu içinde bir suçluluğun oluşumu faktörünü gözlemlemişti. Kuzey Amerikalı suç ekologları **Clifford R. Shaw** ve **Henry D. McKay** (1929, 1931 ve 1942), kötü ekonomik koşulların tek başına sosyal problemlere sebebiyet vermeyeceğini kabul ettiler. Çünkü, 1929 ve 1934 yılları arasındaki büyük ekonomik kriz esnasında, sosyal yardımla yaşayan ailelerin sayısı Şikago'da on misli artmasına rağmen, suç, suçluluk ve sosyal sapma, nispî olarak değişmemişti[226].

Marksistler anlaşabildikleri bir suçluluk teorisini ortaya atmayı başaramadılar. Bu, **Karl Marx** (1818-1883) ve **Friedrich Engels**'in (1820-1895) suçluluk problemi ile ilgili ikinci derecede görüş ifade etmiş olmalarındandır. Marksistler için suçluluğun oluşumunu açıklayacak genel onaylanabilir bir açıklama verememelerinde, Ekim devriminden itibaren Rusya'da uzun yıllar geçmiş olmasına karşın, yaşayan bir sosyalizmin başarılamamış olması rol oynar. Çin Halk Cumhuriyeti, suçluluğun daima büyüyen bir problem olduğunu açıklamıştır; 1993'de, adam öldürme, yağma, çete suçlarıyla mücadele ağırlıklı 237.164 fail hakkında halk mahkemelerince mahkumiyet kararı verildiği açıklamıştır. 1992'de 18 yaşın altındaki gençlikte 100.000 kişilik nüfusta, suçluluk oranı 130 mahkumiyet bulunmaktadır; Almanya'da 1992'de eski eyaletlerde 100.000 gençten 952'si mahkum olmuştur[227].

Kapitalist ve sosyalist devletlerdeki suçluluk Marksizmde farklı açıklanır; çünkü, birliğin mevcudiyeti görünüşte olup, sosyalizmde özellikle suçluluğun olmaması gerekirdi. **Marx,** temel eseri *"Kapital"*de, suçluluğa ikincil olarak değinmiştir. Suçlar özellikle alt sınıf tarafından işlenir. Yasadışı verimlilik (artık değer), açıkça sosyal sapma ve suçluluğun meydana gelmesi, hâkim olan yaşam koşullarına karşı isyanın bir şeklini ortaya koyar[228]. Fakat onunla meşguliyeti 1859'da New York'da yayınlanan *"Nüfus, Suç ve Kitle Yoksulluğu"* isimli makalesinde görünmüştür.

---

[226] **Schneider**, 404.

[227] **Kürzinger**, 99.

[228] **Schneider**, 410.

Burada **Marx**, İngiltere'de 1844-1854'deki, nüfusdaki yoksulluk hemen hemen değişmemiş kalırken, kayıtlı suçluluktaki hızlı artışa değinerek şu tespitte bulunmuştur: "Toplumsal sistemin içinde bir tembellik olmak zorunda, yoksulluğu azaltmadan zenginliği artırmak ve onun içinde hatta nüfus artış hızına göre çok büyük bir suçluluk artışı mevcuttur. Hukuk ihlalleri genel olarak, kanunkoyucunun kontrol edemeyeceği ekonomik faktörlerin sonucudur"[229].

Buna karşılık **Engels,** özellikle *"İngiltere'de Çalışan Sınıfın Durumu"*(1845) isimli yazısında, suçun açıklanmasıyla ayrıntılı olarak meşgul olmuştur. "Sosyal düzene uymama en açık olarak, suç şeklinde kendini gösterir. İşçiyi moralsiz kılan, sertleştiren, yoğunlaştıran nedenler normale göre daha çok etki ederse, o zaman kesin olarak, 80 Reaumur (1683-1758) derecesinde buharlaşma durumuna gelen su gibi, suçlu ile yer değiştirecektir... Bu nedenle, proletaryanın yayılması ile İngiltere'de suçluluk artmış ve İngilizler dünyanın en suçlu milleti olmuştur"[230].

Engels, esas itibariyle şu üç tezi ortaya koymuştur:

1. Kapitalizmin ekonomik ilişkileri içinde suçluluk, onun nedenlerine sahiptir,
2. Suçluluk, kapitalist sınıfa karşı, işçi sınıfının meydan okumasının bir ifadesidir.
3. Sınıf mücadelesinin uygun şeklinde, suçluluk verimsiz ve başarısızdır.

Bu tezlerin sonuncusu eleştiri yönünden dikkat çekicidir: **Engels,** hümanism ve sosyalizm için mücadele etmektedir. Çünkü, sınıf kavgasının aracı olarak suçluluğun her şeklini mahkûm etmiştir[231].

Marx ve **Engels**'in açıklamaları analiz edilirse, suçluluk ve kapitalizm arasında çok yakın bir bağlantıyı sonuç olarak tespit ettikleri görülür. Bugün için, aynı şeyleri söyleyebilmek mümkün değildir, refah durumu ve ekonomik suçlulukta olduğu gibi[232]. Bugünkü ekonomik durum 100-150 yıl öncesine göre, çok daha iyidir; bununla birlikte bütün sınıflar içindeki suçluluk azalmamaktadır. Eğer, **Engels**'in analizleri bugün doğru olsaydı, en azından

---

[229] **Kürzinger**, 100.

[230] **Kürzinger**, 100.

[231] **Schneider**, 411.

[232] **Kürzinger**, 101; **Schwind**, 139.

Orta Avrupa'nın kapitalist devletlerinde suçluluğun hiç bulunmaması gerekirdi[233].

3. Radikal Kriminoloji

1960'ların sonlarından itibaren *"Çatışma Kriminolojisi"* olarak adlandırılan yeni bir kriminolojik görüş, geleneksel kriminolojinin uzlaşmacı varsayımlarını redderek suça, suçluluğa, ceza adalet sisteminin ve devletin işleyişine dair güç ve çatışma eksenli bir bakış ortaya koymuştur[234].

"Yeni Kriminoloji" de denilen bu yeni kriminolojik bakış açısına göre, sistemi tüm çarpıklıklarıyla olduğu gibi kabul ederek ve hiç bir şey olmamışcasına suçu ve kanun ihlallerini türlü nedenlerle açıklamaya çalışmak düpedüz "tezgahlanan" oyunu seyircilerin gözünden kaçırmak anlamına geliyordu. Bu nedenle, radikal görüşe göre, kriminolojinin yerine getirmesi gereken dört temel görev vardır: "1) Öncelikle ceza kanununun ve suç tanımlarının kaynağını ve bu tanımlamaların nasıl uygulandığını, görünürde olup bitenlerin arka planında nelerin olduğunu araştırarak gizli kalan çıkar ilişkilerini ve elitlerin bu süreçte aldıkları rolü ortaya çıkarmak; 2) Polisten mahkemelere, oradan ceza adalet bürokrasisine ve devletin bütün sosyal kontrol birimlerinin ve medyanın elitlerle olan ilişkilerini gözler önüne sermek; 3) Elitler tarafından eğilip bükülerek belli çıkarları korumaya yönelik oluşturulan ceza kanunu maddeleri ve suç tanımlamaları kaldırılarak, belli insanlara, belli çıkarlara ve ideolojilere hizmet edecek kanunların yerine bir bütün olarak topluma hizmet edecek yeni kanunlar yapılması ve suç tanımlamalarının gözden geçirilmesi için çalışmak; 4) Kapitalist düzenin neden olduğu problemleri ortadan kaldırabilmek için kriminoloji biliminin kapitalist düzene dair teorik planda öngördüğü değişikliklerin uygulamaya koyulması için çaba sarf etmek"[235].

V. Kontrol Teorileri

1. Genel Olarak

Kontrol teorilerine göre suç, suça yönelik uyaranlar ile onu engelleyen toplumsal ya da fiziksel kontroller arasındaki bir dengesizliğin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu görüşe göre, kişilerin suç işlemeleri esnasındaki

---

[233] **Kürzinger**, 104.

[234] **Maxim** Paul S.-**Whitehead** Paul C., Explaining Crime, 4 th Edition, Butterworth-Heinemann1998, s.257 vd.(zikr. Dolu,s.423).

[235] **Meier** Robert F., "The New Criminology: Continuity in Criminological Theory". The Journal of Criminal Law and Criminology, 1976, Vol.67, No.4, s. 463(zikr. Dolu, 426).

güdüleriyle daha az ilgilenilmekte, bunun yerine, insanların akli biçimde davrandıkları ve fırsat verildiğinde herkesin sapkın davranışlar içine gireceği varsayılmaktadır[236].

Kontrol teorileri, genel olarak bireyin kendisini veya dış sistemlerin bireyi kontrol altında tutması ile suçun önlenebileceğini savunmaktadırlar. Burada asıl sorulması gereken soru, "insanlar neden suç işler?" yerine, "insanlar neden suç işlemez" olmalıdır. Bu nedenle, insan davranışlarının kontrol altında tutulması, bir düzene konulması ve sınırlanması gereklidir[237].

Kontrol teorisini **Durkheim**'a kadar götürerek, bu teori ile anomi teorisini aynı memeden süt emen iki kardeş felsefe olarak kabul edenler olmakla birlikte, genel olarak kontrol teorilerinin temelini Şikago Okuluna dayandırmak mümkündür. Nitekim, **Clifford Shaw** ve **Henry McKay**'ın 1942'de suçu geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının çökmesine bağlamasıyla başlayan kontrol eksenli suç araştırmaları, Şikago Okulu çizgisinde devam ederek günümüze kadar gelmiştir[238].

2. Reckless'in Sınırlama Teorisi

Walter Reckless, Şikago Okulu geleneğinden gelmekle birlikte, **Shaw** ve **McKay** tarafından ortaya atılan ve *"suçu sosyal düzensizliğin bir ürünü"* olarak ifade eden görüşü reddetmiş ve *"eğer ki sosyal düzensizlik suçun kaynağıysa, -en bozuk mahallelerde yaşayan gençler başta olmak üzere- neden buralarda yaşayan bütün gençler suçlu olmamaktadır?"* sorusuna cevap aramıştır. **Reckless** eserlerinde, iyi bir benlik gelişimi ile en yüksek suç oranlarına sahip yerlerde yaşasalar bile, gençlerin suç işlemesinin önlenmesinin mümkün olduğunu ortaya koymuş ve 1961 yılında yayınlanan *"Yeni Bir Suç Teorisi"* isimli çalışmasında, elde ettiği sonuçları *"Sınırlama Teorisi"* adıyla formüle etmiştir[239].

Reckless teorisinin biyolojik ya da psikolojik sorunlardan ve patalojik durumlardan kaynaklanan suçları kapsamadığını, sadece sosyolojik norm ihlalleri ile ilgilendiğini söylemiştir. **Reckless**, "Sınırlama Teorisi ile kişinin suç işlemesine neden olan iki temel güç olduğunu ileri sürmüştür: 1) Kişiyi suça teşvik eden *"çekiciler"* ve 2) kişiyi suça iten dış faktörler veya *"iticiler"*. Dolayısıyla, kişinin suç işlemesini engelleyecek mekanizmalar da; 1)

---

236 **Giddens**, 854.

237 **Shoemaker** Donald J., Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior, Fourt Edition, New York 2000, s.159-161(zikr. Dolu, 267).

238 **Dolu**, 268.

239 **Dolu**, 269.

güçlü bir iç sınırlama ve 2) kişinin uyum davranışlarını teşvik edip güçlendirecek ve hatalı davranışlardan caydıracak dış sınırlayıcılardır[240].

Reckless'a göre, kişiyi suça iten ve çeken faktörlerin etkisinden koruyan iç ve dış sınırlayıcılardır:

a. İç sınırlayıcılar: İç sınırlama, kişinin öz-kontrol mekanizmasının bir ürünü olarak kendisini suç işlemekten uzak tutmak suretiyle, kendisinden beklenen uyum davranışlarını gösterebilme yeteneğidir. İç sınırlayıcıların "öz kontrol, iyi bir benlik, ego gücü, gelişmiş bir süperego, hayal kırıklıklarına karşı yüksek direnç, boş işlerle meşguliyete karşı direnç, yüksek sorumluluk hissi, hedefe kilitlenmiş olma, alternatif tatmin yollarını bulabilme yeteneği, gerilim azaltıcı gerekçelendirmeler ve benzeri gibi bileşenlerden oluşur[241].

b. Dış sınırlayıcılar: Dış sınırlama, kişinin en yakınındaki ailesi ve dostlarından başlayarak kendisini saran sosyal ortamın onu suç işlemekten ve hata yapmaktan alıkoyarak, bireyin davranışlarını kabul edilebilir sınırlar içinde tutabilme yeteneğidir. Buna göre, çevresi kişiyi ahlaki bir kuşakla sararak, ondan beklenen davranışlara ilişkin yön gösterici ve pekiştirici bir rol oynar; sürekli gözetim altında tutarak kişi üzerinde etkin bir disiplin sağlar ve ona ulaşılması gereken hedefleri gösterir[242].

Suçun önlenmesinde en etkin mekanizma dış sınırlayıcılardır. Dış sınırlayıcıların başarısız olması durumunda, iç sınırlayıcılar devreye girer. Ancak, bazen bunun aksi de olabilir. Hatta, iç sınırlayıcılar suçu önleme bakımından en önemli koruyuculardır; çünkü kişinin içinde yaşadığı çevre ne kadar bozuk olursa olsun, iç sınırlayıcılar kişinin suç işlemesini mümkün oldukça önlemeye çalışırlar[243].

Kalifornia Üniversitesi tarafından 4077 lise öğrencisi üzerinde yapılan "Richmond Gençlik Araştırması" kapsamında elde edilen verilerin kullanılması suretiyle **Jensen** tarafından 1973 yılında yapılan araştırmada, Sınırlama Teorisinin temel çıkış noktası olan *"kötü koşullarda yaşayan gençlerden neden bazıları suç işlerken diğerleri işlememektedir?"* sorusunun cevabı aranmıştır. Araştırma sonuçları, öz-saygı, öz kontrol hissi ve geleneksel değerlere olan inanç gibi bazı

---

[240] **Reckless** Walter C., "Containment Theory", In Francis T. Cullen and Robert Agnew(eds), Criminological Theıry: Part to Present- Essential Readings, Los Angeles 2003, s. 228-229)(zikr.Dolu, 269)

[241] **Reckless**, 228(zikr.Dolu, 270).

[242] **Reckless**, 228(zikr.Dolu, 271).

[243] **Reckless**, 229(zikr.Dolu, 271).

iç sınırlayıcı unsurların suçla negatif ilişki içinde olduklarını; yani iç sınırlayıcıların gücü arttıkça, suç işleme ihtimalinin azaldığını ortaya koymuştur[244].

3. Kırık Cam Teorisi

Kırık cam teorisi, ABD'li suç psikologu **Philip Zimbardo**'nun 1969'da yaptığı bir deneyden ilham alarak geliştirilmiştir. **Zimbardo**, suç oranının yüksek olduğu, yoksul Bronx ve daha yüksek yaşam standardına sahip Palo Alto bölgelerine birer 1959 model Oldsmobile bıraktı. Araçların plakası yoktu, kaputları aralıktı. **Zimbardo,** olup bitenleri gizli kamerayla izledi. Bronx'taki otomobil üç gün içinde baştan aşağıya yağmalandı. Diğerine ise, bir hafta boyunca kimse dokunmadı. Ardından **Zimbardo** ile iki öğrencisi 'sağlam kalan' otomobilin yanına gidip çekiçle kelebek camını kırdı. Daha ilk darbe indirilmişti ki, çevredeki insanlar (zengin beyazlar) da olaya dahil oldu. Birkaç dakika sonra o otomobil de kullanılmaz hale gelmişti. **Zimbardo**, bu deneyden "ilk camın kırılmasına ya da çevreyi kirleten ilk duvar yazısına izin verilmemesi gerektiği, aksi halde kötüye gidiş ve dolayısıyla suçun işlenmesinin engellenemeyeceği" sonucuna varmıştır.

ABD'de 1980'lerin sonundan itibaren "kırık cam" teorisi, halk içinde içki içmek ya da uyuşturucu kullanmak ve trafik suçları gibi "küçük" suçlar üzerine giden yeni polislik stratejilerinin temelini oluşturmuştur. Sıfır hoşgörülü polislik, New York Belediye Başkanı **Rudolf Giuliani**'nin 1994 ile 2001 yılları arasındaki görev süresi içerisindeki başarısının ardından, diğer şehirlerde de uygulanmaya başlanmıştır. Kırık cam teorisinin en önemli eksikliği, "toplumsal düzensizliğin" belirlenmesinin adeta polise bırakılmış olmasıdır. Gerçekten de, toplumsal düzensizliğin tanımı olmadan, polis adeta her şeyi bir düzensizlik işareti ve herkesi de bir tehdit olarak görmeye başlamaktadır. Nitekim, 1990'larda New York City'de suç oranları azaldıkça, polisin kötü davraşı hakkında, özellikle potansiyel suçlu profiline uyan genç siyahlardan gelen şikayetler de artmıştı[245].

4. Kontrol Teorilerinin Değerlendirilmesi

Bazı Kontrol teorisi savunucuları, suçluluktaki artışı, modern toplumdaki suç fırsatları ile suç hedeflerinin sayısındaki artışın sonucu olarak açıklamaktadırlar. Halkın zenginleşmesi ve tüketim düşkünlüğü insanların yaşamında daha merkezi hale geldikçe, hırsızların gözde hedefi, giderek daha fazla insanın sahip olduğu mallar haline gelmektedir. Bu bakımdan, Kontrol

---

[244] **Dolu**, 271.

[245] **Giddens**, 858.

teorisini savunanlar, en iyi suç politikasının suçluyu değiştirmektense, suçlunun suç işleme yeteneğini kontrol edecek pratik önlemler alınması gerektiğini ileri sürmektedirler. Hedefin zorlaştırılması yöntemleri ile *"sıfır hoşgörülü polislik"*, son yıllarda politikacılar arasında gözde olmuştur. Polisin basit suçlar üzerine gitmesinin daha ağır suçları da caydıracağı düşünülmektedir. Ancak, sıfır hoşgörülü polislik, suçun altında yatan nedenleri ele almamakta, sadece toplumu suçtan korumak amacını taşımaktadır. Son yıllarda özel güvenlik hizmetleri, alarm sistemleri, bekçi köpekleri ve çevresi duvarlarla çevrili site yaşamlarının artan şekilde gözde olması, toplumun kimi kesimlerinin kendilerini ötekilere karşı savunmaya zorlanmış hissettikleri adeta bir *"zırhlı toplumda"* yaşanıyor olduğu inancına götürmektedir[246].

Aslında kontrol teorilerinin genel felsefesi içinde suçların etkin biçimde önlenip kontrol altına alınabilmesi; 1) öncelikle kişilere güçlü bir öz-kontrol kazandırılmasına, 2) kişilerin aileden başlayarak içinde yaşadığı toplumla sıkı ilişkileri ve güçlü sosyal bağları olan bireyler haline getirilmesine ve 3) aileden başlayarak toplumun tüm kesimlerinde şiddet, baskı ve zorlamadan uzak bir kültürün yaygınlaşmasına bağlıdır[247].

VI. Bir Fırsat Olarak Suç

1. Genel Olarak

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında başta ABD olmak üzere tüm dünyayı sarsan değişiklikler yaşanmış, gerek toplumsal, gerekse bireysel yaşam tarzlarında artık geri dönüşü olmayan ciddi bir değişim süreci baş göstermişti. Özellikle ABD'de artan iş gücü gereksinimini karşılayabilmek üzere kadınların da çalışma yaşamına atılması, kadınların üstlendikleri rol ve statülerinde köklü değişiklere neden olmuştur. Toplumsal yaşamdaki bu değişiklikler, çalkantılara ve suç oranlarında artışa neden olmuştur. Nitekim 1975 tarihli FBI Ulusal Suç Raporuna göre, 1960'dan itibaren cinayetlerin %188, gasp suçlarının %263, ırza geçmenin %174 ve saldırı suçlarının ise %164 arttığı görülmüştür. **Lawrence Cohen** ve **Marcus Felson**, 1979'da yazdıkları *"Sosyal Değişimler ve Suç Oranlarındaki Trendler: Rutin Aktiviteler Yaklaşımı"* isimli çığır açan makaleleriyle bu artışın nedenini, o güne dek ortaya konulan suç teorilerinden farklı bir yaklaşımla, hem suçlular, hem de suç mağdurları açısından, insan yaşamı içerisinde rutinlerin önemini ortaya koyarak açıklamaya çalışmışlardır[248].

---

[246] **Giddens**, 856 vd.

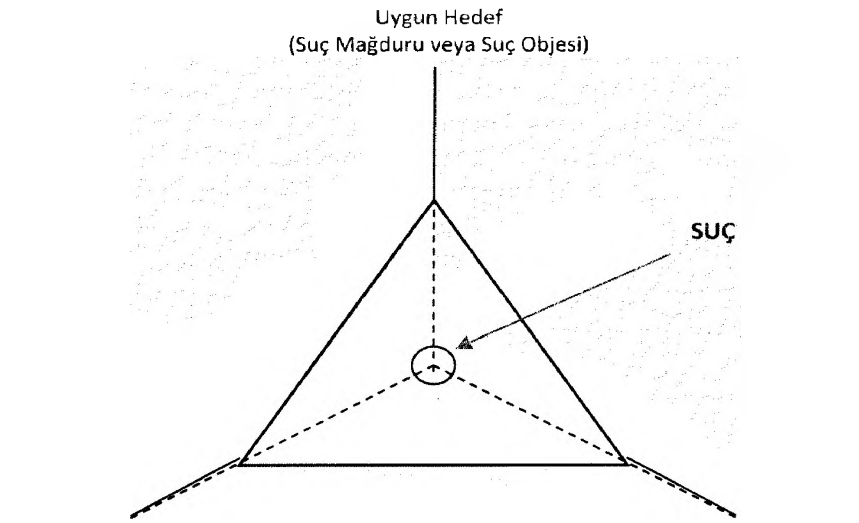
[247] **Dolu**, 296.

[248] **Dolu**, 124.

2. Rutin Aktiviteler Teorisi

Cohen ve **Felson**, diğer teorik yaklaşımların aksine, suçluya ait özellikleri araştırmak yerine suçun zaman ve yer bileşenlerinin bir arada değerlendirildiği durumlara bağlı faktörlere yoğunlaşmak gerektiğini ileri sürmüşlerdi. Nitekim, 1969 tarihli *"Şiddetin Sebepleri ve Önlenmesi Ulusal Komisyonu"*nun araştırma raporunda, şiddete yol açan faktörlerde her hangi bir kötüleşme olmadığı halde, neden şiddet içeren suçların arttığı sorgulanıyor ve burada farklı bir suç mekanizması olabileceğine değiniliyordu. İşte, **Cohen** ve **Felson**, bu soruna farklı bir açılım getirerek suçların aslında insanların günlük aktivitelerinin ve evden uzakta geçirdikleri zamanın artışına paralel olarak artmış olabileceğini, çünkü bu durumun suç için uygun fırsatları artıracağını ileri sürüyorlardı. O güne kadar yapılmış mekana bağlı suç analizleri, suçu anlamada oldukça faydalı olmakla birlikte, bu analizler insanı ve insan ekolosi denebilen insanı çevreyelen unsurları ve insan hayatının dinamik yapısını hesaba katmamışlardı. **Cohen** ve **Felson**, bu eksikliği de göz önünde bulundurarak suçu oluşturan unsurları analiz ederek suç mekanizmasının; 1) motive olmuş suçlu, 2) uygun hedef ve 3) hedefi suçtan koruyabilecek koruyucuların yokluğu olmak üzere üç parçadan oluştuğunu ileri sürdüler[249].

[249] **Dolu**, 124 vd.; **Canter**, 93.

Şekil-16: Rutin Aktiviteler Teorisi'ne Göre Suç M

Buna göre, suçun oluşabilmesi için, suç işlemeyi kafasına koymuş potansiyel bir suçlu, suçluyu kendisine çekecek kadar değerli ve çekici bir suç hedefi ve son olarak da suça hedef olan şeyi veya kimseyi koruyabilecek kapasitedeki insan, hayvan veya teknolojik koruyucunun yokluğunun bir arada bulunması gerektiğini savunan *Rutin Aktiviteler(Alışılagelmiş Etkinlikler)Teorisine* göre, bu üç unsur tıpkı bir sacayağı gibidir ve suçun oluşabilmesi üçünün varlığına bağlıdır. Nasıl ki, bir sacayağı, ayaklarından birinin çekilmesi halinde devrilirse, üç unsurdan herhangi birinin ortadan kaldırılması halinde de, suçun oluşumu engellenebilir[250].

§ 5. SUÇLULUĞU ÇOK SAYIDA FAKTÖRE BAĞLAYAN EĞİLİM VE SUÇLULUK TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. Suçluluğu Çok Sayıda Faktöre Bağlayan Eğilim

Suç, bir bütün olarak sapıcı davranışın en alt şekli olsa da, o kadar çok değişik etkinlik şekillerini –bakkaldan bir şeker çalmaktan seri cinayetlere

[250] **Cohen** Lawrence E.-**Felson** Marcus, Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach", America Sociological Review, Vol.44, N.4 (Aug.1979), s.594 vd.(zikr.Dolu, 125).

kadar- kapsamaktadır ki, tüm suç çeşitlerini dikkate alabilen bir teori ortaya koyabilmek mümkün değildir[251].

Suçluluk teorilerinin yetersizliği, özellikle suçlu davranışın çok yönlü olması yüzünden, adil olmayan tek yönlü suçu açıklama denemelerinde ortaya çıkmıştır. İşte bu durum, zorunlu olarak gayretlerin bir rönesansına ve neden sorusuyla bağlantılı bir birleşme teorisine götürmüştür. Bu girişim, hem çeşitli türdeki çevre etkilerini ve yapı (beden) faktörünü, hem de suçlunun özel kişisel özelliklerini kapsıyordu[252]. Çok sayıda faktör etkisi, orta menzildeki çok sayıda teorinin uyumu ile ilgili değildir. Bilakis çok sayıda faktör girişimi, hiçbir teoriye dayanmaksızın, deneysel-eleyici şekilde cereyan eder. Bu yüzden çok sayıda teori faktörü, kendi deneysel çalışması için seçtiklerini; iki grup arasındaki farkı ortaya çıkartmak ve mahkûmları özellikleriyle belirlemek için, mahkum ve mahkum olmayanlar üzerine karşılaştırmalı sonuçları toplar[253].

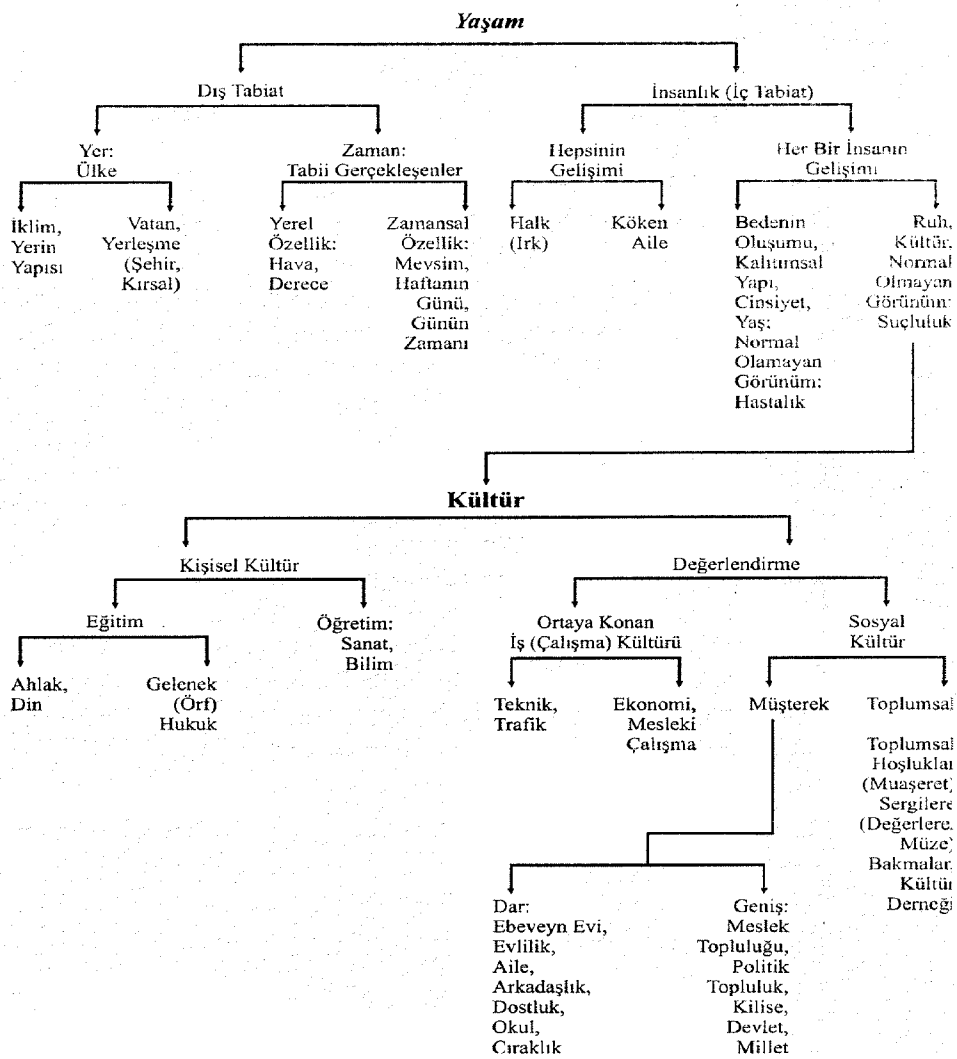
Deneysel görünüşten bir tanesini suçluluğun tek nedeni olarak kabul etme, pratik olarak kullanılamaz. Çok sayıda faktör girişiminin temsilcileri uygulamada, suçlunun kişiliği ve çevreden çıkan bütün düşünülebilir faktörler ile suçun meydana çıkışını ortaya koymuşlardır[254].

[251] **Giddens**, 858.

[252] **Schwind**, 140.

[253] **Schneider**, 396.

[254] **Kürzinger**, 92.

Şekil-17: Doğal ve Kültürel Yaşamın Gelişimi İçinde Suçluluk (Sauer, 70)

Suçluların hiçbir şekilde sadece fakir sınıftan çıkmamasına rağmen, yoksulluk ve suçluluk arasında sıkı ilişkinin bulunduğu üzerinde genel bir mutabakat vardır. Yoksulluk çok nadir olarak bir suçun nedenidir; fakat birlikte ve her durumda farklı kuvvette suçun nedenlerini ortaya koyan gerekli koşulların bulunması halinde, suç genellikle çok sık meydana gelir[255].

[255] **Montagu**, 242.

II. Suçluluk Teorilerinin Değerlendirilmesi

1967'de dönemin ABD Başkanı **Johnson**'un talimatıyla oluşturulan *"Kanunların Uygulanması ve Ceza Adalet Yönetimi Komisyonu"* tarafından hazırlanan raporda; "Tek başına hiçbir teori, hiçbir genelleme bu kadar geniş bir yelpazede cereyan eden ve adına suç dediğimiz davranışı açıklamaya yetmez" denilmek suretiyle, suçun aslında zannedildiği kadar basit bir şey olmadığı belirtilmiştir[256].

Ortaya konulan suçluluk teorileri -bunlara başka teoriler de eklenebilirdi- suçluluğun oluşumunu az kapsamlı açıklayabilecek durumdadırlar. Teoriler, en iyi durumda suçluluğun bir kısmını açıklayıp, fakat geniş alanını tamamen dikkat dışı bırakmışlardır. Böylece, mesela trafik suçluluğunu makul olarak açıklamış durumda olan bir teori yoktur. Bu yüzden, suçluluk teorileri önceden pek az tahminde kullanılabilirler. Bununla, onlar suçluluğun önlenmesini gerçekleştiremezler. Ayrıca birçok suçluluk teorisi, sosyal faktörlerin sadece bir kısmını seçmekte ve yalnızca bunu suça sebebiyet verme ile bağlantı içerisine getirmektedirler. Bu özellikle çok sayıda faktör girişiminde, olumsuz sosyal faktörler ve suçluluk arasında daima bir ilişki olduğu iddiasında, göze çarpar. Bu memnuniyet verici değildir ve birçok durumda suçluluğun açıklanmasında da yetersizdir. Suçluluk teorileri, suçluluğu, onların meydana gelişini çok yüksek veya çok düşük bir istatistiki ihtimal ile açıklayabilirler. Suçluluk daima tek bir insan için değil belirli bir ihtimal ile belirli bir grup için açıklanır[257].

Sonuç olarak, bizim suçlu olarak nitelendirdiğimiz davranışları, onların meydana gelişi içinde kapsamlı ve memnuniyet verici olarak açıklayan hiçbir teori yoktur. Bu yüzden, farklı suçlulukları açıklamada, farklı teorilere gidilmesi zorunludur. Her durumda, suçluluğu tek başına memnuniyet verici açıklayan bir teori şüphesiz yoktur[258]. Ancak, genellikle gerilim, sosyal kontrol ve sosyal öğrenme teorilerinin kullanıldığı görülmektedir[259] .

---

256 **Dolu**, 469.

257 **Kürzinger**, 109.

258 **Kürzinger**, 110.

259 **Dolu**, 478.

Dördüncü Bölüm
SUÇUN ORTAYA ÇIKIŞI (SUÇ FENOLOJİSİ)

§ 1. KONTROL ORGANLARI VE CEZA KOĞUŞTURMASININ SEYRİ

19'uncu yüzyıl başlarından itibaren, biyolojik, antropolojik ve psikolojik girişimler, suçlu insan üzerine yapılan çalışmalarda dikkate alındı. **Aristo**, çok önceleri kafatası şekli ve ruhi eğilim arasında bir ilişkiyi tahmin etmişti. Fakat bilimsel olarak ilk defa 18'inci yüzyılda problemle ilgilenilmiştir[1].

I. Kontrol Organları

Toplum, her suçun ortaya koyduğu meydan okumaya cevap vermek zorundadır. Eğer toplum, suçu ve suçluluğu tepkisiz, cevap verilmeksizin kabullenmek zorunda kalsaydı, o zaman kendisini teslim etmiş olurdu. Resmi sosyal kontrol organları, kabul edilen düzen içerisinde mevcut kanunları sürdürmeye ve zorunlu durumlarda uygulamaya dayanmaktadır. Resmi sosyal kontrol organları: Kanunkoyucu, polis, mahkemeler ve ceza infaz kurumlarıdır. Resmi sosyal kontrol organlarının fonksiyon ve organizasyonu, onların yerleştirildiği toplumsal sisteme bağlıdır. Onlar totaliter bir devlette, demokratik devletten farklı yapılanırlar. Özgürlük ve zorlamayı, güç ve güç tatbiki ayarının incelenmesine sahip olma; güç ve zorlamayı, özgürlük ve bastırma arasındaki dengenin şekli gösterecektir veya böyle bir denge mevcut olmayacaktır. Düzenin neyi içerdiği, özgürlükten neyin anlaşıldığı, duruma göre toplumun yapısına bağlıdır. Ne, nasıl, kimin koğuşturulacağı, nasıl mücadele edileceği veya engel olunacağı onlara bağlıdır[2].

II. Ceza Koğuşturmasının Seyri

1. Genel Olarak

Kriminolojide uzun zaman, bir suçun işlenmesi ve yargılanması arasında kapsamlı bir eleme olduğu, bu elemenin her suçun failinin bulunamadığına ve sonunda her failin de mahkûm olmadığına götürdüğüne dikkat edilmeden geçirilmiştir. Sağlam tahminlere göre, Almanya'da yılda ortalama 70-80 milyon klasik suç işlendiği (trafik suçları dahil değil), fakat bunlardan aşağı yuka-

---

[1] **Mergen**, 73 vd.

[2] **Mergen**, 340.

rı 400.000 kişinin mahkûm olduğu düşünülecek olursa, gerçek failler ve kesinleşmiş olarak mahkûm edilenler arasındaki görülebilir fark, elemenin boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu yüzden, bir suçtan sonra başarıyla sonuçlanmış bir ceza koğuşturmasının kural değil, bilakis istisna olduğu söylenebilir. Dolayısıyla eleme usulünün doğrudan dikkate alınması olağanüstü önemlidir. Bilinmeyen alan araştırmaları dışında, uygulamadaki bütün kriminolojik araştırmalar, hem fenolojik(suçun görünüşü) hem de etolojik(suçun nedenleri), resmi olarak yakalanmış fiile ve faile yönelirler. Bununla araştırma konusu, fiil ve failin kendisi değil, bilakis koğuşturulan ve resmi tespit edilmiş olanlardır[3].

Dönmezer-Yenisey tarafından yapılan "Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği" araştırmasında, ceza adalet sistemine yöneltilen eleştiriler üç başlıkta toplanmıştır[4]:

a. Ceza Adalet Sistemi meşru olmalı; diğer bir ifadeyle, dürüst ve adaletli çalıştığı ve bağımsız olduğu tüm yurttaşlar tarafından yaygın bir şekilde kabul edilmelidir.

b. Ceza Adalet Sistemi rasyonel olmalı; suçlar ve cezalar arasındaki dengeler gözetilmeli, sistem, failleri mutlaka bulup cezalandırmalı, suçsuzların ise süratle aklanmasını sağlamalıdır.

c. Ceza Adalet Sistemi, makul bir süre içinde sonuca ulaşacak şekilde süratli çalışmalıdır. Adaletin gecikmesinin doğuracağı sakıncalar giderilmeli, ancak bu yapılırken savunma hakkı zedelenmemelidir.

2. Halk ve Suçla Mücadele

a. Halkın Suçtan Korkusu

Nüfus içindeki objektif ve sübjektif güvenlik durumu gerçekte nasıldır, şimdiye kadarki kriminolojik bulgulara göre, bu hiçbir zaman tam ve mutlak bir doğru olarak açıklanmayabilir.

Normal bir vatandaşın günlük yaşamda suç ile bilinenden çok sık ilişkiye sahip olup olmadığı ve sadece gazete, televizyon ve dergi vasıtasıyla yaşanmadığı, basitçe söylenemez; çünkü, neyin sık veya nadir olduğunun tasvir edilebilmesi, objektif olarak tespit edilmez. Ayrıca, Almanya'da gerçekte ne kadar suç işlendiğini bilmeyiz. Eğer polis istatistikleri dikkate alınacak

---

[3] **Kürzinger**, 111.

[4] **Dönmezer** Sulhi-**Yenisey** Feridun, Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği 1998, İstanbul 2000, s. 254 vd.

olursa yıllık ortalama yedi milyon suç (trafik suçları hariç) hesaplanır. Eğer şu ana kadar ki bilinmeyen alan araştırmalarını böyle bir tahminde hareket noktası alacak olursak, istatistiki olarak her vatandaşın yılda bir kere bir suçun mağduru olduğu hesaplanacaktır. Mağdur olma rizikosu, herkes için aynı eşitlikte büyük değildir ve çeşitli faktörlere bağlıdır. Önemli olan mağdur olma ihtimalinin suçtan suça farklı büyüklükte olduğu ve belirli suçlara çok az katlanıldığıdır[5].

Nüfusun suç korkusu üzerine çeşitli araştırmalar, Almanya için hayret edilecek şekilde uzun zamandır ve beklentilerin aksine, nüfusun nispeten az bir kısmının, suç korkusu olduğunu ortaya koymuştur. **Murck**'un (1994) ortalama 1000 Batı ve aynı şekilde çok Doğu Alman üzerinde 15 yıldan fazla yaptığı araştırma; Sonbahar 1993'de *"yakında bir suçun mağduru olacağınız üzerine ne kadar sık endişeleniyorsunuz?"* sorusu üzerine şu sonucu ortaya koymuştur[6]:

Cevap	Batı Almanya	%	Doğu Almanya
çok endişeliyim	13,4		34,3
biraz endişeliyim	42,3		46,2
hemen hemen hiç endişelenmedim	24,5		13,1
kesinlikle endişelenmedim	17,3		5,2
bilmiyorum/cevap yok	2,5		1,3

Yeni araştırma rakamlarının yardımıyla genel olarak suç korkusunun Almanya'da açıkça yükseldiği tahmin edilmektedir. Burada kayıtlı suçluluğun gerçek gelişimi üzerine görünebilir tepki gösterilmiştir: 1980'de eski (Federal Almanya'da) (nüfus 61.560.700) 3,815.774 suçlu kaydedilmişken; 1992'de bu sayı aynı bölgede 5.209.060 olmuştur; artış böylece %40'ı bulmuştur. 1997'de ki suçlu sayısı ise (nüfus 82.012.200), 6.586.165'dır[7].

Türkiye genelinde halkın suç korkusu üzerine bir araştırma yapılmadığından, bu konuda halkın düşüncesini ortaya koyabilmek mümkün değildir. Bununla birlikte, tarafımdan 2002'de İzmir'de, 2003 ve 2004 yıllarında ise de İstanbul ilinde yürütülen kamuoyu araştırmasında "Size karşı bir suç işleneceği konusunda endişe duyuyor musunuz?" sorusu üzerine verilen cevaplar aşağıdaki sonucu ortaya koymuştur:

---

[5] **Kürzinger**, 114.

[6] **Kürzinger**, 115.

[7] Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 26.

Cevap	İzmir 2002	%	İstanbul 2003	İstanbul 2004
çok endişeliyim	11,98		22,22	13,41
biraz endişeliyim	40,59		28,40	44,58
Hemen hemen hiç endişelenmedim	22,87		29,22	25,47
Kesinlikle endşelenmedim	21,42		16,05	12,06
bilmiyorum/cevap yok	3,15		4,12	4,47

Suç mağduru olma hususunda endişe duyanların oranı İzmir'de 2002'de %52,57 iken, İstanbul'da 2004'te 57,99 (2003'te, 50,62) olması dikkat çekicidir.

b. Halkın Polise Karşı Tavrı

Polisin görevi bastırıcı ve önleyicidir. Onun amacı toplumu ve vatandaşı tehlikeden korumaktır. Polis vasıtasıyla güç kullanımı kanunen düzenlenmiş olup, keyfi olarak kullanılamaz; yani, polisin gücü kontrol altındadır. Ancak, vatandaşın polise güven beslemesine gayret edilmesi tercih edilir. Eğer halk, polisin çalışmasına, görev yapmasına karşı isteksiz durursa, polisin sonuca ulaşabilmesi güç koşullarda olacaktır. Bu bakımdan, polis, halkla iletişim kurmalı ve onlardan soyutlanmış çalışmamalıdır. Polisin teknikleşmesi (modernize olma) gereklidir. Polisin başarılı ve onaylanabilir bir çalışması için koşul, memurların mümkün oldukça kapsamlı eğitimidir. Özel uzmanlık eğitimi, psiko-sosyal disiplin eğitimini de kapsar; onlarda özel kritik durumlar içindeki insanlarla (sanık, tanık, mağdur) ilişki, yığın içinde tepkilerin grup dinamiğinin yakalanması yanında ilk yerde durur. Adli kolluğun özel bir eğitime ihtiyacı vardır[8].

Polis suç kontrolünde, merkezi bir rol aldığı gibi, ceza koğuşturmasının yürütülmesinde de, önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu yüzden, polisin suç olaylarına yönelmesinde, onun görünüşü ve faaliyeti, nüfusun eğilimi için kesin belirleyici olduğu noktasından hareket edilmek zorundadır.

Almanya'da 70'li ve 80'li yıllarda yapılan anketler, nüfusun, polis karşısındaki tutumunun olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle birleşmeden sonraki araştırma sonuçları, polisin eski olumlu imajının açıkça sürdürdüğünü göstermiştir. **Murck**'un (1994) bir araştırmasındaki, "genel olarak polisin ülkemizdeki görüntüsü üzerindeki düşünceniz nedir?" sorusuna şu cevaplar verilmiştir[9]:

---

[8] **Mergen**, 342 vd.

[9] **Kürzinger**, 117.

	Batı Almanya	%	Doğu Almanya
çok olumlu	13,1		3,5
oldukça olumlu	52,8		39,3
oldukça olumsuz	21,9		44,8
çok olumsuz	7,3		7,8
bilmiyorum/cevap yok	4,9		4,6

Bu sayılar, Batıda hemen hemen %30 ve Doğuda ise yarıdan çoğunda olumsuz bir polis imajının bulunduğunu göstermektedir.

Bizde bu konuda kapsamlı bir araştırma yapılmamakla birlikte, son yıllarda ortaya çıkan polisle ilgili olumsuz bir takım olaylar nedeniyle, halkın polise sıcak bakmadığı genellikle herkes tarafından kabul edilebilir bir gerçektir. Nitekim, tarafımdan 2002'de İzmir'de, 2003 ve 2004 yıllarında ise de İstanbul ilinde yürütülen kamuoyu araştırmaları da bunu ortaya koymaktadır. Gerçekten de, olumsuz polis görüntüsü İzmir'de %53,70 iken, İstanbul 2003'de %63,12 ve İstanbul 2004'de %70,31'dir.

	İzmir 2002	%	İstanbul 2003	İstanbul 2004
çok olumlu	**9,44**		**10,66**	**5,53**
oldukça olumlu	**26,82**		**21,72**	**14,30**
oldukça olumsuz	**35,96**		**31,56**	**41,97**
çok olumsuz	**17,74**		**31,56**	**28,34**
bilmiyorum/cevap yok	**10,05**		**4,51**	**9,85**

c. Halkın İhbar Davranışına Karşı Tavrı

Nüfusun ihbar davranışı suçluluğa ve polise karşı zihniyeti ortaya koyar. Bu, nüfusun düşünce ve değerlerinin fiil içinde ne dereceye kadar değiştiğini görünebilir yapacaktır. Bir anket (**Kürzinger**, 1978), çoğunluğun, ceza ihbarlarının bir anlamlılığından hareket ettiğini göstermiştir. Buna karşılık, şüphesiz üçte birden fazlası ihbarlar karşısında, açık şüpheci tavırlarını ortaya koymuşlardır. Yeni araştırmalarda (1992), suç mağdurlarının ihbar karşısında polisin tepkisini oldukça olumlu değerlendirmişlerdir. Batı Almanya'da, 469 anket yapılan mağdurdan hemen hemen %74'ü polisin faaliyetinden memnun iken, %26 civarı memnun değildi. Doğu Almanya'da tepki biraz olumsuzdur; 858 ihbarda bulunandan %67'si polisin faaliyetinden memnun ve %33'ü memnun değildi[10].

[10] **Kürzinger**, 120.

Bizde ise, bu konuda **Dönmezer-Yenisey** tarafından 1998 yılında yapılan çalışma dışında kapsamlı bir araştırma olmamakla birlikte, halkın suç karşısında ihbar etme alışkanlığının pek yaygın olmadığını söyleyebiliriz. Bu vatandaşlık duygusunun da tam olarak oluşamadığının bir göstergesidir. İnsanlarda genellikle "bana ne" düşüncesi hakim olduğu gibi, suçluları polise ihbar edene de "ispiyoncu" gözüyle bakılmaktadır.

Dönmezer-Yenisey tarafından 1998 yılında 1117 dosya üzerinde yapılan araştırmada, polisin doğrudan doğruya kendi gayretiyle belirleyerek takip etmiş olduğu suç oranı %32,8'dir. Bu oran, Batı polisinin çalışmaları ile kıyaslandığında yüksek bir orandır; çünkü Batıda, polis ortalama olarak olayların %90'ını ihbar ve diğer yollarla öğrenmekte olup, kendisinin doğrudan doğruya belirlediği suç oranı %10'u aşmamaktadır[11].

3. Mağdurun İhbarı

Almanya'da yapılan bilinmeyen alan araştırmalarının sonuçları, klasik suçların ortaya çıkan mağdurlarının ikide birinin polise ihbarda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bir suç mağdurunun suç ihbarında bulunma kararı, bir masraf - yarar - hesabının sonucudur. Özel kişilerin ihbar davranışları konusunda şu ana kadar ki bilgiler, ceza koğuşturması içindeki elemenin mağdurda başladığını ortaya koymuştur[12].

Galma **Jahic** ve Aslı **Akdaş** tarafından İstanbul'da 16 yaş üstü (yaş ortalaması 34,11) 1242 kişi(cinsiyetler eşit) üzerinde yapılan Uluslararası Suç Mağduru Araştırması-2005 sonuçlarına göre[13];

Mağduriyetin polise bildirilme oranları şöyledir:

Rüşvet	*%1,2*
Dolandırıcılık	*14,9*
Evde hırsızlığa teş.	*17,5*
Müessir fiil, tehdit	*17,8*
Hırsızlık	*32,3*
Gasp	*43,6*
Arabadan hırsızlık	*42,7*
Evde hırsızlık	*57,4*
Araba hırsızlığı	*95,1*

[11] **Dönmezer-Yenisey**, 91.

[12] **Kürzinger**, 125 vd.

[13] **Jahic** Galma- **Akdaş** Aslı, Uluslararası Suç Mağduru Araştırması-2005, İstanbul 2005, s.5.

Polise bildirenlerin, polisin tepkisine karşı eğilimleri/memnuniyet ise şöyledir:

Darp/tehdit	*%37,5*
Gasp	*20,8*
Evde hırsızlık	*34,8*
Arabadan hırsızlık	*37,5*

4. Ceza Koğuşturmasında Polisin Faaliyeti

Polisin ceza koğuşturmasındaki faaliyeti veya polisin suçluluğa karşı tepkisi, ikisi arasında kesin tanınan bir sınırlama olmamasına rağmen, mutad olduğu üzere önceki faaliyet ve sonraki faaliyet şeklinde ayrılır.

a. Polisin Önceki Faaliyeti

Polisin önceki faaliyeti, ceza koğuşturmasının kapsamı için kesin belirleyici bir rol oynamaz. Polisin doğrudan kendisi vasıtasıyla ceza koğuşturmasının başlaması çok nadirdir. Almanya'da ceza koğuşturmalarının %85-95'i özel kişilerin bir suç ihbarı ile başlamakta; buna karşılık, sadece %5-15'i ceza koğuşturma organlarının kendi gözlemlerine dayanmaktadır[14].

Bizde bu konuda yapılmış araştırmalar olmadığından, oran vermek mümkün olmamakla birlikte, her halde Almanya'dakinin aksine, ceza koğuşturma organlarının doğrudan kendilerinin başlattığı koğuşturma oranı Almanya'ya göre daha yüksektir. Ancak özel kişilerin ihbarı ile başlayan ceza koğuşturmalarının oranı, elbette daha yüksektir.

b. Polisin Sonraki Faaliyeti

Ceza koğuşturmasında polisin sonraki faaliyeti Almanya'da yetersiz araştırılmıştır. Bazı olayların polis tarafından önemsiz olarak değerlendirilerek göz ardı edildiği açıkça görülmektedir[15].

Türkiye'de basına yansıyan olaylardan da anlaşıldığı gibi, polisin görevini gereği gibi yapmadığı, siyasi baskılardan etkilendiği görülmektedir. Polisin ceza koğuşturmasını iyi yapmaması, ceza adalet sistemine duyulan güvensizliğin en önemli nedenlerinden birisidir.

---

[14] **Kürzinger**, 130.

[15] **Kürzinger**, 133.

5. Savcılık Vasıtasıyla Suçun Koğuşturulması

Savcılığın ceza muhakemesindeki yeri, kamu adına iddiayı yapmasıdır. Savcılık, mahkemede ceza yargılamasını harekete geçirdiği için bir sanığın yargılanması için daima gereklidir. Bu bakımdan, savcılık faaliyeti olmadan mahkumiyet olmaz. Ancak, savcıların da siyasi etki altında kalmaları, adli kolluğun gerçek anlamda bulunmaması gibi nedenlerle görevlerini gerektiği gibi yapamadıkları görülmektedir.

Dönmezer-Yenisey tarafından yapılan "Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği" araştırmasına göre, 1997 yılında Türkiye'de görev yapan 3.156 savcının önüne gelen dosya sayısı 3.474.341 iken, dört büyük ilde Cumhuriyet Başsavcılıklarının iş yükü şöyledir[16]:

	Toplam İş	Kamu Davası Açılan
İstanbul	834.936	154.941
Ankara	186.885	57.694
İzmir	173.717	50.387
Adana	72.947	24.406

Bu araştırmanın ortaya koyduğu gibi savcılıkların iş yükü oldukça yüksektir.

6. Ceza Mahkemesi'nin Faaliyeti

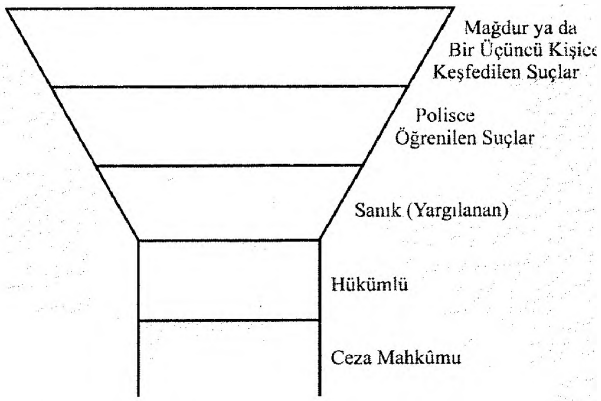
Ceza muhakemesindeki son eleme mercii ceza mahkemeleridir. Onlar kesin olarak, bir sanığın kesin ceza faili olarak da mahkum edilip edilmeyeceğine karar verirler. Alman mahkeme istatistiklerine göre, son soruşturmanın açılmış olduğu ceza muhakemelerinin beşte dördü, sanığın mahkumiyetiyle sonuçlanmaktadır. Nitekim, Almanya'da 1997'de ceza mahkemelerinde yargılanan 960.334 kişiden, 780.530'u, yani %82'si mahkûm edilmiştir.

Türkiye'de,1998 yılında ceza mahkemelerinde görülen 2.228.788 davadan 648.972'si, yani %48,6'sı mahkumiyetle sonuçlanmış iken; 2003 yılında ise, ceza mahkemelerinde sonuçlanan 2.239.766 davadan 1.019.595'i, yani %45,52'si mahkumiyetle sonuçlanmıştır. Almanya'da bu oranın 1997 yılı için %82 olması karşısında, Türkiye'de ceza adaletinin ne ölçüde gerçekleştiğini göstermesi açısından düşündürücüdür.

2013 yılında ise, ceza mahkemelerinde verilen kararların 1,605,337'si (%37,3) mahkumiyet, 840.228'i beraat (%18.5), 442,676'si düşme (%10,3),

[16] **Dönmezer-Yenisey**, 264 vd.

758,445'i (%17,6) hükmün açıklanmasının ertelenmesi, 82,760'ı (%1,9) ceza verilmesine yer olmadığı ile sonuçlanmıştır.

Şekil-18: Suçların Elenmesi (Schneider, Kriminologie, 167)

§ 2. YAŞA, CİNSİYETE VE MEDENİ DURUMA GÖRE SUÇLULUK

I. Yaş ve Suçluluk

1. Yaş Gruplarına Göre Suçun Cezai Sonuçları

Türk ceza hukukunda, 765 s. TCK. yaş küçüklüğünün kusur yeteneğine etkisini üç döneme ayırt etmişti:

1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem
11 yaşını tamamlamamış olanlar	11 yaşın tamamlanmasından 15 yaşın tamamlanmasına kadar olanlar	15 yaşın tamamlanmasında 18 yaşın tamamlanmasına kadar olanlar

5237 s. TCK m. 31'de, yaş küçüklüğünün kusur yeteneğine etkisini üç döneme ayırmakla birlikte, ceza sorumluluk yaşını 11'den 12 yaşın doldurulmasına çıkartmıştır:

1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem
12 yaşını tamamlamamış olanlar	12 yaşın tamamlanmasından 15 yaşın tamamlanmasına kadar olanlar	15 yaşın tamamlanmasında 18 yaşın tamamlanmasına kadar olanlar

1. ve 2. dönem küçüklerle ilgili olarak, 765 s. TCK m. 53-54'te ve 7.11.1979 tarih ve 2253 sayılı "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"da (ÇMKYUK) hükümler bulunmakta

idi. 3.7.2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun(ÇKK) yürürlüğe girdiği 15.7.2005 tarihi itibariyle, ÇMKYUK yürürlükten kaldırılmıştır. ÇKK m. 3/1, a'da çocuk, *"daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi"* şeklinde, tanımlanmıştır.

Alman ceza hukukunda, Ceza Kanunu (CK) ve Gençlik Mahkemesi Kanunu (GMK), yaş gruplarının ceza hukuku bakımından önemini şöyle düzenlemiştir:

Çocuklar	Gençler	Erişkinler	Yetişkinler
14 yaşa kadar	14-18 yaş	18-21 yaş	21 yaşından itibaren
cezai sor. yok	şartlı cezai sor.	cezai tam sor.	cezai tam sor.
(CK. § 19)	(GMK § 1,3)	(istisna CK.§ 20,21)	(istisna CK. § 20,21)
		GMK § 105'e göre mümkün	

2. Yaş ve Suç İlişkisine Genel Bir Bakış

En azından 19'uncu yüzyılın ilk yarısındaki suç istatistiklerinin analizinden beri, suçluluğun tüm yaşam yıllarında eşit olmadığı, bilakis farklı dağıldığı bilinmektedir. Genel olarak kayıtlı bireysel suçluluk yükünün 20'li yaşlara kadar yükselirken, önceleri yavaş yavaş, 30 ve 35 yaşlarından itibaren de tekrar süratle indiği görülmektedir[17].

Suç istatistikleri ve bilinmeyen alan araştırmaları arasındaki karşılaştırmalı analizler, gerçekte en kuvvetli suç yükünün aşağı yukarı 14'ten 16'ya kadar gençlik yaşlarında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Suç istatistiklerine göre suç zirvesi, İskandinav ülkelerinde 13-15, İngiltere'de 14-17, ABD'de 14-19 yaşlardadır[18].

Yaşın biyolojik gelişimi ile insanlar için çevre değişmektedir. İnsan büyümekle yavaş yavaş yeni bir çevrenin içine girmekte, sosyal yapısı değişmekte, yeni problemlerle karşılaşmakta ve sorumluluklarla yüzleşmektedir. İnsan yaşına uygun bir çevrede yaşamak ve ona dayanmak zorundadır[19].

21 yaşına kadar genellikle hırsızlık suçu işlenmekte, 60'tan sonra ise, bu çok az olmaktadır. İnsanın yaşına göre işlediği suçlarda değişmektedir: Kasden adam öldürmeler 20 ve 25 yaşları arasında yoğunlaşırken, 30 yaşından itibaren düşmekte; ağır hırsızlık 25 ve 30 yaşları arasında artarken, 50'den itibaren düşmekte; basit hırsızlık 20 ve 25 yaşları arasında; saldırgan

[17] **Kaiser**, 275; **Schneider**, 608; **Göppinger**, 462.
[18] **Kaiser**, 278 vd.
[19] **Mergen**, 203.

cinsel suçlar ise, 16 ve 20 yaşları arasında yoğunlaşmaktadırlar. Çocuk suçluluğunun payı (6'dan 14 yaşına kadar) yüksek tahmin edilmektedir.

Sauer, 25 ve aşağı yukarı 30 yaşına kadar olan suçlulukları *erken*; 25. en geç 30 yaşından 40 yaşına ve biraz daha aşabilir suçlulukları *orta*; 40 yaşından itibaren olanları ise *geç* suçluluk olmak üzere, üç döneme ayırt etmiştir[20].

Bunun dışında, erken suçluluk ve geç suçluluktan da söz edilmektedir. **Stumpfel**'e göre, 25'inci yaş sınır noktası kabul edilir; 25 yaşından önceki suçluluk erken; sonraki geç suçluluktur. **Glueck**'lar haklı olarak, erken veya geç suçluluğun tesbitinde kronolojik yaşın değil, bilakis olgunluk yaşının önemli olduğunu ifade etmişlerdir[21].

Mükerrirlik ile erken suçluluk arasındaki ilişki üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. **Hellmer**'e göre, erken suçluluk ve mükerrirlik arasında bir bağlantı modern kriminolojik araştırmaların kesin sonuçlarına gerçek dışı değildir[22].

Glueck'lar tarafından, kontrol edilen 385 yetişkinin sonraki periyoda göre, 1926 ve 1927'den sonraki beş yıllık kontrol süresine dayanan bir araştırma şu sonucu ortaya koymuştur[23]:

Mahkûmlardaki Yetişkin Yaşlarda Mükerrir Suçluluk ve Erken Suçluluk İlişkisi

İlk Suçtaki Yaş	Hiç Mükerrir Olmama Başarısı %	Hafif Mükerrirlikte Kısmi Başarı %	Ağır Mükerrirlikte Başarısızlık %
11'e kadar	9	17	74
11-13	13	17	70
14-16	23	14	63
17 ve üzeri	33	22	45

3. Değişik Yaş Gruplarındaki Suçluluk

a. Çocuk Suçluluğu

Ceza hukuku bakımından çocuk olarak kabul edilen kişilerin, gelişim psikolojisi bakımından "ergen" ya da "genç" sayıldığından, batı ülkelerinde "çocuk suçluluğu"değil, "genç suçluluğu" kavramı kullanılmaktadır[24]. Bizde "çocuk suçluluğu" kavramı, suçu işlediği sırada 18 yaşını tamamlamamış kişiler anlamında kullanılmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi de, 18 yaşını bitirmeyenleri çocuk saymaktadır. Nitekim, Çocuk Hakları Sözleşmesinin

---

20 **Sauer**, 86 vd.

21 **Mergen**, 204.

22 **Göppinger**, 454.

23 **Göppinger**, 455.

24 **Attar**, 99.

gereği olarak, 3.7.2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk mahkemelerinin görev alanı 18 yaş olarak belirlenmiştir.

Çocuk suçluluğunun biyolojik veya psikolojik temele dayanan bireysel nedenlerden doğabileceği gibi, aile, okul, çevre, kitle iletişim araçları, ekonomik ve sosyal faktörler gibi toplumsal nedenlerden de kaynaklanabilir. Ancak, günümüzde, toplumsal nedenlerin ön planda olduğu bilinmektedir.

Alman hukukunda ise, çocuk suçluluğundan henüz 14 yaşında olmadıkları için kusur yeteneğine sahip olmayan kişilerin suçları anlaşılır. Bu kavram belirlemesi, söz konusu davranış şekillerinin ceza hukukunda suç olarak nitelendirilemeyeceğini gösterir. Fakat kriminolojik anlamda da sıklıkla aykırı davranış değil, suçluluk söz konusu olabilir. Çocuk suçluluğu nitelemesi ile sıklıkla çocuklar için mutad olmayanlar değil ve tamamıyla suçluluk olarak görülemeyen davranış tarzları da nitelendirilir. Çocukların davranışı, ceza kanununun ölçüsü ile anlamlı değerlendirilmeyebilir.

1997 Alman polis istatistiklerinde 6 yaşın altında, en fazla 5 yaşında 1.599 çocuğun suç nedeniyle kaydedildiği görülmektedir. Bu sayı 1994'te 1545 ve çocukların suçları şöyleydi: Cinsel eğilimlerden yararlanma (1), yataklık, cezayı akamete uğratmak ve para yıkama (kara paranın aklanması)(3), sövme (19), dolandırıcılık (29), kundaklama-yangın çıkarma (306), hırsızlık (513), taksirle adam öldürme (2), hürriyeti tahdit, tehdit (15), müessir fiil (57), yağma (9), uyuşturucu suçu (7), mala zarar verme (428), çocukları seksüel kötü kullanma (4), yabancılar kanununa muhalefet (108), silah kanununa muhalefet (4), çevreye karşı suçlar (9), emniyeti suistimal (4), evrakta sahtekarlık (5), ırza geçme (1), devlet otoritesine karşı gelme ve kamu düzenine karşı suçlar (28)[25].

Almanya'da çocukların kayıtlı suçluluk yapısı açık bir uyum içindedir. Hemen hemen bütün fiillerin %75'i hırsızlık, %15'i mala zarar vermedir. Bu yüzden çocukların tüm kayıtlı fiillerinin %90'ı bu iki suçun kapsamındaydı; bu müessir fiil (%7,3) ile birlikte %97'den fazla idi.

1997 Alman polis istatistiğine göre, çocuk suçluluğunun genel suçluluk içinde yaşlara göre oranları; 6 yaşına kadar %0,1, 6'dan 8'e kadar %0,2, 8'den 10'a kadar %0,7, 10'dan 12'ye kadar %1, 6, 12'den 14'e kadar %3,7 idi[26].

---

[25] **Kürzinger**, 185.

[26] Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 70.

Ponratz/Schaefer/Jürgensen/Weise'nin 1977 araştırması, çocukların %87'sinin tüm çocuklukları esnasında bir-iki defa polisle tanıştıklarını ortaya koymuştur. Üç kereden fazla kaydedilen çocukların oranı ise, %8 idi[27].

Çocukların kaydedilen hareketlerinin çoğu, boş zaman veya boş zaman alanında işlenmektedir. Buna göre, suç fiillerinin esaslı olarak çocukların oyun alanlarında gerçekleşmesinin tespit edilebilmesi mucize de değildir. Bu çocukların hareketlerinin %60 civarının çocuk oyun alanlarında meydana geldiğini ortaya koyuyor. Alışveriş merkezleri ve kendilerine hizmetin yapıldığı dükkanlar, %20 fiil yeri olarak tespit edildi. Ayrıca sayılar, ailenin sosyal yeri, sosyal durumu ve okul durumu, toplumun alt grubuna mensup olma sosyal işaretlerini göstermektedir[28].

Yakınlarda yapılan çalışmalar, çocuklar ve gençler arasında uyuşturucu ve alkol kullanımının "sıradanlaştığını" ortaya koymaktadır. 2003'de, İngiltere Sağlık Bakanlığı tarafından yaşları 11-15 arasında değişen 10.000'den fazla okul çocuğu ile yapılan bir ankete göre, bu çocukların %9'unun düzenli olarak sigara içtiklerini, %25'inin geçen hafta içinde alkol aldığını, %21'inin geçen yıl içinde uyuşturucu kullandığını ve %4'ünün kokain ve eroin gibi A sınıfı uyuşturucu kullandığını ortaya koymaktadır[29].

Çocuk suçluluğunun özel önemi, onun daha sonraki suçluluğun adımı olup olmayacağı noktasındadır. Çocukluktaki suçluluğun, daha sonraki suçlar içindeki görünüş sayısı farklı yükseklikte verilmiştir: **Dencker** (1947,6) %40, **Spittler** (1968, 4) %37, **Traulsen** (1976, 38) %51, **Pongratz/Jürgensen** (1990) erkekler için 25 yaşının sonuna kadar %44,5 ve kadınlar için %13,6[30].

Ebeveyni ayrılmış, bir yedek aile, yani yurt eğitimi almış çocukların suçluluk oranı ortalama grupla karşılaştırıldığında açıkça yüksektir[31].

Belçika'da 2855 suç işlemiş değişik yaş grubundaki yetim çocuklar üzerinde yapılan araştırmada[32]:

Babadan yetim	*7,5*
Anneden yetim	*1,5*
Tam yetim	*4,2*

---

27 **Kürzinger**, 187.

28 **Kürzinger**, 188; **Kaiser**, 280.

29 **Giddens**, 871 vd.

30 **Kürzingen**, 188.

31 **Kürzingen**, 189.

32 **v. Hentig** Hans, Das Verbrechen, Bd. II, Delinquent im Griff der Umweltkraefte, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962, s. 359

Almanya'da 1997 yılında 144.260 çocuk soruşturulmuş olup, bu 1996'ya göre %10,1 daha fazladır. Çocukların işledikleri suçların başında mağaza hırsızlığı gelmektedir; bu bütün suçların %60'ını oluşturmaktadır[33]. Çocukların işledikleri suçların nadir ihbar edildiğinden hareketle, onlarda her durumda bilinmeyen alanın çok büyük olduğu hesaplanmalıdır.[34].

Burada işsizlik, yoksulluk ve kronikleşen enflasyon, gibi diğer ekonomik bozukluklardan da söz etmek mümkündür. Özellikle çocuklar tarafından işlenen suçların genellikle hırsızlık gibi mal aleyhine işlenen suçlardan olması bunun göstergesidir. Nitekim, Adalet istatistiklerine göre, Türkiye'de 1997 yılında ikinci dönem çocuklarla ilgili açılan davaların %57,6'sı, üçüncü dönem çocuklarla ilgili olarak ise, %38,6'sı hırsızlıkla ilgilidir. Yine 1997 yılı itibariyle çocuk mahkemelerinde açılan davaların %63,1'i ve yargılanan çocukların %68'i hırsızlıktan olmuştur.

Türkiye'de 1998 yılı itibariyle jandarma ve polisten oluşan 27 seçilmiş il güvenlik birimlerine bir suç isnadı sebebiyle 4.843 kız ve 34.995 erkek çocuk getirilmiştir. Bunlardan 281 kız ve 1.735 erkek, jandarmaya; 4.562 kız ve 33.260 erkek ise, polise gelmiş ve getirilmiştir[35].

1997 yılında ceza mahkemelerindeki 2.613.636 dosyanın, 2.541'i kız, 29.454'ü erkek olmak üzere 11-14 yaş grubu; 7.798'i kız, 93.792'si erkek olmak üzere 15-17 yaş grubu ve 129.686'sı kız, 2350.365'i erkeğin ise 18 yaş üzerindeki sanıklarla ilgili olduğu görülmektedir[36]. Hırsızlık suçları ile ilgili olarak yargılanan 146.911 sanıktan, 1185 kız, 9100 erkek 11-14 yaş grubunda, 1928 kız ve 23675 erkek ise, 15-17 yaş grubundadır[37].

b. Genç Suçluluğu

14-20 yaşları arasındaki genç ve erişkinlerin suçluluğu zamanımızın gençlik suçluluğudur ve Almanya'da Genç Mahkemesi Kanunu'na (JGG) göre takip edilmektedir. Fakat, gerçekte gençlik suçluluğu istatistiklerde ifade edildiğinden daha yüksektir. Almanya'da polis 1994'te, 2.04 milyon civarında şüpheliyi araştırdı; bunlardan 223.600 (%11) civarı genç ve ortalama 196.000'i (%9,6) erişkindir. Aşağı yukarı kayıtlı suçluluğun beşte birinden

---

33 Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 70.

34 **Schwind**, 57.

35 Güvenlik Birimine Gelen/Getirilen Çocuk İstatistikleri (Seçilmiş 27 İl) 1998, Ankara 1999, s. 1. Bu iller, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Isparta, İçel, İstanbul, İzmir, Kars, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Muğla, Sakarya, Samsun, Tekirdağ, Trabzon, Ş. Urfa ve Zonguldak'tır.

36 Adalet İstatistikleri 1997, 44.

37 Adalet İstatistikleri 1997, 49.

fazlası, daha doğrusu bütün sanıkların %20,6'sı, 14-20 yaş grubuna dahildir. Bu pay, kusur yeteneğine sahip olmayanların %9'luk durumuna göre çok anlamlıdır. Buna göre, 1994'te 14-20 yaş grubunun suçluluğu, bu yaş grubunun nüfustaki payına göre iki kat daha fazladır[38]. İleri gençlik çağında suç işleme oranının en üst düzeye çıkması, ailenin kontrolünün azalması, yaş grubunun etkisinin artması ve yaşın ilerlemesiyle artan ailevi ve toplumsal kontrol mekanizmaları arasındaki çatışmaya dayanmaktadır[39]. Nitekim 1996 Almanya mahkeme istatistiklerine göre, bir önceki yıldan %8,9 daha çok genç mahkum olmuş; hatta yaralama %19,5 ve yağma suçları %29,7 artmıştı[40].

Suç oranlarına ilişkin resmi istatistikler genç insanlar arasında yüksek saldırı oranı olduğunu göstermektedir. Erkekler için, suçların en fazla olduğu yaş 18 civarıdır. Kızlar için ise, bu yaş daha küçük olup, 15 yaş civarıdır[41].

Türkiye'de ise, 1 Temmuz 2014 tarihi itibariyle ceza infaz kurumlarındaki 130.201 hükümlüden, 13 kız, 480 erkek 12-17; 105 kız, 4257 erkek ise, 18-20 yaşları arasında idi[42].

Genç suçluluğu her toplumun bir sosyal problemidir. Buna göre, genç suçluluğunun psiko-sosyal nedenleri daha yakından incelenmelidir. Eğer, birçok olası bağlantı noktalarından önemlileri seçilecek olursa, o zaman herşeyden önce doğrudan doğruya sosyal yaşam alanı suçluluk için belirleyicidir: Aile, aile ilişkileri, okul ve meslek durumu ve boş zaman, kısaca gençliğin günlük yaşamı.

Aile, gençlik suçluluğunun gelişimi üzerinde kesin bir etkiye sahip olmak zorundadır. Hangi psikolojik ve sosyal ortam içinde gençliğe ilk şekil verici etkiler verilmişse; daha sonra onun içinde sosyalleşme ve bununla da suçlu veya suçsuz davranışları ortaya çıkar. Sosyalleşme usulü, gençliğin ilk çocukluğundan başlar, kesin olarak aile tarafından belirlenir. Daha sonraki okul ve meslek gibi sosyalleşme aşamaları, kural olarak sadece tamamlayıcı karaktere sahiptirler; şekillendirici olan ilk çocukluktaki sosyalleşmedir. Her şeyden önce çocuğun yaşadığı aile, tam olmayan aile, kendi evlilik dışılığı veya öksüzlüğü, ebeveynlerin ayrılığı, sosyo-ekonomik olumsuz durumlar, eğitim davranışı ve kardeş sıralaması içindeki yeri, mesleki durumu ve işsizlik gibi durumlar, çocuğu şekillendirir ve onun suçluluğu üzerine etkide yaparlar. Bu bakımdan gençlik suçluluğunda en önemli nedeni, tamamıyla

---

38 **Kürzinger**, 193.

39 **Kaiser**, 70.

40 **Schwind**, 60.

41 **Giddens**, 870.

42 Cezaevi İstatistikleri.

gencin içinde yetiştiği ailenin durumunda aranmalıdır. Aile alanında sosyal olarak verilenler ve psikolojik etkiler arasındaki ilişki en açık olanıdır. Ailenin iç durumu, çocuğun ve gencin sosyalleşmesi üzerinde ve bununla da, onların davranışına doğrudan doğruya ters etkiler yaparlar[43].

c. Yaşlı Suçluluğu

Yaşlı insanların suçluluğu şimdiye kadar kriminolojide çok az dikkat çekmiştir. Aslında bu çok hayret vericidir; örneğin, 1992 sonunda Almanya nüfusunun aşağı yukarı %20,4'ü, yani 16,5 milyon insan 60 yaşında veya daha yaşlı idi. Yaşlı insan kavramının doğru tespit ettirilemeyeceği doğrudur. Yaşlı, sadece takvimdeki belirli bir yılı yaşamış insan değildir. Yaşlılık kavramı, biyolojik olduğu gibi, sosyal ve biyolojik kavramdır da. Bu bakımdan, onun için anlamlı bir ölçü bulmak kolay değildir. Alman kriminolog **H. J. Schneider**, yaşlı suçluluğu altında, 60 ve üzerindeki yaşlardaki suçluların anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir[44].

Yaşlılıkla birlikte, sağlık şikayetleri ve insan ilişkilerinde zayıflama süreci başlıyor. Yaşlı insan yıllardır bütünleştiği mesleğini bırakıyor; meslek onun günlük yaşamında bir merkez nokta idi. Yaşlı insanların ilişkileri nispî büyüklükte izolasyon vasıtasıyla şekillenmektedir. Şimdiye kadar alışılmış iş çevresindeki ilişki kesilmiştir, çocuklar evi terk ederek kendi ailelerini kurmuşlardır, sıklıkla yaşam arkadaşı ölmüştür. Bu yüzden yaşlı insanlar için yalnızlaşma belirleyicidir[45].

Yaşlı suçluluğunun özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür[46]:

1. Kayıtlı suçluluk içinde fail olarak yükleri azdır;
2. Suç özellikleri diğer yaş gruplarından ayrılır;
3. Genellikle ilk defa mahkeme huzuruna çıkarlar (geç suçluluk).

Yaşlı suçluluğunun açıklanması bakımından herşeyden önce iki problem önem taşımaktadır: Yaşlı suçluluğunun kapsamı neden dardır ve yaşlı insanlar hangi nedenle suç işlerler?

Yaşlı insanların suç oranlarının azlığı, onları suçluluğa götüren sosyal çatışmaların ve imkânların azalmasına bağlıdır. Yaşlı insanlar, ceza hukuku anlamındaki önemli çatışma durumlarından geniş olarak uzak dururlar. Yaşlı insanlarda rizikoya hazır olma düşerken, uygun davranışa hazır olma yükse-

---

[43] **Kürzinger**, 204.

[44] **Kaiser**, 281; **Kürzinger**, 208; **Schwind**, 66.

[45] **Kürzinger**, 210.

[46] **Schwind**, 68.

lir. Ayrıca yaşlı insanlar, cezalandırılma rizikosunu yüksek takdir ederler ve bu yüzden daha az sapıcı davranış gösterirler[47].

Yaşlı insanların hangi nedenle suç işledikleri sorusuna cevap verebilmek zordur. Geç yaşta suç işleyenlerin büyük bir kısmı, ilk defa 50 yaştan sonra suçlu olmuşlardır[48]. Bu suçluluk, genel olarak, "yalnızlık sendromu" ile açıklanır[49].

Yaşlı insanların suçluluğu gerçekte ne sıklıktadır, bu söylenemez. Suçluluğun ortaya çıkışı çok büyük değildir. Almanya'da 1996'da, 60 yaşın üzerinde 113.851 yaşlı insan şüpheli olarak polise kaydedilmiş olup; bu tüm sanıkların sadece %5,1'i idi. Buna karşılık, 60 yaşın üzerindeki grup, 16,1 milyon kişi olup; bu, nüfusun %20,3'ü idi[50]. Kayıtlı yaşlı suçluluğu içinde, yaşlı insanların yükü azdır. Yaşlıların işlediği suçların %60,6'sı basit hırsızlık ve herşeyden önce mağaza hırsızlığıdır[51]. Aşağı yukarı bütün yaşlı suçluların aşağı yukarı dörtte üçü, yüksek yaşta ilk defa bir suçtan mahkûm olmuşlardır. Sadece %5 gibi, çok küçük bir kısmının 50 yaşından önce bir suç işlediği tespit edilebilmiştir[52].

Türkiye'de ise, 1 Temmuz 2014 tarihi itibariyle ceza infaz kurumlarındaki 130.201 hükümlüden, 68 kadın, 1794 erkek 65-79 yaşları; 3 kadın, 116 erkek ise, 80 ve üzeri yaşları arasında idi[53].

Ancak, istatistikler bakmak suretiyle yaşlı suçluluğu hakkında kesin bir yargıya ulaşmak doğru değildir. Çünkü, eksik koğuşturma yoğunluğu yaşlı insanların suçluluğunda, deneysel araştırmalarla belirlendiği gibi açık bir rol oynamaktadır. Örneğin, mağdur tarafından fark edilen yaşlı suçluluğunun büyük bir kısmı, polise ihbar edilmemeleri nedeniyle istatistiklerde görülmemektedir.

II. Cinsiyet ve Suç

1. Erkek Suçluluğu

"Suçluluk erkek işidir" sözü, belirli ölçüde doğrudur. Gerçekten de, polis ve adliye istatistiklerinin cinsiyete göre suçluluk dağılımının incelenmesi bu iddiada kuşkuya düşülmediğini göstermektedir. Bu durum, kriminolojideki geleneksel gözlemlerle uyuşmaktadır. Nitekim, 19'uncu yüzyılda

---

47 **Kürzinger**, 215.

48 **Schneider**, 528.

49 **Kürzinger**, 216.

50 **Schwind**, 68.

51 **Kürzinger**, 211.

52 **Kaiser**, 282.

53 Cezaevi İstatistikleri.

Lombroso'nun temsil ettiği düşünce, mutad suçluluk kavramına yönelindiğinde, kadınların erkeklerden daha az suçlu oldukları şeklindeydi[54]. Suçluların çoğunluğunun erkek olması nedeniyle, suçluluk alanındaki çalışmaların çoğunluğu erkek ergen örneklemeler üzerinde yapılmıştır[55]. Suç istatistiklerine göre, kayıtlı suçluluk esaslı olarak erkekler tarafından şekillenmiştir.

2. Kadın Suçluluğu

a. Genel Olarak

Kadın suçluluğu, genel suçluluk içinde daha az bir paya sahiptir: Almanya'da 1997'de nüfusun %53'ü kadınken, polis istatistiklerine göre koğuşturulan 2.273.560 şüpheliden 518.621i, yani %22,8'i kadın idi. Bununla, kadınların polis istatistiklerinde erkeklere göre daha az suç işledikleri açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır[56].

Ancak, kadın suçluluğunun kapsamının gerçekten ne olduğu, mevcut istatistikler vasıtasıyla söylenemez. 100 yıllık mahkûmiyet istatistiklerindeki kadın suçluluğu payının tespit edebildiği krminolojinin sağlam bilgileri, kadın suçluluğunda koğuşturulmamış suçların büyük bir bilinmeyen alanının mevcut olduğunu ortaya koymaktadır[57].

Kadın suçluluğu üzerinde krimonolojik olarak özel çalışılması zorunludur. Eğer suçlu kadın ve onların suçluluğunun kitle unsuru, erkek suçluluğuna bağlı yapılmak istenirse, bu eksik yargılara götürür. İçtihatlarda bunun görüntüleri takip edilmektedir. İngiltere'de -korunan oranda- erkeklerden daha az kadın mahkûm olur, kadınlar karşısında kanunların uygulanması daha az serttir. Kadınlar nadiren cezaevine gönderilir; cezalarının ertelenmesinde daha hoşgörülü davranılır.

Kadın suçluluğunun kapsamı, erkek suçluluğuna göre, 4-10 misli daha azdır. Bunu istatistikler göstermiştir. Fakat, erkek suçluluğu suç istatistiklerine göre daha fazla güvensizlik faktörü "karanlık alan" saklar. Kadın suçluluğu sıklıkla "dolayısıyla suçluluk"tur; çok az göze çarpar ve erkeğin geniş omuzlarının arkasında kendini saklar. **Becker**, gizli suçluluktan söz eder. Kadınlarda doğrudan kuvvetli bir gizli suçluluk vardır, çünkü erkekler cezayı kendileri üzerlerine alırlar ve kadınları korurlar. Suçların aydınlanması,

---

[54] **Kürzinger**, 217.

[55] **Canter**, 105.

[56] Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 70.

[57] **Kürzinger**, 218.

genellikle ancak erkek ile bozuşmalar veya boşanma sürecinde göze çarpar. Buna göre, istatistik yanlış bir görüntüye aracılık eder. **Marchais**, bütün hırsızlıkların %10'unda, bütün kanlı suçların %25-30'unda ve bütün cinsel suçların %4'ünde suçun işlenmesinin nedensellik yapısında kadının hesaba katılması gerektiğini ifade etmiştir[58].

Lombroso'ya göre, kadının adale kuvveti, ancak normal bir erkeğin gücünün üçte ikisine erişir. Bu nedenle de kadının tabiatı şiddet uygulamasına karşıdır. Katılma şekilleri şüphesiz beden gücü gerektirmeyenlerdir[59].

Eskiden kadın suçluluğu kapsamına daha çok ensest (fücur), zina, yeni doğmuş çocuğu öldürme, zehirleyerek öldürme ve cadılık girmekte idi. Ancak, 14'üncü yüzyılda kadınlar kanlı şiddet fiillerine ve yağma gibi suçlara da katılmışlardır. Günümüzdeki görünümü de yine aynı şekildedir, yani kadınlar, terör, banka soygunları, yağma, tehdit gibi suçları da işlemektedirler. 18'inci yüzyılda ilginin merkezinde çocuk öldürme duruyordu ve 19'uncu yüzyılda zehirleyerek adam öldürme arttı. Kadınlar erkeklere göre daha acımasız olabilirler. İlgileri kanlı spor şekillerine (boks) ve oyunlarına (boğa güreşi, horoz döğüşü) yönelmektedir. Bir kan sarhoşluğu içine girebilirler; nitekim zamanımızda kadınların kanlı suçluluklarının arttığı görülüyor[60].

Her iki cinsin suçluluğu sadece nicelik olarak değil, bilakis nitelik olarak da, yani şekline göre de farklıdır: Önce işlenen suçların şekline göre, saf kadın suçları ile (çocuk düşürme ve yeni doğmuş çocuğu öldürme) tipik kadın suçları (bakım görevini ihlal ve çocuklara kötü muamele) arasında ayırım yapılabilir. Şüphesiz kadın suçluluğunda ağırlık mağaza hırsızlığıdır. Almanya'da 1997'de aydınlatılan hırsızlık suçları faillerinin 340.436'sı erkekler, 218.473'ü kadınlar oluşturmaktadır. Mağaza hırsızlıkları ağırlıklı olarak genç ve yaşlı kadınlar tarafından işlenmektedir. Bu, 18 ve 39 yaşları arasındaki kadınlarda nadir görünmektedir. Yabancı kadınların payı oldukça yüksektir. Kadınların genellikle çok işledikleri diğer suçlar arasında, fuhuş için aracılık, iftira, yalan yere yemin, sövme, yataklık, suç eşyasını alma, dolandırıcılık, taksirle yangın çıkarma ve çocuk düşürtme sayılabilir. Diğer yandan kadınların, trafik suçlarında, şiddet ve örgüt suçluluğunda kuvvetli bir azalma, aynı şekilde oldukça az bir mükerrirlik oranı göze çarpmaktadır[61].

---

[58] **Mergen**, 232 vd.

[59] **v. Hentig** Hans, Bd. III, im Getriebe des Delikts, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1963, s. 29.

[60] **Mergen**, 233.

[61] **Schwind**, 70 vd.

Kadınlar, erkeklere göre daha az intihar ederler (1:5); genellikle intihara teşebbüste bulunurlar. Çocuk öldürmede kadınların payı artar. Tipik bir kadın suçudur ve onun meydana gelmesinde çocuk düşürme ile açık bir ilişki bulunmaktadır. Kadın, bir insanın hayatına kastederse, o bunu genellikle hile ile yapar; zehirleyerek adam öldürme kadınlar tarafından tercih edilerek uygulanmaktadır. Eğer kadın, öldürme ile başlarsa, daha sonrada devam etmeye eğilim gösterir. Hakaret, iftira ve isimsiz mektuplar yazma, zayıfların saldırgan suçlarıdır. **Möbius,** "kadınların kılıcı dil olmalı" şeklinde, bunu ifade etmiştir. Gerçek dışı suçlamada (iftira) kadınların payı %75'tir. Sövme ve iftira kadın suçluluğunun büyük kısmını oluştururlar. Genellikle iftira ve isimsiz mektuplar kural olarak cinsel içeriğe sahiptirler. Bunlar, 45-55 yaşları arasındaki kadınlar tarafından yazılır; 20-40 yaşları arasında bu suç nadir olarak gerçekleşir. İfade suçları da tipik kadın suçlarıdır. 1950'den beri yalan yere yemindeki kadınların payı %40'a çıkmış olup, bu yalan yere tanıklıkta daha yüksektir. Mağaza hırsızlıklarında da kadınların payı çoktur. Kadın, nispeten yataklık suçuna da genellikle katılmaktadır; bu suç pasif katlanmayı, ikiyüzlülüğü ve yalanı içerir. Kadının gözünde yataklık suç olarak görünmez; hiçbir şey çalmadığı ve hiçbir insana zarar vermediği mazeretiyle kendisini savunur[62].

Prinzing tarafından 12 yılın (1882-1893) ortalaması alınmak, 10.000 kişinin mahkumiyetlerine dayanmak suretiyle yapılan istatistik,[63] günümüzle karşılaştırma yapmak bakımından ilginçtir:

Erkekler				Kadınlar			
Yaş	Bekar	Evli	Dul veya Boşanmış	Yaş	Bekar	Evli	Dul veya Boşanmış
18-21	299	641	-	18-21	42	60	
21-25	311	357	-	21-25	42	47	134
25-30	295	251	427	25-30	44	45	115
30-40	288	196	389	30-40	45	50	103
40-50	221	148	263	40-50	34	47	71
50-60	142	101	127	50-60	22	30	37
60 üzeri	50	49	34	60 üzeri	10	13	11

Kadın mahkumiyetlerinin Almanya'da son yüzyıldaki payı izlendiğinde, iki dünya savaşı zamanı istisna edilirse, nispî olarak payın düştüğü tespit edilir. Bu zaman dilimlerinde ise, kadın suçluluğu önemli olarak artmıştır. 1900

[62] **Mergen**, 234 vd.
[63] **Exner**, 246.

yılında Alman İmparatorluğu'nda 73.000 civarında kadın mahkum edilmişken, 1918'de 128.000 kadın, yani 3/4 daha fazlası mahkûm edilmişti. O zamanlar, mahkum edilmiş kadınların payı hemen hemen %38 idi. İkinci Dünya Savaşında 1942'de bu pay hatta %49'la daha da yükselmişti. Fakat, bunun dışında mesela 1900'da %16 mahkum kadın payı, 1991'de ise, %15,8 idi. Trafik suçları burada dikkate alınmamaktadır, eğer alınsaydı o zaman kadın payı %18,9'a ulaşırdı. Bu, 1885'de caddelerde kitle trafiğinin olmadığı paya tam uyar: %18,9. Bu sayılardan, belirtilen savaş ve savaş sonrası zamanları hariç bırakıldığında, son yüzyılda kadınların suçluluktaki payında oldukça önemli bir benzerlik, ya da değişmezlik ortaya çıktığı görülmektedir[64].

Kadın suçluluğunun bir işareti, genel olarak suçluluğun yükseldiği yaşlarda, erkeklere göre düşüş vardır. Bunun iki açıklaması var: birincisi kadınlar gerçekte ileri yaşlarda suçlu oluyorlar, 24'üncü yaşta kadınlar hala oldukça sert suçluluk ortaya koyuyorlar. Diğeri, ağır suçlu kadınların sert bir yapıya sahip olduklarıdır[65].

Yaş Gruplarına Göre Sanıklar	Kadın		Erkek	
Yetişkinler (21 ve daha büyük)	274.771	%16,8	858.627	%52,4
Erişkinler (18'den 21'e kadar)	29.056	1,8	129.915	7,9
Gençler (14'den 18'e kadar)	61.338	3,7	169.131	10,3
Çocuklar (14 yaşına kadar)	34.515	2,1	82.728	5,0
Genel toplam	399.680	24,4	1.240.401	75,6
Yabancılar	118.941	18,6	514.539	81,2

Kadın haklarındaki gelişmeler, tahminlerin aksine kadın suçluluğunda gözlemlenebilir bir büyüme getirmemiştir. Kadının gelir sahibi olması, birçok Avrupa ülkesinde gözlendiği gibi suçluluk oranında artış getirmemiştir. ABD'de, kadın suçluluğunun koğuşturma organlarınca daima erkeklerinkine göre daha az takip edildiği iddiası, Almanya için deneysel olarak henüz doğrulanmamıştır[66].

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları (KSS) Genel Müdürlüğünün 2000 yılında 71 cezaevinde yaptığı bir araştırma, cezaevlerindeki kadınların %23'ünün suçu kocalarına karşı işledikleri anlaşılırken; bunun nedenlerinin başında, "başka bir kadınla aldatılmayı hazmedememek" yer almıştır. Hükümlü kadınların %45'inin eşinden şiddet gördüğü anlaşılırken, %22,6'sının suçu planlayarak, %51,5'inin ise planlamadan, %28,2'sinin maddi sıkıntı, %33,9'unun ise bilgisizlik nedeniyle suç işlediği belirlenmiştir. Araştırma,

64 **Kürzinger**, 219.

65 **Kürzinger**, 220.

66 **Kürzinger**, 223 vd.

suçların mekan olarak en çok evde, sonra sokakta işlendiğini, kadınların %20,4'ünün ateşli silah, yüzde 20'sinin kesici alet, %43,6'sının ise alet kullanmadan suç işlediğini ortaya koymuştur. Kadın hükümlülerin %70,2'sinin mağdurlarını erkek, %38,9'unu ise tanımadığı kişilerin oluşturduğu; suçların %53'ünün şehirler, %28,8'inin ise kırsal bölgelerde işlendiği belirlenmiştir. Cezaevindeki kadınların %44,4'ünün adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs, %20,6'sının yalancı tanıklık, kadın satma, ırza geçmeye iştirak, sahtekârlık ve Terörle Mücadele Kanunu'na muhalefet etmek, %19,8'inin ise hırsızlıktan hüküm giydiği belirlenmiştir. Kadınların %19,8'i 28-32 yaş grubu oluştururken, %54,3 evliler, %21,6'sının eşinin ölmüş olduğu belirlenmiştir. Kadın mahkumların %37,4'ünün ilkokul mezunu, %59,9'unun ev kadını, %43,4'ünün şehirli, %30'unun ise kırsal kökenli olduğu dikkati çekmiştir[67].

b. Kadın Suçluluğunu Açıklayan Görüşler

Kayıtlı kadın suçluluğunun sınırlı kapsamı ve özel suç yapısı için bir dizi açıklamalar ileri sürülmüştür. Bunlardan "zayıflık teorisi ", kadının erkeğe göre gücünün az olması nedeniyle, daha az suç işlediği esasına dayanır[68]. Kadın suçluluğunu açıklamak üzere, aşağıda açıklayacağımız biyolojik ve sosyolojik görüşler de ileri sürülmüştür.

aa. Biyolojik-Antropolojik Teoriler

aaa. Lombroso ve **Ferrero**, "Suçlu ve Fahişe Olarak Kadın" isimli eserlerinde, erkeklerin suçluluğunun karşılığının kadının fahişeliğinde mevcut olduğu görüşünü temsil ettiler. Fahişelik teorisi denilen bu görüş, **Einsele** (1975) tarafından yeniden temsil edilmiştir[69].

bbb. Yumuşaklık teorisi ne göre ise, kadının az suç işlemesi, vücut gücünün ve zekasının az olmasındandır. **Möbius** 1902'de, "Kadının Psikolojik Akıl Zayıflığı Üzerine" isimli kitabında, akli yaşam için önemli olan beyin kısmının kadınlarda erkeklere göre, kötü geliştiğini ifade etmişti. Bazı suçlar, adliye ve medya tarafından bazen biyolojik özelliklere bağlanmıştır: Örneğin, adet görme, hamilelik ve menopoz gibi.

ccc. Diğer yandan **Cremer**, kadın cinsiyet kromozomları XX'in, erkek cinsiyet kromozomları XY'e göre, kadınları daha sağlam ve bununla da suça yönelik baştan çıkartmalara karşı daha çok dayanma gücü verdiğini kabul etmişti[70]. Bu yüzden, kadınlar erkeklere göre, daha az suç işlerler.

---

67 Milliyet 2000, 18.10.2000.

68 **Mergen**, 233.

69 **Schwind**, 71.

70 **Cremer** Carl Gustav, Untersuchungen zur Kriminalitaet der Frau, Lübeck 1974, s. 174 vd.

ddd. Pollak, kadınları doğal olarak aldatıcı ve suçlarını gizlemekte oldukça becerikli olarak nitelendirmektedir. Bunun temeli biyolojiktir; kadınlar, adet dönemlerinde duydukları acıyı erkeklerden gizlemeyi öğrenmek zorundadırlar; ayrıca, cinsel birleşmede erkeklerin yapamayacağı şekilde sahte tepkiler verebilme yeteneklerine sahiptirler[71].

bb. Sosyal Bilimsel Açıklama Denemeleri

aaa. Şövalye (centilmenlik) teorisi'ne göre, kadınlar aslında erkeklerden az suçlu olmamakla birlikte; onların suçluluğu şüphesiz daha az ortaya çıkmakta (yüksek karanlık alan) ve ortaya çıktığında da daha az ihbar edilip, daha az cezalandırılmaktadır (eleyerek cezalandırma). Ayrıca, ceza koğuşturması yapan erkekler, şövalyevari tavırları ile yapılacaklara sahip çıkmaktadırlar (kadının ek avantajı). Bu yüzden, şüpheli kadının koğuşturma mercilerince (polis ve adliye) kayrıldığı tezi ileri sürülmektedir[72].

bbb. Feminist literatürde, kadın ve suç ilişkisini inceleyen tüm çalışmalarda şu iki soruya cevap aranmıştır: 1) Kadınlar neden suç işlerler? 2) Kadınlar erkeklere göre neden daha az suç işlerler? Kadın suçluluğunu açıklamaya yönelik teorilerin başında **Adler** ve **Simon**'un Özgürleşme perspektifi ile **Hagan**'ın Güç-Kontrol teorisi gelmektedir[73].

Feminist hareketlerin temsilcileri, kadınların ve kızların az suçluluğunu, kadınların kapitalist ve pederşahi çift boyunduruk altına alınmalarına ve bu yüzden pasif çözümleri seçtiklerine bağlamışlardır. Çünkü, bu çift baskı tezine göre (koca ve ücretli iş vasıtasıyla), onların cinsiyet rolünün gösterilmesi sebebiyle kadınlar, suç sapmaları olmayan, hastalık, alkol ve fahişelik gibi pasif problem çözüm stratejilerine yönelmeye eğilim göstermektedirler[74]. Feministler, kadın suçlarını daha "görünür" hale getirme çabasıyla, kadın suçlular –kadın çeteleri ile kadın teröristler- üzerine ayrıntılı araştırmalar yapmışlardır. Kadınların şiddet suçlarına katılma ihtimali erkeklerden daha düşük olmakla birlikte, şiddet olaylarında yerlerini almaktan geri kalmamaktadırlar[75].

ccc. Kadın hakları (emansipation) teorisi ise, kadının rol davranışının (kuvvetli yumuşaklık, az saldırganlık) erkeğinkine yaklaşması halin-

---

71 **Giddens**, 864.

72 **Schwind**, 72; **Giddens**, 865.

73 **Dolu**, 452.

74 **Funken** Christiane, Frau-Frauen-Kriminelle, Opladen 1989, s. 49 vd.

75 **Giddens**, 866.

de, yavaş yavaş kadının suçluluk oranı erkeğinkiyle eşitlenir, görüşünü ifade etmiştir. Bu yüzden, ne kadar çok kadın mesleki ve ekonomik yaşama katılırsa, daha çok kadın da kanunla çatışmaya girecektir[76].

cc. Değerlendirme

Kadınların günümüzde eskiye göre daha çok suç işlemeleri, onların "toplumsallaşma süreci" ile açıklanabilir. Gerçekten de eğitim alan, çalışma yaşamına giren ve ekonomik bağımsızlığını kazanan kadın, eskiye göre evinden çıkıp, toplumsal yaşamın içine girmiştir. Dolayısıyla, kadın suçluluğunda eskiye göre bir artıştan söz edilebilir. Ancak, herşeye rağmen kadın suçluluğunun erkeğe göre daha az olduğu da, yukarıdaki istatistiklerde belirttiğimiz gibi bir gerçektir. Bu da, toplumsal yaşama giren her kadının suç işlemediğini göstermektedir.

III. Medeni Durum ve Suçluluk

Medeni durumun, suçluluk üzerinde etkisi olduğunu araştırmalar göstermektedir. Genel olarak evlilerin, diğer medeni gruplara göre daha az suç işledikleri, bunları dullar ve bekarların izlediği; boşanmışların ise yüksek suçluluk oranına sahip oldukları ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, yaşa, cinsiyete ve kişilerin mensup oldukları sosyal gruplara göre, oranın değiştiği de belirlenmiştir[77]. Kural olarak, evliliğin, aile sorumluluğunu kuvvetlendirmesi nedeniyle suçu önleyici bir etki yaptığı açıktır.

Medeni durum ve suç ilişkisi üzerinde yapılmış eski bir araştırma, konu bakımından fikir vermesi yönünden dikkat çekicidir.

Ötenbach ve Regendorf Cezaevlerinde Yıl Gruplarına ve Medeni Hallerine Göre Mahkûmlar (suçluluk sayıları evlilere göre=100 hesaplanmıştır)[78]

Yıl	Evli	Bekar	Boşanmış	Dul
1885-1900	100	203	821	112
1901-1902	100	194	1144	89
1903-1907	100	229	843	123
1928-1933	100	290	1296	58

[76] **Lamott** Franziska, Frauenhandlexion, Kriminalitaet, in:Stichwort zur Selbstbestimmung (Hrsg. Beyer-Lamott-Meyer) München 1983, s. 159.

[77] **Dönmezer**, 263.

[78] **Hentig**, II, 281.

§ 3. IRK, DİN, KÜLTÜR VE SUÇLULUK

I. Irk ve Suçluluk

Irktan, diğer insan gruplarından birlikte sahip olunan belirli kalıtımsal fiziki özellikler (örn. göz, saç, ten rengi) vasıtasıyla ayırt edilen, bir insan grubu anlaşılır. İnsanlar hakkında eskiden bulunan ırki ön yargılar, ne yazık ki hala canlılığını korumaktadır. Irki çoğunluk, her zaman suçluluğu azınlıktaki ırka yüklemiştir. Bu şekilde suç korkusu, azınlıktaki ırka yönlendirilir.

Nasyonal sosyalistlere göre, yayıldıkları ana bölgeler olan, İngiltere, İskandinavya, Kuzey Almanya, Hollanda ve Falndern (Belçika bölgesi)'de olan kuzey ırklarında (açık tenli, sarışın ve mavi gözlü) suçluluk çok azdır; buna karşılık, Yahudi ve Slav ırklarında suçluluk çok yaygındır. Nitekim, nasyonal sosyalistler, Yahudi ve Slav ırklarının suçlulukla yüklü olduğu iddialarını, o halkların katliamında ideolojik hazırlık olarak kullanmışlardır. Günümüzde, genetik ve kalıtıma bağlı sebeplerden özellikle suç işlemeye hazır, suçlu bir ırktan söz etmek mümkün değildir[79].

Bununla birlikte, ırklar ve ırki azınlıklarda daima suç ve suçluluk problemi vardır; örneğin, ABD ve Kanada da, siyahlar, Porto-Rikolu, Meksikalı ve yerliler; Avustralya da renkli Aborjiniler, Yeni Zelanda'da Maori ve Polynesiern'ler gibi. Bu problemler ırk kavgalarında özellikle sosyal görülebilir. Suçluluk istatistiklerine göre, siyah Amerikalılar, beyazlara göre üç-dört misli kadar daha çok tutuklanırlar. Siyah Amerikalı mahkûm sayısı beyazlara göre, altı misli daha yüksektir. Suç istatistikleri sayıları, ABD ve Kanada'daki yerliler için çok daha açık bir sonuç vermektedir: Yerliler, beyazlara göre sekiz defa, siyahlara göre üç defa daha çok tutuklanmaktadırlar. Güney Dakota eyaletinde, tüm nüfus içindeki yerli nüfus %5 olmasına karşın, yerlilerin hükümlüler içindeki payı %33'tür. Bazı kızıldereli (yerli) bölgelerinde suçluluk, ABD ortalamasının on misline çıkışmaktadır[80]. Kızılderili suçluluğunun yarısı sarhoşluktan oluşmaktadır; küçük hırsızlıklar, hayvan hırsızlıkları ve çok az ahlâki suçlar ortaya çıkmaktadır. Yerli suçluluğu, zayıflığın, teslimiyetin ve boş vermişliğinin işaretini göstermektedir. Çünkü yerli, kendi ülkesinde terkedilmiş yabancıdır. O kendini suçluluğun içine bırakmıştır[81].

Zenciler in suçluluğu, gençlerde çok yoğundur. Zenci kadınlar da, beyaz kadınlara göre, daha sık suç işlerler; basit suçlar sıklıkladır; yaralamalar onları çok sık hâkim önüne götürür. Zenciler sıklıkla mükerrir olurlar.

---

79 **Schneider**, 457.

80 **Schneider**, 457 vd.

81 **Mergen**, 302.

ABD'de zenci suçluluğunun görünüşü biyolojik-antropolojik varlık vasıtasıyla, sosyal yaşam ve sosyal statüye göre daha az şekillenmiştir. Fakir bölgelerde otururlar, aşağı bir sosyal statüye sahiptirler, kamu yaşamına katılma imkânları azdır, her gün hayal kırıklıkları yaşarlar, dışarı ile gerçek ilişkileri özlerler ve muhalif dışlanmaya zorlanırlar[82].

Renklilerin suçluluğunun yoğunluğu ve bilhassa beyaz ceza adaletinin ırkları dışlaması, şüphesiz renklilerin suçluluğunu tek başına açıklamaya yeterli değildir. Gerçek nedenler şunlardır: ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'da ırki azınlık mensuplarının suçlulukları artmaktadır; çünkü, toplumla bütünleşmeleri yetersiz ve kendilerini itilmiş ve dışlanmış hissediyorlar. Beyaz orta sınıfın görünüşü ve refahın ve gücün sembolünü, suç işleyerek kolayca elde edebileceklerini düşünüyorlar; çünkü, onların sosyo-ekonomik şartları kötüdür. Onlar az gelire sahip, mesleki eğitimleri eksik veya yetersiz ve genellikle işsizdirler. Slumlarda ve büyük şehirlerin gettolarında sıkışık vaziyette ikamet etmekte, kendilerini umutsuz hissetmektedirler. Kaybedecek çok az, ya da hiçbir şeyleri yoktur. Beyaz nüfus karşısında, onların nispî aşağı konumu değişmedikçe, renkli azınlığın sosyo-ekonomik koşullarının düzeltilmesi, onların yüksek suçluluğunu değiştirmez[83].

Fransa'da, Fransız vatandaşı olarak çok sayıda Kuzey Afrikalı yaşamasına rağmen, ABD'de siyah vatandaşlarda oluştuğu gibi, gerilimler karşılaştırılabilir değildir. Kuzey Afrikalılar özelliklerinden bir çoğunu korumuşlar, fakat nispeten iyi bütünleşmişlerdir. Kuzey Afrikalıların çoğunluğu Cezayirlidir. Onların suçluluğu beyazlara göre sayısal olarak yüksektir ve şiddet ön plandadır. Cezayirlilerin genellikle işledikleri suçlar, konut hırsızlıkları, genel adaba karşı suçlar, serserilik ve yaralamalardır. Cezayirli muhabbet tellalı olarak da başarılıdır. Nasyonal Sosyalistler döneminde çingeneler ve Yahudiler ırklarından dolayı (ari ırka mensup olmadıklarından) sistematik olarak yok edilmişlerdir. Çingenelerin ve Yahudilerin suçluluğu ortalamanın altındadır. Çingeneler göçebedir, onların küçük hırsızlıkları (tarla hırsızlıkları) ve dolandırıcılıkları (dilenci dolandırıcılıkları, falcılık) mevcuttur. Fırsat buldukça ev hırsızlıkları ortaya çıkar. O saldırmaz ve ancak kendini savunur; onun için en iyisi kaçmaktır. Çingeneler çok veya az homojen bir alt kültür oluştururlar. Onlar kendi kanunlarına göre yaşarlar. Grup içinde meydana gelen hırsızlıklardan polisin bilgisi olmaz[84].

---

[82] **Mergen**, 301.

[83] **Schneider**, 459.

[84] **Mergen**, 302.

II. Din ve Suçluluk

Yaygın bir ön yargı, dini ve ahlâki eğitim eksikliğinin, suçlar ve suçluluk için önemli bir neden olduğu yönündedir. Bununla birlikte, az dindarlık otomatik olarak suça götürmez. Diğer yandan, mevcut dindarlık da kolaylıkla suçu engellemez. Tanrıya bir insani yabancılaşma olarak, suçun dini açıklaması, suçluluğun önlenmesine önemli bir role sahip değildir. İnsan, din vasıtasıyla varlığının ve belirsizliğinin üstesinden gelmeyi dener[85].

Suçluluğun mezheplere göre dağılımı ile ilgili Almanya istatistiği sadece 1901'e kadar olan süreyi içermektedir[86]:

Aynı mezhepten her 100.000 kişiden mahkûm olanlara göre:

	Protestan	Katolik	Museví
1882-1891	963	1153	784
1892-1901	1122	1361	1030

Din vasıtasıyla suçluluk meydana gelebilir. Bunu, din savaşları, işkence ve cadı yakmalar açıkça göstermiştir. Mutlak gerçek üzerinde dini iddia, bugün de, dinsizliğe ve azınlık sosyal sapmalarına karşı (homoseksüellik, fahişelik, uyuşturucu kullanma) ölüm cezası uygulayan korku rejimlerini desteklemektedir[87].

Fakat genel olarak, kişiyle ilgili dini eğitimin ve dini adetlerin kuvvetlendirilmesinin suç karşısında, karşı koyma gücünü kuvvetlendirdiği iddia edilebilir[88]. Ancak, saf dini inanç, suçlardan ve suçluluktan korumaya yetmemektedir. Cehennem cezaları, etkin korkutucu araç ortaya koyamamaktadır. Bununla birlikte, deneysel kriminolojik araştırmalar, tam uyum içinde sonuçlar ortaya koymuşlardır. Dini yönlendirme, düzenli kilise ziyareti ve ebeveynlerin dini yaşama katılması, suç işlemeyen gençlerde, suçlulara göre daha sıktır. Dindarlık, kişinin dürtü ve iç güdülerine karşı kavgasında, ben üstünü (süperego) ve vicdanı kuvvetlendirir. Museviler, Avrupa ve Kuzey Amerika'da karşılaştırmalı olarak daha az suç ve suçluluk rakamlarına sahiptirler; bu dini etkinin eğitiminin birlikte oluşturulmasına ve muhafazasına bağlıdır. Kuzey Amerika'daki Çin ve Japon aileler üzerinde de büyük patriarkal etki, suçun ve suçluluğun azalması sonucuna sahiptir[89].

---

85 **Schneider**, 469.

86 **Aschaffenburg** G., Das Verbrechen und seine Bekaempfung, 2. Auflage, Heidelberg 1933, s. 58.

87 **Schneider**, 47; **Exner**, 88.

88 **Exner**, 88.

89 **Schneider**, 47 vd.

III. Kültür ve Suçluluk

1. Genel Olarak

Geniş anlamda kültür kelimesinin kapsamına, yani halkın kültürüne, onun ahlâki anlayışı, içinde yaşanan değer dünyası, dini yapısı, eğitim durumu, örfü ve gelenekleri, fakat onun uygarlık ve teknik gelişim durumları da dahildir. Bütün bunların bir genel görünümü içinde, kültürün halkın suçluluğunda öneme sahip olduğu ve onu derinden etkilediğinde, hiç kimsenin kuşkusu yoktur[90].

Kültürdeki değişiklikler şekil değiştirerek suça etki yaparlar. Bir halkın, bireylerinin davranışları karşısındaki, sosyal-ahlâki zihniyet içinde kendini gösteren kültürünün esaslı bir parçası, onun suça ve suçlulara karşı yargısı yönünden özellikle önem taşır[91].

Gerçektende, bir toplumun kültüründe kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, hırsızlık, sövme, şiddet, kan davası, töre ve namus cinayetleri gibi davranışlar yerleşmişse, suçlulukla etkin mücadele edebilmek için, önce bu anlayışların yıkılması gerekir.

2. Kan Davası

a. Kavram

Kan davası, "bir kimsenin ailesinden ya da akrabalarından birini öldüren bir kişiyi ya da onun akrabalarından birinin, öldürülenin kanına karşılık olmak üzere öldürülmesi geleneğidir" şeklinde tanımlanabilir[92]. Kan davası veya kan gütmede, iki alt insan grubu arasında, belirli nedenlerle karşılıklı olarak işlenen adam öldürme ve yaralama şeklindeki şiddet suçları şeklinde kendini gösteren düşmanlık ilişkisi söz konusu olmaktadır. Fakat, her şiddet ilişkisi kan gütme olarak nitelendirilemez. Kan gütme, hısımlık grupları arasında yer alan kişileri bu sosyal dayanışma görevini hiç tereddüt etmeden yerine getirebilecek şekilde oluşmaktadır; telkin mekanizması daha küçüklükten itibaren işlemektedir; ölenin kanlı gömleğinin çeşitli nedenlerle ortaya çıkartılması gibi. Kan gütme ile tanımadığı bir kişiyi öldüren kişiyle, savaşta düşman askerini öldürenin duyguları birbirinin aynıdır; her ikisi de, görev şuuru ile hareket etmiş olmanın rahatlığı içindedirler. Kan gütmenin geçerli olduğu bölgelerde yaşayan insanlarda, belirli karakter özelliklerinin

---

90 **Exner**, 84.

91 **Exner**, 85 vd.

92 **Tezcan** Mahmut, Kan Davaları, 2. bası, Ankara 1981.

bulunduğu da görülür; aşırı gurur, mistik yapı, dindarlık ve dinin merasim yapısına bağlılık gibi[93].

Türkiye'de kan gütmenin nedenleri; 1) Toprak ve sınır ihtilafları, 2) Kız kaçırma, 3) Namus meselesi, 4) Siyasi anlaşmazlıklar, 5) Çeşitli nedenlerden çıkan kavgalar şeklinde gruplandırılabilir[94].

Kan gütmenin ortaya çıkmasında iki husus önemli rol oynar: İlk olarak, kan gütmenin toplumda geçerli olan hısımlık sistemi ile yakından ilgili olması ve hısımlığın en önemli sosyal örgütlenme şeklinde varlığını sürdürdüğü toplumsal gruplarda görülmesidir. İkincisi ise, merkezi otoritenin zayıf ve olaylara karşı ilgisiz kaldığı sosyal gruplarda sıklıkla görülmesidir. Kan gütmenin kabulü için, şiddet fiillerine "öç almak, misli ile karşılıkta bulunmak, bağlı olduğu grup için zafer kazanmak amaçları ile" girişilmiş olmalıdır[95].

Kan gütmenin en belirgin özelliği, şiddet hareketlerinin iki ayrı hısımlık grubunun uydukları örf ve adetler vasıtasıyla belirlenmiş olmasıdır: Örneğin, yangın çıkarma yani kundaklama yapılmaması, belirli bir yaştan küçük olanları ve kadınları öldürmeme gibi. Bu bakımdan kan gütmenin sürmesi, kurallarına uygun olarak gerçekleşmesine ve oluştuğu cemaat toplumundaki kamuoyunun bu uygulamayı haklı saymasına bağlıdır[96].

b. Kan Gütmeye Karşı Önlemler

aa. Yasal Önlemler

Kanunkoyucu kan gütmeyi önleme amacıyla iki yasal düzenleme getirmiştir:

1. 11.6.1937 tarih ve 3236 sayılı *"Kan Gütme Sebebiyle İşlenen Adam Öldürme ve Buna Teşebbüs Cürümleri Failleri Hısımları Hakkında Tatbik Olunacak Muameleye Dair Kanun"(26.4.2007 tarih ve 5637 sayılı Kanunla mülga)*:

Kan gütmenin en önemli nedenlerinden birisi, mağdur ve ailesinin, failin ailesine mensup kişilerle hemen hemen her gün küçük çevrelerinde karşılaşmaları olduğundan, öldürenin aile bireylerini ve yakınlarını o çevreden uzaklaştırma etkin bir tedbir olarak düşünülmüştür. Kanunkoyucu bu nedenle, failin suçu işlediği sırada onunla birlikte bir dam altında yaşayan usul-füru, kardeşler ve karı ya da kocanın ikametgahlarının bulunduğu yerden en

---

93 **Dönmezer**, 210 vd.; **Dönmezer** Sulhi, Kriminoloji Açısından Kan Gütme Saikiyle İşlenen Suçlar, İHFM, C. XL, Sayı: 1-4, ayrı bası, İstanbul 1974, s. 6.

94 **İçli**, 194.

95 **Dönmezer**, 213.

96 **Dönmezer**, Kan Gütme, 6 vd.

az 500 km uzaklıkta başka bir yere nakledilmelerine; bu kişiler faille birlikte yaşamasalar da, gerekli görüldüğü takdirde nakillerine karar verilebileceğini; dayı, hala, teyze, kaynana ve kayınbaba hakkında da aynı esasın geçerli olduğunu; ayrıca kan gütme saikini bilerek suça iştirak etmiş olan kişiler hakkında da aynı esasın geçerli olduğunu kabul etmişti.

Bu hükümlerin cezaların ve ceza sorumluluğun şahsiliği ilkesine aykırı olduğu bir gerçek olmakla birlikte, kan gütme ile etkin mücadele edebilmek için kabul edilmiş düzenlemelerdi. Nitekim, Anayasa Mahkemesi 11.12.1964 tarihli kararı ile 3236 sayılı Kanun'un 1 ve 2'inci maddelerini iptal etmiştir. Yargıtay, fail ile ortaklarının nakillerine ilişkin 4'üncü maddenin uygulanacağına karar vermiş olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra, söz konusu Kanunun etkinliği kalmamıştı[97]. 26.4.2007 tarih ve 5637 sayılı *"Uygulama İmkanı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun"* ile yürürlükten kaldırılmıştır[98].

2. 5237 s. TCK m. 82/j ile kan gütme saikiyle işlenen adam öldürmenin ağırlaştırılmış müebbed hapis cezasıyla cezalandırılması:

765 s. TCK. m. 450/b.10'da, kan gütme saikiyle adam öldürmenin ölüm cezası ile cezalandırılması suretiyle, kan gütmenin önüne geçileceği düşüncesine dayanmakta idi. Ancak, bu ağırlatıcı nedenin korkutucu etkiyi yapamadığı bir gerçektir. Buradaki ölüm cezası, 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı Kanun'la müebbed ağır hapis cezası olarak değiştirilmiştir.

bb. Ekonomik Önlemler

Kan davalarının çoğunun temelinde toprak ihtilafları ve feodal yapı yatmaktadır[99]:

aaa. Toprak Yetersizliği

Özellikle toprak yetersizliği, büyük ekonomik sorunları doğurduğu gibi, toplumsal sorunlara da neden olmaktadır. İşte kan gütme, bu toplumsal sorunlardan biridir. Bir karış toprak uğruna köylülerimiz, çekinmeden birbirlerini öldürmektedirler. Bu nedenle, topraksız köylünün topraklandırılması, olayları azaltacaktır.

bbb. Feodal Yapı

Feodal yapıdan kaynaklanan ağa-köylü ilişkisini hukuki anlamda işçi-işveren ilişkisi durumuna getirmek de, ekonomik önlemlerden bir diğeridir.

---

97 **Dönmezer**, Kan Gütme, 10.

98 RG. 2.5.2007.

99 **Tezcan**, 137 vd.

Çünkü ağanın devletin sağlayamadığı bazı ihtiyaçları karşılaması nedeniyle, köylü ağanın emrine girmekte ve onun tüm isteklerini yerine getirmektedir. Bunun sonucu olarak ağa, gerektiğinde adam da öldürtmektedir.

ccc. Sınır İhtilafları

Sınırların kesin belirlenmemiş olması, köyleri ve kişileri birbirine düşürmektedir. Bu nedenle, tapulama ve kadastro çalışmalarının hızlandırılması gereklidir.

cc. Eğitim Önlemleri

Kan gütme üzerinde yapılan araştırmalar, olaylara karışanların %99'unun cahil olduğunu ortaya koymaktadır. Aslında ilkel bir gelenek olan kan gütme, eğitimden yoksun kimseler arasında daha çok görülmektedir; nitekim, kan gütmenin görüldüğü bölgeler, okur-yazar oranının düşük olduğu yerlerdir. Bu bakımdan, kan gütmenin yaygın olduğu bölgelerde devlet tarafından eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi gereklidir. Okullar ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla, kan gütmenin ilkel ve kötü bir gelenek olduğunu aşılamaya yönelik, kapsamlı bir eğitim seferberliğine girişilmelidir[100].

Eğitimin önemini göstermesi açısından Karadeniz'in Edilli köyünde yapılan bir araştırma dikkat çekicidir. Bu araştırmada, "Sizce kan davası güdülmesi gerekli midir?" sorusuna, okuma-yazma bilmeyenlerin %92,3'ü gereklidir, %7,7'si gerekli değildir cevabını vermiştir. Buna karşı, okuma-yazma bilenlerin %55'i gereklidir, %25'i gerekli değildir cevabını vermiştir[101].

dd. Halk Tarafından Uygulanan Toplumsal Önlemler

Halk tarafından uygulanan ve sosyolojik yönden önem taşıyan önlemler arasında barışma, karşılıklı kız alıp verme ve göçten söz etmek mümkündür[102].

c. Kan Gütmeye Karşı Mücadele Yolları

Kan gütmenin ana nedenlerinin yapısal olması nedeniyle, alt sosyal sistemde, yani alt kültürde hısımlık ilişkileri yönünden değişiklik yapmadıkça, kan gütmelerin önüne geçilmesi çok zordur. Bununla birlikte kan gütme ile mücadelede şu çarelere başvurulabilir[103]:

1. Kan davalarının merkezi otoritenin zayıf olduğu bölgelerde yaygın olması nedeniyle, buralarda devlet otoritesini kuvvetlendirmek ve devlet

---

[100] **Tezcan**, 138.

[101] **Emiroğlu**'dan naklen, **Tezcan**, 138 vd.

[102] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Tezcan**, 139 vd.

[103] **Dönmezer**, 218.; **Dönmezer**, Kan Gütme, 11 vd.

otoritesi ile yarışır şekilde faaliyette bulunan feodal yapının oluşumu ile onun etkisine son vermek gerekir. Bu nedenle, bu yörelerde başarılı yönetici ve kolluk elemanlarının görevlendirilmesi zorunludur.

2. Merkezi otoritenin zayıflığında adalet sisteminin etkin çalışmamasının da rolü vardır. Davaların çabuk sonuçlandırılmaması, halkın adalete olan inancını zayıflatmakta ve bu kan davalarını tahrik etmektedir. Bunun için kan davası ile mücadelede, adalet sisteminin etkin bir şekilde çalışmasının önemi büyüktür. Bu nedenle, kan gütme ile mücadelede, enerjik kolluk, savcı, hâkim ve adliye teşkilâtı, davaların uzamadan bitirilebilmesi açısından etkin bir araçtır. Ayrıca değişik adlar altında çıkartılan af kanunları, adeta kan gütmeyi tahrik etmekte ve zaman ile unutulmaya dönüşen kan davaları, aflar sonucu hükümlülerin cezaevlerinden salıverilmeleri nedeniyle yeniden alevlenmektedirler. Bu bakımdan, bu tür uygulamaların önüne kesinlikle geçilmelidir.

3. Kan davalarının devam etmesinin önemli nedenlerinden birisi de, kan gütme anlayışının egemen olduğu bölgelerde, şiddet hareketlerinin haklı olduğuna dair inanıştır. Bu bakımdan, kan gütme ile savaşta bu inanışın ortadan kaldırılması veya zayıflatılması gereklidir. Bunun için, radyo-televizyon ve basın gibi kitle iletişim araçları vasıtasıyla, kan gütmenin meşruluğuna dair inanış ortadan kaldırılmalıdır.

3. Töre ve Namus Cinayetleri

a. Kavram

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğüne göre ***töre***; *"1. Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet; 2. Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, âdap"*, şeklinde, tanımlanmıştır.

Törenin olumsuz yansıması, bazı yörelerdeki gelenksel anlayışlara, yani töreye uyulmamasının sonucu olarak, genç kız ve kadınlar başta olmak üzere kişilerin, aile meclisi kararıyla, yine aileden birisi tarafından öldürülmesidir. Buna, *töre cinayeti* denilmektedir.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde, ***namus*** ise; *"1. Bir toplum içinde ahlâk kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet; 2. Dürüstlük, doğruluk"* şeklinde açıklanmıştır.

Namus cinayeti ise, yine aynı sözlükte; *"1. Ahlak ve onuruna ters düşen bir durumdan kurtulmak için işlenen cinayet; 2. Töre cinayeti"* olarak tanımlanmıştır.

b. Türkiye'de Töre ve Namus Cinayetleri Sorunu

Türkiye'de töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi amacıyla 1 Haziran 2005'de yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK m.82'de *"töre saikiyle"* öldürme, ağırlatırılmış müeebbet hapis cezasıyla cezalandırılmaya başlanmıştır. Ancak buna rağmen, bu cinayetlerin sayısı gün geçtikçe artarak ciddi bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Uygulamada "namus" saikiyle işlenen cinayetlerin her zaman TCK m.82 kapsamına girmemesi ve hatta ceza indiriminin uygulanması nedeniyle, TCK m.82'nin *"töre ve namus saikiyle"* şeklinde değiştirilmesi yerinde olacaktır.

Konuyla ilgili olarak Emniyet Genel Müdürlüğünün hazırladığı, 81 ile ait rapora göre, polis sorumluluk bölgesinde 2000-2005 yıllarında işlenen 1091 töre ve namus cinayeti işlenmiştir. Bu cinayetlerin nedenleri, kan davası, kız alıp verme, aile içi uyuşmazlık, cinsel taciz, yasak iliki, tecavüz ve namus saikidir[104].

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre, töre kapsamında gerçekleşen olayların bölgeler göre dağılımı şöyledir: Marmara 212, Akdeniz 141, İç Anadolu 192, Karadeniz 87, Doğu Anadolu 95, Güney Doğu 155, Ege 209. Türkiye'de 6 yılda polis sorumluluk bölgesinde işlenen töre ve namus cinayetlerinde %10'luk oranla Ankara ilk sırada yer alıp, bunu %9'luk oranla İstanbul ve İzmir izlemiştir[105].

Şüphelilerin doğum yerine göre dağılımları incelendiğinde, %24'ünün Güneydoğu Anadolu, %21'nin Doğu Anadolu, %15'inin İç Anadolu, %11'nin Akdeniz, %10'nunun Karadeniz ve %8'inin Ege bölgesinden olduğu görülmektedir[106].

---

[104] **İçli**, 198.

[105] **İçli**, 199 vd.

[106] **İçli**, 204.

Beşinci Bölüm
SOSYALLEŞME USULÜNDE SOSYAL TEMSİL VASITALARININ ETKİLERİ, TOPLUMSAL GELİŞİM VE SUÇLULUK

§ 1. SOSYALLEŞME

I. Sosyalleşme ve Eğitim

Sosyalleşme, "kişinin grup normlarına uymasını, bunları öğrenmesini sağlayan süreçtir. Bu nedenle sosyal düzen, geniş ölçüde olarak sosyalleşme süreci ile tutulur". Sosyalleşmenin fonksiyonu, kişinin muhtaç olduğu eğilim ve disiplini sağlamak, geliştirmek, toplumun arzularını, değerler sistemini, idealleri ona geçirmek ve özellikle sosyal yaşamda oynayacağı rolleri kişiye öğretmektir[1].

Bir toplumun kültürünün önemli kısımlarından birisi de, onun eğitim ve öğretim varlığında durur[2]. Eğitim, eğitici vasıtasıyla (ebeveyn, öğretmen, mesleki eğitici) istenen sosyal davranış tarzlarının bilinç ve amaca yönelmiş teşviklerinden oluşur. Sosyalleşme ise, hem sosyal istenen, hem de sosyal istenmeyen davranış tarzlarının her tür çevre etkisi vasıtasıyla kişiye verilmiş olmasıdır. Bu yüzden sosyalleşme, dar anlamda devam eden eğitimdir[3].

Yavuzer'e göre, sosyalleşmiş ya da onun ifadesiyle toplumsallaşmış kişi, sosyal gelişmenin şu ölçütlerine uyan insandır[4]:

1. Bu kişi, toplum içinde uygun görülen bir şekilde hareket eder ve toplum tarafından konulmuş olan din, ahlâk ve hukuk gibi üst yapı kurallarına uyar.
2. Toplumun bir üyesi olarak, kendisine verilen rolleri ve görevleri yerine getirir.
3. Sosyal faaliyetlere ve kişilere yönelmiş uygun bir takım davranışlara sahiptir.

Hollingshead, kişinin sosyalleşmesini üç sosyolojik ilkeye dayandırmaktadır[5]:

1. Kişi, sosyal davranışı, toplum bireyleriyle etkileşim halinde öğrenir.

---

1 **Dönmezer** Sulhi, Sosyoloji, 6. Bası, İstanbul 1976, s. 115 vd.
2 **Exner**, 90.
3 **Schwind**, 169.
4 **Yavuzer** Haluk, Çocuk ve Suç, Çocuğu Suça İten Sebepler ve Suçlu Çocukların Yeniden Eğitimi, 3. bası, İstanbul 1987, s. 23.
5 **Yavuzer**, 24.

2. Kişinin ne öğreneceğini içinde yaşadığı toplumun kültürü belirler.
3. Kişinin öğrenimi, ancak bir toplumsal örgütlenmeye etkin bir biçimde katılmasıyla tamamlanır.

II. Hukuk Bilincine Eğitim

Sosyal istenen davranış tarzlarının koşullarına hukuk bilinci ya da hukuk duygusu da dahildir. Hukuk bilicinin koşullarına; ilk olarak, bir kanunu tanımak; ikinci olarak, kanunu anlamak; üçüncü olarak, otoriteyi onaylamak ve dördüncü olarak da, kanuna uygun davranmak dahildir.

III. Suçlularda Eğitim Eksiklikleri

Eğitimin suçu önlemede dolayısıyla etki yaptığı bir gerçektir. Çünkü, düzenli olarak okula devam edip bir eğitim alma, o kişinin kural olarak kendisine özen gösteren bir ebeveyne sahip olduğunu ifade eder. Eğitim ve öğretim, düzenli olarak okula giden çocuğun, kötü çevrelerle ilgisinin kesilmesi ile disipline tabi tutularak, manevi yönden gelişmesini sağlar. Bu yüzden suça yönelen çocuklar, genellikle okulda başarısız olup, okuldan kaçan çocuklar arasından çıkmaktadırlar[6].

§ 2. İLK SOSYALLEŞME BİRİMİ OLARAK AİLE

I. Küçük Çocukluk Sosyalleşmesinin Belirleyiciliği

"İnsan yaşamının üzerinde, doğumundan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir"[7]. Gerçekten de, en küçük sosyal grup olan ailenin durumu, çocukların davranışları ve bu arada suça yönelmeleri bakımından çok önemlidir; karşılıklı saygı ve sevgi esasına dayanan ailelerde sorunların çözümü kolay olmakta, dolayısıyla çocukların sağlıklı ve dengeli bir şekilde eğitilmeleri mümkün bulunmaktadır.

Aile büyüklüğüyle suçluluk arasında olumlu bir ilişki vardır. Nitekim araştırmalara göre, suçlu olma ihtimali tek çocuklu ailelerde düşük iken, dört ya da daha fazla çocuklu ailelelerde daha yüksektir. Bunun nedenleri başında, büyük aileleri disiplin altında tutmanın zorluğu gelmektedir. Ayrıca, bu ailelerin daha büyük gerginlik, aile düzensizliği ve maddi yoksunlukla sonuçlanabilecek kötü ve aşırı kalabalık evlerde yaşamaları ihtimalidir[8].

---

6 **Dönmezer**, 286.

7 **Yavuzer**, 125 vd.

8 **Canter**, 87.

Yoksulluk, aile yapısını olumsuz yönde etkilediği gibi, çocuğun suça yönelmesinde uygun bir ortam hazırlamaktadır. Nitekim, bu konuda yapılan araştırmalarda, "eğitim eksikliği, ev ve yaşam koşullarının kötülüğü, aile düzensizliği, gelir azlığı, yetersiz çocuk eğitimi, ana-babanın işsizliği, ana-babanın sevgisinin olmaması, kentleşmenin olumsuz etkileriyle karşılaşma, ayrılık ya da boşanma nedeniyle ailenin dağılması, ailenin çok çocuklu olması, ana-babanın alkol bağımlılığı, çok ya da ilgisiz bir aile disiplini, çocuğun fiziksel istismarı, uyuşturucu bağımlılığı, kötü ilişkiler, ana-baba tarafından reddedilme ve kontrol yetersizliği durumlarında, çocukların suç işleme olasılığının arttığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, çocuk dengeli bir aile ortamında yetişiyorsa, çevrenin ayartıcı etkilerine karşı kendini koruyabilmektedir"[9]. Nitekim, sürekli kavgaların olduğu bir ailede büyüyen bir çocuk, karşılaştığı sorunları şiddete başvurarak çözmesi gerektiğini öğrenirken; sevgi ve saygının hakim olduğu bir aile ortamında yetişen çocuk ise, sorunların karşılıklı anlayış içerisinde konuşup anlaşarak çözüleceğini öğrenir[10].

İnsan davranışını en fazla etkileyen faktör, aile içinde yaşanan deneyimlerdir. Bu nedenle, çocuğu suça yönelten ailevi faktörleri, parçalanmış aileler, aile içi gerilim, disiplin ve ailedeki suçluluk şeklinde gruplandırmak mümkündür[11].

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında önemli bir rol oynadığından, onun kanunlara saygılı olması ya da aykırı davranmasında da etkili olabilmektedir. Dolayısıyla toplumsal ve ekonomik statüleri düşük olmayan ailelerin çocukları da, iyi sosyalleşemedikleri zaman suç işleyebilmektedirler[12]. İnsanın gelişmesi ve bunun zorunlu sonucu olarak suçluluğunda, çocukluğu ve gençliğinin kesin etkili olduğunu, derinler psikolojisi, gelişim psikolojisi ve öğrenme teorileri göstermiştir[13].

Özellikle ilk yaşam yılları insanın daha sonraki sosyal gelişimini belirler; daha sonraki tamiratlar daha ziyade istisnai durumlarda başarılıdırlar[14]. Yeni doğan çocuk, boş balmumu levhası değildir; iyi ve kötü, belirli bir yapıyla birlikte dünyaya gelmiştir; bu nedenle, çevre etkileri için, az veya çok elle tutulabilir durumdadır. Bu hissediş çerçevesinde, aile örneği tüm yaşam için en önemli sosyal faktördür. Aile, iyi ve kötüyü bilmeyi öğreten, vicdanı açan, sosyal toplumun ilk ve en önemli örneğidir[15].

---

9 **Attar**, 28.

10 **Dolu**, 251.

11 **Sokullu-Akıncı**, Füsun, Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü, Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, İstanbul 1993, s. 127 vd.

12 **Attar**, 43.

13 **Kaufmann** Hilde, Kriminologie, Bd. I, Entstehungzusammenhaenge des Verbrechens, Stuttgart 1971, s. 218.

14 **Schwind**, 177.

15 **Bauer** Fritz, Das Verbrechen und die Geselschaft, München 1957, s. 115.

Günçe ve **Konanç**'ın 1983'de yaptıkları bir araştırmaya göre, suçlu çocukların %55'i ailede dayakla cezalandırılıp ve bunların %13'ü fiziksel istismara uğrarken; suç işlemeyen çocukların %5,7'si ailede dayakla cezalandırılmaktadır; ancak bunlar fiziksel istismara uğramamışlardır[16].

II. Tam Olmayan Aile

Boşanmış ya da tek anababalı ailelerden gelen çocukların mı, yoksa sağlam ailelerden gelenlerin mi daha fazla suça karıştıkları konusunda ciddi tartışmalar sürmektedir. Geleneksel görüşe göre, "yıkılmış ev" suçluluk nedenidir. Tek anababalı çocuklar, düşmanca toplumsal davranış göstermeye daha eğilimlidirler[17].

Glueck'lar, sosyolojik ve psikolojik tam olmayan ailenin suçluluk üzerine etkisini araştırmışlar; parçalanmış ailede (ölüm veya ebeveynlerden birisinin bulunmaması, boşanma, ayrılık), suçluların %60,4 ve suç işlemeyenlerin %34,2 oranında olduğunu ortaya koymuşlardır[18].

Suçlulardaki aile araştırmalarında, çok üzerinde durulan bir konu da, tam olmayan ailenin hangi öneme sahip olduğu sorusu olmuştur[19]:

Araştırmacı	Deneklerin Cinsiyeti	Tam Olmayan Aileler			
		Suçlular		Kontrol Grupları	
		Sayı	%	Sayı	%
Burt 1929	her ikiside	197	57,9	400	25,7
Shaw ve McKay193	gençler	1675	42,5	7278	36,1
Hodgkiss 1933	kızlar	362	66,8	362	44,8
Weeks ve Smith1939	gençler	330	41,4	2119	26,7
Carr-Saunders 1944	gençler	1955	28,5	1970	15,8
Gardner ve Goldman1945	erkekler	500	58,6	200	32
Merrill 1947	her ikiside	300	50,7	300	26,7
Glueck ve Glueck 1950	gençler	500	60,4	500	32,4
Otman 1952	her ikiside	90	47,7	230	32,2
Nye 1958	gençler	368	23,6	792	17,6
	kızlar	231	36,4	931	16,9
Monahan 1958	beyaz gençler	11236	27,7	-	7
	beyaz kızlar	1984	52,0	-	7
	siyah gençler	8706	53,0	-	33,0
	siyah kızlar	2736	73,2	-	33,0

[16] **Attar**, 33.
[17] **Canter**, 88.
[18] **Bauer**, 116.
[19] **Kaufmann**, I, 220.

Tam olmayan ailelerden suçlular grubu ıslah evlerinden, karşılaştırma grubundakiler ise, her bölgenin yüksek okul öğrencilerindendi. **Burt, Gardner/Goldman, Oltman, McGarry** ve **Friedman,** ebeveynlerden birisinin ölümünün (özellikle babanın), muhtemelen tam olmayan ailenin diğer sebeplerinden, ebeveynlerin boşanma ve ayrılması gibi etkili olmadığını tespit etmişlerdir. Yani çocuklar üzerinde, boşanma veya ayrılmanın ebeynlerden birisinin ölümünden daha fazla olumsuz etkisi vardır. **Otman** ve diğerleri, çeşitli rahatsız çocukların karşılaştırılmasında, tam olmayan ailelerin sayısının psikopat ve nevrotiklerde önemli yükseklikte olduğunu tespit etmişlerdir[20].

İnsanın gelişimi üzerindeki bütün modern teorilerinde gösterdiği gibi, insanın birlikte yaşamı ve aile içindeki özel heyecan faktörleri, insanın sağlıklı (veya eksik) gelişimi açısından kesin bir rol oynarlar[21].

Bu arada evlilik dışı çocuk olmanın suçta önemli rolü olduğu da ifade edilmiştir. **Sichart**'ın Württemberg'de yaptığı araştırmada %27, **Guillaume**'un Bern cezaevinde yaptığı araştırmada %14 evlilik dışı doğan tespit edilmişti. **Aschaffenburg**, Halle cezaevindeki 413 kişinin %8,9'unun gayri meşru kökeni olduğunu tespit etmişti[22].

§ 3. İKİNCİ SOSYALLEŞME BİRİMİ OLARAK OKUL

I. Kriminolojik Açıdan Okulun Önemi

Ailenin yanında okul da, çocuklar için en etkili çevredir. Okulda başarısızlıkla artan suçluluk riski arasında kesin bir ilişki bulunmaktadır. Yetişkin suçluların zayıf bir eğitim geçmişlerinin bulunması ihtimali daha yüksektir[23].

Okul, çocukların davranışlarını kontrol ederek onları toplumsallaştırmak suretiyle geleceğe hazırlayan, aileden sonra ikinci sosyalleşme kurumudur. Aile ve okulda edinilen bilgi ve beceriler, kazanılan tecrübe ve dostluklar olumlu bir kişilik, sevgi, saygı, güven, özdenetim, çalışma ve başarılı olma arzusu ile sağlıklı bir ortam, çocuğun suç işlemesini engelleyebilmektedir. Okulun ana görevi, çocukları ve gençleri toplumsallaştırmak, toplum kültürünü aşılamak ve beklenen insan gücünü yetiştirmek olduğundan ve çocukların zamanının büyük bir kısmı, burada geçtiğinden, okulun suçluluğu önlemedeki önemi büyüktür.

---

[20] **Kaufmann**, I, 220.
[21] **Kaufmann**, I, 224.
[22] **Aschaffenburg**, 153.
[23] **Canter**, 90 vd.

Kaldı ki okul, çocuk ve gençlerin büyük bir kısmını sokakların tehlikelerinden ve suça yönelmekten uzak tutma görevini de görmektedir[24].

II. Suçluluk ve Okulu İstememe

1979 yılında Columbia Üniversitesi'nin gerçekleştirdiği bir araştırmanın sonuçlarına göre, orta dereceli okul öğrencilerinin yalnız %8'inin ciddi sayılabilecek suçlar işledikleri ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın ortaya koyduğu diğer önemli bir sonuç ise, katı okul disiplinin değil, okula bağlılığın çocuk suçluluğunu önlemede etkili olduğudur[25].

Okulun çocuk suçluluğunu önleme ve kontrol etmede önemli rolü olduğu genel olarak kabul edilmekte ve açılan her okulun bir hapishane kapattığına inanılmaktadır. Ancak, amaçları, yöntemleri ve öğretmenleri yetersiz olan bir okulun, çocuk suçluluğunu önlemede etkili olduğu söylenemez. Kaldı ki, öğretmenlerin çocuk suçluluğu sorunuyla mücadele edecek şekilde yetiştirildikleri de kuşkuludur. Elbette, çocuk suçluluğu, okulun yarattığı bir sorun olmadığına göre, sorunun çözümü yalnızca okuldan beklenmemelidir. Çocuğun suç işleme eğilimi karşısında, öğretmenlerin de sorunları bulunmaktadır. Öğretmenin öğrencileriyle bireysel olarak ilgilenebilmesi, eğitimde rehberlik etkinliklerinde bulunabilmesi ve demokratik bir disiplin kurabilmesi için, öncelikle sağlıklı ve mutlu olması gereklidir[26].

Okuldaki başarı durumuyla suçluluk arasında ilişki olup olmadığı hep tartışılmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, okuldaki genel başarısı düşük olan öğrenciler, diğer öğrencilere göre daha çok suç işleme eğilimi göstermektedirler. Ancak, sınıfta kalmak, tek başına suçluluğun nedeni sayılmamakla birlikte, nedenler zincirinin bir halkasını oluşturmaktadır. Akademik yetersizlik, okulda başarısız olmaya, başarısızlık okuldan soğumaya, dolayısıyla uzaklaşmaya, uzaklaşma ise, otoriteyi reddetmeye ve suça neden olabilmektedir. Ancak, öğrenme yetersizliği ile çocuk suçluluğu arasında illi bir bağ bulunduğunu gösteren bir bulguya rastlanmamaktadır[27].

III. Okulda Şiddet

Okulun olumlu etkisinden yararlanamamış ve iyi bir aile ortamına sahip olmayan çocukların suça öncelikle okulda başladıkları görülmektedir. Bu tehditle kendisinden küçük çocukların harçlıklarını alma ile başlamakta, zamanla şiddete yönelen çeteleşmeye kadar gitmektedir. Okul idarelerinin

---

[24] **Attar**, 47; **Dönmezer**, 263.
[25] **Attar**, 48.
[26] **Attar**, 50 vd.
[27] **Albanese**'den naklen, **Attar**, 53.

ve ailelerin gerekli özeni göstermemeleri halinde, bu zamanla yaralama ve adam öldürmeyle sonuçlanan suçlara kadar gitmektedir.

Bizde okulların kapasitesinin çok fazla olması, öncelikle okul idaresinin çocukları gerektiği gibi eğitebilmesini ve onların kontrolünü güçleştirmektedir. Bunun yanında, ekonomik yönden çocuklar arasında büyük sosyal uçurumun bulunması, bazılarının marka giysiler ve cep telefonlarıyla okula gelirken, diğerlerinin en küçük ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik durumdan yoksun olmaları, onları şiddete yönlendirmektedir. Yani, gençlik çağına gelmiş çocuklardan bazıları da bileklerinin gücüyle, bir takım şeylere sahip olma yolunu seçmektedirler.

§ 4. ÇALIŞMA DAVRANIŞLARI VE KRİMİNOLOJİK AÇIDAN İŞSİZLİK

I. Çalışma Davranışı ve Suçluluk

Suçluların mesleki gelişim çizgisi karşılaştırıldığında, tüm yazarlar tarafından tespit edilen şu durum sıklıkla karşımıza çıkmaktadır: Suçluların derslerinde sabır göstermedikleri, düzensiz çalıştıkları ve sıklıkla işlerini değiştirdikleri görülmektedir[28].

Amerikalı kriminolog **Constant,** "Bir mesleğin seçimi insanın fiziki kabiliyetlerine ve zihni imkânlarına bağlıdır. Bir meslek seçimi ile onda devam hususundaki sebatsızlık ise kişinin anormal ruhi hali hakkında fikir verebilecek esaslı bir işaret sayılmak gerekir" demek suretiyle bu konu üzerinde durmuştur. **Constant,** belirli bazı mesleklerin bazı suçların işlenmesine neden olduklarını da şöyle ifade etmiştir: "Noterler, veznedarlar ve borsacılar arasından çok sayıda rüşvetçi, sahtekâr; doktorlar arasından çocuk düşürten; kuyumculardan suç eşyasını satın alanlar çıkar. Kalpazanlar genellikle mürettiplerden ve klişeciler arasından çıkmaktadır. Otel ve bar kapıcıları arasında kadın tellâlları, uyuşturucu maddeler satanlar gözükmektedir. Meslek bir hayat tarzını zorunlu kıldığına göre, elbette ki, suçla ilişkisi olmak gerekir. Hiç olmazsa belirli bir meslek ve işten yoksunluk, suçlular arasında ortak özelliktir"[29].

II. İşsizlik ve Suç

1. İşsizlik Kavramı ve Sayılar

İşsizlik çalışma çağında olduğu halde, kendisine bu imkân sunulamayan kişinin durumudur. İşsizlik, Türkiye gibi, nüfus artış hızı yüksek ve dolayı-

[28] **Schwind**, 230.
[29] **Dönmezer**, 301.

sıyla genç bir nüfus yapısına sahip olmasına rağmen, yatırım ve eğitim olanakları sınırlı olan gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir sorundur.

ABD'de 1992'de işsizlik %7,4 iken, AB (Avrupa Birliği)'de 14,1 milyon ile %9,5 idi. AB'de işsiz sayısındaki artış yanında, yabancılar, kadınlar ve 25 yaşın altındaki gençler arasında işsizliğin daha yaygın olduğu, daha 1970'li yıllardan beri tahmin edilmekteydi. Türkiye'nin en önemli sosyal sorunlarından birisi de işsizliktir. Türkiye'de, işsizlikle ilgili ayrıntılı bilgiler vermeyi sağlayacak, geniş kapsamlı bir işsizlik sigortası kurulmadıkça, gerçek işsiz sayısını belirlemek mümkün değildir. Nitekim, DİE verilerine göre, Ekim 1985'de 2.260.190 olan işsiz sayısı, Nisan 1992'de 1.674.594'e düşmüştür; bu azalmanın nedeni, elbette yeni işyerleri açılması olmayıp, uygulanan yöntemlerdir. Nisan 1992 Hane Halkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, Türkiye genelinde işsizlik oranının %8 olduğu görülmektedir[30]. AB ortalamasının bile altında olan bu sayının gerçekle ilgisinin olamayacağı herkes tarafından malumdur. Resmi istatistiklere göre daha gerçekçi olan ekonomistlerin tahminleri, Türkiye'de, gerçek işsizlik oranının %20'ler civarında olduğudur.

İşsizliğin ortaya koyduğu diğer önemli bir gerçek ise, gelir dağılımındaki adaletsizliktir. Çünkü, işsiz sayısı arttıkça bu adaletsizlik de artmaktadır. Dünya Bankası tarafından 2003 yılında yayınlanan "Türkiye: Krizlerden Sonra Yoksulluk ve Yoksullukla Başetme" başlıklı rapora göre kişi başına 1 doların altında bir tüketimle yaşayan kesim nüfusun %1,8'ini oluşturmakta, aynı seviyenin altında geliri olanlar ise nüfusun %3'ünü oluşturmaktadır. Aynı rapora göre, Türkiye'de kent nüfusunun %17,2'si gıda yoksuludur. Kentte, gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı ise %56,1'dir[31].

2. İşsizliğin Kişi Üzerindeki Etkileri

İşsizlik, kişinin ruhi yapısı üzerinde oldukça büyük olumsuz bir etkiye sahiptir. Çünkü işsizlik ile birlikte ekonomik yönden ihtiyaçlarını karşılamayan kişi yoksulluğa sürüklenir. Bakmakla yükümlü ailesinin bulunduğu da dikkate alınacak olursa, bunu o kişinin ruhsal yapısı üzerinde yaptığı olumsuz etkiyi biraz olsun anlamak mümkün olur.

Çağdaş devletlerde sosyal güvenlik sisteminin gereği olarak uygulanan işsizlik sigortası, işsizliğin neden olacağı ekonomik yoksunluğu büyük ölçü-

---

[30] **Kutal** Gülten, Dünyada ve Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları, in: Dünya'da ve Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları Semineri, (KİPLAS), İzmir 1993, s. 14 vd.

[31] **Buğra** Ayşe- **Sınmazdemir** N.Tolga, Yoksullukla Mücadelede İnsani ve Etkin Bir Yöntem: Nakit Gelir Desteği, İstanbul 2005, s. 13 vd.

de karşılamaktadır. İşsizlik sigortasının bulunması halinde dahi işsizlik, boş zamanı değerlendirememe ve "bir işe yaramama" duygusuna neden olması nedeniyle, kişinin ruhi yapısı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu bir gerçektir.

3. Kriminolojik Açıdan İşsizliğin Önemi

İşsizlik ile birlikte yoksulluk içinde bulunan ve ruhsal bunalıma sürüklenen kişinin, özellikle ekonomik ihtiyaçlarını giderme amacıyla suça yönelme ihtimali elbette yüksek olacaktır.

İşsizlik, öncelikle moral bozucu etkileriyle kişinin kötülüklere göğüs germe yeteneğini zayıflatmaktadır. İşsizlik ayrıca, hastalık, ruhi bunalımlar, yoksulluk ve ihtiyaca neden olmaktadır. Yapılan incelemelere göre işsizliğin neden olduğu suçlar, genellikle hırsızlık gibi mala yönelik suçlardır[32].

§ 5. BOŞ ZAMAN VE SUÇLULUK

I. Boş Zaman Kavramı ve Boş Zaman Durumları

1. Boş Zaman Kavramı

Boş zaman da suçu mümkün kılan nedenlerden sayılmakta, en azından bu makul görünmektedir. Çünkü suçlar, failin onun için zamanı varsa işlenmekte; yani genellikle boş zaman da vuku bulmaktadırlar. Gerçekten de, kişinin gün akışı içindeki tüm yaşam alanı; faaliyet alanı, boş zaman alanı ve uyku şeklinde üçe ayrılır. İşteki çalışma, geliş-gidiş (öğrencilerde okul saati) ve yemek saatleri dışındaki uykuya kadarki zaman, *boş zaman alanını* kapsar. Uyku için bireysel temizlik zamanı da mutad olarak kalır[33]. Bu tanımın gerçekle tam bağdaşmadığı açıktır; çünkü çoğu insanın ailesinde, mesleğinde, organizasyonlarda veya yerel topluluklarda yükümlülükleri vardır[34]. Şimdi, bu tür faaliyetler boş zaman olarak değerlendirilebilir mi?

2. Boş Zaman Durumları

1993'de yapılan bir ankette, ankete katılanların %37'si pazar ve tatil günleri canlarının sıkıldığını ifade etmişlerdi. Hatta her üç kişiden birisi, boş zamanda kendisini streste hissettiğini ve bir çoğu depresyona sürüklendiklerini ifade etmişlerdi. Her şeyden önce eğitim görmemiş gençler bakımından

---

[32] **Dönmezer**, 373.

[33] **Göppinger**, 289 vd..

[34] **Schwind**, 246.

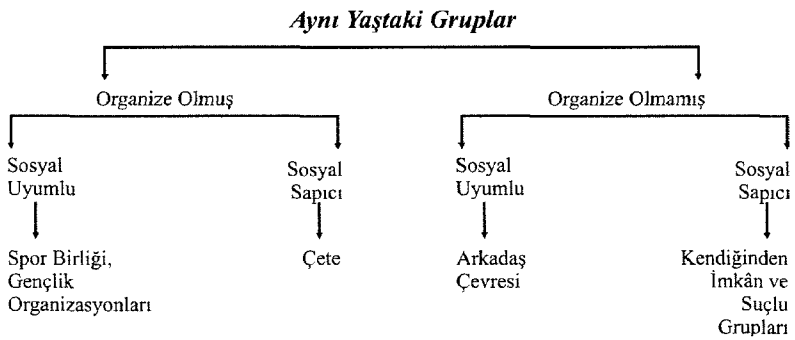
boş zaman, onlar için uygun tarzda organizasyonların yani olumlu sosyal ilişkilerin gelişmesinde kullanılmalıdır[35].

II. Boş Zamanın Suça Etkileri

Değerlendirilmeyen boş zamanlar yüzünden gençler, caddelerde dolaşıp, boş zamanlarını ucuz zevklerle gidermeyi denemektedirler. Burada gençler, gerilimlerle dolu bir macera yaşayarak özlemlerine tepki göstermekte, tehlikeli ve sosyal yönden zararlı ilişkilere bağlanmaya koşmaktadır. Bu nedenle, boş zaman bolluğu, suç doğurucu risk faktörü olarak da kabul edilmelidir.

Boş zamanın daha da genişlemesi (günlük ve haftalık çalışma saatinin kısaltılması), boş zaman problemini önceden görülür şekilde daha da sertleştirecektir[36].

Dikkat çeken sosyal davranışlar, suça yönelik gelişmelerin habercileridir. Bu bakımdan, düzensiz yaşayış tarzı ve yapısal temelden yoksun boş zaman davranışları, suça götüren koşulları belirtirler[37].

Şekil-18: Boş Zaman ve Suçluluk (Schwind, 252)

III. Boş Zamanı Önleyici Suç Politikası

Devletin boş zamanı önleyici ve yararlı amaçlara yönlendirici bir politikası olmalıdır. Burada hükümetlere ve özellikle yerel yönetimlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Gerçekten de, gençleri caddelerden ve kahve

---

35 **Schwind**, 247.

36 **Schwind**, 248 vd.

37 **Kaiser** Günther, Suçun Kriminolojik Nedenleri Konusunda Bir Araştırma: Suçun Faili ve Mağduru, (çev. Emre Albek) in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 75.

köşelerinden alıp, meslek öğrenmeye yönlendirici kurslar açmak, spor sahaları açarak spora yönlendirmek, yarım günlük işler vermek suretiyle harçlıklarını çıkartmalarını sağlamak bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Ancak, bizde ne yazık ki böyle bir politika, merkezi ve yerel düzeyde bulunmadığından, gençler her an suça yönelmeye hazır vaziyette bulunmakta; bir çoğu da suça yönelmektedirler.

§ 6. MEDYA VE SUÇLULUK

I. Medyada Suçluluğun Ortaya Konuluş Tarzı

Medya organları, abartılı şekilde suçluluk dalgaları, suçların yaygınlığı veya periyodik galeyanların sübjektif etkilerini üretirler. 1976 yılının sonunda New York şehri böyle bir medya suçluluk dalgası yaşadı. Üç gazete, New York Times, New York Daily News ve New York Post, aynı şekilde beş yerel televizyon istasyonu yaşlı insanlara karşı suçluluğun arttığı üzerine haberler verdiler. Bu medya suç dalgası, aşağı yukarı yedi hafta devam etti ve tüm Amerikan gazete ve dergilerine, televizyonlarına yayıldı. "Yaşlı insanlara karşı suçlar", tipik mağdurlar, failler ve bunların yanında bulunan durumlar. Yağma, adam öldürme ve ırza geçme fiillerinin failleri kural olarak sabıkalı genç siyahlardı. Onlar gettolardan çıkıyorlar ve yaşlı beyazlara çeşitli sebeplerden ve genellikle yoksulluktan saldırıyorlardı. Gazeteciler "yaşlı insanlara karşı suçlar" yapısını, aynı şekilde bir senaryo gibi kullandılar ve Kasım-Aralık 1976 ayları için diğerlerine göre kanlı bir olay üzerine, onları haber yaptılar. New York polisinin Kasım-Aralık 1976 suç istatistiği dönemi için yaşlı insanlara karşı suçlulukta artış ortaya koymuyordu. Gerçekte, yaşlı insanlara karşı cinayette önceki yıl %28 olmasına karşın, %19 ile hatta bir gerileme vardı. Medyanın suçluluk dalgası hiçbir gerçek temele dayanmamasına rağmen, Mayıs 1977'deki bir anket, katılanların %60'ının yaşlılara karşı suçluluğun arttığı görüşünde olduğunu ve 50 yaşın üzerindekilerin %50'si korkularını ifade edip, bir yıl öncesine göre caddelerin daha az güvenli olduğunu belirtmişlerdir. Medya, onun üzerine haberler vererek, sadece sosyal usulü yansıtmıyor; bilakis kendisi sosyal usulün içine müdahale ediyor, haberler üzerine tepkileri tamamlıyor ve onları haber yapıyordu[38]. Basının haberleri elemesi açıktır. Ancak bir araştırma çerçevesinde, Nürnberg gazetesinin değerlendirilmesinde şu tespit edilmiştir: Ağır hırsızlık suçlarının sadece %5,9 (suç oranı o zaman

[38] **Schneider**, Einführung, 276 vd.

%29,5); fakat ırza geçmelerin hepsi (bütün suçluluk içerisindeki payı %0,1) basında yer almıştır[39].

Suçlulukta, herşeyden önce şiddet suçluluğu düşünülen toplumda, suçluluk ve saldırganlık arasındaki ayırma yeteneği birbirine karıştırılmaktadır[40]. Ayrıca medyada yer alan ayrıntılı haberler birçok suçlu için ödül karakteri taşımaktadır. Bazı suçlular medyada yer almayı kendi reklamları açısından özellikle kullanmak istemektedirler. Elbette olumsuz etkisi de söz konusudur, bunun başında önyargılar gelmektedir. Yine, failin ve mağdurun kişisel özel yaşamları yaralayıcı şekilde verilmektedir.

II. Resimli Medyada Suçluluğun Ortaya Konmasının Etkileri

Almanya'da insanlar medyaya uyku ve iş dışında günlük yaşamlarının en fazla zamanını hasrediyorlar; yani ortalama hemen hemen günde 6,5 saat, televizyonun başında duruyorlar. Bu şekilde, medya önemli bir etkileme gücünü elinde tutmaktadır. Televizyonun kişiler üzerinde yarattığı olumsuz etkilerinden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür[41]:

1. Düşmanlık yaratan resimlerin ve klişelerin doldurulması (yabancı, polis),
2. Sosyal bütünleşmemenin teşviki (toplumsal yaşama az katılım); televizyon sosyal gruplar içinde iletişimi güçleştirmektedir; kaldı ki, bu gruplar içinde çok nadir sosyal iletişim hareketleri (birlikte konuşma ve oyunlar gibi) oluşmak iktidarındadır.
3. Olumsuz dünya görüntülerine aracılık (felaketler ve skandallar),
4. Özellikle şiddet fiilleriyle ilgili olma; bu şekilde taklit, alışma ve sertleştirme etkilerinin uyandırılması.
5. Suçtan korkunun güncelleştirilmesi.
6. Bazı medya temsilcileri vasıtasıyla belirli politik amaçlarla yapılan taraflı yayın.

Televizyonda ve filmlerde şiddet ve suçluluk tasvirleri, gerçekte risk edilen kişilerde suçluluğa sebebiyet verebilir. Şiddetin televizyon ve filmlerde sıklıkla görünmesi, insanlar arası çatışmalarda saldırgan davranışın etkili çözüm aracı olarak görülmesine götürmekte, güvensizliğe ve korkuya neden

---

[39] **Schwind**, 259.

[40] **Pfeiffer** Dietmar K.- **Scheerer** Sebastian, Kriminalsoziologie, Eine Einführung in Theorien und Themen, Stuttgart 1979, s. 112.

[41] **Schwind**, 260 vd.

olmaktadır; çünkü şiddet fiilleri vasıtasıyla izleyici kendisi mağdur olmaktan korkmaktadır. Eğer, film ve televizyonlarda daha az şiddet gösterilirse, bu olumsuz sonuçlardan kaçınılabilir. Elektronik medyadan yapılan canlı yayınlar problem durumlarını (kitle kavgaları, uçak kaçırmalar, yağma saldırıları) daha da kötüleştirebilirler. Çünkü bunlar, tutuşturucu etki yaparlar; bu yüzden, suç olaylarının direkt yayını yapılmamalıdır[42].

Anomi yapısı çerçevesinde medya, hem başarı hedeflerinin olası kuvvetlendirilmesi açısından, hem de amaca ulaşmanın gizli vasıtalarına aracılık bakımından, potansiyel öneme sahiptir[43]. Ancak, bunun için medyanın görevini toplumun genel kültür politikası açısından dikkatli yerine getirmesi, çocuklara şiddeti normal bir olaymış gibi öğreten programlar yerine eğitici programlara ağırlık verilmesi gerekir.

Bandura, medyanın ve özellikle televizyonun çocuklar ve adolesan(ergenlik) dönemindeki gençler üzerinde en olumsuz etkiye sahip faktörlerden biri olduğunu belirmiş ve televizyonun çocukların davranışları üzerinde olumsuz etkilerini şu şekilde sıralamıştır: 1) Çocuklara ve gençlere saldırgan davranış şekillerinin öğretilmesi, 2) televizyonun, saldırganlığı sınırlandırıcı faktörlerin etkisini kaybetmesine neden olması, 3) sürekli şiddet içerikli görüntülere maruz kalanlarda, şiddetin normal bir şey olduğu algısının oluşması, 4) televizyon önünde belli bir süre harcayanlarda, gerçekle kurgu arasındaki farkı ayırt etme güçlüğünün ortaya çıkması[44].

III. Medya Sorumluluğu ve Ceza Hukuku

Medyanın suç politikası açısından, sorumluluğunun bilincinde olarak özellikle şu hususlara dikkat etmesi gerekir[45]:

1. Gerçeklere aracılık,
2. Akıl verme fonksiyonunun kullanımı, polisle birlikte önleyici programlar,
3. Hukuk ve kanun için tarafgirlik.

Medyanın bu sorumluluk bilinci ile hareket etmemesi halinde, buna ceza hukukunun müdahale etmesi kaçınılmazdır.

---

[42] **Schneider**, 750 vd.

[43] **Pfeiffer-Scheerer**, 113.

[44] **Reid** Sue T., Crime and Criminology, 8. Edition , Madison, WI 1997, s.195(zikr. Dolu, 195).

[45] **Schwind**, 273 vd.

§ 7. TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE SUÇLULUK

I. Genel Olarak

Yirminci yüzyılın son on yılın en büyük politik ve toplumsal değişikliklerinden birisi, eski doğu bloku ülkelerinde gerçek varlığını sürdüren komünist-sosyalist sistemin yıkılması olmuştur. Bunun sonucu olarak, herşeyden önce eski Doğu Bloku ülkelerde nüfus önemli acılara sürüklendi ve onlardan değişim ve yeni yapıya uygun verimlilik istendi. Bu açıkça vatandaşın büyük özgürlüğü ve devlet gücünün sınırları içinde önceden bilinmeyen seyahat özgürlüğü gibi, büyüyen basın özgürlüğü içinde kendini gösterdi[46].

Suçluluk yükü, eski Doğu Bloku ülkelerinde, batı endüstri devletleriyle karşılaştırılmada şüphesiz daha düşüktü. Devletin vatandaşın günlük yaşamından çekilmesiyle birlikte, kontrol ve bakım boşlukları diğer yan faktörler yanında önemli bir güvensizlik etkisi yaptı. Sınırların açılması ve onun vasıtasıyla etki yapan nüfusun büyük hareketi, Doğu Bloku devletlerindeki mevcut ihmaller, özellikle orada hakim olan büyük yoksulluk, fonksiyon görmeyen ekonominin diğer kısmı, politik kötü durumlar ve diğerleri açıkça görüş alanı içine girdi. Doğu ve Batı arasındaki farklar, karşılıklı ziyaretler vasıtasıyla açıkça belli oldu. Pazar ekonomisinin gelişmesi ile bağlantı içinde eski doğu bloku devletlerinin vatandaşları, o zaman kadar hiç veya çok az tanıdıkları gerçekle yüzleştiler: Kitle işsizliği. Vatandaşlar artık gıda maddesi almak için kuyruklarda itişmiyorlar, bilakis batı malları ile dolu tezgahlar önünde duruyorlar ve onlar bu gelişmeyi kaldıramadıklarını yaşayarak öğrenmek zorunda bulunuyorlardı[47]. Anomi teorisi gibi klasik suçluluk teorileri, bir toplum içindeki anomik durumlar ve suçlu davranış arasındaki bağlantıya çok önce işaret etmişlerdi. Eğer suçluluk, toplumsal olay olarak, bir toplum içindeki problemler ile sosyal ve toplumsal çatışmaların da ifadesi ise, örneğin eski Doğu Bloku devletlerinde olduğu gibi, politik değişiklikten sonra toplumda artan sosyal çatışmalar karşısında, suçluluk yükünün artışı da beklenir. **Durkheim**'ın daha önce işaret ettiği gibi, bir toplumdaki anomi durumları sadece suçluluğun yükselmesini getirmezler, bilakis aynı şekilde, vatandaşın psikolojik yükünün ifadesi olarak görülebilen intihar oranının bir artışını da teşvik ederler[48].

Franz von Liszt'in 10 Aralık 1898'de Dresden'de verdiği konferansta ifade ettiği gibi; suç, toplumsal yaşamın içinde netice olarak kavranır. Her suç bir yandan suçlunun özelliğinin, diğer yandan toplumsal ilişkilerin ürü-

---

[46] **Kury/Fuchs**-Obergfell, 1.

[47] **Kury/Fuchs**-Obergfell, 2 vd.

[48] **Kury/Fuchs**-Obergfell, 4 vd.

nüdür. Kesin hedeflenmiş iyi bir sosyal politika, aynı zamanda en iyi ve etkili suç politikasını ortaya koyar[49].

II. Bazı Ülkelerin Karşılaştırılması

Çin, Japonya, Almanya, Polonya, Rusya ve ABD açısından 1993 yılı karşılaştırması[50]:

	Her 100.000 Kişiye Mahpus Sayısı	Her 100.000 Kişiye Suç Sayısı	Mahpusluk Süresi
Çin	107	140	76,4
Japonya	40	1.444	2,8
Almanya	74	8.377	0,9
Polonya	160	2.214	7,2
Rusya	516	1.890	27,3
ABD	531	5.485	9,7

Japonya'da sadece düşük bir suç yükü yoktur; diğer batı ülkeleriyle karşılaştırmada aşağı bir tutukluluk süresi de vardır; yani suçluluğu çok az olan bir ülkedir. Almanya da diğer endüstri ülkeleriyle karşılaştırıldığında suçluluğu az olan bir ülkedir. Şüphesiz burada, Rusya'da suçluluğun karanlık alanının Almanya'ya göre açıkça yüksek olduğu dikkate alınmalıdır[51]. Türkiye'de 1998 yılı itibariyle 100.000 kişiye düşen mahpus sayısı 103 idi.

III. Rusya

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra, Rusya'da suçlulukta çok yüksek bir artış ortaya çıkmıştır. Rusya ile ilgili yapılan bir araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar bu açıdan çarpıcıdır. **Gilinsky,** 1987-1997 yılları arasındaki on yıllık sürede Rusya için intihar olaylarının gelişimini şöyle tespit etmiştir: 1990'da 100.000 kişiye 26,4 iken, 1994'de 42,1'e çıkmış; fakat sonra 1996'ya kadar 39,4'lük hafif bir gerileme olmuştur. Ölümle sonuçlanan alkol zehirlenmelerinin sayısı yükselmiştir; 1987'de 100.000 kişiye 8,0 iken, 1993'de 30,9'a (St. Petersburg'da 1987'de 6,2 iken, 1993'de 49,1'e) çıkmıştır. Yükselen suçluluk, bir toplumdaki rahatsızlık için açık bir göstergedir; fakat -göründüğü gibi- tek başına ortaya çıkmaz. Bir devletteki nüfusun yükselen problemleri kendini doğrudan açıkça ortaya koyar, bunun diğer göstergeler içerisinde olması şaşırtıcı değildir[52].

---

[49] **v. Liszt** Franz, Strafrechtliche Aufsaetze und Vortraege, Bd. 2 (1892-1904), Berlin 1905, s. 234, 246.

[50] **Kury/Fuchs**-Obergfell, Tablo 5.

[51] **Kury/Fuchs**-Obergfell, 35.

[52] **Kury/Fuchs**-Obergfell, 5.

Suçluluk teorilerinin vurguladığı gibi, suçlu davranışların gerçek sebepleri, eşitsizlik, diğer eğitim örnekleri veya yoksul ve zengin arasındaki bir karşı karşıya gelme gibi toplumsal koşullar ve yapılar içinde aranır[53].

IV. Çin

Çin'de, Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi komünist rejim yıkılmamakla birlikte, rejimde yumuşama belirtileri görülmüştür. Bu sosyal değişim, aşağıdaki noktalar bakımından görünmüştür[54]:

1. Sınıfların, mesleklerin ve sosyal organizasyon yapılarının değişimi;
2. İnsanların eğilimleri ve davranış tarzları üzerinde karar veren, ayrıca ilişkilerine ve sosyal çevrelerine etki yapan, değerler ve şeyler üzerindeki zihniyetin değişimi;
3. İnsanların norma uygun davranışlarının değişimi;
4. Nüfus gruplarının kalite değişimi.

Politik reform ve açılım Çin'de tarihsel değişikliklere etki yaptı.

Politik idealler, yaşam amaçları, ahlâki değerler, cinsiyet ve evlilik üzerine zihniyet değişti. Eski sosyal kontrol tedbirleri, yeni sosyal durumda suçun önlenmesine artık uymamaktadırlar. Suçların sayısı reformun başlangıcı ile karşılaştırıldığında açıkça yükselmiştir. Suçların şekli çoğaldı ve zararlar daha da büyüdü. Örneğin, 1992'de 1.580.000; 1993'de, 1.610.000; 1994'de, 1.660.000; 1995'de, 1.690.000 suça yükselmiştir. Suçlar daima ağırlaşmıştır. 1995'de, adam öldürme, yaralama, yağma, ırza geçme, çocuk ve kadın kaçırma, uyuşturucu imali ve ağır hırsızlık suçları 786.528 olup, bunlar kayıtlı suçluluğun %46,52'si idi[55].

Suçluların yaş ortalaması da, eskiye göre değişmiştir. Gerçekten de, failler daima gençleşti; tüm faillerin %70'i, 25 yaşın altındaki gençlerdir. 18 yaşın altındakilerin sayısı da artmıştır. 90'lı yıllardan itibaren her yıl 10.000'in üzerinde 14 yaşın altında suçlu sayılmıştır. Beyazyakalı suçluluğu, özellikle memurlar arasında artmaktadır. İstatistiklere 1993'te 56.491, 1995'te 63.953 rüşvet ve yolsuzluk kaydedilmiştir. Organize suçlulukta artmış olup, birçok ağır suç, organize gruplar tarafından işlenmiştir[56].

---

53 **Kury/Fuchs**-Obergfell, 35.

54 **Liu** Haizhou, Sozialer Wandel und Kriminalitaet in der Volksrepublik China, in: Kriminalitaet, Strafrechtsreform und Strafvollzug in Zeiten des sozialeb Umbruchs, Beitraege zum Zweiten deutsch-chinesischen Kolloquium (Hrsg. Albrecht Hans-Jörg-Kury Helmut), Freiburg i. Br. 1999, s. 95.

55 **Liu**, 98 vd.

56 **Liu**, 100 vd.

Altıncı Bölüm
İKAMET ÇEVRESİ VE SUÇLULUK

§ 1. YERİN YAPISI VE SUÇLULUK (SUÇ COĞRAFYASI)

I. Suç Coğrafyası Kavramı ve Tarihi

1. Suç Coğrafyası Kavramı

Suçluluk coğrafyası, suçluluğun dünya üzerinde halklara göre ve halklar içinde dağılımı ile ilgilenir. Ayrıca, suçluluğun dağılımı için çeşitli seçilmiş çevrelerle ilgilenir ve suçluluğun şehirler ile ülke yerleri arasında dağılımını inceler; yani, yoksul bölgeler, sınır bölgeleri, liman şehirleri ve garnizon şehirleri gibi yerlerde suçluluğun dağılımını gösterir. Coğrafi ve politik sınırlar, kültür ve dil sınırları vardır[1]. **Herold**'a göre suçluluk coğrafyası, bir yerin özel yapısı ve yer-zaman olarak oraya düşen suçluluk arasındaki ilişkilerin bilimidir. **Schwind**'e göre, suçluluk davranışının yer-zaman dağılımını kapsayan, kriminolojik-kriminalistik bilim dalıdır; suçlulukla mücadele (ilk sırada önleyici) amacıyla yayılma, özel yer-zaman genişleme ve bağlantı modelleri vasıtasıyla demografik, ekonomik, sosyal, fizik ve kültürel etki büyüklüklerin açıklanması denenir[2].

Suçlu davranışın nedenlerinin araştırılmasında, ne dereceye kadar ikamet çevresi ve suçluluk arasında bağlantıların varlık gösterdiği de kontrol edilir. Söz konusu araştırmanın tarihi 150 yıl kadar geriye gider. Yer yapısı ve suçluluk konusu ile meşgul olan bilim dalı suç coğrafyası ya da suç ekolojisidir. Sosyal coğrafya ile de akraba olan bu araştırma yönü, örneğin şehirlerde suçluluğun farklı sosyal yapı ve çeşitli şehir kısımlarında, değiştiğini ve bunlar üzerinde sosyal kontroller yapılması gerektiğini gösterebilmiştir. Mağdurun korunmasının kuvvetlendirilmesi amacı ile suçluluktan koruyan mimariyi yerleştirme ön plana çıkmıştır[3].

2. Suç Coğrafyasının Tarihi

Suçluluk coğrafyasının babaları olarak Fransız **Guerry** (1802-1866) ve Belçikalı **Quetelet** (1796-1874) akla gelir; Bunlar farklı suçluluk rakamlarını, haritada görünebilir yapmayı esaslı olarak kendilerine görev bildiler.

---

1 **Mergen**, 289.
2 **Schwind**, 289.
3 **Schwind**, 287; **Göppinger**, 575.

Lombroso, önceden yerin jeolojik oluşumu ile suçluluk arasında ilişki kurmuştu. Aslında, suçluluk ve iklim üzerine yaygın literatür mevcuttur[4].

Burgess (1926) ve daha sonra **Shaw** (1929) Şikago'da, aynı şekilde **Shaw** ve **McKay** (1942) Amerika'nın değişik şehirlerinde, araştırmalarının bir kısmını ortaya koydular *(Şikago Okulu'nun ökolojik girişimi)*[5].

II. Suç Coğrafyasının Pratik Önemi

Suçluluk coğrafyasının sonuçlarına karşı genişleyen şüpheye rağmen, bunun sonuçları üzerine eğilmek gerekir: İlk olarak, suçluluğun dağılımına ilişkin suçluluk coğrafyası, uygulama için tartışmasız öneme sahiptir; ikinci olarak, suçluluğun nedeni sorunuyla ilgili olan sonuçlar, eğer ekolojik yanlış sonuç çıkartmadan kaçınılırsa, o zaman problemli görünmezler. Örneğin, fahişe bölgesinde evi olan bir kadının kendisi fahişe olmak zorunda değildir[6].

Her ülke özel problemlere ve dolayısıyla özel suçluluklara sahiptir. Bir ülke içinde de, suçluluğa etki yapan coğrafi koşullu farklılıklar vardır (örn. üzüm bağı-endüstri bölgesi gibi). Almanya'da suçlulukta göze çarpan ve zirvede bulunan liman şehirleri Hamburg ve Bremen'i, Berlin ile Frankfurt takip etmektedir. En az suçluluk Rheinland-Pfalz'dadır[7].

Türkiye'de ise, suçluluğun en yoğun olduğu şehir, aşırı nüfus yoğunluğu ve kontrolü güç yapısıyla İstanbul gelmektedir.

§ 2. İKAMET EDİLEN EVİN MİMARİSİ VE SUÇLULUK

I. Genel Olarak

Son yıllarda ev mimarisi ve suçlu davranışlar arasındaki ilişkiye ilgi artmıştır. Çocuğun tüm sosyalleşme usulü, yetişkinler topluluğunun kuralları, değerleri ve beklentileri ikamet koşulları ile birlikte belirlenir[8].

Yetersiz ve yoksul evlerden çocuk kaçmayı denemekte, dar yaşam alanı dolayısıyla kavgalar ve gerilimlerin merkezi olabilen böyle bir evdeki genç çetelere katılabilmekte ve onların değer sistemi onun için bağlayıcı olabil-

4 **Schwind**, 290; **Mergen**, 290.

5 **Göppinger**, 579 vd; **Schwind**, 290.

6 **Schwind**, 291 vd.

7 **Mergen**, 290.

8 **Schwind**, 306.

mektedir. Bu bakımdan aile durumları ve ikamet çevresi yapıları, çocuğun yaşamını geren iki kutuptur[9].

II. Gökdelen Mimarisi ve Suçluluk

Yeni denemeler, yüksek bina mimarisinin çocuk düşmanı olduğu veya en azından olabileceği ve mümkün oldukça suçluluğu teşvik edici etki yaptığı yönündedirler. Elbette bazılarının bu konuda kuşkuları vardır[10].

Saldırganlık şeklinde ortaya çıkan suçluluk davranışların gökdelen çocuklarında, herşeyden önce hayal kırıklıkları ile birlikte sıklıkla gözlendiği ileri sürülmektedir[11].

III. Newman'in "Savunulan Yer" Girişimi

New York'lu mimari sosyologu **Oscar Newman,** bu amacı takip eden ünlü girişimlerine *"Savunmaya Elverişli Yer Teorisi"(Defensible-Space-Theory)* dahildir. **Newman**, 1976'da, mimarlar, şehir planlamacıları, inşaat firmalarına gösterme amacı ile yayınladığı kitabında, ikamet bölgesinde güvenlik problemine taslağın ve planlamanın başlangıç aşamasında nasıl yönelinebileceğini belirtmiştir. **Newman**, suçluluktan korunulacak mimarinin gelişiminde tek tek şunları tavsiye etmiştir[12]:

1. Altıdan dokuza kadar olacak aile evlerini tercih edip, gökdelenlerden vazgeçme.
2. İki ya da dört kapıya kadar kısa koridorlu planlama.
3. Arsanın çit, bahçe parmaklığı, çalılık vasıtasıyla çevrilmesi (gökdelenler için de tavsiye edilir).
4. Oturanların yer zihniyetlerini kuvvetlendirecek, müşterek tesisler yaratma; oyun alanları, yaşlı insanlar için oturma bankları, kuru yerler gibi.
5. Görülemeyen yerlerin (yer altı garajları gibi) kamera vasıtasıyla kontrolü ya da aydınlatılması.
6. Dışarının görüntülü kontrolü (yoldan geçenlerin)
7. Kamu ve özel yeri ayırt edecek sembolik bariyerlerin yerleştirilmesi.

Newman, bir oturma tesisinin kapalı ve kontrol edilir olmasının (ve de gözetlenmesinin) yüksek başarısızlık rizikosu sebebiyle suçlulara (potansi-

---

9 **Kaufmann**, I, 234.
10 **Schwind**, 306.
11 **Schwind**, 310.
12 **Schwind**, 313 vd.

yel) korkutucu etki yapacağını ve bu yüzden, buraların önleyici suçlulukla mücadele imkânlarına sahip olduğunu belirtmiştir.

IV. Fail Açısından Suç Topografyası

Fail, fiili için güvenlik riskini (ya da keşfedilme riskini) aşağı yukarı sanki kendisi polismiş gibi, yaptığı değerlendirmeden sonra harekete geçerek suça yönelir.

Suç yerinin seçiminde tek tek aşağıdaki özellikler belirleyicidir[13]:

1. İlk olarak keşfedilme imkânları (kendi güvenliği), komşuların görüş imkânları, olay yerinin caddeye uzaklığı, ikamet edenin evde bulunması (genellikle park eden araba veya evdeki ışıktan tanınır), aynı şekilde muhtemel kaçış imkânları (çok sayıda ev çıkışı veya arka çıkış).
2. Suç yerinin riske değecek mal (ganimet) sunup sunmadığı, bir binanın hangi şekilde yapı durumunda bulunduğuna göre karar verilir; bahçenin ne kadar bakımlı olması gibi; fakir etkisi yapan, etrafı yarım açık görünen evler, suç yeri olarak sorulanların %7,5'na ilginç gelmiş; büyük, dört tarafı açık villalar için %84,2'si karar vermiştir.
3. Üçüncü olarak malın güvenliğinin şekli, fail açısından açıkça belirleyici bir rol oynar (malın güvenliğinin şeklinin fiilin icrasını güçleştirmesi).

§ 3. KONUTSUZLUĞUN KRİMİNOLOJİK GÖRÜNÜŞÜ

I. Konutsuzluk Kavramı

Konutsuzluk, bir kimsenin insan onuruna uygun barınacak bir yerinin bulunmaması demektir. Konutsuzluğun kriminolojik yönden öneme sahip, sosyal problemlerin başında olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sorun günümüzde gittikçe artmakta ve dolayısıyla aileleri de çocuklarıyla birlikte bulmaktadır. Bizde, bunun örnekleri köyden kentlere göç, gecekonduların yıkılması ya da Güneydoğuda terör sırasında vuku bulan köy boşaltmalar nedeniyle sıklıkla yaşanmıştır.

70'li yılların başında **Iben** (1974), evsiz ailelerin çocuklarının sıklıkla okulu reddedenler olduklarını ve bunların %80'inin bir özel (sorunlular) okulu ziyaret etmek zorunda kaldıklarını tespit etmiştir; **Kluge**'de (1974) bu oran %40 idi[14].

---

[13] **Schwind**, 320.

[14] **Schwind**, 322.

Konutsuzlar, kontrolsüz bir ortamda yaşamak zorunda olduklarından sıklıkla suçların mağduru olarak da göze çarparlar.

II. Yaş Özellikli Görünüş Şekilleri ve Sokak Çocukları

1. Genel Olarak

İki Dünya savaşı ve dünya ekonomisinin bir globalleşmesinden sonra, 21'inci yüzyıla girerken, herşeyden önce gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk, işsizlik ve rekabet mücadeleleri sokak çocuklarının sayısını artırmıştır. Latin Amerika'da milyonlarca, Doğu Avrupa ve hatta Almanya'da bile binlerce sokak çocuğu bulunmaktadır. Sokak çocuklarının dünya çapında sayısını tam söyleyebilmek mümkün değildir; ancak UNICEF, 1994'de Dünya çapında 80 milyon sokak çocuğundan söz etmiştir; onların çoğu gelişmekte olan ülkelerde yaşıyorlar. Çalışan çocukların rakamlaştırılmış payı henüz hesaplanabilmiş değil; bunların sayısı ILO'ya göre, 1993'de dünya çapında 100-200 milyon arasında tahmin edilmektedir[15].

Devlet İstatistik Enstitüsü Çocuk İşgücü Araştırma Anketinin geçici sonuçlarına göre, Türkiye'de 6-17 yaş arasındaki 16.088.000 çocuktan 1.635.000'nin ailelerinin geçimini sağlamak veya katkıda bulunmak için çalıştığı anlaşılmış ve ekonomik faaliyette bulunan çocukların oranı %10,2 olarak belirlenmiştir. Bu çocukların %33,8'i şehirlerde, %66,2'si kırsal kesimlerde çalışmakta olup, bunların %61,8'ini erkekler, %38,2'sini kızlar oluşturmaktadır. Çocuklar en çok tarım alanında çalışırken, bunu sanayi, ticaret ve diğer hizmet sektörleri izlemektedir. Çalışan çocukların %78,8'inin okula devam ederken çalıştığı ortaya çıkmıştır[16].

2. Sokak Çocukları

Son aylarda basında ve televizyonlarda yer alan bazı suçlar, her gün kavşaklarda oto camı silmek isterken ya da şehrin işlek caddelerinde veya üniversitenin kapısında kağıt mendil satmaya çalışırken gördüğümüz sokak çocuklarını gündeme getirmiştir. Çünkü, bu çocuklar tarafından işlenen bazı suçlar ve onların içerisinde bulundukları olumsuz koşullar, söz konusu çocukların bazı çevrelerce potansiyel tehlike olarak görülmesine neden olmuştur.

---

[15] **Adick** Christel, "Strassenkinder"in Entwicklung- und Industrielaendern: Definitionen, Erklaerungskonzepte und paedagogische Massnahmen im Vergleich, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997, s. 7.

[16] Hürriyet, 28.1.2001.

Osmanlı Devletinde gazeteci Ali Efendi'nin ifadesiyle 1875 senesinde, "İstanbul'un sokaklarında sabahtan akşama kadar sürüm sürüm sürüklenip, geceleri dahi bir köşeye sıkışıp yatan" sahipsiz ve öksüz çocuklar sokaklardan toplattırılarak hapishane içindeki bir mektebe kapatılmıştı. Hapishanenin orta yerinde, *"tahsil-i ilm ü marifet"* ettirilen bu çocukların oradaki varlığı, ne Ali Efendi'yi ne de yıllık masraflar nedeniye kapısı çalınan Şûra-yı Devlet üyelerini rahatsız etmemişti[17].

Kırsal kesimlerden kentlere göç, yoksulluk, çocuk sayısının fazlalığı, ailenin ilgisizliği gibi, toplumsal nedenlerin doğurduğu bir sosyal yara olan sokak çocukları, çok olumsuz koşullar altında bulunmaktadırlar. Gerçekten de, beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması dışında, alkol, sigara, tiner kullanma gibi alışkanlıklar edinme, şiddete, tecavüze muhatap olma ve suça yönelme, sokakta yaşamanın doğurduğu riskler arasındadır.

TBMM Sokak Çocukları Meclis Araştırma Komisyonunun 2005 yılı araştırmasına göre, çocuklar ortalama 5 yaşında sokağa düşerken, %40'ı 13-15 yaşları arasında sokakla tanışmaktadırlar. Araştırmaya göre, sokak çocuklarında madde kullanma oranı %35,3 olarak açıklanırken, en çok kullanılan uyuşturucu maddenin ise, "tiner ve bally" olduğu belirlenmiştir. Komisyon çalışmasına göre, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Antalya, Mersin, Diyarbakır ve Şanlıurfa, "gecekondulaşmanın ve dolayısıyla sokak çocuklarının" en çok görüldüğü iller arasında gösterilmektedir. Türkiye'de, 40 bin civarında sokak çocuğu olduğu tahmin edilmektedir.

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği'nin Caritas Türkiye'nin desteğiyle İstanbul'daki 200 sokak çocuğu üzerinde 2004 yılında yaptığı araştırmanın ortaya koyduğu sokak çocuklarının profili şöyledir[18]:

1. %27,5'i herhangi bir suça karışmamış, %52,6'sı kesici alet ya da tabanca taşıyor, %25'i bir çeteye üye, %19,6'sı cezaevi ya da ıslahevine girmiş.
2. Madde kullananların suç işleme riski, kullanmayanlara göre suç işleme riski dört kat, çete üyesi olma riski beş kat, cezaevi ya da ıslahevinde kalma riski sekiz kat daha fazla.
3. Erkek çocuklarda suç işleme riski, kızlara oranla beş kat fazlayken, kesici alet ya da tabanca taşıma riski beş kat, cezaevinde kalma riski 1,2 kat yüksek.

---

17 Yıldız, 279.

18 Hürriyet IK, 13.3.2005.

4. Suç işleyenlerin %50,4'ü madde etkisinden suç işlediğini belirtiyor. Madde kullanmadan önce yasal sorun yaşama sıklığı %10.
5. Suç işlemeye başlama yaşı ortalama %12,1. Sokakta yaşamaya başlama yaşı ile madde kullanma yaşı ortalaması ise 12'nin altında.
6. En çok işledikleri suç, %70,3 ile hırsızlık, hırsızlıktan sonra kasden müessir fiil ve yağma geliyor.
7. Madde kullanımı olan çocuklarda yağma suçu işleme riski, madde kullanmayanlara göre 13 kat, kasden müessir fiil riski üç kat fazla.
8. Ailesinde suç işlemiş olan çocuklarda, suç işleme oranı daha yüksek.

Sokak çocukları dar anlamda, yaşam yeri olarak tamamen veya uzun bir süre sokakta bulunanlardır; bunlar değişken bir çevrede, küçük gruplar oluştururlar. Değişkenlik sokaktan tekrar aileye veya sosyal bir kuruma veya kurulmuş özel bağımsız bir ev idaresine geçmek şeklinde olabilir[19].

Latin Amerika'da sokak çocuklarının ve çalışan çocukların gerçek sayısını tespit etmek mümkün olmamakla birlikte, uzmanlar şu rakamları vermektedirler[20]:

Ülkeler	Sokak Çocukları	Çalışan Çocuklar
Brezilya	7.000.000	10.000.000
Bolivya	800.000	-
Guatemal-City	1.000-5.000	-
El Salvador	250-3.000	-
Nikaragua		700.000
Meksika	250.000	11.000.000

Geniş sosyal ağlarıyla zengin Almanya'da ne kadar sokak çocuğu olduğu tam olarak bilinmemektedir. Değişik tahminler olmakla birlikte, Federal hükümetin 1995'de ki bir basın açıklaması 5000 ilâ 7000 kadar olduğunu ortaya koyuyordu[21]. Aslında Almanya'daki sokak çocuklarının sayısı 40 bin civarında tahmin edilmektedir[22].

---

19 **Adick**, 12.

20 **Holm** Karin, Strassenkinder und arbeitende Kinder im Lateinamerika: Ursachen und sozialpaedagogische Konzepte, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997, s. 168.

21 **Jogschies** Peter, Die Lebenswelt von Strassenkinder in Deutschland-Überlegungen und Erkenntnisse im Verlauf eines Forschungsprojektes, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997, s. 193.

22 **Schwind**, 328.

Rusya'da aşağı yukarı 250.000 sokak çocuğu tahmin edilmektedir. 1994'de 220.000 suç, kusur yeteneği olmayan çocuklar tarafından işlendi. Bu tüm suçların %8'idir. Adam öldürme, hırsızlık ve şiddet suçları gibi ağır suçların sayısı artıyor. Gençlerin işledikleri suçların dörtte biri alkolün etkisi altındayken işleniyor[23].

Filipinler'de yaşları 5'den 14'e kadar olan aşağı yukarı 6,5 milyon çocuk çalışmakta; bu tüm iş gücünün %22'sinden fazlasını oluşturmaktadır. Çocuklar, özel ev idarelerinde yardımcı olarak, çırak olarak, sokak satıcısı, fahişe veya çöpte çalışmaktadırlar. Bu sokak çocuklarından yalnızca 100.000'i Manila metrosunda yaşamaktadır[24].

Brezilya'daki çocuk suçluların sayısını tahmin etmek güçtür. Sokakta yaşamak ve çalışmak sıklıkla suçluluğu ve şiddeti çakıştırmaktadır. Çocuklar bu belirtinin mağduru olarak sonra çeşitli suçlardan yararlanma olanağını çabuk öğrenirler. Bir araştırmaya göre, sokak çocuklarının %70'i uyuşturucu bağımlısıdır[25]. Brezilyadaki çocuk cinayetleri gerçeği, tüm dünyada infial ve öfke yaratıyor. 1992'de yapılan bir araştırmaya göre, öldürülen sokak çocuklarının üç şehre göre dağılımı şöyledir; Recife 206, Sao Paulo 183, Rio de Janeiro 68[26].

§ 4. GECEKONDULAŞMA VE ÇARPIK KENTLEŞME

I. Kavram

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren başlayan, ancak 1960'lı yıllarda artan köyden kente göç olayı ile birlikte, çarpık kentleşme ve gecekondulaşma başlamıştır. 1970'li yıllardan itibaren artan bu çarpık kentleşme, okula gidememe, göç ve gecekondulaşma birçok sorunla birlikte çocuk suçluluğunun da en önemli nedenlerinden birisi olmuştur. Son zamanlarda buraları için *"varoş"* ifadesinin kullanıldığı da görülmektedir.

Gecekondulaşma adalet sisteminin işlememesinden ve siyasilerin tavizlerinden güç alarak artmaktadır. 1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanu-

---

[23] **Krusch** Carmen-**Friesen** Johannes, Strassenkinder in Russland: Menetekel postsowjetischer Realitaet, in: Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997, 215 vd.

[24] **Kunz** Stephan, Die Müllkinder von Smokey Mountain in Manila: Traditionelle Sozialisation im Wertewandel, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997, s. 231.

[25] **Dias** Eliezer H., Strassenkinder in Brasilien, ihre Lebenssituation und Ansaetze paedagogischer Hilfe, Eitorf 1996, s. 40 vd.

[26] **Dias**, 49.

nu ile gecekondular önlenmeye çalışılmışsa da, başarılı olunamamıştır. Gecekondulaşma, genellikle seçim öncelerinde hızlanmaktadır.

II. Gecekondulaşma ve Çarpık Kentleşmenin Sonuçları

İstanbul'da, 600 bini gecekondu ve imara aykırı yapı olmak üzere bir milyona yakın yapı olduğu tahmin edilmektedir. Resmen kayıtlı gecekondu sayısı ise, 257.904'dür. Yoğunluk yönünden ilçelere bakılacak olursa, 87.369 ile Zeytinburnu ilk sırada yer almakta, onu onbinin üzerinde gecekonduya sahip ilçeler olarak, Kağıthane, Gaziosmanpaşa, Beykoz, Maltepe, Sarıyer, Eyüp ve Ümraniye izlemektedir[27].

Türkiye'de üç büyük kentte nüfusun yarıdan fazlası varoşlarda yaşamaktadır. Milyonlarca insan iş bulmak umuduyla kırsal kesimden gelip, kentlerin varoşlarına yerleşmektedirler. Halkın büyük bir kısmı gecekondularda yaşamakla beraber, yerel yönetim uygulamaları nedeniyle konutların önemli bir kısmı imarlı haldedir. Bu insanların beklentilerinin gerçekleşmemesi, derinleşen ekonomik ve sosyal sorunlar, "varlık karşısında yokluğun, sahip olamama kompleksinin yarattığı öfke ve şiddet". Kente göç edenlerin kırsal üretim ilişkilerinden koparak, geçimlerini kente özgü işlerden sağlamaları ve buna paralel olarak da kent kültürünü benimsemeleri olması gereken bir sosyal tutum olmakla beraber, bunlar ne yazık ki gerçekleşememektedir. Gerçekten de, kırsal kökenli nüfusun kent yerleşimine uygun bir şekilde dağılmadan varoşlarda birikmesi, kırsal kültürün çözülmesini engellemektedir. Ekonomik temelleri ortadan kalkan, fakat kültürel planda terkedilemeyen köylülük ile ekonomik temelleri yaratılamadığı ve eski kültürel doku çözülemediği için kazanılamayan kentlilik arasında bir çatışma başlamaktadır[28].

Aşırı kalabalık ve şiddet arasında ilişki olduğu şüphesizdir. Özellikle barınma yoğunluğunun belirli düzeyi aştığı durumlarda, saldırgan davranışların ve suç işleme eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin büyük şehirlerinin belirgin özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür[29]:

1. Üst üste yığılmış gecekonduların egemen olduğu kalabalık bir topluluk,
2. Toplum dışı bırakılmışlık,
3. Birbirine yabancılaşan topluluklar.

---

[27] Halkın Sesi (Tunca Bengin), Milliyet, 18.10.2000.

[28] **Dirlik** Sinan, Varoşlar, Demokrasinin Sırat Köprüsü, Milliyet, 20.1.1997, s. 4.

[29] **Yücel** Mustafa Tören, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Ankara (tarihsiz), s. 22.

Bir sistemin iç istikrarı, toplumda sistemin devamlılığına yönelik inanç ve gayretle ölçülebilir. Geçmişlerinden kopan, bugünü insanca yaşayamayan ve geleceğe yönelik umut beslemeyen kitlelerin, sistemin devam ve istikrarı karşısında belirgin bir kayıtsızlık içerisinde oldukları gözlenmektedir. Genel olarak yaşamlarından ve yaşadıkları kentlerden memnuniyetsizlik, varoşlarda yaşayanların genel ruh halini göstermektedir. Yapılan bir araştırmada her 100 denekten 32'si yaşamlarından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Beklentileri daha yüksek olan genç nüfusun memnuniyetsizliği ileri yaşlara oranla daha yüksektir[30].

§ 5. YENİ TOPLUMSAL GÖREV OLARAK YEREL SUÇUN ÖNLENMESİ

I. Tüm Toplumsal Görev Olarak Önleme

Almanya'da yapılan araştırmalar, her suç yerine göre sıklık sayısı (her 100.000 ikamet edene olaylar), farklı sonuçlar ortaya çıkardı. Nitekim, 1996 polis istatistiklerine göre:

- 20.000 nüfusa kadar olan yerleşim yerlerinde: 4991;
- 20.000 ile 100.000'e kadar nüfusun olduğu şehirlerde: 8207;
- 100.000 ile 500.000'e kadar nüfusun olduğu şehirlerde: 10.277 ve
- 500.000'in üzerinde nüfusun olduğu büyük şehirlerde: 14.150.

Bu durum, özellikle büyük şehirlerde yaşamanın, başta ağır suçlarda olmak üzere diğer yerlere göre daha tehlikeli olduğunu göstermektedir. Nitekim, yağma suçlarında sıklık sayısı 20.000'den az nüfusa sahip küçük yerleşim yerlerinde 29; buna karşılık 500.000'in üzerinde nüfusun olduğu büyük yerleşim yerlerinde 224'dür. Ağır müessir fiillerde karşılaştırma sayısı 68 ve 224; konutta hırsızlıkta 1633 ve 4654; uyuşturucu suçlarında 74 ve 231'dir. Bütün ortaya çıkan suçların %70'in üzeri, failin kendi ikamet yerinde işlenmiştir. Bu yüzden neden araştırmaları ve nedenleri yok etme, herşeyden önce büyük şehirlerde sonuçlandırılmalıdır; çünkü, suç orada doğmakta, mümkün kılınmakta veya teşvik edilmektedir[31].

Jandarma Genel Komutanlığı verilerine göre, jandarma sorumluluk bölgesinde 1997 yılında 32.874, 1998 yılında 31.494 asayiş olayı kaydedilmiştir. Polis bölgesinde ise, 1997 yılında 304.147, 1998 yılında 304.114 asayiş olayı gerçekleşmiştir. Bu durumda, 1997 yılında meydana gelen asayiş olay-

---

30 **Dirlik**, Milliyet, 21.1.1997, s. 5.

31 **Schwind**, 338.

larının %90,2'si polis, %9,8'i jandarma; 1998 yılında ise %90,6'si polis, %9,4'ü jandarma bölgesinde gerçekleşmiştir. 1997 yılında polis bölgesinde 12.495 toplumsal, 2.014 terör, 15.073 kaçakçılık ve 398.908 trafik olayı; 1998 yılında ise, 10.395 toplumsal, 1822 terör, 16.057 kaçakçılık ve 443.726 trafik olayı olmak üzere 778.112 olay meydana gelmiştir[32].

Jandarma bölgesinde işlenen suç oranının polis bölgesine göre çok düşük olması, buralarda insanların birbirini tanıması nedeniyle sıkı bir oto kontrolün bulunmasıyla açıklanabilir.

II. Yeni Planlama Konusu Olarak Yerel Suçu Önleme

Yerel suçluluğu önleme düşüncesinde ne yenidir?

1. Suçluluğu önleme düşüncesi daha çok bir yan üretim, örneğin sosyal politika olarak yenidir.
2. Yetki alanını aşan birlikte çalışma düşüncesi yenidir.
3. Böyle faaliyetlerin yapılaştırılması yenidir.
4. Vatandaşların önlemeye katılımı yenidir.

Bu çerçevede ilk başta, aşağıdaki amaçlar takip edilir:

1. Objektif mağdurlaşma riskinin, yani kendi mağdur olma riskinin azaltılması
2. Tehdit edilmiş olma duygusunun koşullarına etki yapmayı ortadan kaldırılması.
3. Şehrin gençleri için de, sosyal gelişme koşullarının iyileştirilmesi[33].

Yerel suçluluğu önleme düşüncesine göre, suçluluğun önlenmesi başta belediye başkanının görevidir. Yerel suçluluğun önlenmesinin yapılanması düşüncesinde, herşeyden önce vatandaşın, kuruluşların, iş adamlarının vs. onursal katılımı da yenidir[34].

Danimarka, İsveç, Fransa, Belçika ve İngiltere'de *"suçluluğu önleyici kurullar"* oluşturulmuş ve ülke çapında desteklenerek, yerel faaliyetler de gelişmiştir. Almanya'da da ülkesel ve yerel düzeyde uygun kuruluşlar vardır[35].

Bununla ilgili çarpıcı örnek olarak New York'un ünlü Belediye Başkanı **Guiliani**'nin başarılı uygulamasını gösterebiliriz. New York'ta suçlarla mü-

---

[32] Asayiş Olayları, 2.
[33] **Schwind**, 340.
[34] **Schwind**, 342.
[35] **Schwind**, 343 vd.

cadeleyi nasıl başardın?" sorusuna **Guiliani**, "Metruk bir bina düşünün. Binanın camlarından biri bile kırık olsa, o camı hemen tamir ettirmezseniz, çok kısa sürede, oradan geçen herkes bir taş atıp, binanın tüm camlarını kırar. Ben ilk cam kırıldığında hemen tamir ettirdim. Bir elektrik direğinin dibine ya da bir binanın köşesine, biri, bir torba çöp bıraksın. O çöpü hemen oradan kaldırmazsanız, her geçen, çöpünü oraya bırakır ve çok kısa bir sürede dağlar gibi çöp birikir. Ben ilk konan çöp torbasını kaldırttım" şeklinde cevap vermiştir. ***Kırık cam teorisi*** olarak adlandırılan bir sokağın suç bölgesine dönüşme süreci, önce tek bir pencere camının kırılmasıyla başlıyor. Çevreden tepki gelmez ve cam hemen tamir edilmezse, oradan geçenler o bölgede düzeni sağlayan bir otorite olmadığını düşünerek, diğer camları da kırıyorlar. Ardından daha büyük suçlar geliyor; bir süre sonra o sokak, polisin giremediği bir mahalleye dönüşüyor. Bunu anlayan New York polisi, önce küçük suçların peşine düşmüş. Metroya bilet almadan binenleri, apartman girişlerini tuvalet olarak kullananları, kamu malına zarar verenleri, hatta içki şişelerini yola atanları bile yakalayıp haklarında işlem yapmış. Polis bu kararlılığıyla "küçük müçük, bizim için hiç fark etmez; bu sokağın, metro istasyonunun veya mahallenin suç üreten bir bölge olmasına izin vermeyeceğiz" demek suretiyle, New York kentinde suçlulukla etkin bir şekilde mücadele etmiş ve suç oranının önemli ölçüde azalmasını sağlamıştır[36].

§ 6. YABANCI SUÇLULUĞU

I. Genel Olarak

Almanya'da yabancı suçluluğu, uzun süre misafir işçiler olarak ve son zamanlarda sığınma talebinde bulunanlar olarak tartışıldı. Son yıllarda, çok sayıda yabancının kundaklama sonucu öldürülmesi veya öldürülmeye teşebbüs edilmesi, caddelerde yabancı avına çıkılması, yabancı düşmanlığı havasının genişlemesi ve yabancılara karşı tolerans gösterilmemesi gerçeği karşısında, yabancı suçluluğu konusunun objektif olarak analizi güçtür. Nüfustaki (80,9 milyon) yabancı oranı 31.12.1992'de %8 civarındadır. Buna göre 13 kişiden birisi yabancı. Bu 6,5 milyon kişiyle ilgili bir durumdur. Yabancıların %57'si erkek ve %43'ü kadındır. 1994 Polis istatistiklerindeki şüpheli yabancı payı %30,1 idi. Buna göre, yabancılar nüfustaki paylarına göre dört misli daha çok suç işlemişlerdir. Ayrıca, Almanya'da gerçekte ne kadar yabancı olduğu da tam bilinmemektedir; çünkü turistler, yabancı askerler ve aileleri, gizlice bulunanlar nedeniyle, bu sayı gerçeği yansıtmaz[37].

---

[36] http://blog.milliyet.com.tr/kirik-cam-teorisi.

[37] **Kürzinger**, 228 vd.

Almanya'da ki 1995 tarihli bir ankette, eski eyaletlerde ankete katılanların %29'u, yeni eyaletlerde %35'i çok sayıda yabancıdan korktuğunu belirtmiştir. Suçlulukla yabancılığı bağlantıya sokma eğilimi, açıklamasını suçluluk korkusunun genel temeli içinde bulmaktadır[38].

II. Yabancı Suçluluğunu Açıklama Denemeleri

Yabancı suçluluğunu açıklama amacıyla yukarıda açıklamasını yaptığımız şu teoriler ileri sürülmüştür:

1. Kültür çatışması teorisi
2. Sosyal yapısal ihmal edilmişlik teorisi
3. Damgalama teorisi

Yabancıların suçluluğunu açıklamak bakımından yukarıda belirttiğimiz görüşlerden sadece birisine dayanmak doğru değildir. Çünkü, her teoride biraz gerçek payı vardır. Bu bakımdan yabancıların yüksek suçluluk yükünün birçok faktöre bağlanması makul görünmektedir: Yaş özellikli farklar, yabancılar Almanlar'a göre daha genç bir nüfustur; Alman karşılaştırma grubuna göre, sınıf koşullu şart; cinsiyet özellikli farklar, yabancılardaki erkeklerin payı Almanlar'a göre daha yüksektir; oturulan yer farkları, yabancılar genellikle büyük şehirlerin balon bölgelerinde (getto) oturmaktadırlar; yabancıların sosyal yapısal ihmal edilmişliği; yabancı aileler içindeki kültür çatışması; eleme usulü, Alman çoğunluk grubunun yabancılar karşısındaki farklı ihbar davranışları[39]. Ancak, özellikle yabancı gençlerin durumu sosyal ihmal edilmişliklerinin yığılmasıyla karakterize edildiğinden ve bu gençler buna bağlı olarak suça yöneldiklerinden, anomi teorisi yabancı gençlerin suçluluğunu açıklamak bakımından temel alınmak zorundadır.

III. Yabancıların Bunalımı ve Suça Yönelmeleri

Özellikle göçmenlerin aşırı yük ve posaları çıkıncaya kadar kullanılmalarının sonucu olarak intihar ve ruhsal hastalıklara sürüklenmeler olmuştur[40]:

Kökenine ve Cinsiyetine Göre İntiharlar (Şikago 1919-1921, Her Gruptaki 100.000 Kişiye)		
Köken	**erkekler**	**kadınlar**
beyaz, onların ebeveyni orada doğmuştu	13,6	8,6
beyaz göçmen	41,4	14,2

[38] **Rebmann**, 1.

[39] **Schwind**, 467.

[40] **Hentig** Hans, Das Verbrechen, Bd. I, Der kriminelle Mensch, im Kraeftespiel von Zeit und Raum, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1961, s. 307.

1932-1936'da cezaevlerine gönderilen 15-50 yaşlarındaki her grubun 100.000 kişiye göre dağılımı[41]:

Köken	Erkekler	Kadınlar
beyaz doğmuş	142,2	6,3
beyaz yabancı doğmuş	133,2	6,7

IV. Almanya'daki Türklerin Durumu

Yabancıların suçluluğu, bugün Almanya'daki yabancılar politikası ile ilgili olarak yapılan kamuoyu tartışmalarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Çünkü Almanlarda, Almanya'da yaşayan yabancıların özellikle suçlu olduğuna ve suçluluğun artmasının yabancıların sayısının artmasıyla, açıklanabileceğine dair baskın bir görüş vardır. Bu durumu politikacılar ve uzmanlar bir "sosyal saatli bomba" olarak görmektedirler. Buna çare olarak da, yabancıların Alman toplumuyla bütünleşmesinin gerekliliği ifade edilmekte ve yabancıların bütünleşmesinden de genellikle Türkler anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise, bugün Almanya'da yabancı suçluluğu denilince akla hemen Türklerin gelmesidir[42].

Burada hemen belirtelim ki, "yabancı suçluluğu" ve "misafir işçi suçluluğu" kavramları birbirine karıştırılmaktadır. Aslında Alman olmayanların, yani yabancıların suçluluğunun artmasında misafir işçilerin suçluluğunun yükselmesinin de payı olduğu inkar edilemez. Ancak, bu iki kavramın birbirinden ayrı olduğu da bir gerçektir. Bu nedenle, istatistiklerde yer alan Alman olmayan fail kavramı içerisine bütün yabancılar, yani sırf misafir işçiler değil, bilakis turistler, yabancı öğrenciler, Nato mensubu askerler vs. girmektedirler. İşte, bu yüzden kamuoyunda genellikle yabancı suçluluğu ile misafir işçi suçluluğunun aynı sanılması, şüphesiz hiç doğru olmamaktadır. Kaldı ki, aslında istatistik sonuçları misafir işçi suçluluğunun tehlikeli miktarda olmadığını da göstermektedir[43].

Gerçekten de, birinci kuşak yabancı işçilerin suçluluk rakamları yerli nüfusa göre hiç de yüksek değildir. Ancak, ikinci kuşak yabancı gençlerin suçluluk rakamları birinci kuşağa ve karşılaştırmalı yerli nüfusa göre oldukça yüksektir[44]. O halde, Almanlar arasında aksi yönde ve yanlış bir inanış olmasına rağmen, yabancıların suçluluğunun Almanlardan fazla olmadığı bir gerçektir.

---

41 **Hentig**, I, 321.

42 **Demirbaş** Timur, Almanya'daki Türklerin Sorunları, Bunların Suça Etkileri, Ankara 1990, s. 64.

43 **Demirbaş**, 64.

44 **Loll** Bernd Uwe, Jugendkriminalitaet von Auslaendern der zweiten und dritten Generation, Hamburg 1983, s. 11.

Bu durum, 14 yaşına kadar olan çocuklar ile 18-21 yaşları arasındaki yetişkinler ve büyükler bakımından söz konusudur. Ancak, 14-18 yaşları arasındaki yabancı gençlerin suçluluk oranı, yaşıtları Alman gençlerine göre yüksektir. Fakat, bu yaş grubunun işlediği suçlar adam öldürmek, kundaklama gibi ağır suçlar olmayıp; Alman gençlerinin de işlediği hırsızlık, yağmaya dönüşen hırsızlık ve biletsiz seyahat etmek gibi suçlardır[45]. Bununla birlikte, son yıllarda yabancı gençlerin işledikleri şiddet suçlarında bir artış görülmektedir.

Ancak, yabancı işçilerde suç olmayan davranış bozukluklarına daha çok rastlanmaktadır. Bunlar genellikle kadercilik, ilgisizlik, depresif can sıkıntısı, yorgunluk, yüksek heyecan ve kaza temayülü gibi şekillerde görünmektedirler. Fakat, bu durumların yakınlara veya vatana özlem reaksiyonları olarak izahı mümkündür[46].

Türk gençlerinin suçluluk payı oldukça yüksektir ve bu yüzden bugün Almanya'da Türk işçilerinin değil, ikinci ve üçüncü kuşak Türklerin suçluluk problemi söz konusudur. Türkleri suça yönelten nedenler, kültür farkı, Almanca bilmeme nedeniyle yön tayin edememe, dışlanma ve Türk düşmanlığı, ailelerin ayrılması, konut darlığı, yetersiz eğitim ve işsizlik gibi nedenler saldırganlığa ve suçluluğa yol açmaktadırlar[47].

Türklerin suçluluğu bakımından doğru bir yargıya varabilmek için, herşeyden önce sosyolojik gruplar altında bir karşılaştırma yapılmalıdır. Gerçekten de, suçlu Türk gençleri, benzer sosyal durum içerisindeki Almanlar ile karşılaştırıldığı takdirde, sayılarının hiç de öyle korkutucu olmadığı görülecektir[48].

Sanıkların Yaş Yapısının Karşılaştırması				
Yaş Grupları	Toplam	Alman Payı %	Toplam	Yabancı Payı %
Çocuklar (14 yaşına kadar)	117.243	7,1	27.017	4,3
Gençler (14'den 18'e kadar)	230.469	14,1	62.049	9,8
18'den 21'e kadar	158.971	9,7	67.308	10,6
21'den 25'e kadar	145.272	8,9	106.169	16,8
21 yaş ve yukarısı	1.133.398	69,1	477.106	75,3

Kaynak: (Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 71)

[45] **Siekmann** Gerd, Klaut Hasan mehr als Hasan? Zur Kriminalitaet von Auslaenderkindern, in: Gefaehrdetenhilfe 1980, S. 4, s. 19.

[46] **Demirbaş**, 65.

[47] **Demirbaş**, 66.

[48] **Funcke** Liselotte, Die zweite Auslaendergeneration: Soziale und politische Aspekte, in: Integration der Kinder auslaendischer Arbeitnehmer? Probleme und Antworten auf eine Herausforderung (Hrsg. Lojewski), Köln 1982, s. 47.

Uyruğu Alman Olmayan (Yabancı) Sanıklar

Uyruğu	Suç Sayısı	1997	%	1996
Türk	126.435	20,0		21,9
Yugoslav	77.756	12,3		14,1
Polonya	60.115	9,5		8,3
İtalya	27.069	4,3		4,7
Bosna-Hersek	21.647	3,4		4,2
Romanya	20.194	3,2		3,1
Rusya Federasyonu	12.560	2,0		1,7
Irak	11.403	1,8		0,8
Ukrayna	11.380	1,8		0,9
Hırvatistan	10.653	1,7		1,9
Yunan	10.526	1,7		1,9
Iran	9.895	1,6		1,7
Lübnan	9.711	1,5		1,6
Vietnam	9.508	1,5		1,4
Fas	8.903	1,4		1,6
Bulgar	8.292	1,3		0,9
Cezayir	7.701	1,2		1,3
Çek	7.077	1,1		1,0
Arnavutluk	7.013	1,1		1,2
Hint	6.764	1,1		1,0
Ermeni	6.355	1,0		0,6
Avusturya	6.097	1,0		1,1
Diğerleri	156.426	24,7		23,1
Toplam	633.480	100,0	100,0 (540.680)	

Kaynak: (Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 110).

İstatistik hiçbir durumda vuku bulan suçluluğu ölçmez, bilakis koğuşturulanı yansıtır. Duran problemle ilgili diğer bir istatistiki deney ise "aydınlanma oranında" durur. Nüfus gruplarının suçluluktaki payının ölçümü, sadece açıklanmış suçlara göre sonuçlanabilir. 1994'de Almanya'da suçların aydınlanma oranı %44,4 idi. Yabancılarda onların suçluluğunu ortaya çıkartma ihtimali daha yüksektir. "Yabancılar, Almanlardan daha çok mu suçlu" sorusuna istatistiklere göre cevap verilmez. Suçların ortaya çıkartılma rizikosu, yabancılarda Almanlara göre açıkça daha yüksektir. Belirli yabancı düşmanlığı zihniyeti, tolerans basamağı, yerlilerin suçlarını daha düşük yansıtıyor. Aile içindeki sosyal durumun suçlulukta açık etkisi olup, bu yabancılarda Almanlara göre daha kötüdür. Bu okul eğitiminde görülür. Yabancı suçluluğunda, yabancı özellikli suçların sayısı önemli bir yer tutar, oturma müsaadesinin ihlali gibi[49].

[49] **Kürzinger**, 230 vd.; **Schwind**, 453.

Yedinci Bölüm
SUÇLAR VE FAİLLERİ

§ 1. SUÇA HAZIR OLMALARINA GÖRE SUÇLULARIN SINIFLANDIRILMASI

I. Suçluları Sınıflandırmanın Yararları

Suçların bir kısmı, ilk defa veya tesadüfen hareket eden failler tarafından işlenmekte ve bu failler, bir daha suç işlememektedirler. Buna karşılık, suçların büyük bir kısmının, yani mala yönelik suçların küçük bir mükerrir grup tarafından işlendiğini yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Bunu şu şekilde ifade etmek mümkündür: 1) İlk defa suç işleyen failler ile mükerrirlerin suçlardaki payı, kendilerince işlenen suçların payı ile ters orantılıdır; yani ilk suç işleyenlerin sayısı yüksek olmasına rağmen, bunlar suç payı az iken, mükerrirlerin sayısı az, fakat suç payları yüksektir. 2) Suçluların %5'i suçların hemen hemen %35'ini işlemektedirler, bu oran ABD'de daha yüksektir[1].

II. Suçluların Sınıflandırılmasına Bazı Örnekler

1. Ferri'nin Sınıflandırması

Ferri, suçluları; doğuştan suçlular, akıl hastası suçlular, itiyadi suçlular, tesadüfi suçlular ve ihtiras suçluları şeklinde beşe ayırmıştır. **Lombroso** da, **Ferri**'den esinlenerek suçluları; doğuştan, ihtirasi, tesadüfi ve akıl hastası suçlu olarak dörde ayırmıştır. Bunların özelliklerini kısaca şu şekilde belirtmek mümkündür[2]:

a. Doğuştan Suçlular

Bunlar sahip oldukları bazı anormallikler nedeniyle iradeleri dışında suç işlerler. Doğuştan suçlular, suça erken yaşta yönelirler ve ıslah edilmeleri mümkün değildir. **Lombroso**, bunlar için ölüm cezası önermişken; **Ferri**, süresi infaz kurumu yetkililerince kısaltılabilen müebbet hürriyeti bağlayıcı ceza önermiştir.

b. Akıl Hastası Suçlular

Akıl hastası olmaları nedeniyle suç işlemiş olan kişilerdir. Bunlar doğuştan suçlulardan hastalıklarının patolojik özellikleri nedeniyle ayrılırlar.

---

[1] **Kaiser**, Suçun, 69 vd.

[2] **Artuk** Emin, Ceza Hukukunun Tarihi, in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 14 vd.

Akıl hastası suçlular, akıl hastaları için kurulan yurtlara süresiz kapatılacaklardır.

c. İtiyadi Suçlular

Dış nedenlerin, yani çevrenin etkisiyle suç işlerler; diğer bir ifadeyle suça kalıtımsal özellikler değil, ortamın kötülüğü ile birlikte ahlâki bir zaaf neden olur. Gençliklerinde mala karşı suçlarla başlayan bu durum, daha sonraları kişide bir mesleki özellik olarak kalır. Doğuştan suçlulara uygulanan yaptırımlar, onu toplumdan uzaklaştırmak için itiyadi suçluya da uygulanmalıdır. Elbette bunun için itiyadi suçlunun mükerrir olması gerekir.

d. Tesadüfi Suçlular

Suça yaşadıkları, işsizlik gibi olumsuz dış koşullar nedeniyle yönelen kişilerdir. Sonradan pişman olacakları tesadüflerin suça yönelttiği bu kişiler, ancak itiyadi suçlu olmaları halinde toplum için tehlike oluştururlar. Bu nedenle, durumlarını kötüleştirecek bir infaz sistemi uygulamaktan kaçınmak gerekir.

e. İhtiras Suçluları

Bunlar aslında dürüst kimseler olmakla birlikte, herşeyden etkilenen sinirli bir yapıya sahip olduklarından, ihtiras, aşk, kıskançlık ve öfke gibi kişilikleri üzerinde büyük etki yapan nedenler yüzünden genç yaşta suç işlerler. Bu kişiler, işledikleri suçtan dolayı çok pişman olduklarından, genellikle intihara teşebbüs ederler. Hükümleri infaz edilirken pişmanlıkları devam eder ve ıslah olurlar. Aslında, bunlar hakkında hiçbir yaptırım gerekli olmayıp, pişmanlıkları yeterlidir.

2. Mezger'in Sınıflandırması

Mezger'e göre, kriminolojik görünüş noktalarına dayanarak suçlular, durum suçlusu ve karakter suçlusu olarak ikiye ayrılır[3]; durum suçlusunda suça, her olayda esaslı olarak olayın özel durumu (dış veya iç) vasıtasıyla sebebiyet verilir; diğerinde ise suçluluk, suçlunun karakterinde kökleşmiştir.

a. Durum Suçlusu

Bunlarda, her bir suç esaslı olarak somut bir durum vasıtasıyla belirlenir.

aa. *Çatışma suçlusu:* Fail sadece suça hazır olmayı öngörmez; ancak, kuvvetli bir iç karşı koymanın yenilmesinden sonra ve kuvvetli gerilimler altında, her durumda çok veya az sıklıkta bir iç çatışmanın sonucu olarak suç meydana gelir. Affekt suçları gibi.

---

[3] **Mezger**, 151 vd.

bb. *Gelişim suçlusu:* Çatışma ve imkan suçlusu arasındaki özel aşama ve suçu işlemeye hazır olmanın özel tipi olarak, gelişim suçlusundan söz edilir. Gençliğin gelişimi burada ilginin ön planında bulunur. Buna örnek olarak, ergenlik çağındaki gençlik suçları verilir.

cc. *İmkân suçlusu:* İç eğilim veya alışkanlık değil, bilakis esaslı olarak verilen durum, yani dış imkân suçu yaratır. Burada hiçbir şekilde imkanın özel bir lütufla ilgili olmasına ihtiyaç yoktur. Diğer yandan burada hiç karşı koyma ve bununla bağlantılı ruhsal çatışma bulunmaz.

b. Karakter Suçlusu

Burada suçun somut bir durumu değil, bilakis karakter, yani failin kişisel özelliği, suçun meydana gelmesinde esaslı rol oynamaktadır.

aa. *Eğilim suçlusu:* Bunda suçu işlemeye yönelik bir psikolojik eğilim önde bulunur. Bu eğilim, sunulan olanaklardan suç olarak yararlanmanın veya daha çok bunları kendine aramanın içindedir. İmkan suçlusundan ayrıldığı nokta, suçluluk dış durumun değil, bilakis kişiliğin bir tamamlayıcı parçasıdır. Eğilim tamamıyla soyut olarak belirlenmez; ancak eğilim henüz alışkanlık değildir. Kural olarak eğilim suçlusu iyileştirmeye ehildir.

bb. *Alışkanlık (mesleki) suçlusu:* Eğilim kişiliğin tamamlayıcı parçası olarak kökleşmiştir; çevre vasıtasıyla suça yönelik başka faaliyete ihtiyaç yoktur. Eğilim doğuştan veya suç alışkanlıkları vasıtasıyla kazanılmış olabilir. Alışkanlık suçlusu ve durum suçlusu, tehlikeli mesleki suçluları oluştururlar.

cc. *Durum suçlusu:* Bundan suça hazır olmanın en ağır şekli anlaşılır. Suçluluk devam eden durum olmuştur.

3. Exner'in Sınıflandırması

Exner'in suçluları sınıflandırmasını sadece belirtmekle yetineceğiz[4]:

a. ***Karakter Tipler***

aa. Aktif durum suçlusu

bb. Pasif durum suçlusu

cc. Aktif imkan suçlusu

dd. Pasif imkan suçlusu

b. Suç sosyolojisi tipleri

c. Suç psikolojisi tipleri

---

[4] **Exner**, 205 vd.

d. Kalıtım biyolojisi tipleri

e. Suç politikası suçlu tipleri

f. Kanuni suçlu tipleri

4. Aschaffenburg'un Sınıflandırması

Aschaffenburg, suçluları yedi gruba ayırmıştır[5]:

a. Tesadüfi suçlu,

b. Heyecan (affekt) suçlusu,

c. İmkân suçlusu,

d. Tasarlayan suçlu,

e. Mükerrir suçlu,

f. İtiyadi suçlu,

g. Mesleki suçlu.

§ 2. NEFRET SUÇLARI

I. Genel Olarak

Nefret söylemi, "nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışa vurumudur. Hedef alınan gruplara 'toplumda size yer yok' mesajı yinelenerek verilir. Bu durum, kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratır; zira insanın en temel hakkı olan 'yaşama ve katılım hakkı' ihlal edilmiş olur". Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1997'de kabul ettiği R(97) 20 sayılı tavsiye kararında nefret söylemini; "ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir" şeklinde tanımlamıştır[6].

Nefret söylemiyle bağlantılı olarak çok sayıda dava AİHM tarafından sonuçlandırılmış ve "AİHS'nin temellerini oluşturan değerlere yönelik her türlü ifadede olduğu gibi, hoşgörüsüzlüğe tahrik eden veya onu haklı gösteren ya da hoşgörüsüzlüğü yayan ifadelerin AİHS'nin 10. maddesiyle sağlanan korumadan yararlanamayacağını açıkça ve kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ifade etmiş-

---

5 **Aschaffenburg**, 231 vd.

6 **İnceoğlu** Yasemin-**Sözeri** Ceren, Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu:"Ya sev ya terket ya da ...", in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin **İnceoğlu**), İstanbul 2012, s. 24; **Karan** Ulaş, Nefret İçerikli İfadeler, İfade Özgürlüğü ve Uluslararası Hukuk, in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin **İnceoğlu**), İstanbul 2012,s.84.

tir. AİHM'ye göre devletlerin nefret savunusunu yasaklamaya ve özellikle etnik kimliği nedeniyle bu tarz tehditlere maruz kalan kişilerin korunmasına dair, uluslararası hukuktan kaynaklanan bir yükümlülüğü mevcuttur"[7].

Nefret Suçu, "failin din, dil, ırk, etnik köken, engelli olma, cinsiyet ve cinsel yönelime dair sahip olduğu önyargı ile bu özelliklerden birine sahip olduğunu bildiği veya varsaydığı bir diğer kişiye karşı gerçekleştirdiği suç" şeklinde tanımlanmaktadır[8]. Hırsızlık, yağma, hakaret, yaralama, öldürme ve cinsel saldırı gibi suçların, yukarıda sayılan özellikleri taşıyan kişilere karşı önyargı ile işlenmesi nefret suçunu oluşturur. Kişinin nefret suçunu işlemesinin nedeni, öteki olarak gördüğü gruba dahil kişiye maddi veya manevi zarar vererek, o kişi üzerinden onun grubuna gözdağı vermektir[9].

Günümüzde, "nefret suçu" olarak tanımlanan fiillerin engellenmesine yönelik ilk girişimler 1960'lı yıllarda ABD'de, özellikle Yahudilere ve Siyahlara yönelen saldırıları engellemek amacıyla başlatılmıştır. Ancak, "nefret suçu" kavramı 1986 yılında New York'ta bir grup beyaz gencin siyah bir kişiye yönelik gerçekleştirdikleri ırkçı saldırının basına yansımasıyla kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın içeriği 1990'ların başından itibaren sadece "ırk" ya da "din" temelinde gerçekleştirilen saldırılar için değil, aynı zamanda bir kişinin cinsel eğilimi, milliyeti, engellilik hali ve cinsiyeti için yapılan saldırıları da kapsar şekilde kullanılmaya başlamıştır[10].

II. Nefret Suçu Kavramı

Nefret suçu kavramına dair yukarıda yapılan açıklamaya karşın bu kavramın tam olarak nasıl tanımlanması ya da hangi unsurları içermesi gerektiğine dair henüz uzlaşılmış bir tarif yoktur[11].

Sosyal bilimler içinde en çok kabul gören nefret suçu tanımlarından biri de **Herek** tarafından; "bir kişinin bir azınlık grubuna dahil olması

---

7 **Karan**, 96.

8 **Rayburn** N R, Mendoza M, Davison G C. Bystanders' Perception of Perpetrators and Victims of Hate Crimes. Journal Of Interpersonal Violence. (2003). Vol. 18(9), s. 1055-1074(zikr. **Çolak** Özlem, Eşcinsellere Yönelik Nefret Suçları ve Toplumun Bu Suçlar Kapsamında Faile ve Mağdura Yönelik Tutumları , yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2009, s.1)

9 **Craig** K M. Examining Hate-Motivated Aggression: A Review Of The Social Psychological Literature On Hate Crimes As A Distinct Form Of Aggression. Aggression and Violent Behavior. (2002). Vol. 7(1), s. 85-101(zikr. Çolak, 1).

10 **Ataman** Hakan, Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları, in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin **İnceoğlu**), İstanbul 2012, s.59 vd..

11 **Koch** G E. Hate Violence and Victimization: The Experience and Perceived Impact on Gay Men. (2003). Doktora Tezi. California School of Professional Psychology, Alliant International University(zikr. Çolak, 3).

nedeniyle zarar verici ya da aşağılayıcı davranışlara veya sözlere maruz kalması olarak açıklanabilecek nefret suçunu; önyargıdan kaynaklı motivasyon ile gerçekleştirilen saldırı, cinayet, tecavüz ve mülke karşı suçlar ile birlikte şiddet tehdidi ve diğer türlü aşağılayıcı hareketler" şeklinde yapılmıştır[12].

Nefret suçlarında failin mağdurdan kişisel olarak nefret etmesi aranmaz. Fail, tanıdığı veya tanımadığı ya da kişisel bir husumet beslemediği her hangi bir kişiye karşı da bu suçu işleyebilir. Burada fail, mağdur nezdinde, mağdurun mensup olduğu tüm gruba bir mesaj vermektedir[13]

Kanunlarda nefret suçunun nasıl tanımlanması gerektiğine örnek olması açısından, Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1990 yılında kabul edilen *"Nefret Suçları İstatistik Kanunu"* (Hate Crime Statistics Act) kapsamında yapılan tanımlamaya bakıldığında, nefret suçlarının; ırk, din, cinsel yönelim veya etnik kökene dayalı önyargıya dair izlerin belirgin olarak suça uygun biçimlerde ortaya çıktığı; kasten insan öldürme, tecavüz, nitelikli saldırı, adi saldırı, tehdit, hırsızlık, mala yönelik tahrip etme ve zarar verme veya vandalizm suçları" olarak tanımlandığı görülmektedir[14].

O halde nefret suçunun şu iki unsuru taşıması gerekir: 1) Ceza kanununda düzenlenmiş olan bir suçun mevcut olması, 2) Failin, bu suçu, nefret saikiyle ya da önyargı ile işlemiş olması.

Nefret suçları ile ilgili en önemli sorun, failin önyargısının belirlenmesi konusunda ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de, failin sahip olduğu önyargının hangi delillere dayanarak belirleneceği ve bu önyargının suçun işlenmesindeki motive edici veya kolaylaştırıcı nasıl bir etkiye sahip olduğu tartışmanın esasını oluşturmaktadır[15].

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, birçok ülkede özel olarak 'nefret suçları'nı düzenleyen kanunlar bulunmaktadır. Bu kanunlar ile bir suçun nefret saiki ile işlenmesi cezayı arttırıcı neden olarak kabul edilmektedir.

---

[12] **Herek** G M. Hate Crime Against Lesbians and Gay Men. American Psychologist. (1989). Vol. 44, s.948-955(zikr. Çolak,3).

[13] **İnceoğlu** Aytekin Asuman, Nefret Suçu Kavramı ve Türk Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi, in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin **İnceoğlu**), İstanbul 2012, s. 105.

[14] **Nolan** J J, Akiyama Y, Berhanu S. Hate Crime Statistics Act of 1990. American Behavioral Scientists. (2002). Vol. 46 (1), s. 136-153(zikr.Çolak, 3).

[15] **Lyons** C J. Individual Perceptions and The Social Construction of Hate Crimes: A Factorial Survey. The Social Science Journal. (2008). Vol. 45, s. 107-131(zikr. Çolak, 4).

Nefret suçlarında failin kusuru daha yoğun ve zarar daha kapsamlıdır. Bu bakımdan ceza kanunlarında nefret suçuna ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır. Suç politikası açısından karar verilmesi gereken önemli husus, nefret suçunun bağımsız bir suç olarak mı, yoksa suçun ağırlatıcı hali olarak mı düzenleneceğidir. Nefret suçu, İngiltere ve Çek Cumhuriyeti'nde, bağımsız suç olarak düzenlenmişken, çok sayıda ülkede cezayı ağırlaştıran bir neden olarak düzenlenmiştir. Nefret saiki, AGİT'e taraf 23 ülkede genel bir ağırlatıcı neden olarak tüm suçlarda kabul edilmişken; 25 AGİT ülkesinde ise, belirli suçlar yönünden ağırlatıcı neden olarak kabul edilmiştir[16].

Türkiye'de ise, nefret suçlarına yönelik özel kanun bulunmamakla birlikte, Türk Ceza Kanunu'nda kişileri düşmanlığa sevk eden ayrımcılık fiilleri, m.115(inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme), m.122(nefret ve ayırımcılık), m.125(hakaret), m.153(ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme) ve m. 216'da (halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama) cezalandırılmaktadır. Bunlardan TCK m.122'de yer alan ayırımcılık suçu 1 Haziran 2005'den itibaren mevzuatımıza ilk defa girmiş olup, 2.3.2014 tarih ve 6529 sayılı Kanunla "nefret ve ayrımcılık" suçu şeklinde yeniden düzenlenmiştir[17].

Bu söylenenlerden nefret suçlarını diğer suçlardan ayırt edilmesinde üç temel özellikten söz etmek mümkündür: 1) nefret suçuna maruz kalanlar, diğer suç mağdurlarına göre, fiziki ve psikolojik yönden daha çok zarar görürler; 2) nefret suçlarındaki asıl hedef, suça maruz kalan kişinin ötesinde, onun mensup olduğu sosyal grup olup, bu durum, gruplar arasında gerginliği arttırmak suretiyle toplumsal barışı ihlal tehlikesi taşır; 3) nefret suçuna hedef olan gruplar, sadece toplum içindeki radikal kişiler tarafından değil, aynı zamanda polis, adli makamlar gibi devletin organları tarafından da ayrımcılığa maruz bırakılarak mağdur edilirler[18].

---

[16] **İnceoğlu**, 114 vd.

[17] **Nefret ve ayırımcılık**

Madde 122 - (1) Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle;

a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini,

b) Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını,

c) Bir kişinin işe alınmasını,

d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını,

engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

[18] **Lyons**, 107 vd.; **Craig** , 85 vd.(zikr. Çolak, 6).

§ 3. ŞİDDET SUÇLARI

I. Şiddet Kavramı

Bireysel şiddet, failin diğer bir kişinin fiziki ve manevi bütünlüğüne zarar verme amacına yönelik duygusal dışa vurma fiilidir; bu fiil, bazen gruplardan da kaynaklanır. Şiddet, bazen belirli bir amaca yönelen bir vasıta iken, bazen rastgele oluşan ve faillerin bireysel doyum sağlaması dışında bir özellik taşımayan, fiiller serisidir. Bu bakımdan şiddet fiilleri, aniden oluştuğu gibi, bir hazırlık sonucu da ortaya çıkabilirler[19].

Şiddet ve bununla bağlantılı olarak şiddet suçları herşeyden önce gelişmiş ülkelerde de önemli bir olay olmasına rağmen, ne şiddet kavramı, ne de şiddet suçluluğu, şimdiye kadar açıkça tespit edilememiştir. Bu nedenle, hangi fiillerin şiddet suçluluğundan sayıldığı, kesin olarak belirlenememiştir. Kriminolojide şiddet suçluluğundan neyin anlaşılması gerektiği hususunda bir tanıma ihtiyaç vardır. Elbette böyle bir tanımlamada elverişli bir hareket noktası, insanın fiziki ve psikolojik bütünlüğüne saldırıdır[20].

Bu bakımdan sosyal zararlılık ve saldırı yoğunluğu, yapısal analizlerin kriterleri olarak sunulmaktadır. Saf davranış teorisinden (günlük bilinen) ve saldırganlık araştırmasından hareket edilirse, o zaman çok sayıda saldırganlık derecesi ayırt edilir[21]:

1. Sadece düşüncede kendini ortaya koyan saldırganlık, bunda öfkelenilir ve saldırgan havada olunur, fakat kişi halen kendini kontrol edebilir;
2. Sözlü saldırı, kötü sözler söyleme ve bağırma havasında yapılır ve bu sövmeye gidebilir;
3. Açık tahrip etme dürtüsü ile eşyalara ve hayvanlara karşı saldırı, örneğin barbarca hareketler ve hayvanlara acı çektirme; ve
4. Sonunda kasden adam öldürmeye kadar varan insanlara karşı saldırı.

II. Şiddet Suçlarının Gelişimi ve Durumu

Şiddetin kökeni toplumun kendinde ve onun değişik gruplarında aranmalıdır. Şiddet, genellikle olumsuz değerlendirilir ve reddedilir. Daima büyük olan problem bilincine ve devletin onu etkin engelleme arzusuna rağmen, çatışmanın çözüm aracı olarak şiddete inanma, nüfusta daima canlıdır[22].

---

19 **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 21.

20 **Kürzinger**, 243.

21 **Kaiser**, 405 vd.

22 **Schneider**, Einführung, 91.

Genel olarak, kültür ve uygarlaşma aşamaları altında şiddet suçluluğunun hâkim olduğu söylenebilir. Ancak, artan uygarlaşma kendi menfaatini düşünen zeka suçluluğunu da ön plana çıkartmakta; beyin, adalelerin rolünü üzerine almaktadır[23].

50'li yılların sonundan itibaren gençlik suçları alanında, sonra da genel suçlulukta, suçların işlenmesinin aşırı artan bir vahşileşmesini gözlüyoruz. Burada gençlik suçlarında şiddet modası, silahı çok sık kullanma, banka saldırılarının ve rehin almanın artması ve yenilerde herşeyden önce gösteride şiddet ve terör şeklinde gerçekleşmektedir. Kasden adam öldürme suçları, hürriyeti tahdit, kasden yaralama, yağma ve ırza geçme bu suçlar arasında mütalaa edilir[24].

Almanya'da 1965'de kayıtlı suçların %6,5'u şiddet suçları iken, bu 1990'da %6,9'a yükselmiştir. Buna mala zarar verme, kundaklama, tehdit ve konut dokunulmazlığını ihlal ile sövmeler de dahil edildiğinde, 1990'da şiddet suçlarından mahkum olanların oranı %10'u bulur. Mağdur bilgilerine göre, mala karşı suçlar ile karşılaştırmada, şiddet suçlarının özel anlamı vardır: Bu suçlarda özel kişilerin ihbar ve haber vermeye hazır olmaları, genel olarak mala yönelik suçlar göre daha yüksektir. Benzer gelişme, İngiltere, Fransa, İtalya ve İsveç'te de görülür. Buna mukabil, ABD'de de şiddet suçluluğu değişmeden artmaktadır. Polis istatistiklerine göre, tespit edilen kayıtlı suçlar 1966'dan 1990'a kadar %346,3 artmıştır; şiddet suçlarında büyüme %332, münhasıran ırza geçmede %305'dir. Yağmanın sıklık sayısı 1990'da Almanya'da 100.000 nüfusa 56 iken, ABD'de 257 ile hemen hemen beş misli büyüktür[25].

Son yıllarda büyük artış gösteren şiddet-terör olgusu ile suçluluk dünyada yeni bir görünüm kazanmaktadır. Şiddet suçlarına özellikle nüfusun yoğun olduğu büyük şehirlerde rastlanmakta olup, şehrin büyüklüğü oranında bu suçlarda artış görülmektedir. Bu bakımdan şiddet suçlarının sonuçlarını üç grupta toplamak mümkündür[26]:

1. Suçların çoğunun kimden kaynaklanacağı belli olmadığından, anonim bir görünüm almakta ve bu tür fiiller herkesi tehdit etmektedirler;
2. Failleri çok tehlikeli bir kişilik sergilemektedirler;
3. Fiiller, hayrete düşürecek şekilde yenilenmektedir.

---

[23] **Mergen**, 298.
[24] **Kaiser**, 417.
[25] **Kaiser**, 418 vd.
[26] **Yücel**, 21.

III. Bazı Şiddet Suçları

1. Kasden Adam Öldürme

Kasden adam öldürme, açıkça en eski suçtur; çünkü, insanlığın varlığından beri, insanlar birbirlerini öldürmüşlerdir.

Mc Knight ve arkadaşlarının 100 adam öldürme ve 28 yaralama suçu işleyen üzerinde yaptıkları çalışma sonunda, aşağıdaki sosyolojik özellikleri belirlemişlerdir[27]:

a. Olayların aşağı yukarı %50'sinde adam öldürme aile içinde cereyan etmektedir;

b. Kasden adam öldürmenin en yoğun olduğu dönem, 30-35 yaşları arasındaki dönemdir;

c. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde adam öldürme oranlarında yükselme görülmektedir;

d. Adam öldürmelerin çoğu, failin veya mağdurun yerleşim yeri yakınında veya konutunda gerçekleşmektedir;

e. Adam öldürmede sıklıkla ateşli silah kullanılmaktadır;

f. Faillerin çoğu, fiilden sonra kaçmaya teşebbüs etmemişlerdir.

Wolfgang ise, adam öldürme ile yaş ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş; bunu genel geçerli bir kural olarak ilan etmiştir. Buna göre, tipik katil 20 yaşlarında ve kendisinden yaşlı kişiyi öldüren kimsedir. Ergenlik çağı sonraları, 20 yaş civarı ve 30'lu yaşın ilk yılları kasden adam öldürme oranının en yüksek olduğu yaşlardır; bazı özel haller dışında, 14 yaşın altı ve 40 yaşın üstünde olan kişilerde adam öldürme oranı düşüktür. Adam öldürme nedeniyle ilgisi az olmakla birlikte, yapılan çalışmanın sonuçları şunlardır[28]:

a. Suç genellikle planlanmamış olmakla birlikte, gözlemlenebilir ve öngörülebilir bir davranıştır.

b. Yaz aylarında kasden adam öldürme oranlarında artış görülür; ancak mevsimler ve aylarda bu oranlar arasında bir ilişki yoktur.

c. Haftanın günleri ve günün saatleriyle adam öldürme arasında belirli bir ilişki vardır. Hafta sonları, özellikle cumartesi geceleri 20.00 ve 02.00 saatleri arasında adam öldürme oranında artış görülmektedir.

---

[27] İçli, 146 vd.

[28] İçli, 162 vd.

d. Adam öldürme suçları genellikle kızgınlık, aile kavgaları, kıskançlık, paranın neden olduğu tartışmalar ve hırsızlık sonucu işlenmektedir.

e. Olayların aşağı yukarı 1/4'ünde mağdurun bir davranışı adam öldürmeyi çabuklaştırmıştır.

f. Fail ve mağdurun kadın olması halinde, olay kişisel bir nitelik kazanmakta; bunlar arasında genellikle yakın ve uzun süreli bir ilişki olduğu görülmektedir.

g. Adam öldürme sonucu intihar, İngiltere'de ABD'den altı defa daha sık görülmektedir.

Wolfgang, alt sınıf mensuplarında adam öldürme oranının daha yüksek olduğunu vurgulamış ve bunun nedenini ekonomik nedenlere bağlamış; cinayetlerin genellikle ev dışında gerçekleştiğini, suç yerinin cinsiyete göre de değiştiğini, örneğin erkekler genellikle sokakta öldürülüp, sokakta öldürürken, kadınlar yatak odası ve banyoda öldürülüp, mutfakta öldürürler, suç aleti olarak da genellikle zehir ve kesici alet kullanırlar[29].

Emniyet Genel Müdürlüğünün 81 ilde yaptığı araştırma, Türk insanının cinayet işleme nedenlerinde şu sıralamayı ortaya koymuştur[30]:

1. Namus meselesi,
2. Kin gütme,
3. Alacak-verecek meselesi,
4. Ani kızgınlık,
5. Alkol etkisi,
6. Ailevi geçimsizlik,
7. Gönül ilişkisi,
8. Aileler arası husumet,
9. Şahıslar arası husumet.

Kasden adam öldürmenin çok sayıda kişiye karşı işlenmesi demek olan *çoklu adam öldürme*, seri(zincirleme), cinnet ve kitle halinde cana kıymalar şeklinde gerçekleşebilir: *Seri cinayet*, günlerden yıllara kadar değişen bir zaman aralığında üç ya da daha çok kişinin; *cinnet cinayetleri*, belirli bir

[29] İçli, 163.
[30] Hürriyet, 2.3.2001.

sürede iki veya daha fazla yerde ve sık sık başka suçlarla bağlantılı olarak, araya bir serinleme dönemi girmeksizin birden fazla kişinin; *kitle cinayetleri* ise, genel olarak aynı yerde en az dört kurbanın öldürülmesidir[31].

Bilinen ilk seri cinayet faili 1560'da Eflak'ta (Romanya) yaşamış olan Kontes Elisabeth Bathory'dir; bu kadın köylerden getirttiği 650 genç kızı katlederek, yıllarca kan banyosu yapmıştır. Seri cinayet faillerinin en meşhuru 19'uncu yüzyılda Londra sokaklarında dehşet estiren ve altısı fahişe 14 kadını öldürdüğü tahmin edilen, gerçek kimliği ise bilinmeyen Karındeşen Jack'dir. Seri cinayetlerde öldürme rekoru ise, 1790-1840 arasında Uttar Pradeş bölgesinde 931 kişiyi beyaz ve sarı renkli bir kumaş parçasıyla boğarak öldüren Behram isimli bir Hintliye aittir[32].

Seri cinayet ve cinsel cinayet konusunda ilk kapsamlı çalışma, **Kraft-Ebing**'in (1840-1902) 1886'da yayımlanan Cinsel Psikopatoloji isimli kitabıdır. **Kraft-Ebing**, seri cinayet işleyenlerin yalan söyleme, tel veya ip kullanma, cinsel uyarılma ve zevkin artması için işkencenin uzatılması, çocukken hayvanlara eziyet etmiş olma, fahişeleri hedef alma, suç sahnesine yeniden gelme, sadist davranışın boyutlarının artması, pornografi kullanma, kurbanları aşağılama ve işleyeceği cinayeti dikkatlice planlama gibi özelliklerini sıralamıştı. **Kraft-Ebing**, seri katillerin gözle görülür bir anormallikleri olmadığını tesbit etmişti[33]

Seri cinayetler konusunda uzman olan ABD ve dolayısıyla FBI'ya göre, bir katilin seri cinayet işlediğinin kabul edilebilmesi için şu kriterleri taşıması gerekiyor[34]:

1. Günlük yaşamı devam ettirebilen sıradan insanlar (örneğin, bir akıl hastasının işlediği cinayetler, seri olarak kabul edilmiyor);
2. En az üç cinayeti (bazılarına göre beş) aynı yöntem, silah ve benzer törenle işlenmiş olması;
3. Kurbanların çoğunlukla tanınmayan kişiler arasından seçilmesi;
4. Çoğunun çocukluklarında kötü muamele veya tecavüze uğraması.

Emniyet Genel Müdürlüğünün seri cinayetler üzerine 81 ilden toplanan yüzlerce dosya üzerinde yaptığı araştırmaya göre seri katillerin ortak özellikleri şunlardır[35]:

1. Masum yüzlüler; toplumda kabul gören işlerde çalışıyorlar.

---

31 **Canter**, 242 vd.
32 Hürriyet Pazar, 18.2.2001.
33 **Polat**, 143.
34 Hürriyet, 2.3.2001.
35 Hürriyet, 2.3.2001.

2. Birçok seri katilin akrabası ya da yakını, "onun cinayet işlediğine asla inanmam" şeklinde ifade veriyor.
3. Muhafazakar özellikler taşıyorlar.
4. Cinsel yönden heteroseksüeller.
5. Kurbanlarına ait eşyayı saklamayı seviyorlar.
6. Kurbanlar genellikle kadınlar, çocuklar ve eşcinseller arasından seçiliyor.

Kasden adam öldürmenin gerçek kapsamının hangi genişlikte olduğu, kriminolojide tartışmalıdır. Çünkü bu suç ile ilgili karanlık alan araştırmalarında, gerçek suç sayısının tesbiti oldukça güçtür. Bu yüzden, çok az güvenilir tahminler yapılmaktadır. Kasden adam öldürme üzerine, karşılaştırmalı sayıların uluslararası değişkenliği yüksektir.

1997-1999 yılları arasında Güney Afrika, milyonda 564,9 kurbanla en yüksek kasten öldürme oranına sahipti. Bunun nedeni, ülkenin şiddet dolu ırk ayırımcılık geçmişi, bazıları için şiddetin bir yaşam biçimi haline geldiği bir kültür yarattığını düşündürmektedir. Buna karşılık, İsviçre'de milyonda 11,8, İngiltere'de ve Galler'de ise, milyonda 14,5 kurbanlık kasden öldürme oranı vardır. Ancak yaygınlık oranlarının doğruluğu, istatistiklere girmeyen, fakat "kayıp" olarak bildirilenlerde dikkate alınarak değerlendirilmelidir[36].

Almanya'da kasden adam öldürme, 1968-1993 yılları arasındaki 25 yılda %33 çoğalmışken, ABD'de %60 artmıştır. Polise kayıtlı adam öldürmelerin sıklık sayısının karşılaştırılmasında, ABD'de adam öldürme suçları Almanya'ya göre sekiz defa daha çok işlenmektedir. Japonya'da, 1957'den (2625) 1989'a kadar (1308) polisçe tespit edilmiş adam öldürme suçları yarı yarıya azalmıştır. Kayıtlı kasden adam öldürme faillerinin %90'dan fazlası alt sınıftandır. Bu bulgular, sosyalleşme ve kültür çatışması temelinde, "şiddetin alt kültürü"nün kabulünü ortaya koymaktadır[37].

İngiltere'de, muhtemel cinayetten failleri tutuklanan erkek ve kadınların %40'ı, cinayetten sonra intihar etmek istemişlerdir. Almanya'daki eski bir araştırmanın sonuçları da dikkati çekicidir[38]:

---

36 **Canter**, 232.
37 **Kaiser**, 421 vd.
38 **Hentig**, II, 375.

	Cinayet ve Fiilden Sonra İntihar		
Yıl	Cinayet Olaylarının Sayısı	Faillerin İntiharı	Oran
1927	322	113	35,1
1928	298	111	37,2
1929	260	91	35,0
1930	295	97	32,9
1931	316	95	30,1

Türkiye'de polis bölgesinde 1997 yılında, 1465'i faili belli, 226'sı faili meçhul olmak üzere, 1691; 1998'de ise, 1472'si faili belli, 221'i faili meçhul olmak üzere 1693 adam öldürme suçu işlenmiştir[39]. Polis bölgesinde 2004 yılında işlenen kasden adam öldürme ise, 1838'dir.

2. Yağma

Almanya'da, 1953 yılında 3.584 yağma olayı söz konusu iken, 1992'de (eski Federal Almanya) 46.845'e çıkmıştır. 1994'de tüm Almanya için 57.752 olay kaydedilmiştir. Buna göre, yağma fiilleri 1953'den 1994'e kadar 40 yılda 18 misli artmıştır. Yağma, kural olarak erkekler tarafından işlenen bir suçtur; kadının payı ise, %8'dir. Yağma, herşeyden evvel, daha önce suçluluğu göze çarpanların suçudur. Yağma suçlarında fiilin işlenmesi sırasında gittikçe artan vahşilik olayları ve bununla bağlantılı rehin almalar yenidir[40].

Yağma faili için belirleyici özellikler, genç, erkek, sabıkalı ve davranışlarında tipik saygısızlıktır. Nitekim, polise kayıtlı faillerin üçte ikisinden fazlası önceden sabıkalıdır. Olayların çoğu haraç ve susma parası alma olaylarıyla ilgilidir. Burada yüksek karanlık alan tahmin edilmektedir. Bütün olayların dörtte üçü susma parası veya haraçla ilgilidir[41].

Türkiye'de de, polis kayıtlarında yağma suçlarının son yıllarda kuvvetli bir artış gösterdiği görülmektedir. 1997 yılında 865'i faili belli, 454'ü faili meçhul 1319 ve 1998'de ise, 972'si faili belli, 505'i faili meçhul 1477 yağma suçu işlenmiştir[42]. Polis bölgesinde 2004 yılında işlenen yağma suçu ise, 4783'dür. Bu sayıların gerçeği yansıtmadığı çok açıktır. Belki, sadece İstanbul'da işlenen yağma suçu, bu sayının on katından fazladır.

---

39 Asayiş Olayları, 5.

40 **Kürzinger**, 250 vd.

41 **Kaiser**, 1993, 430.

42 Asayiş Olayları, 5.

3. Kasden Yaralama

Polis kayıtlarındaki kasden yaralama suçları, gerçekte işlenmiş yaralama suçlarının sadece bir kısmıdır; çünkü bu suç, karanlık alanı büyük olan bir suçtur. Yağma gibi, kasden yaralama da %13 kadın payı ile hala bir erkek suçudur. Son yıllarda kayıtlı genç suçluluğunda nispî bir artış görünmektedir. Kriminoloji literatüründe şiddet suçları ve diğer bir insanın bedensel dokunulmazlığına yönelmiş suçlar, herşeyden önce sosyal alt sınıf hesabına yazılmaktadır; yani failler, genellikle bu sınıf içinden çıkmaktadırlar. Orta sınıf mensupları, çatışmaları yenmenin diğer tekniklerine sahip olduklarından, böyle hallerde onlar için ilk adım fiili çatışma değil, polise ve mahkemeye gitmedir. Bu bakımdan, karanlık alan araştırmaları, şiddet suçluluğunun genellikle alt sınıfta görüldüğünü göstermektedir[43].

4. Aile İçinde Şiddet

Aile içinde şiddet, "aynı aile içindeki üyelerden birinin bir diğer üyenin hayat, beden veya psikolojik bütünlüğü veya hürriyetini kısıtlayıcı ya da şahsiyetin gelişmesine ciddi biçimde zarar verici bir eylem veya ihmali davranış" şeklinde tanımlanabilir. Aile içi şiddet tarihi olarak çok eskilere dayanmaktadır; gerçektende milattan 2500 yıl önce, kocaların kendilerine cevap veren karılarını üzerlerinde kendi isimleri yazılı olan tuğlayla döverek cezalandırdıkları bilinmektedir. Günümüz araştırmaları ise, şiddet uygulayan kocaların %75'inin şiddet uygulayan ailelerden geldiğini ve hatta şiddet uygulayan ebeveynlerin %85'inin kendi çocukluklarında fena muamele gördüklerini ispatlayarak, şiddet ve fena muameleyi bir fenomen olarak ortaya koymuşlardır[44].

Aile içinde şiddet, şiddetin en geniş ve yaygın şeklidir; aynı zamanda en az kontrol edilen ve en ağırları içinde olmasına rağmen şiddetin en fazla küçümsenen şeklidir. Çünkü katılanlar ve tüm sırdaşlar, fail, mağdur, diğer aile üyeleri, akrabalar, arkadaşlar, komşular, onu özel bir şey olarak mütalaa ederler ve kendilerini susmak zorunda hissederler. Bununla beraber, sosyal ve psikolojik etkileri hiçbir şekilde zararsız değildir; çoğu kez bu, nevrotik ve psikosomatik rahatsızlıklara veya yetişkin yaşlarda tekrar edilen mağdur olmalara götürebilen, özellikle ağır, uzun süre devam eden psikolojik rahatsızlıkları arkasında bırakır[45].

Aile içinde şiddet, karşılıklı özen ve destekle birbirine bağlı ve topluluk içinde yaşayan kişilere karşıdır. Şiddetin mağduru ailenin zayıf üyesidir;

---

[43] **Kürzinger**, 253 vd.

[44] **Yücel** Mustafa Tören, Adalet Psikolojisi, Ankara (tarihsiz), s. 6.

[45] **Schneider**, Einführung, 97.

çocuklar, eş veya ebeveyn. Bu, hem saf şiddet suçları, hem de cinsellikle bağlantılı suçlarla ilgilidir. 50'li ve 60'lı yıllarda dayak yiyen çocuklar karanlık noktadaydı, böylece, aynı şekilde mağdur olan 70'li yıllarda kötü davranılan kadınlar ve 80'li yıllarda kişilere yönelindi, dikkat çekildi. Aile içinde gerçekleşen şiddet suçları çok nadir olarak ve önemli güçlükler altında keşfedilirler. Bu nedenle, karanlık alan, bunlarda yüksektir. Çoğu kez tanıklar bulunmaz; buna hem doktorların, hem de resmi makamların tavrı uygundur, ailenin mahremiyet alanına müdahale edilmemelidir[46].

Aile içi şiddet, duygusal/psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, fiziki şiddet ve cinsel şiddet şekillerinde gerçekleşebilir[47].

Aile içi şiddet, Türkiye'de yaygın olarak uygulanmaktadır. Nitekim, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin 2003 yılında Türkiye çapında 1133 kişi üzerinde yaptığı ankete katılanların 856'sı aile içi şiddetin ciddi bir sorun olduğunu ve 264 kişi şiddete bizzat maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Buna göre, aile içi şiddete maruz kalanların 95'ini erkekler, 169'unu kadınlar oluşturmuştur[48].

Türkiye'de yaygın olarak uygulanan kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla 14.01.1998 tarih ve 4320 sayılı *"Ailenin Korunmasına Dair Kanun"* ilga edilerek, 8.3.2012 tarih ve 6284 sayılı *"Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"* yürürlüğe girmiştir (RG. 20.3.2012).

a. Çocuklara Kötü Davranma

Aile içi şiddet ve bu arada çocuklara kötü davranma tarihsel olarak çok eskilere dayanmasına rağmen, bununla ilgili sosyal araştırmalar yenidir. Çocuklara kötü davranmanın sistematik bir şekilde incelenmesi, 1962'de yayınlanan *"Dövülmüş Çocuk Sendromu"* ile başlar. Bu araştırma, bazı çocuklarda tekrarlayan kemik kırıklarını teşhis eden bir grup tıp doktoru tarafından yapılmıştır[49]. Çocuklara kötü davranmaya, herşeyden önce cinsel kötü davranma girer. Çocuklara kötü davranmanın hangi sıklıkta gerçekleştiği, söylenemez. Almanya 1994 Polis istatistiklerinde, 1915 olayda, soruşturulan 2.039 sanığın %37'si kadın idi. İstatistiki bilgiler, erkek çocukların daha çok suçun mağduru olduğu yönündedir[50].

---

[46] **Kaiser**, 433.

[47] **Canter**, 172.

[48] Suçla Mücadele Bağlamında Türkiye'de Aile İçi Şiddet, Ülke Çapında Kriminolojik-Viktimolojik Alan Araştırması ve Değerlendirmesi, İstanbul 2003, s. 15, 32.

[49] **İçli**, 473.

[50] **Kürzinger**, 258 vd.

Şiddet vasıtasıyla kötüye kullanılan çocuklar bir risk grubu içinde gelişirler; onlarda evlerinden kaçma, gençlik suçluluğu, sosyal sapmalar, örneğin uyuşturucu kullanma, fahişelik, intihar ve yetişkin yaşlarda şiddet uygulamaya eğilimlilik çoğalır[51].

Amerika'da 1976 ve 1985 yıllarında yapılan iki güvenilir karanlık alan araştırmasına göre; ailelerde eşler arasında evlilikten itibaren şiddet uygulanması %28; çocuklara karşı herhangi bir zaman şiddet şekli uygulama ise %73'dür. Aile arasında şiddet uygulamanın yüksek oranı kardeşler arasındadır; kardeşleriyle büyüyen bütün çocukların %82'si, kardeşine önceki yıllarda şiddetle saldırmıştır. Babalar ve annelerin %9'u, 10 ve 17 yaşları arasındaki çocuklarından herhangi bir şekilde saldırıya uğramışlardır. 1985 araştırmasının sonuçları, ilk araştırmaya göre çocuklara karşı şiddette bir gerileme olduğunu göstermektedir. Çocuklara karşı şiddetin bütün şekilleri, hatta sadece %1,6'dır. Ağır şiddet filleri %2,4 civarına inmiştir. Çocuklara kötü davranmanın ağır şeklinde gerileme %47'dir. Kadınlara ağır kötü davranma %27 geri gitmiştir. 1976'daki ilk karanlık alan çalışmasından beri şiddetin azalması, çalışmanın sonuçlarının medya ile kamuoyuna duyurulmasının yarattığı şok ile Amerikan toplumunun problemin ağırlığını ve genişliğini kavrayarak, o konuda sosyal çalışmalar başlatmalarıdır[52].

b. Eşe Karşı Şiddet

Aile içi şiddet esasında erkeklerin problemidir. Kadınların da kocalarına şiddet uygulamaları söz konusu olmakla beraber, koca tarafından kadına karşı uygulanan şiddet daha ciddi boyutlardadır. Çünkü, genellikle kadının kocasına karşı kendini savunmak ve dayaktan kaçmak amacıyla şiddet kullanması söz konusu olmaktadır[53].

ABD ve İngiltere'de, evli çiftlerin %25'i ile 28'i arasındaki bir bölümünde, evliliklerinin her hangi bir zamanında aile içi şiddet yaşanmaktadır. Özellikle mağdurların başlarına gelen olayı bildirme konusunda isteksiz olmaları ya da bildirecek durumda olmamaları nedeniyle, aile içi şiddetin gerçek boyutlarını belirlemek zordur[54].

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de kadınlar eşleri veya birlikte yaşadıkları erkeklerden ruhi ve fiziki sağlıklarını bozan, hatta ölümlere neden olan şiddete maruz kalmaktadırlar. Nitekim, Başbakanlık

---

51 **Schneider**, Einführung, 97.
52 **Schneider**, Einführung, 98 vd.
53 **İçli**, 474.
54 **Canter**, 171.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün 2000 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, kadınların %44,9'u, erkeklerin ise, %45'i *"kadın kocasına itaat etmediğinde kocasının dövme hakkı olduğunu"* ifade etmiş ve kadınların %18'inin kocaları tarafından dövüldüğünü ortaya koymuştur. Boşanmış yoksul kadınlar, en önemli geçimsizlik nedeni olarak kocalarınca uygulanan şiddeti göstermişlerdir. Şiddet genellikle ev içinde gerçekleşirken, köyde yaşayan kadınların %76'sının eşleri tarafından dövüldüğü ortaya çıkmıştır. Evli kadınların kocalarından, bekarların ise, babalarından şiddet gördüğü, bu kadınların %41'inin intihar girişiminde bulunduğu belirlenmiştir. Kocasının kötü davranması karşısında kadınların %77,8'inin hiç kimseden yardım istemediği, kadının şiddet karşısında gösterdiği tepkilerin başında %39,4 ile susma ve %16,7 ile konuşmanın geldiği tespit edilmiştir. Kadınların %78,9'luk bölümü, eşlerinin kötü davrandığını belirtirken, bunun kendi davranışlarından kaynaklandığını söyleyenler ilk sırada yer almaktadırlar. Çalışan kadınlarda fiziki şiddete uğrama oranı daha düşük olup; ayrıca erkeğin eğitim düzeyi yükseldikçe, kadına yönelik şiddetin azaldığı görülmüştür[55].

BM Türkiye Temsilciliği'nin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla yaptığı açıklamaya göre, Türkiye'de kadınların yüzde 42'sinin eşlerinden fiziksel ve cinsel şiddet görmekte ve 35 milyonluk kadın nüfusuna karşın, sadece 52 sığınma evi bulunmaktadır[56].

Kadının kocası tarafından dövülmesi, sadece Türk toplumuna özgü bir problem değildir. Tarihi olarak, hemen hemen her toplumda görülmüştür. Bir çok toplumda bazı şiddet türleri sadece hoş görülmez, aynı zamanda cesaretlendirilir. Ebeveynlerin çocuklarını ve eşlerini istedikleri gibi kontrol edebilmeleri için şiddet kullanmaları genel olarak onaylanır; hatta bazı toplumlarda bu kanunlarla da desteklenmiştir. Örneğin, 1877'de İngiltere'de kanunlar, erkeğin karısını işaret parmağından kalın bir sopa ile dövmesine izin veriyordu[57].

Araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara göre, çocuklar yanında, kadınlar da aile içinde bedeni ve cinsel kötüye davranışa muhatap olmaktadırlar. Kadın evlerinden gelen raporlar bunu açıkça ortaya koymaktadır; bunlara göre, evlilikte tecavüz hiç nadir değildir[58]. Bu durum Türk hukukunda da farklı değildi; gerçekten de, 765 s. Türk Ceza Kanunu'na göre, evlilik içinde

---

55 Hürriyet, 31.12.2000.

56 *radikal.com.tr, 08 Mart 2010.*

57 **İçli**, 476.

58 **Kaiser**, 390.

eşiyle ters cinsel ilişkide bulunan failin fiili, Yargıtay'ın bir içtihadında da belirttiği gibi, TCK m. 478'deki aile efradına fena muamele olarak cezalandırılmakta idi[59]. Buna karşılık, 5237 sayılı TCK m. 102/2'de, eşler arasındaki cinsel salıdırıyı takibi şikayete bağlı olmak üzere cezalandırmaktadır.

c. Kardeşlere ve Ebeveynlere Karşı Şiddet

aa. Kardeşlere Karşı Şiddet

Aile içi şiddetin sıklıkla rastlanan diğer bir şeklide, kardeşler arasındaki şiddettir. ABD'de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, 3-17 yaş arasındaki çocukların %80'inden fazlası, yılda en az bir defa erkek veya kız kardeşinin şiddetine maruz kalmıştır[60].

bb. Ebeveynlere Karşı Şiddet

Çocuklar tarafından ebeveynlerine karşı kullanılan şiddet de ciddi boyutlardadır. **Cornell** ve **Gelles**'e göre, ABD'de her yıl yaklaşık bir milyon ergenlik çağına erişmiş genç tarafından ebeveynlerinden birine karşı şiddet kullanılmakta ve 2000 ebeveyn, kendi çocukları tarafından öldürülmektedir. Ayrıca 65 yaşın üzerindeki ortalama yarım milyon Amerikalı, ailenin genç üyelerinin çeşitli saldırılarına maruz kalmaktadırlar[61].

5. Kurumlarda Şiddet

60'lı yılların sonundan beri kurumda şiddet bazı sanayileşmiş ülkelerin kamuoyundadır; örneğin, askerde, poliste, cezaevinde, okulda, hastanede ve yaşlılar yurdunda. Özellikle okulda şiddet problemi önemlidir. ABD'nin büyük şehirlerinin devlet okullarında her yıl aşağı yukarı öğretmenlerin %10'u bedeni saldırıya uğramakta ve %5'i bir yağmanın mağduru olmaktadırlar. Büyük şehirlerin devlet okullarının öğrencilerinin yarısı, öğrenciler tarafından yapılan yaralamaların mağdurudurlar; öğrencilerin üçte biri yağmaya uğramaktadırlar. Almanya'da 3.933 öğretmene sorularak yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin sadece %5,6'sı bedeni saldırıda bulunmuştur[62].

Cezaevlerinde şiddet, nüfusun az ilgilendiği bir problemdir. Cezaevlerindeki şiddet hareketlerinin mağdurları, diğer mahkûmlar tarafından yaralama, ırza geçme ve öldürmeye muhatap olmaktadırlar. Cezaevi idaresi tarafından, tutuklu ve mahkumlara yöneltilen şiddet de söz konusu olabilir.

---

59 Y. 4.CD. 19.12.1990, 5557/7044(YKD. 1991, S. 2, s. 290 vd.).
60 **İçli**, 475.
61 **İçli**, 475.
62 **Schneider**, Einführung, 100 vd.

6. Sporda Şiddet

70'li yılların ortalarından beri sporda şiddet, kamuoyu tartışmasının konusu olmuştur. Fanatiklerin oyuncular ve seyirciler üzerine şiddeti, Avrupa, Orta ve Güney Amerikan futbolunda, Kuzey Amerika futbolunda, Avustralya'da Rugby'de, İngiliz kriketinde ve Kanada buz hokeyinde, medya vasıtasıyla çok fazla ölçüde haber yapıldı. Futbolcular birlikte oynadıkları futbolcuya, seyirciler diğer seyircilere, fanatikler polise ve eşyaya karşı şiddet hareketlerinde bulundular. Şiddet hareketleri stadlarda, stadlara gidiş ve gelişlerde, trenlerde, otobüslerde, şehir içlerinde, istasyonlarda gerçekleşmektedir. İngiliz ve Alman fanatikleri bu konuda özellikle istenmeyen taraftarlar olarak kabul edilmeye başlandılar. Bu gelişmenin acı sonucu, Brüksel Heysel Stadındaki seyirci faciasında görülmüştür[63].

Türkiye'de de son yıllarda sporda şiddetin ölümlerle sonuçlanan ciddi boyutlara varması nedeniyle 28.4.2004 tarih ve 5149 sayılı *"Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun"* yürürlüğe girmiştir[64]. Ancak bu kanunun yetersiz olduğunun ortaya çıkması üzerine, şikeyi suç haline getiren ve ağır cezalar içeren hükümler getiren 31.3.2011 tarih ve 6222 sayılı *"Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun"* yürürlüğe girmiş ve 5149 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmıştır[65]. Cezaların çok ağır olmasının yarattığı sıkıntılar nedeniyle 10.12.2011 tarih ve 6250 sayılı Kanun ile 6222 sayılı Kanunda değişiklik yapılmıştır[66].

§ 4. CİNSEL SUÇLAR

I. Genel Olarak

Cinsel anormallikler psikiyatri alanında önemsiz bir role sahip olmamasına rağmen, kriminolojiyle karşılaştırılınca daha az öneme sahiptirler. Çünkü, cinsel özgürlüğe karşı ağır saldırı suçlarındaki, cinsel kötüye kullanma, cinsel cebir ve tehdit ile ırza geçme, psikopatolojik anlamda cinsel anormalliklerle çoğunlukla ilgili değildir. Buna karşılık, anormallik şekilleri içinde cinsellik, çok sayıda suç unsurunda, kısmen cinsellik dolayısıyla yapılacak şeye sahip olunmasında, kriminolojik öneme sahip olacaktır; fetişist hırsızlıklar örneğinde olduğu gibi[67]. **Fetişizm,** orijinali sembolize eden ya da onun yerine ikame

---

63 **Schneider**, Einführung, 103.

64 RG. 7.5.2004.

65 RG. 14.4.2011.

66 RG.15.12.2011.

67 **Göppinger**, 214.

edilen karşı cinse ait bir objeye karşı duyulan cinsel arzudur. En belirgin fetişler, ayakkabı, eldiven, saç ve iç çamaşırları olup; fetiş objeyi sağlama arzusu hırsızlıklara neden olur. **Bestialite** (hayvana cinsel sevi), oldukça yaygın bir diğer cinsel terslik olup; şu şekillerde gerçekleşir: 1) Hayvanların cinsel ilişkilerine bakarak tahrik olma; 2) Kürk gibi hayvana ait objenin cinsel anlam kazanması; 3) Hayvanlarla cinsel ilişki. Bu terslik, genellikle kırsal alanda yaşayan ve ergenlik dönemindeki çocuklarda görülmektedir[68].

Yetişkin cinsel suçluların çoğu, sapıcı davranışlara ergenlik döneminde başlamaktadırlar; cinsel yönden saldırgan olan genç bir erkeğin, yeniden sosyalleştirilmemesi halinde, yaşamı boyunca ortalama 300 kadar cinsel suç işleyebileceği tahmin edilmektedir. **Becker** ve **Kaplan** aşağıdaki risk faktörlerinin ergin bir çocuğu saldırgan cinsel davranışlara yönelttiğini belirtmişlerdir[69]:

1. Fiziki ve cinsel istismar görmüş olmak;
2. Depresyon;
3. Cinsel tür dışındaki anti-sosyal geçmişi;
4. Sosyal dışlanma (kendi yaşıtlarıyla ilişki kurma ve bunu sürdürme yeteneksizliği);
5. Sosyal ve kendini vurgulama yeteneklerinin eksikliği;
6. Dürtü ve öfkeyi kontrol yetersizliği;
7. Yetersiz cinsel eğitim;
8. Aile içinde şiddete tanık olmak.

Cinsel normlar tamamıyla değişebilir ve değişik zamanlar ve kültürlerde farklıdır. Dün suç olarak geçerli olan zina, bugün sapma olarak değerlendirilmekle birlikte, suç olarak görülmüyor. Cinsel suçlar tahminlere uygun olarak, büyük çoğunlukla erkek suçudur.

ABD'de yapılan bir araştırma, %6 ve %60 arasında kadınların, aile içinden veya aile dışından cinsel suistimale uğradıklarını ortaya koymaktadır[70].

II. Çocuk ve Gençlerin Cinsel Suistimali

Cinsel suçlar arasında en yaygın olanlarından biri **pedophilia**dır (çocuğa cinsel sevi); bu tür ilişkide bulunanlar, genellikle pasif, olgunlaşmamış ve

---

68 **Yücel**, Adalet Psikolojisi, 59.

69 **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 29.

70 **Lange** Carmen, Sexuelle Gewalt gegen Maedchen, Ergebnisse einer Studie zur Jugendsexualitaet, Stuttgart 1998, s. 9.

güven duygusundan yoksun olan gençlerdir. Bunlar ya aynı yaş grubundaki karşı cinsle temas kurmak cesaretinden yoksundurlar ya da cinsel yönden deneyimli bir kadınla başarılı bir ilişki kuramamanın korkusunu taşırlar. Bu suçluların çoğunluğu, iktidar güçlüğü nedeniyle, yetişkin bir kadın tarafından küçültülmek korkusunu taşırlar. Erkek pedofiliklerin büyük bir kısmı kısmen veya tamamen iktidarsız olup; pedofilik fiili genelde cinsel ilişki yerine mastürbasyon, kendini teşhir ve okşama şeklinde tezahür eder. Ancak, bunlar arasında elbette çocuklarla cebri cinsel ilişki kuran sapık ve sadistler de vardır[71].

Tesbit edilen ırza geçme olayları üzerindeki çalışmalar, genç insanlar için cinsel anlamda mağdur olma riskinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Örneğin **Amir**(1971), mağdurların daha çok 15-19, ya da 10-14 yaşları arasında ve ortalama yaşın da 19,6 olduğunu ortaya koymuştur. **Ruperal**(2004), mağdurların ortalama yaşının 26 ve üçte birinin 21 yaşın altında olduğunu kaydetmektedir. Diğer mağdur taramaları(**Myhill** ve **Allen**, 2002), 16-19 yaş grubu içinde olanların daha fazla cinsel saldırı riski altında olduğuna işaret etmektedir[72].

Ağır cinsel suçlar alanında ve herşeyden önce çocukların cinsel suistimali suçlarında istatistikî sayılar yanlıştır. Eğer bir örnek vermek gerekirse, çocukların cinsel suistimali dolayısıyla Almanya'da yapılan yıllık ortalama 16.000 ihbarın, genel suçluluk çerçevesinde görüntüsü, gerçek durum karşısında hemen hemen önemsizdir[73].

Çocukların cinsel kötüye kullanılması suç istatistiklerine göre, en sık işlenen cinsel suçtur. Şüphesiz, bu alan çok az biliniyor ve söylenebiliyor. Almanya'da 1994'de polis 15.096 cinsel kötüye kullanma olayı kaydetti ve 7.680 fail soruşturuldu[74]. Çocukların cinsel suistimali, herşeyden önce karanlığın gizliğinde vuku bulur; onlar kültürün hem bireysel, hem de toplu olarak gölge alanında kalırlar[75]. Bu suç, hiçbir diğer suç alanında, rastlanmayan yüksek bir karanlık alana sahiptir. Nitekim, Almanya'da 300.000 cinsel suistimale muhatap olmuş çocuktan hareket edilmek zorundadır. Bu, kadınların üçte birinden, dörtte

---

71 **Yücel**, Adalet Psikolojisi, 60.

72 **Canter**, 205.

73 **Kavemann** Barbara, Viel schlimmer oder halb so schlimm? Wenn Frauen, Maedchen oder Jungen sexuell missbrauchen, in: "Nicht wegschauen!" Vom Umgang mit Sexuel (straf) taetern (Hrsg. Verena Wodtke-Werner/Ursula Maehne), Baden-Baden 1999, s. 46.

74 **Kürzinger**, 270.

75 **Falardeau** Waltraud, Das Schweigen der Kinder, Sexueller Missbrauch an Kindern- Die Opfer, die Taeter, und was wir tun können, Stuttgart 1998, s. 13.

birine kadarının çocukluklarında, cinsel saldırıların mağduru olduğu anlamına gelir[76].

Çocukların cinsel kötüye kullanılması suçlarının sanıkları olarak, poliste çok az miktarda genç fail (20 yaşın altında) kaydedilmiştir. Almanya'da 1994'de, şüphelilerin %5,3'ü çocuk, %9,9'u genç, %5.5'u erişkin ve %79,2'si yetişkindi. Genel olarak tahmin edilenin aksine, yaşlı erkekler çok sık bu suçlara katılmıyorlar. 1994'de, polisteki sanıkların sadece %7'si, 60 yaşında veya daha yukarı idi[77].

İngiltere'de, 15 yaş ve üzerindeki kız ve kadınlar üzerinde yapılan temsil edici bir araştırma, bunların %12'sinin 16 yaşından önce cinsel suistimale uğradığını gösteriyor; bunlardan %14'ü, bir aile üyesini fail olarak belirtmişti[78].

Muhafazakar ve dikkatli tahminlere göre, tüm kızların %10-20'si ve erkek çocukların %5-10'u cinsel suistimale maruz kalmaktadırlar. Cinsel suistimal, sıklıkla kalp ve dolaşım hastalıklarına sebebiyet vermektedir[79]. Dünyada 3 milyonun üzerinde çocuk fahişe olduğu tahmin edilmekte olup; bu alanda Asya ülkeleri başı çekerken, onu Latin Amerika ve Afrika izlemektedir[80]. Bazı ülkelerde bu, açıkça bir turizm sektörü olarak yürütülmektedir. Örneğin, Tayland'da tahminen 14 yaşın altında 200.000 çocuk fahişelik yapmakta olup; kızların %63'ü, ebeveynleri tarafından fuhuşa gönderilmekte olup, onların %50-70'nin HIV'i de pozitiftir[81].

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri **Kuntay** ve **Erginsoy** tarafından hazırlanıp, 1. İstanbul Çocuk Kurultay'ına sunulan bir rapora göre, İstanbul'da 500 kız çocuğunun seks işçisi olarak çalıştığı belirtilmiştir. Çocuk fahişelerin aile yapısı ve ailedeki diğer seks işçileri gözönüne alındığında, %23,3'ünün anne-baba çekirdek aile olarak yaşarken; %76,7'sinin parçalanmış ailelerden (anne-babası boşanmış veya boşanmamış oldukları halde ayrı, ölüm nedeniyle yalnız annesi veya babası var) geldikleri belirlenmiştir. Raporda çocukların seks işçisi olarak barlar, masaj salonları, özel evler, otel ve motel gibi konaklama yerlerinde pazarlandıkla-

---

76 **Falardeau**, 17.

77 **Kürzinger**, 272.

78 **Lange**, Sexuelle Gewalt, 9.

79 **Marquardt** Cladia-**Lossen** Jutta, Sexuell missbrauchte Kinder in Gerichtsverfahren, Münster 1999, s. 24.

80 Hürriyet, 30.6.2000.

81 **Falardeau**, 18.

rı; ancak bazıların telekız olarak ve otostop yapmak suretiyle çalıştıkları sıralanmıştır[82].

Genellikle faillerin erkek olduğu bu suçları, çeşitli fail tipleri farklı icra tarzları ve saiklerle gerçekleştirirler[83]:

1. *Sabitleşmiş fail tipi*, cinsel yönelişini çocuklara bağlamıştır. Onun *pedophil* (çocuklarla cinsellik) ilgisi, genellikle gençlik/ergenlik çağında başlar; yaşına uygun cinsel ilişkiler, ona yabancıdır. O, nadir olmayarak olgunlaşmamış etkisi yapar, kendini değersiz hisseder, zorunlu olarak ve sıklıkla planlı davranır.
2. *Yedekçi fail tipinde* de, aynısı geçerlidir. Onun çocuklarla cinselliğe ilgisi genellikle yetişkinlik çağında meydana çıkar. Eğer olanak ortaya çıkarsa, bir çatışma yüklü ilişki, bir kader darbesi, fakat alkol veya uyuşturucuyu kötüye kullanma da, onun için neden olabilir; o, çocuklara aniden, yetişkin cinsel partneri için yedek olarak yaklaşır.
3. *Sosyopatik fail tipi*, saldırgan davranır, sadist eğilimler göstermesi nadir değildir. Mağdura acıma ve kusur duygusu ona yabancıdır; hâkim olmayı, aşağılamayı, kullanmayı ve cinsel ilgilerini acımasızca gerçekleştirmeyi ister.
4. *Maceracı fail tipi*, değişikliği, yeninin tahrik edici etkisini sever. Eğer olanak çıkarsa, deneme merakı, onu çocuğa götürür. Çocuk fuhuşu ve fuhuş turizmi onda daima önemli bir rol oynar.

Şüphesiz polis tecrübeleri, karışık tip olarak tasvir edilebilen veya tam bu şemaya uymayan tipleri de ortaya koymuştur.

Çocuklara cinsel saikli saldıran failler, kural olarak polisçe aranan fotoğrafların kötü adamları, yani spekülasyon ve medya haberlerinde ön yargı ve yanlış tasvirlerle belirtildiği gibi, canavar ve katil, çocukları arabasına sürükleyen ve öldüren kişiler değildirler. Genellikle failler, kendilerini mağdurlarına karşı kibar, dostça ve yardımsever gösterirler. Onların zamanı ve anlayışı vardır; güven kazanacak reklam yaparlar. Onlar komşu, tanıdık, dost, bakıcı ve bazen kendi babasıdırlar[84].

Çocuklar genellikle, yurtlar, etüdler, hastaneler, kreşler ve okullar gibi, koruma altındaki yerlerde, tahmin edilenin aksine cinsel suistimalden korunmuş değillerdir[85].

---

82 Hürriyet, 30.6.2000.
83 **Kavemann**, 47.
84 **Kavemann**, 47.
85 **Marquardt-Lossen**, 26.

Finkelhor, ruhi yaralanmanın dinamiğini dört faktör üzerine kurar: Rüyaya bağlı (kâbus) cinsellik, damgalanma, hıyanet ve iktidarsızlık[86].

Almanya'da çocukları cinsel yönden suistimal eden faillerin, cinsiyetlerine göre dağılımı polis istatistiklerine göre şöyledir[87]:

Yıl	Kadın	%	Erkek
1975	1,0		99,0
1980	1,2		98,8
1985	1,8		98,2
1990	1,7		98,3
1991	1,8		98,2

Mağdurların cinsiyetine göre polis istatistikleri şöyledir[88]:

Yıl	Kadın	%	Erkek
1975	81,1/76,0		18,0/24,0
1980	77,8/76,0		22,2/24,0
1985	73,7/73,6		26,3/26,4
1990	75,6/70,5		24,4/29,5
1991	76,7/74,3		23,3/25,7

(İlk sayılar tamamlanmış, ikinciler ise teşebbüs derecesinde kalmış suistimalleri içermektedir.)

Mağdurların yaş durumuna göre polis istatistikleri ise şöyledir[89]:

Yıl	6 Yaşına Kadar	%	6-14 Yaş
1975	6,0 / 4,9		94,0 / 95,1
1980	4,4 / 3,2		95,6 / 96,8
1985	8,7 / 5,9		91,3 / 94,1
1990	8,1 / 5,6		91,9 / 94,4
1991	9,4 / 5,0		90,6 / 95,9

(İlk sayılar tamamlanmış, ikinciler ise teşebbüs derecesinde kalmış suistimalleri içermektedir.)

---

86 **Marquardt-Lossen**, 27.

87 **Balzer** Beate, Gratwanderung zwischen Skandal und Tabu, Sexueller Missbrauch von Kindern in der Bundesrepublik, Pfaffenweiler 1998, s. 56.

88 **Balzer**, 47.

89 **Balzer**, 48.

III. Irza Geçme

1997 Adalet İstatistiklerine göre, ırza geçme ve sarkıntılıktan hüküm giyenlerin sayısı 1422 olup; bunun 1415'i erkek, 7'si kadındır[90]. Polis istatistiklerine göre ise, cebren ırza geçme suçu sayısı 1997'de 44'ü faili meçhul olmak üzere 705, 1998'de ise, 38'i faili meçhul olmak üzere 743'dür[91]. Aslında ırza geçme suçundan açılan dava sayısı aşağıdaki istatistikte görüleceği gibi elbette çok daha yüksektir[92]:

Irza Geçme Suçundan Açılan Davalar

Yıl	Kamu Davası Sayısı	Değişim	Sanık Sayısı	Değişim
1986	9514	100	12700	100
1987	9707	102	13318	105
1988	11283	119	16631	131
1989	11538	121	16561	130
1990	10400	109	14863	117
1991	10282	108	14964	118
1992	9928	104	14826	117
1993	8747	92	12750	100

Irza geçme faillerinde, genç erkeklerin yükü oldukça fazladır. Almanya'da 1994'de, bütün faillerin hemen hemen yarısı, açıkça %45'i, 18'den 29 yaşına kadardı. Faillerin sadece %21'i, 39 yaşından yaşlı idi. Genç şüphelilerin payı %5 idi[93].

Tamamlanmış ırza geçmelerin 1994 Alman Polis kayıtlarında, mağdur olarak 6.141 kadın tespit edilmişti. Mağdurların yaş dağılımı; %4 çocuklar, %20,1 gençler, %13,4 erişkinler, %60,6 21'den 59 yaşına kadar olanlar ve %1,7'si 60 ve daha yaşlı kadınlardı. Mağdurların %9,2'si sanıkla akraba, %40,8'i tanıdık idi. Mağdurun faille yüzeysel önceden ilişkisi %17,3; sadece mağdurların %22,1'inde mağdurun fiilden önce faille kesinlikle hiçbir ilişkisi yoktu[94].

Wille (1968) ve **Schorsch**'a (1971) dayanarak faillerin tiplerinin ayırt edilmesi mümkündür[95]:

---

90 Adalet İstatistikleri 1997, 190.

91 Asayiş Olayları, 5.

92 **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 35.

93 **Kürzinger**, 274.

94 **Kürzinger**, 275.

95 **Beier** Klaus M., Prognose und Therapie von Sexualstraftaetern aus sexualmedizinischer Sicht, in: "Nicht wegschauen!" Vom Umgang mit Sexuel (straf) taetern (Hrsg. Verena Wodtke-Werner/Ursula Maehne), Baden-Baden 1999, s. 77.

1. *Genç-cinsel deneyimsiz fail*, zararsız ailevi geçmiş, ergenlik gelişmesi çerçevesinde ilk göze çarpmalar, ergenlik içinde yeni vücut deneyimlerinin güçleşmiş çalışması söz konusudur.
2. *Sosyalleşmemiş fail*, erken sosyal kenarda kalmışlık, aşağı eğitim seviyesi, çok az devam eden intim ilişkiler; sekssizlik, sosyalleşememenin bir kısmıdır; diğer saldırganlık suçları gibi, alkol altında ifade edilmesi nadir değildir.
3. *Sembolik davranan fail*, sosyal iyi bütünleşmiş; çocukluk ve ergenlik gelişiminde göze çarpan ters hareketi olmayan; mevcut olan arkadaşlık deneyimleri duygusal yönden dolu olan ve fiili, sembolik düşünülen kadın karşısında saldırganlığın cinsel ifadesidir.
4. *Kuvvetli zeka özürlü fail*, zeka sınırlılığı önemli derecededir, sınırlı psiko sosyal yapıya sahiptir.

IV. Teşhircilik (Exhibitionismus)

Almanya'da 1994'de polis, 9.485 teşhirci hareket (Alm. CK § 183) ve kamunun öfkesini heyecanlandırma (Alm. CK § 183a) hali kaydetmiştir; 2954 sanıktan 18'i kadındır. 1991'de polis, 2.867 sanık tespit etmiş, aynı yıl 732 kişi bu yüzden mahkûm olmuştur. Bu, dörtle üç civarında bir kaybolma oranı olduğunu ortaya koymakta ve tartışılan, eksik koğuşturma yoğunluğuna bir işaret olmaktadır[96].

Wille (1968) ve **Schorsch**'a (1971) dayanarak, farklı fail tipleri ayırt ettirilebilir[97]:

1. *Tipik teşhirciler*, tanınabilir göze çarpma olmaksızın düzenli ve sosyal uyumlu ailelerden çıkarlar; çocuk olarak uyumlu, daha sonra geri çekilmiş ve izole edilmiştir; başkasıyla cinsel ilişkinin başlangıcı sıklıkla ancak otuzlu yaşlardadır.
2. *Atipik teşhirciler*, sosyal uygun olmayan seviyedendirler; göze çarpan vücut eksikliğinin yüklenmesi vasıtasıyla, erken yaşta insanlardan kaçan pozisyon; sonradan psikolojik veya alkolikliğin meydana getirdiği beyinde organik şartlı eksiklikler nadir değildir; buna sıklıkla eksik sosyalleşmelerin eklenir.
3. *Paedophil yönelişli teşhircilik*, çocukların mağdur olarak seçilmesi tek fiil işaretidir.

---

[96] **Kürzinger**, 276.
[97] **Beier**, 76.

V. Ensest

Günlük polis çalışmalarında, kan akrabaları arasındaki cinsel ilişki olarak, ensest ancak küçük bir rol oynar. Bu yüzden, Almanya'da 1950'de 436 kişi mahkum olmuşken, 1991'de sadece 13 kişi mahkûm olmuştur. Ensest hala bir tabudur, bu yüzden özel kişilerin koğuşturma yoğunluğu çok zayıftır.

Maisch (1968) gibi, ensestten Ceza Kanunu kapsamına giren akrabalar arasındaki tüm cinsel ilişkiler anlaşılırsa, şu paylaşım gelecektir: %44 baba-kız, %41 üvey baba-üvey kız, %5 baba-oğul, %5 büyükbaba-torun, %4 anne-oğul ve %1 anne-kız ensesti. Ortalama ensest mağduru olma yaşı, ergenliğin başlangıcı 13-15 yaşları bazı araştırmalarda verilmektedir. Bazı bilgilere göre, failin yaşı genellikle 40-50 arasındadır[98].

Weinberg (1955) gruplandırmasına dayanarak, aşağıdaki fail tiplerinden hareket edilir[99]:

1. *Konstellation (bir araya gelme, grup) faili*, bir özel aile grubu içinde, sosyal yönden iyi bütünleşmiştir (hemen hemen dış ilişki hiç yoktur; endogame denilen aile yapısı). Ensest hareketlerin başlangıcı, kural olarak yavaş yavaştır. Fiziki şiddet kullanmaksızın, uzun zaman alanında kötüye kullanma söz konusudur.
2. *Promiske (çok cinsel ilişki) fail*, çok açık aile yapıları içinde (çok sayıda dış ilişkiler), değersiz kadın tablosu (kullanılan şey olarak kadın), genel çok sayıda kişiyle cinsel ilişki mevcuttur.
3. *Paedophil saikli fail*, ilk ilgi, çocuğun vücudunun erotik gelişmesine (kendi çocuklarına da) olup, ensest hareketlerin başlangıcı, mağdurun ergenlik çağı öncesi yaşlarına rastlar.

Hollanda'da **Draijer** (1990) tarafından, yetişkin kadınlar arasında yapılan temsil edici bir anket, %15,6'sının, 16 yaşından önce bir aile üyesi tarafından suistimal edildiğini ortaya koymuştur. Faillerin; %3,2'si baba, üvey veya koruyucu baba, %4,4'ü erkek kardeş, %4,4'ü amca, %1,6'sı büyükbaba, %1,6'sı kuzen maruz kalmışlardı. 164 kadından sadece ikisi, bir kadının (anne ve kuzin) suistimaline uğramışlardı.

Kadınların %12,5'u, hafif suistimal (nahoş cinsel dokunma-temaslar), %43,1'i bir veya çok sayıda cinsel organa elle dokunulması, %44,4'ü tehdit veya şiddetle bağlantı içinde icra edilmiş cinsel münasebet ile ağır ve çok

---

98 **Kürzinger**, 277 vd.

99 **Beier**, 75.

sayıda cinsel suistimale maruz kalmışlardı. Baba, üvey veya koruyucu baba tarafından yapılan cinsel suistimaller, genellikle son gruba dahildi[100].

VI. Fuhuş

1. Kavram ve Tarihçe

Fuhuş sözcüğünden, para karşılığı mesleki olarak vücudunu verme, yani satma anlaşılır[101]. **İmparator Jüstinyen** zamanında 533 yılında Kanunlar Dergisinde fahişeliğin tanımı şöyle yapılmıştı: "Zevk için değil (sine delectu), para kabul ederek (pecunia accepta), herkesin önünde (palam omnibus) kendini veren kadın"[102]. Bu bakımdan fuhuş, "başka hiçbir geçim kaynağına sahip olmayan bir kadının zorlanmaksızın ve serbest olarak, eşini seçmeden, her önüne gelenle ilk istek üzerine ücret karşılığında ve asıl konusu zevk değil, kazanç olan, sürekli ve tekrarlı cinsel ilişkilerde bulunması olayı", şeklinde tanımlanabilir. Ancak, toplumların kökeninde bugünkü anlamda fuhuş olmamıştır. Fuhuş yapmak bir alışveriş yapmaktır; buna karşılık ilkel kadın bu alışverişte akit yapan taraflardan biri olmadığı gibi, bu bedeli alan da değildir. Yani başlangıçta kadın, kendini satmamış, fakat satılmıştır. Aslında fuhşun tarihi muhabbet tellallığı ile başlar[103].

İlk insanlarda fuhuş, konukseverlikle birlikte yürümüştür. Daha yakın zamanlara kadar Eskimolarda da durum böyleydi. Konuklarla fuhuş yapmanın ilk izlerine Kalde'de rastlanır. Bu adet Hindistan'la Mısırda da vardı. **Herodot**'a göre, krallar bile kızlarını isteyene sunuyorlardı. Bazı çağlarda kadının bu alışverişten sağladığı gelirin bir bölümünü çeyiz düzmek için alıkoyabilmesi kabul edilmişti[104].

Fuhuş ile ilgili tüm çalışma ve tedbirlerin temeli olan iki sistem arasındaki esaslı çelişki eski çağlara dayanmaktadır. Bunlardan biri kamu düzeninin korunması, diğeri ise hazineye gelir sağlamaktı. **Musa Peygamber,** fuhşu yasaklamıştı: *"İsrail kızlarından fahişe çıkmayacaktır.. Tanrının evinde fahişeye para ödemeyeceksiniz..."(Tevrat, Beşinci Sefer, XXIII, 7).* Bu şekilde, aile ahlâkının temiz kalmasına önem verilmekle birlikte; diğer yandan Süleyman Tapınağı bir fuhuş pazarı halindeydi. Çünkü yasaklama, yalnız İbranilere uygulanıyor, diğer kadınlar alışverişe konu olabiliyordu. Bugün de, fuhuş bakımından eskiye benzer iki sistem vardır: İlki

---

100 **Marquardt-Lossen**, 24 vd.

101 **Aschaffenburg**, 99.

102 **Mancini**, Jean-Gabriel, Fahişelik ve Kadın Ticareti, çev. Semih **Tiryakioğlu**, İstanbul 1973, s. 17 vd.

103 **Mancini** Jean-Gabriel, Fahişelik ve Kadın Ticareti, çev. Semih **Tiryakioğlu**, İstanbul 1973, s. 19 vd.

104 **Mancini**, 20 vd.

fuhşu yasaklayan ve şiddetle cezalandıran yasaklayıcı sistem; diğeri ise, onu hoş gören ve düzenleyen sistem. İlk büyük düzenleyici Eski Yunanda **Solon**'dur. **Solon,** Atina ve Pire'de *"Dikterion"* ismi verilen aşağı kategoride batakhanelerle Devlet kurumları kurmuş ve fahişeleri oralara kapatmıştı. **Solon**, bu kurumların yönetimini vergiyi saptamak ve fiyatları denetlemekle görevli *Pornotropos*'lara verdi; yabancı limanlardan köleler bulmaları için dışarıya alım heyetleri gönderdi. İlk defa Roma'da M.Ö. 180'de, **Mareus,** fahişeleri vesikaya bağladı ve bu uygulama günümüzde de devam etmektedir. Fuhşun düzenlenmesi, fahişeyi de kanunen ve kesin olarak köle durumuna sokuyordu. Böyle bir vesika (licencia stupri) taşıyan kadın yaşamı boyunca haysiyetsizlik ve namussuzluk damgası yemiş, medeni hukuk bakımından da ölmüş demekti[105].

İmparator Teodosios, V. yüzyılın başında sert tedbirler aldı ve kızları ile kölelerine fuhuş yaptıran babalarla köle sahiplerini sürgüne ya da maden ocaklarına gönderdi. Ancak, fuhuş tarihinde bir dönüm noktasını başlatan **İmparator Jüstinyen**'dir. Gerçekten de, bugün dahi geçerli sayılabilecek birçok kanun çıkartmak suretiyle "yasaklayıcı" sistemi o kurdu. Fahişelerden çok, muhabbet tellallarını, genelev patronlarını, fahişelerin sırtından geçinen "dost"ları hedef tutan *Jüstinyen Kanunu*, 531'de yürürlüğe girdi. Kanunun adı *lenon'larla (fahişelerin sırtından geçinenlerle, muhabbet tellallarıyla) savaş kanunudur.* Bunun en önemli hükmü, genelevlerin kaldırılmasıydı. Kadınları fuhuş yaptırmak amacıyla herhangi bir yerde tutmak yasaktı ve fahişeler serbest bırakılıyordu. Lenonlara kürek, suçlarını tekrarlarlarsa ölüm cezası veriliyordu[106].

Suçluluk gibi, fahişelik de insan topluluklarında her zaman olmuştur. Fahişeler, onların alt kültürüne alışırlar ve uyarlar. Onların seviyesi dahilinde sosyal olurlar. Fahişeliğin görünüş şekilleri de her durumda, toplumun şartlarına uyum gösterirler. **Augustinus,** *"eğer fahişeler, insan topluluğundan uzaklaştırılırlarsa, şiddetli arzuların uyanması vasıtasıyla, onlar toplumun hepsini karıştıracaktır"* şeklinde (De ordine II a 2) fahişeliğin olumlu bir fonksiyonu olduğundan söz etmişti. Bulaşıcı cinsel hastalıklardan korku, fahişeliği yasal bir düzenlemeye götürdü. İlk nizamnamelerde (1347'de Avignon ve 1354'de Frankfurt), hijyenik tez, ahlâkın önünde duruyordu. 15'inci yüzyılda genelev resmen tanındı ve fahişeliğin icrası nizamnameye bağlanmış oldu[107].

---

[105] **Mancini**, 23 vd.

[106] **Mancini**, 30 vd.

[107] **Mergen**, 239.

2. Fuhuş ve Suçluluk

Fahişelikte şok eden, sadece vücudun para karşılığı teslimi olmayıp, bilakis devamlı değişen partnerle cinsel ilişkiye girmedir. Duygular fahişelik edemez; aşk zorlanamaz ve satın da alınmaz. Bunun birlikte fahişelik, ekonominin arz ve talep kanunlarına göre yönelir. Fahişeliğin kendisi suç değildir. Sadece tahrik edici, yük olucu, gençliği tehlikeye sokucu icradır. Kriminolojik yönden fahişelik, ilginç ve önemlidir. **Lombroso,** fahişelikte kadının karşılığını gerçek suçluluk için görmüştü. **Lombroso**'ya göre, suçların kapsamı içine fahişelik çekilirse, kadın suçluluğunun kapsamının erkek suçluluğunu nasıl aştığı görülebilirdi. Bu yüzden kadının fahişeliği, erkeği suçluluğa götüren karşılık olurdu[108].

Tarihin öğrettiği gibi fahişelik, kapsamı ve şekilleri her durumda ekonomik ve kültürel ilişkilere bağlı olarak, eski zamanlardan beri bütün halklarda olmuştur; o, kadın için geçimin en basit ve ilkel şeklini ortaya koyar. **Lombroso**, erkeklerin doğuştan suçluluğunun, kadınlardaki görünüşünün fahişelik olduğu sunucuna varmıştı[109]. Tarih fahişeliği yok etmenin mümkün olmadığını öğretmektedir. Onun halk sağlığı ve ahlâk açısından tehlikesi büyük olduğundan, devlet yok edemediği bu kötülüğün en azından sınırlarını daraltmakla yükümlüdür[110].

Burada erkek fahişeler de isimlendirilir; homoseksüel ilişkinin yetişkinler arasında cezasız olduğu yerlerde, büyük şehirlerin caddelerinde, kadın fahişelerin yanında görülür. Homoseksüel ilişkinin cezalandırıldığı yerlerde, ilişki için para dışında çok yüksek susma parasının istenmesine de imkân sağlanmakta; böylece genç sokak fahişeleri, kazanca yönelik şantajcılar da olmaktadırlar[111].

Kendini zevk objesi olarak satan kadının rolü, zamana ve yere göre değişmektedir. Kadın hakları savunucularının teorisi, uygulama ve ideoloji bakımından, uygar toplumlarda fahişelik gerçeğine çarpmaktadır. Onlar, modern kölelik ya da insan ticareti şekilleri olarak kabul ettikleri fahişeliğin, zamanımıza eskiden kalan bir şey olduğunu kabul ederler. Bu kural olmayıp, bazı istisnalar için kabul edilir. Çünkü, günümüzde artık görüntü değişmiştir: Fahişelik, öğrenilen, iyi ve kötü öğrencileri olan bir meslek olmuştur. Masaj salonları, boş zaman yerleri, saunalar vasıtasıyla genelevler yer değiştirmiştir. Kaldırım kenarındaki cadde fahişeliğini, cadde kenarlarındaki oto-

---

[108] **Mergen**, 239.
[109] **Seelig**, 81 vd.
[110] **Aschaffenburg**, 107.
[111] **Seelig**, 84.

mobil fahişeliği takip eder. Telekızlar her zaman emre hazırdırlar ve fahişenin adı hostestir[112].

Bugüne kadar gerçek değişmedi. Sadece fahişeliğin görünüş şekilleri sık sık fantazilerle dolu olarak değişti. Genelev, fakirler için iştah açıcı olmayan seks merkezleri yanında, lüks oteller, saunalar, spor salonları, lüks lokantalar vs. olarak kendini özgürleştirdi[113].

Fahişelik problemi, artan kültür değişimi ve dünyanın modernleşmesiyle birlikte, daha karışık hale gelmiştir. Fakat kadına erotik ilişki daha çok sadece seks olarak anlam ifade ediyor. Bu fahişeler için de geçerlidir. Fahişeler tehlikeli yaşarlar. Onlar mağdur olmaya adaydırlar; müşteriden ve muhabbet tellalından kötü muamele görüp sömürülebilirler. Fahişelere karşı cinayet her zaman gerçekleşebilir. Fahişelik cezalandırılabilir suç değildir. Bununla birlikte, fahişeliğin icrası refakat eden ve takip eden suçlar tehlikesini de birlikte getirir. Bu suçlar çeşitli olup, cinsi münasebet esnasında hırsızlıktan, müşterinin tehdidine kadar uzanır[114].

Fahişelik eskiden olduğu gibi, şimdi de suçluluğun önünde ve etrafında büyük öneme sahip olmuştur. Fuhuş yapılan muhit, suç doğuran bir çevre olarak, alt kültür şekli olarak görülür; çok çeşitli tarzlarda suç davranışlarına tahrik edecek çevre içinde sunulur[115].

1960 ve 1970'li yıllarda Fransa'nın en büyük fuhuş zincirini kontrol eden **Madam Claude**, bu işe neden girdiğini şöyle ifade etmişti: *"Dünyada her zaman satan iki şey vardır: Yiyecek ve seks. Eh ben de hiçbir zaman iyi bir aşçı olmadım"*. Seks, fuhuş, pornografi, sağlık harcamalarıyla gerçekten de dünyanın en kârlı sektörlerinden birini oluşturmaktadır. Tayland'da fuhuş, yılda 25 milyar dolarlık bir hacme sahip olup, bunun 300 milyon doları, şehirlerde fuhuş yapan kadınlar tarafından köylerdeki ailelerine gönderilmektedir. Avustralya'nın Melbourne şehrinde 70 yasal genelev mevcut olup, bunlardan herbirinin yıllık cirosu, 1,4 milyon dolar civarındadır. ABD'de 2000 yılında viagra satışı 1 milyar dolar olmuştur[116].

Fahişeliğin diğer önemli sonuçlarından birisi de cinsel yolla bulaşan hastalıklar bakımındandır. Bilindiği gibi seks, erkek ve kadın için, eğer hastalık ve müzmin dermansızlığı birlikte neden olmuşsa, tehlikeli olabilecektir. Bu

---

[112] **Mergen**, 236 vd.
[113] **Mergen**, 239.
[114] **Mergen**, 243 vd.
[115] **Göppinger**, 511.
[116] Hürriyet Cumartesi (Ayten **Görgün**), 4.11.2000.

hastalıkların başında gelen frengi ve bel soğukluğunun tedavisi, artık mümkündür. Ancak günümüzde daha belalı ve tedavisi henüz mümkün olamayan yeni hastalıklar ortaya çıkmıştır. Bunlardan AIDS virüsü korkutucu ve öldürücü bir şekilde yayılmaktadır. Gerçekten de, dünya çapında milyonlarca insana bu virüs bulaşmış olup, her yıl bu sayı katlanarak artmaktadır. Bunda, bilinçsiz cinsel ilişkinin ve özellikle fuhuşun önemli bir payı bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler AIDS programı tarafından yapılan açıklamaya göre, 25,3 milyonu Afrika'da olmak üzere, Dünyada 36,1 milyon kişi AIDS mikrobu taşımaktadır. Önceki yıla göre 2 milyon artan AIDS mikrobu (HİV) taşıyan sayısı 1991'e göre, %50'den fazla artmıştır. Özellikle Doğu Avrupa ve Rusya'da AIDS'e yakalanan sayısında yüksek artışlar gözlemlenmektedir. Nitekim, sadece bu yıl 150 bin kişinin AIDS'e yakalandığı tahmin edilen ve AIDS'e yakalanan insan sayısının Dünyada en hızlı arttığı ülke olan Rusya'da 500 bin AIDS'li olduğu ifade edilmektedir. Afrika ülkelerinin çoğunda nüfusun yaklaşık %15'i AIDS'li olup, adeta AIDS buradan diğer ülkeler ihraç edilmektedir[117].

3. Türkiye'nin Durumu

Türk Ceza Kanunu'nda fuhuş değil, fuhşa tahrik ve fuhuş için aracılık yapmak suç olarak cezalandırılmaktadır. Bununla birlikte gizli fuhuş yapanlar için, "*Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü*" hükümleri çerçevesinde işlem yapılmaktadır. Fuhşa teşvik suçunda son yıllarda önemli artış gözlemlenmektedir; gerçekten de, polis kayıtlarında 1995'de 2772 kadın ve 2557 erkek, 1996'da 5293 kadın ve 3493 erkek görünürken; 1997'de, 6793 kadın ve 3910 erkek, 1998'de 7638 kadın ve 3297 erkek görünmektedir[118].

Tüzüğün ihtiyaçlara cevap vermediği bir gerçektir. Gerçekten de, *"Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonları"* kurulabilmesi ve genelev açılabilmesi için, o yerde belediye teşkilatı bulunması gerekmesine rağmen, komisyonlarda belediye temsilcisine yer verilmemesi önemli bir eksikliktir. Yine, Tüzükte, eşcinsellik ve transseksüellik ile ilgili düzenlemeler bulunmadığından, bu kişilerin fuhuşu icra edenlerle mücadelesi mümkün olmamaktadır[119].

Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün 20'nci maddesi,

---

[117] Sabah, 1.12.2000.
[118] Asayiş Olayları, 109.
[119] Asayiş Olayları, 113 vd.

gizli fuhuş yapanların tesbiti görevini kolluğa vermekte ve ayrıca fuhuş yapanlar hakkında uygulanacak esasları düzenlemektedir. Fuhuş yapan kadın ve bunlarla ilişkiye giren erkeklerin yakalanmasının nedeni, bu kişilerin cinsel yolla bulaşan zührevi hastalıkları yaymalarına karşı, kamu sağlığının korunmasıdır. Gizli fuhuş yapmayı meslek haline getiren kadınları fuhuşa sürükleyen nedenler Komisyon tarafından araştırılır ve onların namuslu yaşama dönmelerini sağlayacak tedbirlerin alınmasına rağmen, bunu devam ettirenlerin, Türk vatandaşı ve 21 yaşını bitirmiş olmaları durumunda, Komisyon tarafından genel kadın olarak tescillerine karar verilir. Türkiye'de 54 genelevde çalışan genel kadın sayısı 1996'da 2649, 1997'de 2305 ve 1998'de 2542'dir. Yeni tescil edilen genel kadınların sayısında bir azalma görülmektedir. Bu azalma oranı, 1998 yılında önceki yıla oranla %87,7'dir. Gerçekten de, yeni tescil edilen genel kadın sayısı 1996'da 395, 1997'de 337 ve 1998'de 43'tür. Buna karşılık, ıslahı nefsedip genelevden ayrılan kadın sayısında da azalma söz konusudur; gerçekten de, 1996'da 101, 1997'de 50, 1998'de ise 49 kadın ıslahı nefs edip genelevden ayrılmıştır[120].

Fuhuş yapmalarına rağmen, genel kadın olarak tescilleri mümkün olmayan kadınlar hakkında, Komisyonca "gizli sağlık muayene cüzdanı" düzenlenmektedir. Sağlık denetimi altına alınan bu kadınlar hakkında, Tüzüğün 23'üncü maddesindeki sağlık tedbirlerine ilişkin hükümler uygulanır. Fuhuşa sürüklenen ya da bu tehlike karşısında kalan 18 yaşından küçükler hakkında Tüzüğün 24'üncü maddesi gereğince, *2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu* hükümlerine göre mülki amir tarafından "acil koruma kararı" ve sonra mahkemece "korunma kararı" alınır.

Genel kadın sayısındaki azalmanın aksine, gizli fuhuş yaptıkları için aleyhlerinde işlem yapılan kadınların sayısı sürekli artmaktadır. Buna rağmen, zührevi hastalıklar hastanesine sevk edilen kadın sayısında bir azalma görülmektedir: Gerçekten de, 1996'da 9873, 1997'de 9336 ve 1998'de 5854 kadın; 1996'da 555, 1997'de 295 ve 1998'de 607 erkek; 1996'da 593, 1997'de 473 ve 1998'de 437 homoseksüel sevkedilmiştir. Tüzüğün 88'inci maddesine göre, fuhuş yapan kadınlarla birlikte olan erkeklerin da bulaşıcı hastalık taşımaları ve bunu başkalarına bulaştırmaları söz konusu olacağı için, bunlarda Umumi Hıfzıssıhha Kanunu m. 106 gereğince, muayene için sağlık kuruluşlarına sevk edilmektedirler[121].

Bir kadının fuhuş yapması veya fuhuşu kendisine meslek edinmesinin temel nedenleri ekonomik ve sosyaldir. Fuhuş yapan kadını bu alışkanlığından vazgeçirmek için onu fuhuşa sürükleyen nedenlerin etkisizleştirilerek, normal

[120] Asayiş Olayları, 110 vd.
[121] Asayiş Olayları, 111 vd.

yaşama döndürecek tedbirlerin alınıp uygulanmasının, fuhuşu tamamen önlediğini söyleyebilmek mümkün değildir. Çünkü fuhuş, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlardan doğan sosyal bir olaydır. Bu nedenle, fuhuşla mücadelenin polisiye bir olay olarak görülerek, sorunun halledilebilmesi mümkün değildir[122].

§ 5. MALA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

I. Genel Olarak

Trafik suçları dışında, günümüzde hırsızlık, günlük hayatın olağan bir suç türünü ifade etmektedir. Mal aleyhine işlenen suçlar, öteden beri klasik suçluluğun bilinen suçlarının ana kısmı olmuştur; trafik suçları hariç, kayıtlı suçların %90'nı teşkil ederler. Almanya'da yıllık beş milyon mal aleyhine işlenen suç kaydediliyor. Mal aleyhine işlenen suçların %10'u istatistiklerde yer alıyor. Buna göre, Almanya'da yıllık 50 milyon civarında, bu suçların işlendiği hesaplanmalıdır[123].

II. Hırsızlık ve Kapkaç

1. Hırsızlık

1997 Almanya polis istatistiklerine göre, hırsızlık sayısı 3.537.610'dur. Bunların 138.098'i araç hırsızlığı, 595.293'ü araçtan hırsızlık, 677.542'si mağaza hırsızlığı, 182.009'u evden ve 103.997'si yankesicilik suretiyledir[124]. Türkiye Polis İstatistiklerine göre, 1997'de, 19.515 oto ve 113.421 diğer hırsızlık; 1998'de ise 19.109 oto ve 104.282 diğer hırsızlık kaydedilmiştir[125]. Polis bölgesinde 2004 yılında ise, 24.659 oto, 25.190 otodan, 29.919 işyerinden, 33.937 evden, 5.101 kapkaç ve 11.689 yanksecilik şeklinde olmak üzere 130.495 hırsızlık suçu kaydedilmiştir.

1963'de Almanya'da bisiklet hırsızlığı 105.000 iken, 1994'de 530.000 olarak kaydedilmiştir. 1994'deki zarar toplamı, 413 milyon DM idi.

Mağaza hırsızlığı bir kitle suçu olmuştur. Yaşlı insanların (60 ve üzeri) suçluluğa katılması, daima yüksek olup ve faillerin üçte biri kadındır. Mağaza hırsızlığında zarar tutarı nispî olarak dardır; genellikle az değerde küçük şeyler alındığından, bu hayret edilecek bir şey değildir. Polis istatistiklerine göre, 1994'te ortalama zarar 159 milyon DM idi. Mağaza hırsızlıklarının yarıdan fazlası (%50,4) 25 DM'den aşağı bir zarar sebebiyet vermiş; olayların

---

[122] Asayiş Olayları, 113..
[123] **Kürzinger**, 280.
[124] Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 23.
[125] Asayiş Olayları, 5.

%29,5'u, 25 ile 99 DM'lik zararı içermekteydi. Buna göre, mağaza hırsızlıklarının hemen hemen %80'i, 100 DM altında zarar idi. Sadece her 26 olaydan birisi, 500 DM üstünde bir zarar içermekteydi. O zaman, kriminolojide her zaman tekrar edilen, *"hukuka bağlı vatandaş diğer taraftan birden neden hırsız oluverdi?"* sorusu ortaya konulur. Eskiden sıklıkla, mağaza hırsızı faillerinin ve herşeyden önce kadınların dikkate değer bir kısmı hastalıklı (kleptomanie) bir fiil işleyip işlemedikleri tartışılırdı. Hastalıklı mağaza hırsızlıklarının kapsamı deneysel olarak açıklanmamıştır[126].

2. Kapkaç

Kişi üzerinde yapılan hırsızlığın bir şekli olan kapkaç suretiyle hırsızlık, son yıllarda giderek artan ve toplumu korkutan boyutlara ulaşmıştır. 5237 s. TCK m. 142/2, b'de, *"Elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle,"* şeklinde, hırsızlığın kapkaççılık suretiyle işlenmesi düzenlenmiştir.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nce 2004 yılında işlenen binden fazla kapkaç olayından hareketle yapılan bir araştırma, saldırıyı gerçekleştirenlerin bunu alışkanlık haline getirdiklerini ortaya koymaktadır. Araştırmaya göre, gözaltına alınanların %72'sinin sabıkalı olduğu ve bunların daha önce işledikleri suçun %55,9'unun da kapkaç, hırsızlık ve yağma gibi suçlar olduğu görülmektedir. Yakalananların %46,9'unun parasızlık, %21,4'ünün kolay para kazanmak, %18,3'ünün kapkaçı meslek edinme, %6,7'sinin başkasının teşvikiyle bu suçu işlediği belirlenmiştir. Örnek alınan 979 olayda, 22 yabancı uyruklu failin olduğu görülmüştür.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı araştırma, kapkaç mağdurlarının %77,2'sinin kadın olduğunu ortaya koymuştur. Kapkaç mağdurlarının ölüm oranı %5, yaralanma oranı %52, sakat kalma oranı %9, psikolojik rahatsızlıklar ise %46'dır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün araştırması, kapkaççıların saldırılarını genellikle saat 15.00 ile 21.00 arasında ve %67,8'ini cadde ve sokaklarda işlediklerini ve yaya olarak kaçtıklarını göstermektedir. Suçların %53,4'ü yaya olarak işlenirken, %25,4'ü otomobil, %17,4'ü motorsiklet, %1,4'ü silah ve bıçak tehdidiyle işlenmektdir. Kapkaç yapanların %38,5'u omuzdan, %26,6'sı elden, %6,6'sı araçtan çantaları alıp kaçmışlardır.

Yine Emniyet Genel Müdürlüğünün 2004'de sıklıkla işlenen kapkaç ve hırsızlıkla ilgili olarak hazırladığı rapor, bu suçları genellikle sokak çocukla-

[126] **Kürzinger**, 284 vd.

rının işlediklerini ortaya koymuştur. Bu rapora göre, 1026 kapkaç olayına karışanların yaş gruplarına göre dağılımı şöyledir:

11 yaşından küçük	8 kişi
11-15 yaş arası	41 kişi
16-18 yaş arası	173 kişi
19-30 yaş arası	765 kişi
31-40 yaş arası	65 kişi
41 ve yukarısı	12 kişi

Polis kayıtlarına göre, 2004'ün ilk 10 ayında ülke genelinde 3.948 kapkaç olayı tesbit edilmiş olup (2004'de 5.101), bunlardan 1.275'inin faili yakalanmış, 318'inin faili ise tesbit edilmiş, 2.355 olay ise, faili meçhul kalmıştır.

2003 Yılında İstanbul, Ankara ve İzmir İllerinde İşlenen Kapkaç Olaylarının Karşılaştırılması

İller	Faili Yakalanan	Faili Firar	Faili Meçhul	Toplam	Aydınlanma Oranı
İstanbul	1486	254	3435	5175	34
Ankara	310	0	288	598	52
İzmir	1617	183	630	2430	74

III. Mala Zarar Verme

Almanya'da 1997'de, 630.007 mala zarar verme suçu belirlenmişken; 1994'de polise kayıtlı 583.566 mala zarar verme olayından ancak %22,7'si açıklanabilmiştir. Soruşturulan faillerin %10'a yakını kadındı. Buna göre bu suçta, tipik bir erkek suçluluğu olarak göze çarpar. Hemen hemen faillerin üçte biri, kusur yeteneği olmayan kişilerdi. Bilinmeyen alan araştırmaları, her 30'uncu suçun polisçe kaydedildiğini hesaplatıyor. Buna karşılık, mala zarar verme suçlarında ihbar etme oranı oldukça yüksektir. Saf mala zarar verme ile vandalizm ayırt edilir. İki fiil şeklini ayırt etme bazen zordur. Vandalizmde, zarar verme veya tahrip etmeye, kendi iradesini tatmin için girişilir; buna karşılık saf mala zara vermede, mala zarar verme olarak, fiili aşan, onu takip eden amaç vardır. Vandalizmin işareti, eşyaların görünebilir belirli bir amaç, saik olmaksızın tahrip edilmesidir. Vandalizm, akıl dışı ve saiksizdir, çünkü o, fail için alet değeri taşımaz. Şüphesiz vandalizm tamamıyla nedenleri tanıttıran bir davranıştır. Failin yaşam hikayesinde, vandalist hareketler tamamen anlamlı yere sahiptir. Mülkiyete karşı vandalizm, bir sosyal tabuyu ihlal eden, depresyonu heyecana dönüştüren ve ondan zevk alan bir psikolojik reaksiyondur. Vandalizmin derinde duran saiki, bir şeyi ispat edebilme olup, güçsüz insanlarında güçlü araçları ve güçleri kontrol

ettiğini, zaman zaman güçsüzlükten kurtularak isyan edip, çevreyi kontrol edebileceğini göstermedir. Vandalizm yoluyla sadece Alman Telekomu 1991'de 160.000 telefon kulübesinde, 60 milyon DM zarara uğramıştır[127].

IV. Dolandırıcılık

Dolandırıcılık suçu, ticaret ve sanayinin gelişmiş olduğu toplumlarda sıklıkla işlenen bir suçtur. 1997 Alman Polis İstatistiklerine, önceki yıla göre %3,4'lük artışla 670.845 dolandırıcılık kaydedilmiş olup, bunlardan %81,1'i aydınlatılmıştır[128]. Türkiye polis istatistiklerine göre ise, 1997'de, 1058'i faili meçhul 4016; 1998'de ise, 1180'i faili meçhul olmak üzere, 4014 dolandırıcılık kaydedilmiştir[129].

Almanya'da Dolandırıcılıkta Fail ve Mağdurun Yaşı[130]:

(Yüzde)			
Yaş	Dolandıran	Dolandırılan	Nüfus
14-19	5,6	3,5	9,6
20-29	39,9	20,3	17,0
30-39	28,7	23,6	16,5
40-49	16,1	22,5	21,1
50-59	6,5	16,1	16,3
60 ve üzeri	3,2	14,0	19,5

Dolandırıcılık suçu şekilleri arasında yer alan banka dolandırıcılığında son yıllarda artış görülmektedir. Bu arada çek ile kredi kartı sahtecilik ve dolandırıcılıklarına çok sık rastlanmaktadır. 1999 yılında 11 olayda 39 sanık kredi kartı dolandırıcılığında yakalanmıştır[131].

§ 6. TRAFİK SUÇLARI

Trafik suçları, yeni bir suç şekli olarak ortaya çıkmıştır. Trafik suçluluğu, suçluluğun birbirinden ayrı iki şeklini ifade eder: *Biri,* sadece trafikte işlenen suçlar anlamında dar anlamda trafik suçluluğu, örneğin trafiği tehlikeye düşürme, trafikte sarhoşluk, trafik kazasından kaçma gibi; *diğeri ise,* başka şekilde işlenebilen suçların somut olayda trafikte sonuçlanmasıdır, örneğin trafik kazası sonucu ortaya çıkan taksirle adam öldürme ve taksirle yaralamada olduğu gibi.

---

127 **Kürzinger**, 287 vd.

128 Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 23.

129 Asayis Olayları, 5.

130 **Hentig**, II, 472.

131 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 67.

Trafik suçluluğu, gerçekte hangi sıklıkta gerçekleşmektedir? Bunu tahmin etmek güç olmakla birlikte, trafik suçlarında koğuşturma baskısı, mutad suçluluğa göre daha azdır[132]. Trafik suçları ve trafikte işlenen taksirle yaralama genellikle erkekler tarafından işlediğinden, bu da herşeyden önce erkek suçudur. Nitekim, Almanya'da 1991'de kadın faillerin oranı %11,4 idi[133].

"Her sürücü, trafiğe katılması esnasında, hemen hemen daima potansiyel bir suçlu durumunda bulunur" düşüncesi, hala geçerliliğini korumaktadır[134]. Genellikle trafikte göze çarpan sürücüler, sıklıkla genel suçlardan özellikle cezalandırılmış ve kuvvetli suç yüklü olarak trafik suçlarıyla da göze çarpmışlardır[135].

Trafik suçluluğunun en önemli problemi alkol tüketimidir. Almanya'da kayıtlı suçluluğun yarısında, alkol önemli bir rol oynamıştır. Bu sayıda, şüphesiz alkol etkisi altında işlenmekle birlikte karanlık alanda kalan, siyah sayılar da dikkate alınmalıdır. Kanunkoyucunun ilgilendiği yeni bir problem, alkol içermeyen uyuşturucunun etkisinde araç kullanmaktır[136].

Trafik kazalarının en önemli sonuçlarından birisi de, kaza mahallini terk etmektir. Eğer, yaralıya yardım edilse, hastaneye götürülse kurtarılabilecek olan çok sayıda yaralı, sırf bu neden yüzünden olay mahallinde ölmektedir. Almanya'da bu konuda yapılmış araştırmalar dikkat çekici sonuçlar ortaya koymaktadırlar.

Almanya'da Trafik Kazasından Sonra Kaçma Oranı[137]:

Kaçma Oranı Sonuca Göre	1979	1984	1989
Ölümlü	3,4	3,2	2,7
Yaralamalı	8,4	8,6	8,7
ağır maddi hasarlı	19,1	14,3	15,2
yaralı ve ağır maddi hasarlı	14,2	10,9	11,5

§ 7. EKONOMİK SUÇLAR

I. Genel Olarak

Ekonomik suçluluk, kriminolojinin son yıllarda yoğun olarak meşgul olduğu bir konudur. Bu arada şüphesiz organize suçluluk (tam aynı olmasa da kısmen onunla akraba) nedeniyle, güncelliğini onunla değiştirdi. Ekono-

---

132 **Kürzinger**, 295.

133 **Kürzinger**, 257.

134 **Göppinger**, 672.

135 **Kürzinger**, 296 vd.

136 **Kürzinger**, 299.

137 **Frankenfeld** Günther, Die Verkehrsunfallflucht, in:Beweismethoden und Beweisorganisation, Kriminalistische Studien: Sonderband V, Bremen 1995, s. 160.

mik suçluluk, son 60 yıldan beri kriminolojinin sorunlu alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Öteden beri suçluluk, yoksul alt sınıfa ait bir olay olarak kabul ediliyordu. Bu yüzden uzun yıllar, yoksulluğun suçluluğu da ifade edeceği, dolayısıyla suçluluğun herşeyden önce ekonomik olarak zayıf olanlarda aranılması gerektiği kabul edilmişti. Zengin ve güçlü, ekonomik olarak kuvvetli bir kişinin fail olması söz konusu olamazdı[138]. Ancak, zengin ve güçlü kişilerin ekonomik alanda mali boyutları çok daha yüksek olan suçlar işledikleri ve bu suçların ortaya çıkmasını engellemek için bürokrasiye rüşvet vermek suretiyle, kamu yönetimini de aksattıkları ortaya çıkmıştır.

Yolsuzluk, yurt içinde ve yurtdışında özel ve kamusal günlük yaşama dahildir. Skandal ve olay gibi başlıklarla durumlar tasvir edilir; Lockheed, Watergate gibi. Şimdiki yolsuzluk probleminin ana alanı, büyük çoğunlukla politik yolsuzluklarda durmaktadır. Nitekim, Türkiye'de son zamanlarda ortaya çıkarılan ve mali boyutları milyar dolarları aştığı tahmin edilen yolsuzluklar buna örnek olarak gösterilebilir. Ortaya çıkartılabilen bu yolsuzluklar, ne yazık ki, buzdağının su yüzeyindeki kısmı olup, kapsamını çok daha geniş olduğu, adeta toplumu bir hastalık gibi sardığı gerçeğini kabul etmek zorundayız. Eğer teşhisi doğru koyarsak, tedaviyi de uzun vadede yapabilmek mümkün olur.

Türkiye, çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan araştırmalarda yolsuzluğun yoğun görüldüğü ülkelerin üst sıralarında yer almaktadır. *Uluslararası Saydamlık Örgütü* tarafından 2007 yılında yayımlanan endekste, Türkiye 180 ülke arasında temiz toplum sıralamasında 10 üzerinden 4,1 puan ile 64'üncü sırada yer almakta idi. Türkiye'de, siyasi ve idari düzeyde yolsuzluk sıklıkla görülmektedir[139].

Türkiye'de yolsuzluğın en çok görüldüğü alanları şu şekilde sıralamak mümkündür: Yolsuzluk sıralamasının başında kamu ihale ve inşaatları gelmektedir. Bunu ithalat ve ihracat işlemlerindeki gümrük yolsuzlukları takip etmektedir. Finans sektörü ise, diğer bir yolsuzluk alanıdır; 2001 yılında yaşanan kriz sonrası batan bankaların devlete maliyeti gayri safi milli hasılanın %35'ine eşit olup 18 trilyon idi. Enerji, sağlık, silah ve savunma sanayi de yolsuzluğun sıklıkla yaşandığı sektörlerdir[140].

Price Waterhouse Coopers (PWC) tarafından geliştirilen bir endeks, Türkiye'nin yolsuzluklar ve yolsuzlukların ülke ekonomisine verdiği zararda 35 ülke arasında dördüncü sırada olduğunu ortaya koymaktadır. İsviçre'nin Davos şeh-

---

[138] **Kürzinger**, 290; **Schwind**, 408.

[139] **Çaha** Havva, Türkiye'de Yolsuzluk: Yapısal Boyutlar ve Uygulam, in: Amme İdaresi Dergisi, C.42, S.1, Mart 2009, s.106 vd.

[140] **Çaha**, 120 vd.

rinde PWC'nin yayınladığı "Opacity" isimli çalışmaya göre, Dünya genelinde ekonomik ve coğrafi özelliklere göre seçilmiş 35 ülke, sıfırdan 150'ye kadar puan verilmek suretiyle değerlendirilmek suretiyle sıralanmıştır. Bu sıralamada Türkiye, 74 puanla dördüncü olurken, yolsuzlukların en çok olduğu ve şeffaf olmayan Çin birinci sırada yer almıştır. Çin'i, Rusya, Endonezya ve Türkiye'nin izlediği endekse göre, yolsuzlukların en az olduğu ülke Singapur'dur. Çalışmaya göre, devletin gelir kaybı ve kaynak israfı nedeniyle yolsuzluklar ekonomilerde gizli bir vergi gibi mali yük oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye, yolsuzluklar nedeniyle %36 oranında fazladan vergi ödemek durumunda kalmaktadır[141].

II. Ekonomik Suç Kavramı

Ekonomik suç, kayıt altına alınamayan, kamu otoritesinin kontrolü dışında olan ve kamu düzenini korumak için çıkarılmış kanunlara aykırı olarak cereyan ettikleri için cezalandırılan fiillerdir. Ekonomik suçlar, kaçakçılık, dolandırıcılık ve sahtecilik gibi şekillerde gerçekleşebilir[142]. Hangi suçların ekonomik suçlar arasında sayılacağı tartışmalıdır. Almanya için açık bir tanım vardır. Mahkemeler Kanunu § 74c'de ekonomik ceza dairesinin yetkisini belirlemek için bir tanım yapmıştır[143]. Bu düzenlemeye göre, çok sayıda suç, ekonomik suçlar altında anlaşılabilir. Dolayısıyla vergi suçluluğu da, ekonomik suçluluk içinde sayılabilir.

Ekonomik suçluluk için mutlaka gerekli olan kriterlere şunlar dahildir:

1. İlgilinin ekonomi kapsamında ceza ile tehdit edilen bir davranışta bulunması,
2. Bu davranış bir mesleğin icrası içinde olması ve
3. Tartışmalı olan üçüncüsü, güvenin kötüye kullanılmasıdır[144].

Burada ekonomik suçlardan kaçakçılık, sahtecilik ve tefecilik üzerinde kısaca duracağız.

1. Kaçakçılık

a. Gümrük Kaçakçılığı

aa. Tanımı

21.3.2007 tarih ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'na göre, Türkiye'ye ithal ya da ihracı yasak olan veya ithal ve ihracı gümrük muame-

---

[141] Milliyet, 30.1.2001.

[142] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 99, Ankara 2000, s. 42.

[143] **Kürzinger**, 290.

[144] **Schwind**, 408.

lesine tabi olan bir maddeyi gümrük işlemleri yaptırmadan ithal veya ihraç etmek ya da bunlara teşebbüs etmek, bu maddeleri yurt içinde satmak, satın almak ve bilerek nakletmek kaçakçılıktır.

bb. Gümrük Kaçakçılığı Türleri

aaa. Oto Kaçakçılığı

Yurtdışında bedeli ödenerek, kiralanarak veya çalınarak elde edilen araçların ait oldukları ülkenin plakası, trafik belgeleri veya sahte belgelerle Türkiye'ye sokulması veya ithal işlemleri yapılmadan ülke içinde yabancı ülkelere ait plaka ve tescil belgelerinin kişisel menfaatlerle yok edilerek, çeşitli yollarla Türkiye trafiğine tescil ettirilmesi ya da vergisi ödenmiş, millileştirilmiş araç gibi gösterilerek diğer şahıslara satılmasıdır. Otomobil kaçakçılığı, silme, çift pasaport, çalıntı müracaatı ile düşüm, yazma araba, change, çift fatura ve özürlü muafiyetinden yararlanma yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir[145].

bbb. Tekel Maddeleri Kaçakçılığı

Kaçak tekel maddeleri, genellikle Suriye, İran ve Irak gibi sınır komşusu ülkelerden Türkiye'ye girmektedir. Diğer yandan Bulgaristan'dan deniz yoluyla, tekel maddeleri Trakya bölgesi ve İstanbul'a getirilmektedir. 1998 yılın[146]da 145894 karton sigara ve 28477 şişe içki; 1999 yılında ise, 134476 karton sigara ve 48499 şişe içki yakalanmıştır.

ccc. Emtia Kaçakçılığı

Ev eşyası, elektronik araçlar, giyim eşyası ve süs eşyası gibi, otomobil ve tekel maddeleri dışındaki şeylerin kaçakçılığına "emtia kaçakçılığı" denir.

Gümrük kaçakçılığı bakımından 1998 yılında 631 olay ve 819 sanık, 1999 yılında ise, 1043 olay, 1747 sanık tespit edilmiştir[147].

b. Organ ve Doku Kaçakçılığı

Son yıllarda organ ve doku ticaretinde bir artış görülmektedir. Özellikle ekonomik nedenler ve organların başta böbrek olmak üzere yüksek fiyatla alıcı bulması bu olayların artmasının başında gelmektedir. 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması Hakkında Kanun'a aykırı olan bu fiiller, bazı özel klinikler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. TCK m.91'de organ ve doku ticareti cezalandırılmaktadır.

---

[145] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 45.

[146] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 45.

[147] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 46.

c. Kültür ve Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, kültür ve tabiat varlıklarının neler olduğunu belirtmiştir. Türkiye'den özellikle kaçak kazılar sonucu ele geçen, tesadüfen bulunan, müze ve ören yeri soygunlarından ele geçen çok sayıda eski eserine yurtdışına pazarlandığı bilinmektedir.

Eski eser kaçakçılığında 1999 yılında 1998 yılına göre, %20'lik bir artış tespit edilmiştir. 1998 yılında 237 olayda 582 sanık, 5459 çeşitli eser ve 10167 sikke ile yakalanmışken; 1999 yılında 297 olayda 740 sanık, 3867 çeşitli eser ve 15206 sikke ile yakalanmıştır. Halkın kültür varlıkları konusunda bilinçsizliği, cezaların yetersizliği, 2863 sayılı Kanun'da öngörülen ikramiye ödemeleri ve eser satın alma için yeterli ödeneğin ayrılamaması, kolay para kazanma yöntemlerinden olması gibi nedenler, eski eser kaçakçılığının artmasına neden olmaktadır[148].

d. İnsan Kaçakçılığı

Ekonomik, sosyal veya siyasi nedenlerden dolayı, iş bulma veya iltica gibi amaçlarla illegal geçişleri organize eden şebekeler tarafından, menfaat karşılığı, insanların çeşitli ülkelere götürülmesine "insan kaçakçılığı" denilir. Son yıllarda büyük artış gösteren insan kaçakçılığının nedenleri arasında; yoksul ve çaresiz insanların refah düzeyi yüksek ülkelere giderek daha iyi bir yaşam arzulamaları, insan kaçakçılarının kolay para kazanma düşünceleri, Avrupa ülkelerinin ilticayı ve yasadışı göçü özendiren politikaları ile göçmen ve mültecilere yapılan maddi yardımları sayılabilir. 1999 yılında 115 olayda 3276 sanık ele geçirilmiştir[149]. Daha iyi yaşam ve iş umuduyla Avrupa ülkelerine kanundışı yollarla gitmek isteyenlerin sayısının artması, insan kaçakçılığını dünyanın hızla büyüyen suç şebekelerinden birisi haline getirmiştir.

3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı Kanun'la 765 s. TCK'ya eklenen m. 201a (göçmen kaçakçılığı) ve m. 201b (insan ticareti) hükümleriyle, bu konudaki boşluk doldurulmuştur. 5237 sayılı TCK'da ise, m. 79'da göçmen kaçakçılığı ve m. 80'de insan ticareti suçu düzenlenmiştir.

Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kaçak göç ve mülteci sorunu üzerine yaptığı bir araştırma; 1990'lı yılların ardından ivme kazanan küreselleşmenin zengin ve fakir ülkeler arasında mesafeyi daha da açtığına ve ülke sınırlarını zorladığına ve mülteci sorunun da bu tarihten itiba-

[148] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 49 vd.
[149] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 50 vd.

ren artmaya başladığına, katı vize politikaları ve taşıma kurallarının mülteci-leri kaçak göçe iterek, insan kaçakçılığının önemli bir sektör haline geldiğini belirtmiştir. BM'nin 2000 yılına ilişkin değerlendirmeleri içeren raporunda, Batı Avrupa'da en fazla mülteciye sahip ülkenin Almanya olduğunu; çoğunluğu "Türkiye, Yugoslavya, Irak ve İran" dan gelen mültecilerin oluşturduğunu ve sayılarının 1 milyona ulaştığını belirtmiştir. En fazla mültecinin bulunduğu ülkeler, "Cezayir, Ermenistan, Azerbaycan, Çin, Kongo, Etopya, Almanya, Gine, Hindistan, Endonezya, İran, Pakistan, Kenya, Uganda, Filistin, Nepal, Sudan, Tanzanya, Tayland, Yugoslavya ve Zambiya" olarak sıralanmıştır. Raporda; "küreselleşme ile birlikte ticaretin ve yolculuğun kolaylaşması, ulusötesi suç örgütlerinin de işini kolaylaştırdı denilmektedir." Kokain ticareti, elmas kaçakçılığı, fueloil'deki ihtilaflar, insan trafiğini de artırdı. Bu karmaşık hareket ağı, insan kaçakçılığını hızla kârlı bir sektör haline getirdi. Kaçak göçü organize eden servisler bir endüstri haline gelirken, 2000 yılında insan kaçakçılığı daha da arttığı" ifade edilmiştir[150].

2. Sahtecilik

a. Kalpazanlık

Tedavülde olan milli veya yabancı paraları, itibarı amme kağıtlarını, kıymetli damgaları ve kamu nakliyat işletmeleri biletlerini taklit veya tağyir etmek, taklit ve tağyir edilmiş olduklarını bilerek satın almak, bulundurmak, piyasaya sürmek veya memlekete sokmak kalpazanlık suçunu oluşturmaktadır.

1998'de 400 olayda 1140 sanık yakalanmışken, 1999'da %34,9'luk artışla 687 olayda 1584 sanık yakalanmıştır. Bu artışın en önemli nedeni, teknolojik gelişmelere paralel olarak, yeni bilgisayarlar, scanner cihazları ve renkli fotokopi makinelerinin kullanılmasıdır[151].

b. Evrakta Sahtekarlık

Asıl olan bir belgeye benzer yeni belgeler imal edilmesi veya asıl belgenin içeriğinde amaca uygun çeşitli değişiklikler yapmak suretiyle kişi veya tüzel kişilerin zarara uğratılması, sabıka ve gerçek kimliklerin gizlenmesi ve bir yasak ya da sınırlamanın aşılarak menfaat temin edilmesi evrakta sahtekarlık suçunu oluşturur. Türk Ceza Kanunu, evrakta sahtekarlığı, resmi evrakta sahtekarlık ve özel evrakta sahtekarlık şeklinde ikiye ayırarak düzenlemiştir.

---

[150] Cumhuriyet, 5.1.2001.

[151] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 55.

Evrakta sahtekarlık ile ilgili olarak, 1998 yılında 1173 olayda 2847 sanık yakalanmışken; 1999 yılında, 1248 olayda 2948 sanık yakalanmıştır. Bu suçların genel bir değerlendirilmesi yapılacak olursa; büyük şehirlerde yoğunlaştığı, çıkış kapıları, gümrük ve hudutlarda yapıldığı, konsoloslukların bulunduğu illerde vize başvuruları sırasında verilen belgelerde sahtekarlığa sıklıkla başvurulduğu tespit edilmiştir[152].

c. Sahte Fatura

Usulüne uygun olarak kurulmuş şirketlerin, herhangi bir mal veya hizmet karşılığı olmaksızın fatura keserek, özellikle vergi iadesi yoluyla devletten haksız menfaat temin etmeleri veya gerçekte bulunmayan ve vergi yükümlülüğü altına girmemiş bir şirketin, özel veya tüzel kişiler adına kestiği sahte faturalarla haksız menfaat etmeleri özellikle son yıllarda sıklıkla gerçekleşmektedir. Gerçekten de, İstanbul, İzmir ve Gaziantep'te gerçekleştirilen son operasyonlarla mali boyutu milyar dolarla ifade edilen sahte fatura ve bunlarla bağlantılı vergi iadesi yolsuzlukları ortaya çıkartılmıştır.

d. Fikir ve Sanat Eserleri, Patent Hakları ve Marka Taklitçiliği

aa. Fikir ve Sanat Eserleri

Eser sahibinin ilmi, edebi, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri, onun malı kabul edilir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile eser sahiplerinin hakları korunmaktadır. Ancak, söz konusu koruma yetersiz olduğundan korsan yayın, kaset ve CD'lerin satışı yaygın olarak gerçekleşmektedir.

bb. Marka Hakları

Marka sahiplerinin hakları, 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile korunmuştur. Buna göre, herhangi bir marka işareti ile aynı veya buna benzer olan işaretlerin her ne şekilde olursa olsun kullanılması yasaklanmıştır. Ancak, ülkemizde marka taklitçiliği ile etkin mücadele yapılamadığı bir gerçek olduğundan, sahte markalara sıklıkla rastlanmaktadır.

cc. Patent Hakları

Yeni tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilen buluşlara patent hakkı verilebilir. Buluş, tarım dahil, sanayinin her alanında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte ise, sanayiye uygulanabilir anlamına gelir. İşte patent sahiplerinin hakları ve uyulması gerekli esaslar 551 sayılı Patent

[152] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 56 vd.

Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir.

3. Tefecilik

Tefecilik ödünç para verme işleri ile uğraşanların faaliyetlerini düzenleyen 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve bunun bazı hükümlerini değiştiren 545 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmişti. Tefecilik suçu, 5237 s. TCK m. 241'de, *"Kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para veren kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar para cezası ile cezalandırılır"* şeklinde, TCK kapsamına alınmıştır.

4. Borsada Manipilasyon

6.12.2012 tarih ve 6332 sayılı Sermaye Piyasası Kanununu, *"Sermaye Piyasası Suçları"* başlıklı ikinci bölümünde, m.106'de "bilgi suistimali", m.107'de "piyasa dolandırıcılığı", m.108'de "bilgi suistimali ve piyasa dolandırıcılığı sayılmayan haller", m.109'da "usulsüz halka arz ve izinsiz sermaye piyasası faaliyeti", m.110'da "görevi kötüye kullanma ve sahtecilik", m.111'de "bilgi ve belge vermeme, denetimin engellenmesi", m.112'de "yasal defterlerde, muhasebe kayıtlarında ve finansal tablo ve raporlarda usulsüzlük", m.113'de "sır saklama yükümlülüğü" cezalandırılmaktadır. Tüzel kişiler hakkında ise, m.106 ve m.107'de düzenlenen suçların işlenmesi halinde, tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmedileceği öngörülmektedir(m.114).

III. Beyaz Yakalı Suçluluğu

1. Beyaz Yakalı Suçluluğu Kavramı

Edwin H. Sutherland'ın *"Beyaz yakalı suçluluğu" (White-Collar Criminality)* isimli makalesinin 1940'da, *American Sociological Review*'de, yayınlanması, güçlülerin suçluluğunun bir şekli olarak heyecan uyandırdı. **Sutherland**, o zaman beyaz yaka suçlarını, "bir suçun yüksek sosyal itibara sahip saygın bir kişi tarafından, mesleği çerçevesinde ve kendine gösterilen güvenin ihlal edilmesi altında işlenmesidir" şeklinde tanımlamıştı. Beyaz yakalı suçluluğuna ekonomide çok sık rastlanan toplumun finans işleri üzerinde yanlış bilgiler verilmesi, borsayı etkileme, sözleşmeleri ve kanunları kendisi için garanti ettirmek için memurlara doğrudan veya dolaylı rüşvet verilmesi, reklam veya satışta gerçek dışı bilgiler ortaya konması, emniyeti suistimal veya para vasıtalarının izinsiz kullanılması, vergi sahtekarlığı, para aracını iflas idarelerinde ve iflasta izinsizce kullanma halleri girer. Beyaz yakalı suçluluğunun politikada geniş ola-

rak yayıldığı genel olarak kabul edilir ve bu bazılarınca ekonomideki suçluluğun şeklini ölçmek için büyük bir kement olarak kullanılmıştır. **James A. Farley,** memurlar ve politikacılardaki davranış normlarının iş yaşamındaki gibi yüksek olduğunu göstermiştir[153].

Suçu genç insanlara, özellikle aşağı sınıftaki erkeklere maletme yönünde bir eğilim bulunsa da, suç fiillerinde yer alma, hiçbir şekilde nüfusun bu kesimiyle sınırlı değildir. Nitekim, Dünyanın en büyük enerji şirketlerinden olan **Enron** 2001'de, gerçekdışı muhasebe kayıtlarıyla şirketin borçlarının gizlendiğinin ortaya çıkmasından sora iflas etmiştir. Aynı şekilde iletişim devi **WorldCom**'da 2002'de ortaya çıkan benzer bir skandal, varlıklı ve güçlü insanların, yoksulların işledikleri küçük suçlara göre daha yaygın olabilen suçlar işlediklerini göstermektedir. Beyaz yakalı suçların gösterdiği dağılımı ölçmek, diğer suçların dağılımını ölçmekten zordur; çünkü, bu suçların çoğu resmi istatistiklerde yer almazlar[154].

Beyaz yakalı suçların maliyeti çok yüksektir. ABD'de, beyaz yakalı suçlarında (vergi kaçırma, menkul sahtekarlıkları, ilaç ve tıbbi hizmetlere ilişkin sahtekarlıklar gibi) söz konusu olan para miktarının, mülkiyete yönelik adi suçlarda (hırsızlık, dolandırıcılık gibi) söz konusu olan miktardan kırk kat daha fazla olduğu hesaplanmıştır[155].

Bazı kriminologlar, toplumdaki büyük şirketlerin gerçekleştirdiği türden suçları açıklamak için ***"şirket suçları"*** kavramına başvurmaktadırlar. Çevre kirliliğine yol açma, yanlış etiketleme, sağlık ve güvenlik düzenlemelerinin çiğnenmesi, küçük suçlardakinden çok daha fazla sayıda insanı etkilemektedir. Büyük şirketlerin giderek artan güç ve etkileri ile onların hızla büyüyen küresel erişimi, insan yaşamının pek çok şekilde onlar tarafından etkilendiği anlamına gelmektedir. **Gary Slaper** ve **Steve Tombs**(1999), şirket suçlarına ilişkin niteliksel ve niceliksel çalışmaları gözden geçirmişler ve çok sayıda şirketin, onlar için geçerli olan yasal düzenlemelere uymadıkları sonucuna varmışlardır. Bu çalışmalar, büyük şirketlerle bağlantılı olan altı tür ihlali gözler önüne sermektedir: İdari(kayıtlarda yanlışlık veya kurallara uymama), çevre(kirlilik yaratma, izinlerin ihlal edilmesi), mali(vergi kaçırma, yasadışı ödemeler), işgücü(çalışma koşulları, işe alma uygulamaları), imalat(ürün güvenliği, etiketleme) ve adil olmayan ticaret uygulamaları(haksız rekabet, yanıltıcı reklam)[156].

---

[153] **Sutherland** Edwin H., White-collar Kriminalitaet, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968, s. 187 vd.

[154] **Giddens**, 872.

[155] **Giddens**, 873.

[156] **Giddens**, 874.

Şirket suçlarında mağdur olma niteliği doğrudan değildir. Bazen, Hindistan'daki Bhopal kimya tesislerindeki kaçaklar gibi çevre felaketlerinde ya da silikon göğüs takviyelerinde kadınlar için yaratılan sağlık tehlikelerinde olduğu gibi, mağdurlar ortadadır. Ancak, şirket suçlarının mağdurlarının kendilerini "mağdur" diye görmeleri pek sık gerçekleşmez. Bunun nedeni, "geleneksel" suçlarda mağdur ile saldırgan arasındaki fiziksel yakınlığın çok daha az olmasıdır – size çarpan birini farketmemeniz zordur. Şirket suçlarında, zaman ve yerdeki daha büyük uzaklıklar, mağdurların mağdur olduklarını farkedemeyecekleri ya da suçla nasıl başedeceklerini bilemeyecekleri anlamına gelmektedir[157].

2. Failin Sosyal Profili

Beyaz yakalı suçluluğu kavramının şartlarına ve failin özelliklerine ait sayılan vasıfların dışında, mesleğin icrasında, yani bir mesleki rolün yerine getirilmesinde gerçekleşen suçlu davranışı söz konusudur. Bu yüzden mesleki pozisyona bağlı olarak, iş yaşamında, devlet görevinde veya serbest meslek içinde işlenen suçlardır[158].

Failin sosyal profine ilişkin anlaşılan bulgular şu şekilde sıralanabilir[159]:

a. Genellikle evli ve 40 yaşlarında,

b. Eğitimi iyi (%15'i üniversite, diğerleri lise ve orta),

c. %55'i bağımsız, %34'ü şirketlerde üst düzey yönetici,

d. Esaslı bir kısmı orta ve üst orta sınıftan geliyor.

e. %35'i sabıkalı (buna mukabil onlardan yarısı ilgili).

IV. Kamu Yönetiminde Yolsuzluk

Kamu yönetiminde yolsuzluk, genel olarak bir çıkar karşılığı kamu yetkilerinin kanuna aykırı olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir. Yolsuzluk iki taraf arasındaki değiş-tokuştur. Burada taraflardan birinin "yetkili", yani kamu görevlisi olması gereklidir. Yolsuzluk, kuraldan sapmayı içerir; bundan, kamu görevine ilişkin kurallardan kamu görevlisinin maddesel kazanç veya özel amaçlar için sapması anlaşılır[160].

---

157 **Giddens**, 874.

158 **Meier**,301.

159 **Schwind**, 410.

160 **Berkman** A. Ümit, Az gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, Ankara 1983, s. 10 vd.

Almanya'da 1997 yılında Transparency International adlı kurum tarafından yapılan bir araştırma, Türkiye'nin rüşvet konusunda 52 ülke arasında 15'inci sırada olduğunu ortaya koymuştur. Bunun üzerine İzmit Ticaret Odası'nca yapılan yeni bir araştırma, resmi ve özel kuruluşlarda iş takibi yapanların %47'sinin haksız bir menfaat temin ettiklerini ortaya koymuştur. Kocaeli'de 722'si erkek, 288'si kadın olmak üzere toplam 1000 kişiyle gerçekleştirilen ve 50 gün devam eden araştırmaya göre; resmi ve özel kurumlarda iş takibinde bulunanların %47,1'i ödenmesi gereken bedelin dışında ikinci bir bedel ödemek zorunda oldukları belirlenmiştir. Haksız bedel ödeyen deneklerin %24,5'u tapu daireleri, yüzde 14'ü gümrükler, %12'si belediyeler, %11,6'sı milli eğitim kurumlarında rüşvet ödemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Yaptığı hizmet karşılığı haksız menfaat talep ettiğini söyleyen denek oranı %2'de kalırken, rüşvet ödemelerinin %71,1'inin doğrudan, %28,9'unun da bir aracı vasıtasıyla yapıldığı saptanmıştır. Bu araştırma sonucunda İzmit Ticaret Odası Başkanı'nın açıklaması ne yazık ki, eski bir Cumhurbaşkanı'nın "benim memurum işini bilir" sözünü hatırlatması açısından dikkat çekicidir: "İlginç ama, rüşvet zehir taşıyan ilaç gibi. Az miktarda kullanıldığında, bürokrasi çarklarının dönmesini sağlayıp, görevlilere işlerini zevkle yaptırıyor"[161].

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfi (TESEV) tarafından Fikret Adaman, Ali Çarkoğlu ve Burhan Şenatalar'a hazırlatılan, ve 17 ilde 18 yaş üzerindeki 3021 kişiyle 19 Ekim-24 Kasım 2000 tarihleri arasında yapılan yolsuzluk araştırmasının sonuçları da dikkat çekicidir. Buna göre, yolsuzluğun en yaygın olduğu kurum 7,6 ile trafik polisi ve gümrük, bunları 7,1 ile vergi daireleri, 6,8 ile tapu daireleri ve 6,4 ile belediyeler izlemektedir. "İşiniz düştüğü kurumlarda kural dışı bir ödeme yaptınız mı veya hediye verdiniz mi? sorusuna verilen cevaplara göre, halkın %23'ü trafik polisine, %20'si gümrüklerde, %13'ü trafik dışı poliste, %12'si ilk ve orta öğretimde, %11'i tapu dairelerinde, %7'si devlet hastanelerinde rüşvet vermek durumunda kaldığını belirtmiştir[162].

ABD'nin önemli araştırma kuruluşlarından *Abernathy Macgregor* tarafından Türkiye ile ilgili hazırlanan rapora göre: "Dünyadaki her polis teşkilatında rüşvetin bir problem olduğunu ve özellikle maaşların az, uyuşturucu kaçakçılığının fazla ve denetimin yetersiz olduğu ülkelerde rüşvet olaylarında artış meydana geldiğini biliyoruz. Bu üç koşul da Türkiye'de mevcuttur. Rüşvet polis teşkilatının bütünlüğünü bozmakta ve diğer önemli kamu kurum ve kuruluşlarında güvenini yitirmesine sebep olmaktadır. Rüşvetin bo-

[161] Hürriyet, 11.9.1997.

[162] Hürriyet, 28.2.2001.

yutu ne olursa olsun, polis teşkilatı bu meseleyi önemli bir mesele olarak görmemekte ve rüşvetin düzeyini test etmek, rüşveti ortaya çıkarmak ve bu türlü girişimler içinde bulunanları tutuklamak üzere diğer ülkelerde çoğunlukla kullanılmakta olan yaklaşımları uygulamamaktadır"[163].

Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün "2005 Küresel Yosuzluk Raporu"nda Türkiye, "yolsuzluk algılama endeksi"nde 3.2 ile 146 ülke arasında 77'nci sırada yer almıştır. Söz konusu raporda, 9'un üzerinde derece alarak ilk sırada yer alan ülkeler ise, Finlandiya, Yeni Zelanda, Danimarka, İzlanda, Singapur, İsveç ve İsviçre olmuştur[164].

V. Ekonomik Suçlulukla Savaş

Beyaz yaka suçlarının maliyeti muhtemelen tüm suçların masrafından çok daha yüksektir. Beyaz yaka suçları vasıtasıyla mali kayıp çok büyük olmakla birlikte, bu, sosyal yöndeki zararlardan daha az önemlidir. Bu tür suçlar, ahlâksızlığa ve büyük kapsamda sosyal çöküntüyü doğuran güvensizliğe neden olurlar[165].

Tahminlere göre ABD'de ihbar edilen ağır ekonomik suçların aşağı yukarı %25'i bir tutuklama ve %5,5'u bir mahkumiyetle sonuçlanmaktadır. Bu, toplam %94,5'luk bir kaybı ifade eder[166].

Ekonomik suçlulukla etkin bir mücadele yapabilmek için öncelikle, aşağıdaki halledilmemiş suç politikası taleplerinin karşılanması gereklidir[167]:

1. Ticaret (iş adamlığı) ön eğitimi ve mümkünse uygulaması da olan özel eğitim almış polisler, bu suçları soruşturmalıdır. Bu eğitimin uygulaması, maliyede, bankalarda, büyük işletmelerde, büyük mali danışmanlık firmaları ve iflas idarelerinde yapılmalıdır.
2. Bilgi sistemi oluşturulmalı; ekonomik suçlulukla mücadele için bütün önemli bilgilerin, her zaman bağlantı kurulabilir şekilde emre hazır olmasını sağlayacak bir sistem kurulmalıdır.
3. Önleyici ve engelleyici makamlar arasında bilgi değişimi sağlanmalıdır (örn. banka ve sigorta denetim makamları, polis, savcılık arasında).

---

163 Milliyet, 30.6.1997.

164 Hürriyet, 17.3.2005.

165 **Sutherland**, 191 vd.

166 **Lange** Richard, Das Raetsel Kriminalitaet, Was wissen wir vom Verbrechen? Frankfurt a. M. - Berlin 1970, s. 137.

167 **Schwind**, 417 vd.

4. İdari makamların kanuni görevlerinin bilincinde olarak, bir suç işlendiği şüphesinde, ihbar yapmaları gereklidir.
5. Polis, ekonomi uzmanları tarafından, koğuşturma süresini kısaltmak amacıyla bilgilendirilmeli ve desteklenmelidir.
6. Bağlantı kişilerinin yerleştirilmesi ve gizli soruşturmacının kullanılması.
7. Ceza muhakemesinin bürokrasiden kurtarılması, hızlanma ve akıcılaşma.
8. Polis ve savcılık arasındaki kopukluğu gidermek suretiyle, hızlanmayı sağlama.
9. Yoğunlaşma ve tecrübe değişimi vasıtasıyla uluslararası birlikte çalışmayı derinleştirme.

Türkiye'de 13.11.1996 tarih ve 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ile bu konuda olumlu bir adım atılmakla birlikte, ne yazık ki söz konusu Kanunun uygulanmasındaki aksaklıklar nedeniyle henüz arzu edilen amaca ulaşılamamıştır.

§ 8. ÇEVRE SUÇLULUĞU

I. Çevre Kavramı ve Çevre Kirliliğinin Kapsamı

1. Çevre Kavramı

Çevre, "insan ve canlılar üzerinde ani veya süreli, doğrudan veya dolaylı etkide bulunan, fiziksel, kimyasal, toplumsal değerlerin toplamıdır"[168] şeklinde tanımlanmakla birlikte; Çevre Kanunu'nun 1'inci maddesinde, bu Kanunun amacı, "bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemektir" şeklinde ifade edilmiştir.

Günümüzün en önemli sorunlarının başında çevre gelmektedir. Çünkü, hızlı nüfus artışı, sanayileşme, savaşlar gibi nedenler büyük çevre

[168] **Ertaş** Şeref, Çevre Hukuku, İzmir 1997, s. 4.

katliamlarını da birlikte getirmektedir. Tüm bu olumsuz gelişmeler, insanların daha sağlıklı bir çevrede yaşanabilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekliliğini ortaya koymuş ve bu şekilde "çevre hukuku" doğmuştur. Çevre kirliliğinin aşırı boyutlara ulaşması, insan-doğa dengesinin hızla bozulmakta olması, sorunun ulusal ve uluslararası boyutlarda ele alınmasını sonuçlamış ve 5 Haziran, tüm dünyada "Çevre Günü" olarak ilân edilmiştir.

2. Çevre Kirliliğinin Kapsamı

Çevreye zarar verici madde olarak, insana, diğer canlı varlıklara, ökosisteme veya eşyaya zarar verici etkiye potansiyel olarak sahip olan, insan tarafından bilinçli ya da bilinçsiz çevreye bırakılan maddeler anlaşılır. Artık günümüzde çevre kirliliğinin, halk sağlığını tehlikeye sürükleyip, tabiatın ekolojik dengesini bozduğu, havada, karada ve suda, yani her yerde gözlenir bir hale gelmiştir. Çevre kirliliğinin zararları, balık ölümleri, orman ölümleri, bina ölümlerinden, insan sağlığının zarar görmesine kadar gider: Gerçekten de, çocuklarda nefes alma güçlüğünden, anne sütünün zehirlenmesine kadar çok sayıda örnek vermek mümkündür.

Dünya Doğayı Koruma Vakfı'na (WWF) göre, Dünyayı bekleyen en büyük çevre felaketi küresel ısınma ve sera gazının etkileridir. Bu konuda önlem alınmadığı takdirde, 20 yıl içinde iklim değişikliklerinin olumsuz etkileri ortaya çıkacak ve 2026-2050 yılları arasında Dünya büyük felaketlere sürüklenecektir. İşte bu olumsuzlukları önlemek için yapılan, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi'nin hayata geçirilmesi amacıyla 1997 yılında Kyoto'da oluşturulan Kyoto İklim Değişikliği Protokolü, sanayileşmiş ülkelerdeki sera gazı emisyonlarının indirilmesini hedeflemektedir. 16 Şubat 2005 günü yürürlüğe giren Kyoto Protokolü'ne göre, sanayileşmiş ülkeler, 2008-2012 yılları arasında, iklim dengesi üzerinde tehdit oluşturan başta karbondioksit olmak üzere bırakılan gaz miktarını 1990 yılındaki seviyenin %5,2'nin altına çekeceklerdir. Böylece, sera etkisi azaltılmak suretiyle, küresel iklim değişikliklerinin önlenmesi ve doğanın korunması amaçlanmaktadır. Sanayileşmiş ülkeler arasında yer alan ve atmosfere bırakılarak sera etkisine yol açan gaz salınımının tek başına %36,1'inden sorumlu olan ABD Protokole taraf olmayı reddetmeyi sürdürmektedir. ABD'nin Protokolü onaylamaması, Sözleşmenin yeryüzü ve canlılar bakımından sağlayacağı yararı azaltacaktır[169]. Kyoto Protokolü'ne Mayıs 2010 itibariyle 191 ülke ve Avrupa Birliği taraf olmuştur.

[169] Hürriyet, 17.2.2005.

Türkiye, 5.2.2009 tarih ve 5386 sayılı *"Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi"*ne yönelik Kyoto Protokolü'ne katılmamızın uygun bulunduğuna dair Kanun'un kabulü ve 13 Mayıs 2009 tarih ve 2009/14979 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın ardından, katılım aracının Birleşmiş Milletler'e sunulmasıyla 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto Protokolü'ne taraf olmuştur.

Çevre kirliliğinin kapsamına, hava, yer ve su kirliliği girmektedir.

a. Hava Kirliliği

Havayı oluşturan elementlerin içinde, zarar verici veya yabancı bir maddenin bulunması halinde hava kirliliğinden söz edilir.

Dünyanın şimdiye kadar yaşadığı en büyük çevre felaketi 26. 4.1986'daki Çernobil Atom Santralı kazasıdır. Gerçekten de, Avrupa'nın geniş bir kısmını radyoaktif bulutlarla kaplanmasına neden olan bu felakette, bilinen ölü sayısı şimdiye kadar 12.000'e ulaşmıştır.

1997'de Almanya'da 15 atom santralı halen işletmede veya işletmeye hazırdı; bu kazadan beri atom santralarının kaldırılması tartışması burada da devam etmektedir.

Uluslararası Atom Enerji Ajansı'na göre, elektrik üretiminin Almanya'da %31,8'i, Fransa'da %78,2'i; Belçika'da %60,1'i, İsviçre'de %40,6'sı, İspanya'da %29,3'i ve İngiltere'de %27,5'i atom santrallerinden karşılanmaktadır[170].

İkinci büyük çevre felaketi 3.12.1984'te Hindistan'ın Bhophal şehrinde gerçekleşmiştir. Bir Amerikan kimya fabrikasında gerçekleşen bu kazada, 40 ton yüksek toksitli zehir bulutu, kısa sürede 65 km karelik alana yayılmıştı; kazada çok kısa sürede 3000 kişi ölmüş, binlerce kişi kör olmuş ve 100.000 kişi yaralanmıştı; elbette, sonradan çıkacak binlerce bilinmeyen zararı da hesaplamak gerekir[171].

b. Yer Kirliliği

Yer kirliliği tüm dünyada yaygın bir şekilde yaratılmaktadır; orman yangınları, savaşlarda atılan bombaların yarattığı tahribat, tarım alanlarının yapılaşması, çöp sorunu gibi değişik örneklerini vermek mümkündür.

Bizim mevzuatımızda yer kirliğini önlemek amacıyla değişik hükümler bulunduğunu görmekteyiz: Kara çevresi ile hayvan ve bitki çevresini korumak ama-

[170] FAZ, 28.5.1998.

[171] **Schwind**, 421 vd.

cıyla Belediye Kanunu, Köy Kanunu, Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Çevre Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu, Orman Kanunu, İmar Kanunu ve Gecekondu Kanunu'nda yaptırımlar öngörülmüştür. Burada tarihi eserlerin ve doğal güzelliklerin korunması amacıyla yürürlüğe giren Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda düzenlenen suçların da belirtilmesi gerekir[172].

c. Su Kirliliği

Şimdiye kadarki en büyük su kirliliği, korkunç bir petrol felaketi olarak İran Körfezi'nde Ocak 1991'de Saddam Hüseyin'in 1,7 milyar litre ham petrolü İran Körfezi'ne akıtması ve petrol örtüsü 900 kilometrekareyi kaplaması ile gerçekleşmiştir. Denizlerin kirlenmesi, büyük petrol tankerlerinin kazası vasıtasıyla da sıklıkla gerçekleşmektedir[173].

Genel sağlık yönünden suyun, büyük önem taşıması nedeniyle, halkın içeceği sulara zehir karıştırılması veya başka şekilde halkın sağlığının tehlikeye sokulması TCK. m. 185 (765 s. TCK. m. 394) gereğince cezalandırılmaktadır. Bunun dışında, 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanunu, 831 sayılı Sular Hakkında Kanun, 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu ve 618 sayılı Limanlar Kanunu'nda, su çevresinin korunması amacıyla bir takım yaptırımlar öngörülmüştür. Çevre Kanunu gereğince hazırlanarak yürürlüğe giren "Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği"nde verilen standartlar ile su kalitesinin korunması amaçlanmış, bunlara aykırı davranışlar da, Çevre Kanunu gereğince cezalandırılmışlardır[174].

II. Çevre Suçluluğu ve Suç Politikası

1. Kayıtlı Çevre Suçluluğu

Çevre suçluluğu Almanya'da sayıca 80'li yılların ortalarında büyük önem kazandı. Kısmen onunla bağlantılı organize suçluluk, açıkça tanınabilir kuvvette insanları genel bilince zorladı. Polis istatistiklerine göre, 1991'den 1994'e kadar suçların payı dört misli arttı[175].

Almanya'da 1997'de polise, önceki yıla göre, %0,6'lık artışla 39.864 çevre suçu kaydedilmiş olup, bunların %58,8'i aydınlatılmıştır[176]. Polis ista-

---

[172] **Tezcan**, 354.

[173] **Schwind**, 427.

[174] **Tezcan**, 354.

[175] **Kürzinger**, 306.

[176] Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 210.

tistiklerinde kayıtlı çevre suçluluğunun kapsamı, buzdağının tepesini göstermektedir.

2. Çevre Koruma Politikası

Çevrenin korunması açısından önemli bir adım olan 9.8.1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu olumlu hükümler getirmekle birlikte, ceza hukuku yönünden önemli eksiklikleri de içermektedir. Çünkü, çevrenin iyi bir şekilde korunması, ancak ceza hukukunun etkin müdahalesi, yani "çevre ceza hukuku" vasıtasıyla olur.

Çevre Kanunu'nda öngörülen idari yaptırımların, yani para cezalarının miktarları gözönüne alındığında çevrenin korunmasında yeterli etkinin sağlanamadığı ortaya çıkacaktır. İdari suç ve cezalar, idarenin hemen müdahale etmesini gerektiren ve toplum düzenini ağır derecede ihlal etmeyen fiillere yönelik olmalıdır. Çünkü, idari suç ve cezaların temel nedeni, toplumsal düzeni hafif derecede bozan fiillerin ceza hukuku kapsamı dışında tutulmasıdır. Çevre Kanunu, idari suç ve cezalar konusunda olumlu düzenlemeler getirmekle birlikte, ceza hukuku anlamında suçları düzenlemeyi, m. 26 dışında ihmal etmiştir. Gerçekten de, canlıların ölümüne ve insanların hastalanmasına neden olmak suretiyle topluma zarar verenlerin ceza hukuku kapsamında sorumlu tutulmaları, çevrenin etkin bir şekilde korunabilmesi açısından zorunludur.

765 s. TCK ve Çevre Kanunu ne yazık ki çevre suçları bakımından yeterli düzenlemelere sahip değildir. Buna karşılık, 5237 sayılı TCK *"çevreye karşı suçlar"* başlığı altında, m. 181'de çevrenin kasten kirletilmesini, m. 182'de "çevrenin taksirle kirletilmesini", m. 183'de gürültüye neden olmayı, m. 184'de ise imar kirliğine neden olmayı cezalandırmaktadır. Alman Ceza Kanunu da 28'inci kısmında *"çevreye karşı suçlar"* başlığı altında § 324-330 d maddelerinde çevre suçlarına ayrıntılı bir şekilde yer vermektedir.

Davos'ta ülkeleri mali sistemlerinin saydamlık derecesine göre sıralayan endeks dışında bir de "Çevresel Koşulların Sürdürülebilirliği" (Environmental Sustainability) endeksinin 2001 sonuçları açıklanmıştır. 122 ülkeyi kapsayan bu sıralamada çevresel koşullar konusunda en iyi verim gösteren Finlandiya ilk sırada yer alırken, Türkiye, Moğolistan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Honduras gibi ülkelerin bile gerisinde, 70. sırada yer almaktadır. 22 farklı değişik kıstas dikkate alınarak yapılan sıralamadaki bazı ülkelerin yeri ve puanı şöyledir[177]:

[177] Milliyet, 5.2.2001.

1. Finlandiya	80,5
2. Norveç	78,2
3. Kanada	78,1
4. İsveç	77,1
5. İsviçre	74,6
11. ABD	66,1
13. Fransa	65,8
15. Almanya	64,2
16. İngiltere	64,1
22. Japonya	60,6
33. Rusya	56,2
37. İtalya	54,3
41. Yunanistan	53,1
58. Polonya	47,6
67. Mısır	46,5
70. Türkiye	46,3

III. Ormanların Tahribi

Son yıllarda tüm dünyada ve özellikle Türkiye'de büyük bir orman tahribatına tanık olmaktayız. Bu, başta orman yangınları, orman açmaları, ormanların gecekondulaşması ve orman alanlarının turizm veya başka amaçlarla tahsisi şekillerinde olmaktadır. Bu tahribatta, siyasilerin ve yöneticilerin büyük sorumluluğu vardır. Bu özellikle, 31.12.1981 tarihinden önce orman vasfını kaybetmiş yerlerin orman sınırları dışına çıkartılmasına olanak sağlayan Anayasa m. 169/son ve Orman Kanunu m. 2/B hükümleri ile 17.10.1983 tarih ve 2924 sayılı "Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun" ile birlikte yoğunlaşmıştır. Defalarca Anayasa Mahkemesince iptal edilmesine rağmen ısrarla çıkartılan bu Kanunla, orman vasfını kaybettiği bahanesiyle binlerce dönüm orman arazisi maalesef bazı kişilere peşkeş çekilmiş ve çekilmeye devam etmektedir. 30.10.1995 tarih ve 4127 sayılı Kanun'la, 2924 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle bu uygulama daha da artmıştır.

Devlet ormanlarından yapılan arazi tahsisleri 1988 yılından itibaren artarak devam etmektedir. Anayasanın ormanların özelleştirilmesine engel hükümleri nedeniyle, Orman Kanunun 16, 17, 18 ve 115'inci maddeleri gereğince hazırlanan 7 Şubat 1988 tarihli Yönetmelik yürürlüğe sokulmuştur. Bu Yönetmelikle, maden arama ve işletmeye, orman ürünleri işleyecek fabrika kurmaya, ocak işletmeye, su ürünleri tesisleri kurmaya ve turizm yatırımları

için orman arazisi tahsisine imkan tanınmıştır. Bunun dışında, "kamu kurumlarına, kamu yararı maksadıyla kuruluş amaçlarına uygun olarak yapacakları zaruri tesis ve işletmeler için devlet ormanlarından arazi tahsisi yapılır" hükmü konulmuştur. "Ancak, burada önemle vurgulamak gerekir ki, bir devlet ormanını başka bir amaca tahsis etmede gözetilen *'kamu yararı'* konusunda çok yanlış değerlendirmeler yapılmaktadır. Zira, ormanın sayılamayacak kadar çok işlevini görmezlikten gelerek, örneğin bir ilkokul yapılmasındaki kamu yararını, orman olarak kalmasına tercih etmek çok sakıncalıdır. Aslında ormanları, değil bir ilkokul, bir vakıf üniversitesi için bile kamu yararı bahanesiyle ortadan kaldırmak, bağışlanmaz bir suçtur. Zira, orman olarak kalmasındaki kamu yararını, başka hiçbir seçenekle ikame edemezsiniz"[178].

Orman Mühendisleri Odası Marmara Şubesi'nce gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, Kartal, Beykoz, Üsküdar, Ümraniye ve Bahçeköy başta olmak üzere, İstanbul'un 39 ayrı yerinde toplam 1093 hektar orman alanının işgal edildiği tespit edilerek, Orman Bakanlığı'na bildirilmiştir. Orman Kanununda yapılan değişikliklerin seyrine bakıldığında ormanlık alanların siyasi amaçlarla talan edildiği görülmektedir. Bunlar maden ocağı işletme ve turizm amaçlı tahsisler ile orman köylüsünü topraklandırma uygulamaları şeklinde gerçekleşmektedir. Ne yazık ki, son yıllarda üniversitelere yapılan tahsislerde orman yağmasının tipik örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Orman Kanunu m. 2/B uygulaması ve orman köylüsünü topraklandırma adı altında, ormanlar ne yazık ki yağmalanmaktadır. Orman Mühendisleri Odası Marmara Şube Başkanı Prof. Kadir Erdin'e göre, 1982'den bu yana sadece İstanbul'da 16,5 milyon metrekare (16.510 hektar) ormanın, orman alanı olmadığına karar verilip imara açılmış olup; bunun 11.900 hektarı Anadolu yakasındadır; Anadolu yakasında 3.597 hektarla Beykoz, Avrupa yakasında ise 1.834 hektarla Silivri başı çekmektedir[179].

Ne yazık ki, Hazineye gelir sağlamak amacıyla 19.4.2012 tarih ve 6292 sayılı Kanun ile 2B arazilerinin satışı mümkün hali gelmiştir (RG. 26.4.2012).

Ormanlara zarar veren orman suçlarının nedenlerini; ekonomik (orman içi ve civarında yaşayan köylülerin geçim sorunları), kültürel (ormanın öneminin kavranmamış olması), teknik (orman alanlarının haritalarının yapılmamış ve sınırlarının kesin olarak belirlenmemiş olması), idari (orman koruma teşkilatının yetersiz sayı ve donanıma sahip olması) ve hukuki (orman mülkiyet rejiminde yapılan değişiklikler, siyasi nedenlerle af kanunları-

[178] **Acun** Ertuğrul, Ormanın Kara Kitabı, İstanbul 1998, s. 46 vd.
[179] Aksiyon, 13.1.2001, S. 319.

nın çıkartılması vs.) şeklinde sıralamak mümkündür[180]. Orman yakma suçu 8.7.1995 tarih ve 4114 sayılı Kanun'la değiştirilinceye kadar 765 s. TCK m. 370 (kasden) ve 383 (taksirle)'de düzenleniyordu. Bu değişiklikle birlikte, Orman Kanunu m. 110'da düzenlenmiştir. Orman Kanunu m. 108/son'a göre, kaçak orman emvalinin taşınmasında kullanılan canlı ve cansız bütün nakil vasıtaları kime ait olursa olsun, idarece zapt ve mahkemelerce müsadere olunur. Bu hüküm, nakil araçlarının kime ait olursa olsun idarece zapt ve mahkemelerce müsadere olunacağını öngörmesi ve üçüncü kişilere ait nakil araçlarına da müsadere olanağı tanıması nedeniyle 765 s. TCK m. 36/1'den daha geniş bir uygulamaya sahiptir.

§ 9. BİLGİSAYAR SUÇLARI

I. Bilgisayar Suçları Kavramı

20'nci yüzyılın en önemli buluşlarından olan bilgisayarın gelişimi ve kullanımının yaygınlaşması, toplum yaşamının tüm alanlarına nüfuz etmiştir. Özellikle internetin devreye girmesiyle, bilgisayar vasıtasıyla alışveriş ve haberleşme mümkün hale gelmiştir.

Bilgisayar dünyasına saldırı olarak nitelendirilen hareketler vasıtasıyla suçların da işlenmesi yaygın bir şekilde görülmektedir. "**Siber suç**" olarak da adlandırılan bilgisayara karşı saldırılar sadece "içeriden" olmamakta, birçok saldırı "dışarıdan" gerçekleşmektedir. Çünkü, basit bir bilgisayar ve modem vasıtasıyla yasal olmayan yollardan bir bilgisayar sistemine girmek mümkün olmaktadır. Az bir bilgisayar bilgisi ile sisteme saldıranlar, bilgi hırsızları veya elektronik korsanlar (hackers) olarak adlandırılan bu kimseler, bilgisayar sistemlerine büyük zararlar vermektedirler. Bu hareketleri yapanların amacı, her zaman para kazanmak olmayıp, çoğu kez sistemi koruyan güvenliği aşarak, sisteme zarar vermek şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Ticari kuruluşlar başta olmak üzere, kamu idarelerinin ve kişisel bilgi bankalarının korunmasında kendini hissettiren sorunların yanında, ayrıca bu sistemlere veya sistemlerdeki verilere yatırım yapanlar da çeşitli şekillerde saldırıya uğramaktadırlar[181].

Avrupa Topluluğu Bakanlar Komitesi bilgisayar suçları üzerine 13.9.1989 günkü 428'inci toplantısında yeni kararlar alarak, "Bilişim suçla-

---

[180] **Bağatur** Metin Cemal, Orman Yakma Suçları, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir 1996, s. 51 vd.

[181] **Yazıcıoğlu** Yılmaz, Bilgisayar Suçları, Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuki Boyutları ile, İstanbul 1997, s. 46 vd.

rıyla olan yeni mücadelede, bu suçlara tam ve eksiksiz bir karşılığın çok süratli olarak verilmesinin bilincinde; bilişim suçlarının uluslararası özellik taşımaya başladığını kabul ederek; tatbikatta ve kanunlar çerçevesinde mümkün olduğunca uyum sağlanmasının ve uluslararası hukuki çalışmalarda bir düzeltmeye gidilmesinin gerekliliğini" vurgulamıştır. 8'inci Birleşmiş Milletler Küba toplantısında (27 Ağustos-7 Eylül 1990), bilgisayar vasıtasıyla işlenen suçların hızlı artışı karşısında, aşağıdaki tespitler üyelere tavsiye kararı olarak sunulmuştur[182]:

"a) Bilgisayar suçlarıyla yapılan savaşta mücadele artırılarak, bu hususstaki ceza mevzuatı geliştirilmeli, b) Güvenlik tedbirleri ile bilişim alanındaki çalışmalar başlatılmalı, c) Bilgisayar marifetiyle işlenen suçlar ve bunların önlenmesi konusunda toplumun, hukuki mercilerin ve araştırmacıların dikkatini çekmeye yönelik gerekli tedbirler alınmalı, d) Yargıç ve araştırmacılara bu konularda gerekli eğitim verilmeli, e) Bilgisayar kullanımına ilişkin etiğin tesbiti ile bu hususun bilgisayar eğitiminin bir parçası olarak verilmesi konusunda bu konularda çalışan kuruluşlarla işbirliği içine girilmeli, f) Bilgisayar suçu mağdurları için gerekli politikalar geliştirilmeli, g) Bilgisayar suçlarıyla mücadelede uluslararası işbirliği artırılmalı".

II. Kapsamı

Bilgisayar suçları bakımından bilinmeyen alanın oldukça yüksek olduğu şüphesizdir. Bilgisayar suçlarının %15'inin meydana çıkarılabildiği tahmin edilmektedir. Eldeki bilgiler, bilgisayar vasıtasıyla işlenen mal aleyhine işlenen suçların neden olduğu ekonomik ve sosyal zararların, bu suçların normal yollarla işlenmesine göre çok daha yüksek olduğunu, bu zararların ortalama on kat daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin ABD Ticaret Bakanlığı'nca yaptırılan bir araştırmaya göre, klasik yöntemle işlenen bir fiildeki 100.000 dolarlık zararın, bunun bilgisayar vasıtasıyla işlenmesi halinde ortalama 1.000.000 dolar olduğunu ortaya koymuştur. Amerikan Kongresi Araştırmalar Komisyonu tarafından 1986 yılında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, bilgisayar suçları nedeniyle Amerikan şirketlerinin zararının bir milyar dolar olduğu hesaplanmakla birlikte, bunun "buzdağının su üzerindeki parçası" olduğu ifade edilmektedir[183].

ABD'de işlenen bilişim suçları, beyaz yaka suçlarının önemli kısmını oluşturmaktadır. Nitekim, 1977 ilâ 1999 yıllarında FBI tarafından yapılan

[182] **Yazıcıoğlu**, 60 vd.
[183] **Yazıcıoğlu**, 63 vd.

bir araştırmaya göre, bilgisayar kullanarak işlenen suçların %42'sinin beyaz yaka suçları kapsamına girdiği belirlenmiştir[184].

Siber suçun artış eğiliminde olduğuna ilişkin göstergeler bulunmaktadır. İnternet temelli sahtekarlık, İngiltere'de 1990'ların sonunda en hızlı artan suç kategorisi olmuştur. 1999'un Eylül ayına kadar olan dönemde, sahtekarlık ve kalpazanlık %29 artmıştı –bir yıl içinde 70.000'lik artış[185].

Almanya'da 1997'de polise kayıtlı bilgisayar suçlarının sayısı bir önceki yıla göre, %22,4'lük artışla 39.331 olup, bunların %47,5'u aydınlatılmıştır. Görüldüğü gibi, bu suçlarda yüksek bir artış mevcuttur. Bunlar herşeyden önce hukuka aykırı olarak ele geçirilen kartlarla bankamatiklerden para almaya dayanmaktadır. Bilgisayar dolandırıcılığı kapsamında, telefon kart simülatörlerinin oynanması da belirtilmektedir[186].

Çeşitli ülkelerde işlenen bilgisayar suçlarına ilişkin istatistiklerin değerlendirilmesinden şu sonuçlar çıkartılmıştır[187]:

1. Bilinmeyen alan oldukça geniş olup, suçların büyük kısmı "beyaz yaka suçlarına" ilişkin özellikler göstermektedir.
2. Suçların çoğu kamuoyuna duyurulmamakta ve sadece programların çalınması, banka ve benzeri kuruluşlarda bulunan otomatik para veya bilet veren aletlerin kötüye kullanılması gibi olaylar dışında polise ihbar edilen bilgisayar suçlarının sayısı son derece azdır.
3. Faillerin çoğunluğu, 17-35 yaşlarındaki erkekler, mağdurlar ise, ticari faaliyette bulunan kurumlardır.
4. Bu suçlar, klasik yöntemlerle işlenen suçlara göre, daha ağır sonuçlar doğurmaktadır.
5. Suçluların çoğunluğu, bazen fiillerinin deşifre olunmaması için ihbar edilmeyeceğinden, bazen ise, bu fiilleri karşılayacak ceza normunun bulunmamasından cesaretle, eylemlerinin yaptırımsız kalacağına güvenle hareket etmektedirler.

Uzun süredir ABD'deki bazı uzman ve araştırmacılar, organize suç örgütlerinin bilgisayar dünyasına yöneldikleri hususunda kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışarak bu örgütlerin, bilgisayarlaşmasının nedeninin, hem

---

[184] **Karagülmez** Ali, Bilişim Suçları ve Soruşturma-Kovuşturma Evreleri, 5.baskı, Ankara 2014, s.62.

[185] **Giddens**, 878.

[186] Polizeiliche Kriminalstatistik 1997, 231.

[187] **Yazıcıoğlu**, 83.

polisi daha kolay aldatabilme, hem de uyuşturucu ticareti, kumar, tefecilik, fuhuş, pornografi ve kara para aklama gibi kirli işlerini daha kolay gerçekleştirebilme amaçları olduğunu belirtmektedirler. Nitekim, Kaliforniya Eyaleti Adalet İşleri Dairesi'nce ortaya konulan bir raporda, organize suç örgütlerinin elde ettikleri kanundışı geliri korumak ve bunu artırmak amacıyla elektronik dünyasına girmekte oldukları; eyalette işlenen bilgisayar suçlarına ilişkin zararın fiil başına ortalama 450.000 dolar gibi yüksek bir rakam olduğu ifade edilmiştir. Örgütlü suçluluğun bilgisayarla ilişkisi bakımından İtalya eski İçişleri Bakanı **Scotti**, "organize suç örgütlerinin tehdit, cebir ve çeşitli şiddet eylemleri ile gerek korkutucu, gerek sindirici faaliyetler gerçekleştirerek tehdit edecekleri kimseler hakkında vergi borçlarından banka hesaplarının içeriğine kadar, maddi ve kişisel durumlarını bilgisayar ve veri bankaları marifetiyle öğrendiklerini ve bu bilgiler ışığında suç işlediklerini" açıklamış ve 1994 yılından Meclis Başkanlığına sunulan bir raporda, "organize suç örgütlerinin bilgisayar dünyasına sızmaları ile sadece ülkenin milli güvenliğinin tehlikeye düşmediği, bununla beraber bu örgütlerin bilgisayar ve sistemlerini kendi hukuk dışı eylemleri bakımından gerçek bir güç olarak nitelendirdikleri" ifade edilmiştir[188].

III. Fail ve Mağdur

1. Faile İlişkin Özellikler

Bilgisayar suçu failleri, 24 ilâ 33 yaşları arasında eğitimli ve genellikle erkeklerdir. Bunlar, başarılı, teknik bilgi seviyeleri yüksek ve işyerlerinde değerleri yeterince anlaşılamadığı duygusuna kapılmış gençlerdir. Gerekli ilgi ve desteği göremediğine inanan bu failler, "Robin Hood" sendromu olarak nitelendirilen duygu içinde hareket ederler. Kendilerine yapılan haksızlıkları, veriler üzerinde oynamak, ya da elektronik hilelerle elde ettikleri menfaatler vasıtasıyla dengelediklerine inanan bu kişiler, fiillerini şirket veya banka gibi tüzel kişiliklere karşı gerçekleştirdiklerinden, bu fiillerin somut mağdurları bulunmadığı, dolayısıyla kimseye zarar vermedikleri inancıyla psikolojik yönden suçluluk duygusu taşımazlar. Bunlar, normal insanlara göre daha uyanık, sabırsız, maceraperest ve teknolojik iddialaşma içinde bulunan kişiler olup; para kazanmaktan çok, kendi yeteneklerini ispatlamak arzusu taşıyan bir yapıya sahiptirler. Ayrıca, Almanya ve Amerika'daki faillerin çalışma hayatları boyunca sıkça iş değiştirdikleri tespit edilmiştir[189].

---

[188] **Yazıcıoğlu**, 84 vd.

[189] **Yazıcıoğlu**, 102 vd.

Bilgisayar suçu faillerini suça yönelten nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür[190]:

1. İşyerindeki huzursuzluk veya işten çıkarılmalar nedeniyle "intikam alma" duygusu,
2. Ekonomik nedenler,
3. Bilgisayarı aşabilme duygusu,
4. Rekabet duygusu.

Bilgisayar suçu faillerinden "sisteme müdahale eden" veya "hacker" üzerinde kısaca durmak gerekirse, bu kişiler bilgisayar kullanmaya meraklı olmaları nedeniyle geniş bilgiye sahip, 16-30 yaşlarında amatör ruhlu gençlerdir. Bunlar, uzmanlarca hazırlanmış çeşitli koruma sistemlerini aşarak sisteme girer ve onu yok ederler. İçine kapanık ve çılgınlığa varan bir yaşam şekilleri olan "hacker"lar, ünlü bilgisayar programcısı **Weizenbaum** tarafından şöyle ifade edilmiştir[191]: "Bir seferinde 20-30 saat, yıkılıncaya kadar çalışırlar. Gıda, ancak hatırlarlarsa veya birileri getirirse... Eğer mümkünse, bilgisayarlarının yanında bir branda üzerinde uyurlar. Fakat, sadece birkaç saat sonra yeniden terminallerinin veya yazıcılarının başına geçerler... En azından böyle çalıştıkları zaman, sadece bilgisayar için ve onun vasıtasıyla vardırlar. Bunlar birer bilgisayar hastası, program zorbasıdırlar. Bu ise artık uluslararası bir olgudur". **Weizenbaum**'a göre, hackerlerin bu şekilde hareket etmelerinin nedeni, "programlama güç gösterisi" sendromu olarak adlandırılan, ayrı bir duygu dünyasına dayanmaktadır.

2. Mağdur

Bilişim suçlarında mağdurların davranışları, bu suçlarla etkin mücadele edilebilmesi açısından önemlidir. Bilişim suçlarının süreçlerini anlama ve bu suçlara karşı uygun politikalar geliştirilmesinde mağdurların doğrudan ve dolaylı şekilde yaşadıkları deneyimlerin önemi büyüktür. Bu suçlarla mücadelede, suçların resmi makamlara yeterince bildirilmemesi, adeta suçu işleyenleri yeni suçlara teşvik etmektedir[192].

Bilgisayar suçlarında bilinmeyen alan oldukça yüksek olup, %90-95'ler seviyesine ulaşmaktadır. Bunun nedeni, mağdurların bu suçları kamuoyundan saklamak istemelerinden kaynaklanmaktadır; çünkü, şirket

---

[190] **Yazıcıoğlu**, 106.
[191] **Yazıcıoğlu**, 114.
[192] **Karagülmez**, 73.

seviyesinde gerçekleşen suçlar, kimseye duyurulmadan çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bunun nedeni, şirket yöneticilerinin bilgisayar suçları nedeniyle, kolluğun şirketin iç işlerine karışarak, detaylı bilgi sahibi olmalarını istememeleridir. Ayrıca, bu tür bir araştırmanın şirketin prestij yitirmesine neden olacağına da inanılmaktadır. Bu nedenle, bu suçların mağdurlarının beyaz yaka suçlarının mağdurlarıyla aynı özellikleri gösterdikleri ifade edilmektedir. Fiiller, yetkili makamlara bildirilmediklerinden iş dünyası içinde gizli kalmakta ve bu nedenle bazı failler suçlarını toplumdan gizleyebilmektedirler. Bilgisayar suçlarında mağdur durumunda olan bazı şirketlerin ticari yaklaşımları da belirleyici olmaktadır. Örneğin bazı şirketler, yıllık %5'e kadar olan zararları araştırma yapmaksızın olağan kabul etmektedirler[193].

IV. Internet

1. Genel Olarak

"Ağların ağı" ya da "ağ bağlantılarının ağı" olarak da adlandırılan internet, "international" ve "network" kelimelerinin birleştirilmesinden oluşturulmuştur. İnternet, tüm yerel ve bölgesel data ağlarının dünya çapında birleşmesine imkan sağlayan bir bağlantıdır[194].

İnternet ortamında gerçekleşen bir yayına, dünyanın her yerinden ulaşılabilir olması nedeniyle, bu yayın vasıtasıyla işlenen suçlarda, hangi kanunun uygulanması ve yargılamanın nerede yapılması gerektiği ile ceza sorumluluğunun kime ait olacağı ya da içeriğinde suç unsurları bulunan yayınlardan kimin sorumlu tutulacağı gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeyde tartışmalı konular arasındadır[195].

İnternet suçluluğu ya da multimedya(çoklu iletişim) suçluluğu, suça ilişkin hareketin internet ağlarının kullanılması suretiyle işlenmesidir[196]. Günümüzde, internet yoluya başta dolandırıcılık, terör, tehdit, uyuşturucu ve beyaz kadın ticareti, çocuk pornografisi olmak üzere suçların büyük bir kısmı işlenmektedir.

---

193 **Yazıcıoğlu**, 108 vd.

194 **Hilgendorf** Eric, Yeni Medya Araçları ve Ceza Hukuku (çev. Mehmet Cemil Ozansü), in: Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku, Ankara 2007, s. 265;

195 **Yıldız** Ali Kemal, 2007 Tarihli Yeni Türk İnternet Kanunu ve İnternet Süjelerinin Cezalandırılabilirliği, in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C.1, İstanbul 2010, s. 378; **Sınar** Hasan, İnternet ve Ceza Hukuku, İstanbul 2001, s. 86.. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dülger** Murat Volkan, Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 6. baskı, Ankara 2015.

196 **Eisenberg**,758.

2. Internet ve Pornografi

Internette, artan seks ve şiddet görüntülerinin devlet tarafından kontrolü mümkün olmamaktadır; bunun sonucu olarak da çocuklarla porno, hayvan seksi, sabotaj çağrıları gibi aşırı nitelikte web sayfaları söz konusu olmaktadır.

Internette web siteleri vasıtasıyla, çocuklarla seks, cinsel şiddet, artık küçük yaştakilere bile, bir tabu olmaktan çıktı. 100 milyonun üzerinde insan internet'e bağlı ve bin yılın (2000) sonuna kadar 200 milyonun üzerinde olacak. İlk defa Amerikalısı, Almanı, Asyalısı engelsiz ve kontrolsüz değişim yapabilecekler. Bilgilerin otobanı, geleceğin aracı, dünyayı sadece yakına getirmedi, bilakis engel basamaklar da yok edildi. Bilgisayarda anonimliğin korunması, yani ismin bilinmemesi, internetin çok sayıda kişi tarafından sapık ilişkiler için kötüye kullanılmasını sonuçlamaktadır[197].

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) danışmanı **Judith Mackay**, hazırladığı Dünya Cinsel Atlası isimli kitabının "pornografi" bölümünde internet önemli bir kriter olarak ele alınmış; çünkü, internetin en yaygın kullanıldığı alanı pornografi oluşturmaktadır. Pornografinin etkisini ölçmek zor olmakla birlikte, şiddet içermeyen ve yetişkinlere yönelik pornografilerin istismar yapmadıkları söylenebilir. Bu nedenle, pornogrfik dergilere bakan veya film seyredenlerin, sokağa çıkıp diğer insanlara saldırıp, tecavüz edeceği şeklindeki inanış doğru değildir. Ancak, bir de şiddet içeren pornografi var; "slasher" denilen bu türe meraklı olanlar, şiddet içeren seksin normal olduğunu düşünmeye başlayarak, tecavüze uğrayanlara karşı duyarsız oluyorlar. Pornografinin tarihi eskilere dayanmaktadır; Çinli **Shih Huang-Ti** tarafından M. Ö. 200'de Taocu seks pozisyonları sıraya konmuş; 3. yüzyılda **Vatsyayana**'nın Kama Sutrası ile sevişme sanatı, erotik heykel ve tasarımlar açısından bir Hint klasiği olmuştur. Avrupa'da ise, basılı pornografi 1520'lerde Raimondi ve Romano'nun cinsel birleşmesinin açık seçik gösterildiği sahnelerden oluşan sanat eserlerine dayanmaktadır. Günümüzde ise pornografi, internet vasıtasıyla daha da yaygınlaşmıştır; çünkü, internetten indirilen ürünlerin %90'ı pornografiyle ilgilidir. ABD bu konuda üretim ve tüketimde liderliğini sürdürürken, onu Japonya izlemektedir; çocuk pornosunun %80'i Japonya'da internette yayınlanmaktadır. 1997'de ABD'de internet seks endüstrisinden elde edilen gelir 1 milyar dolardır. 2000 yılında ABD'de bazı porno siteleri yılda 20 milyon dolar kazandılar. Dünyada internet üzerinden yayın yapan 322 seks dergisi vardır[198].

---

[197] **Drewes** Detlef, Die Kindersexmafia und ihre unsichtbaren Kanaele -Kinderhandel via Daten-Autobahn-, in: "Nicht wegschauen!" Vom Umgang mit Sexuel (straf) taetern (Hrsg. Verena Wodtke-Werner/Ursula Maehne), Baden-Baden 1999, s. 55.

[198] Hürriyet Cumartesi (Ayten **Görgün**), 4.11.2000.

§ 10. SUÇLA BAĞLANTILI BİR PROBLEM OLARAK İNTİHAR

I. İntiharın Nedenleri

İnsanın kendisini kasden öldürmesi şeklinde tanımlanabilen intihar gerek toplumsal, gerekse kriminolojik yönden ciddi bir problemdir.

Antik çağdan 19'uncu yüzyıla kadar intihar dini, ahlâki ve kanuni bir sorun olarak görülmüştür. Örneğin, Isparta, Atina ve Kıbrıs'ta, kişinin yetkili makamlardan izin almadan intihar etmesi halinde, ona normalde yapılması gereken cenaze işlemi uygulanmaz, kolu bedeninden kesilir ve ayrı gömülürdü. Roma'da ise, intihar etmek isteyenin, nedenlerini Senatoya sunup onun onayını alması gerekirdi. Hindistan'da, kocası ölen kadının kendisini yakması adı verilen *"suttee"* uygulaması görülmekte olup, bu davranış devlet tarafından uygun görülürdü. Japonya'da ise, onursuz yaşanamayacağı düşüncesiyle kişiler yanlışın kefaretini ödemek veya utançtan kaçınmak için *"harakiri"* yapmak suretiyle intihara teşvik edilirdi[199].

Durkheim intiharı, bir kimsenin sonucun ne olacağını bilerek olumlu ya da olumsuz bir davranışla doğrudan veya dolaylı olarak kendini ölüme sürüklemesi şeklinde tanımlamışken; **Masaryk,** intiharı geniş anlamda "hayatın tehlikelerine karşı gerek pozitif ve aktif bir katılma veya negatif pasif bir tutumla kişinin hayatına kasıtsız müdahale sonucu ortaya çıkan anormal tip ölümler" şeklinde tanımlamıştır. Dar anlamda intihar ise, kişinin isteyerek kendi yaşamına son vermesidir. Ölümün çabuk sonuçlanması intiharın yegane belirtisi değildir. İnsan ölümünü yavaş yavaş da arayabilir. İntihar hareketine kişisel katılma şart değildir. Diğer bir ifadeyle, yaşamın tehlikelerine karşı negatif ve pasif bir tutum takınmakta intihara götürür. **Masaryk**, "kendini cezalandırıcı ölüm" olarak adlandırdığı intiharın modern toplumlarda sanılandan çok yaygın olduğunu ileri sürmüştür. Örneğin, temizlik ve sağlık şartlarına dikkat edilmemesi çok sayıda ölüme yol açmakta olup, mahkemeler bunlarla uğraşmazlar[200].

Durkheim, intiharı nedenlerine göre, egoistik, altruistik ve anomik şeklinde üçe ayırmıştır[201]:

Egoistik intihar, aşırı bireysellikten doğar ve bu intihar şeklinde, kişinin bağlı olduğu grup ile bütünleşme derecesi önem taşır; kişinin bağlı olduğu grup ilişkileri zayıfladıkça ve o gruba bağımlılığı azaldıkça kişi kendi özel

---

[199] **İçli**, 349.

[200] **İçli**, 349.

[201] **İçli**, 351 vd.

ilgileriyle başbaşa kalarak, başka kural tanımaz. Aslında kişi topluma bağlı olarak yaşamak ihtiyacındadır.

Altruistik intihar, aşırı bireyselliğin aksine, kişinin bağlı olduğu sosyal organizasyon ile aşırı özdeşleşmesinden doğmaktadır. **Durkheim**, bu intiharların Batı toplumlarında pek görülmediğini, buna karşılık Hindistan'ın kuzey kısımlarında "suttee" şeklinde görüldüğünü ifade etmiştir. Burada kişi hayatının anlamını kaybetmemiş, kendisinden daha değerli gördüğü bir amacı benimsemiştir.

Anomik intiharda ise, kişinin refah seviyesinin, gücünün ve statüsünün birden yükselmesi, geleneksel kurallar ile bağlarını koparıp onu anomiye sürükleyebilir. **Durkheim**, aniden ortaya çıkan zenginlik ve depresyon dönemlerinde intiharın arttığını, yoksulluğun ise, tek başına kişiyi intihara sürüklemediğini belirtmiştir.

Freud'a göre ise, intihar, ölüm, reddedilme veya hayal kırıklığına uğrama yoluyla belirgin libidinal ilişkilerin kaybedilmesi sonucu çabuklaştırılan, çok aşırı depresyon sonucu gerçekleşir. **Freud,** intiharla ilgili olarak, başkalarının ölümünden duyulan suçluluk duygusu, başkalarından bu şekilde intikam alma, libidinal tatminin kaybı ve kişinin bunu kabullenememesi, aşağılanma duygusundan kaçış gibi, klinik özelliklerden söz etmişti. **Freud,** ölüm ile seks arasında gizli bir ilişki bulunduğunu da belirtmişti[202].

Türkiye'de 1974-1977 yılları arasında gerçekleşen intihar olaylarının üzerinde yapılan bir araştırma, intihar nedenleri arasında hastalık yanında, aile geçimsizliği ve istediği kimse ile evlenmenin başlarda yer aldığını ortaya koymuştur. Cinsiyet olarak erkeklerin kadınlardan daha sık intihar ettikleri, aile geçimsizliği ve hastalığın kadınların en önemli intihar nedenleri arasında olduğu; geçim zorluğu nedeniyle intiharın erkeklerin, istediği kimse ile evlenememenin ise kadınların intiharlarında sık rastlanan bir neden olduğu tespit edilmiştir. Evli nüfusta intihar oranının düşük oluşu, evliliğin intiharı azaltıcı bir öneme sahip olduğunu, fakat tümüyle onu önleyemediğini göstermiştir. Genel olarak aile geçimsizliği nedeniyle intiharın yüksek olduğu bölgelerde, boşanmış kadın ve erkeklerin intihar oranın da yüksek olduğu görülmüştür. Boşanmış erkeklerdeki intihar oranındaki yükseklik yanında eşi ölmüş erkeklerin intihar oranlarının yüksekliği de dikkat çekmiştir[203].

---

[202] **İçli**, 352.

[203] **İçli**, 360.

Batman başta olmak üzere Güneydoğu'da 2000 yılında silah, yüksekten atlama, böcek ilacı içme veya kendini asma yöntemleriyle 303 kadın ve genç kız intihar girişiminde bulunmuş ve bunların 16'sı yaşamını yitirmiştir. Diyarbakır Kadın Platformu'nun intihar nedenleri ile ilgili yaptığı değerlendirmeye göre, cinsel şiddet, tecavüz ve yoksulluğun kadın üzerinde derin tahribat yarattığı, bunun da intiharlara varan süreci başlattığı ileri sürülmüştür[204].

Faruk **Güçlü** tarafından yapılan bir araştırmaya göre, ekonomik programların uygulandığı dönemlerde intihar oranlarında artış saptanmıştır: 1980'de %10 olan ekonomik nedenlerden kaynaklanan intiharların, 24 Ocak kararlarından sonra 1981'de %41'e, 1994'den sonra %61'e ve IMF'nin Türkiye ekonomisine girdiği son 2 yıl içinde bu oranın %69,3'e yükseldiği belirlenmiştir. **Güçlü**, oranları düşük olmasına rağmen, DİE'ye ait sayıların da kendi araştırmasını doğruladığını ifade etmektedir. Gerçekten de, DİE sayılarına göre, 1980'de %2,8 olan ekonomik nedenli intiharlar 1981'de %14,5'e, 5 Nisan'dan sonra ise, %22'ye çıkmıştır. **Güçlü**, DİE oranlarının düşük olmasını, resmi sayıların esas alınmasına bağlamaktadır[205]. **Güçlü** tarafından, 1980 ile 2000 yılının Haziran ayına kadar Ankara kent merkezinde gerçekleşen 983 intihar vakasının nedenleri yönünden incelenmesi şu sonuçları ortaya çıkartmıştır[206]: İntihar olaylarının 349'u köyden ya da taşradan şehre göçerek varoşlarda yaşamak zorunda kalan, 217 erkek ve 132 kadın tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu intiharların 193'ü ekonomik nedenlere dayanıyordu. Gerçekten de 349 intiharın 45'i işsizlik, 39'u açlık, parasızlık, iflas, 13'ü kira ve konut sorunu, 27'si ailesine yeterince bakamama, 14'ü işten atılma, 23'ü borçlarını ödeyememe, 31'i işinin iyi gitmemesi gibi ekonomik nedenlerden kaynaklanmıştı. Diğer 156 intihar olayının 12'si bekaretini yitirme, 10'u hakarete maruz kalma, 18'i iyileşme şansı olmayan hastalık, 15'i komşularla geçinememe, 11'i karısının-kızının kötü yola düşmesi, 8'i köye dönme korkusu, 19'u yakınlarını kaybetme, 3'ü gecekondusuna belediyece ceza kesilmesi, 6'sı evinin yanması ve arabasının kaza geçirmesi, 21'i ailevi diğer sorunlar ve 34'ünün diğer sorunlardan kaynaklandığı belirlenmiştir. İntihar edenlerin 17'sinin okuryazar, 106'sının ortaokul, 47'sinin lise ve 5'inin de yüksekokul-üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 1974-1999 yılları arasında intihar ortalamasının yüz binde 2,28 iken, 1996-1999 yılları arasın-

---

[204] Sabah, 29.11.2000.

[205] Cumhuriyet, 5.1.2001.

[206] Cumhuriyet, 5.1.2001.

da intiharlarda artış eğilimi görüldüğü ve 2006 yılı itibariyle ortalamanın yüz binde 3,88 kişiye ulaştığı görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) verilerine göre;

2002'de bin 392 erkek, 909 kadın,

2003'te bin 574 erkek, bin 131 kadın,

2004'te bin 681 erkek, bin 26 kadın,

2005'te bin 740 erkek, 963 kadın,

2006'da bin 782 erkek, bin 47 kadın,

2007'de bin 808 erkek, 985 kadın,

2008'de bin 924 erkek, 892 kadın intihar etti.

İntihar eden nüfus, 15-34 yaş grubunda yoğunlaşıyor. Kadınlar, erkeklere oranla daha genç yaşta intihar ediyor ve intihar eden erkeklerin yaklaşık olarak yarısı 35, kadınların ise 25 yaşından daha küçük olduğu saptandı. Diğer yandan, kadın intiharlarının nedenleri arasında yüzde 10,7 ile psikolojik nedenler ilk sırayı alıyor. Bunu, yüzde 9,3 ile aile içi tartışmalar, yüzde 6,7 ile aile baskısı ve psikiyatrik rahatsızlık, yüzde 4'le namus, çocuk olmama ve fiziki rahatsızlıklar takip ediyor. İntihar nedenine ilişkin dosyalarda, kadınların yarısı hakkında bilgi bulunmuyor. İntihar girişiminde bulunan kadınların yüzde 49,3'ü bekarken, evli kadınların yüzde 13'ü 1 yıl ve daha az sürede evli olarak görülüyor. Erkek intiharlarının nedenleri arasında ise ilk sırada yüzde 23'le ekonomik nedenler geliyor. İkinci sırada yüzde 19,2 ile psikolojik rahatsızlıklar, üçüncü sırada yüzde 15,4 ile psikiyatrik hastalıklar bulunuyor.

TÜİK'in 2013 yılı intihar istatistiklerine göre, intihar eden 3 bin 189 kişinin çoğunluğunu %72.7'yle erkekler oluşturuyor. Kadınların oranı ise %27.3. Her ne kadar kişileri intihara farklı sorunlar itse de, TÜİK'in 2013 yılı Türkiye istatistiklerine göre, insanlar en çok ekonomik sebeplerden dolayı intihar ediyor. 2013 Türkiye intihar istatistikleri, sosyolojik ve psikolojik olmaktan çok, ciddi "ekonomik alarmlar" veriyor, insanlar en çok geçim zorluğu ve ticari başarısızlık yüzünden intihar ediyor[207].

II. İntiharların Değerlendirilmesi

Henry ve **Short,** intihar ve adam öldürmenin aynı kaynaktan, yani hayal kırıklığı ve saldırganlık kaynağından geldiğini ileri sürmüşlerdir. İntiha-

[207] http://blog.umut.org.tr(19.8.2014).

rın diğer suçlarla ilişkisi üzerine de ciddi çalışmalar yapılmıştır. Nitekim. **D. J. West,** İngiltere ve Galler'deki tüm adam öldürmelerin 1/3'ünde adam öldürme sonucu intihar tespit etmiştir. Bu araştırmadan, saldırganlığın kısa sürede içe dönüp, intihara yol açtığı sonucu çıkmaktadır[208].

Maris, evlilerde intihar oranının düşük olduğunu Şikago araştırmasıyla ispatlamış ve toplumda evli olanların sayısı arttıkça intihar oranının düşeceğini ileri sürmüştür. Bu konuda yapılan araştırmalar, evliliğin yaşlıları gençlere göre daha çok intihara karşı koruduğunu ortaya koymuştur; yani evli olmak tek başına riski azaltmayabilir, fakat yaş azaltabilir. Evlilik sorunları, gençlerde yaşlılardan daha çok görülür; 15-25 yaş arası bu çatışmaların en yoğun olduğu dönemdir. Türkiye'de **Nezahat Arkun**'un *"İntiharın Psikodinamikleri"* isimli araştırmasına göre, kadınlarda intihara teşebbüsler, erkeklerde gerçek intiharlar daha sık görülmektedir. Evli kadınlarda intihar tehlikesi ilk gençlik çağında iken, evli erkeklerde 10-20 yaş grubunda yüksek, 60-70 yaş arasında daha düşüktür[209].

---

[208] **İçli**, 356.

[209] **İçli**, 358.

Sekizinci Bölüm
BAĞIMLILIK MADDELERİ SUÇLULUĞU

§ 1. ALKOL VE SUÇLULUK

I. Alkol Kullanımının Gelişimi ve Kapsamı

Alkol, tarihin her döneminde kullanılan, bir maddedir. Hatta bazen, alkollü içkilerin bazı türleri adeta kutsal sayılmıştır: Hıristiyanlıkta kırmızı şarap, **Hz. İsa**'nın kanı olarak kabul edilerek, ayinlerde ekmek batırılarak yenir. Bazı dinler ise, alkollü içki kullanımını günah saymış ve kullanımını şiddetle cezalandırmıştır: İslâmiyet'te olduğu gibi.

Lombroso'nun 1902'de belirttiği gibi, "alkol suçun nedenlerinin açıklanmasında, hemen hemen tamamında hak iddia edecek kadar çok önemlidir". Araştırmalara ilişkin sayılar, her durumda bütün mahkum olan faillerin %6-72 arasında değişen (her suça göre farklı katılım payı vardır) kısmının, fiil esnasında alkolün etkisinde olduklarını göstermektedir. Bu yüzden, karanlık alan, yani siyah sayılar oldukça yüksek tahmin edilmektedir; bu, özellikle sarhoş trafiğe çıkmada söz konusudur[1].

II. Alkolü Kötüye Kullanmanın Etkileri

1. Genel Olarak

Alkol tüketimi, ağırlık derecesine göre, çakırkeyif, sarhoş, zil zurna sarhoş gibi kavramlarla ifade edilen sonuçları doğurabilir. Birbirlerinden kesin ayrılmadıklarından, bunlar değişkendir. Alkol kullanımı sonucu sarhoş olan kişinin bu durumu, yürüyüşü, yüzünün kızarıklığı, konuşma güçlüğü, aşırı duygusal veya neşeli tavır şeklinde dış görünüşüne etki yapar. Bu durum, çevresindeki insanlar tarafından itici bulunduğundan çoğu kez, arkadaş çevresi ancak kendisi gibi alkol kullananlarla sınırlanır. Bu durum, aile yaşamında ve işte olumsuz etki yapacağından, ailevi sorunlara ve işsizlik sorunlarına neden olacaktır. Bu durumdaki bir kişinin aile içi şiddet başta olmak üzere, suça yönelebileceği açıktır.

---

[1] **Schwind**, 511.

2. Suçun İşlenmesindeki Psikolojik Etki

Alkol ve suçluluk arasındaki ilişki için **Kaiser, Kerter** ve **Egge** aşağıdaki açıklama girişimini sunmuşlardır[2]:

a. Freni Ortadan Kaldıran Faktör Olarak Alkol

Buna göre fail (şiddet faili), alkolün etkisi altında, kendini kontrol ve eleştiri yeteneğini kaybeder. Saldırganlığa ya da tehlikeli girişimlere hazır olma hali artar; çünkü alkol, sözlü ve fiili gariplikler için teşvik edici koşulları sunar.

b. Cereyan Eden Semptomların Sosyal Eksik Uyuma Paralelliği

Buna göre, alkol ve suçluluk, çocuklukta örneğin eğitim problemleri ile başlayan aynı sebeplere dayanırlar; bu yüzden, işsizlik ve suçluluk arasındaki ilişkilerdeki gibi, aynı sosyal eksikliklere paralel cereyan eden semptomlarla ilgilidir.

c. Karşılıklı Koşulların Modeli

Bu modele göre, alkol tüketimi ve suçluluk karşılıklı birbirine bağlı olup; diğer sosyal problemlerle bağlantı içindedirler. Buna göre; çok içki içme işsizliğe ve daha sonra suçlara veya tam tersi; suçluluk (hapislik ile ona bağlı problemler) alkol tüketimi içinde sosyal problemlerden kaçışa ve sosyal inişe götürür.

III. Alkol Etkisi Altında İşlenen Suçlar

1. Alkolün Etki Yaptığı Ana Gruplar

Alkol, kişideki kontrol yeteneğini kaçırdığından, bilinç altındaki dürtülerin ortaya çıkmasına neden olur. Bunun sonucu olarak, saldırganlık ve cinsel nitelikteki davranışlar ve dolayısıyla suçlar işlenir. Elbette kontrol yeteneğinin zayıflaması nedeniyle taksirli suçlar da söz konusu olur. Bu nedenle, kasden adam öldürme ve yaralama, taksirle adam öldürme ve yaralama, aile efradına kötü muamele, hakaret ve sövme, ırza geçme, ırza tasaddi, sarkıntılık, alanen hayasızca davranışlar gibi suçlar işlenir.

2. Trafikte Alkol

Genellikle alkole bağlı suçlar (diğer suçlardan daha fazla) trafikte sonuç verirler. **Steigleder** (1975) tespit ettiği gibi, 0,8 promille kan alkolü, bir trafik kazası olma riskini dört kata yükseltiyor. İnsanların öldüğü trafik kazala-

---

[2] **Schwind**, 520.

rının ortalama %25'inde alkollün varlığı ispat edilmiştir. ADAC'a göre, 1995'de Almanya'da sonuçlanan tüm trafik kazalarının %9,5'u alkol etkisi altında gerçekleşmiştir. Ayrıca, alkollü kazaya sebebiyet verenlerin %94'ü de erkeklerdir. Son olarak, Aile Bakanlığı'nın bir raporuna göre, iki yüz ilâ üç yüz alkollü araç kullananlardan sadece birisi keşfediliyor (siyah sayılaşma 1'e karşı 200 den 300'e kadar)[3].

IV. Mücadele Yapısı

1. Önleyici Modeller

Alkolle mücadele için ilk olarak, alkolün zararlı etkilerinin okullardan başlamak üzere, kitle iletim araçları vasıtasıyla anlatılması suretiyle yoğun bir eğitim programı aralıksız sürdürülmelidir. Trafik alanında kontrollerin sıklaştırılması ve cezaların artırılması; ceza kanunlarının sertleştirilmesi, medyanın o konuda haber vermesi de uzun süre korkutucu etki yapar. İkinci olarak, gençliği alkolden korumak için, içkili yerlere girişlerinin kontrol altında tutulması ve 18 yaşın altındakilere içki satışının yasaklanması ve bu yasağa uygun davranılması için sıkı bir denetimin sağlanması gereklidir. Burada ailelere, çocuklarını kontrol ve iletişimlerini sürdürme yönünden çok önemli görev düşmektedir.

2. Terapi Tedbirleri

Alkolle mücadele bakımından önleyici tedbirler yanında, alkol bağımlısı olup da ondan kurtulmak isteyenlerin, bundan kurtarılması amacıyla yapılan terapi tedbirleri de önem taşımaktadır. Gerçekten de, tüm iyi niyetine ve gayretine rağmen, bağımlılıktan kurtarılamayanlar artık terapiye tabi tutulmalı; yani, alkoliklerin tedavi edilerek bağımlılıktan kurtulmaları sağlanmalıdır.

Burada, bu amaçla oluşturulmuş kamu kurumları kadar, sivil kitle örgütlerinin, örneğin alkolden kurtulma amacıyla kurulmuş derneklerin faaliyetlerinin de önemli rolü vardır.

§ 2. UYUŞTURUCU VE SUÇLULUK

I. Genel Olarak

Tıbbi zorunluluklar dışında uyuşturucu maddelerin kullanılması suçtur. Uyuşturucu maddelerin imali, yetiştirilmesi, sağlanması, satılması ve kullanılmasının suç olması nedeniyle, uyuşturucu maddeler etrafında organize

[3] **Schwind**, 520 vd.

suç grupları oluşmuştur. Ayrıca uyuşturucu madde kullanımı, bu kişileri doğrudan veya dolayısıyla diğer suçların işlenmesine de yöneltmektedir[4].

Ceza kanunkoyucusu 20'nci yüzyılda uyuşturucu kullanımı problemi ile yoğun olarak meşgul oldu. Uyuşturucu kontrolünün uluslararası hareketi, ABD'nin girişimi ile 1912'de uluslararası afyon anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlandı. 1916 Fransa, 1920 İngiltere, 1924 İsviçre, ilk uyuşturucu kanunlarını yürürlüğe sokmak suretiyle, anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirdiler. Bazı ülkelerin kanunları, örneğin Hollanda 1919 ve Almanya 1929 kanunlarında olduğu gibi, kısmen "afyon kanunu" olarak ifade edildi[5].

Yasadışı uyuşturucu miktarının dünya çapında artması, gerçekte olağanüstü yüksektir. Tam gerçeği yansıtmamakla birlikte bir istatistiğe göre, 1992 yılı için dünya çapında 9,5 ton morfin, 17,35 ton eroin, 47,4 ton afyon, 102 ton kokain, 395 ton haşhaş ve 518 ton marihuanaya el konulmuştur. 1990 yılında uyuşturucu ticaretinden yıllık kazanç 80 milyar dolardır[6].

Birleşmiş Milletlerin bir alt organizasyonu olan UNDCP'nin 26.6.1997'de açıkladığı ilk uyuşturucu dünya raporuna göre, dünya ticaretinin %8'i uyuşturucu ticareti ile ilgilidir. Buna göre, uyuşturucu ticareti dünya çapında aşağı yukarı 400 milyar dolarlık bir ciroya sahiptir[7].

II. Tarihi Gelişim

M.Ö. 4000'lerde Aşağı Mezopotamya Bölgesinde yaşayan Sümerlerin haşhaş ve kenevir yetiştirdikleri ve bunlardan elde ettikleri maddeleri de ilaç olarak kullandıkları bilinmektedir. Bazı uygarlıklar tarafından duvar kabartmaları ve motiflerde bu bitkilere yer verdikleri, etkisi nedeniyle bunları tıbbi amaçlarla ve ayinlerde kullandıkları bilinmektedir. Eski Türklerde, din adamları (şamanlar) hallüsinasyon yaratmak ve hipnotize etmek için bazı bitkilerden yararlandıkları bilinmektedir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Anadolu'da haşhaş ve kenevir bilinmekte ve uyuşturucu niteliği dışında ekonomik değerinin de yüksekliği nedeniyle üretimi de yapılmakta idi. Osmanlılarda bazı dönemlerde esrar ve afyon kullanımının yaygınlaştığı, hatta bunun önüne geçmek için Padişah fermanlarıyla yasaklar getirildiği bilinmektedir[8].

---

4 **Dönmezer**, 299.

5 **Kaiser**, 9. Auflage, 369.

6 **Kürzinger**, 304.

7 **Schwind**, 527.

8 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 9.

Tıp alanında kullanımını artırmak amacıyla yapılan araştırmalar sonucunda, 1805'de Alman farmakolog **Friedrich Wilhelm Sertusner** morfini; morfinin yaptığı bağımlılığı tedavi etmek amacıyla, 1898'de Alman BAYER firması kimyacısı **Heinrich Dreser** de eroini bulmuştur[9].

III. Uyuşturucu Madde Türleri

1. Doğal ve Kısmi Sentetik Uyuşturucu Maddeler

a. Afyon

Afyon en eski uyuşturucu madde olup, haşhaş bitkisinin olgunlaşmamış kapsüllerinin çizilmesi sonucu akan sütünün yoğunlaşmış katılaşmış halidir. Afyonun içeriğinde şeker, protein, kauçuk yağı gibi maddelerle morfin, narkotin, kodein ve benzeri sayıları 25'e yakın alkoloid denilen zehir mevcuttur. **Haşhaş,** Türkiye'de yüzyıllardan beri ekimi yapılan ve ekonomik değeri yüksek olan bir bitkidir; çünkü, bu bitkiden elde edilen yağ, küspe, yaprak ve tohumlar günlük yaşamda kullanılmaktadır. 1960'lı yılların sonunda Avrupa'daki eroinin Türk afyonundan yapıldığı iddiaları üzerine 1971 yılında ekimi yasaklanmış, 1974'de gerekli kontrol sistemin kurulmasından sonra, kapsüllerin çizimi yapılmadan Bakanlar Kurulunca belirlenecek bölgelerde lisanslı olarak ekimine izin verilmiştir. Afyon, Amasya, Burdur, Çorum, Denizli, Isparta, Kütahya, Tokat, Uşak ve Konya illerinde kontrollü olarak buna izin verilmektedir. Haşhaşın kışlık ekimi Aralık ve Ocakta, yazlık ekimi ise Şubat ve Martta olur. Kapsülleri ise, Haziran ve Temmuz'da çizilir; haşhaş kapsüllerinin çizilmesi ile süte benzer yapışkan bir sıvı elde edilir. Bu sıvı kuruduğu zaman kahverengiye dönüşür ve sertleşir; daha sonra kapsüllerden kazınır ve toplanır; kurudukça rengi koyulaşır. Bunun kuvvetli, biraz amonyağa ve bayat üreye benzer bir kokusu ve çok acı bir tadı vardır. Buna ham afyon adı verilir. Afyonun işlenmesi ile morfin, eroin ve kodein isimli uyuşturucu maddeler elde edilir. Afyon üretim bölgeleri olarak, Myanmar, Laos ve Tayland'dan oluşan *"altın hilal"* olarak adlandırılan bölgeler önemli yer tutarlar[10].

Afyon vücuda girdikten sonra kan yolu ile bütün organizmayı ve özellikle merkezi sinir sistemini kısa ve uzun süreli olmak üzere etkisi altında bulundurur. Nabız normalin üstünde atar, terleme, zeka ve seksüel bir kuvvetlenme, yapay bir neşelenme, rahat bir uyku kısa süreli etkileridir. Uzun süreli kullanımda kronik bir zehirlenme meydana gelir. Fiziki ve ruhsal ba-

---

9 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 9.

10 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 10; İzmir Valiliği Emniyet Müdürlüğü ile İzmir Ticaret Odası Eğitim ve Sağlık Vakfının "Afyon ve Morfin" isimli broşüründen.

ğımlılık doğar. Bunlarda, solgun yüz, düşük tansiyon, düşük nabız, iştahsızlık ve uykusuzluk görülür. Kişi gerçeklerden kaçar[11]. Vücut, bütün afyon türevlerinde zamanla afyonun verdiği geçici sükunet haline alışır ve aynı etkinin devamı için dozunun artırılması gerekir. Afyon ve benzerlerinin yoksunluk semptomları, ishal, kusma, uykusuzluk, ateşin yükselmesi ve adale sancılarıdır. Bir kaç hafta afyon ve türevlerinin kullanılması böyle bir bağımlılığın oluşması açısından yeterlidir[12]. Yeterli beslenmeme nedeniyle her geçen gün zayıflayan müptelanın tek arzusu yeniden ve daha fazla afyon almaktır.

b. Morfin

Morfin, ham afyonun onda birini oluşturur; ham afyonun bazı kimyasal işlemlerden geçirilmesiyle elde edilir. Morfin, suda eriyebilen, toz kristaller halindedir. Ağrı kesici ve uyuşturucu olarak tıpta kullanılır. Afyonun içerisindeki 25'e yakın alkoloid zehirin en tanınanıdır. Morfin sözcüğü, Yunan mitolojisinde uyku tanrısı anlamına gelen Morpheus isminden gelmektedir[13]. Afyon ile morfinin etkileri birbirine benzemekle birlikte, morfininki daha güçlüdür.

c. Eroin

Eroin, afyonun içinde bulunan alkoloidlerden biridir. Baz morfinin asetik asit ile ısıtılması ve bazı kimyasal işlemlerden sonra oluşur. Eroin, beyaz, gri, fildişi, kahverengi renklerde olabilir. Eroin, uyuşturucu maddelerin en kuvvetlisi ve tehlikelisidir; morfinden 2 ilâ 10 misli daha etkilidir[14]. Genellikle deri altına şırınga edilerek ve enfiye gibi buruna çekilerek kullanılmaktadır. Eroinin saflığının bozulması eroinmanları damardan enjeksiyona yöneltmiştir.

İlk kullanıldığında kişiye aşırı güven, canlılık, keyif ve cinsel gücü artırıcı etkileri vardır. Ancak, 15-20 gün içinde alışkanlık başlayıp, dozun yükseltilmesi gerekmektedir. Eroinin zehirlenme belirtileri, morfininkine benzemektedir. Ancak, eroin, morfine göre beş misli fazla kuvvetli bir zehir olduğundan, bu daha şiddetli ve çabuk ortaya çıkmaktadır. Bunlar, terler, çarpıntı içindedirler, diz, bel ve başlarında şiddetli ağrılar başlar, iştahı kapanır, çalışma gücünü kaybeder, büyük bir üzüntü ve keder duyguları içer-

---

[11] **Günal** Yılmaz, Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1976, s. 20.

[12] **Dönmezer**, 375 vd.

[13] **Günal**, 20 vd.

[14] **Çokal** Salih, Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi) İzmir 1998, s. 13 vd.

sinde yatağa düşerler; renkleri uçuk, ağızları kuru, nefesleri kesik olup, dünya ile ilişkileri kesik ve dalgın bir haldedirler. Eroin kullananlar madden ve manen çökerler; ahlaki hisleri zayıflar. Eroinmanın tek düşüncesi eroin temin etmek olduğundan, bunu sağlamak için herşeyi yapar ve dolayısıyla rahatlıkla suç işler[15].

d. Esrar

Esrar, hemen hemen dünyanın her yerinde yetişebilen kenevir bitkisinden elde edilir. Kenevirin ekimi Nisan ve Haziran, hasadı ise, Ağustos ve Eylül aylarında yapılır. Bitki 1-4 metre boyunda, 1,5 cm çapında testere dişli yapraklıdır. Kenevir bitkisinin yaprakları üzerindeki reçinenin çıkartılması ile reçine esrar (cannabis resin), kurutularak elekten geçirilmesi ile toz esrar, çeşitli biçimlerde preslenmesiyle pres ya da takoz esrar elde edilir. Kenevir bitkisinin daha az tetra hydro cannabinol aktif maddesi içeren ve marihuana denilen türünün çiçeklerinin kurutulup kıyılması suretiyle kullanımı Amerika kıtasında yaygındır. Esrar, tütünle karıştırılarak sigara, pipo ve nargile şeklinde içildiği gibi, sıvı esrar şeklinde yiyecek ve içeceklere karıştırılarak da kullanılır. Bu bitki özellikle Laos, Tayland, Pakistan, Hindistan, Filipinler, Malezya, Endonezya, Avustralya, Sri Lanka, Meksika, Afrika, Orta-Doğu, Amerika gibi ılıman iklimi olan ülkelerde yetişmektedir. Esrarın etkisi, genellikle birkaç dakika içinde hissedilir, bu 10-30 dakika içinde zirveye çıkar ve 4 saat kadar sürer[16].

Esrarın elde edildiği bitkiye esrar otu, kendir, kenevir veya kannabis denilir. Kenevir bitkisinin botanikteki adı "Cannabis Sativa"dır. Hint keneviri (Cannabis indica) veya Avrupa keneviri (Cannabis sativa) bitkilerinden elde edilen bir uyuşturucudur. İnce elekten geçen birinci esrara haşişi, ikinci esrara marihuana denilir. Esrar kullanımı, kişiye mutluluk, moral, rahatlama verir; kişi hareketlenir ve cinsi arzusu artar. Zamanla bilinç bozulur; kişi kendini rüyadaki hayal aleminde hisseder. Kronik zehirlenme uzun süre esrar kullanımıyla olur. Uyuşturucu madde alışkanlığı genellikle esrar kullanımıyla başlar; ancak zamanla bununla kendilerini tatmin edemeyenler daha kuvvetli uyuşturuculara yönelirler[17].

Esrar kullananların ortak özellikleri, yaşadıkları çevreden kaçma eğilimi, değişen sosyal ve ekonomik şartlar içinde özerklik ve sorumluluk sınırını çizememek, aile içinde mutsuzluktur.

---

[15] **Günal**, 22 vd.

[16] İzmir Valiliği Emniyet Müdürlüğü ile İzmir Ticaret Odası Eğitim ve Sağlık Vakfının "Esrar" isimli broşüründen.

[17] **Günal**, 23 vd.

e. Kokain

Kokain, Güney Amerika'da yetişen koka isimli bir bitkinin yapraklarından elde edilir. Merkezi sinir sistemini kuvvetle uyarıcı etkiye sahiptir. Genellikle burundan çekilerek kullanılan beyaz toz şeklindedir. Yapraklarından elde edilen, beyaz, parlak ve kokusu olmayan bir tozdur. Suda ve alkolde kolaylıkla eriyen güçlü bir uyuşturucudur, en yaygın kullanılış şekli buruna enfiye gibi çekilmesidir.

Keyif verici maddeler arasında en kolay alışkanlık yapanlardan birisidir. İlk kullanımlarda yorgunluğun azalması, çok konuşma ve heyecanlanma hali meydana gelir. Kokainin en önemli özelliklerinden birisi, başlangıçta canlılık ve şehvet duygularında artışa sebebiyet vermesi, ancak sonunda kadınlarda cinsel tatminsizlik ve erkeklerde ise iktidarsızlık meydana getirmesidir. Kokain bağımlıları, eroin ve morfin kullananlarda olduğu gibi, maddeyi bulamayınca suç işleyebildikleri gibi, maddeyi kullandıkları esnada içinde bulundukları ruhi durum nedeniyle suça yöneldikleri de görülmektedir[18].

Kokainin daha ucuz, fakat daha tehlikeli bir türüne "crack" denilmektedir. Kokain hidrokloritr ve yemek sodasının su içerisinde karıştırılarak ısıtılması ile elde edilen, beyaz veya krem renginde, kokainden daha saf bir uyuşturucudur. Crack burun yolu ile alındığında on saniyeden daha az bir sürede beyne ulaşır; bu kokainden en az on kat daha hızlı ve ölümcüldür. Sürekli kullanıldığında, uykusuzluk, sinir bozuklukları, paranoya, cinayet ve intihara götüren stres yapar[19].

f. Kodein

Kodein, haşhaş kozası ve afyonda bulunur. Tıpta kullanılanı genellikle morfinden elde edilir. Öksürük ve ağrı kesici olarak kullanılan kodein beyaz, kokusuz ve acıdır.

g. Meskalin

Meskalin, Orta ve Güney Amerika'da yetişen ananas büyüklüğünde bir kaktüsten elde edilir. Etkisi 10 saatten çok süren ve kullananların anlama yeteneğini kısa sürede yok eden bu maddenin Türkiye'de fazla bir kullanımı yoktur.

2. Tam Sentetik Uyuşturucu Maddeler

Doğal uyuşturucu maddelerin yanında, özellikle 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren sentetik uyuşturucu maddeler çıkmıştır. Tıbbi amaçlarla kullanılan bu maddelere "psikotropik maddeler" denilmektedir. 1985 yılında

[18] **Günal**, 26 vd.

[19] **Çokal**, 23.

kırmızı ve yeşil reçete kullanımı ile bunlar belirli ölçüde denetim altına alınmıştır. Ancak, sentetik uyuşturucu maddeler sadece psikotropik maddelerden ibaret değildir; "uçucu maddeler" veya "solvent" adı verilen kimyasal maddelerden de uyuşturucu madde olarak kullanılmaktadır. Bunları 1971 Psikotropik Uyuşturucu Maddeler Sözleşmesi'ni dikkate almak suretiyle, şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

a. Depressantlar

Barbitürat türü bağımlılık yapan ilaçlardır. Bunlar Amytal, Nembutal, Seconol ve Luminal gibi, merkezi sinir sistemini zayıflatan ilaçlardır. Tıbbi amaçlar dışında bu ilaçları kullanmaya başlayanların çoğu, başlangıçta tıbbi bir nedenle bu ilaçları almaya başlamaktadırlar. Bunların etkisi alkole benzer, kişide hareketler yavaşlar, konuşma pelteleşir, şuur karışır ve dikkat dağılır[20].

b. Trankilizanlar (Yatıştırıcılar)

Ruhsal bunalım ve gerilimi önlemek için doktor reçetesi ile kullanılan ilaçlardır. Chlodiaepoxide, mepromate, diazepam, oxazepam ve benzodiazepinler bunlar arasında en yaygın olanlardır. Bu ilaçları kullananların büyük kısmı, bunları tıbbi amaçlar dışında kullanmaktadırlar[21]. Morfin etkisini doğuran metadon, dekstromid, palfiyum gibi maddeler sentetik olarak üretilmektedir. Amfetamin, prelüdin, ritalin kokain etkisi yapar.

c. Halusinojenler

Hayaller doğuran maddelerdir. LSD (Lysergic Acid Diethylamide) en bilinen olup, çavdarın rutubetlenmesi ile oluşan çavdar mahmuzunun sentetik maddeler ile karışımıyla elde edilir. LSD, sentetik uyuşturucu maddeler arasında çok kullanılanlar arasındadır. 1938'de çavdar mahmuzunun içinde bulunan bir asitten elde edilmiştir. Etkisi esrar gibi olmakla birlikte, daha kuvvetlidir. Tatsız ve kokusuz olan bu maddenin alınmasından sonra kişi hayaller görmeye başlar, kainat ile bütünleşme duygusu oluşur. LSD müptelaları sinirli ve bitkindirler. Bu maddenin en tehlikeli şekli Pink Microdot (pembe noktacıktır); bir toplu iğne başından büyük olan bu hap "Trip/dalga" seansında birden fazla alındığı takdirde cinnet, intihar manisi veya ölüme neden olabilmektedir[22].

---

[20] **Çokal**, 30.

[21] **Çokal**, 26.

[22] **Çokal**, 27.

d. Stimulantlar (Uyarıcılar)

Amfetaminler, merkezi sinir sistemini uyaran ilaçlar olup, uzun yol sürücüleri, gece çalışanlar, sporcular ve sınav dönemlerinde öğrenciler tarafından kullanılırlar. Bu ilaçlar, fiziksel ve ruhsal olarak enerji veren, yoğunluğu bastıran çeşitli kimyasal bileşimlerdir. En tanınanı, acı, hafif kokulu, renksiz bir sıvı olan Amfetamindir. Amfetamin, uyku giderici, yorgunluğu alma ve yemek yeme arzusunu giderme amaçlarıyla kullanılmaktadır. Geceleri uyumak istemeyen şoförler, açlık duygusunu bastırmak isteyen bayanlar, sınava giren öğrenciler ve sporcular doping amacıyla bunu kullanmaktadırlar. Son yıllarda yaygın bir şekilde kullanılan Amfetamin, Extasy (XTC), diğer adıyla MDA (Methylene Dioxy Amfetamin)'dir. Daha çok eğlence yerlerinde kullanılmaktadır. 20-60 dakikada etkisini gösterir ve bu 4-6 saat sürer. Canlılık, enerji artışı, karşı cinse yakınlık, güven duygusu doğurur. Daha sonra Extasy kullanmadan hiçbir zevk alamama hali ortaya çıkar[23].

Extacy, 1980'li yıllardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Extacy, 3,4 Metilendioksimetamfetamin'in (MDMA) yaygın ismidir ve feniletilaminler sınıfına dahildir; amfetaminler ve halüsinojenik meskalin maddesinin yapısı ile benzerlik gösteren bir kimyasal maddedir. MDMA tableti alındıktan sonra uyarıcı etkiler hissedilir. Extacy'nin Türkiye'de kullanımı tam olarak bilinmemekle birlikte, gelir seviyesi yüksek olan kişiler tarafından kullanıldığı tahmin edilmektedir.

Türkiye, sentetik uyuşturucu maddeler açısından son yıllarda en çok captagon ve extacy'den etkilenmektedir[24]: Captagon, Almanya'da önceleri yasal olarak üretilmiş daha sonra bu maddenin kullanımı ile ilgili suistimalin artması ve uluslararası baskılar üzerine, üretimi durdurulmuştur. Bununla birlikte, yasadışı olarak üretilen ve etken madde olarak fenetylline içeren bu uyuşturucu, Arap ülkelerinde daha çok kullanılmaktadır. 1999 yılında 12 olayda 79 sanık, 1.749.305 adet captagon ile yakalanmıştır.

Amfetamin bağımlılarında baş dönmesi, huzursuzluk, iştahsızlık, deride kızarma, kalp çarpıntısı, soluk darlığı, kusma, yüksek ateş, koma ve ölüm söz konusu olabilir.

e. Bonzai (Sentetik Kannabinoid)

Sokaklarda genel olarak *"bonzai"* olarak adlandırılan bu uyuşturucu, gerçekte **sentetik kannabinoid** ismi altındaki birçok maddeden oluşmakta-

---

[23] **Çokal**, 29.

[24] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 13 vd.

dır. İlk olarak 2008 yılında Almanya da ve Avusturya da JWH-018 isimli madde, *"spice"* isimli madde içerisinde tespit edilmiştir. Sonradan birden fazla çeşitte sentetik kannobinoidin tütsü ve oda tütsülerinin içerisinde tespit edilmiştir. Tamamen kimyasal olan bu maddeler bazı bitkilerin kurutulmuş yapraklarına emdirilerek yapılmaktadır. Bu maddeler esrar etkisi vermesi sebebi ile sentetik esrar olarak kullanım alanı bulmaktadır. Bonzai, genellikle diğer kurutulmuş bitki kırıntılarına emdirilmek suretiyle kullanıma sunuluyor. Türkiye'de ilk defa 2010 yılında görülen sentetik kannabinoid türevleri, 2011 yılında uyuşturucu ve uyarıcı maddeler listesine eklenineeye kadar yoğun bir kullanım alanı bulmuştur. 2012'de 391 operasyonda 896 kişi ile birlikte 197 kilogram bonzai ele geçirildi. 2011 yılına göre bonzai yakalanmalarında görülen 18 katlık artış, yakalama yapılan il sayısının 21'den 47'ye çıkması Türkiye'deki pazarın gelişimi hakkında ipuçları veriyor[25].

Bonzai olarak adlandırılan "1-naphthalenyl methanone", diğer adıyla JWH-18 grubu sentetik kannabinoid türevi bu yeni nesil uyarıcı madde, genel olarak uluslararası polis literatüründe *"spice"* adı altında tanımlanmaktadır. Farklı kimyevi maddeler ile kolayca temin edilebilen ve gittikçe yaygınlaşan bonzai, bazı bitkiler ile tarım ilaçlarının karışımı ile yapılmaktadır. Ülkemizde kullanımın hızla artmakta olduğu bu uyarıcı madde üretiminde sıklıkla kullanılan bonzai ağacının yaprakları sebebi ile bonzai adını almıştır. En önemli husus burada kurutulan madde olarak herhangi bir başka bitkinin yapraklarının da kullanılabiliyor olmasıdır[26].

f. İnhilanlar (Sanayide Kullanılan Uçucu Maddeler)

"Koklayıcılar" şeklinde adlandırılan bu maddeleri koklayanlar, genellikle 12 ile 16 yaş arasındaki çocuklar arasından çıkmaktadırlar. Bunlar, tıp, sanayi ve el sanatlarında kullanılan bazı uçucu maddeleri yoğun bir şekilde koklayarak, kafa bulmaya çalışırlar. Bu amaçla tiner, aseton, petrol ve tutkal gibi maddeler, ucuz ve temin edilmesinin kolay olması nedeniyle sokak çocukları arasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Kullananda ilk başlarda yapay ve geçici bir canlılık görülür. Bir süre sonra, bedeni ve ruhi çöküntü başlar; normal olmayan davranışlar görülür. Bağımlı hareketlerini kontrol edemez, sinir sistemi bozulur[27]. Tiner de bağımlılık yaratır ve kişiyi daha ağır uyuşturucu maddelere sürükler. Bir torbanın içine sıkılan bali yapıştırıcılar ve bez üzerine dökülen tiner gibi maddelerin koklanması özellikle sokak çocuklarında çok yaygındır.

---

25 www.bonzainedir.com

26 www.bonzainedir.com

27 **Çokal**, 30.

IV. Uyuşturucu Madde Suçluluğu

1. Uyuşturucu Suçluluğuna Genel Bakış

Uyuşturucu suçluluğundan, kriminolojik açıdan birbirinden tamamen farklı değerlendirilebilen iki davranış tarzı anlaşılır: Birincisi yasadışı uyuşturucuyu kullanma (Almanya'da ayrıca kullanmak için bulunduran cezalandırılmaz) ve diğeri bu uyuşturucunun yasadışı trafiği (yetiştirmek, üretmek, ticaretini yapmak, ithal, ihraç, teslim, devralma). Bunun yanında, doğrudan (eczane soyma) veya dolayısıyla yaratılan suçluluk (uyuşturucu parasını sağlamak amacıyla ev soyma), kriminolojik yönden uyuşturucu suçluluğu olarak vasıflandırılır.

2. Uyuşturucu Ticareti

Türkiye, coğrafi yapısı itibariyle yüzyıllardan beri, doğu ile batı arasında kullanılan bir ticaret ve kültür köprüsü olmuştur. Bu nedenle, yasal olarak sürdürülen ticaret gibi, uyuşturucu madde kaçakçılığından da yoğun olarak etkilenmiştir. Günümüzde Balkan Uyuşturucu Rotası olarak adlandırılan rota, geçmişten günümüze var olan bu tarihi yolların Avrupa'ya çıkışı olmuştur[28].

Türkiye'de 1998 yılında 2737 uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında 6121 sanık, toplam 10 ton 735 kg uyuşturucu madde, 8 ton 611 kg asetik anhidrit maddesi ve 734743 adet sentetik ecza ele geçirilmişken; 1999 yılında 2857 uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında 6209 kişi hakkında koğuşturmaya başlanmış ve bu olaylarda 5458 kg esrar, 2249 kg eroin, 288 kg baz morfin, 234 kg afyon, 13 kg kokain, 26296 kg asetik anhidrit maddeleri ele geçirilmiştir[29].

Almanya'da 1998'de, polis ve gümrük görevlilerince kaydedilen uyuşturucu madde suçları, genel suçluluk eğilimi karşısında yenilenerek artmıştır. Uyuşturucu suçlarının yükselmesi çerçevesinde 216.682 üzerinde, artış %5,6'dır; herşeyden önce Cannabis (mariunanın ve haşhaş gibi uyuşturucuların üst kavramı olarak adlandırılan bitki) (+%20,3) ile bağlantı büyüme sayıları göze çarpıcıdır. Kokain (+%2,7) ve Amphetamin (+%0,9) ile bağlantılı suçlar da 1998'de yükselmiştir. Buna karşılık, eroin (-%8,8), exstasy (-30,4) ve LSD (-%35,2) ile bağlantılı suçlar açıkça gerilemiştir. Suç sayısının gelişimine uygun olarak, soruşturulan şüphelilerin sayısı da açıkça 177.170 kişi ile %9,3 artmıştır. Alman olmayan şüphelilerin payının %23,5 üzerinde, %2,0 gerilemesi esnasında, gençlerin payı yenilenerek artmıştır. 1998'de soruşturulan tüm şüphelilerin %41'i, 21 yaşın altında idiler (1997'de %38,1)[30].

---

[28] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 1.

[29] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 12.

[30] Rauschgiftjahresbericht 1998 Bundesrepublik Deutschland, 12.

Uyuşturucu Madde Suçlarında Alman Olmayan (Yabancı) Sanıklar

Yabancı Sanıklar	Sıralama 1997	Sayı	1997 %	Sayı	1998 %	Değişiklik %
Toplam		41.417	100.0	41.562	100,0	+0,4
1. Türkler	(1)	12.818	30,9	12.071	29.0	-5,8
2. İtalyanlar	(2)	3.499	8,4	3.380	8,1	-3,4
3. Yugoslavlar	(3)	2.941	7,1	3.050	7,3	+3,7
4. Cezayirliler	(5)	1.315	3,2	1.454	3,5	+10,6
5. Faslılar	(4)	1.606	3,9	1.363	3,3	-15,1
6. Sierra Leoneliler	(10)	760	1,8	1.289	3,1	+69,6
7. Yunanlılar	(7)	998	2,4	996	2,4	-0,2
8. Polonyalılar	(8)	827	2,0	986	2,4	+19,2
9. Lübnanlılar	(6)	1.054	2,5	972	2,3	-7,8
10. İranlılar	(13)	713	1,7	793	1,9	+11,2

Tabloda görüldüğü gibi üç sıranın yeri önceki yıla göre değişmemiştir; aynı zamanda Türk ve İtalyan sanıkların uyuşturucu suçlarındaki payı mükerrirliktir[31].

3. Uyuşturucu Madde Kullanma

a. Uyuşturucu Kullananların Genel Durumu

Türkiye'de polis kayıtlarına geçen kullanıcı sayısındaki artış, uyuşturucu kullanımında genel bir artış olduğunu göstermektedir. Buna göre, son sekiz yıl içinde uyuşturucu kullanımından işlem yapılan kişilerin sayısı aşağıdaki gibidir[32]:

Yıllar	Kullanıcı sayısı
1992	802
1993	1068
1994	2189
1995	1721
1996	2570
1997	2314
1998	2544
1999	2682

Polis kayıtlarına geçen ve artış gösteren uyuşturucu kullanıcı sayısının gerçekte daha yüksek olduğu bir gerçektir.

---

31 Rauschgiftjahresbericht 1998, 54.

32 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 18.

Uyuşturucu bağımlılarının dolayısıyla yarattıkları suçlulukla bağlantı içerisinde meydana gelen maddi zararlar çok yüksek olmaktadır. **Keuzer/Römer -Klees/Schneider (1991)** çalışmalarında belirttiklerine göre, sorulan 100 uyuşturucu bağımlısının bir günün gereksinimi için ortalama 250 DM'ye ihtiyaçları olmaktadır. Fakat, para ihtiyacının büyük kısmı dolayısıyla yaratılan suçlarla karşılanamamaktaydı. Araştırma sonuçlarına göre, bu pay %32 civarında, yani para ihtiyacının üçte biri oranında idi[33].

Uyuşturucu tehlikesine karşı Alman merkez dairesinin 1996'daki bir tahminine göre, 200.000 ilâ 300.000 kişi arasında kuvvetli uyuşturucuya (eroin, kokain) bağımlı insan vardı. Federal Polis Dairesi ise, 224.000'den 275.000'e kadar kişinin kuvvetli uyuşturucu tüketiminden söz etmekte idi[34].

Türkiye'de 1996 yılında uyuşturucu madde bağımlılığının durumunu ortaya koyabilecek veriler toplanmaya çalışılmışsa da, bu konudaki verilerin yetersizliği nedeniyle hazırlanan "*Madde Bağımlılığı Soru Formu*" tüm narkotik birimlere dağıtılmıştır. 1997 yılında 1335, 1998 yılında 1708 ve 1999 yılında 1633 kişi üzerinde uygulanan bu anket, ülkemizde madde bağımlılığı üzerine yapılan en ciddi ve kapsamlı araştırmadır:

Bağımlıların Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Yıllar	16'dan Küçük	16-30	31-45	46-65	65'ten Büyük
1996	0,8	35,1	45,7	18,1	0,3
1997	0,3	35,5	40,8	23,1	0,3
1998	0,1	37,2	42,3	19,8	0,6
1999	0,3	38,8	43,7	16,1	1,1

Bağımlıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıllar	Kadın	Erkek
1996	5,5	94,5
1997	4,3	95,7
1998	3,6	96,4
1999	3,4	97,6

Bağımlıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Yıllar	Yok	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul
1996	8	10	49,2	15	12,3	5,5
1997	8,9	8,5	54,3	13,2	13,2	1,9
1998	9,7	7,7	54,2	14,7	10,4	3,3
1999	7,4	9,1	57,2	15,1	10,4	0,8

[33] **Kürzinger**, 303.
[34] **Schwind**, 531.

Bağımlıların Kullandıkları Maddenin Cinsine Göre Dağılımı

Yıllar	Eroin	Esrar	Kokain	Sentetik	Uçucu	Diğer
1996	26,4	69,5	2	2	0,02	0,06
1997	14,2	80,2	1,5	3,1	0,1	0,9
1998	19,7	74,8	1,3	0,1	2,7	1,4
1999	10	82,3	1,9	0,3	2,9	2,6

Uyuşturucuya Başlama Nedeni

Yıllar	Merak	Arkadaşlık	Eğlence	Sorunlar
1996	34,8	46,9	3,8	14,5
1997	39,5	42,7	3,3	14,5
1998	46,7	35	2,8	16,5
1999	37,5	44,7	3,6	14,2

Ankete Katılanların Maddeyi Temin Suçu İşleyip İşlemediği

Yıllar	Evet	Hayır
1996	10,3	89,7
1997	11	89
1998	11,5	88,5
1999	7,3	92,7

Bağımlıların Sabıka Durumu

Yıllar	Madde ile ilgili	Madde ile ilgisiz	Yok
1996	37,5	21,5	41
1997	31,5	19,5	49
1998	34,7	20,5	44,8
1999	37,5	21	41,5

Bağımlıların Aile Durumu

Yıllar	Yok	Var	Var ayrı yaşıyor
1996	9,7	77,3	13
1997	10,2	65,2	24,6
1998	18,9	63,7	17,4
1999	6,7	80,7	12,6

Bağımlıların Ailelerin Gelir Durumu

Yıllar	Düşük Gelirli	Orta Gelirli	Yüksek Gelirli
1996	44,7	49,3	6
1997	35,6	60,7	3,7
1998	23,4	72,4	4,2
1999	43,6	51,9	4,5

Bağımlıların Tedavi İstek Oranı

Yıllar	Tedavi İsteği Yok	Tedavi İsteği Var
1996	27,9	72,1
1997	17,8	82,2
1998	16,3	83,7
1999	17,8	82,2

b. Uyuşturucu Kullanımından Ölenler

Uyuşturucu kullanımından ölenler arasında, 18-24 yaş grubu %49,6 ile eskiden olduğu gibi en ağırlıklı gruptur. 1998'de Almanya'da 1.674 insan uyuşturucu kullanımından ölmüştür. Bu bir önceki yıl ile karşılaştırmada 173 vaka artışını (+%11,5) ifade eder. Ana ölüm nedeni eroin kullanımı idi[35].

1998 yılında, Danimarka'da 245, Fransa'da 143, Yunanistan'da 248, İtalya'da 985, İsviçre'de 210, İspanya'da 456; 1997'de, İngiltere'de 3.431, Hollanda'da 48, Avusturya'da 172, Portekiz'de 317 ve Lüksemburg'da 9 kişi uyuşturucu kullanımından ölmüştür[36].

Aşırı doz uyuşturucu kullanımından Türkiye'de ölenlerin sayısı 1996'da 36, 1997'de 22, 1998'de 16 ve 1999'da ise, 9 olarak tespit edilmiştir. 1999'daki ölümlerin 5'i Gaziantep'te, diğerleri ise, Bursa, İstanbul, Karaman ve Van'da meydana gelmiştir[37]. Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) 2013 Türkiye Uyuşturucu Raporu'na göre, Türkiye'de bir yılda 5'i 15 yaş altı olmak üzere 325 kişi uyuşturucu madde kullanımına bağlı hayatını kaybetti. Raporda, 60 bin uyuşturucu bağımlısı olduğu belirtilirken, bunlardan 4 bin 720 kişi tedavi görüyor[38].

---

35 Rauschgiftjahresbericht 1998, 12.

36 Rauschgiftjahresbericht 1998, Tablo 33.

37 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 17, 41.

38 http://t24.com.tr/haber/2013te-uyusturucudan-325-kisi-oldu,249880.

4. Uyuşturucu Bağımlılığının Neden Olduğu Diğer Suçlar

Kuvvetli uyuşturucu kullanıcıları birkaç suç alanında her zaman yüksek paya sahiptirler. Böylece, uyuşturucu madde suçluluğunda onların suçlarının payı %35,2'yi, aynı şekilde doğrudan tedarik etme suçluluğunda %57,7'yi kapsamaktadır. Eczaneden uyuşturucu madde hırsızlıklarında, kuvvetli uyuşturucu bağımlıları aydınlanan suçların %77,2'sinden sorumludurlar. %68,9'u doktor muayeneleri ve %40,6'sı hastanelerden hırsızlık ile uyuşturucu temini için reçete sahtecilikleri de bu kişilerce işlenmiştir[39].

Kuvvetli Uyuşturucu Tüketicilerinin Diğer Seçilmiş Suç Alanları(Almanya)

Kayıtlı Kuvvetli Uyuşturucu Bağımlılıklarının İşlemiş Oldukları Suçlar ve Onların Suç Yıllarına Göre Payı		
Suç	**1997**	**1998**
yağma cinayeti	17=%17,7	11=%13,3
yağma suçları	4.462=%13,3	4.593=%14,3
basit hırsızlık	60.463=%7,3	57.775=%7,2
Onlardan		
mağaza hırsızlığı	46.945=%7,3	43.937=%7,1
ağır hırsızlık	36.097=%12,8	36.793=%13,8
Onlardan		
mağaza içinde veya mağazadan	4.548=%20,8	4.723=%22,8
mağaza hırsızlığı	2.074=%33,0	2.295=%36

V. Uyuşturucu ile Mücadele

1. Milli Uyuşturucu Madde Mücadele Planı

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de uyuşturucu madde kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Uyuşturucu ile mücadele bakımından devletin etkin bir program uygulaması zorunludur. Burada, uyuşturucu madde ticaretinin kontrolü ve suçluların etkin bir şekilde cezalandırması başta olmak üzere, gençlerin bu maddelere alıştırıldığı bar, cafe, diskotek gibi yerlerin kontrolü gelmektedir.

Uyuşturucu ile mücadelede anne ve babalar ile okul yöneticilerine de görevler düşmektedir: Anne ve babaların çocuklarına sahip olmaları, onların kimlerle arkadaşlık ettiklerine dikkat etmeleri ve onlara sevgi ve şefkatle yaklaşmaları gereklidir. Okul yöneticileri de, öğrencileri okulda takip etmeli, onlara uyuşturucunun zararlarını öğretmelidirler.

Uyuşturucu ile mücadele, üretim, tüketim ve yasadışı ticaret alanlarını kapsayan çok yönlü bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu nedenle, uyuşturucu

[39] Rauschgiftjahresbericht 1998, 30.

madde ile mücadele politikası oluşturulmalı ve bu mücadele politikasında şu hususlar özellikle dikkate alınmalıdır[40]:

a. Uyuşturucu madde kaçakçılığı bir insanlık suçudur.

b. Organize suç örgütlerinin önemli finans kaynaklarının başında uyuşturucu madde kaçakçılığı gelmektedir.

c. Uyuşturucu madde suçlarına karşı etkin bir strateji geliştirilmeli, bilim ve teknolojinin olanakları en iyi şekilde kullanılmalıdır.

d. Uyuşturucu madde ile mücadelede görev alan personelin eğitimine önem verilerek, mücadelede bilimsel ve gelişime açık bir yapı oluşturulmalıdır.

e. Uluslararası işbirliği geliştirilerek sürdürülmelidir; çünkü, hiçbir ülke tek başına başarıya ulaşamaz.

f. Mücadelenin, uyuşturucunun arz, talep ve rehabilitasyon safhalarının hepsini kapsayacak şekilde olmasına dikkat edilmelidir.

2. Uyuşturucuyu Serbest Bırakma

Dünya uyuşturucu madde kaçakçılığında görülen artışı, uyuşturucu madde kullanımındaki artışla doğru orantılı olarak değerlendirmek gerekir. Bu bakımdan, uyuşturucu maddeye olan talebin önüne geçilmeden uyuşturucu madde kaçakçılığı ile yapılan mücadelenin sonuçsuz kalacağı açıktır. Çünkü, talebi karşılayacak bir arz her zaman bulunacaktır. Bu bakımdan, bazı Avrupa devletlerinde uyuşturucu kullanımının yasallaştırılmasıyla ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, tıbbi amaçla kullanılmayan ve gerçekten bağımlılık yapan uyuşturucular üzerindeki kısıtlamalar sürmeli, fakat esrarın toplum tarafından kabul edilebilirliği göz önüne alınarak, diğer uyuşturuculardan ayırmalıdır. Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerden Fransa, Belçika ve Lüksemburg hariç, uyuşturucu kullanımı serbesttir. Uyuşturucu kullanımını ve belli şartlar altında hafif uyuşturucu satışını serbest bırakan ilk ülke ise Hollanda'dır[41].

Uyuşturucu politikasında hangi yolun doğru, hangisinin yanlış olduğu tartışmalıdır. Almanya'da da hafif uyuşturucular için sabit yerler (Fixerstuben) Frankfurt, Hamburg ve Münih'te vardır. Diğer yandan bu yerlere izin verilmesi uyuşturucu ile mücadelede şimdiye kadar az başarılı ol-

---

[40] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 10.

[41] Radikal İki, 20.10.1996.

muştur. Çünkü, uyuşturucu tüketimi ve suçluluk artmaktadır[42]. Belirli yerlerde kullanılmış şırıngasını getirmek koşuluyla yeni şırınga ve uyuşturucu verme uygulamasına, bağımlılar açısından uyuşturucu kullanımının kontrol altında tutulmasını sağlayacağına ve uyuşturucu kaçakçıları ile etkin bir şekilde mücadele edileceğine inanılarak izin verilmiştir. Ancak bu uygulamadan, istenilen amaca ulaşılabildiğini söyleyebilmek güçtür.

Hollanda'da esrar kullanımını diğer uyuşturucuların suistimalinden ayırma çabalarının başarısı da değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Çünkü, esrar dağıtımına izin verilmesi, diğer uyuşturucu kaçakçılığını ve potansiyel kullanıcıları etkilemekte, diğer uyuşturucuları daha kolay elde edebilmek mümkün olmaktadır. Kaldı ki, tıbbi amaçlar dışında uyuşturucu kullanımının yasallaştırılması talep artışına da neden olmaktadır. Talep azaltılması yerine, uyuşturucuların verdiği zararın azaltılması uygulamasına geçilmesi, uyuşturucu talebinin azaltılmasına yönelik çalışmaları zayıflatacağı gibi, yasadışı uyuşturucu temini ve üretiminin azaltılmasına yönelik faaliyetlere de zarar verecektir. Bir bağımlılığı, başka bir bağımlılıkla çözmeye çalışmak ölüm tacirlerinin kategorisini değiştirmekten başka bir sonuç doğurmaz. Bizde de, eroin bağımlılığı ile mücadelede metadon kullanımı savunulmaktadır[43].

---

[42] **Schwind**, 551.

[43] **Çokal**, 52.

Dokuzuncu Bölüm
BİREYSEL SİLAHLANMA VE SUÇ

§ 1. SİLAHLANMANIN NEDENLERİ

Silah, saldırı veya savunma amacıyla kullanılan düzenek, aygıt ve araçlara verilen addır. Silahları genel olarak, ateşsiz silahlar (kama, kılıç, ok, mızrak, balta vb. kesici ve delici silahlar), ateşli silahlar (top, tüfek, tabanca, makinalı tüfek, füze, bomba vb.), kimyasal ve biyolojik silahlar şeklinde gruplandırmak mümkündür.

31 Mayıs 2001 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen *Ateşli Silahların, Parçalarının, Unsur ve Mermilerinin Yasadışı İmalatına ve Ticaretine İlişkin Protokol*'un 3'üncü maddesinde ateşli silah, "bir patlayıcı marifetiyle saçmaları, bir kurşun ve çekirdeği iten veya bu işlevi görmek üzere imal edilmiş veya eski silahlar ile bunların replikleri (karşı parçaları) hariç, kolayca bu amaca uygun hale getirilebilen taşınabilir namluya sahip her türlü silahı ifade eder" (m. 3/a) şeklinde tanımlanmıştır[1].

İnsanın silah sevgisi ve gereksinimi yanında, onun çok tehlikeli bir alet olması önemini daha da artırmaktadır. Çünkü, tecrübesizlik, yeterince bilgi sahibi olmama ve bir anlık öfke, giderilmesi mümkün olmayan ölüm ve yaralanmayla sonuçlanan olaylara neden olmaktadır. Gerçekten de, silahı bir gösteriş aracı veya güç simgesi olarak görenlerin sayısı toplumumuzda azımsanamayacak kadar çoktur. Nitekim, düğünlerde veya maçlarda kutlama amaçlı ateşlenen silahlardan çıkan mermiler, çoğu kez coşkunun hüzne dönüşmesiyle sonuçlanmaktadır. Silahın bir suçta kullanılması da sıklıkla görülen olaylardandır; çünkü, silah bulunduranlar işlemek istedikleri suçu bu şekilde kolaylaştırıp, hedeflerine daha kolay ulaşmayı amaçlarlar. Fakat, çoğu kez kişilerin savunma veya avlanma amacıyla sahip oldukları silah, bir anlık öfke veya tahrikin sonucu olarak bir suç aletine dönüşebilmektedir[2].

Silahlanmanın nedenleri arasında merak, örf ve adet, suç korkusu gibi haller sayılabilir. Türkiye'de **"at, avrat, silah"** özdeyişi nedeniyle silah bulundurmaya yönelik geleneksel bir eğilim vardır. Buna bazı dönemlerde, gelir

---

1 **Tezcan** Durmuş, Ateşli Silahların Kişilerce Alım ve Bulundurulmasının Denetimi, in: Polis Dergisi, 2003, S. 36, s. 354.

2 **Demirbaş** Timur, Bireysel Silahlanmaya Kriminolojik Açıdan Bakış, in: Bireysel Silahsızlanma Sempozyumu (18-19 Ocak 2002), İstanbul 2004, s. 32.

sağlamak amacıyla silah ruhsatı alabilmenin genişletilip, kolaylaştırılmasının da eklenmesi nedeniyle, adeta insanlar silahlanmaya özendirilmişlerdir.

Ancak, silahlanma nedenleri arasında suç korkusunun ayrı bir yeri vardır. Çünkü, kendisine veya yakınlarına karşı bir suç işleneceği endişesi içerisinde bulunan kişiler, kendilerini koruma düşüncesiyle daha kolay silahlanabilirler.

Tarafımızdan İzmir'de yürütülen 4 Ocak 2002'de tamamlanan kamuoyu araştırmasında (1653 kişiyle görüşmek suretiyle), *"Silah bulundurma amacınız nedir?"*(silah sahibi oldukları yönünde cevap veren 368 kişi açısından) sorusuna verilen cevaplar ise aşağıdaki şekilde olmuştur[3]:

	İzmir		
	Genel	%	Kadınlarda
Cevap			
Güvenlik	42,93		42,86
kişisel merak	29,89		25,97
örf ve adet	8,42		10,39
Gösteriş	5,16		6,49
Diğer	13,59		14,29

Bu soruya verilen cevaplar ise, silah bulundurmanın en önemli nedeninin %42,93 ile güvenlik olduğunu ortaya koyması oldukça dikkat çekicidir.

§ 2. BİREYSEL SİLAHLANMANIN BOYUTLARI VE SUÇA ETKİLERİ

I. Silahlanmanın Boyutları

Uluslararası Af Örgütü, Oxfam ve IANSA (Uluslararası Silahlara Karşı Eylem Ağı) bir araya gelerek dünya çapında yaklaşık 50 ülkede yürürtülecek olan "silah kontrolü" kampanyasını 9 Ekim 2003 tarihinde başlatmıştır. Bu kampanyanın ortaya koyduğu veriler aşağıda görüleceği gibi çok çarpıcıdır:

1. Yıllık küresel izinli silah ticareti 21 milyar dolardır.
2. Dünya'da yaklaşık 639 milyon hafif silah bulunmakta olup, her on kişiye bir silah düşmektedir.
3. Her yıl 8 milyon hafif silah ve 16 milyar birim mermi üretilmektedir (bu her insan için ikiden fazla mermi demektir).
4. Hafif silahların yaklaşık %60'ı sivillerin elindedir.

[3] Demirbaş, Bireysel Silahlanma, 36.

Polis istatistiklerine göre, Türkiye'de polis bölgesi asayiş olaylarında kullanılan ve aramalarda ele geçirilen silah ve fişek sayısında 1989'dan 1994'e kadar bir artış, 1995'den itibaren ise, bir azalma saptanmış; ancak, 1998'de 1997'e göre bir artış kaydedilmiştir[4]:

Uzun Namlulu									
1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
71	141	200	240	353	522	300	284	190	251

Tabanca									
1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
3912	4498	6122	6632	12684	17578	17641	18266	18326	17783

Bu sayılar, ülkemizdeki silah sayısı hakkında sağlıklı bilgiler vermek bakımından elbette yetersizdir. Çünkü, bunlar polisin eline geçen silahlardır. Kaldı ki, karanlık alan araştırmalarına göre, klasik suçlulukta her durumda işlenen suçların %10 polise kaydedilir, fakat bunlardan %50'si de aydınlanmaz. Bu, her durumda 20'inci suçlunun ortaya çıkartılıp cezalandırılacağı anlamına gelir[5]. 2004 yılı itibariyle Türkiye'de, 3 milyonu av tezkereli ve 2 milyonu ruhsatlı olmak üzere 10 milyon civarında silah bulunduğu tahmin edilmektedir.

Silahlanmanın görünüşü hakkında fikir edinmek amacıyla tarafımızdan İzmir ilinde yürütülen ve 4 Ocak 2002'de tamamlanan kamuoyu araştırmasında, 1653 kişiye yöneltilen "Bir suçtan korunmak amacıyla silah bulundurmayı hiç düşündünüz mü?"sorusuna verilen cevaplar şöyledir[6]:

	İzmir		
	Genel	%	Kadınlarda
Cevap			
çok,	9,40		6,65
bazen,	7,58		22,56
hemen hemen hiç,	18,07		16,17
kesinlikle düşünmedim,	43,12		53,59
bilmiyorum/cevap yok,	1,52		1,04

4 Asayiş Olayları Değerlendirmesi, 1997-1998, Ankara 1999, s. 97.

5 Kürzinger, 322 vd.

6 Demirbaş, Bireysel Silahlanma, 36.

"Hiç silah bulundurdunuz mu?" sorusuna verilen cevaplar ise:

	İzmir		
	Genel	%	Kadınlarda
Cevap			
evet, ruhsatlı,	11,03		4,56
evet, ruhsatsız,	7,58		1,69
hayır,	79,52		92,96
cevap yok,	1,88		0,65

İzmir ilinde silah bulunduranların oranı %18,61 şeklinde (kadınlarda %6,25), adeta her on kişiden ikisinde silah olduğunu ortaya koymuştur. Bu oran, Türkiye'nin belirli şehirlerine göre az olmakla birlikte, küçümsenemeyecek boyutlarda olduğunu göstermektedir[7].

1989 ile 1998 yılları arasında yapılan kamuoyu araştırmaları Kanada'daki evlerin yaklaşık %24'ünde en az bir ateşli silah olduğunu göstermektedir. Bu durum, aşağı yukarı 3 milyon Kanadalı'nın bir ya da daha fazla ateşli silaha sahip olduğunu göstermektedir. Kanada'da 7 milyon ateşli silah bulunduğu tahmin edilmektedir. Kanadalıların ateşli silah sahibi olmalarının başında avcılık gelmekte (%74), bunu spor amaçlı atıcılık (%30), koleksiyonculuk (%17) ve malını veya kendini savunma ile diğer nedenler (%4) oluşturmaktadır[8].

Diğer sekiz sanayileşmiş batılı devletle karşılaştırıldığında, ateşli silaha sahip olan ev bakımından, Kanada ortalarda bir yerde bulunmaktadır. Kanada'daki oran, Fransa, İsveç ve Avusturya'ya benzemektedir. Buna karşılık, İngiltere ve Galler, İskoçya ve Hollanda'da bu oran %5'in altındadır. Öte yandan, bu oranın en yüksek olduğu yer %48 ile ABD olup, onu %36 ile İsviçre izlemektedir[9]

II. Silahlanmanın Suça Etkileri

2003 yılı Adalet istatistiklerine göre, 100.000 nüfustaki açılan kamu davası oranları, adam öldürmede 30, yaralamada 178; sanık sayısı ise, adam öldürmede 47, yaralamada 282'dir. Diğer taraftan intiharların %21'inde ateşli silah kullanıldığı görülmektedir. 1992-1996 yıllarını kapsayan 5 yıllık süre içinde 6136 sayılı Ateşli Silahlar, Bıçaklar ve Diğer Aletler Hakkında Kanuna aykırılıktan açılan kamu davasında %83'lük bir artış görülürken, sanık sayısındaki artış ise %74 olmuştur. Nitekim, 2003 yılında açılan kamu

---

7 Demirbaş, Bireysel Silahlanma, 36.

8 Focus on Firearms, in: Canadian Firearmas Centre, 03.03.1999.

9 Focus on Firearmas.

davası 19.622; sanık sayısı ise, 1035'i 12-18 yaş grubundan olmak üzere 25.902'dir. Öte yandan, 2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler, Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun'a muhalefetten 2003 yılında açılan kamu davası 9915, sanık sayısı ise, 11.170'dir[10].

Suçların işlenmesinde ateşli silah kullanım oranı da gittikçe yükselmekte olup, son yıllarda polis bölgesindeki ruhsatsız silah oranı ortalaması %87'i bulmaktadır. 2004 yılının ilk altı ayı için bu oran %79,5'dur. 2002 yılında İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda incelemeye alınan ateşli silahlarla işlenmiş suçların %66'sında silahın ruhsatsız olduğu belirlenmiştir (T.Özdeş, 2003)[11]:

Ruhsat Durumu	%
Yok	66.0
Bulundurma	6.0
Taşıma	6.0

Adana ilinde 1 Ocak 2001 ile 31 Aralık 2003 tarihleri arasında tabanca ile işlenen 89 adam öldürmenin 87'si ruhsatsız silahla işlenmiştir. Yasadışı işleri yapanlar, silah bulmakta zorlanmamaktadırlar.[12]

Türkiye (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2003) ve ABD (FBI, 1992)'de silahın belli suçlarda suç aleti olarak kullanılmasına ilişkin oran tabloları şöyledir:

Türkiye	%Yaralama	Yağma (Gasp)	Adam Öldürme
Silahla	14	9	33
Silahsız	86	91	67
Toplam	100	100	100
	(18.979)	(1069)	(2074)

ABD	%Yaralama	Yağma (Gasp)	Adam Öldürme
Silahla	25	40	68
Silahsız	75	60	32
Toplam	100	100	100
	(1.126.974)	(672.478)	(23.760)

[10] **Yücel** Mustafa Tören, Ateşli Silahlarla Mücadelede Teorik Yaklaşımlar, TBB Dergisi, 2005 sayısında yayımlanacak.

[11] Yücel, Ateşli Silahlarla, 1.

[12] **Sapmaz** Ahmet-**Tanış** Veyis Naci, Silah Ruhsatına Yeni Bir Bakış, in: Polis Dergisi, S. 39.

Yaralama ve yağma gibi şiddet içeren suçlarda silah kullanılması mağdurun öldürülmesi riskini artırmaktadır. Kesici altelerden beş katı fazla ölüme sebebiyet veren silah, ABD'deki adam öldürme suçlarında önemli bir yer tutmaktadır. Dünya Sağlık Teşkilâtı verilerine göre, adam öldürme suçlarında ABD, Kuzey İrlanda'nın iki katı, diğer batı ülkelerinden ise üç katı bir orana sahiptir[13]:

1992 Yılı Dünya Sağlık Teşkilatı Adam Öldürme Oranları (100.000 Nüfus)

Ülke	Oran
ABD	18,5
Kuzey İrlanda	9.7
Finlandiya	6.9
Türkiye	11.0

Bu görüntüyü doğuran en önemli neden, ABD'de 150-200 milyon tahmin edilen ateşli silahların varlığıdır. Nüfusa oranla Türkiye'deki görüntüde iyi değildir. 1990-1997 yılları arasında satılan silah ve tüfek sayısı, %358 oranında bir artış göstererek, bu süredeki toplam satış miktarı 260.770 olurken, 1987-1996 yılları arasında Polis bölgesinde ele geçirilen tabanca sayısı 95.114 olmuştur[14].

§ 3. BİREYSEL SİLAHSIZLANMANIN SUÇUN ÖNLENMESİ AÇISINDAN ÖNEMİ VE SİLAHLANMAYA KARŞI MÜCADELE YOLLARI

I. Bireysel Silahsızlanmanın Suçun Önlenmesi Açısından Önemi

Suç politikasının bir temel problemi, suçluluktan korunmadır. Bu gayret açıkça iki temel kabulden hareket eder: Bir kere, her toplumda suçlulukta kaçınılamaz bir kısmın olmakla birlikte, bunun sayısı azaltılabilir; ikincisi ise, suçluluğun belirli görünüş şekillerinin azaltılması veya hatta tamamen önlenmesi mümkündür. Hemen hemen suçluluğu açıklayan bütün teorilerin de farzettiği, suçsuz bir toplumun olmasının hayal olduğundan hareket edilir[15].

Silah taşımayı bir yaşam biçimi ve erkeklik simgesi olarak kabul eden insanların suça yönelme ihtimalleri daha yüksektir. Gerçekten de, psikolojik olarak silahlı kişilerin kendilerini daha güçlü ve güvenli hissetmeleri nedeniyle, çoğu kez alkolün de etkisiyle silahın kullanılması söz konusu olmak-

---

[13] Yücel, Ateşli Silahlar, 2.

[14] Yücel, Ateşli Silahlar, 3.

[15] Kürzinger, 320.

tadır. Çünkü, duygularını, heyecanlarını ve öfkesini kontrol edemeyen insanların elindeki silah, bir ölüm makinesi haline gelmekte; çoğu kez, basit bir tartışma nedeniyle en sevdiği kişilerin bile ölümüne neden olmaktadır.

Suçun kontrolü, genel sosyal kontrolün bir kısmıdır. Suçun kontrolü, toplum içinde kişilerin güvenliğini garanti ederek, suçların işlenmesini organları vasıtasıyla engellemeyi ve önlemeyi amaçlayan yapılar ve merciler ile meşgul olur. Sosyallik ve anlayış temizliği, ahlâk, gelenek, örf, eğitim vs. sosyal kontrol edici fonksiyona sahiptirler. Suç kontrolü, ceza hukukunun sosyal kontrolüdür. Hukuk, sosyal kontrol aracı olarak görülebilir. Onu taşıyanlar, esaslı olarak polis, ceza yargısı ve infaz kurumlarıdır[16].

Silah bulundurmanın kendisinin suç olması yanında, silahın genellikle diğer suçları işlemede araç olarak kullanılması nedeniyle, silahlanmanın önlenmesinin suçluluğun önlenmesi bakımından önemi büyüktür. Gerçekten de, silah vasıtasıyla işlenen adam öldürme, yaralama, yağma ve cinsel suçların, silahlanmanın sosyal olarak kontrol edilmesi halinde, büyük oranda azalacağı bir gerçektir.

Silahın şiddet kültüründeki rolü ve işlevi nedeniyle, suçun önlenmesi açısından şu hususlara dikkat edilmelidir[17]:

1. Bir ülke veya topluluktaki silahlı şiddet, ruhsatlı ve/veya ruhsatsız silahların varlığı ile doğrudan bağlantılıdır.
2. Silah sahibi olma, bir imtiyaz ya da hak olarak ele alınamaz.
3. Silahı sınırlandırmak üzere, hükümetler tarafından gerekli tedbirler alınmadığı sürece, silah kültürü yaygınlaşarak kamu güvenliğini tehdit etmeye devam edecektir.
4. Yasal düzenlemeler yanında, geliştirilmiş eğitim ve sorunları çözümleyici stratejilere de gereksinim vardır.
5. Devletlerin birlikte çalışmaları halinde, silah kontrolü daha etkili olacaktır.

Silah kontrolü bakımından 28.6.1978 tarihli *Ateşli Silahların Kişiler Tarafından Alımının ve Bulundurulmasının Denetimine İlişkin Avrupa Sözleşmesi*'nin önemi büyüktür. 1 Temmuz 1982'de yürürlüğe giren bu Sözleşme,

[16] Demirbaş, Bireysel Silahlanma, 39.

[17] Yücel, Ateşli Silahlarla, 10.

Türkiye tarafından 3.4.1979 tarihinde imzalanmasına rağmen, henüz onaylanmamıştır. Sözleşme, ateşli silahların sınır ötesi hareketlerinin denetimi yönünden basit ve esnek bir sistem öngörmektedir[18].

II. Silahlanmaya Karşı Mücadele Yolları

Silahlanmaya karşı mücadele bakımından silahlanma nedenlerini öncelikle ortadan kaldırmak gereklidir. Bu bakımdan merak, örf ve adet, suç korkusu gibi nedenlerin kaldırılması veya en azından azaltılması gereklidir. Bir defa, silah bulundurmaya yönelik geleneksel eğilimin yok edilmesi bakımından başta okullar ve silahlı kuvvetlerde olmak üzere medya vasıtasıyla yapılacak eğitici faaliyet ve programların büyük önemi vardır. Buna, silah ruhsatı alabilmenin güçleştirilmesi yanında, kanunların etkin ve çabuk bir şekilde uygulanması suretiyle adalet sistemine olan inancın kuvvetlendirilmesini de eklemek gerekir[19].

Burada sivil toplum örgütlerine de sorumluluk düşmektedir. Türkiye'de bireysel silahsızlanmayı ilk defa kamuoyunun gündemine getiren ve bu konuda kurulduğu 1993 yılından itibaren ciddi çalışmalar yürüten Umut Vakfı'nı özellikle örnek almak gerekir.

Karşılaştırmalı hukukta, Fransa, Danimarka ve Hollanda gibi bazı ülkelerin kişiler tarafından silah alımı ve bulundurulmasını kesin bir şekilde yasakladıkları görülmektedir. İngiltere'de ise, bir silah tutkununun Dunblade'da intihar etmeden önce 16 öğrenci ile bir öğretmeni öldürdükten sonra intihar etmesi faciasından sonra, 1997'de Silah Kanunu'nda değişiklik yapılmak suretiyle küçük kalibreli silahlar tamamen yasaklanırken, hangi silahların alınıp bulundurulabileceğine ilişkin bir liste oluşturulmuştur[20].

Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi silahlanma nedenleri arasında suç korkusunun ayrı bir yeri vardır. Bunu yenme bakımından, halkın, kolluğa ve yargıya güveni ile ihbar davranışları özellikle önem taşır.

4 Ocak 2002 tarihinde İzmir ili genelinde yapılan kamuoyu araştırmasında, *"Bireysel silahsızlanma (ruhsatlı veya ruhsatsız silah bulundurmanın azaltılması) konusunda ne düşünüyorsunuz?"* sorusuna, şu cevaplar verilmiştir:

---

18 Ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan, 355.

19 Demirbaş, Bireysel Silahlanma, 41.

20 Tezcan, 356.

	İzmir				
				Tahsili	
	Genel	%	Kadınlarda	Yok	Yüksek
Cevap					
çok yerinde olur	60,28		65,36	34,09	65,05
Olabilir	25,41		22,53	31,82	22,10
mümkün değil	10,37		7,42	15,91	10,50
bilmiyorum/cevap yok	3,94		0,26	2,27	2,19

Görüldüğü gibi ankete katılanların %85,69'luk büyük bir kısmı bu konuda olumlu görüş belirtmiştir. Bu oran tahsili olmayanlarda %65,91'e düşerken, yüksek tahsillilerde %87,15'e ve kadınlarda ise, %87,89'a yükselmiştir.

"Toplumda silahlanmanın yaygınlığı sizi rahatsız ediyor mu?" sorusuna verilen cevaplar ise şu şekildedir:

	İzmir				
				Tahsili	
	Genel	%	Kadınlarda	Yok	Yüksek
Cevap					
Evet	72,99		79,40	54,55	77,55
Hayır	9,21		5,48	20,45	5,97
Bazen	15,38		12,39	11,36	15,23
bilmiyorum/cevap yok	2,42		2,48	11,36	1,10

Silahlanmanın yaygınlığının %72,99 ile toplumu rahatsız ettiği, bu oranın kadınlarda %79,40'a ve yüksek tahsillilerde %77,55'e çıkarken, tahsili olmayanlarda %54,55 olarak çıkmıştır.

"Düğünlerde ve kutlamalarda silah atılması konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar ise, şöyledir:

	İzmir				
				Tahsili	
	Genel	%	Kadınlarda	Yok	Yüksek
Cevap					
evet, uygundur	3,66		1,84	4,55	2,05
hayır, kullanılmamalıdır	83,59		92,13	68,18	86,26
bazen kullanılabilir	10,92		4,46	22,73	10,74
bilmiyorum/cevap yok	1,83		1,57	4,55	0,95

Kutlama nedeniyle silah kullanımına karşı çıkanların oranı %83,59 olarak çıkmış ve bu oran kadınlarda %92,13'e ve yüksek tahsillilerde %86,26'ya çıkarken, tahsili olmayanlarda ise, %68,18'e düştüğü gibi, bunlarda *"bazen kullanılabilir"* diyenlerin oranı da %22,73 ile oldukça yüksek olarak belirmiştir (genel %10,92, kadınlarda %4,46)[21].

Silahsızlanma bakımından, öncelikle silahlanma nedenlerini belirlemek ve bunları ortadan kaldırmaya çalışmak gereklidir. Bu bakımdan merak, örf ve adet, suç korkusu gibi nedenlerin yok edilmesi veya en azından azaltılması gereklidir. Bir defa, silah bulundurmaya yönelik geleneksel eğilimin yok edilmesinde eğitimin etkisi büyüktür. Gerçekten de, başta okullar ve silahlı kuvvetlerde olmak üzere basın, radyo ve televizyon vasıtasıyla yapılacak eğitici faaliyet ve programların büyük önemi vardır. Bunun için çocukları şiddete ve silaha özendiren çizgi filmler ile oyuncakların kontrolüne ilişkin tedbirler de mutlaka alınmalıdır.

Silahsızlanma da devletin izleyeceği suç politikasının ayrı bir yeri vardır. Devlet hukuk devletini tam anlamıyla yerleştirmek suretiyle güvenliği sağladığı zaman, silahlanmanın en önemli nedenlerinde "suç korkusu" önemli ölçüde yenilmiş demektir. Elbette bunu sağlamada başta polis ve jandarma olmak üzere tüm güvenlik kuvvetlerine büyük sorumluluk düşmektedir.

Silahsızlanma, elbette ruhsatsız silahları olduğu kadar ruhsatlı silahları da içerir. Bu nedenle silah ruhsatı alabilmenin güçleştirilmesi yanında, mevcut ruhsatların da çok zorunlular dışında iptal edilmesi yoluna gidilmelidir. Devletin, şimdiye kadar izlediği silah ruhsatı vermek ve silah satmak suretiyle gelir sağlama düşüncesi kabul edilemez. Ayrıca, polis, asker gibi silah taşıyan kamu görevlilerinin zorunlu haller dışında silahlarını görev yerlerinde bırakmalı ve emeklilikleri halinde de, silahlarını bulundurma bakımından ruhsata ilişkin genel esaslara tabi olmalıdırlar.

---

[21] Demirbaş, Bireysel Silahlanma, 40.

Onuncu Bölüm
FAİLLİK GRUPLARI

§ 1. SUÇLU GRUPLARI VE YIĞIN SUÇLULUĞU

I. Suçlu Grupları Kavramı

İnsan grupları, sıkı veya gevşek, az veya çok düzenlenmişlerdir; çabuk dağılırlar veya belirli bir zamandan daha uzun ömürlü olurlar; yapısal veya anarşist gibi aşırı grup olarak da görülebilen yığınlardır. Gençlik çeteleri, özel vasıflarından dolayı farklı muamele görürler. Hatta, çetelerin belirtisi veya eğilimi de doğru tanımlanmaz; fakat araç olarak kullanılabilir[1].

Biyolojik temele dayanan grup, ailedir. Önceden beri suçlu aileler açıklanmıştır; onların özellikleri suç biyolojisi ve suç sosyolojisi taraftarları arasında tartışmalara neden olmuştur. Mafia modeline göre, organize suçlulukta suçlu aile, yapısal grup olarak önemli bir rol oynar. Suçlu aile, fonksiyonel olarak yapılaşmıştır; tek tek üyeler rollerini bilirler. Dayanışma kural olarak sağlamdır. Çekirdek aileden ayrılma ile örneğin bir özel ailenin (evlilik) kurulması vasıtasıyla çetelerin, suçlu asıl (kök) aileye bağlılığının devamı genellikle sürer[2].

Gangster tipli suç grupları, kural olarak serbest yapılanmışlardır ve bunun süresi önceden düzenlenmemiştir. Bunun bir istisnası organize suç grupları, organize suçtur. Fail grupları belirli bir durum nedeniyle bir araya gelebilirler; kısa zaman mevcudiyetlerini sürdürürler ve fiilin işlenmesinden sonra dağılırlar[3].

Politik terör sahnelerinde de, özel bir suç birlikteliği gözlenir. Bu, katı organize edilmiş, nispeten küçük grupların ilişkisinden oluşur; küçük gruplar eylem yürütürken, sempatizanların büyük serbest grupları aktif görüntü içine girmezler. Sert çekirdeğin özel suçlu grupları öyle yayılır. Terör topluluklarındaki yığın baskısı çok serttir; bir ayrılma, hainlik olarak görülür ve cezalandırılarak engellenir[4].

---

1 **Mergen**, 255.

2 **Mergen**, 255.

3 **Mergen**, 255.

4 **Mergen**, 255.

II. Yığın Suçluluğu

1. Yığın Kavramı

Eğer tamamen heterojen olarak bir araya gelmiş yığınlar suç işlerse, güçleri serbest olacaktır, onlar aktif olarak hareket edebilirler, çünkü insanlar bir yığın durumuna sürüklenmişlerdir. **Sighele,** yığını, her yaştan, cinsiyetten, sosyal statüden, eğitim seviyesinden, zekadan insanların, önceden herhangi bir vesile olmaksızın, bir sözle veya tesadüfen biraraya gelmeleri, onların benzer olmayan karışımı olarak tanımlamıştı[5].

2. Yığın Psikolojisi ve Suçun Gerçekleşmesi

a. Yığın Psikolojisi

Yığının bir araya gelmesi, antropolojik bakımdan onun davranışı üzerine kesin bir etkiye sahiptir; iyi insanların biraraya geldiği yığın da yolunu kaybedebilir; fakat hiçbir zaman, kötü insanların biraraya geldiği yığın gibi değil[6]. Yığında insan, anonimdir (isimsiz); eğer, suçlu tepkide bulunursa, bu, kendini kontrol yeteneğine sahip olan birey olarak değil, yığının bir kısmı olarak gerçekleşir. Yığının mutlak gücü, bir duyguyla yığındaki tek bireyde kavranır (gelişmemiş-çocukça mutlak güç duygusuna benzer). Yığın suçlarında bu, linç adaleti modelinde, devrimlerde, futbol sahalarındaki kavgalarda veya gösterilerdeki saldırgan yığınlarda gözlemlenebilir. Patlayan saldırganlığa vesile, sıklıkla çok önemsizdir. Mayıs 1964'te Lima'da futbol sahasında 500 kişinin ölümüne yol açan olay, topun yanlış atışla seyircilere gönderilmesi ve topun bıçakla kesilmesi suretiyle zarar verilerek oynanamayacak halde sahaya geri atılması şeklinde gerçekleşmişti.

Yığın içinde suç hareketi yapan insan, çocukça bir gelişim aşaması üzerine harekete geçer. Bunu yığını yöneten bazı liderler gayet iyi bilir ve ondan yararlanırlar. Onlar yığını etkileme iktidarına sahiptirler. Bunun etkili örneği, Nasyonal Sosyalistler zamanındaki Almanya'dır. Lider, yığınları çocuklaştırdı ve etkiledi[7].

Bütün yığın içinde bulunan bireyler, hakaret edilmiş veya tahrik edilmiş gibi, psikolojik benzer ruh halinde bulunurlar ve bu yüzden onlardan birisi tarafından işlenen cezalandırılabilen hareket, kötülüğün kavranamayan hareketi değil, bilakis tahrik edilenin gerçek veya öngörülebi-

---

5 **Sighele** Scipio, Psychologie des Auflaus und der Massenverbrechen, Übersetzung von Hans Kurella, Dresden-Leipzig 1897, 26 vd.; **Mergen**, 255 vd.

6 **Sighele**, 150.

7 **Mergen**, 256.

lir nedeni üzerine, haklı veya haksız, fakat her durumda tabi ve insani tepkisidir[8].

b. Suçun Gerçekleşmesi

Yığın suçlarında, kitle acımasızdır. Kural olarak korkutucu acımasızlıklar nispeten çabuk azalırlar. Kitlenin kendiliğinden tepkileri, eğer o lider tarafından kullanılmazsa, çabuk dağılır. Eğer lider, karizmatik özelliklere sahipse, o zaman yığın, kolayca onun ideolojik amaçlarına yöneltilip ondan yararlanılabilir; yığın, onun ellerindeki suç aletidir. Suçlu yığının mutlak zıt kutbu, organize suç grubu, organize suçtur. O genel olarak, yüzyılımızın sosyo-kültürel ve teknik eğilimine uydu. Bu, günümüz toplumunu daha çok organize suçluluk la yaşamak zorunda bırakmaktadır[9].

§ 2. GENÇLİK ÇETELERİ

I. Gençlik Çetesi Kavramı

Şimdi daha çok büyükşehir problemi olarak görülen çete olgusu, 19'uncu yüzyılın sonunda ABD'de ve hatta vahşi batıda, şehirleşme ve sanayileşme çerçevesinde olduğu gibi vardı. Eğer bugün suç çetelerinden söz edilecek olursa, ilk önce genç suçlu grupları düşünülür; hatta çeteler üzerine deneysel bağlantı noktaları esaslı olarak genç yaş grubu ile ilgili olmaktadır[10].

Büyük şehirlerde, çete suçluluğu, kırsal kesime göre daha çok gerçekleşir. Genç suçlular, yaşlı yetişkin suçlulara göre suçlarını daha ziyade çeteler içinde işlerler. Çünkü gençlik çetesi, herşeyden önce psikolojik kazanç hedefini amaç edinir, bir araya kenetlenmeleri yetişkin suçluların suç organizasyonu olarak nitelendirilir. Gençlik çetesi ve suç organizasyonları arasında çok az ilişki vardır. Şiddet suçları, gençlik çetelerinde mala yönelik suçlardan daha fazla işlenir. Çete suçları, bireysel suçluluk olarak da görülebilirler; bu yüzden karanlık alanda yüksek ölçüde ihbar edilmemiş kalırlar. Gençlik çetelerinin üye sayısı farklıdır; ortalama bir çete, genellikle yaşları 10 ve 21 arasında olan, 3 ilâ 20 üyeye sahiptir. Çete üyeleri bütün sosyal sınıflardan gelmekle birlikte; şüphesiz genellikle, alt sınıf içinde daha yaygındırlar[11].

---

8 **Sighele**, 99.
9 **Mergen**, 256.
10 **Schneider**, Einführung, 249.
11 **Schneider**, Einführung, 249.

II. Bir Araya Gelme ve Rollerin Dağılımı

1. Çetelerin Ana Kriterleri

Çeteden bugün ikiden fazla kişinin, kesin bir süre için suçları işlemeyi sürdürmeye bağlandıkları bir fail birlikteliği anlaşılır; ancak burada, üçüncü kişi tarafından tanınabilir bir liderlik de bulunmalıdır. Buna göre, çetelerin az ya da çok tartışmalı ana kriterleri şunlardır[12]:

1. Esaslı olarak, suç işleme amacıyla oluşturulmuş en az ikiden çok kişinin birlikteliği.
2. Özel grup yapısı ya da organizasyon (yapısal belirli fail birlikteliği eksiktir; fakat bu organize suçlulukta sıkı şekillenmiştir).
3. Tanınabilir liderlik ile idrak edilebilir birliktelik; yani iyi gelişmiş emir ve itaat yolları.
4. Belirli bir bölgede, çete üyelerinin tanınması (örneğin bir mahallede).
5. Belirli bir süre ile birleşilmesi.
6. Çete bilincinin bulunması.

2. Çetelerin Büyüklüğü ve Biraraya Gelmesi

Gençlik çetelerindeki üye sayısı ortalama üç ilâ beş üye arasında değişir; bunlar genellikle 10 ilâ 21 yaşları arasındadırlar ve bütün sosyal sınıflardan çıkarlar; şüphesiz ilk önce alt sınıflardan[13]. Bununla birlikte, sadece orta ya da üst sınıfa mensup çocuk çeteleri de vardır. Fakat yaş, ne altta, ne de üstte, sınırlanmıştır[14].

3. Rollerin Dağıtımı

Rol özelliği bakımından çetede esaslı olarak aşağıdaki pozisyonlar tanınabilir; çekirdek üyeler (buraya çete lideri ve onun yardımcısı dahildir), düzenli üyeler ve kenar üyeler. Çeşitli çeteler kendi liderlerini, yüzbaşı gibi askeri veya başkan gibi politik önderlerle isimlendirirler.

Üyeler genellikle gençlerdir, kızlar eğer katılmışsa yan üye olarak kabul edilirler[15].

---

[12] **Schwind**, 557.
[13] **Schneider**, 633.
[14] **Schwind**, 558.
[15] **Schwind**, 559.

III. Çetelerin Yaygınlaşması

Suç birlik ya da ortaklıkları, İngiltere ve Galler'de, suçların dörtte birini oluşturmaktadır[16].

Almanya'da Berlin, Münih, Frankfurt ve Hamburg gibi büyük şehirlerde çetelerin artan suçluluk faaliyetlerinde bulundukları rapor edilmektedir. Deneysel çalışmaların ortaya koyduğuna göre, genç suçlarının %40'ı ilâ %80'i, çete suçlularıdır; ABD'de oran %90'a kadar yükselmektedir (v. Trotha, 1993). Çete suçluluğu, bireysel suçlara göre daha görünebilir olup, liderlik yapan çete üyeleri de ekseriyetle sabıkalıdırlar ve hatta yetkili kontrol makamlarınca tanınırlar. Çete suçluluğunun tipik bir büyük şehir görünüşü olduğu tespit edilebilir[17].

§ 3. ORGANİZE SUÇLULUK

I. Genel Olarak

Organize ya da örgütlü suç, başka etkinliklerin yanında kaçakçılık, kumar oynatmak, uyuşturucu ticareti, fuhuş, geniş kapsamlı hırsızlık ve koruma için haraç alma gibi fiilleri içermektedir. Genellikle bu faaliyetleri yürütmek için şiddet ya da tehdide başvurulur[18].

Organize suç örgütleri, toplumda yer edinmek için zor kullanarak haksız kazanç elde ederler ve ekonomik bir güç haline gelirler. Zor kullanma ve ekonomik güç elde ettikten sonra, yasallaşmaya başlarlar. Organize suçlar, profesyonel suçluların bir organizasyonudur. Organize suçlu örgütlerinin amacı, para ve güç olup, bunlar legal ve illegal işlere sızmıştır[19]. Organize suçluluk, herşeyden önce son on yılda suç politikasının ve -zaman yönünden gecikmeyle- kriminolojinin de önemli bir konusu olmuştur. Organize suçluluk, Avrupa'dan önce ortaya çıkan belirli toplumsal yapılara sahip olduğu için, ilk defa yeni zamanlarda ABD'de görüldü. Kötü insanların suç işleme amacıyla sırf bir araya gelmeleri yetmez; organize suçlulukta belirli temel şartlar gereklidir: Organize suçluluk, belirli ölçüde liberal veya ahlâken bozulmuş bir devlette doğabilir; ancak, toplumun kesin gelişmiş yaygın bir ekonomik yapıya da ihtiyacı vardır. Bundan başka, pratik ekonomik liberal bir devlete ihtiyaç vardır. Organize suçluluğun eski doğu bloku ülkelerde ve

---

16 **Canter**, 270.

17 **Schwind**, 558.

18 **Giddens**, 875.

19 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 72.

özellikle bugünkü Rusya'da planlı ekonominin sona ermesinden sonra, büyük oranda gelişmesi tesadüf değildir[20]. Doğu Blokunun yıkılmasından sonra örgütlü suçluluk, öne çıkan suç politikası konusu olmuştur. Globalleşme ve Avrupa içinde sınırların açılmasıyla, suçlu faaliyetler için yapısal şartlar esaslı değişmiştir. Avrupa içinde eskiden yerel nitelik taşıyan suç eşyası satın alma, meskene tecavüz, oto hırsızlığı, fuhuş, fuhuş için aracılık gibi suçlar artık sınır aşan iş dalları haline gelmiştir[21].

Devlette çürüme, organize suç örgütlerinin neden olduğu ve tüm dünya ülkelerini ilgilendiren önemli bir sorundur. Birleşmiş Milletler'in 7'inci Kongresi'nde kabul edilen *"Milano Planı"* ile bu konuda yapılması gerekli mücadelenin temel çerçevesi çizilerek, standartlar belirlenmiştir. Son yıllarda yaşanan ve birçok ülkeyi derinden etkileyen sosyal ve ekonomik değişimler, kriminojen etki yapmışlardır; dengesiz gelişmeler suç yaratmaktadır. Suçun önlenmesi için uluslararası ekonomik düzeyin yeni bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. En büyük tehlikeyi yaratan hususlar; ekonomik suçlar, çevre suçları, uyuşturucu madde ticareti, terör suçları, ayrımcılık gibi suçlardır. Çıkar amaçlı örgütlü suçluluğun önlenmesi için; suçtan elde edilen ekonomik avantajların, örgütlerin elinden alınması şarttır. 1988 yılında kabul edilen Narkotik ve Psikotropik Maddelerle Mücadele Sözleşmesi, bu amaçla atılmış önemli bir adımdır[22].

Organize suç nasıl yapılanmıştır ve herşeyden önce hangi organizasyonlarla meşguldür; yenilerde aşağıdaki suçlu organizasyonları belirtilmiştir: Sicilya mafyası 186 klan ve 5.000 üye; Napoli Camorra'si 106 klan ve 5.000 üye; Kalabriş N'drangheta 144 aile ve 5.100 üye, apuliş Nuova Sacra Unita 20 aile ve 1.400 üye, ABD'de Costra Nostra, GUS devletlerinde ve Polonya'da Kızıl Mafya, Kolombiya'da Medelin ve Cali uyuşturucu karteli, Çin'de üçlü çete ve Japonya'da Yakuza, 3600 kanat ve 9000 üye (Schweer/Strasser 1995,136).

Mafyanın dünya çapında değişik örgütler bünyesinde 385 bin aktif üyesi olduğu tahmin edilmektedir: İtalya'da 30 bin "Sözünün eri", Rusya'da 50 bin "Kanun hırsızı", Türkiye'de 10 bin "Kabadayı", ABD'de 20 bin "Mafiosi", Güney Amerika'da 25 bin "Kartel üyesi", Çin'de 200 bin "İnisiye", Japonya'da 50 bin "Yakuza". 385 bin kişilik çekirdek kadroya sahip olan mafya, ayrıca birkaç yüzbin yardımcı kullanmakta ve milyonlarca aile içinde ekmek kapısı olmaktadır[23].

---

[20] **Kürzinger**, 310.

[21] **Killias**, 143.

[22] **Yenisey** Feridun, Çıkar Amaçlı Örgüt Suçlarındaki Araştırmalar, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000, C. 2, Ankara 2000, s. 103.

[23] Hürriyet, 4.9.2000.

Manuel Castells, *"Binyılın Sonu"* isimli kitabında(1999), örgütlü suç gruplarının etkinliklerinin kapsam bakımından giderek uluslararası nitelik kazandığını ileri sürmüştür. **Castells**, sınırlar ötesindeki suç etkinliklerinin koordinasyonunun –yeni bilgi teknolojilerinin yardımıyla- yeni küresel ekonominin merkezi bir özelliği haline geldiğine dikkat çekmektedir. Uyuşturucu ticaretinden kalpazanlığa, göçmen kaçakçılığından organ ticaretine kadar uzanan faaliyetlerde yer alan örgütlü suç grupları, artık kendi topraklarında kalmak yerine esnek uluslararası ağlar içinde çalışmaktadırlar. **Castells**'e göre, suç grupları, birbirleriyle stratejik ittifaklar kurmaktadırlar. Uluslararası uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, nükler malzeme satışı ve kara para aklama hep sınırlar ötesinde ve suç gruplarına bağlanmaktadır. Suç örgütleri, kendi opersayonlarında üs olarak, etkinlikleri için en az tehdidin bulunduğu "düşük riskli" ülkeleri seçmektedirler[24].

II. Organize Suçluluğun Tarihçesi

"Mafia" İtalyan resmi dilinde ilk defa 1865'de ortaya çıkmıştır. Kelimenin kökeni, şüphesiz bunun görünüş tarihçesi gibi kesin değildir. Mafianın muhtemelen 13'üncü yüzyılda Sicilya'da ve hatta yardım organizasyonu şeklinde kurulduğu, halkı koruma ve aracılık fonksiyonu yaptığı tahmin ediliyor. Sağlam bir organizasyon olarak Mafia, 1860'da **Garibaldi**'ye, nefret edilen Avusturyalıları kovmak için yardım etti. İtalya'nın baskıdan kurtarılmasından sonra, artık ortadan ayrılacak yabancı kalmamıştı. Bu şekilde, mafianın amaçlarından vatanseverlik kayboldu ve o tamamen gangster organizasyonu oldu. Tehdit, cinayet, kundaklama ile mafia 19'uncu yüzyılda İtalya'da terör estirdi. Organizasyonun sembolü siyah el, 1910'da çok sayıda göç eden Sicilyalı ile Amerika'ya getirildi. Amerikan televizyon topluluğu NBC'nin bir raporuna göre, Mafia 1966'da yıllık 200 milyar DM ciroya sahipti. Bu hemen hemen ABD'nin tüm savunma bütçesini kapsıyordu; otomobil devlerinin tüm kazançlarından yüksek ve New York Borsasında işlem gören tüm hisse senetlerinin değerinden yüksekti. Rapor, mafia şirketlerinin yıllık 6 milyar DM uyuşturucu ticaretinden, 36 milyar DM yasadışı kumardan ve diğer gelirlerini borç para verme, fahişelik ve diğer karanlık işlerden kazandığını gösteriyordu. Bugün Mafiyanın kazançları iki, hatta üç katına çıkmış olmalıdır[25].

Mafianın Kanunu *"Omerta"*dır. Kanun, mutlak itaat ister. İhlaller, çoğu hallerde kesin ölümü getirir. Ana esasları şunlardır[26]:

---

[24] **Giddens**, 877.
[25] **Mergen**, 257.
[26] **Mergen**, 258 vd.

1. Herhangi bir diğer kanunu (devlet kanunu da), Omerta gibi, bağlayıcı ve yükümlülük yükleyici olarak görmek yasaktır.
2. Mafia üyeleri kendi adaletleri üzerinde hakka sahiptirler. Herkes hakkını Omerta'nın talimatlarına göre alır.
3. Her mafia üyesi için bütün şartlarda, yardım isteyen, ihtiyaçta bulunan kardeşine yardım etme yükümlülüğü mevcuttur.
4. Her üye ölünceye kadar mafiaya sadık kalmakla yükümlüdür. Ayrılma mümkün değildir; anlaşma ömür boyunca geçerlidir.
5. Mafia, özgür ve zengin olma hakkına sahiptir; o, suç işleme hakkına sahiptir.
6. Mafia, nüfus sahibi, varlıklı ve güçlü insanların dostluğunu kazanmak zorundadır. Bu şekilde mafia, güce ve etkiye katılır; onların etkisiyle bütün güçlükler aşılır.
7. En temel kanun, mutlak susma emri ve en kötü suç, hainliktir. Kim konuşursa ölür, susana mafia yardım eder.

III. Organize Suçluluğun Tanımı, Unsurları ve Çetelerden Ayırdedilmesi

1. Organize Suçluluğun Tanımı

15.7.1992 tarihli Alman Organize Suçluluk Kanunu'ndaki düzenlemeden aşağıdaki pratik tanım çıkartılabilir: Organize suçluluk, ikiden fazla kişinin uzun veya belirsiz bir süre işbölümü içinde, kazanç ve güç gayretiyle tek tek veya bütünlük içinde önemli anlamı olan suçların belirli plan içerisinde işlenmesidir. Bu; a) sanayi veya ticaret yapısı altında kullanmayla, b) şiddetin veya korkutacak diğer uygun araçların kullanılması altında veya c) politikayı, medyayı, kamu idaresini, adaleti veya ekonomiyi etki altına alma altında, birlikte etkiler[27]. Türkiye'de de 1 Haziran 2005'de 5320 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan, 1.8.1999 tarih ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu m. 1'de, "çıkar amaçlı suç örgütünü" geniş bir şekilde tanımlamıştı.

2. Organize Suçluluğun Unsurları

Literatüre bağlı aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkar[28]:

1. Bir suç grubunun oluşturduğu birlikteliğin süresi, kazanca yönelmiş dayanışma birlikteliğidir (bu yüzden terörizm buraya girmez).

---

[27] **Kürzinger**, 310; **Schwind**, 585.

[28] **Schwind**, 586.

2. Katı liderliğe dayanan bir organizasyon yapısına sahip olup, üyelerin disiplinli davranışı (saygı, sır saklama, mutlak itaat iç yaptırımlar) ve onların güvenliğinin gerektiğinde kaçmanın desteklenmesi, yüksek komisyon teklifi ve yakınlarına bakma şeklinde garanti edilmesi söz konusudur.

3. Plana uygun ve iş dağılımı faaliyeti (rollerin dağıtımı ve işletme ağı düşünülür).

4. Gizli mallarla işlerin (silah, uyuşturucu) veya hizmetlerin (kumarhane, fuhuş), aynı şekilde bu tür faaliyetlerle bağlantılı yasal işlerin yapılması: Nakliyat ve seyahat işletmeleri, her türlü ithalat ve ihracat firmaları, bankalar, lokanta ve otel işletmeleri.

5. Kişisel ve iş bağlantılarıyla nüfustan yararlanma (amaç bağlantıları).

6. Tanıklara zarar verme.

7. Hareketli suç tekniği ve suç metodunun seçiminde çok çeşitlilik; kişilere şiddet, her tür baskı veya aktif rüşvet.

8. Para yıkama hareketleri.

9. Haberleşme yapısından bilinçli yararlanma.

10. Uluslararası yöneliş ve hareketlilik.

Son olarak, ekonomik ve politik güç pozisyonlarına erişme amacı eklenir; genel olarak mafiadan söz edilir. Mafia diğer organize suçluluklardan bunun vasıtasıyla ayrılır.

3. Organize Suçluluğun Çetelerden Ayırdedilmesi

1. Çetelerde esaslı olarak fail, suçu belirler (organize suçluluktaki gibi müşteri de değil),

2. Çete ilk önce fiili doğrudan doğruya mağdura yöneltir; organize suçluluk herşeyden uzmanlaşmış görünebilir, mağdursuz suçlar (uyuşturucu, silah ticareti) veya mağdur etkilenerek veya engellenme korkusundan ihbar etmek istemez (koruma parası, fahişelik),

3. Çetelerde üyelik yapısı görülebilir, buna mukabil organize suçlulukta esaslı olarak görünmez.

4. Kişisel ilişkiler çetede rol oynar, organize suçlulukta genellikle değil.

5. Organize suçluluk üyelerinden mutlak bir sadakat ister,

6. Çete, organize suçluluğa göre kısa ömürlüdür,

7. Çete, organizasyon yapısı ortaya koymaz,

8. Çete, politik ve ekonomik ilişkilere sahip değildir.

Salopp'un formüle ettiği gibi, fail grupları birbirinden, Emma Hala'nın dükkanının, süpermarketten ayrıldığı gibi ayrılırlar[29].

Ünlü İtalyan Savcı **Ferdinando Imposimato**'ya göre, organize suç örgütlerinin dört ortak özelliği vardır[30]:

1. *Mükemmel organizasyon:* Buna örnek olarak ünlü Çin Triadı olan 14K gösterilebilir; bu, merkezi bir örgüt tarafından ve katı bir hiyerarşi içinde yönetilir. Başkanın adı "Ejderhanın başı"dır. İdari ve mali yardımcısına "beyaz kağıttan yelpaze" denilir. Güvenlik ve sessizlik sorumlusunun adı "kızıl değnek", iletişim sorumlusunun kodu "hasır sandalet"tir. Personel şefi "tütsü ustası" da, binlerce üyeyi yönetir. Üyeler Triad'dan iki şekilde ayrılabilirler; tabii ölüm veya öldürülerek.

2. *Şirketleşme:* Organize suç örgütü piyasalara çok iyi uyum sağlar ve stratejisini talebe göre belirler; gerektiğinde, büyük uluslararası şirketler gibi, kendi pazarını kendi yaratır. Örneğin, 1995 yılında kokain tüketilmeyen Pakistan'da kokain talebi yaratılmış ve 1997 yılında 2 milyar dolarlık satış yapılmıştır. Mafya pazara da çok iyi uyum sağlar. Çin mafyası, müşterilerinin AIDS'ten korkması üzerine, şırınga edilen uyuşturucu yerine buruna çekilen uyuşturucu işine girmiştir.

3. *Şiddetten önce rüşvet:* Organize suç örgütü şiddetten önce rüşvete başvurur. Güçlü mafyalar, rüşvetin yaygın olduğu ülkelerde türemiştir. Çünkü mafya, genellikle devletle çatışmaktan kaçınır; devlete sızmayı ve memurlar ile siyasetçileri satın almayı tercih eder. Milli gelirin yarısının mafyanın elinde bulunduğu Rusya gibi ülkelerde devleti bile ele geçirir. Kolombiya'da Medellin Karteli, hükümete "bize af çıkarın ülkenin dış borcunu biz ödeyelim" şeklinde öneride bulunmuştu.

4. *Enternasyonalizm:* Organize suç devletlerüstüdür; yani uluslararası çalışır. Çeşitli mafyalar sürekli veya geçici işbirliğine gider. Örneğin, İspanya uyuşturucu pazarını Kolombiya ve İtalyan mafyaları paylaşır; Kolombiya mafyası Japon uyuşturucu pazarına fahişelere uyuşturucu sattırarak sızmıştı.

---

[29] **Schwind**, 588.

[30] Hürriyet, 4.9.2000.

IV. Organize Suçluluğun Cirosu ve Neden Olduğu Zarar Tahminleri

1. Organize Suçluluğun Cirosu

Organize suçluluğun cirosu ve kazancı hemen hemen güç tahmin edilebilir. *Focus*'un bir haberine göre, yalnız mafianın batı dünyasındaki cirosu 500 milyar DM; dünya çapında uyuşturucu cirosunun 700 milyar DM olarak tahmin edenler de vardır. Federal Polis Dairesine göre, bunun 40 milyarı sadece Almanya'da gerçekleşmektedir[31].

Suç örgütlerinin toplam cirosu 1 trilyon dolar (618 katrilyon, yani Türkiye'nin milli gelirinin 5 katı); uyuşturucu ticaretinin cirosu 300 milyar dolar (185 katrilyon yani Türkiye'nin 1,5 yıllık milli geliri) ve piyasada dolaşan kanundışı para ise 150 milyar dolardır (bu rakama aklanmış kara para dahil değildir). Bu rakamları karşılaştırma açısından bir örnek vermek gerekirse, Körfez ülkelerinin 1974-1999 yılı petrol ciroları 400 milyar dolardır[32].

1991'den 1995'e kadar Almanya'da toplam 2.355 organize suç soruşturması yürütülmüş ve 40.563 şüpheli soruşturulmuştur. Bu dönemde bilinen sebebiyet verilmiş maddi zarar 10,5 milyar DM; kazanç ise, 4,1 milyar DM tahmin edilmektedir[33]. 1993'den 1995'e kadar yürütülen soruşturmaların üçte ikisi uluslararası fiil icrası şeklinde belirlenmiş olup; bunlar, Camorra ve Sicilya Mafiası, Rus organizasyonları ve PKK ile tespit edilen bağlantılar idi. Organize suçluluktaki yabancı sanıkların sayısı 1991'den 1995 yılına kadar bir yükselme sergilemiş ve sonunda %63,6'ya erişmişti. 1995'de Türkler %14'ün üzerinde bir payla, yabancılar içerisinde en büyük grup olup, onu Yugoslavlar %7,5, İtalyanlar %5,7 ile izliyorlardı[34].

2. Zarar Tahminleri

1994'de Almanya'da organize suç nedeniyle 789 dava yürütüldü; bunlarda 97.877 suçla ilgili 9.256 sanık vardı. Bu davalar için 3,5 milyar DM civarında bir genel zarar tespit edildi. Tespit edilen suçlar genellikle uyuşturucu ve mal aleyhine suçlarla ilgiliydiler; ağırlıklı noktayı uyuşturucu suçluluğu teşkil ediyordu. 1991'de soruşturulanların yarısından fazlası Alman değildi; suçların hemen hemen yarısından fazlası uluslararası birlikte çalışma ile bağlantılı yapılmıştı[35].

---

31 **Schwind**, 588.
32 Hürriyet, 4.9.2000.
33 **Rebmann**, 131.
34 **Rebmann**, 132.
35 **Kürzinger**, 310.

Organize suçluluğun Almanya'daki tipik suçları olarak, uyuşturucu ticareti, yasadışı fuhuş, yasadışı şans oyunları (kumar), insan ticareti, insan kaçakçılığı, uluslararası otomobil kaçakçılığı, silah ticareti, sahte para, çek ve kredi kartı hırsızlığı ve sahteciliği, çöp ve özel çöplerin nakli, koruma parası adıyla şantaj. Almanya'da organize suçluluğun sebep olduğu yıllık zarar 10 milyar DM tahmin edilmektedir[36].

V. Organize Suçlulukla Mücadele

Organize suçlulukla mücadele etmek olağanüstü güçtür. Çünkü, ceza koğuşturma sistemi ağır işlemektedir. Buna karşılık organize suç örgütü, çok hareketli olduğu gibi, ayrıca polis ve adliyeden iyi donatılmıştır. Ceza adaleti, hukuk devleti prensipleriyle bağlıdır, organize suçlu bununla ilgilenmez. Organize suçlulukla mücadelede semptomlar engelleyicidir. Kayıtlı bilgilerin korunması, polisin doğrudan bilgi edinememesi onunla mücadeleyi güçleştirmektedir. Eğer, tek bir Avrupa ceza hukuku yaratılıp ve sınıraşan arama mümkün olabilseydi, Avrupa Birliği bakımından çok şey kazanılabilirdi[37].

Organize suçların koğuşturulmasında yakalama, tutuklama, arama ve el koyma gibi geleneksel koruma tedbirleri ile bazı geleneksel delil elde etme yöntemlerinin yetersiz kalması nedeniyle, devletler yeni tedbir ve yöntemler aramaya yönelmişlerdir. Çünkü, suçla mücadele etmeyen veya edemeyen devlete hukuk devleti denemez. İşte bu amaçla Almanya'da 1992, Avusturya'da 1996 ve İsviçre'de 1997 yılında getirilen yeni düzenlemeler, Türkiye'de 1999'da 4422 sayılı "Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu" ile yürürlüğe konulmuştur. Gerçekten de bu suç örgütlerinin dışa kapalı yapısı, klasik ve çoğunlukla açık olan tedbirlerle mücadele edilmesini imkansız kıldığından, gizli soruşturma tedbirlerine başvurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır[38]. 1 Haziran 2005'de yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m.250-252'de, örgütlü suçların soruşturması ve kovuşturmasına ilişkin özel düzenlemeler getirdiğinden, 23.3.2005 tarih 5320 sayılı *Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanununun* 18'inci maddesi ile 4422 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

---

[36] **Kürzinger**, 311.

[37] **Schneider**, Einführung, 163.

[38] **Öztürk** Bahri- **Erdem** Mustafa R., Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2006, s. 829.

Türkiye'de turizm, inşaat, arazi, ihaleler, oto kiralama, at yarışları, dernekler, vakıf ve şirketler ile otel sektöründe faaliyet gösteren organize suç örgütleri, çek-senet tahsilatı, haraç alma, karaborsa, arazi yolsuzluğu, otopark, kara para aklanması, silah kaçakçılığı, fidye almak için adam kaçırma, para karşılığı yaralama, adam öldürme ve şantaj gibi suçları işlemektedirler. 1999 yılında 393 olayda 2420 sanık, 464 tabanca, 17 uzun namlulu silah ve 12032 fişek ile yakalanmışlardır. Bu olaylardan 301'inin lideri belli iken, 92'sinin belli değildir. Bu olayların gerçekleştiği illere göre sıralamasında 83 olay ile İstanbul başta gelmekte, onu 43 olayla Bursa ve 34 olay ile Adana izlemektedir[39].

Tüm bunlara rağmen, organize suçla mücadelede başarılı olunabilmesi için dikkate alınması gereken altın kurallar şunlardır[40]:

a. Karaparanın aklanmasının önlenmesi,

b. Suçtan elde edilen yasa dışı gelirin akış yönünün izlenmesi ve bunun mülkiyetinin devlete geçirilmesi ve müsadere edilmesi,

c. Büyük miktarda para hareketlerinin izlenmesi,

d. Polisin ve adli personelin çok iyi eğitilmesi.

Ayrıca, uyuşturucu imal eden ülkeler; imali önleyici tedbirler almalı, gelişmiş ülkeler ise; uyuşturucuya olan talebi azaltıcı tedbirler üzerinde durmalıdır.

Bu bakımdan organize suçla mücadelede dikkatler iki amaç üzerinde yoğunlaşmalıdır[41]:

1. Suç örgütünü ve onun yasal işletmecilikle bağlantısını ve bütünleşmesini önlemek;

2. Organize suçluluktaki anahtar kişileri ekonomik yapıdan adli olarak soyutlamak.

Nitekim, 1982'den itibaren ABD'de başarılı bir şekilde uygulanmakta olan RICO (Racketeer and Corrupt Organisations Statute) "işletme" yasası, belirli kanundışı faaliyetlerle bir suçlu grubuna katılımı açıkça yasaklamaktadır. Buna göre, işletme hukuki bir varlık gösterebileceği gibi, ilişki içinde olan bir grup kişi de olabilir[42].

---

39 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, 84 vd.

40 **Yenisey**, 104.

41 **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 44.

42 **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 45.

§ 4. TERÖRİZM

I. Terörizm Kavramı

"Terörizm nedir?" tanımında genel birlik sağlanamamaktadır. Bu herşeyden önce politik saikli şiddetin sınıflandırılması içinde durmaktadır. Terörizm, planlı politik saikli şiddet uygulamaları olarak anlaşılır. Devlete, toplumsal grupların önde gelen üyelerine veya sıradan vatandaşlara karşı yönelir; fakat devlet veya asker vasıtasıyla devlet terörü olarak da gerçekleşir. Özet olarak ifade etmek gerekirse, terör, şiddet yoluyla yaratılan korku ortamını ve bu ortamı yaratan vasıtayı yani şiddet eylemini ifade etmektedir.

II. Terörizmin Tarihçesi

Sistematik siyasi terörizmin geçen yüzyılda Fransız ihtilalinden sonra ortaya çıkan ve bu olaydan sonra kavram olarak dünya literatürüne giren bir olgu olduğu kabul edilmekle birlikte, terör insanlık tarihi kadar eskidir[43]. Terör olarak nitelendirilebilecek fiillere, tarihin eski dönemlerinden beri rastlanmaktadır: Buna örnek olarak, İsa'nın ölümünden sonra 66-73 yılları arasında Filistin'de Roma İmparatorluğu'nun yönetimini reddeden ve alt sınıfların oluşturduğu *"Sicarii"* isimli topluluk gösterilebilir. Bu topluluk mensupları, düşmanlarına gün ışığında arkadan ve kalabalık yerlerde "sica" denilen kısa bir kılıçla saldırdıkları tespit edilmiştir. Bunların Kudüs'te halkı dehşete düşürdüğü, gıda ambarlarını yaktığı ve su depolarına sabotaj yaptıkları tarihi belgelerden anlaşılmaktadır[44].

Terör uygulayan diğer bir topluluğa ise, 11'inci yüzyılda İran ve Suriye'de rastlanmaktadır. *Haşşâşiler* olarak adlandırılan bu topluluğu oluşturanlar, dağlık yörelerde oturmuşlar ve düşmanlarını katlederek ortadan kaldırmışlardır. Bu topluluğun kuruluş tarihi olarak İsmaililerden olan **Hasan Bin Sabbah**'ın 1090 yılında Alamut kalesini alması gösterilmektedir. Selçuklu devlet adamlarından bir çoğu, bu topluluğun "fedai"leri tarafından öldürülmüştür. 12'inci yüzyılda Suriye'de faaliyetlerini sürdüren Haşşaşiler, 1256'da Moğol hükümdarı **Hülagü** ordusunun, liderleri **Rukn al Din**'i esir alıp öldürmeleri ile son bulmuştur[45].

Amerika Birleşik Devletleri tarihinde de böyle bir örgüte rastlanmaktadır; beyaz ırkın üstünlüğünü kabul eden *Ku Klux Klan*, zencilere karşı şiddet

---

[43] **Zafer**, 9.

[44] **Alpaslan** Şükrü, Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik, İstanbul 1983, s. 21 vd.

[45] **Alpaslan**, 22.

eylemleri uygulamıştır. Görüldüğü gibi, tarihin her döneminde terör yoluyla belirli sosyal ve toplumsal hedeflere ulaşmayı amaçlayan topluluklara rastlanmaktadır[46].

Fransız ihtilalinden sonra 1789-1793 yılları arasında yeni rejim düşmanlarına karşı planlanmadan aniden uygulanan ve 1793 Eylül'ünden sonra rejimin prensibi olarak kabul edilen terör, meşrulaştırılmıştır. Yeni rejimi yerleştirmeye çalışan *Jakobenler*, kendilerini terörist olarak nitelendirmişler ve bunu olumlu bir anlamda kullanmışlardır. Nitekim terör kelimesi, bir hükümete ve onun dönemine (10 Ağustos 1792'den 27 Temmuz 1794'e kadar) kendi adını vermiştir[47].

III. Terörün Nedenleri

Terörizm, kriminolojik bir olgu olduğundan kişiyi teröre iten kişisel ve çevresel faktörlerden söz etmek mümkündür. Kişiyi teröre iten bireysel nedenler, o kişinin biyolojik, fiziksel ve psikolojik yapısından kaynaklanır. Terör, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarla beslenen sosyal-siyasi bir olgudur. Bu nedenle, söz konusu faktörler teröre büyük ölçüde zemin hazırlarlar. **Alexander**, terörün ortaya çıkmasının nedenleri arasında şunları sıralamıştır: Teröristin kimliği üzerinde uzlaşamama, terörizmin nedeninin tam olarak anlaşılamaması, bazı devletlerin birbirleri üzerindeki emelleri nedeniyle terörü desteklemeleri, uluslararası terörizm şebekesinin varlığı, dinin politikaya alet edilmesi, ahlakta çifte standart, hükümetlerin sorunlara çözüm üretememesi, teröristlerin hafif cezalara çarptırılması, dünya hukukunun umursamazlığı ve medyanın rolü[48].

IV. Terörle Mücadele

Terörle mücadelede başarılı olmak için öncelikle terörün nedenlerini iyi belirlemek gerekir. Çünkü, terörün nedenlerine göre mücadele yolları da değişir. Gerçekten de teröre karşı mücadele yöntemleri, dış kaynaklı ve komşu bir ülkeyi üst merkezi olarak kullanan terörde; ekonomik nedenlerin neden olduğu ve ülke içinde üstlenen teröre göre farklı olacaktır.

Terörle mücadele tedbirlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yönelik tedbirler, reform kanunları yapma, ateşkes ve teröristlerle görüşme, halkın desteğinin kazanılması, terörizmle

---

[46] **Alpaslan**, 23.

[47] **Zafer**, 12.

[48] **Zafer**, 14 vd.

mücadele kanunları yapma, devlet tarafından yönlendirilen terörde, terörün arkasındaki devletlere yönelik tedbirler alınması (askeri operasyon, ekonomik ve diplomatik yaptırımlar)[49]:

Kötü ekonomik durum ile terör eylemleri sayısı arasında önemli bir bağlantı tespit edilememekle birlikte, ekonomik durumun ortalamanın altında kaldığı bölgelerde terör olaylarında bir artış tespit edilmiştir. Ancak bu saptama, sosyal ihtilalci terörizmle ilgili olmayıp, ayrılıkçı terörizmle ilgilidir. Gerçekten de, terör eylemleri üzerinde etki yaratan bir değişken olarak kötü ekonomik durum görüşü, sosyal ihtilalci terörizmle ilgili Almanya'da yapılan analizlerde önem kazanmamıştır. Milliyetçi-ayrılıkçı terörizmle ilgili olarak Kuzey İrlanda'ya bakıldığında, Katoliklerin, Protestanlara göre, daha kötü durumda oldukları; işsizliğin katoliklerde, Protestanlara göre iki kat daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşılık, Bask bölgesinin İspanya'nın sanayi bölgelerinden birisi olması ve ekonomik durumun diğer İspanya bölgelerine göre daha yüksek olması dikkat çekicidir.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan milliyetçi-ayrılıkçı PKK terörünün ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinin başında, Güneydoğu Anadolu'nun geri kalmışlığı, feodal yapı ve yüksek işsizliğin geldiği bir gerçektir. Bu bakımdan sorunun en aza indirilebilmesi bakımından, ekonomik sorunların ve işsizliğin çözülmesi zorunludur.

Burada *İslam Devleti(İD)* ya da 2014'e kadar kullanılan ismiyle *Irak ve Şam İslâm Devletinin* kısaltılması ile İŞİD(DAEŞ)'den de söz etmek gerekir. Irak ve Suriye'de etkin olup 2004 yılında El Kaideye bağlı olarak kurulan ve 2014'de El Kaide ile bağını kesen bu örgüt, hilafet devleti kurmayı amaçlamaktadır. Suriye İnsan Hakları Gözleme örgütünün raporuna göre, Ağustos 2014'de örgütün Suriye'de 50.000, Irakta ise 30.000 savaşçısı olduğu tahmin edilmektedir[50]. Bu örgüt, Türkiye'de dahil olmak üzere çok sayıda Avrupa şehrinde özellikle sivilleri hedef alan bombalı eylemlerle tüm insanlığı ve dünya barışını tehdit etmektedir.

---

[49] **Zafer**, 59 vd.

[50] www.milliyet.com.tr/isid nedir

Onbirinci Bölüm
SUÇA BİRLİKTE SEBEP OLMA USULÜNDE MAĞDUR (VİKTİMOLOJİ)

§ 1. MAĞDUR DAVRANIŞI ÖĞRETİSİ (VİKTİMOLOJİ)

I. Viktimoloji Kavramı, Tarihi, Amacı ve Görevleri

1. Viktimiloji (Mağdur) Kavramı

Viktimiloji kavramı, latince *"victima"* (mağdur) kelimesinden çıkartılır. Şüphesiz mağdur kavramı doktrinde farklı tanımlanır: Eğer saldırının konusu bir insansa, fail-mağdur ilişkisi özellikle göze çarpar. Mağdur, aktif veya pasif daima bir role sahiptir. Kriminoloji, failin görünüş şekilleri gibi, aynı ölçüde mağdurun görünüş şekilleriyle de ilgilenir[1].

Mağdur, mutlaka bir insan olmak zorunda değildir; insan grupları (azınlıklar, milletler, tüm olarak halk) mağdur olabilirler[2].

Hans von Hentig'in 1941'de *"Fail ve Mağdur Arasındaki İç İlişki Üzerine Gözlemler"* konulu ilk kriminolojik makalesinde; "Suç mağduru pasif bir obje değildir, bilakis o suçun işlenmesi usulünde aktif bir süje olacaktır" demektedir. O suçun işlenmesine ve meydana gelmesine birlikte etki eder; ceza muhakemesi hukuku, sadece failin insan haklarıyla değil, bilakis esaslı olarak ve tam ciddiyetle suç mağduru ile de ilgilidir[3].

Paasch'a göre, mağdur, hukuk düzenince korunan hakkı ihlal edilen tabi veya hukuki kişidir; **Schneider**'e göre, mağdur, bir suçla tehlikeye sokulan, zarar verilen veya tahrip edilen bir kişi, organizasyon, topluluk, devlet veya uluslararası düzen olabilir. Öldürülenin veya bir kişinin aile mensubu da suç mağduru olabilir; onlar suçtan korunmada veya suçlulukla mücadelede polisin yardımcı kişisi olarak zarar görmüş olabilirler. Kimin bir suçun somut ve gerçek mağduru olarak kabul edileceği, toplumsal ve bireysel olarak suçun oluşumu ve suçun önlenmesi usulünde önemlidir. Buna sadece fail değil, bilakis mağdurun isimlendirilmesi de karar verdirir[4].

---

1 **Mergen**, 136.
2 **Mergen**, 136.
3 **Schneider**, 752.
4 **Schneider**, 755.

Buna karşı **Kaiser,** bir özel mağdur kavramının ortaya çıkartılmasını bilimsel olarak az verimli kabul eder; hatta örneğin ekonomik ve işletme suçluluğunun, aynı şekilde mağaza hırsızlığının buharlaşan mağdur özelliği vasıtasıyla belirtilmiş olacağı ve bu yüzden bir tanımın zor verilebileceğini belirtir[5]. Buna karşılık, **Schneider,** doğru olarak, herhangi bir şekilde tanımlanmış mağdur kavramı olmaksızın, viktimilojinin çalışma iktidarında olamayacağı itirazında bulunur[6].

Mağdur araştırmasının uygulaması ve gelişimi, aynı şekilde yeni sonuçları, bağlantısının genişliği ve yoğunluğu, tüm kriminoloji bilimi, suç politikası ve ceza hukuku bakımından çok önemlidir[7].

2. Viktimolojinin Tarihi

18'inci yüzyılda, suçlar, ilgi merkezinde durmakta iken, 19'uncu yüzyılın sonunda failin kişiliği ön plana geçmiş ve mağdur bilimi (viktimoloji), ancak 20'inci yüzyılın son kırk yılında, kriminolojinin özel alanı olarak önem kazanmıştır. Bu bakımdan suç mağduru, henüz İkinci Dünya Savaşı'ndan beri, kriminolojik araştırmanın konusu olmaya başlamıştır[8]. Bunun için **Amelunxen,** bu aşamaya erişilmesiyle, *"fiil, fail ve mağdurun üç sesli akortundan"* söz eder[9]. Genellikle fiil ve faile yönelmiş geleneksel mütalaa tarzı karşısında, mağdurun rolü yeni zamanlarda ve özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra araştırılmıştır[10].

Mağdurun rolü **Feuerbach** tarafından 1828'de yayınlanan *"Garip Suçların Dosyaya Göre Tasviri"* isimli kitabında dikkate alınmıştı. Fakat mağdurun önemi ile **Lombroso, Garofalo** ve **Ferri** ilgilendiği gibi, aynı şekilde 1835 Paris ve 1900 Brüksel uluslararası kongresine katılanlar da ilgilenmişti. Bununla birlikte, bir viktimoloji araştırması, henüz İkinci Dünya Savaşından sonra yapılmıştır. Kimin "viktimolojiyi" bulduğu tartışmalıdır. **Nagel**'e göre, 1951'e kadar Romanya'da yaşamış olan Kudüs'lü avukat **Beniamin Mendelsohn,** 29 Mart 1947'de Bükreş'te bir psikiyatri toplantısında verdiği konferansta, bunu kullanmıştı. Aşağı yukarı aynı zamanlarda **Fredric Wertham** bir mağdur bilimini istemişti. Bununla birlikte, **Hans von Hentig**'in viktimoloji kavramını kullandığı ve hatta 4 Eylül 1934 tarihli bir Köln gazetesi vasıtasıyla ispat edilebilir. Ayrıca kesin olan, **von Hentig**'in

---

5 **Kaiser**, 296.
6 **Schwind**, 363.
7 **Kaiser**, 296 vd.
8 **Schneider**, 751.
9 **Schwind**, 362.
10 **Kaiser**, 298.

"Suç ve Onun Mağduru" üzerine ABD'de 1948'de yayınladığı temel eseridir[11].

Viktimoloji konusundaki gelişme şimdiye kadar dokuz defa gerçekleşen uluslararası viktimoloji kongreleri vasıtasıyla sürdü: İlki 1973 Kudüs, ikincisi 1976 Boston, üçüncüsü 1979 Münster, dördüncüsü 1982 Tokyo, beşincisi 1985 Zagrep, altıncısı 1988 Kudüs, yedincisi 1991 Rio, sekizincisi Adelaide (Avustralya) ve dokuzuncusu 1997 Amsterdam. Ayrıca 70'li yılların sonunda *"Dünya Viktimoloji Topluluğu" (World Society of Victimology-WSV)* oluşturuldu.

Suç mağdurunun zararını gidermeye yönelik ilk kanunlar, Yeni Zelanda (1963), İngiltere, ABD'nin bazı eyaletleri, aynı şekilde Kanada'nın çeşitli bölgelerinde ve Avustralya'da yürürlüğe girmiştir. Avusturya'da 1972, Almanya'da 1976'da *"Şiddet Fiilleri Mağdurlarının Zararının Giderilmesi Kanunu"* ve 1987'de *"Ceza Muhakemesinde Mağdurun Yerini Düzeltmeye İlişkin Kanun"* yürürlüğe girmiştir. Bu arada Almanya'da 1 Haziran 1977'de, suç mağdurlarının desteklenmesi ve suçlardan korunmaya yönelik genel yararlı bir birlik *"Beyaz daire"* çalışmaya başlamıştır. Beyaz daireye alternatif olarak, 10 Haziran 1984'de, *"Mağdur yardımı-suçların mağduru için yardım"* birliği kurulmuştur. İki birliğin çalışmasının ön planında cinsel suçların ve şiddet suçlarının mağdurlarına yardım yer almaktadır[12].

Türkiye'de ise, terör ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin bu zararlarının ulusal ve uluslararası yargı mercilerine gidilmesine gerek kalmaksızın hızlı, etkin ve adil bir şekilde sulhen karşılanması amacıyla çıkartılan 17.7.2004 tarih ve 5233 sayılı *Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun*, 27.07.2004 tarihinde; Uygulama Yönetmeliği ise 20.10.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten 2013 Kasım ayına kadar *"zarar tespit komisyonlarına"* toplam 364.092 başvuru yapılmıştır. Bu başvurulardan 331.013 adedi sonuçlandırılmış olup; bunlardan 175.213 başvuru için tazminat ödenmesine karar verilmiş, 155.800 başvuru ise reddedilmiştir[13].

3. Viktimolojinin Amacı

Viktimolojinin amacı, mağduru psikolojik, sosyal ve hukuki boyutları arasındaki ilişkiler kapsamında incelemek ve mağdurluğun önlenmesi için gerekli şartları belirlemektir. Mağdurların öneminin kavranması yenidir.

---

[11] **Schwind**, 363 vd.

[12] **Schwind**, 364.

[13] http://www.illeridaresi.gov.tr/Iller/Illericerik.aspx?icerik=290.

Kriminoloji, suçun nedenlerini araştırırken, suçlular üzerinde durmuş, onların kişilik yapısı araştırılmış ve suçlular gruplandırılmıştır. Günümüz kriminolojisi, mağdurlar üzerinde inceleme yaparken, diğer yandan, suç ve suçluya ilişkin bilgilere ulaşmayı da amaçlamaktadır[14].

Viktimolojinin amacı bakımından, mağdurun makul sayılabilecek ölçüde sosyal kontrol sürecinde, yani ceza adalet mekanizmasında yer alması ve bu şekilde ikinci defa mağduriyetinin önlenmesi de önem taşımaktadır. Bu bakımdan yargılama sürecinin de makul bir sürede sonuçlandırılması gereklidir[15].

4. Viktimolojinin Görevleri

Viktimolojinin görevleri çok çeşitli olup, öncelikle, suçun meydana gelmesinde, fail ve mağdur arasındaki ilişkiyi araştırır. O, kendini mağdurlaşma ve mağdur olma usulüne adamıştır. Suçun açıklanmasında fail-mağdur ilişkisinin önemi kriminalistikte yıllardır bilinir. Viktimoloji, suçun önlenmesinde, suç teknikleri üzerine potansiyel mağdurun bilgilendirilmesi, mağdur eğiliminin ortadan kaldırılması veya azaltılması, mağdur yapılarının azaltılması, mağdur zamanları ve yerlerinin analizi ve mağdur yoğunluğunun ortaya konulması ile de ilgilidir[16].

Viktimolojik araştırmalar mağdur çerçevesinde şu şekilde yürütülmelidir[17]:

1. Çeşitli mağdur düzenlemeleri,
2. Suçun meydana gelmesinde mağdurun rolü,
3. Nötrleştirme teknikleri, failin kendini hukuka uygun hale getirirken kullandığı, mağduru kapsayan teknikler,
4. Mağdurun ihbar davranışı,
5. Mağdur korkusu ve mağdur olma arasındaki ilişkiler,
6. Cezanın hesaplanmasında mağdur davranışının dikkate alınması,
7. Mağdur olma riskinin azaltılması imkânları,
8. Zararın giderilmesi imkânları,
9. Mağdurlaştırmanın sonuç ve etkileri: Suçluluk korkusu ve kendiliğinden adaleti gerçekleştirme ihtiyaçlarının ifadesi olarak ceza ihtiyaçları,

---

[14] **Sokullu-Akıncı** Füsun R., Viktimoloji, İstanbul 1999, s. 22 vd.
[15] **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 19 vd.
[16] **Schneider**, 759 vd.
[17] **Schwind**, 365.

10. Mağdura yardım ve tedavi programları.

II. Mağdur Tipleri

Bazı viktimologlar çeşitli mağdur tipleri geliştirmişlerdir:

1. Hans Von Hentig'in Fenomonolojik Tip Oluşturması

En tanınmış ve en eski mağdur tipleri çok sayıda faktörün görünüş noktasına göre, aşağıdaki mağdur grupları arasında ayırım yapılmıştır[18]:

a. *Özel yer-zaman durumuna dayanan mağdur:* Evlilik heyecanı; hafta sonları çalışma günlerine göre, daha çok mağdur yüklüdür.

b. *Ailenin durumuna dayanan mağdurluk:* Yeni doğmuş çocuğu öldürme, çocuğa kötü davranma, ensest, ebeveyn ve eş öldürme.

c. *Mesleğe dayanan mağdur:* Para taşıyanlar, taksi sürücüleri ve fahişeler diğerlerine göre daha çok mağdur olma tehlikesindedirler.

d. *Kazanç ve keyif düşkünlüğüne dayanan mağdur:* Bir dolandırıcının inanılmaz kazanç sağlanacağına ilişkin kandırması, ikincisi yaşlı adamın genç kızla ilişkisinde soyulması.

e. *Kendi saldırgan davranışı temeline mağdurluk:* Evin tiranı, tiksindirici herif, kadın şeytan gibi tavırların aile içinde isyana sebebiyet vermesi.

f. *Irk, halk veya dini azınlık grubu durumuna dayanan mağdurluk (günah keçisi hipotezi):* Çingeneler, Yahudiler, siyahlar, dinsizler ve büyücüler.

g. *Karşı koyma gücü azalmış mağdur:* Kadınlar, savaştan sonra yanlış selam göndermeler üzerine (tutukevinden söz konusu arkadaşlar) tuzağa düştüler.

h. *Özel biyolojik yapılar sebebiyle mağdur:* Özellikle çocuklar, yaşlılar, akıl hastaları, sarhoşlar veya sakatlar gibi savunmasız insanlar.

2. Mendelsohn'un Kusura Yönelmiş Tiplemesi

Hentig'in mağdur tiplemesinden sonra, çok sayıda diğer tipler ortaya konulmuştur; örneğin **Mendelsohn**'un 1956'da mağdurları aşağıdaki gibi ayırd etmiştir[19]:

a. Tamamen kusursuz mağdur,

b. Failden daha az kusuru olan mağdur, herşeyden önce bilmeyen mağdur.

c. Aynı şekilde kusurlu mağdur, herşeyden önce gönüllü mağdur.

---

[18] **Schwind**, 365 vd.

[19] **Schwind**, 367.

d. Failin karşısında kusurlu mağdur; herşeyden önce tahrik eden ve kendine hakim olamayan mağdur.

e. Ekseriyetle veya yalnız kusurlu mağdur; yalandan mağdur özelliği yaratan veya mağdur özelliğini kendisi oluşturan kişilerdir.

Bunun üzerine dışarıya tabii ki bütün ayrımların içinde (veya yanında) tesadüf mağduru da vardır; uçağın kaçırılmasında mağdur olanlar veya bomba atılmasında orada olanlar ya da tesadüfen bankada olup rehine alınanlar, trafik kazası mağdurları gibi.

III. Mağdur Tiplemesinin Önemi

Bütün eleştirilere rağmen, bir tipleme, mağdur davranışının çeşitliliğini görüş alanına yaklaştırır; bu sadece cezanın hesaplanması çerçevesi içinde yer işgal etmesi anlamında değildir[20].

Viktimolojinin güçlükleri özellikle modern kitle suçlarının analizinde, bilhassa tehlike suçlarında ortaya çıkar. Herkes için potansiyel mağdurlaşma uygulama alanları, açıkça trafik suçları, çevre suçları ve mülkiyet suçlarıdır. Bunlarda fail, mağdura kural olarak anonim (isimsiz) ve yabancıdır. Benzer durum, alkoliklik durumu ve uyuşturucu kullanımı için de söz konusudur; aynı durum gençlik tarikatlarında da muhtemel mağdursuzluk veya kendine zarar vermeden dolayı mevcuttur[21].

IV. Mağdur Olmayı Belirleyen Temel Özellikler

Suç mağduru olmayı etkileyen beş unsurdan bahsetmek mümkündür[22]: Hedefin, 1) görünür olması, 2) değerli veya arzu edilebilir olması, 3) suça karşı korumasız olması, 4) hareket kabiliyeti, 5) uygun olması.

1. Hedefin Görünür Olması

Suç hedefinin görünürlüğü, kriminologlar tarafından genellikle hafife alınmakla birlikte, bu genel kanı yanıltıcıdır. Örneğin kalabalık bir yerde bir deste paranın görünmesi, herkesin gördüğü bir yerde aracı kilitlemeden bırakıp gitmek, aracın ön camımdan görünebilecek şekilde içinde değerli bir eşyanın bırakılması gibi dikkatsiz davranışlar, suç hedefinin görünürlüğünü belirleyen genel davranış şekilleridir[23].

---

20 **Schwind**, 367.

21 **Kaiser**, 303.

22 **Dolu**, 129.

23 **Felson** Marcus, Crime and Everyday Life, Second Educition, Thousand Oaks 1998, s.57-58(zikr.Dolu, 129).

2. Değerli veya Arzu Edilebilir Olması

Bir şeyin değerli va arzu edilebilir olması, mağdur olmayı belirleyen en önemli nedenlerdendir. Bir şeyin arzulanabilir olması, mala karşı işlenen suçlarda görüldüğü üzere, suçlunun diğer mallara göre belli bir malı daha fazla çalmayı istemesine neden olacak kadar değerli olması durumunu ifade eder. Örneğin, yan yana duran iki araçtan daha değerli olan spor aracın eski model ve çarpık araca göre; iyi giyimiyle zengin olduğu anlaşılan bir kişinin üstü başı perişan birisine göre daha arzulandığı açıktır. Aynı şekilde tecavüzcüler açısından da, genç bir kadın, orta yaşlı veya yaşlı bir kadına göre daha fazla tercih edilir[24].

3. Suça Karşı Korumasız Olması

Suça karşı korunmasız olma da suç mağduriyeti ihtimalini artıran nedenlerden bir diğeridir. Korunmasızlıktan, saldırganın amacına ne kadar kolay ulaşabileceği, mağdura ne kadar kolay saldırabileceği ve hedefin saldırıdan kurtulabilme güçlüğü analaşılır. Kendilerini saldırıya karşı savunmalarının daha az olması nedeniyle, yaşlılar, kadınlar ve çocukların suç mağduru olma ihtimali daha yüksektir[25]. Aynı şekilde, kapısı kilitlenmemiş bir araç, geceleyin camları açık bırakılan giriş kattaki bir ev, antivürüs programı bulunmayan bilgisayar sistemleri de uygun bir hedeftir. Bu durum, kişilere yönelik şiddet fiillerinde daha belirgindir; çünkü, hiç kimse iri yarı bir kişiyle uğraşmak istemez [26].

4. Hareket Kabiliyeti

Bir hedefin hareket kabiliyeti de suç mağduru olma ihtimalini belirleyen başka bir faktördür. Nitekim, değerli olsalar bile ağır olan eşyalar, çekici hedef değillerdir. Bu nedenle, otomobillerin hareket kabiliyeti yüksek olduğundan suçluların favori hedefidirler[27].

5. Hedefin Uygun ve Erişilebilir Olması

Bir şeyin suça hedef olacak şekilde uygun ve erişilebilir olması, hedefin mutlaka suça konu olacak şekilde arzulanabilir bir değerde olup olmaması önem taşımaksızın suçluların amaçlarına rahatlıkla ulaşabilmeleri ve daha

---

[24] **Felson**, 55(zikr. Dolu,129).

[25] **Skogan** Wesley G.-**Klecka** William R., The Fear of Crime, Washington D. 1977, s. 32(zikr. Dolu, 130).

[26] **Dolu**, 130.

[27] **Felson** Marcus, "Routine Activity Approach", In Cordella Peter and Siegel Larry, Reading in Contemporaray Criminological Theory, Boston 1996, s.57(Zikr.Dolu, 130).

sonra da oradan uzaklaşabilmeleridir. Uygun ve erişilebilir hedefler, suçluların takıldıkları muhitte ve kullandıkları güzergahlar üzerinde yaşayan potansiyel mağdurlar, değerli evler ve arabalar ile benzeri her türlü hedeftir. Bu bakımdan, suç oranlarının yüksek olduğu yerlerde yaşayan insanların, suçlular ile daha fazla karşılaşma ihtimalleri olduğundan, suç mağduru olmaları diğerlerine göre daha yüksektir[28].

V. Mağdur Olma Usulü

Mağdur olmaya götüren risk faktörlerini üç grupta toplamak mümkündür[29]:

1. İlk grup olarak, mekan ve sosyal faktörler, konunun "fırsat" yönünü ortaya koyarlar. Burada, çevre-mekan ve mimari yapı ile insan tecrübesi (mağdur olma, suç korkusu) arasındaki etkileşim önem taşır.
2. İkinci olarak, kişisel faktörler dikkate alınarak, mağdur olma eğilimi ve mağdur olmaya yatkınlık araştırılmaktadır. Kimse mağdur olarak doğmamakla birlikte; kazanılan fiziki, psikolojik ve sosyal özellikler (örneğin zafiyet, özür), mağdur-suçlu arasındaki etkileşim bakımından önem kazanır.
3. Üçüncü grup olarak ise, mağdur olma riskini artıran davranış faktörlerinden söz edilir. Bunlar yaşam stili, gösteriş merakı gibi nedenler ile mağdurun bilinçli veya bilinçsiz güvenlik tedbirlerini ihmal etmesi hallerinde ortaya çıkar.

Mağdur, bilinçli veya bilinçsiz, failin hareketini tahrik etmiş olabilir. Kilitlenmemiş otomobil, kötü güvenlikli bankalar, tahrik edici etki sunan şeyler, örneğin alış-veriş merkezleri de, bu role sahip olabilirler. Mağdurlara son etki de insanlar olmaktadır. Şeyler sadece saldırı konusudurlar. Fail-mağdur ilişkisi, failin mağdur, mağdurun fail olması anlamında, tersine dönebilir. Diğerlerinden daha çok, mağdur olma, tehlikesinde olan insanlar vardır. **Ellenberger,** *"doğuştan mağdurluk"*tan söz eder. Mağdur yerleri ve mağdur zamanları vardır: Çiftler kural olarak evde öldürülürler; cumartesi ve pazar, çalışma günlerine göre, daha çok mağdur yüklüdürler[30].

İnsan nerede yalnız ise, o mağdur olacaktır; taksi sürücüsü direksiyonun arkasında yalnızdır ve özellikle olası faile karşı yardımsız bırakılmıştır. Bu-

---

[28] **Skogan-Klecka**,1977, 32; **Felson**, 1998, 58(zikr.Dolu, 130).

[29] **Yücel**, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 18.

[30] **Mergen**, 137.

na, fail ile mağdur arasındaki yakınlık da ilave edilir; örneğin otomobilin darlığı gibi. Evin darlığı insanları öylece tehlikede yakına getirir; mağdur ve fail o şekilde tehlikeye sokulmuşlardır; fail-mağdur ilişkisinden bir suçlu çift olacaktır. Bazı meslekler, mağdur olma riskini taşırlar; örneğin para taşıyanlar, kasiyerler, fahişeler, fakat doktorlar ve öğretmenler de. Meslek, fail veya mağdur için veya her ikisi için de tehlikeli olabilen durumlar yaratır. Rehine olarak her vatandaş tehditçiye hizmet edebilir ve her seyahat eden bir uçak kaçırmada tesadüfi mağdur olabilir[31].

Doğuştan mağdur yoktur, hiçbir mağdur tabiattan gelmez. Doğuştan bedeni, psikolojik ve sosyal özellikler ve işaretler (örneğin bedeni, ruhi ve sosyal zayıflıklar, zayıf savunma imkanı, savunma iradesinde zayıflık, büyük bedeni, psikolojik ve ekonomik ataklıklar) bir insanı bazen mağdur istidatlı yapabilir. Eğer bu mağdurluk istidadı tanınırsa, o kendi davranışıyla onu etkin karşılayabilir. İnsanlar, sembolik ara aksiyonların usulü içinde, fail ve mağdur olmayı öğrenirler. Karşılıklı idrakler, zihniyetler, ilişkiler, failin ve mağdurun davranış ve kişilik açıklamaları böyle usuller için kesin önemlidirler. Psikolojik teoriden çıkan yaşam stili modeli, usul olarak kişiliği yargılar[32]:

1. Mağdur yaşam stili vasıtasıyla fiili teşvik etmiş olabilir. Bu, suçun oluşmasını objektif ve sübjektif (bilinçli veya bilinçsiz) yaratma olanakları (örn. büyük sosyal göze çarpma, sosyal dışlanma) olabilir.

2. Mağdur, davranışıyla sosyal stereotipe çarpmak suretiyle fiili kolaylaştırabilir. O davranışıyla, failin fiilini hukuka uygun kılmaya sebep olabilir.

3. Mağdur olmanın ruhi olarak oluşumu, davranış rahatsızlıklarına (uyuşturucu bağımlılığı) ve suçluluğa götürebilirler. Genç mağdurların %64'ü yetişkinlik yaşlarında fail oluyorlar; buna karşılık mağdur olamayan gençlerin sadece %22'si, yetişkinken suçlu oluyorlar. Mağdur ve fail olma, birlikte aynı sosyal şartlardan gelmeyi takip ediyorlar (örneğin, bir şiddet alt kültürüne mensubiyet).

4. Ruhi eksik oluşum vasıtasıyla mağdur olma, psikonevrotik (örneğin uykusuzluk) veya psikosomatik rahatsızlıklara (örneğin baş ağrısı, mide krampları) getirebilir. Mağdur bunun vasıtasıyla tekrar mağdur olabilir.

---

31 **Mergen**, 137.

32 **Schneider**, 762 vd.

5. Mağdur, failin motivasyon usulünde de önemli bir rol oynayabilir. Mağdurun faili tanımı, fail davranışının kendini hukuka uygun kılmasına açıkça nötrleşmeye hizmet eder. Fiilin işlenmesinden önce psikolojik önemli etkisi olan böyle nötrleştirme teknikleri vasıtasıyla, fail kendi hukuk ihlalini ahlaken kabul edilebilir yapar. Fail, mağdurun kusuruna inanmıştır. Teröristler mevcut hukuk düzenini, insanları sindiren ve bu yüzden ortadan kaldırması geçerli haksızlık düzenleri olarak nitelerler. Mağdur sadece aşağılanmaz, bilakis "hiçlik" statüsüne indirilir: Çalınan otonun sahibi yoktur. Irza geçmenin mağduru genç kız, eşit değerde partner değil, bilakis saf bir seks objesidir.

VI. Mağdur Olarak Kadın

Erkeklerin çoğunlukla saldırgan, kadınların ise mağdur oldukları belirli suçlar vardır. Aile içi şiddet, cinsel taciz ve saldırı, erkeklerin kadınlara karşı kendi üstün toplumsal ve fiziksel güçlerini kullandıkları suçlardır. Kadınların %25'inin, yaşamlarının bir döneminde şiddet kurbanı oldukları tahmin edilmektedir. Cinsel saldırıların küçük bir kısmı polise intikal etmekte ve istatistiklerde yer almaktadır. Bir kadının cinsel şiddeti polise bildirmemesinin pek çok nedeni vardır: Tecavüze uğrayan kadınların çoğunluğu ya olayı zihinlerinden uzaklaştırmak istemektedirler ya da aşağılayıcı olabilecek tıbbi muayene, polis ve savcılıkta ifadenin alınması ve mahkemedeki hakim ile avukatlar tarafından sorgulanmayı ve fail ile yüzyüze gelmeyi göze alamamaktadırlar[33].

Türkiye'de son yıllarda kadınlara yönelik şiddetin ve cinayetlerin artması üzerine 8.3.2012 tarih ve 6284 sayılı *"Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"* yürürlüğe girmiştir[34].

Gerçekten de, *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu*'nun verilerine göre 2013 yılında, 237 kadın eşi, sevgilisi, babası vb. tarafından öldürüldü. 2014 yılı Temmuz ayında ise, 35 kadın öldürüldü.

VII. Mağdur Olarak Yaşlılık

Yaşlı insanların homojen grubu olmadığından, bir tanımı da güçtür. Yaşlı olma ve yaşlı olmamayı ayırdetme için ayırıcı işaret olarak bir yaş sınırı vermek de zordur. 50, 60, 70'e erişmiş insanlar arasında, bireyler arası farklar çok büyüktür. Bunu hem yaşlı insanlarla yapılan tecrübeler,

---

[33] **Giddens**, 867 vd.

[34] RG. 20.3.2012.

hem de aynı şekilde bilim göstermektedir. Gerontologie (yaşlılık bilimi), yetmiş yaşındaki bir insanın verim yeteneğinin birçok yönden 45 veya 50 yaşındaki birininkinden yüksek olabileceğini gösteriyor. Pratiklik sebebiyle burada 60 yaş, bir yaş sınırı olarak belirlendi; burada 60 yaşın mesleki yaşamdan ayrılma da kural durum olmasının da önemi vardır[35].

1.1.1993'de Almanya'nın nüfusu 80.974.632 sayılmıştı (bunun %51,5'u kadın ve %48,5'u erkek idi). Alman nüfusun toplam 16.498.975'i 60 yaş ve üzeriydi. Yani nüfusun %20,4'ü 60 yaş ve üzeriydi. Kadınların %24,5'i, erkeklerin ise, %15,9'u 60 ve üzerinde idi.

Eski Almanya bakımından 1992 polis istatistiklerine göre, tamamlanmış kasden adam öldürme suçlarında mağdurların onda biri 60 yaş ve üzerindeydi; teşebbüs derecesinde kalan adam öldürmelerde ise, %5'in altında idiler. Tehlikeli ve ağır müessir fiillerde ise, mağdur olma riski hatta önemli oranda daha azdı, sadece %3'ü tamamlanmış suçlarda yaşlılara karşı işlenmişti. Irza geçmelerde de benzeri görülüyordu; tamamlananların %1,2'si ve teşebbüs derecesinde kalanların %2,5'i 60 yaş ve üzerindeki kadınlara karşı işlenmişti. Yaşlıların cinayetlerdeki payı, hemen hemen beşte birdi, geniş ölçüde onların nüfus payına uyuyordu. Yağmaya teşebbüs hallerinde aşağı yukarı %17'si; tamamlanmışlarda %15'i yaşlı idi[36].

1871'de Alman İmparatorluğunun kuruluş yılında, 65 ve üzerindeki yaş grubu genel nüfusun %4,5'u idi; yani yirmi Almandan ancak birisi henüz bu sınırı aşamıyordu. 1871 ve 1880 arasında kadınlar ortalama 40 yaşını doldurmadan bir buçuk yıl önce ve erkekler 36 yaşında ölüyorlardı. 1987'de 65 yaş ve üzeri kişiler, nüfusun %15,4 idi. Tahminlere göre, 2030'da tüm Almanların dörtte birisi 65 yaş ve üzerinde olacak. 60 yaş ve üzeri olarak 2000'de her dört kişiden birisi %32,6 bu alana dahil olacak. Bu durumda Almanya, İsviçre'nin hemen arkasında yaşlılar bakımından tepede yer almaktadır[37].

VIII. Bazı Suçların Mağdurları

Fail-mağdur ilişkisinin uygun aydınlatılması denemesi, şüphesiz belirli bazı suçları kapsar; örneğin, öldürme, çocuklara kötü davranma, cinsel suçlar ve dolandırıcılık gibi.

---

[35] **Kawelovski** Frank, Aeltere Menschen als Kriminalitaetsopfer, Wiesbaden 1995, s. 14.

[36] **Kawelowski**, 22.

[37] **Kawelowski**, 26 vd.

1. Öldürme Suçları

Werfels'e göre (1920), insan öldürmede katil değil, bilakis öldürülenin suçlu olduğu, bilinçli olarak üstü çizilmektedir. İnsan öldürme ve çoğu şiddet suçları, özellikle ilişki suçları ile ilgilidirler; bu yüzden, fail ile mağdurun birbirini ilk defa gördüğü suçlar değildirler. Suçun taraflarının birbirini tanımaları; **Blühm** (1958) bir çalışmasına göre, bütün adam öldürme suçlarında fiilden önce %66; **Krause** (1966)'de %73; **Rasch** (1975)'da %78'in üstünde; ve hatta **Sessar** (1975)'da %87'dir[38].

Fail ve mağdur arasındaki kişisel ilişkiler, özellikle anlamlıdır. Bu herşeyden önce, kasden öldürme açısından söz konusudur. Soygun cinayetlerinde genellikle öldürülen faile yabancıdır; fail, imkana göre, mağduru kendisi seçer; zevk cinayeti işleyen, cinsel tahrik sebeplerine göre mağduru seçer; diğer ihtiras cinayetlerinde, kural olarak mağdur aileye yakın veya aşk ilişkisindedir. 1855-1927 arasında Sachsen'da işlenmiş söz konusu ihtiras cinayetinin 107 mağduru üzerinde, **Exner,** tarafından yapılan araştırma şu sonucu ortaya çıkarmıştır[39]:

31'inde	*karı ya da koca,*
20'sinde	*evlilik içi çocuk,*
22'sinde	*evlilik dışı çocuk,*
9'unda	*evlatlık, torun, baba veya erkek kardeş,*
17'sinde	*sevgili,*
8'inde	*diğer kişiler.*

İngiltere'de yapılan 200 sağlıklı ve 300 akıl hastası katilin, mağdurları ile ilişkileri üzerine araştırmanın sonuçları da dikkat çekicidir[40]:

Mağdur	Normal Fail		Akıl Hastası Fail	
	Sayı	%	Sayı	Oran
yabancı	34	16,5	22	6,6
tanıdık, arkadaş	42	20,4	97	29,2
sevgili, aşık	64	31,2	27	8,1
eş	34	16,5	88	26,5
diğer akrabalar	32	15,4	98	29,6

[38] **Schwind**, 369.
[39] **Exner**, 264.
[40] **Hentig**, II, 418.

2. Çocuklara Kötü Davranma

Çocuk yardımsızdır ve kendini savunamaz. Çevresine ve özellikle ebeveynine bağlıdır. Bu nedenlerden dolayı, çocuğun özel bir mağdur yeri olup, karanlık alanı çok yüksektir. Kötü davranma olaylarının sadece %5'inin takip edildiği tahmin edilmektedir[41]. Çocuklara kötü davranmanın nedeni, genellikle ebeveynlerin iş sebebiyle gerilmiş ve sinirlerini kaybetmiş olmalarında görülmektedir. Psikiyatrik araştırmalara göre, olayların çoğu sadece bir ebeveyn tarafın, küçük çocuğa kötü davranmasından kaynaklanmaktadır[42].

3. Çocukların Cinsel Suistimali

Bu suçlarda genellikle, ilişki suçlarıyla ilgilidir. **Schöfelder** (1968), 6-16 yaşları arasındaki 188 cinsel suç mağduru kız üzerinde yaptığı araştırmada, olayların sadece %18'inde, faillerin küçük mağdura yabancı olduğunu; hatta olayların %25'inde fail olarak, mağdurun babası veya üvey babasının koğuşturulduğunu tespit etmişti[43].

Çocukların cinsel suistimali olaylarının çoğu, bedensel şiddet kullanılmaksızın sonuçlanır. Mağdurların çoğu olayda, bir çocuk kirletenin, yani bir suçlunun elinde oldukları duygusuna sahip değildirler. Çocuklar, fiilin icrası öncesi ve esnasında, nihayet birisi tarafından ciddiye alındıkları, onlara zaman ayrıldığı gibi, duygulara sahip olmaları nadir değildir[44].

Tayland ve Filipinler gibi Asya ülkelerinde seks turizmi yaygın olarak sürdürülürken, küçük yaşlardaki çocuklarda fuhşa sürüklenmektedirler. Bu ülkelerde sübyancılık nedeniyle tutuklanan seks turistlerinin ülkelerine göre dağılımı şöyledir: Amerikalılar %27, Almanlar %19, Avustralyalılar %15, İngilizler %13, Fransızlar %7, Japonlar ve Kanadalılar %5, İsviçreliler, Danimarkalılar ve İsveçliler %3[45].

4. Cinsel Saldırı

Fail-mağdur ilişkisi bağlantısı için klasik suç olarak ırza geçme geçerlidir.

Ritzer'e göre, ABD'de ırza tecavüz suçu işleyenler ve bu suçun mağdurlarının genellikle alt tabakadan geldiği tespit edilmiştir. ABD'de 1983

---

41 **Mergen**, 335.

42 **Schwind**, 369 vd.

43 **Schwind**, 371.

44 **Kavemann**, 52.

45 Hürriyet Cumartesi (Ayten **Görgün**), 4.11.2000.

yılında 79.000 zorla ırza geçme tespit edilmiştir. Ortalama her 7 dakikada bir ırza tecavüz olayı polise intikal etmektedir. Bilinen bu sayılar dışında, polise intikal etmeyen çok sayıda ırza geçme olduğu tahmin edilmektedir. ABD'de gerçek sayının yılda 150.000 ile 750.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Irza geçmelerin 2/3'ü saat 18.00 ile 24.00 arasında olmaktadır. Tamamlanmış suçların çoğu evde, teşebbüslerin çoğu ise, sokakta veya parkta olmaktadır[46].

5. Kitle Suçları

Mağdur davranışı, kitle suçlarında önemli bir rol oynamaktadır: Örneğin, büyük mağaza hırsızlıkları ve biletsiz yolculuklarda olduğu gibi. Eğer seyahat işletmesi, yolcularının bilet kontrolünden vazgeçmişse, güvenin kötüye kullanılmasına şaşmamak gerekir. Büyük mağazaların, kendiliğinden hizmete dönüşmesi halinde de, hırsızlıkların sayısının artmasına şaşırmamak gerekir.

IX. Mağdur Kaynaklı Failin Hareketini Hukuka Uygun Sokmaya Yönelik Dengeleme (Nötrleme) Teknikleri

Mağdurla ilgili nötrleme tekniklerinde de fail, fiilini kendisi hukuka uygun sokmayı dener. Bu nötrleştirme teknikleri, suçluluk davranışları gibi öğrenilir[47]:

1. İlk olarak fail, kendi sorumluluğunu reddeder; yani onun yaptığından kendisi değil, başkaları sorumludur: Örneğin, sevgisiz ebeveyn ve kötü sosyal gelişim koşulları gibi.
2. Fail kendi fiilini, kimseye zarar gelmediği ile mazur göstermeye çalışır; çünkü sigorta hepsini ödemiştir.
3. Fail, misillemede bulunup, intikam alacağına kendini inandırmıştır; çünkü, mağdur kusurlu olup, o mağdurlaşmayı hak etmiştir. Toplum düzenine karşı suçlar işleyen teröristler, fiillerini bu şekilde haklı görmektedirler.
4. Fail kendine, onun kendi davranışını sözde hukuka uygun kılan mağdurdan ince bir resim yapar; böylece mağdur tarafından kötü bir çağırmayla sözleri tekrar edilir (fahişelik, alkol ve uyuşturucu tüketimi) veya mağdur değersiz mütalaa edilir (Nazi devletinin bakışında aşağı insan).

---

[46] **İçli**, 225.

[47] **Schwind**, 375.

5. Fail, mağduru kişilikten çıkmış olarak görür; bu bakımdan failin zarar verdiği belli olmayan kişiler topluluğu veya tüzel kişiler, onun için mağdur değildir; örneğin, alışveriş merkezleri zaten büyük kazançlar yapmaktadırlar.

§ 2. MAĞDURUN KORUNMASINA YÖNELİK ULUSLARARASI ÇABALAR

I. Avrupa Konseyi Kapsamında

1. Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi

24.11.1983 tarihinde Avrupa Konseyi'nce kabul edilen bu Sözleşmeyi Türkiye 24.4.1985 tarihinde imzalamakla beraber, TBMM tarafından henüz onaylanmamıştır. Bu Sözleşmenin amacı: "Konseye üye ülkeler arasında daha sıkı işbirliği sağlamak, hakkaniyet ve sosyal dayanışma nedenleriyle kasden işlenen şiddet suçu mağdurlarının kişilik durumları ile ve vücut ya da sağlıkları (ruhsal-bedensel) veyahutta böyle suçların akabinde ölen mağdurların bakmakla yükümlü oldukları kişilerin durumuyla ilgilenmek, bu tür suçların işlendiği ülke üzerindeki devlet tarafından bir zarar tazmin rejimi kurmak, özellikle failin meçhul olduğu veya ödeme gücünün bulunmadığı hallerde, bu alanda asgari normlar kurmak" şeklinde belirtilmiştir[48].

2. Avrupa Konseyi'nin Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Mağdurun Durumuna İlişkin Tavsiyesi R (85) 11 - 28.6.1985

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin ceza muhakemesi hukukunda mağdurun hukuki durumunun iyileştirilmesine ilişkin 11 sayılı tavsiye kararı, üye devletlere bazı kurallarda birleşmeyi önermektedir. Bu kurallardan bazıları şöyledir[49]:

"Polis memurları kendilerine başvuran mağdurlarla ilgilenirken sempatik, yapıcı ve rahatlatıcı davranacak şekilde eğitilmelidir; mağdura ilave manevi zararlar verecek şekilde davranmamalıdır. Polis memurları, mağdurlara maddi, tıbbi veya psikolojik yönden yardım edebileceği resmi ve özel kurumlar hakkında bilgi vermelidir. Ayrıca mağdur, mağduriyetinin giderilmesine ilişkin olarak faile ve devlete karşı ileri sürebileceği hangi haklara

---

[48] **Özbek** Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Ankara 1999, s. 112; **TBMM** İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 24.Dönem 4.Yasama Yılı, 2014, s.15.

[49] **Özbek**, 114 vd.; TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 16.

ve yetkilere sahip olduğu konusunda bilgilendirilmelidir. Polis, soruşturma sonucu hakkında mağdura bilgi vermelidir. Mağdur, muhakemenin tüm safhalarında kendi kişisel konumu, hakları ve onuru ihlal edilmeksizin soruşturulmalıdır. Şayet mağdur bir çocuk ve/veya zihinsel özürlü bir kişi ise mümkün ve uygun olduğu sürece veli, vasi veya onlara bakmakla yükümlü olanların huzurunda sorgulanmalıdır. Böylece, mağdurun ceza muhakemesi ile ikinci bir kere daha mağdur edilmesi ve yine ilave psikolojik zararlara uğraması önlenmeye çalışılmaktadır".

3. 17.9.1987 Tarihli Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 21 Sayılı Kararı

Avrupa Konseyinin almış olduğu 21 sayılı karar ile üye devletler hükümetlerine mağdur korunmasına yönelik sayılan önlemleri almaları tavsiye edilmiştir. Bunlara örnek olarak; mağdur koruma programları ve bu konuda yapılacak araştırmaları desteklemek, mağdurun korunması ve ihtiyaçları hakkında kamuoyunu biliçlendirmek, mağdura yardım edebilecek kamu ve özel hizmetleri tanımlamak gösterilebilir[50].

4. XIX. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi Sonuç ve Tavsiyeleri

22-29 Kasım 1990 tarihlerinde Strazburg'da düzenlenen "Yeni Sosyal Stratejiler ve Ceza Adalet Sistemi" konulu Kongrede benimsenen sonuç ve tavsiyeler arasında, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine dair olanlar da yer almaktadır.

5. Ceza Muhakemesinde Mağdurun Konumuna İlişkin 15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı

Avrupa Birliği Konseyi'nin 15 Mart 2001 tarihli çerçeve kararında mağdurların ceza muhakemesindeki konumuna ilişkin bazı tesbitlerde bulunulmuştur.

6. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili 14 Haziran 2006 Tarihli 8 Sayılı Tavsiye Kararı

Tavsiye kararına genel olarak bakıldığında şu hususlar dikkat çekicidir[51];

"- İkincil mağdur olma, doğrudan ceza hukuku eyleminin sonucu olarak değil, ancak kurumların ve kişilerin mağdura yönelik karşılığından dolayı zarar görmeyi ifade etmektedir (m.1/3).

---

[50] TBMM Raporu, 17.

[51] TBMM Rapor, 18 vd.

- Devletler, mağdurun insan haklarına dair haklarını tanıma ve bunlara saygı göstermekle yükümlü tutulmuştur....."

7. Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak Üzere Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi'nin 2012 tarih ve 29 sayılı Direktifi

Direktifte yer alan mağdur hakları şu şekilde sıralanabilir[52]: Anlama ve anlaşılma hakkı, başvurulan ilk yetkili merciden bilgi alma hakkı, şikayet başvurusuna ilişkin haklar, açtığı dava hakkında bilgi edinme hakkı, çevirmen hakkı, mağdur destek hizmetlerine erişim hakkı, takipsizlik kararına itiraz hakkı, adli yardım hakkı, masrafların tazmini hakkı, failden tazminat isteme hakkı.

II. 29.11.1985 Tarihli Birleşmiş Milletler Deklarasyonu

26 Ağustos-6 Eylül 1985 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve "Suçların Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi" konulu Birleşmiş Milletler 7'inci Kongresi, "Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu" sonuçlanmıştır. "Mağdurların Magna Carta"sı da denilen söz konusu deklarasyon, BM Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/34 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu deklerasyonla mağdurların dört temel hakkı vurgulanmaktadır:[53]

1. Ceza muhakemesinde adil muameleye tâbi tutulma hakkı,
2. Meydana gelen zararlı durumun eski hale iadesi hakkı,
3. Meydana gelen zararın tazmini hakkı,
4. Yardım ve uygun tedavi hakkı.

---

52 TBMM Rapor, 19.

53 TBMM Rapor, 7; **Özbek**, 118.

Onikinci Bölüm
SUÇUN TAHMİNİ VE ÖNLENMESİ

§ 1. SUÇUN TAHMİNİ (KRİMİNALPROGNESE)

I. Suçun Tahmini Kavramı

Suçun önceden tahmininden, suçluluk alanındaki gelecekteki gelişmeler ve sonuçlar ile onların kontrol edilmesi üzerinde, bilimsel esasa dayanan ihtimal açıklamaları denemesi anlaşılır. Bununla, gelecekteki gelişmeye yönelik kesin anlamda deneysel açıklamaların olmadığı ve olamayacağı da açıklığa kavuşur. Bunun nedeni, bir kere gelecekteki sosyal sonuçların bilimsel teorik nedenlerden, önceden söylenemeyeceği gerçeğinde durmaktadır[1].

II. Suçun Tahmininin Önemi

Kriminolojinin önemli pratik görevlerinden biri, suçlu insanın gelecekteki davranışlarına karar vermek, yani sosyal veya doğru ifadesiyle suç teşhisinde bulunmaktır. Suç teşhisi geleceğe bir bakış olup, belirli bir bireyin suç davranışını önceden bakarak belirlemek ister[2].

Suçun önceden tahmini herşeyden önce ceza koğuşturma organlarının planlamalarında yarar sağlar. Gelecekteki yasal yaşam için tahminler, bir kere bireysel tahminler olarak somut bir kişiyle ilgilidirler ve diğer taraftan kollektif farklı şekilleri (şu ana kadar cezasız, mükerrir, hükümlü gibi) kapsayarak yapılır. Böylece biz, tahminler ile şüphesiz belirli bir sonucun dahil olması veya hariç kalması ihtimali üzerinde açıklamalar yapabilirsek de, onun güvenliği bireysel ve kollektif tahminde farklı yüksekliktedir. Belirli bir kişinin mükerrir olup olmayacağı sorusunda sonuç, iki hariç bırakan sonuç içinde birbirini kabul ettirecektir: Mükerrir olma veya mükerrir olmama. Burada nispî bir mükerrirlik (mesela %80) yoktur. Deneme kişisi ya tam mükerrir olacaktır veya hiç olmayacaktır. Buna karşılık böyle açıklamalar kollektif olarak kullanıldığında, tamamıyla anlamlı isabet ettirmeler ortaya çıkacaktır. Eğer, bir kollektif mükerrirlik ihtimali %80 ile görünürse, o zaman bununla, bu kollektiflikten (tahmini) %80 mükerrirlik olacağı söylenir.

---

1 **Kürzinger**, 313; **Göppinger**, 331.

2 **Mezger**, 229 vd.

Bu açıklamalar 30 yıldır Almanya'da ortaya konulan tahmin tabloları içinde geçerlidir[3].

Suç tahminlerinin ne derecede güvenilir ve bununla da uygulamada başarılı olduğu sorusu, çok güç cevaplanır; çünkü, onun için bağlantılı kaliteli kriterler yoktur. Sıklıkla kişisel tecrübeler sübjektiftir, ilgili için özellikle etkili belirli bir sonuçtan hareketle toplanırlar[4].

Hükümlülük sayılarının tahmininin güvenilirliği açısından bir örnek olarak **Kaefer/Kaehmer/Schellhoss** tarafından (1976) yürütülen bir çalışma gösterilir:

Nordrhein-Westfalen'da 1975-1991'de Tahmin ve Hükümlülüğün Gerçek Gelişimi

Yıl	Tahmin	Gerçek Hükümlülük	Fark (%)
1975	192.572	181.852	5,9
1976	193.080	191.218	1,0
1977	194.191	206.082	6,8
1978	195.537	216.779	9,8
1979	196.663	211.121	7,8
1980	197.425	212.288	7,0
1981	197.747	212.939	7,1
1982	198.396	217.947	9,0
1983	199.171	218.960	9,0
1984	199.634	204.912	2,6
1985	199.145	193.177	3,1
1986	198.399	182.298	8,8
1987	197.021	177.718	10,9
1988	195.108	180.705	8,0
1989	192.258	177.487	8,3
1990	189.213	178.897	5,8
1991	185.994	183.242	1,5

İlk bakışta bu tahmin nispî olarak güvenilir görülüyor. Açıkça 17 yılda tahmin edilen sayılar, gerçekte oluşanlardan -9,8 ve +10,9 arasında bir sapma göstermiştir. Gerçek hükümlü sayısı, bu yıllarda hemen hemen tahmin edilenden %11 daha fazladır. Bu, tahmin sayılarının, adalet teşkilatı ve onun planları için tamamıyla elverişli olmadıkların göstermektedir[5].

---

3 **Kürzinger**, 314.

4 **Kürzinger**, 315; **Göppinger**, 337.

5 **Kürzinger**, 316.

§ 2. SUÇUN ÖNLENMESİ (KRİMİNALPRAEVENTİON)

I. Suçun Önlenmesi Kavramı

Suç politikasının bir temel problemi, suçluluktan korunma denemesidir. Bu gayret açıkça iki temel kabulden hareket eder: Bir kere, her toplumda suçlulukta kaçınılamaz bir kısmın olduğu farz edilir, onun ihlalleri azaltılabilir; ikincisi ise, suçluluğun belirli görünüş şekillerinin azaltılması veya hatta tamamen önlenmesi mümkündür. Hemen hemen suçluluğu açıklayan bütün teorilerin de farz ettiği, suçsuz bir toplumun olmasının hayal olduğundan hareket edilir(şüphesiz Marksist kriminolojiden farklı)[6].

II. Sosyal Kontrolün Önemi

Suçun kontrolü, genel sosyal kontrolün bir kısmıdır. Suçun kontrolü, toplum içinde kişilerin güvenliğini garanti ederek, suçların işlenmesini organları vasıtasıyla engellemeyi ve önlemeyi amaçlayan yapılar ve merciler ile meşgul olur. Sosyallik ve anlayış temizliği, ahlâk, gelenek, örf, eğitim vs. sosyal kontrol edici fonksiyona sahiptirler. Suç kontrolü, ceza hukukunun sosyal kontrolüdür. Hukuk, sosyal kontrol aracı olarak görülebilir. Onu taşıyanlar, esaslı olarak polis, ceza yargısı ve infaz kurumlarıdır.

Aile, okul, cami, kilise gibi resmi olmayan kontrol mercilerinin azaldığı yerlerde, resmi kontrol mercilerine çok fazla iş yükü gelir[7]. Bir suç, bugünden yarına doğmaz; bu ara sıra görünse de. Suç, yüzlerce yıllık toplumsal ve onlarca yıllık insanlararası öğrenme ve aksiyon arası usullerle hazırlanır. Kim gelecekteki toplumun, gençlik ve yetişkin suçluluğunu önlemek isterse, buna okulda ve ailede başlamak zorundadır[8].

Resmi sosyal kontrol, üç alanda icra edilir; yasama (kanunlar), yargı (içtihatlar) ve icra (polis ve infaz). Onların amacı, suç ve suçluluğu engellemek ve onlarla mücadelede önleyici etkiye de sahipse, mücadele etmektir[9].

Suç ve suçlulukla etkin mücadele edebilmek için, toplumun iyi organize olması, eğitilerek, teknik olarak donatılmış suç kolluğuna ve aynı şekilde amaca uygun çalışan koğuşturma organlarına sahip olması gereklidir. Suçlu-

---

6 **Kürzinger**, 320.

7 **Mergen**, 35.

8 **Schneider**, Einführung, 342.

9 **Mergen**, 340 vd.

lukla mücadelenin önleyici metodu, sıklıkla vatandaşın bireysel özgürlüğüne müdahaleyi de gerektirir[10]. Polisin önleyici kolluk olarak, üst, oto ve genel arama yapmasında olduğu gibi. Örneğin, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren olaylarda; özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ya da sendikaların genel kurul toplantılarında; can ve mal güvenliğinin, seyahat özgürlüğünün sağlanması için tren, otobüs, vapur, uçak, metro gibi toplu taşıma araçlarıyla, hava limanı, iskele, liman, gar, istasyon, otogar, otobüs terminalleri gibi halkın topluca bulunduğu veya spor, gösteri veya yarışmaları gibi halkın toplanabileceği yerlerde; öğretim ve eğitim kurumlarının ve üniversitelerin içinde, çevresinde ve giriş çıkış yerlerinde; Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlükleri, devletin bütünlüğünü tehlikeye düşürmeye yönelik şiddet eylemlerine girişileceğini gösteren belirtilerin elde edilmesi halinde, umumi yerlerde, öğrenci yurtlarında, veya kentin ya da diğer yerleşim yerlerinin giriş ve çıkış yerlerinde veya ana caddelerinde seyreden taşıt araçlarında arama yapılması, il sınırları içinde vali, ilçe sınırların içinde kaymakamın yazılı olarak emir vermesi hallerinde kabul edilmiştir. Böyle bir aramanın kişilerin üzerlerinde ve eşyalarında yapılabileceği kabul edilmiştir (PVSK m. 9/2). Polisin durdurma ve kimlik sorması ise, PVSK m.4/A'da düzenlenmiş ve 27.3.2015 tarih ve 6638 sayılı Kanunla eklenen cümle ile polisin bu konudaki yetkisi artırılmıştır.

III. Suçun Önlenmesinin Esasları

Suçla mücadele bakımından, fail üzerindeki toplumsal reaksiyonun çeşitli nihai amaçları, üç grup içerisinde düzenlenebilir:

1. Failin kişiliği üzerine etki (yok etme, iyileştirme),
2. Failin gelecekteki çevresi üzerine etki (amaç fiilin engellenmesi veya fiili çözen tahrik edici çevreden kaçınma),
3. Üçüncü kişi üzerine etki (hukuk bilincinin kuvvetlenmesi, genel önleme)[11].

Suçun önlenmesi onun amaç yönüne göre, hem özel, hem de genel önleme olarak anlaşılabilir. Özel önleme esnasında, tek tek herkesi ve herşeyden önce faili, (başka) suçluluktan uzak tutma denenir; genel önleme, grubun üyelerini (başka) suçtan uzak tutmayı amaçlar. Kullanılan araçlardan suçun önlenmesi, *pozitif* ya da *negatif* önleme olarak anlaşılır. Burada, *negatif genel önlemeden* potansiyel failin korkutulması, *pozitif genel önlemeden* ise, hukuka sadakatin muhafazası ve kuvvetlendirilmesi ile hukuk düzenine

[10] **Mergen**, 341.

[11] **Seelig**, 26.

güven anlaşılır. *Negatif özel önleme*, birey olarak bir kişiyi tekerrürden koruma gayreti olarak tanımlanır; buna karşılık *pozitif özel önleme*, failin yeniden sosyalleşmesini ifade eder. Suçluluğun önlenmesi, mutad tarzda birinci sırada, ikinci sırada ve üçüncü sırada önleme içinde sistemleştirilir. Birinci sırada önlemede, suçluluğun nedenlerinin yok edilmesi vasıtasıyla suçlulukla mücadele edilme denenir. İkinci sırada suçlulukla mücadele, fiil imkânlarının ve geçiş şanslarının bir değişikliği vasıtasıyla suçluluğu en aza indirmeyle ilgilidir. Burada herşeyden önce suçların teknik engellenmesi düşünülür. Sonunda üçüncü aşama önleme olarak, yeniden sosyalleşme amacıyla bir fiilden sonra, failin durumuna uygun davranış anlaşılır[12].

Suçluluktan deneysel olarak ispat edilebilir ceza yaptırımları vasıtasıyla -tamamen teknik önleme tedbirleri dışında- korunabilip korunamayacağı, bu yüzden cezaların korkutucu etki yaparak ve öylece potansiyel suçluları suç işlemekten uzak tutup tutmayacağı sorusunun cevabı, bu yüzden kesin önemlidir[13]. Her durumda, cezanın korkutucu etkisinin deneysel kesin açıklanmadığından hareket edilmek zorundadır[14].

Şu ana kadar tartışılan genel önleme ile ilgiliydi. Alman ceza hukukunun farz ettiği cezaların özel önleme etkisine gelince, buna da tamamıyla olumsuz cevap verilmektedir. Çünkü, birden fazla cezaevine giren hükümlülerin oranı az değildir. 31.3.1991'de, (eski Almanya) hükümlülerin %53,9'u cezasını çektikten sonra yine cezaevine geldi. Önceden cezaevinde yatan hükümlülerin %30'u tahliyeden sonraki ilk yıl içinde tekrar cezaevine geliyor, beşte biri ikinci yıl, %30'dan fazlası üçüncü ilâ beşinci yıla kadar ve son olarak %17'si altıncı veya daha sonraki yıllar cezaevine tekrar geliyorlar. Buna göre, yaşam süresi içinde hemen hemen %80'i mükerrir oluyorlar. Bu ilişkilerde, her durumda ceza infazının ve ceza hukukunun ölçülebilir özel önleyici etkisinin çok sınırlı olduğu ortaya çıkmaktadır[15].

Buna göre soru, hangi yaptırımın hangi suçluya hangi şartlar altında hangi etki ile uygulandığı ve uygulanabileceğidir[16].

20'nci yüzyılın ilk yarısında cezanın insan davranışları üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu görüşünü temsil eden birçok araştırmacı, herşeyden önce psikolog vardı. Bu sonuç, o zamanki sosyologlarca genellikle kabul edilen, suç davranışı kanuni yaptırımlarla önlenemeyebilir görüşünün yansımasıydı. 60'lı

---

12 **Kürzinger**, 320.
13 **Kürzinger**, 320.
14 **Kürzinger**, 320.
15 **Kürzinger**, 321.
16 **Kaiser**, 418.

yıllardan beri bunun üzerine çok sayıda kapsamlı araştırmalar yapıldı. Bu çalışmaların sonuçları, kanuni yaptırımların gerçekte suçluluğu önlemede mütevazı bir role sahip olduğunu gösterdi. Şüphesiz, ceza hukuku vasıtasıyla suçluluğun tamamen kontrolünün mümkün olmadığı tarihsel bir gerçektir. Bugüne kadar cezasız toplum olmadığı gibi, suçsuz toplumda olmamıştır. Bu aynı zamanda, ceza hukuk yaptırımlarının, hareketleri suçlu olarak gruplandırmasının bunları esaslı olarak engellemeye uygun olmadığını gösterir. Şüphesiz belirli ölçüde suçların engellenmesi mümkündür. Kalan bir kısım, bütün düşünülebilir yaptırımların uygulanmasına rağmen daima suçlu kalır. Şiddetli cezalar da, şimdiye kadar suçları tamamen engelleme iktidarına sahip olmadılar. Bu durum, ölüm cezasının Orta Çağ'da ve yeni zamanlarda uygulanması için de geçerlidir[17].

Sıklıkla korkutma teorisyenleri, kazancın hesaplanması modelini (ekonomik teori) ortaya attılar. Burada, her suçlunun fiilinden önce, suçun ona hangi kazancı sağlayıp, hangi zararı vereceğini hesapladığı faraziyesinden hareket edilir. Böyle bir hesaplama iddiası, bariz gerçeğe uymaz. Suçun işlenmesinde failin duygusal durumu sıklıkla hakim olduğundan, böyle düşünceler hesaba katılmaz veya katılmayabilir. Bir ceza politikası sisteminin korkutucu etkisi üç noktada değerlendirilir[18]:

İlk olarak, failin hangi davranış tarzlarının cezalandırılabilir olduğunu ve onun tam olarak beklenen cezayı bilmesini gerektirir. Açıkça hukuka tabi olan herkes, adam öldürme, ırza geçme, yağma, tehdit, hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suistimal ve benzerlerini cezalandırıldığını bilirler. Fakat, günlük yaşamda yan kanunlarda olan bilinmeyen diğer suçlarda vardır. 70'li yıllarda Hollanda da yapılan bir araştırmada bir bölgede sorulan yetişkinlerin %43'ü marihuana kullanmanın, o zamanlar yasak olmasına rağmen, yasak olduğunu bilmediklerini ortaya koymuştur. Dikkati çeken, kendileri uyuşturucu kullananların %21'i onun yasal olduğunu düşünmüşlerdi. Burada bazı davranış tarzlarının sosyal etiketleme vasıtasıyla suçluluk olarak kavranılmayacağı sonucu geliyor. Örneğin, işyerinden çalınmaz, ödünç alınır.

Korkutma modelinin ana tezi; *"ceza ne kadar sert olursa, korkutma sistemi o kadar başarılı olur"*. Buna karşılık, ölüm cezasının korkutucu etkisinin, tarihsel olarak suçluluğu engellemediği bilinmektedir.

Cezanın korkutucu etkisi, özellikle politik inanç suçlularında kuşkuludur. Bunlar, suçu bir görev şuuruyla işlediklerinden cezanın korkutucu etkisi sıklıkla reddedilir.

---

[17] **Kürzinger**, 322.

[18] **Kürzinger**, 322 vd..

İkinci bir temel kabul, cezanın aktüel kesinliği ne kadar büyükse, cezanın korkutucu etkisinin o kadar büyük olduğudur. Bu tezin doğruluğu için fiiliyatta birkaç deneysel işaret vardır, şüphesiz onların anlamı içinde açık olmayanlar kalıyor. Gerçekte kesin cezalandırmanın öyle çok belirleyici olmadığı açıkça kendini gösteriyor. Karanlık alan araştırmalarına göre, klasik suçlulukta her durumda işlenen suçların %10'u polise kaydedilir, fakat bunlardan %50'si de aydınlanmaz. Bu, her durumda 20'nci suçlunun ortaya çıkartılıp cezalandırılacağını hesaplaması anlamına gelir.

Korkutma teorisyenlerinin **üçüncü** ifadesi; *"fiilin cezalandırılması ne kadar süratle sonuçlandırılırsa, korkutma sisteminin etkisi o kadar büyük olur"* şeklindedir. İngiltere'de, ceza yargılaması Almanya'ya göre, önemli süratte sonuçlanmasına rağmen, bu suçu önleyici bir etki ortaya koymamıştır[19].

IV. Suçun Önlenmesi Yolları

Devlet şeklinde organize olmuş her toplulukta ortaya çıkan suçun, sosyal bir hastalık olarak devamlı geri dönmesi karşısında, *"önlemek, tedavi etmekten iyidir"* sözü geçerlidir. Çünkü suç, yaşamda, sağlıkta ve malda meydana gelen kayıpla ilgilidir; sıklıkla tekrar getirilememezlik ve işlenen suçtan sonra uygulanan karşı tedbirlerin (engelleyici-bastırıcı suçla mücadele metodu) genellikle yeni zararlara sebebiyet verir.

Bu yüzden suçun önlenmesi, suça karşı mücadeleyi -meydana gelmiş bir suçla bağlantılı olmaksızın- suçun meydana gelmesini engelleyecek metodlar vasıtasıyla tamamlar (*tamamen önleyici suçla mücadele, suç profilaksisi*).

1. Suçun İcrasının Engellenmesi

Fiilin ön şartlarını yok etmek suretiyle suç, önlenebilir. Şüphesiz bu sadece bir dış sonuçtur (nüfusun suç doğurucu kuvveti daraltılmaksızın)[20]; fakat -tasarruf edilmiş kalınan zararların görülmesi- suç politikası açısından dikkat edilmeyecek azlıkta değildir. Bu tarz önleyici tedbirler[21]:

a. Saldırı imkânlarına karşı nüfusun sistematik aydınlatılması ve uyarılması; bu sayede uygun mağdurların sayısı azalır. Özellikle, kadınların, sadece para ve mücevher olan el çantaları ile caddeye çıkmamaları gibi.

b. Meslekleri vasıtasıyla özel tehlikedekiler (para taşıyanlar), amaca uygun savunma silahları ve diğer alanlarda zararsız fakat etkili kendini savun-

---

[19] **Kürzinger**, 326.

[20] **Seelig**, 386.

[21] **Seelig**, 387 vd.

ma aletleri (örn. korku ve işaret tabancaları, yoğun ışık ve ses etkisi geliştiren veya veya saldırganı yoğun renkte bir boyayla boyayan)

c. Mağazaların, iş yerlerinin ve konutların soyguna karşı teknik güvenliği, örn. alarm.

d. Otomobillerin, motosikletlerin ve bisikletlerin kolay çalınmalarına karşı, engelleyici düzenlemeler.

e. Özel tehlikedeki yerlerin (örn. kuyumcu) korunması; gizli polis, özel detektif ve organlar vasıtasıyla.

f. Bankalarda, gece soygunlarına karşı çelik odaların düzenlenmesi,

g. Polis devriyeleri vasıtasıyla şehrin ıssız yerlerinin ve parkların geceleri kontrolü.

h. Sarhoşlara karşı müdahalede polis yerine bakım organlarının kullanılması.

2. Suçu Yaratıcı Çevre Tahriklerini Azaltma

Sırf faille mümkün olan değil, bilakis fiili tahrik edici çevre gerçekleri, özellikle ekonomik ihtiyaç durumu, aşırı alkol tüketimi ve özellikle gevşetilmiş imkânlar, uygun tedbirler vasıtasıyla kaçınılabilir veya onların sıklığı sınırlanabilir. Böyle tedbirler[22]:

a. Ekonomik-politik tedbirler vasıtasıyla işsizliğin sınırlanması.

b. Sigorta ve bakım tedbirleri vasıtasıyla işsizlerin ihtiyaç durumlarını hafifletme.

c. Koruyucu tedbirler vasıtasıyla çok çocuklu olanların veya kaza hallerinden dolayı ev arayanların ihtiyaç durumlarının hafifletilmesi.

d. İçki satma hakkının sınırlanması vasıtasıyla alkolün kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi.

e. Memurlarda ve özel işletmelerde kasa çıkışının kontrolü.

3. Ruhsal Direncin Kuvvetlendirilmesi

Çevre vasıtasıyla çözülen veya iç dünyadan çıkan dürtülerin fiile gidişine, ahlâki ve hukuki değer davranışlarına dayanan engeller karşı koyar. Hukuka ve ahlâka saygı, normal olarak insanları, gerçekten bir suç işlemekten alıkoyar. Ahlâksız, anti sosyal insanlarda (birçok aktif meslek suçlusunda, bazı kriz suçlularında, bencil kitle katillerinde vs. olduğu gibi), böyle engel-

[22] **Seelig**, 389.

ler esaslı olarak eksiktir; kararsız, iç güdüsel insanlarda ise, onlar çok zayıftır. Bunları kuvvetlendirme yolları denenebilir.

a. Ahlâki ve hukuki engeller -eğer bununla ilgili istidat da doğuştan ise-, devamlı çevre etkisi altında geliştirilir: Çocuk masalları, okul ve din, iyiyi yapmayı ve kötüyü yapmamayı öğretirler ve dengeleyici bir adaleti vaat ederler. Yavaş yavaş öğretilen inanç, yaşam vasıtasıyla ilk önce bunlar kendiliğinden tahrip olurlar: Kötülerin zaferi, dürüstlerin ihmali vasıtasıyla. Böyle bir hukuk ihlalinin sarsıntısı, yargının kendiliğinden bir fonksiyonu vasıtasıyla yolsuzluk hallerinin müsamahasız ortaya çıkartılması, yüksek mevkilerdeki kişilere karşıda cesaretle müdahale vs. yürütülebilmelidir. Böyle düzenlenmiş bir devlet varlığından hareketin ortaya koyduğu örnek etki, hukuk duygusunu ve onunla da suçlu dürtüler karşısında engelleri kuvvetlendirir. O, suçluluğun önlenmesinin en önemli şeklidir[23].

b. Engellerin kuvvetlendirilmesinden kanuni ceza tehditleri de beklenir: Cezadan korku, fiilden uzak tutmalıdır. **Anselm von Feuerbach**, genel önlemenin bu eski düşüncesini, onun psikolojik zorlama öğretisi vasıtasıyla derinleştirerek aramıştır: Ceza tehdit etmiş olmalıdır; onunla cezanın kötülüğü düşüncesi fiile tahriki sona erdirir. Yalnız, burada bu etkinin oluşmadığını, gerçekte işlenen suçlar ispat ediyorlar. Buna göre, ceza tehdidinin önleyici bir etkisi, özellikle adeta sınırda duran olaylar için olmaktadır. Burada, ceza tehdidinin yalnız bir suç hareketine karşı engelleri kuvvetlendirmediği, bilakis ilgilinin toplumsal yeri içinde zorunlu olarak, onunla bağlı sonuçların görünmüş olmasıdır. Bilinç, örneğin, toplumsal sınıftan çıkartılmış olma, onunla bağlantılı aşağılanma vs. çoğu kez ceza tehdidinden daha etkilidir[24].

4. Suçlu Kişiliklerin Gelişiminin Önlenmesi

Şimdiye kadar ortaya konulan suç profilaksisi tedbirleri, fiilin çözülmesini önlemeyi amaçlamışlardır. Eğer suçun kısmi nedenler kompleksine daha derin girilmek istenirse, o zaman şu soru ortaya çıkar: Faili fiile getiren kişiliğinin suç yapısını da etkileyebilir miyiz? Onun istidadını, kişilik yapısını, fiile hiç gelmeden önce onların gelişimini durdurabilir miyiz?

Böyle tedbirler[25]:

a. Gençliği çalışma tembelliğine götüren baştan çıkartmadan, gece kulüplerine gitmeden, fuhuştan ve hırsızlıklardan, gençlik koruma tedbirleri vasıtasıyla koruma.

---

[23] **Seelig**, 390.

[24] **Seelig**, 391.

[25] **Seelig**, 392 vd.

b. Erkek çocuklarının homoseksüelliğe teşvik edilmesinden koruma.

c. Saflık veya bir psikopatlık değişikliğinin işaretlerini gösteren, bunlar vasıtasıyla suçluluk tehlikesinde olan çocuklar ve gençlerin iyileştirici pedagojik tedavisi.

d. Alkol satışının sınırlanması. Henüz suç işlememiş, alkol ve uyuşturucu bağımlılarının bakım için tedavi kurumlarına yerleştirilmesi.

5. Kalıtım Sağlığı Tedbirleri

Çoğu suçlunun suç doğurucu istidat yapısının doğuştan olması bakımından, son suç profilaksisi imkanı olarak, suçu doğurucu kişilik yapılı insanların doğuşunun önlenebilip önlenemeyeceği sorusu gündeme gelmektedir. Sadece bir suçlu yapı kompleksi ile belirli bir insanın tüm arkadan gelenlerinin (soyunun) kusurlu olacağı teşhisi kesinse, soyun devamı böyle bir kısırlaştırma vasıtasıyla engellenebilirdi[26].

Böyle bir kısırlaştırma ilk önce Kaliforniya ve diğer 28 eyalette vardı; 1939'a kadar 30.690 akıl hastası ve zeka özürlü kısırlaştırıldı. Avrupa'da ilk olarak İsviçre'nin Waadt kantonunda (1928) yasal olarak düzenlendi. Onu Danimarka (1929) ve kuzey devletleri izledi. Almanya 1933'den 1945'e kadar, kalıtımsal hastaları ve kronik alkolikler sterlizasyonunu düzenlemişti. Bir kalıtımsal ruh hastalığı, doğuştan akıl zayıflığı (geri zekalık) veya ağır bir psikopatlık çeken insanların sterlizasyonu, halk sağlığının gelişimi için tıbbi bir tedbirdir[27].

V. Cezaevlerinin Suçun Önlenmesindeki Rolü

1. Cezalandırma Yerine Tekrar İyileştirme

18'inci yüzyılın ortasında ortaya çıkan Klasik okula göre, suçluluk failin, serbest iradesi ile donatılmış görülen akılcı mülâhazalarından doğardı. Bu yüzden klasik okul, suçluluğa tepki olarak kusura yönelen cezayı savunmuştu. Buna karşılık, 19'uncu yüzyılın sonlarında kriminolojinin pozitif yönü, suça sebebiyet verilmenin suçlunun bedenî, fizikî ve sosyal işaretleri ile belirlendiği görüşünü temsil etti; buna göre; *"serbest irade yoktur; onun tedaviye ihtiyacı vardır; bu şekilde, o bir daha suç işlemez"*. Klasik ve pozitif okulların fikirleri, 20'inci yüzyılın ceza ve infaz kanunlarında yer buldular. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen kriminolojinin modern okulu, suçun nedenini insanlar arası çatışmalara göre daha az kişilik rahatsızlıklarında görür. Suçluluk, fail, mağdur ve toplumun katıldığı sosyal usuller içinde oluşur. O, top-

---

[26] **Seelig**, 394.

[27] **Seelig**, 395.

lumsal ve insanlar arası öğrenme ve hareketler arası usullerle kontrol edilmek zorundadır; aile, okul, komşuluk, meslek ve boş zaman grupları gibi sosyal gruplar, ceza adalet sistemi gibi aynı şekilde birlikte etkilerler[28].

Modern cezaevlerinin esası, bireyleri geliştirmek ve onları tahliye sonrası toplumun uyumlu bir parçası olmaya hazırlamaktır. Hapishaneler ve uzun süreli hapis cezasına güvenme, suça karşı engelleyici bir etkiye de sahiptir. Bu nedenle, artan suçluluğa karşı, sertlik yanlısı pek çok politikacı, daha cezalandırıcı bir adalet sisteminden ve daha çok hapishane kurulmasından yana olmuştur. Burada en önemli soru; acaba hapishaneler kendilerinden beklenen mahkûm olmuş suçluları *"yeniden sosyalleştirme"* ve yeni suçlar işlemelerini önleme etkilerini yerine getirebiliyorlar mı? İngiltere adalet sistemi son yıllarda daha cezalandırıcı hale gelmiştir. 2003'te, İngiltere ve Galler'de, mahpus sayısı 73.000 idi(100.000 kişiye 139). Bu, 1990'dan beri 25.000'den fazla bir artış demektir. Hapishane nüfusu, her 100.000 kişi için, Almanya'da 96, Fransa'da ise, 85'ti. Ayrıca, İngiltere ve Galler'de ki mahkemeler, diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre, daha uzun hapis cezaları vermektedir. Bunu eleştirenler, İngiltere'nin en fazla cezalandırıcı ülke olan ABD'yi yakından izlediği endişesini taşımaktadır[29].

ABD, dünyadaki en fazla cezalandırıcı adalet sistemine sahip ülkelerin başında gelmektedir. Dünyadaki toplam 8.75 milyon civarındaki hapishane nüfusunun 2 milyonu ABD'dedir. 2003 sayılarına göre ABD'de, her 100.000 kişinin 686'sı hapishanededir. ABD hapishane sistemi 500.000'den fazla kişi istihdam etmekte ve yılda 35 milyar dolar harcamaktadır. Siyah Amerikan erkeklerinin dörte birden fazlası ya hapishanede ya da ceza sisteminin denetimi altındadır. ABD'de hapsedilen kişilerin %60'ı şiddet içermeyen uyuşturucuyla ilişkili suçlardan cezaevlerinde bulunmaktadırlar. Bu durumu eleştirenler hapishanenin artık bir "son çare" önlemi olmaktan çıkarak, tüm toplumsal sorunların çözümü haline geldiğini eleştirisini yapmaktadırlar[30].

Mahpuslar, bir zamanlar yaygın olan fiziksel kötü muameleyi görmemekle birlikte, başka bir yoksunlaşma ile karşı karşıyadırlar. Onlar, yalnızca özgürlüklerinden yoksun olmakla kalmazlar; ayrıca yeterli gelir, aile ve arkadaş çevresinden, karşı cinsden kişilerle ilişki kurmaktan ve kişisel eşyalarından yoksun kalırlar. Genellikle çok kalabalık cezaevlerinde, katı disiplin ve günlük yaşamın denetlenmesi suretiyle yaşamak zorunda kalırlar. Bu koşullarda yaşamak, ha-

---

[28] **Schneider**, Einführung, 338.

[29] **Giddens**, 879.

[30] **Giddens**, 881.

pishanedeki mahpusların davranışlarını dışarıdaki toplumun normlarına uydurmalarını sağlamaktan çok, onların dışarıdaki toplumdan kopmasına yol açmaktadır. Mahpuslar, "dışarıdaki" yaşamdan oldukça farklı olan bir çevreye uyum sağlamak zorundadırlar ve hapishanede öğrendikleri davranışlar, genellikle edinecekleri varsayılan davranışlara karşıttır. Örneğin, sıradan kişilere kin duymaya başlayabilirler, şiddeti olağan bir şey olarak kabul etmeyi öğrenirler, azılı suçlularla özgür kaldıklarında sürdürecekleri ilişkiler kurarlar ve daha önce çok az bildikleri suç becerilerini öğrenirler. Bu nedenle, hapishanelere "suç üniversiteleri" de denmektedir. Dolayısıyla, mahpuslardaki mükerrirlik oranının yüksek olması şaşırtıcı değildir. Nitekim, İngiltere'de, hapis cezasını çektikten sonra serbest kalan tüm erkeklerin %60'tan fazlası, ilk suçlarından sonraki dört yıl içinde yeniden tutuklanmaktadır[31].

Almanya'da Federal Adalet Bakanlığının 2003 yılında yaptırdığı mükerrirlik çalışması da benzer sonuçlar ortaya koymuştur[32]:

Yetişkinlerde mükerrirlik*(dört yıl içinde),*

ertelenmeyen infaz edilebilir hapis cezasından sonra: %56

Ertelenen hapis cezasından sonra: %45

Gençlik ceza hukukunda mükerrirlik,

ertelemesiz gençlik cezasından sonra: %78

Ertelenen gençlik cezasında: %60

Yeniden sosyalleştirme (tretman)'de başarıya ulaşılabilmesi, öncelikle cezaevinin çağdaş fiziki koşullara kavuşmasına, uzman personele ve iyi yöneticilere bağlıdır. Bizim cezaevlerimizde bu koşulların olmaması ve aşırı yığılma sebebiyle, hükümlülerin ıslah edilmeden tahliyeleri ile sonuçlanmaktadır. Nitekim, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencileri tarafından 1996 yılında Buca Cezaevi'nde 31'i kadın 543 kişi ile yüz yüze yapılan ankete göre; cezaevindekilerin %53'ü iyi bir infaz rejiminin uygulanmadığı ve dolayısıyla infazın uslandırıcı olmadığı, yani tretmanın sağlanamadığını, buna karşılık %23'ü (bu oran kadınlarda yaklaşık %39'dur) uygulanmakta olan infazın korkutucu ve uslandırıcı olduğunu söylemişlerdir.

Hapishanelerin "işe" yarayıp yaramadığı hakkındaki tartışmanın kolay bir cevabı yoktur. Her ne kadar hapishaneler, mahpusları ıslah etmekte pek

---

[31] **Giddens**, 880.

[32] **Albrecht** Peter-Alexis, Kriminologie, Eine Grundlegung zum Strafrecht, 4.Auflage, München 2010, s.55.

başarılı görünmüyorlarsa da, insanları suçtan uzak tutmayı başardıkları da bir gerçektir. Hapishane yaşamının kötülüğü, bizzat hapiste yatanları suçtan caydıramasa da, diğer kişileri bundan alıkoyabilir[33].

2. Cezaevi Psikolojisi

Çağdaş infaz rejimi konusunda olumlu gelişmelere rağmen, infaz kurumlarında disiplinin egemen olması ve hükümlülere uygulanan kısıtlamalar, cezaevinde monoton yaşamın neden olduğu can sıkıntısı, yalnızlık, cezaevi görevlileri ve diğer mahkumlarca uygulanan şiddet, ciddi psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Kaldı ki, hükümlünün kendisini toplum dışına itilmiş hissetmesi de ruhi bunalımların nedenlerindendir. Cezaevinin hükümlü üzerinde doğurduğu diğer bir psikolojik sorun ise, cinsel yaşamın bulunmamasıdır; bu yüzden homoseksüel ilişkiler ve ırza geçmeler cezaevlerinde yaygınlaşmaktadır[34].

Cezanın infazında hükümlüye, onun suçlu davranışının bir yandan toplum tarafından kabul edilemeyeceği, diğer yandan onun kendini değersiz insan kabul etmemesi, bilakis gelecekte sosyal uyumlu davranışa yetenekli ve hazır olabileceği, açıklanmak zorundadır. Bu yüzden o sosyal uyumlu davranışa cesaretlendirilmeli ve elverişli yapılmalıdır. Onun sosyal yapısı iyileştirilmeli; kendine değer duygusu kuvvetlendirilmeli ve onun rol yapısı ve temeli genişletilmelidir. O sadece sosyal uyumlu davranış stili içine değil, bilakis sosyal uyumlu zihniyetlere ve rollere de alıştırılmak zorundadır[35].

Cezaevi düzenine uyum sağlamak zordur, çünkü pek çok şey farklıdır. Alışılması gerekli yeni kurallar, anlaşılması gereken yeni davranış kuralları ve bunlara uygun günlük etkinlikler, uyum sağlanması gereken toplumsal hiyerarşiler ve farklı bir *"cezaevi dili"* vardır. Ayrıca aşırı kalabalık, rahatsız edici ve engelleyici düzeyde yüksek gürültü, çok az kişisel alan ve özel yaşama müdahele vardır. Radyo ve televizyonların yüksek sesi, gürültülü şekilde dönen anahtarların gürültüsü, çarpılan demir kapılar ve yüksek sesli tartışmalar nedeniyle rahat uyku güçtür. Yemekler genellikle, soğuk ve yavandır. Mahpuslar her şey için beklemeyi öğrenmek zorundadırlar: Bir telefon görüşmesi, duş, posta, hatta bir soruya alacakları cevap için. Zaman çarpıtılabilir; günler geçip gider, fakat kafalarında uğraşacak bir şeyleri olmayan insanlara her bir saat sonsuzluk gibi gelebilir[36].

---

[33] **Giddens**, 882.

[34] Ayrıntılı bilgi için bkz.**Demrbaş** Timur, İnfaz Hukuku, 4.baskı, Ankara 2015, s.218 vd.

[35] **Schneider**, Einführung, 349.

[36] **Canter**, 413.

Hapislik bir yandan her bir mahpusun ruhi özelliğine göre ve diğer yandan hapisliğin dış durumlarına göre çok çeşitli etki yaptığından, genel geçer hapislik psikolojisi yoktur; böylece tek tek tipik etkiler kaydedilir[37].

Cezanın çekilmesinin ilk zamanlarında tek kişilik infaz usulünün heyecanlarına göre, çok yönden olumlu etkisi kabul edilmektedir: O iç toplanmaya izin verir ve kendi kusurunu tanımayı teşvik eder. Bir süre sonra (üç ayın üzerinde), genellikle güdülerin (harekete göre, anlamlı ilişkilerin değişmesine göre) müşterek insani ilişkiler içinde tatmin edilmemesinde (yani sırf cinsel ilişki değil) mevcut olan, genellikle yaşamın devamında tabiata aykırılık baş gösterir. Onda zamanla ruhi yaşamın içe dönmesi başlar: Hatırlama faaliyeti artar, aynı şekilde bazen, kendi gözlemi ve ürettiği fanteziler vasıtasıyla sanatsal ifade şekilleri dışa yansır[38].

Müşterek hapisliğin etkilerinden ikisi özellikle zararlıdır: Müşterek bilincin meydana gelmesi; yeni gelen hemen kendini müşterek hükümlü dairesine ait hisseder ve bütün şekilleri içinde homoseksüel ilişkilerin gelişimi, bu sadece erkek cezaevlerinde değil, daha sık olarak kadınlarda gerçekleşir. İki etkide karşılıklı destekleyerek, onların seviyesi grubun derininde duran ahlâk vasıtasıyla belirlenen bir antisosyal yığın ahlâkının oluşumu içinde teşvik edilir. Bu psikolojik enfeksiyona en iyi hükümlü de tâbi olur; o başlarda koğuş arkadaşlarının iğrençliklerinden kendini geri çekmeyi dener, fakat hemen düşmanlıklar, sokulmalar ve entrikalar arasında kendini bulur; zamanla kendini özgürlerin toplumuna ve onların temsilcileri olan polis, mahkeme ve cezaevi idaresine müşterek muhalefet içinde bulunur. Geceyi tek başına geçirme ve günün çalışma ve boş zaman meşgaleleriyle doldurulması vasıtasıyla bu etkiler gerçi sınıflandırılabilir, fakat tamamen önlenemezler[39].

Hükümlülerin büyük bir kısmı psikopatlardan oluştuğundan, hapisliğin hastalık sınırlarında duran görünüşleri tamamlaması da nadir değildir. Özellikle meslek suçlularında, revire gönderilmiş olmak ve öylece çalışma mecburiyetinden kaçmak veya iyi firar imkanına sahip olmak için kesme suretiyle yaralanmalar, yangına sebebiyet vermeler veya her türlü şeyi yutma şeklinde kendilerine ağır zarar vermeler görülür. Genellikle geçici olan hapislik psikozlarına, kudurma benzeri nöbetlerde yükselebilen bir heyecan durumu, *"cezaevi cinneti"* de dahildir; fakat bu, genellikle birkaç saat sonra kaybolur ve kapatılmış insanların monoton çevresi vasıtasıyla *"dikenli tel hastalığı"* (gemilerdeki çelik levha hastalığına kıyasen) oluşur ve karşılıklı güvensiz-

[37] **Seelig**, 367.

[38] **Seelig**, 368.

[39] **Seelig**, 368 vd.

liklere, yükselen tahrik edilebilirlik içinde ve ara sıra isyana sebebiyet verir. Optik aldatmalar vasıtasıyla korku durumları ve paranoyak mizaçlar da, psikopatik hapislik reaksiyonları olarak ortaya çıkarlar. Mahkûmların tepkileri tahliyeden önce bir özellik oluşturur; genellikle, çoğu kez güvensizlik veya hatta korku durumları ile bağlantılı bir istisnai durum gelir, çünkü tahliye edilecek kişi, uzun hapislik dolayısıyla yabancı kaldığı bir çevrede ne yapacağının ve nasıl karşılanacağının endişesini taşır[40].

3. Cezaevi Alt Kültürü

Cezaevi alt kültürü, sosyolojik genel alt kültür kavramı ne anlama geliyorsa, genel olarak onunla aynıdır[41].

Clemmers, az ve kuvvetli cezaevlileşme koşullarını şu şekilde sıralar:

Az cezaevlileşme koşulları:

1. Kısa ceza ve onunla bağlantılı cezaevi alt kültürünün kısa etkisi,
2. Eski olumlu sosyal ilişkiler temelinde sağlam bir kişilik,
3. Hükümlülük esnasında olumlu sosyal ilişkilerin ayakta tutması,
4. İlkel cezaevi gruplarına dahil olmama,
5. Hükümlülerin kurallarının ve tavırlarının gözü kapalı alınışının reddi,
7. Anormal seksüel uygulama ve aşırı oyunlardan uzak durup, ciddi olarak çalışma ve boş zaman davranışlarına dahil olmak.

Cezaevlileşmenin kuvvetli derecesine götüren koşullar:

1. Uzun bir ceza ve onunla bağlantılı olarak cezaevi alt kültürünün uzun etkisi,
2. Sağlam olmayan bir kişilik, onun zayıflığı cezanın başındaki kusurlu zayıf ilişkiler,
3. Kurum dışındaki kişilerle olumlu pozitif ilişkileri sürdürmede bir eksiklik,
4. Cezaevindeki ilkel bir gruba uyumda yetenek ve hazır olma,
5. Mahkûm ve ilkel grupların gelenek ve anlayışlarını gözü kapalı kabul etme,
6. Benzer yön arayışında diğer kişilere olumlu bir ilişki,
7. Anormal seksüel uygulamalara, oyunlara, aynı şekilde zaman geçiren şans oyunlarına hazır olma[42].

---

[40] **Seelig**, 370.

[41] **Kaufmann**, III, 13.

[42] **Kaufmann**, III, 83.

EK: CEZAEVLERİ, SAVCILIK VE CEZA MAHKEMELERİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKİ VERİLER*

19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım (01.04.2016 İtibarıyla)

Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım	Çocuk	Yetişkin	Toplam
ADAM ÖLDÜRME	251	28.745	28.996
ADAM ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS	26	1.795	1.821
CİNSEL SUÇLAR	337	14.889	15.226
DOLANDIRICILIK	15	5.875	5.890
FUHUŞ	0	2.071	2.071
HIRSIZLIK	732	41.857	42.589
SAHTECİLİK	1	8.873	8.874
UYUŞTURUCU	378	35.007	35.385
YAĞMA VEYA GASP	294	22.587	22.881
YARALAMA	72	23.206	23.278
TOPLAM	2.106	184.905	187.011

*Bu tablodaki veriler; 01.04.2016 tarihi itibariyle ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin işlemiş olduğu veya işlediği iddia edilen suçlardan 10 tanesi baz alınarak hazırlanmış ve bir kişinin birden fazla işlediği suçlarıda sayılmış olup suç sayısını göstermektedir. Bu nedenle, tablodaki genel toplam (187.011) aynı tarihte ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı (187.557) ile uyuşmamaktadır.

---

* Aşağıdaki tablolar Adalet Bakanlığının www.adli-sicil.gov.tr/Istatistikler adresinden alınmıştır.

EK: CEZAEVLERİ, SAVCILIK VE CEZA MAHKEMELERİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKİ VERİLER*

19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım (01.04.2016 İtibarıyla)

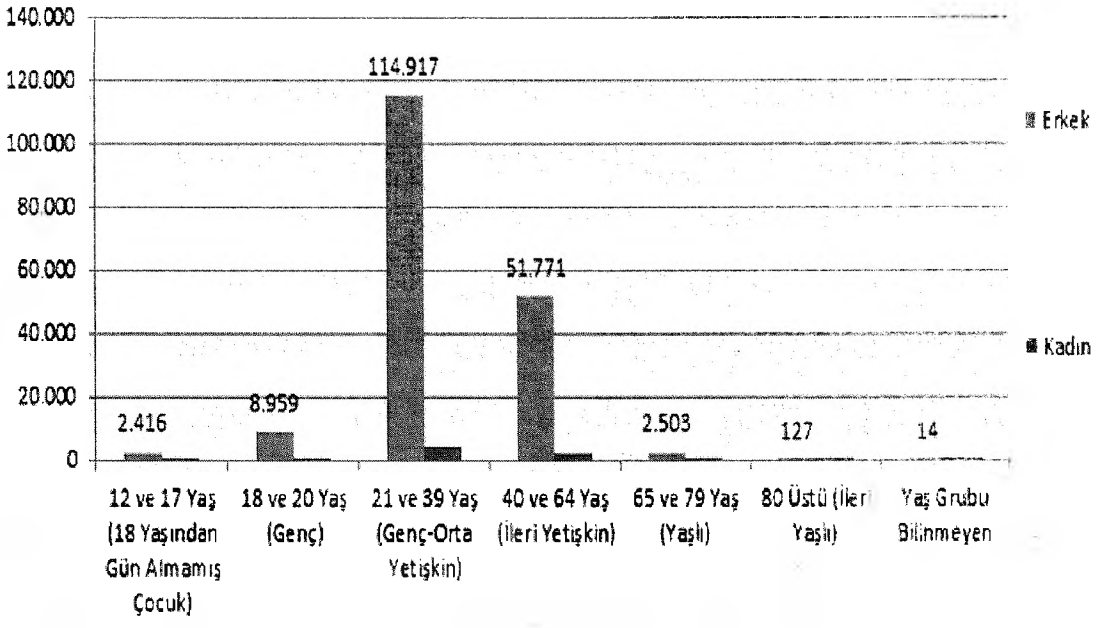
Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım	Çocuk	Yetişkin	Toplam
ADAM ÖLDÜRME	251	28.745	28.996
ADAM ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS	26	1.795	1.821
CİNSEL SUÇLAR	337	14.889	15.226
DOLANDIRICILIK	15	5.875	5.890
FUHUŞ	0	2.071	2.071
HIRSIZLIK	732	41.857	42.589
SAHTECİLİK	1	8.873	8.874
UYUŞTURUCU	378	35.007	35.385
YAĞMA VEYA GASP	294	22.587	22.881
YARALAMA	72	23.206	23.278
TOPLAM	2.106	184.905	187.011

*Bu tablodaki veriler; 01.04.2016 tarihi itibariyle ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin işlemiş olduğu veya işlediği iddia edilen suçlardan 10 tanesi baz alınarak hazırlanmış ve bir kişinin birden fazla işlediği suçlarda sayılmış olup suç sayısını göstermektedir. Bu nedenle, tablodaki genel toplam (187.011) aynı tarihte ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı (187.557) ile uyuşmamaktadır.

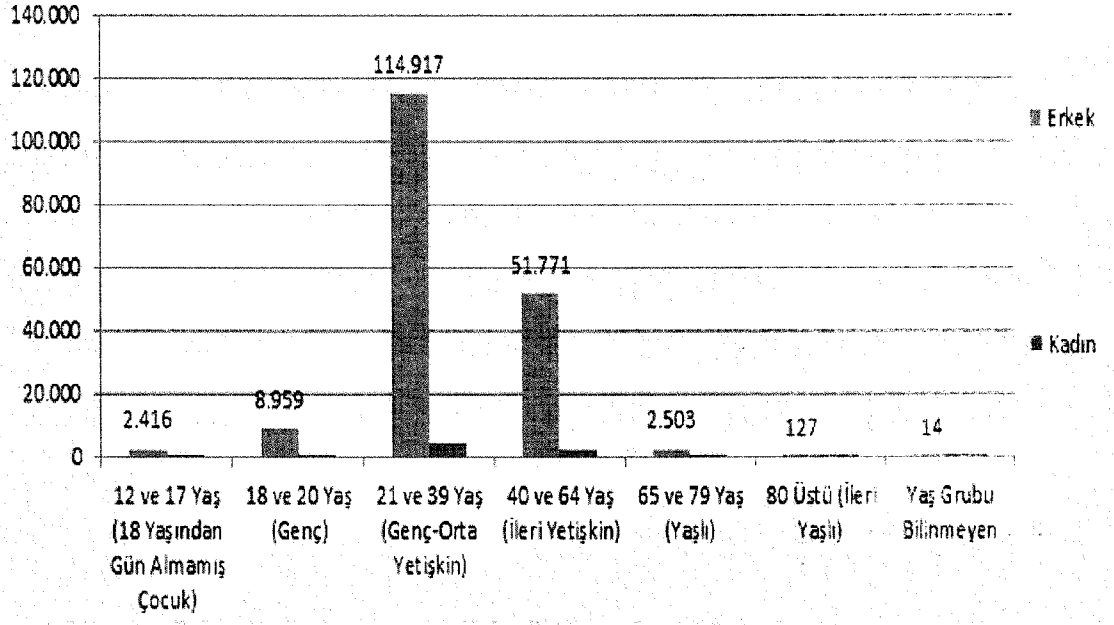
---

* Aşağıdaki tablolar Adalet Bakanlığının www.adli-sicil.gov.tr/Istatistikler adresinden alınmıştır.

Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (01.04.2016 İtibarıyla)

Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (01.04.2016 İtibarıyla)

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü		
	E	K	T
12 ve 17 Yaş (18 Yaşından Gün Almamış Çocuk)	746	26	772
18 ve 20 Yaş (Genç)	5.577	136	5.713
21 ve 39 Yaş (Genç-Orta Yetişkin)	99.557	3.259	102.816
40 ve 64 Yaş (İleri Yetişkin)	47.050	2.166	49.216
65 ve 79 Yaş (Yaşlı)	2.344	85	2.429
80 Üstü (İleri Yaşlı)	119	5	124
Yaş Grubu Bilinmeyen	7	1	8
TOPLAM	155.400	5.678	161.078

K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

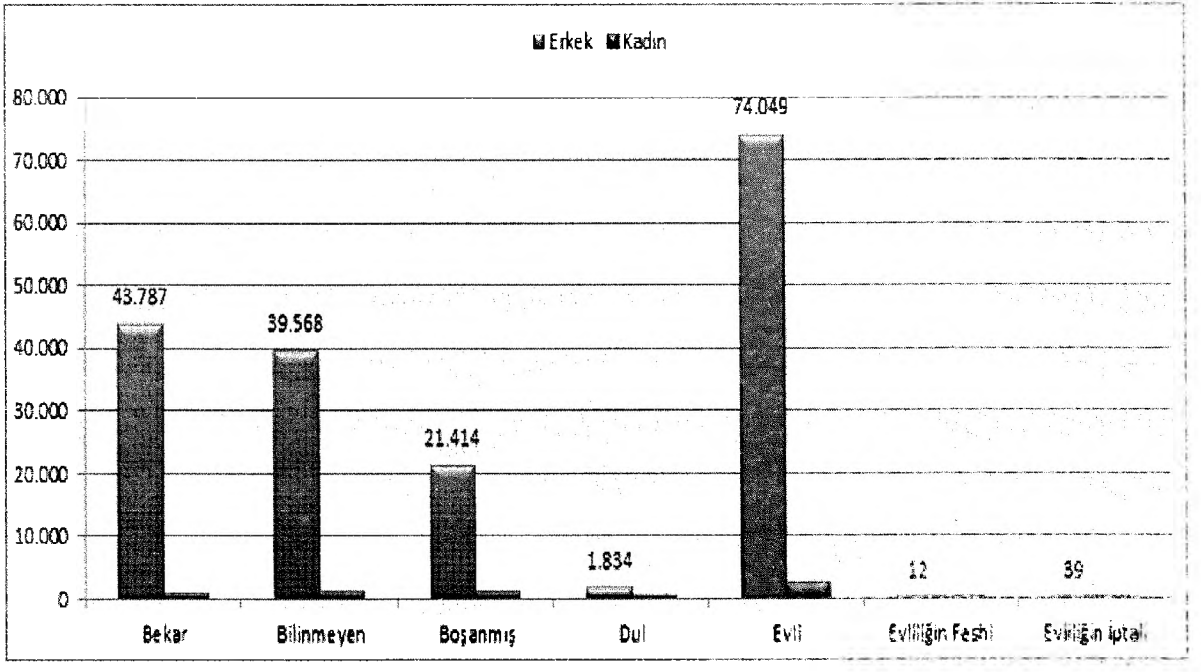
Tutuklu			Genel Toplam		
E	**K**	**T**	**E**	**K**	**T**
1.670	49	1.719	2.416	75	2.491
3.382	159	3.541	8.959	295	9.254
15.360	752	16.112	114.917	4.011	118.928
4.721	255	4.976	51.771	2.421	54.192
159	9	168	2.503	94	2.597
8	0	8	127	5	132
7	-	7	14	1	15
25.307	1.224	26.531	180.707	6.902	187.609

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü		
	E	K	T
12 ve 17 Yaş (18 Yaşından Gün Almamış Çocuk)	746	26	772
18 ve 20 Yaş (Genç)	5.577	136	5.713
21 ve 39 Yaş (Genç-Orta Yetişkin)	99.557	3.259	102.816
40 ve 64 Yaş (İleri Yetişkin)	47.050	2.166	49.216
65 ve 79 Yaş (Yaşlı)	2.344	85	2.429
80 Üstü (İleri Yaşlı)	119	5	124
Yaş Grubu Bilinmeyen	7	1	8
TOPLAM	155.400	5.678	161.078

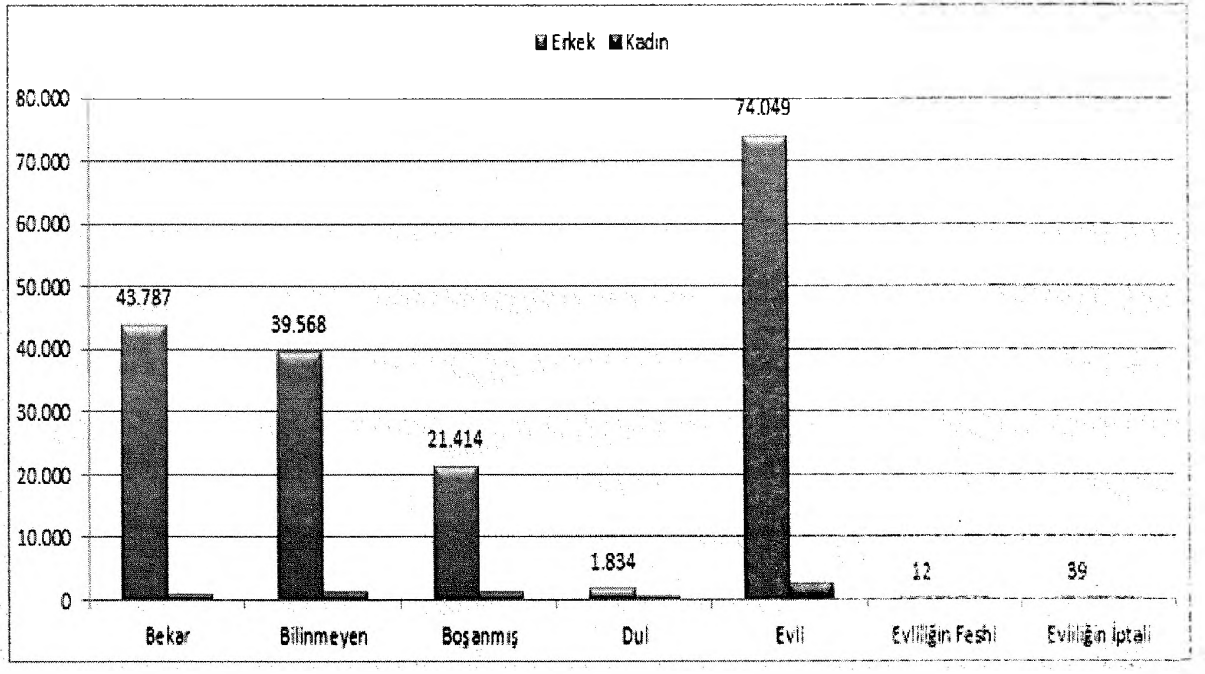
K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

Tutuklu			Genel Toplam		
E	**K**	**T**	**E**	**K**	**T**
1.670	49	1.719	2.416	75	2.491
3.382	159	3.541	8.959	295	9.254
15.360	752	16.112	114.917	4.011	118.928
4.721	255	4.976	51.771	2.421	54.192
159	9	168	2.503	94	2.597
8	0	8	127	5	132
7	-	7	14	1	15
25.307	1.224	26.531	180.707	6.902	187.609

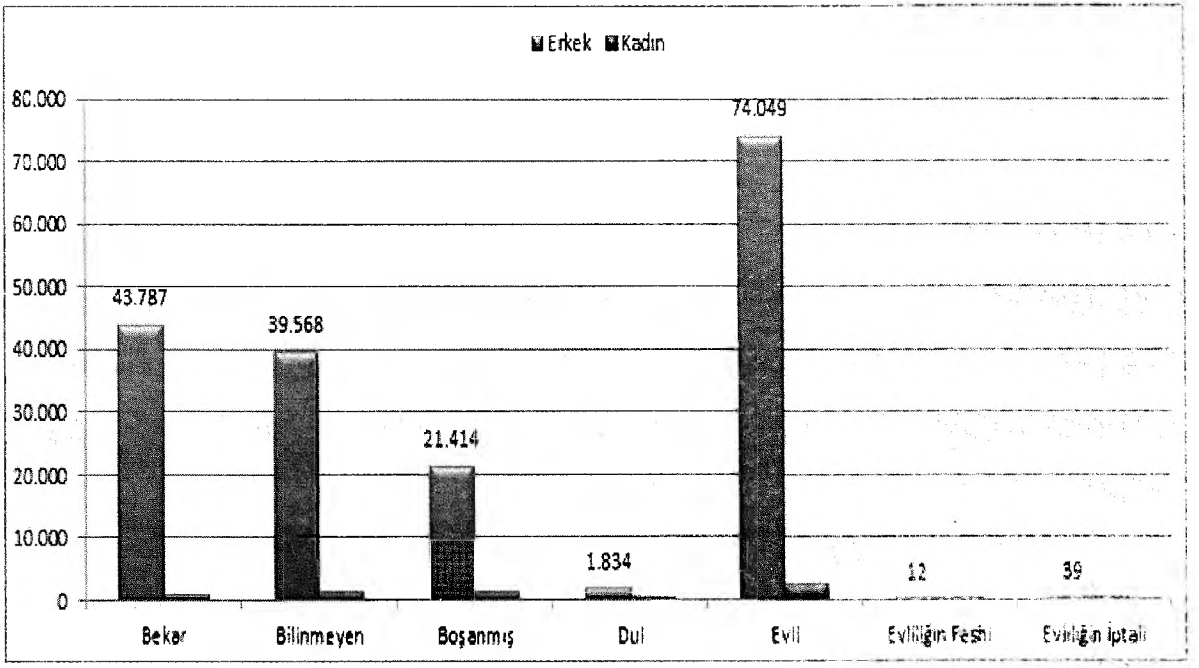
Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Durumu	Hükümlü			
	E	K	T	E
Bekar	38.000	839	38.839	5.787
Bilinmeyen	30.972	789	31.761	8.596
Boşanmış	20.022	1.187	21.209	1.392
Dul	1.690	467	2.157	144
Evli	64.564	2.396	66.960	9.485
Evliliğin Feshi	12	1	13	-
Evliliğin İptali	36	3	39	3
GENEL TOPLAM	155.296	5.682	160.978	25.407

K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

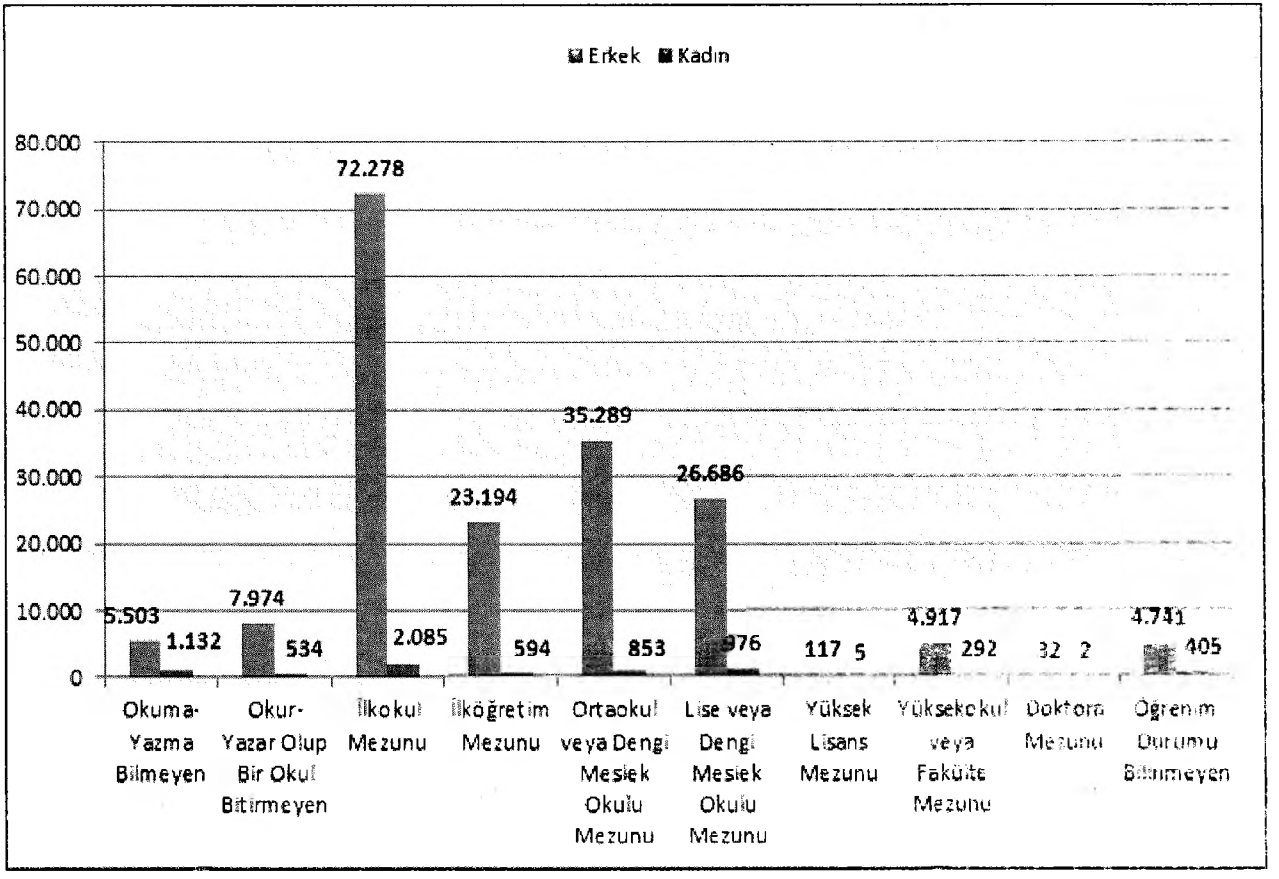
Tutuklu			Genel Toplam	
K	T	E	K	T
189	193	43.787	1.028	44.815
468	338	39.568	1.257	40.825
137	139	21.414	1.324	22.738
56	62	1.834	523	2.357
374	370	74.049	2.770	76.819
-	-	12	1	13
-	1	39	3	42
1.224	26.631	180.703	6.906	187.609

Medeni Durumu	Hükümlü			
	E	K	T	E
Bekar	38.000	839	38.839	5.787
Bilinmeyen	30.972	789	31.761	8.596
Boşanmış	20.022	1.187	21.209	1.392
Dul	1.690	467	2.157	144
Evli	64.564	2.396	66.960	9.485
Evliliğin Feshi	12	1	13	-
Evliliğin İptali	36	3	39	3
GENEL TOPLAM	155.296	5.682	160.978	25.407

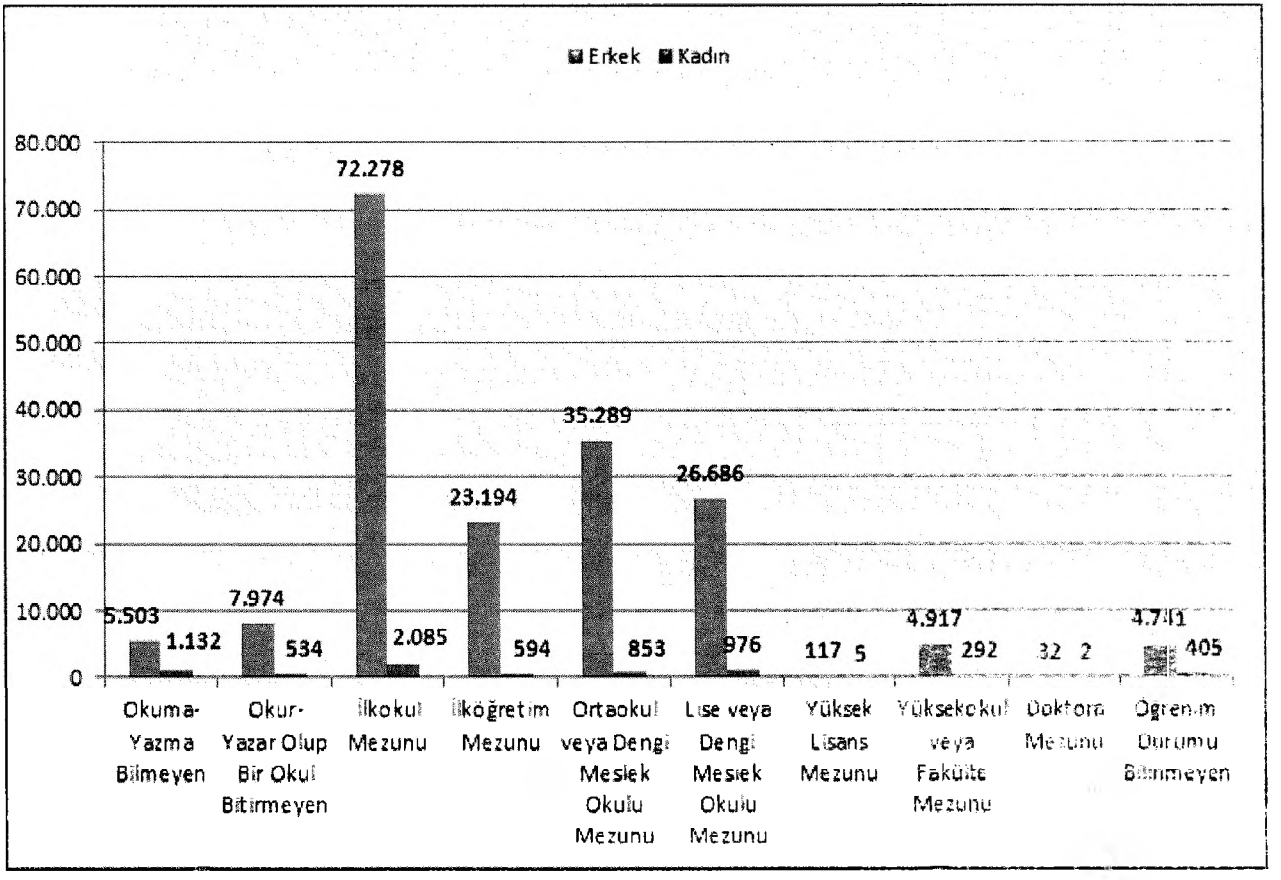
K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

Tutuklu			Genel Toplam	
K	T	E	K	T
189	193	43.787	1.028	44.815
468	338	39.568	1.257	40.825
137	139	21.414	1.324	22.738
56	62	1.834	523	2.357
374	370	74.049	2.770	76.819
-	-	12	1	13
-	1	39	3	42
1.224	26.631	180.703	6.906	187.609

Öğrenim Durumu Dağılımı (01.04.2016 Tarihi İtibarıyla)

Öğrenim Durumu Dağılımı (01.04.2016 Tarihi İtibarıyla)

Genel Toplam

Öğrenim Durumu	Erkek			Kadın			Toplam		
	Ç	Y	T	Ç	Y	T	Ç	Y	T
Okuma- Yazma Bilmeyen	73	5.430	5.503	6	1.126	1.132	79	6.556	6.635
Okur- Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	266	7.708	7.974	13	521	534	279	8.229	8.508
İlkokul Mezunu	723	71.555	72.278	19	2.066	2.085	742	73.621	74.363
İlköğretim Mezunu	605	22.589	23.194	15	579	594	620	23.168	23.788
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	552	34.737	35.289	14	839	853	566	35.576	36.142
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	118	26.568	26.686	4	972	976	122	27.540	27.662
Yüksek Lisans Mezunu	0	117	117	0	5	5	0	122	122
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	0	4.917	4.917	0	292	292	0	5.209	5.209
Doktora Mezunu	0	32	32	0	2	2	0	34	34
Öğrenim Durumu Bilinmeyen	43	4.698	4.741	3	402	405	46	5.100	5.146
TOPLAM	2.380	178.351	180.731	74	6.804	6.878	2.454	185.155	187.609

Ç=Çoçuk Y=Yetişkin T=Toplam

Not: Öğrenim durumu istatistikleri, hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna girerken beyan etmiş oldukları mezuniyet durumlarına göre hazırlanmıştır.

Genel Toplam

Öğrenim Durumu	Erkek			Kadın			Toplam		
	Ç	Y	T	Ç	Y	T	Ç	Y	T
Okuma- Yazma Bilmeyen	73	5.430	5.503	6	1.126	1.132	79	6.556	6.635
Okur- Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	266	7.708	7.974	13	521	534	279	8.229	8.508
İlkokul Mezunu	723	71.555	72.278	19	2.066	2.085	742	73.621	74.363
İlköğretim Mezunu	605	22.589	23.194	15	579	594	620	23.168	23.788
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	552	34.737	35.289	14	839	853	566	35.576	36.142
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	118	26.568	26.686	4	972	976	122	27.540	27.662
Yüksek Lisans Mezunu	0	117	117	0	5	5	0	122	122
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	0	4.917	4.917	0	292	292	0	5.209	5.209
Doktora Mezunu	0	32	32	0	2	2	0	34	34
Öğrenim Durumu Bilinmeyen	43	4.698	4.741	3	402	405	46	5.100	5.146
TOPLAM	2.380	178.351	180.731	74	6.804	6.878	2.454	185.155	187.609

Ç=Çoçuk Y=Yetişkin T=Toplam

Not: Öğrenim durumu istatistikleri, hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna girerken beyan etmiş oldukları mezuniyet durumlarına göre hazırlanmıştır.

1970-2016 Yılları İtibariyle Cezaevinde Bulunan Hükümlü ve Tutuklular

İSTATİSTİK

YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
1970	*	*	*	30.119	*	*	*	26.392	56.511
1971	*	*	*	33.416	*	*	*	28.047	61.463
1972	*	*	*	36.140	*	*	*	28.749	64.889
1973	*	*	*	33.722	*	*	*	27.246	60.968
1974	*	*	*	5.442	*	*	*	19.418	24.860
1975	*	*	*	14.276	*	*	*	23.340	37.616
1976	*	*	*	19.881	*	*	*	24.450	44.331
1977	*	*	*	22.632	*	*	*	27.752	50.384
1978	*	*	*	25.212	*	*	*	29.430	54.642
1979	*	*	*	22.417	*	*	*	30.236	52.653
1980	*	*	*	31.241	*	*	*	38.931	70.172
1981	*	*	*	42.446	*	*	*	37.340	79.786
1982	*	*	*	44.650	*	*	*	33.551	78.201
1983	*	*	*	45.144	*	*	*	31.114	76.258
1984	*	*	*	46.370	*	*	*	26.694	73.064

1970-2016 Yılları İtibariyle Cezaevinde Bulunan Hükümlü ve Tutuklular

İSTATİSTİK

YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
1970	*	*	*	30.119	*	*	*	26.392	56.511
1971	*	*	*	33.416	*	*	*	28.047	61.463
1972	*	*	*	36.140	*	*	*	28.749	64.889
1973	*	*	*	33.722	*	*	*	27.246	60.968
1974	*	*	*	5.442	*	*	*	19.418	24.860
1975	*	*	*	14.276	*	*	*	23.340	37.616
1976	*	*	*	19.881	*	*	*	24.450	44.331
1977	*	*	*	22.632	*	*	*	27.752	50.384
1978	*	*	*	25.212	*	*	*	29.430	54.642
1979	*	*	*	22.417	*	*	*	30.236	52.653
1980	*	*	*	31.241	*	*	*	38.931	70.172
1981	*	*	*	42.446	*	*	*	37.340	79.786
1982	*	*	*	44.650	*	*	*	33.551	78.201
1983	*	*	*	45.144	*	*	*	31.114	76.258
1984	*	*	*	46.370	*	*	*	26.694	73.064

YILLAR	HÜKÜMLÜ			
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM
1985	*	*	*	45.388
1986	*	*	*	30.786
1987	*	*	*	31.315
1988	*	*	*	33.078
1989	*	*	*	29.407
1990	*	*	*	29.373
1991	*	*	*	11.047
1992	*	*	*	12.823
1993	*	*	*	15.147
1994	*	*	*	16.881
1995	*	*	*	22.008
1996	*	*	*	26.979
1997	*	*	*	36.334
1998	*	*	*	41.240
1999	*	*	*	44.131
31/12/2000	23.708	894	253	24.855
31/12/2001	26.286	903	352	27.541
31/12/2002	33.079	1.181	548	34.808

TUTUKLU				GENEL TOPLAM
ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
*	*	*	25.842	71.230
*	*	*	21.364	52.150
*	*	*	19.484	50.799
*	*	*	18.592	51.670
*	*	*	17.697	47.104
*	*	*	16.233	45.606
*	*	*	15.804	26.851
*	*	*	18.659	31.482
*	*	*	19.658	34.805
*	*	*	22.050	38.931
*	*	*	24.083	46.091
*	*	*	23.904	50.883
*	*	*	24.272	60.606
*	*	*	24.925	66.165
*	*	*	23.450	67.581
22.595	921	1.141	24.657	49.512
25.267	1.136	1.665	28.068	55.609
22.197	927	1.497	24.621	59.429

YILLAR	HÜKÜMLÜ			
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM
1985	*	*	*	45.388
1986	*	*	*	30.786
1987	*	*	*	31.315
1988	*	*	*	33.078
1989	*	*	*	29.407
1990	*	*	*	29.373
1991	*	*	*	11.047
1992	*	*	*	12.823
1993	*	*	*	15.147
1994	*	*	*	16.881
1995	*	*	*	22.008
1996	*	*	*	26.979
1997	*	*	*	36.334
1998	*	*	*	41.240
1999	*	*	*	44.131
31/12/2000	23.708	894	253	24.855
31/12/2001	26.286	903	352	27.541
31/12/2002	33.079	1.181	548	34.808

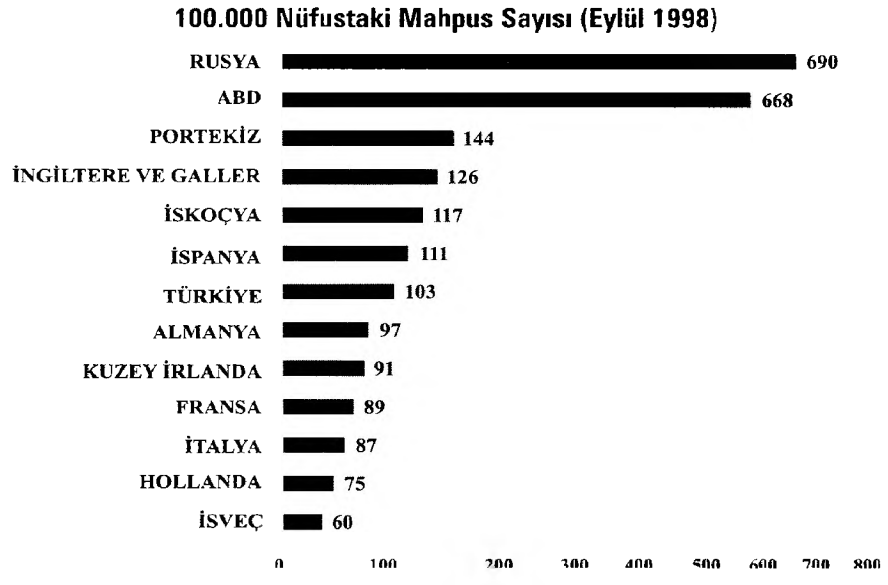
TUTUKLU				GENEL TOPLAM
ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
*	*	*	25.842	71.230
*	*	*	21.364	52.150
*	*	*	19.484	50.799
*	*	*	18.592	51.670
*	*	*	17.697	47.104
*	*	*	16.233	45.606
*	*	*	15.804	26.851
*	*	*	18.659	31.482
*	*	*	19.658	34.805
*	*	*	22.050	38.931
*	*	*	24.083	46.091
*	*	*	23.904	50.883
*	*	*	24.272	60.606
*	*	*	24.925	66.165
*	*	*	23.450	67.581
22.595	921	1.141	24.657	49.512
25.267	1.136	1.665	28.068	55.609
22.197	927	1.497	24.621	59.429

YILLAR	HÜKÜMLÜ			
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM
31/12/2003	35.297	1.207	552	37.056
31/12/2004	29.074	925	366	30.365
31/12/2005	28.420	882	143	29.445
31/12/2006	34.458	1.086	321	35.865
31/12/2007	50.650	1.620	539	52.809
31/12/2008	60.444	1.948	671	63.063
31/12/2009	73.063	2.305	632	76.000
31/12/2010	83.289	2.748	529	86.566
31/12/2011	89.252	2.955	410	92.617
31/12/2012	100.617	3.278	418	104.313
31/12/2013	113.378	3.956	451	117.785
31/12/2014	131.136	4.855	540	136.531
31/12/2015	146.767	5.373	729	152.869
31/01/2016	149.337	5.517	733	155.587
29/02/2016	152.167	5.541	750	158.458
31/03/2016	154.750	5.631	784	161.165

TUTUKLU				GENEL TOPLAM
ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
24.613	970	1.657	27.240	64.296
24.914	1.023	1.628	27.565	57.930
24.089	930	1.406	26.425	55.870
31.303	1.315	1.794	34.412	70.277
34.353	1.527	2.148	38.028	90.837
36.446	1.651	2.075	40.172	103.235
36.585	1.708	2.047	40.340	116.340
31.262	1.402	1.584	34.248	120.814
32.479	1.584	1.924	35.987	128.604
28.564	1.560	1.583	31.707	136.020
24.966	1.200	1.527	27.693	145.478
19.915	869	1.522	22.306	158.837
22.525	1.030	1.665	25.220	178.089
23.104	1.041	1.684	25.829	181.416
23.655	1.076	1.689	26.420	184.878
23.610	1.157	1.715	26.482	187.647

YILLAR	HÜKÜMLÜ			
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM
31/12/2003	35.297	1.207	552	37.056
31/12/2004	29.074	925	366	30.365
31/12/2005	28.420	882	143	29.445
31/12/2006	34.458	1.086	321	35.865
31/12/2007	50.650	1.620	539	52.809
31/12/2008	60.444	1.948	671	63.063
31/12/2009	73.063	2.305	632	76.000
31/12/2010	83.289	2.748	529	86.566
31/12/2011	89.252	2.955	410	92.617
31/12/2012	100.617	3.278	418	104.313
31/12/2013	113.378	3.956	451	117.785
31/12/2014	131.136	4.855	540	136.531
31/12/2015	146.767	5.373	729	152.869
31/01/2016	149.337	5.517	733	155.587
29/02/2016	152.167	5.541	750	158.458
31/03/2016	154.750	5.631	784	161.165

TUTUKLU				GENEL TOPLAM
ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
24.613	970	1.657	27.240	64.296
24.914	1.023	1.628	27.565	57.930
24.089	930	1.406	26.425	55.870
31.303	1.315	1.794	34.412	70.277
34.353	1.527	2.148	38.028	90.837
36.446	1.651	2.075	40.172	103.235
36.585	1.708	2.047	40.340	116.340
31.262	1.402	1.584	34.248	120.814
32.479	1.584	1.924	35.987	128.604
28.564	1.560	1.583	31.707	136.020
24.966	1.200	1.527	27.693	145.478
19.915	869	1.522	22.306	158.837
22.525	1.030	1.665	25.220	178.089
23.104	1.041	1.684	25.829	181.416
23.655	1.076	1.689	26.420	184.878
23.610	1.157	1.715	26.482	187.647

Kaynak: Yücel, Terör Suçlusu Mahpusların Tretmanı, YD, Temmuz 2000, s. 440

Ülkelerin Yıllara Göre Değişen Mahpuslaşma Oranları

		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
ALMANYA	2000	70.252	85			
	2002	70,977	86			
	2004	79,453	96			
	2006	76,629	93			
	2008	72,259	88			
	2010	69,385	85			
	2012	65,889	82			
	30.11.2014	61,872	76	%5,7	%94,3	%18,6
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
A.B.D.	2000	1,937,482	683			
	2002	2,033,022	703			
	2004	2,135,335	725			
	2006	2,258,792	752			
	2008	2,307,504	755			
	2010	2,270,142	731			
	2012	2,228,424	707			
	31.12.2013	2,217,000	698	%9,3	%90,7	%20,4
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
BELÇİKA	2000	8,688	85			
	2002	8,605	83			
	2004	9,245	89			
	2006	9,635	92			
	2008	9,858	92			
	2010	10,561	97			
	2012	11,212	102			
	01.03.2014	11,769	105	%4,3	%95,7	%31,4
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
ÇEK CUMHURİYETİ	2000	21,538	210			
	2002	16,213	159			
	2004	18,343	179			
	2006	18,578	181			
	2008	20,502	196			
	2010	21,900	209			
	2012	22,641	215			
	2014	18,658	178			
	19.06.2015	20,071	191	%6,7	%93,3	%10,3
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
FRANSA	2000	48,049	82			
	2002	45,319	76			
	2004	55,355	91			
	2006	55,633	91			
	2008	59,468	96			
	2011	62,467	99			
	2014	72,796	114			
	01.04.2015	66,761	100	%3,2	%96,8	%25,6

		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
RUSYA	2000	1,060,404	729			
	2002	980,151	675			
	2004	847,004	588			
	2006	823,403	577			
	2008	883,436	622			
	2010	864,197	609			
	2012	755,651	528			
	2014	677,287	471			
	01.07.2015	656 618	455	%8.1	%91.9	%18.3
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
JAPONYA	2000	61,242	48			
	2002	69,502	55			
	2004	76,413	60			
	2006	81,255	64			
	2008	76,881	60			
	2010	72,975	57			
	2012	67,008	53			
	İlk yarı / 2014	61,794	49	%8,2	%91,8	%11,3
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
ÇİN	2000	1,427,407	111			
	2002	1,512,194	119			
	2004	1,583,006	119			
	2006	1,710,641	118			
	2008	1,735,822	121			
	2010	1,650,000	121			
	2012	1,640,000	120			
	İlk yarı / 2014	1 657 812	119	%6,3	%93,7	250,000
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
İNGİLTERE VE GALLER	2000	64,602	124			
	2002	70,861	135			
	2004	74,657	141			
	2006	78,150	145			
	2008	82,636	152			
	2010	84,725	153			
	2012	86,634	153			
	19.06.2015	85 743	148	%4.5	%95,5	%13.8
		Toplam Nüfus	100,000 Kişide	Kadın	Erkek	Tutukluluk Oranı
TÜRKİYE	2000	49,512	73			
	2002	59,187	85			
	2004	57,930	81			
	2006	70,277	101			
	2008	103,235	144			
	2010	120,814	164			
	2012	136,020	180			
	2014	158,537	204			
	02.03.2015	165,033	212	%3,6	%96,4	%13,9

Cumhuriyet Başsavcılıklarında TCK uyarınca Sonuçlanan Soruşturmalardaki Şüpheliler Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar ve Suç Türüne Göre Dağılımı (1/1/2011-31/12/2011)

İSNAD EDİLEN SUÇ TÜRÜ	TCK MADDE NO	KARAR TÜRÜ							
		KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI VERİLEN	%	KAMU DAVASI AÇILAN	%	DİĞER KARARLAR	%	TOPLAM	%
MALVARLIĞINA KARŞI SUÇLAR	141-169	509800	40,6	550539	43,8	196272	15,6	1256611	25,7
VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR	86-93	428745	41,9	564298	55,1	30841	3,0	1023884	20,9
HÜRRİYETE KARŞI SUÇLAR	106-124	310079	39,8	411220	52,8	57845	7,4	779144	15,9
ŞEREFE KARŞI SUÇLAR	125-131	179136	32,4	352417	63,8	21140	3,8	552693	11,3
KAMU GÜVENİNE KARŞI SUÇLAR	197-212	70957	21,5	143505	43,6	114889	34,9	329351	6,7
KAMU İDARESİNİN GÜVENİLİRLİĞİNE VE İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR	247-266	76629	44,7	65978	38,5	28939	16,9	171546	3,5
KAMUNUN SAĞLIĞINA KARŞI SUÇLAR	185-196	18265	11,5	121534	76,3	19423	12,2	159222	3,3
GENEL TEHLİKE YARATAN SUÇLAR	170-180	88635	64,4	45918	33,3	3137	2,3	137690	2,8
CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLAR	102-105	29840	34,1	41092	47,0	16460	18,8	87392	1,8
ADLİYEYE KARŞI SUÇLAR	267-298	31045	36,2	43198	50,4	11541	13,5	85784	1,8
HAYATA KARŞI SUÇLAR	81-85	19518	24,9	25472	32,5	33444	42,6	78434	1,6
AİLE DÜZENİNE KARŞI SUÇLAR	230-234	26442	52,9	16702	33,4	6841	13,7	49985	1,0
KAMU BARIŞINA KARŞI SUÇLAR	213-222	5567	15,3	17200	47,2	13698	37,6	36465	0,7
ÇEVREYE KARŞI SUÇLAR	181-184	5170	15,3	27416	81,0	1279	3,8	33865	0,7
BİLİŞİM ALANINDA SUÇLAR	243-246	8258	25,7	12485	38,8	11431	35,5	32174	0,7
EKONOMİ, SANAYİ VE TİCARETE İLİŞKİN SUÇLAR	235-242	6963	33,1	8979	42,7	5066	24,1	21008	0,4
GENEL AHLAKA KARŞI SUÇLAR	225-229	4047	21,1	13393	69,8	1746	9,1	19186	0,4
ÖZEL HAYATA VE HAYATIN GİZLİ ALANINA KARŞI SUÇLAR	132-140	4524	44,4	3845	37,8	1810	17,8	10179	0,2
ANAYASAL DÜZENE VE BU DÜZENİN İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR	309-316	419	4,3	1285	13,3	7930	82,3	9634	0,2
GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI VE İNSAN TİCARETİ	79-80	762	14,8	2785	53,8	1609	31,3	5136	0,1
İŞKENCE VE EZİYET	94-96	1127	42,4	800	30,1	734	27,6	2661	0,1
DEVLET SIRLARINA KARŞI SUÇLAR VE CASUSLUK	326-339	1161	81,7	214	15,1	46	3,2	1421	0,0
DEVLETİN EGEMENLİĞİNE VE ORGANLARININ SAYGINLIĞINA KARŞI SUÇLAR	299-301	578	40,9	392	27,7	444	31,4	1414	0,0
KORUMA, GÖZETİM, YARDIM VEYA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ	97-98	673	53,3	420	33,3	170	13,5	1263	0,0
ULAŞIM ARAÇLARINA VEYA SABİT PLATFORMLARA KARŞI SUÇLAR	223-224	75	7,1	942	88,8	44	4,1	1061	0,0
ÇOCUK DÜŞÜRTME, DÜŞÜRME VEYA KISIRLAŞTIRMA	99-101	497	52,6	250	26,5	198	21,0	945	0,0
DEVLETİN GÜVENLİĞİNE KARŞI SUÇLAR	302-308	20	4,2	24	5,1	427	90,7	471	0,0
MİLLİ SAVUNMAYA KARŞI SUÇLAR	317-325	35	26,7	62	47,3	34	26,0	131	0,0
YABANCI DEVLETLERLE OLAN İLİŞKİLERE KARŞI SUÇLAR	340-342	23	79,3	4	13,8	2	6,9	29	0,0
SOYKIRIM VE İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR	76-78	1	14,3	4	57,1	2	28,6	7	0,0
MÜSADERE	54-55	478	7,7	5294	85,6	416	6,7	6188	0,1
TCK TOPLAMI		1829469	37,4	2477647	50,6	587256	12,0	4894372	100,0

Cumhuriyet Başsavcılıklarında TCK uyarınca Sonuçlanan Soruşturmalardaki Şüpheliler Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar ve Suç Türüne Göre Dağılımı (1/1/2011-31/12/2011)

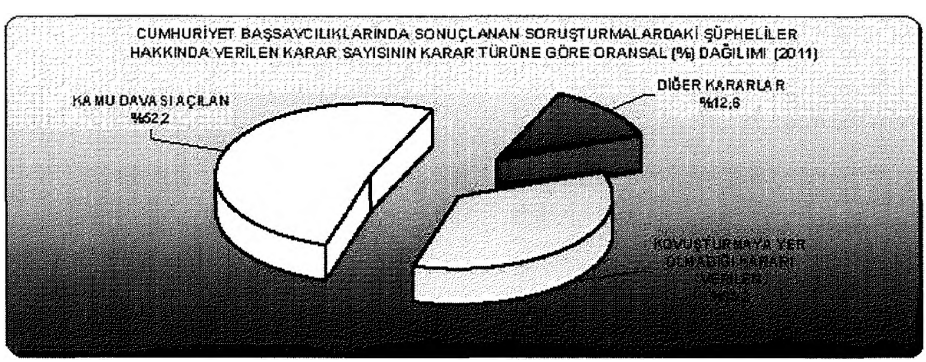
İSNAD EDİLEN SUÇ TÜRÜ	TCK MADDE NO	KARAR TÜRÜ							
		KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI VERİLEN	%	KAMU DAVASI AÇILAN	%	DİĞER KARARLAR	%	TOPLAM	%
MALVARLIĞINA KARŞI SUÇLAR	141-169	509800	40,6	550539	43,8	196272	15,6	1256611	25,7
VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR	86-93	428745	41,9	564298	55,1	30841	3,0	1023884	20,9
HÜRRİYETE KARŞI SUÇLAR	106-124	310079	39,8	411220	52,8	57845	7,4	779144	15,9
ŞEREFE KARŞI SUÇLAR	125-131	179136	32,4	352417	63,8	21140	3,8	552693	11,3
KAMU GÜVENİNE KARŞI SUÇLAR	197-212	70957	21,5	143505	43,6	114889	34,9	329351	6,7
KAMU İDARESİNİN GÜVENİLİRLİĞİNE VE İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR	247-266	76629	44,7	65978	38,5	28939	16,9	171546	3,5
KAMUNUN SAĞLIĞINA KARŞI SUÇLAR	185-196	18265	11,5	121534	76,3	19423	12,2	159222	3,3
GENEL TEHLİKE YARATAN SUÇLAR	170-180	88635	64,4	45918	33,3	3137	2,3	137690	2,8
CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLAR	102-105	29840	34,1	41092	47,0	16460	18,8	87392	1,8
ADLİYEYE KARŞI SUÇLAR	267-298	31045	36,2	43198	50,4	11541	13,5	85784	1,8
HAYATA KARŞI SUÇLAR	81-85	19518	24,9	25472	32,5	33444	42,6	78434	1,6
AİLE DÜZENİNE KARŞI SUÇLAR	230-234	26442	52,9	16702	33,4	6841	13,7	49985	1,0
KAMU BARIŞINA KARŞI SUÇLAR	213-222	5567	15,3	17200	47,2	13698	37,6	36465	0,7
ÇEVREYE KARŞI SUÇLAR	181-184	5170	15,3	27416	81,0	1279	3,8	33865	0,7
BİLİŞİM ALANINDA SUÇLAR	243-246	8258	25,7	12485	38,8	11431	35,5	32174	0,7
EKONOMİ, SANAYİ VE TİCARETE İLİŞKİN SUÇLAR	235-242	6963	33,1	8979	42,7	5086	24,1	21008	0,4
GENEL AHLAKA KARŞI SUÇLAR	225-229	4047	21,1	13393	69,8	1746	9,1	19186	0,4
ÖZEL HAYATA VE HAYATIN GİZLİ ALANINA KARŞI SUÇLAR	132-140	4524	44,4	3845	37,8	1810	17,8	10179	0,2
ANAYASAL DÜZENE VE BU DÜZENİN İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR	309-316	419	4,3	1285	13,3	7930	82,3	9634	0,2
GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI VE İNSAN TİCARETİ	79-80	762	14,8	2765	53,8	1609	31,3	5136	0,1
İŞKENCE VE EZİYET	94-96	1127	42,4	800	30,1	734	27,6	2661	0,1
DEVLET SIRLARINA KARŞI SUÇLAR VE CASUSLUK	326-339	1161	81,7	214	15,1	46	3,2	1421	0,0
DEVLETİN EGEMENLİĞİNE VE ORGANLARININ SAYGINLIĞINA KARŞI SUÇLAR	299-301	578	40,9	392	27,7	444	31,4	1414	0,0
KORUMA, GÖZETİM, YARDIM VEYA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ	97-98	673	53,3	420	33,3	170	13,5	1263	0,0
ULAŞIM ARAÇLARINA VEYA SABİT PLATFORMLARA KARŞI SUÇLAR	223-224	75	7,1	942	88,8	44	4,1	1061	0,0
ÇOCUK DÜŞÜRTME, DÜŞÜRME VEYA KISIRLAŞTIRMA	99-101	497	52,6	250	26,5	198	21,0	945	0,0
DEVLETİN GÜVENLİĞİNE KARŞI SUÇLAR	302-308	20	4,2	24	5,1	427	90,7	471	0,0
MİLLİ SAVUNMAYA KARŞI SUÇLAR	317-325	35	26,7	62	47,3	34	26,0	131	0,0
YABANCI DEVLETLERLE OLAN İLİŞKİLERE KARŞI SUÇLAR	340-342	23	79,3	4	13,8	2	6,9	29	0,0
SOYKIRIM VE İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR	76-78	1	14,3	4	57,1	2	28,6	7	0,0
MÜSADERE	54-55	478	7,7	5294	85,6	416	6,7	6188	0,1
TCK TOPLAMI		1829469	37,4	2477647	50,6	587259	12,0	4894375	100,0

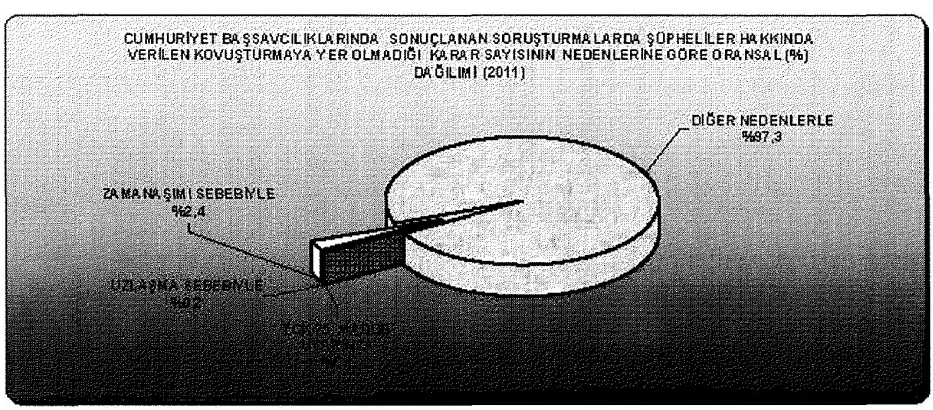
Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Evresi İş Yükü

GELEN İŞ			YIL İÇİNDE ÇIKAN İŞ	BİR SONRAKİ YILA DEVREDEN İŞ	CMK 174. MADDE UYARINCA İADE EDİLEN İDDİANAME SAYISI
GEÇEN YILDAN DEVREN GELEN	YIL İÇİNDE GELEN	TOPLAM			
2816174	3199485	6015659	3001735	3013924	27246

Cumhuriyet Başsavcılıklarında Sonuçlanan Soruşturmalardaki Şüpheliler Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar Türüne Göre Dağılımı

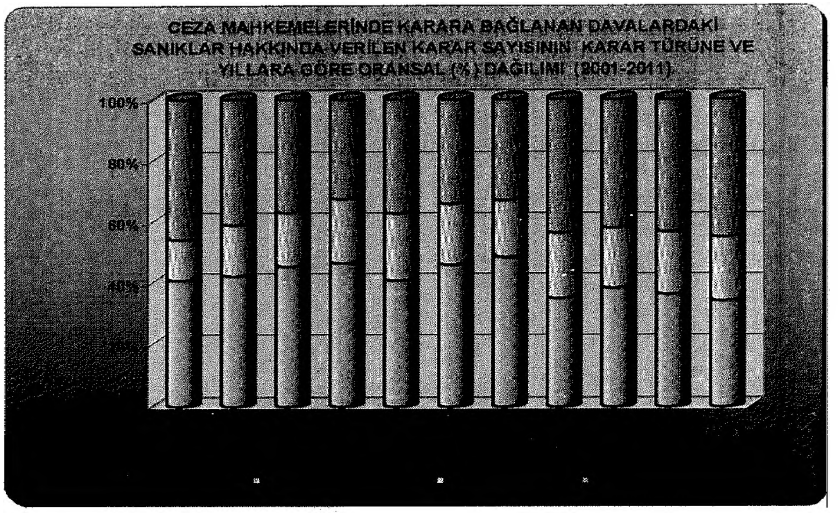
KARAR TÜRÜ										
KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI VERİLEN					KAMU DAVASI AÇILAN	YETKİ-SİZLİK	GÖREV-SİZLİK	BİRLEŞ-TİRME	BAŞKA BÜROYA GÖNDERME	TOPLAM
TCK 75. MADDE UYARINCA	UZLAŞMA SEBEBİYLE	ZAMAN-AŞIMI SEBEBİYLE	DİĞER NEDEN-LERLE	TOPLAM						
1937	3719	46816	1893710	1946182	2887798	484755	46130	165156	3424	5533445

Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davalardaki Sanıklar Hakkında Verilen Karar Sayısının Karar Türüne ve Yıllara Göre Oransal (%) Dağılımı (2001-2011)

	KARAR TÜRÜ (%)			
YILLAR	MAHKUMİYET	BERAAT	DİĞER(*) KARARLAR	TOPLAM
2001	40,9	13,3	45,8	100
2002	42,3	16,7	41,0	100
2003	45,5	17,7	36,8	100
2004	46,7	20,8	32,5	100
2005	40,8	22,2	37,0	100
2006	46,1	19,9	34,0	100
2007	48,7	18,4	32,9	100
2008	35,2	21,2	43,6	100
2009	38,5	19,5	42,0	100
2010	36,5	20,3	43,2	100
2011	34,4	20,7	44,9	100

(*) : Yetkisizlik, görevsizlik, birleştirme, özel yasalar gereğince davanın ertelenmesi, düşme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi, TCK 32/1 gereğince verilen kararları, TCK 75. mad. uyarınca davanın ortadan kaldırılması kararlarını ve başka adli birime aktarılarak çıkan kararları kapsamaktadır.

Yararlanılan Kaynaklar

Acun Ertuğrul, Ormanın Kara Kitabı, İstanbul 1998.

Adick Christel, "Strassenkinder" in Entwicklung- und Industrielaendern: Definitionen, Erklaerungskonzepte und paedagogische Massnahmen im Vergleich. in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997.

Albrecht Peter-Alexis, Kriminologie, Eine Grundlegung zum Strafrecht, 4. Auflage, München 2010.

Albrecht Peter Alexis-**Pfeiffer** Christian, Kulturkonflikt oder soziale Mangellage? İn: Bewaehrungshilfe 1979.

Alpaslan Şükrü, Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik, İstanbul 1983.

Artuk Emin, Ceza Hukukunun Tarihi, in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

Aschaffenburg G., Das Verbrechen und seine Bekaempfung, 2. Auflage, Heidelberg 1933.

Ataman Hakan, Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları, in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin İnceoğlu), İstanbul 2012.

Attar Handan, Eğitim ve Çocuk Suçluluğu, İzmir 1994.

Baer A., Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung, Leipzig 1893.

Bağatur Metin Cemal, Orman Yakma Suçları, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir 1996.

Balzer Beate, Gratwanderung zwischen Skandal und Tabu, Sexueller Missbrauch von Kindern in der Bundesrepublik, Pfaffenweiler 1998.

Bauer Fritz, Das Verbrechen und die Geselschaft, München 1957.

Beccaria Cesare, Über Verbrechen und Strafen, Nach der Ausgabe von 1766 (übersetzt und herausgegeben von Wilhelm Alff), Frankfurt a. M. 1966.

Beier Klaus M., Prognose und Therapie von Sexualstraftaetern aus sexualmedizinischer Sicht, in: "Nicht wegschauen!" Vom Umgang mit Sexuel (straf) taetern (Hrsg. Verena Wodtke-Werner/Ursula Maehne), Baden-Baden 1999.

Berkman A. Ümit, Azgelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, Ankara 1983.

Blum Andreas-M., Strafbefreiungsgründe und ihre kriminalpolitischen Begründungen, Hamburg 1966.

Bock Michael, Kriminologie, Für Studium und Praxis, 3. Auflage, München 2007.

Bochnik H. J.-**Legewie** H.-**Otto** -**Wüster** G., Tat, Taeter, Zurechnungsfaehigkeit, Multifaktorielle Analysen psychiatrisch-kriminologischer Erfahrungen, Stuttgart 1965.

Brammsen Joerg, Die Person des Straftaeters aus kriminologischer Sicht, Persönlichkeitsbezogene Kriminalitaetstheorien, in:Jura 1988.

Buğra Ayşe-**Sınmazdemir** N. Tolga, Yoksullukla Mücadelede İnsani ve Etkin Bir Yöntem: Nakit Gelir Desteği, İstanbul 2005.

Canter David, Suç Psikolojisi, (çevirenler:Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler), Ankara 2011.

Cihan Erol, Demokratik Bir Toplumda Suç Siyaseti Kavramı, in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

Clages Horst, Kriminalistik, Lehrbuch für Ausbildung und Praxis, 3. Auflage, Stutgart-München-Hannover-Berlin-Weimar-Berlin-Dresden 1997.

Cloward Richard A., İllegitime Mittel, Anomie und abweichendes Verhalten, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968.

Cremer Carl Gustav, Untersuchungen zur Kriminalitaet der Frau, Lübeck 1974.

Çaha Havva, Türkiye'de Yolsuzluk: Yapısal Boyutlar ve Uygulam, in: Amme İdaresi Dergisi, C.42, S.1, Mart 2009.

Çokal Salih, Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi) İzmir 1998.

Çolak Özlem, Eşcinsellere Yönelik Nefret Suçları ve Toplumun Bu Suçlar Kapsamında Faile ve Mağdura Yönelik Tutumları, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 2009.

von Danwitz Klaus Stephan, Examens-Repetitorum Kriminologie, Heidelberg 2004.

Demirbaş Timur, Almanya'daki Türklerin Sorunları, Bunların Suça Etkileri, Ankara 1990.

Demirbaş Timur, Bireysel Silahlanmaya Kriminolojik Açıdan Bakış, in: Bireysel Silahsızlanma Sempozyumu (18-19 Ocak 2002), İstanbul 2004.

Demirbaş Timur, İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2015.

Dias Eliezer H., Strassenkinder in Brasilien, ihre Lebenssituation und Ansaetze paedagogischer Hilfe, Eitorf 1996.

Dirlik Sinan, Varoşlar, Demokrasinin Sırat Köprüsü, Milliyet, 20.1.1997.

Dolu Osman, Suç Teorileri, Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji, Ankara 2011.

Dönmezer Sulhi, Sosyoloji, 6. Bası, İstanbul 1976.

Dönmezer Sulhi, Kriminoloji, 8. bası, İstanbul 1994.

Dönmezer Sulhi, Kriminoloji Açısından Kan Gütme Saikiyle İşlenen Suçlar, İHFM, C. XL, Sayı: 1-4, ayrı bası, İstanbul 1974.

Dönmezer Sulhi-**Yenisey** Feridun, Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği 1998, İstanbul 2000.

Drewes Detlef, Die Kindersexmafia und ihre unsichtbaren Kanaele -Kinderhandel via Daten-Autobahn-, in: "Nicht wegschauen!" Vom Umgang mit Sexuel (straf) taetern (Hrsg. Verena Wodtke-Werner/Ursula Maehne). Baden-Baden 1999.

Dülger Murat Volkan, Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 6. baskı. Ankara 2015.

Dülmen Richard van, Theater des Schreckens, Gerichtspraxis und Strafrituale in der frühen Neuzeit, 4. Auflage, München 1995.

Durkheim Emile, Kriminalitaet als normales Phaenomen, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König). Frankfurt a. M. 1968.

Eisenberg Ulrich, Kriminologie, 6. Auflage, München 2005.

Enç Mitat, Ruh Sağlığı Bilgisi, 9. bası, İstanbul 1984.

Ertaş Şeref, Çevre Hukuku, İzmir 1997, s. 4.

Exner Franz, Kriminologie, 3. Auflage, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1949.

Eysenck H. J., Kriminalitaet und Persönlichkeit, Wien 1977.

Falardeau Waltraud, Das Schweigen der Kinder, Sexueller Missbrauch an Kindern-Die Opfer, die Taeter, und was wir tun können, Stuttgart 1998.

Frankenfeld Günther, Die Verkehrsunfallflucht, in:Beweismethoden und Beweisorganisation, Kriminalistische Studien: Sonderband V, Bremen 1995.

Frevel Bernhard, Kriminalitaet, Gefaehrdung der inneren Sicherheit, Opladen 1999,

Funcke Liselotte, Die zweite Auslaendergeneration: Soziale und politische Aspekte, in: Integration der Kinder auslaendischer Arbeitnehmer? Probleme und Antworten auf eine Herausforderung (Hrsg. Lojewski), Köln 1982.

Funken Christiane, Frau-Frauen-Kriminelle, Opladen 1989.

Garofalo Baron Raffaele, Criminologia, "Suç, Suçlu ve Ceza", tercüme eden: Muhittin Göklü, İstanbul 1957.

Geerds Richard, Kriminalistik, Lübeck 1980.

Gertig B.-**Schaedlich** R., Lehrbuch für Kriminalisten, Die allgemeinen Verfahren und Arbeitsmethoden der Kriminalistik, Berlin 1955.

Giddens Anthony, Sosyoloji, yayıma hazırlayan Cemal Güzel, İstanbul 2008.

Göppinger Hans, Kriminologie, 4. Auflage, München 1980.

Günal Yılmaz, Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1976.

Günal Yılmaz, Kriminoloji ve Metod Meselesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 27, No. 2'den ayrı bası, Ankara 1972.

Hafer Hertha, Die heimliche Droge-Nahrungsphosphat, Ursache für Verhaltensstörungen, Schulversagen und Jugendkriminalitaet, 6. Auflage, Heidelberg 1998.

Hentig Hans v., Das Verbrechen, Bd. I, Der kriminelle Mensch, im Kraeftespiel von Zeit und Raum, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1961; Bd. II, Der Delinquent im Griff der Umweltkraefte, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962; Bd. III, im Getriebe des Delikts, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1963.

Hering Karl-Heinz, Der Weg der Kriminologie zur selbstaendigen Wissenschaft, Hamburg 1966.

Herren Rüdiger, Die Verbrechenswirclclichkeit, Lehrbuch der Kriminologie, Bd. 1, 3. Auflage, Freiburg 1982.

Hilgendorf Eric, Yeni Medya Araçları ve Ceza Hukuku (çev. Mehmet Cemil Ozansü), in: Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku, Ankara 2007.

Holm Karin, Strassenkinder und arbeitende Kinder im Lateinamerika: Ursachen und sozialpaedagogische Konzepte, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997.

Jahic Galma-**Akdaş** Aslı, Uluslararası Suç Mağduru Araştırması-2005, İstanbul 2005.

Jogschies Peter, Die Lebenswelt von Strassenkinder in Deutschland-Überlegungen und Erkenntnisse im Verlauf eines Forschungsprojektes, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997.

İçli Tülin Günşen, Kriminoloji, 8. baskı, Ankara 2013.

İnceoğlu Aytekin Asuman, Nefret Suçu Kavramı ve Türk Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi, in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin İnceoğlu), İstanbul 2012.

İnceoğlu Yasemin-**Sözeri** Ceren, Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu:"Ya sev ya terket ya da ...", in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin İnceoğlu), İstanbul 2012.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 99, Ankara 2000.

Kaiser Günther, Suçun Kriminolojik Nedenleri Konusunda Bir Araştırma: Suçun Faili ve Mağduru, (çev. Emre Albek) in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

Kaiser Günther, Kriminologie, 9. Auflage, Heidelberg 1993.

Kaiser Günther, Kriminologie, 10. Auflage, Heidelberg 1997.

Karabenli Metin İ., Kriminalistik ve Kriminal Polis Laboratuvarları, in: Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

Karagülmez Ali, Bilişim Suçları ve Soruşturma-Kovuşturma Evreleri, 5. baskı, Ankara 2014.

Karan Ulaş, Nefret İçerikli İfadeler, İfade Özgürlüğü ve Uluslararası Hukuk, in:Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları(derleyen: Yasemin **İnceoğlu**), İstanbul 2012.

Kaufmann Hilde, Kriminologie

Bd. I, Entstehungzusammenhaenge des Verbrechens, Stuttgart 1971;

Bd. III, Strafvollzug und Sozialtherapie, Stuttgart 1977.

Kawelovski Frank, Aeltere Menschen als Kriminalitaetsopfer, Wiesbaden 1995.

Kavemann Barbara, Viel schlimmer oder halb so schlimm? Wenn Frauen, Maedchen oder Jungen sexuell missbrauchen, in: "Nicht wegschauen!" Vom Umgang mit Sexuel (straf) taetern (Hrsg. Verena Wodtke-Werner/Ursula Maehne), Baden-Baden 1999.

Killias Martin, Grundriss der Kriminologie, Eine europaeische Perspektive, Bern 2002.

Kranz Heinrich, Lebensschicksale krimineller Zwillinge, Berlin 1936.

Kretschmer Ernst, Körperbau und Charakter, Untersuchungen zum Konstitutionsproblem und zur Lehre von den Temperamenten, 26. Auflage von Wolfgang Kretschmer, Berlin-Heidelberg-New York 1977.

Krusch Carmen-**Friesen** Johennes, Strassenkinder in Russland: Menetekel postsowjetischer Realitaet, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997.

Kunz Karl-Ludwig, Kriminologie, 5. Auflage, Bern-Stuttgart-Wien 2008.

Kunz Stephan, Die Müllkinder von Smokey Mountain in Manila: Traditionelle Sozialisation im Wertewandel, in:Strassenkinder und Kinderarbeit, Sozialisationstheoretische, historiscche und kulturvergleichende Studien (Hrsg. Christel Adick), Frankfurt a. M. 1997.

Kury Helmut-**Dörmann** Uwe-**Richter** Harald-**Würger** Michael, Opfererfahrungen und Meinungen zur Inneren Sicherheit in Deutschland, Ein empirischer Vergleich von Viktimisierungen, Anzeigeverhalten und Sicherheitseinschaetzung in Ost und West vor der Vereinigung, Wiesbaden 1992.

Kury Helmut-**Fuchs-Obergfell** Joachim, Geselschaftliche Veraenderung und Kriminalitaetsentwicklung, Ein internationaler Vergleich, henüz yayınlanmadı.

Kutal Gülten, Dünyada ve Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları, in: Dünyamda ve Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları Semineri, (KİPLAS), İzmir 1993.

Kürzinger Josef, Kriminologie, 2. Auflage, Stuttgart 1996.

Lamott Franziska, Frauenhandlexion, Kriminalitaet, in:Stichwort zur Selbstbestimmung (Hrsg. Beyer-Lamott-Meyer) München 1983.

Lange Johannes, Verbrechen als Schicksal, Studien an kriminellen Zwillingen, Leipzig 1929.

Lange Richard, Das Raetsel Kriminalitaet, Was wissen wir vom Verbrechen? Frankfurt a. M. -Berlin 1970.

Lange Carmen, Sexuelle Gewalt gegen Maedchen, Ergebnisse einer Studie zur Jugendsexualitaet, Stuttgart 1998.

Liu Haizhou, Sozialer Wandel und Kriminalitaet in der Volksrepublik China, in: Kriminalitaet, Strafrechtsreform und Strafvollzug in Zeiten des sozialeb Umbruchs, Beitraege zum Zweiten deutsch-chinesischen Kolloquium (Hrsg. Albrecht Hans-Jörg-Kury Helmut), Freiburg i. Br. 1999.

von Liszt Franz, Strafrechtliche Aufsaetze und Vortraege, Bd. 2 (1892-1904), Berlin 1905.

von Liszt Franz, Die deterministischen Gegner der Zweckstrafe, in: Texte zur Strafrechtstheorie der Neuzeit, Bd. II: 19. und 20. Jahrhundert (Hrsg. Thomas Vormbaum), Baden-Baden 1993.

Loll Bernd Uwe, Jugendkriminalitaet von Auslaendern der zweiten und dritten Generation, Hamburg 1983.

Lüderssen Klaus, Kriminologie, Einführungen in die Probleme, Baden-Baden 1984.

Mancini Jean-Gabriel, Fahişelik ve Kadın Ticareti, çev. Semih Tiryakioğlu, İstanbul 1973.

Mannheim Hermann, Vergleichende Kriminologie, Bd. 1-2, Stuttgart 1974.

Marquardt Cladia-**Lossen** Jutta, Sexuell missbrauchte Kinder in Gerichtsverfahren, Münster 1999.

Meier Bern-Dieter, Kriminologie, 2. Auflage, München 2005.

Merton Robert K., Sozialstruktur und Anomie, in: Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968.

Mezger Edmund, Kriminalpolitik und ihre kriminologischen Grundlagen, Stuttgart 1944.

Mezger Edmund, Kriminologie, München-Berlin 1951.

Mergen Armand, Die Kriminologie, 3. Auflage, München 1995.

Mergen Armand, Das Teufelschromosom, ZumTaeter programiert, Essen-München 1995.

Montagu M. F. Ashley, Das Verbrechen unter dem Aspekt der Biologie, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968.

Pfeiffer Dietmar K. -Scheerer Sebastian, Kriminalsoziologie, Eine Einführung in Theorien und Themen, Stuttgart 1979.

Polat Oğuz, Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Suç- Suçlu-Suç Yeri, Ankara 2004.

Polat Ahmet-**Gül** Serdar Kenan, Suçun Ölçümü, Ankara 2010.

Rebmann Matthias, Auslaenderkriminalitaet in der Bundesrepublik Deutschland, Eine Anayse der polizeilich registrierten Kriminalitaet von 1986 bis 1995, Freiburg i. Br. 1998.

Özaşçılar Mine, Suç Korkusu: İstanbul'da Yaşayan 18-25 Yaşarası Üniversite Öğrencilerinin Mağdur Olma Rsikleri Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi(Yayınlanmamış), İstanbul 2006.

Özbek Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Ankara 1999.

Öztürk Bahri-**Erdem** Mustafa R., Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2005.

Sack Fritz, Neue Perspektiven in der Kriminologie, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968.

Sapmaz Ahmet-**Tanış** Veyis Naci, Silah Ruhsatına Yeni Bir Bakış, in: Polis Dergisi, S. 39.

Sauer Wilhelm, Kriminologie, Berlin 1950.

Schneider Hans Joachim, Kriminologie, Berlin 1987.

Schneider Hans Joachim, Einführung in die Kriminologie, 3. Auflage, Berlin-New York, 1993.

Schwarzenegger Christian, Die Einstellungen der Bevölkerung zur Kriminalitaet und Verbrechenskontrolle, Freiburg i. Br. 1992.

Schwind Hans-Dieter, Kriminologie, Eine praxisorientiert Einführung mit Beispielen, 9. Auflage, Heidelberg 1998.

Seelig Ernst, Lehrbuch der Kriminologie, 3. Auflage (neuarbeitet und ergaenzt von H. Bellavic), Darmstadt 1963.

Sellin Thorsten, Die Bedeutung von Kriminalitaetsstatistiken, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968.

Sınar Hasan, İnternet ve Ceza Hukuku, İstanbul 2001.

Siekmann Gerd, Klaut Hasan mehr als Hasan? Zur Kriminalitaet von Auslaenderkindern, in: Gefaehrdetenhilfe 1980, S. 4.

Sighele Scipio, Psychologie des Auflaus und der Massenverbrechen, Übersetzung on Hans Kurella, Dresden-Leipzig 1897.

Sokullu-Akıncı Füsun, Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü, Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, İstanbul 1993.

Sokullu-Akıncı Füsun R., Kriminoloji, 2. baskı, İstanbul 1999.

Sokullu-Akıncı Füsun R., Viktimoloji, İstanbul 1999.

Sonnen Bernd-Rüdeger, Kriminalitaet und Strafgewalt, Einführung in Strafrecht und Kriminologie, Stutgart 1978.

Soyaslan Doğan, Kriminoloji, (Suç ve Ceza Bilimleri) Dersleri, Ankara 1996.

Stumpfl Friedrich, Erbanlage und Verbrechen, Charakterologische und Psychiatrische Sippenuntersuchungen, Berlin 1935.

Sutherland Edwin H., White-collar Kriminalitaet, in:Kriminalsoziologie (Hrsg. F. Sack-R. König), Frankfurt a. M. 1968.

Tezcan Durmuş, Ateşli Silahların Kişilerce Alım ve Bulundurulmasının Denetimi, in: Polis Dergisi, 2003, S. 36.

Tezcan Mahmut, Kan Davaları, 2. bası, Ankara 1981.

Yazıcıoğlu Yılmaz, Bilgisayar Suçları, Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuki Boyutları ile, İstanbul 1997.

Yavuzer Haluk, Çocuk ve Suç, Çocuğu Suça İten Sebepler ve Suçlu Çocukların Yeniden Eğitimi, 3. bası, İstanbul 1987.

Yenisey Feridun, Çıkar Amaçlı Örgüt Suçlarındaki Araştırmalar, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000, C. 2, Ankara 2000.

Yıldız Ali Kemal, 2007 Tarihli Yeni Türk İnternet Kanunu ve İnternet Süjelerinin Cezalandırılabilirliği, in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C.1, İstanbul 2010.

Yıldız Gültekin, Mapusâne, Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni(1839-1908), İstanbul 2012.

Yücel Mustafa Tören, Adalet Psikolojisi, Ankara (tarihsiz).

Yücel Mustafa Tören, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Ankara (tarihsiz).

Yücel Mustafa Tören, Kriminoloji, İstanbul 2004.

Yücel Mustafa Tören, Ateşli Silahlarla Mücadelede Teorik Yaklaşımlar, TBB Dergisi, 2005 sayısında yayımlanacak

Zafer Hamide, Sosyolojik Boyutuyla Terörizm, İstanbul 1999.

Dizin

A

Aborjiniler · 199
Açık Gözlem · 78
Açıklama Girişimleri · 99
Adalet · 38, 50, 52, 55, 66, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 91, 92, 176, 181, 182, 188, 206, 232, 266, 301, 334, 338, 360, 376, 385
Adalet Politikası · 52
Adam Öldürme · 250
Adler · 127
Adli Yazı Karşılaştırması · 49
Adolesan · 221
Af · 38, 53, 85, 206, 297, 332, 350
Afyon · 314, 315, 316, 322
AGİT · 247
Agnew · 144
Ağların Ağı · 303
AIDS · 273, 350
Aile · 30, 32, 52, 100, 127, 186, 187, 189, 190, 198, 203, 210, 211, 212, 213, 214, 227, 240, 250, 251, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 263, 268, 269, 306, 311, 312, 313, 317, 325, 341, 346, 357, 361, 377, 385
Aile İçinde Şiddet · 255
Aileler Üzerinde Yapılan Araştırmalar · 109
Akers · 154
Akıl Hastası Suçlular · 241
Alışkanlık (Mesleki) Suçlusu · 243
Alkol · 128, 137, 138, 139, 163, 197, 211, 223, 230, 251, 264, 267, 279, 311, 312, 313, 370, 382, 384
Alkol ve Suçluluk · 311, 312
Alkoliklik · 36, 112, 362
Alkolizm · 34
Alman Polis İstatistikleri · 89, 90
Alt Benlik · 126
Alt Kültürel Gerilim Teorisi · 143
Alt-Kültür Teorileri · 146
Altruistik İntihar · 306
Amelunxen · 358
Amerikan Rüyası · 142
Amerikan Suçlusu · 108
Amfetaminler · 320
Anayasa Mahkemesi · 84, 204, 296
Ancel · 52
Anket · 75, 76, 77, 86, 94, 95, 96, 97, 178, 179, 219, 268, 324
Anomali · 62
Anomi Teorisi · 141, 142, 143, 144, 222, 237
Anomik İntihar · 306
Antisosyal Davranış · 33
Antropoloji · 47, 99
Arandes · 71
Aristo · 56, 99, 175
Artış Oranı · 83
Aschaffenburg · 102, 213, 244
Atavistik · 106
Atavistik Adam · 105
Atavizm · 105
Ateşli Silah · 335
Atletik · 114, 115, 116, 117, 118, 119
Atletik Tip · 116, 118, 119
Augustinus · 270
Avrupa Konseyi · 371
Aydınlanma Oranı · 82, 83, 84, 85, 240, 277
Aydınlık Alan · 92
Ayırıcı Birliktelikler · 155
Ayırıcı Pekiştirme · 155
Ayırıcı Pekiştirme Teorisi · 154
Aykırılıkların Birleştirilmesi Teorisi · 151
Ayrıştırıcı Utandırma · 162
Az Cezaevlileşme Koşulları · 389

B

Baer · 68, 107
Bağımlılar · 324, 329
Baughan · 104
Beccaria · 57, 58, 60, 64, 65
Becker · 160, 192, 261
Beden Tipleri · 114, 116, 118, 119
Bedeni Psikozlar · 128
Benlik · 126
Bentham · 64, 80, 156
Bernburg · 162
Bestialite · 261
Beyaz Yaka Suçları · 286, 290, 300, 303
Bilgilerin Toplanması ve Dökümentasyonu · 37
Bilgisayar Suçu · 298, 299, 300, 301, 302
Bilgiyi Yükseltme · 37
Bilinçaltı · 125, 126, 129, 131
Bilinen (Kayıtlı) Suçluluk · 88
Bilinmeyen Suçluluk · 98
Bireysel Silahlanma · 332
Bireysel Silahlanma ve Suç · 331
Bireysel Silahsızlanma · 336, 338
Birincil ve İkincil Sapma · 159
Birleştirici Utandırma · 161
Birleştirici Utandırma Teorisi · 161
Biyolojik-Antropolojik Teoriler · 196
Biyometrika · 102, 103
Blankenburg · 79
Bleuler · 129
Blühm · 368
Bonger · 102
Bonzai · 320
Borsada Manipilasyon · 286

Boş Zaman · 53, 187, 189, 217, 218, 271, 385, 388, 389
Braithwaite · 161
Burgess · 226
Burt · 212, 213

C

Calvin · 57
Cannabis · 317, 322
Captagon · 320
Ceza Adaleti · 30, 48, 52, 53, 54, 71, 82, 90, 98, 127, 182, 200, 352
Ceza Hukuku · 33, 37, 38, 42, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 65, 66, 69, 73, 99, 127, 183, 184, 185, 186, 190, 221, 256, 295, 337, 352, 358, 377, 379, 380
Ceza Koğuşturmasının Seyri · 175
Ceza Mahkemesinin Faaliyeti · 182
Ceza Muhakemesi Hukuku · 44, 63, 357, 371
Cezaevi · 38, 46, 57, 66, 75, 83, 84, 90, 107, 230, 259, 384, 387, 388, 389
Cezaevi Alt Kültürü · 389
Cezaevi Cinneti · 388
Cezaevi Dili · 387
Cezaevi Psikolojisi · 387
Cezayirli · 200
Champneuf · 66, 80, 102
Cinsel Cinayet · 252
Cinsel Suçlar · 185, 193, 262, 337, 359, 367
Cinsiyet Kromozomları · 196
Cinsiyet ve Suç · 191
Clay · 163
Clemmers · 389
Cloward · 147
Cohen · 142, 147, 170
Constant · 215
Coşkusal (Endojen) Psikozlar · 129
Cremer · 196
Cressey · 31
Cuche · 70

Ç

Çalışma Davranışı · 215
Çarpık Kentleşme · 232, 233
Çatışma Kriminolojisi · 165
Çatışma Suçlusu · 242
Çete · 146, 147, 163, 230, 343, 344, 345, 346, 349, 350
Çevre · 30, 34, 35, 56, 68, 69, 100, 111, 112, 113, 118, 122, 127, 132, 137, 145, 149, 171, 184, 186, 209, 211, 243, 272, 291, 292, 293, 294, 295, 346, 362, 382, 383
Çevre Kanunu · 291, 294, 295
Çevre Kirliliği · 291, 292
Çevre Koruma Politikası · 295
Çevre Suçluluğu · 291, 294, 295
Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu · 348, 352
Çifte Karanlık Alan · 93
Çin · 163, 201, 223, 224, 281, 284, 346, 350
Çingeneler · 200
Çocuk Suçluluğu · 185, 186, 214, 232
Çocuklar · 53, 113, 184, 186, 187, 188, 190, 195, 210, 213, 215, 229, 230, 231, 232, 239, 253, 256, 257, 258, 259, 264, 266, 321, 361, 369, 384
Çocuklara Kötü Davranma · 256, 367
Çok Sayıda Faktör · 171, 173, 361

D

D. J. West · 309
Damasio · 128
Damgalama teorisi · 160, 237
Damgalama Teorisi · 158
Dante · 57
Darwin · 61, 67, 106
Davranış Biyolojisi · 124
Defense Sociale · 70
Della · 63, 99, 103
Dencker · 187
Deney · 31, 75, 77, 78, 79, 95, 240
Deneysel Araştırma Metodu · 32
Deneysel Bilim · 32, 45, 48, 54
Deneysel Psikoloji · 45, 78
Depresif · 130, 239
Depressantlar · 319
Desosyalleşme · 190
Despine · 57
Dikenli Tel Hastalığı · 388
Din ve Suçluluk · 201
Dindarlık · 201
Doğal ve Kısmi Sentetik Uyuşturucu Maddeler · 315
Doğrudan Doğruya Öğrenme Teorisi · 151, 156
Doğuştan Mağdurluk · 364
Doğuştan Suçlular · 241
Doğuştan Suçluluk · 63, 64, 67, 105
Doğuştan Yapı · 35
Doküman Analizi · 75, 76
Dolandırıcılık · 39, 87, 117, 119, 135, 186, 193, 278, 281, 367, 380
Dönmezer · 31, 56
Dönmezer-Yenisey · 176, 180, 182
Dr. Gall · 104
Draijer · 268
Dreser · 315
Dugdale · 109, 135
Durkheim · 140, 141, 222, 305, 306
Durum Suçlusu · 242, 243
Dyplastik · 114

E

Ebeveynlere Karşı Şiddet · 259
Eckartshausen · 65, 66
Edwars · 109
Egoistik İntihar · 305
Eğilim Suçlusu · 243
Eğitim · 36, 46, 53, 67, 76, 118, 135, 189, 198, 201, 202, 205, 209, 210, 211, 216, 217, 224, 230, 239, 258, 261, 267, 289, 290, 299, 312, 313, 324, 337, 342, 377, 378
Eğitim Eksiklikleri · 210
Eğitim Önlemleri · 205
Einsele · 196
Eklektik Okul · 69
Ekolojik · 101, 148, 149, 226, 292
Ekolojik Girişim · 148
Ekolojik Okul · 101, 149
Ekonomik Önlemler · 204
Ekonomik Suçluluk · 164, 281, 290
Ekonomik Suçlulukla Savaş · 290
Ektomorfik Beden Yapısı · 118
Element Öğretisi · 49
Ellenberger · 364
Emansipation · 197
Emniyet Tedbiri · 42
Emtia Kaçakçılığı · 282
Endojen · 35
Endomorfik Beden Yapısı · 118
Engels · 163, 164
Ensest · 193, 268, 361
Enternasyonalizm · 350
Erkek Suçluluğu · 191, 192, 271, 277
Eroin · 314, 315, 316, 317, 318, 322, 324, 325, 326, 329
Eros · 126
Esquirol · 66
Esrar · 314, 317, 319, 322, 325, 329
Eşe Karşı Şiddet · 257
Eşitlik · 54
Etholoji · 47, 48, 124
Etiketleme · 158
Ev Mimarisi · 148, 226
Evlat Edinme Çalışmaları · 113
Evrakta Sahtekarlık · 186, 284
Exhibitionismus · 267
Exner · 243, 368
Exojen · 35
Extacy · 320
Eysenck · 156

F

Fahişelik · 34, 196, 197, 201, 257, 263, 271, 272, 347, 349, 370
Fail · 30, 45, 50, 59, 67, 88, 93, 94, 95, 120, 136, 137, 138, 139, 163, 190, 204, 228, 238, 242, 251, 255, 262, 263, 264, 267, 268, 277, 278, 280, 301, 312, 341, 344, 349, 350, 357, 358, 360, 362, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 378, 384
Fail ve Mağdur · 45, 94, 278, 301, 357, 358, 360, 365
Farley · 287
Feingold · 123
Felson · 169
Feminist · 197
Fenomonolojik Tip · 361
Feodal Yapı · 204, 206, 356
Ferracuti · 148
Ferrero · 196
Ferri · 63, 68, 102, 106, 241, 358
Fetişizm · 260
Feuerbach · 65, 358, 383
Fikir ve Sanat Eserleri · 285
fizyonomi · 103
Fletcher · 162
Fosfat Teorisi · 123
Fransız Çevre teorisi · 68
Fransız Okulu · 67, 68
Franz von Liszt · 51, 69, 222
Frenolojistler · 128
Freud · 125, 127, 131, 306
Freys · 133
Friedman · 213
Friedrich Wilhelm Sertusner · 315
Fuhuş · 193, 264, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 301, 349, 352
Fuhuş ve Suçluluk · 271
Fücur · 193

G

Gall · 60, 63, 65, 99, 104
Gardner/Goldman · 213
Garibaldi · 347
Garofalo · 29, 43, 106, 358
Gecekondulaşma · 232, 233
Gelişim Çevresi · 36
Gelişim Suçlusu · 243
Genç Suçluluğu · 37, 112, 185, 188, 189, 265
Gençlik Çeteleri · 146, 341, 343, 344
Genel Gerilim Teorisi · 144
Genetik Teoriler · 109
Gerontologie · 367
Gilinsky · 39, 223
Giuliani · 168
Gizli Gözlem · 78
Gluck · 136
Glueck · 119, 138, 185, 212
Goddard · 135
Goring · 68, 107, 135
Gökdelen Mimarisi · 227
Göppinger · 70
Gözlem · 75, 77, 78, 94, 95, 145
Grigsby · 138

Gruplandırılmış Örnek Seçim · 86
Guerry · 60, 66, 80, 101, 102, 162, 225
Guiliani · 235
Güç-Kontrol Teorisi · 197
Güçlü · 85, 118, 277, 280, 307, 318, 336, 348, 350
Gümrük Kaçakçılığı · 281, 282
Günçe · 212

H

Hacker · 302
Hafer · 124
Halkın Polise Karşı Tavrı · 178
Halkın Suçtan Korkusu · 176
Halusinojenler · 319
Hamel · 69
Hans Von Hentig · 43, 357, 358, 361
Harakiri · 305
Hasan Bin Sabbah · 354
Haşhaş · 314, 315, 318, 322
Haşşaşiler · 354
Hava Kirliliği · 293
Hedonizm · 156
Hellmer · 185
Henry · 135, 163, 308
Hentig · 43, 92, 357, 358, 361
Herodot · 102, 269
Herold · 225
Hırsızlık · 39, 43, 57, 66, 84, 87, 89, 96, 117, 119, 163, 184, 186, 188, 191, 193, 202, 217, 219, 224, 231, 232, 239, 251, 275, 276, 327, 380
Hipokrat · 56, 57, 66
Hollingshead · 209
Hooton · 108
Howard · 60, 66
Hukuk Bilincine Eğitim · 210
Hukuk Devleti · 38, 53, 54, 340, 352
Hukuk Politikası · 50, 52, 54
Hümanist ve Üçüncü Okul · 69
Hümanizm · 54

I

Iben · 228
Internet · 303, 304
Internet ve Pornografi · 304
Irk ve Suçluluk · 199
Irza Geçme · 39, 43, 139, 186, 196, 219, 224, 249, 259, 260, 266, 312, 366, 367, 369, 370, 380, 387

İ

İd · 125, 126
İfade Psikolojisi · 49
İhbar · 79, 83, 86, 87, 89, 91, 96, 97, 98, 179, 180, 188, 191, 197, 237, 249, 277, 290, 291, 300, 338, 343, 349, 360
İhbar Davranışı · 179, 360
İhtiras Suçluları · 241, 242
İhtiyaç Araştırması · 37
İkamet Edilen Ev · 226
İkilik Sistemi · 42
İkizler Üzerinde Yapılan Araştırmalar · 110
İlli Metod · 73
İlliyet · 72
İmkân Suçlusu · 243, 244
İnfaz · 38, 52, 54, 71, 75, 84, 91, 98, 175, 241, 242, 337, 377, 384, 386, 387, 388
İngiliz Mahkûm · 107
İnhilanlar · 321
İnsan Kaçakçılığı · 283, 284, 352
İntihar · 34, 130, 194, 222, 223, 237, 251, 253, 254, 257, 258, 305, 306, 307, 308, 319, 338
İntihar nedenleri · 306, 307
İntiharın Nedenleri · 305
İntiharların Değerlendirilmesi · 308
İslam Devleti(İD) · 356
İstatistik · 46, 66, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 94, 107, 177, 193, 194, 229, 238, 240
İŞİD(DAEŞ) · 356
İşsizlik · 216
İşsizlik ve Suç · 215, 312
İtalyan Okulu · 67
İtiyadi Suçlular · 241, 242
İz (Delil) Öğretisi · 49

J

Jakobenler · 355
Jefferey · 154
Jensen · 167
Johnson · 173
Joseph II · 60
Juke · 109
Jukes · 109
Jukes Ailesi · 109
Jüstinyen · 269, 270

K

Kaçakçılık · 89, 235, 281
Kadın Hakları (Emansipation) Teorisi · 197
Kadın Suçluluğu · 192, 193, 194, 195, 196, 198, 271
Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun · 256
Kaefer/Kaehmer/Schellhoss · 376
Kafatası · 61, 62, 63, 65, 99, 107, 175
Kafatası Bilimi · 104
Kaiser · 32, 62, 101, 312, 358

Kalıtım · 36, 47, 67, 100, 110, 111, 120, 244, 384
Kalıtım Sağlığı · 384
Kalıtım Teorisi · 67
Kallikak · 110
Kalpazanlık · 284
Kamu Yönetiminde Yolsuzluk · 288
Kan Davası · 202, 205, 206, 207
Kan Gütme · 202, 203, 204, 205, 206
Kan Gütmeye Karşı Mücadele · 205
Kapital · 163
Karakter Suçlusu · 242, 243
Karanlık Alan · 67, 77, 86, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 192, 197, 223, 253, 254, 255, 256, 257, 262, 279, 311, 333, 343, 369, 381
Karanlık Alan Araştırmalarından Ortaya Çıkan Sonuçlar · 97
Kardeşlere Karşı Şiddet · 259
Karşılıklı İlişki · 72
Kartografik (Coğrafi) Görüş · 101
Kasden Adam Öldürme · 97, 139, 184, 248, 249, 250, 253, 254, 312, 367, 368
Kasden Müessir Fiil · 231, 255
Katılarak Gözlem · 95
Katil Kromozomu · 120
Kavalye (Centilmenlik) Teorisi · 197
Kayıtlı Çevre Suçluluğu · 294, 295
Kerter · 312
Keuzer/Römer · 324
Kırık Cam Teorisi · 167
Kızılderili · 199
Klasik Gerilim Teorisi · 143
Klasik Okul · 57, 58, 384
Klinik Psikoloji · 48
Kodein · 315, 318
Kokain · 284, 314, 318, 319, 322, 324, 325, 350
Konanç · 212
Konstellation · 268
Kontrol Organları · 37, 175
Kontrol Teorileri · 165
Konutsuzluk · 34, 228
Korkutma · 53, 82, 379, 380, 381
Korkutma Modeli · 380
Kötülüğün Dramatize Edilmesi · 159
Kranz · 110, 111, 112
Krause · 368
Kretenizm · 121
Kretschmer · 114, 115, 116, 117, 118
Krignomansi · 104
Kriminalistik · 45, 48, 49, 54, 55
Kriminalpraevention · 377
Kriminalprognese · 375
Kriminologlar · 31, 64, 69, 75, 140
Kriminoloji · 45, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 63, 67, 69, 70, 72, 73, 74, 79, 80, 84, 99, 100, 106, 123, 149, 156, 255, 256, 357
Kriminoloji Kavramı · 29, 30
Kriminolojide Neden · 72
Kriminolojide Tanıma · 71
Kriminolojinin Araştırma Yöntemleri · 74
Kriminolojinin Bağımsızlığı · 53
Kriminolojinin Görevi · 37
Kriminolojinin Konusu · 31, 32, 36, 46
Kriminolojinin Öncüleri · 56, 57
Kriminolojinin Önemi · 37
Kriminolojinin Tanımı · 30
Kriminolojinin Tarihi Gelişimi · 56
Kromozom · 110, 120, 121
Kronik Alkolikler · 138, 384
Kropotkin · 73
Kurumlarda Şiddet · 259
Kuzey Afrikalı · 200
Kültür Çatışması Teorisi · 145, 146, 237
Kültür ve Suçluluk · 199, 202
Kültür ve Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı · 283
Kürzinger · 179

L

Labeling · 158
Lacassagne · 68
Lange · 110, 111, 112
Lauvergue · 57
Lavater · 99, 104
Lemert · 160
Leopold II · 60
Leptosom · 114, 115, 116, 117, 119
Leptosom (Astenik-İnce) Tipler · 115
Libido · 125
Lieber · 66
Lise Moor · 120
Liszt · 47, 51, 69, 70, 222
Locke · 68
Lois Berman · 121
Lombroso · 30, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 99, 102, 105, 106, 107, 110, 114, 150, 192, 193, 196, 226, 241, 271, 311, 358
LSD · 319, 322
Luther · 57
Lyon Okulu · 63, 68, 105

M

Maceracı Fail · 264
Madde Bağımlılığı · 324
Maddi Ceza Hukuku · 44
Mafia · 347
Mafya · 346, 350
Mağaza Hırsızlığı · 79, 188, 191, 193, 275, 327, 358
Mağdur · 30, 45, 46, 54, 76, 81, 88, 91, 93, 94, 96, 98, 139, 177, 178, 191, 203, 221, 235, 249, 255, 256, 266, 267, 272, 301, 302, 303, 349, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 384
Mağdurun İhbarı · 180

Mağdurun Korunması · 225, 371
Maisch · 268
Mal Aleyhine İşlenen Suçlar · 188, 275, 299
Mala Zarar Verme · 96, 186, 249, 277
Mani-Depresif · 115, 116, 117, 118
Mannheim · 33, 57, 100
Manzini · 70
Marburg Okulu · 67, 69
Marchais · 193
Mareus · 270
Maria Theresia · 60
Maris · 309
Marka Hakları · 285
Marx · 163, 164
Masaryk · 305
Mayr · 60, 94
Mc Knight · 250
McCord · 132
McGarry · 213
McKay · 163, 226
Medeni Durum ve Suçluluk · 198
Medya · 196, 219, 220, 221, 257, 260, 264, 338
Medya Sorumluluğu · 221
Medya ve Suçluluk · 219
Mendelsohn · 358, 361
Merton · 141
Meskalin · 318, 320
Metodlar · 74, 75, 88, 381
Mezger · 51, 242
Mezhepler · 201
Mezomorfik beden yapısı · 118
Milano Planı · 346
Miller · 146
Misafir İşçi Suçluluğu · 238
Moniz · 128
Montesquieu · 68, 102
Moore · 120
Morel · 57
Morfin · 314, 315, 316, 318, 319, 322
Morrison · 163
Möbius · 194, 196
Murck · 177, 178
Musa · 269
Museviler · 201
Mutlak Karanlık Alan · 93
Mükerrir Olma · 185, 242, 375
Mükerrirlik · 386
Münch · 65
Müşterek Hapisliğin Etkileri · 388

N

Nagel · 358
Namus · 206
Namus Cinayeti · 206
Nasyonal Sosyalistler · 200
Neden · 35, 38, 39, 53, 56, 61, 69, 72, 73, 84, 87, 90, 106, 120, 121, 122, 126, 127, 128, 129, 146, 149, 171, 190, 201, 204, 214, 215, 216, 217, 220, 229, 234, 242, 251, 257, 261, 264, 272, 276, 279, 283, 293, 295, 299, 300, 303, 306, 311, 312, 319, 327, 329, 331, 332, 336, 337, 341, 346, 351, 355, 387
Nefret Söylemi · 244
Nefret Suçları · 244, 246
Nefret Suçu · 245, 246
Nefret Suçu Kavramı · 245
Negatif Genel Önleme · 378
Network · 303
Nevrozlar · 127, 128, 130, 131
Newman · 227
Nispi Karanlık Alan · 93
Normatif Metod · 73
Nötrleme Teknikler · 370
Nötrleştirme Teknikleri · 152

O

Oetker · 70
Ohlin · 147
Okul · 52, 57, 58, 69, 75, 100, 101, 149, 186, 187, 189, 213, 214, 215, 217, 240, 327, 377, 383, 385
Okulda Şiddet · 214, 259
Okulu İstememe · 214
Okulun Önemi · 213
Oligophrenie (Zeka Geriliği) · 134
Oltman · 213
Omerta · 347
Oranlılık · 54
Organ ve Doku Kaçakçılığı · 282
Organizasyon · 224, 306, 344, 347, 349, 350, 357
Organize · 29, 39, 43, 69, 135, 224, 279, 283, 284, 294, 300, 313, 328, 341, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 377, 381
Organize Suç Örgütleri · 300, 328, 345, 346, 350, 353
Organize Suçla Mücadele · 353
Organize Suçluluğun Cirosu · 351
Organize Suçluluğun Tanımı · 348
Organize Suçluluğun Unsurları · 348
Organize Suçluluk · 39, 224, 279, 294, 341, 343, 344, 345, 348, 349, 351, 352, 353
Ormanların Tahribi · 296
Otman · 212, 213
Oto Kaçakçılığı · 282

Ö

Öğrenme Teorileri · 150, 211
Öjeni · 103
Öldürme Suçları · 368
Önleyici Suç Politikası · 53, 218
Ötekiler · 160

Özel Önleme · 69, 378, 379

P

Paasch · 357
Paedophil · 267, 268
Paranoya · 129, 318
Parmak İzi · 49, 82
Parmelee · 163
Patent Hakları · 285, 286
Pavlov · 153
Pedophil · 264
Penoloji · 33, 45, 46, 57, 66, 72
Peronoji · 99
Piknik · 114, 115, 116, 117, 118, 119
Piknik Tip · 115, 116, 117, 118
Pitaval · 65
Platon · 56, 57
Polis · 30, 32, 38, 39, 53, 55, 75, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 135, 157, 159, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 186, 188, 191, 192, 197, 220, 234, 235, 236, 249, 254, 255, 256, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 273, 275, 277, 278, 289, 290, 291, 294, 322, 323, 324, 333, 335, 336, 337, 340, 351, 352, 367, 371, 377, 382, 388
Polisin Faaliyeti · 179, 181
Polisin Görevi · 178, 181
Polisin Önceki Faaliyeti · 181
Polisin Sonraki Faaliyeti · 181
Pongratz/Jürgensen · 187
Popper · 73
Pornografi · 304
Pozitif · 48, 52, 69, 74, 78, 106, 122, 305, 378, 384, 389
Pozitif Genel Önleme · 378
Pozitif Okullar · 384
Prenoloji · 104, 105
Prichard · 66
Prins · 69, 70
Prinzing · 194
Promiske · 268
Psikiyatri · 44, 45, 47, 74, 127, 128, 130, 260, 358
Psikoanaliz · 125
Psikoloji · 44, 45, 47, 48, 74, 78, 130, 131
Psikolojik Öğrenme Teorileri · 153
Psikonalitik · 126
Psikopatlık · 128, 131, 133, 384
Psikopatolojik · 132, 260
Psikopatolojiye · 47
Psikozlar · 127, 128, 129, 131

Q

Qettingen · 60
Quetelet · 60, 66, 73, 94, 101, 102, 162, 225

R

Radikal Kriminoloji · 165
Raine · 129
Rasch · 368
Reckless · 166
Resimli Medya · 220
Resmi Suç İstatistikleri · 86, 87, 98
RICO · 353
Ritzer · 369
Roesner · 94, 102
Rousseau · 59, 68
Ruhsal Direncin Kuvvetlendirilmesi · 382
Rusya · 39, 64, 163, 223, 232, 240, 273, 281, 296, 346, 350
Rutin Aktiviteler Teorisi · 169
Rüşvet · 39, 224, 280, 286, 289, 349, 350

S

Sabitleşmiş Fail · 264
Sack · 160
Sağlam İlişkiler Kanunu · 94
Sahte Fatura · 285
Sahtecilik · 278, 281, 284
Salgılar · 121, 123
Sallies · 70
Salopp · 350
Sapıcı Davranış · 31, 32, 33, 141, 142, 191, 261
Sauer · 172, 185
Savcılık · 75, 87, 93, 182, 290, 291, 390
Savunmaya Elverişli Yer Teorisi · 227
Savunulan Yer · 227
Schaumann · 65
Schmid · 136, 138
Schneider · 132, 183, 190, 324, 357, 358
Schnell · 133, 136
Schorsch · 266, 267
Schöfelder · 369
Schwind · 218, 225
Sellin · 33, 145
Sembolik Etkileşim · 158
Sentetik Kannabinoid · 320
Seri Cinayet · 252
Seri Cinayetler · 252
Sermaye Piyasası Kanunu · 286
Sessar · 368
Shaw · 163, 212, 226
Sheldon · 114, 117, 118
Shigema Oba · 92
Short · 308
Sıklık Sayısı · 83, 89, 234, 249, 253
Sınır İhtilafları · 205
Sınırlama Teorisi · 166
Siber Suç · 298, 300
Sicarii · 354
Sighele · 342

Silah · 331
Silahlanmanın Boyutları · 332
Silahlanmanın Nedenleri · 331
Silahlanmaya Karşı Mücadele · 338
Siyah Sayılar · 89, 91, 92, 279, 311
Sokak Çocukları · 229, 230, 231, 232, 277, 321
Solon · 270
Somatoloji (Neuropatoloji) · 47
Sommer · 64
Sorgu Bilgisi · 49
Sosyal · 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 63, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 78, 79, 87, 88, 90, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 110, 111, 112, 113, 132, 135, 141, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 156, 159, 163, 164, 173, 175, 184, 186, 187, 189, 190, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 205, 209, 210, 211, 215, 216, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 228, 230, 231, 233, 235, 237, 238, 239, 240, 248, 255, 256, 257, 261, 267, 268, 270, 274, 275, 277, 283, 286, 288, 289, 290, 291, 299, 306, 312, 317, 337, 342, 343, 344, 346, 355, 356, 359, 360, 364, 365, 370, 371, 375, 377, 380, 381, 382, 384, 387, 389
Sosyal Araştırmalar · 33, 95, 256
Sosyal Düzensizlik Teorisi · 150
Sosyal Kontrol · 37, 79, 87, 98, 175, 224, 225, 337, 360, 377
Sosyal Öğrenme Teorileri · 150
Sosyal Savunma · 70
Sosyal Yapısal İhmal Edilmişlik Teorisi · 237
Sosyalleşme · 53, 145, 146, 189, 209, 210, 213, 226, 253, 379
Sosyalleşme ve Eğitim · 209
Sosyoloji · 44, 47, 70, 73, 74, 78, 148
Sosyolojik · 69, 73, 74, 101, 106, 139, 140, 148, 149, 196, 205, 209, 212, 239, 250, 389
Sosyolojik Genel Alt Kültür · 389
Sosyolojik Seviye Teorisi · 69
Sosyolojik Teoriler · 140
Sosyopatik Fail · 264
Spittler · 187
Sporda Şiddet · 260
Spurzheim · 104
Stern · 135
Stigma · 115
Stigmat · 62
Stimulantlar · 320
Stumpfel · 185
Stumpfl · 110, 112, 132, 133, 136, 138
Su Kirliliği · 293, 294
Suç · 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 106, 110, 111, 114, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 140, 142, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 156, 159, 162, 163, 164, 171, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188,189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 260, 261, 262, 266, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 278, 279, 281, 283, 284, 286, 290, 291, 294, 295, 301, 311, 312, 313, 317, 318, 322, 327, 328, 331, 332, 335, 336, 337, 338, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 357, 358, 359, 360, 364, 365, 368, 369, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384
Suç Antropolojisi · 47, 56, 65, 67, 69
Suç Bilimi · 29
Suç Bilimleri · 43
Suç Biyolojisi · 30, 47, 55, 67, 114, 341
Suç Coğrafyası · 67, 148, 225, 226
Suç Ekonomik ve Marksist · 162
Suç Etolojisi · 37, 45, 73, 99
Suç fenelojisi · 49
Suç Fenolojisi · 37, 45, 46, 175
Suç Fırsatları Teorisi · 144
Suç İcrasının Engellenmesi · 381
Suç İstatistiği · 45, 46, 66, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 94, 219
Suç İstatistiği Kavramı · 79
Suç İstatistiğinin Görevi · 81
Suç İstatistiğinin Şekilleri · 83
Suç İstatistiğinin Yanıltıcı Etkileri · 85
Suç Kavramı · 32, 42, 43, 87, 281
Suç Kontrolü · 32, 46, 54, 55, 178, 337, 377
Suç Korkusu · 37, 39, 40, 41, 81, 98, 177, 199, 331, 332, 338, 340, 364
Suç Nedenleri · 34, 35, 36, 38, 45, 56, 67, 73, 99, 101, 102, 149, 172, 311, 360
Suç Ortaya Çıkışı · 67, 175
Suç Önlenmesi · 33, 46, 224, 234, 336, 337, 346, 357, 360, 377, 378, 381, 384
Suç Pedagojisi · 46
Suç Politikası · 40, 43, 44, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 63, 64, 69, 218, 221, 223, 244, 290, 294, 336, 340, 345, 358, 377, 381
Suç Profilaksisi · 37, 45, 46, 381, 383, 384
Suç Psikiyatrisi · 47
Suç Psikolojisi · 30, 47, 48, 65, 243
Suç Sosyolojisi · 30, 31, 47, 68, 106, 243, 341
Suç Tahmini · 46, 375
Suç Taktiği · 50
Suç Tekniği · 50, 349
Suç Topografyası · 228
Suç ve Ceza · 57, 295
Suçla Mücadele · 44, 45, 46, 51, 176, 352, 378, 381
Suçlar ve Failler · 241
Suçların Elenmesi · 183
Suçların Kontrolü · 33

Suçlu · 30, 32, 37, 43, 46, 47, 48, 49, 54, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 67, 68, 69, 72, 75, 76, 79, 80, 87, 99, 101, 102, 105, 106, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 118, 120, 121, 123, 127, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 142, 145, 146, 148, 150, 156, 159, 160, 164,譯171, 173, 175, 177, 189, 191, 192, 195, 196, 197, 199, 212, 220, 222, 224, 225, 226, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 279, 288, 341, 342, 343, 345, 346, 352, 353, 365, 368, 375, 380, 383, 384, 387, 400
Suçlu Grupları · 341, 343
Suçlu İnsan · 30, 57, 60, 61, 63, 99, 106, 109, 175, 375
Suçlu Kişiliklerin Gelişiminin Önlenmesi · 383
Suçluların Islahı · 157
Suçluların Sınıflandırılması · 241
Suçluluğun Gri Alanı · 93
Suçluluğun Önlenmesi · 32, 173, 201, 235, 337, 346, 379, 383
Suçluluk · 29, 30, 31, 32, 33, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 46, 48, 51, 54, 63, 64, 67, 70, 71, 72, 76, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 97, 98, 99, 101, 110, 111, 112, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 133, 140, 145, 148, 150, 151, 159, 162, 163, 164, 171, 172, 173, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 195, 198, 199, 201, 202, 209, 211, 212, 214, 215, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 237, 238, 239, 242, 243, 249, 262, 270, 271, 279, 281, 290, 301, 306, 311, 312, 322, 324, 329, 343, 345, 348, 349, 352, 357, 360, 370, 375, 377, 378, 379, 380, 384
Suçluluk Bilimi · 30
Suçluluk Coğrafyası · 225
Suçluluk Mücadele · 32, 48, 51, 64, 70, 72, 225, 228, 290, 352, 357, 378, 379
Suçluluk Resmi · 89
Suçluluk Teorileri · 86, 99, 101, 145, 150, 171, 173, 222, 224
Suçlunun İstidatları · 35
Suçun Erimesi · 91
Survey Analizi · 76
Sutherland · 31, 151, 286
Suttee · 305
Süperego · 125, 201

Ş

Şekli Ceza Hukuku · 44, 51
Şiddet · 39, 91, 117, 119, 122, 135, 137, 138, 139, 148, 193, 195, 200, 202, 203, 206, 214, 220, 232, 233, 239, 248, 249, 250, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 268, 301, 304, 307, 311, 312, 336, 337, 343, 349, 350, 354, 359, 365, 368, 369, 371, 378, 387
Şiddet Kavramı · 248
Şiddet Suçları · 117, 137, 139, 202, 232, 239, 248, 249, 250, 255, 256, 343, 359, 368, 371
Şiddet Suçlarının Gelişimi · 248
Şikago Okulu · 148, 149, 226
Şirketleşme · 350
Şizofreni · 116, 118, 129
Şövalye Teorisi · 197
Şüpheli Yük Sayısı · 83

T

Taklit · 155
Tam Olmayan Aile · 189, 212, 213
Tam Sentetik Uyuşturucu Maddeler · 318
Tamamlayıcı Açıklama Denemeleri · 158
Tanımlama Girişimleri · 99
Tannenbaum · 159
Tarde · 68, 69, 150, 151
Tasviri (Deskriptif) Metod · 72
Tefecilik · 281, 286, 301
Tekel Maddeleri Kaçakçılığı · 282
Tekrar İyileştirme · 384
Teodosios · 270
Terapi Tedbirleri · 313
Terörizm · 348, 354, 355
Terörle Mücadele · 196, 355
Terörün Nedenleri · 355
Tesadüfi Seçim · 86
Tesadüfi Suçlular · 241, 242
Testosteron · 122
Teşhircilik · 138, 267
Th. More · 57
Thanatos · 126
Thomas von Aquin · 57
Thompson · 63
Tıp · 29, 44, 60, 74, 84, 256, 315, 321, 335
Tinbergen · 124
Tiner · 230, 321
Topinard · 29
Toplumsal Değişim · 222
Toprak Yetersizliği · 204
Töre Cinayeti · 206
Trafik Suçları · 43, 175, 177, 193, 195, 275, 278, 279, 362
Trankilizanlar · 319
Traulsen · 187
Tretman · 386
Tüm Toplumsal Görev Olarak Önleme · 234
Türk Polis İstatistikler · 89

U

Uluslararası · 38, 55, 66, 69, 83, 85, 98, 115, 253, 291, 292, 293, 299, 302, 314, 320, 328, 332, 346, 349, 350, 351, 352, 355, 357, 358, 359, 371
Umut Vakfı · 338
Uyuşturucu · 39, 76, 128, 137, 186, 201, 211, 215, 224, 230, 232, 234, 257, 289, 301, 313,

314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 346, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 362, 365, 370, 380, 384
Uyuşturucu Bağımlılığı · 128, 137, 211, 327, 365
Uyuşturucu ile Mücadele · 327, 328
Uyuşturucu Madde Kullanma · 323
Uyuşturucu Madde Suçluluğu · 322, 327
Uyuşturucu Ticareti · 39, 301, 314, 322, 347, 351, 352
Uyuşturucu ve Suçluluk · 313
Uyuşturucuyu Serbest Bırakma · 328

Ü

Üçüncü Okul · 69
Üst Benlik · 126

V

Vatsyayana · 304
Vervaeck · 133, 136
Vicdan · 161
Viktimiloji · 46, 357
Viktimizasyon · 76
Viktimoloji · 33, 45, 46, 357, 358, 359, 360, 362
Viktimolojinin Amacı · 359, 360
Viktoria · 110
Voltaier · 57
Von Hentig · 361
Vouin-Leaute · 33

W

Wadler · 94
Walsh · 162
Walters · 111
Watson · 153
Weinberg · 268
Werfels · 368
White-Collar-Criminality · 286
Wille · 266, 267
Wolfgang · 102, 148, 250, 251

Y

Yabancı · 38, 52, 61, 85, 145, 146, 193, 220, 236, 237, 238, 239, 240, 270, 276, 282, 284, 293, 323, 347, 351, 368, 369, 389
Yabancı İşçiler · 52, 145, 146, 238, 239
Yabancı Suçluluğu · 236, 237, 238, 240
Yağma · 39, 43, 139, 163, 186, 189, 193, 219, 221, 224, 231, 234, 249, 254, 255, 276, 327, 335, 336, 337, 380
Yahudiler · 200
Yalnızlık Sendromu · 191
Yapısal · 47, 54, 64, 78, 114, 126, 132, 135, 140, 205, 218, 237, 248, 341, 344
Yapısal Gözlem · 78
Yapısal Olmayan Gözlem · 78
Yapısal Teoriler · 140
Yargılama · 183
Yasal Önlemler · 203
Yaş ve Suçluluk · 183
Yaşlı Suçluluğu · 190, 191
Yaşlılık · 190, 366, 367
Yavuzer · 209
Yedekçi Fail · 264
Yeni Klasikler · 69
Yeni Kriminoloji · 165
Yeniden Sosyalleştirme · 52, 386
Yer Kirliliği · 293
Yerel Suçu Önleme · 235
Yığın · 32, 36, 47, 79, 82, 178, 341, 342, 343, 388
Yığın Psikolojisi · 342
Yığın Suçluluğu · 341, 342
Yolsuzluk · 224, 280, 288, 289, 290, 383
Yumuşaklık Teorisi · 196

Z

Zayıflık Teorisi · 196
Zenci · 146, 199, 200, 354
Zero · 110
Zimbardo · 167